

**ЗАПОРІЗЬКИЙ
НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ**

ПМОІЛ

**КАФЕДРА ПІДПРИЄМНИЦТВА,
МЕНЕДЖМЕНТУ ОРГАНІЗАЦІЙ ТА
ЛОГІСТИКИ**

«ПІДПРИЄМНИЦТВО В АГРАРНІЙ СФЕРІ: ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ТА ЕФЕКТИВНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ»

**I Міжнародна науково-практична
конференція**

ЧАСТИНА I

**12-13 лютого 2020 р.
м. Запоріжжя**

Міністерство освіти і науки України

Запорізька міська рада
Запорізька торгово-промислова палата
Запорізький національний університет
Державний університет «Житомирська політехніка»
Київський національний університет ім. Тараса Шевченка
Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»
Донецький державний університет управління (м. Маріуполь)
Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва
Вільнюський технічний університет ім. Гедимінаса (Литва)
Каршинський інженерно-економічний інститут (Республіка Узбекистан)
Карагандинський економічний університет Казспоживспілки (Республіка Казахстан)
Софійський університет Св. Климента Орхідського (Болгарія)
Словацький сільськогосподарський університет в Нітрі (Словаччина)

ПІДПРИЄМНИЦТВО В АГРАРНІЙ СФЕРІ: ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ТА ЕФЕКТИВНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції
(Запоріжжя, 12-13 лютого 2020 року)

Частина I

Кафедра підприємництва, менеджменту організацій та логістики

Запоріжжя
ЗНУ
2020

УДК 338.43:334.722.012.64:005.336.1(06)

ПЗ2

Редакційна колегія:

О.Г. Бондар, доктор юридичних наук, професор,
Г.М. Васильчук, доктор історичних наук, професор,
Д.А. Антонюк, доктор економічних наук, професор,
Л.М. Бухаріна, доктор економічних наук, професор,
Н.В. Валінкевич, доктор економічних наук, професор,
Н.М. Гуржій, доктор економічних наук, професор,
Г.І. Купалова, доктор економічних наук, професор,
С.О. Лавренко, кандидат сільськогосподарських наук, доцент,
М.О. Лисенко, кандидат економічних наук, доцент,
О.А. Онищенко, кандидат наук з державного управління, доцент,
Ю.І. Полусмяк, кандидат економічних наук, доцент,
М.П. Сагайдак, доктор економічних наук, професор,
І.Г. Шавкун, доктор філософських наук, професор.

Рекомендовано рішенням Вченої Ради ЗНУ
(протокол №6 від 28 січня 2020 р.)

П 32 Підприємництво в аграрній сфері: глобальні виклики та ефективний менеджмент: Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції (12-13 лютого 2020 р.): у 2 ч. Запоріжжя: ЗНУ, 2020. Ч.1. 544 с.
ISBN 978-966-599-577-7

Наведено актуальні ідеї та ефективні інноваційні рішення щодо підприємництва в аграрній сфері, ринкових трансформацій розвитку земельних відносин в Україні, якості та безпечності агропродукції в умовах вільної торгівлі з ЄС, інформаційних технологій у агроменеджменті, підприємстві, торгівлі та біржовій діяльності.

Друкується в авторській редакції

УДК 338.43:334.722.012.64:005.336.1(06)

ISBN 978-966-599-577-7

© Запорізький національний університет, 2020

***Щиро вітаю учасників Міжнародної науково-практичної конференції
„ПІДПРИЄМНИЦТВО В АГРАРНІЙ СФЕРІ: ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ ТА
ЕФЕКТИВНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ”!***

Особлива роль аграрного сектору в соціально-економічному житті країни обумовлюється унікальним поєднанням сприятливих природно-кліматичних умов та геостратегічним положенням, спроможністю нашої країни використати свій природно-ресурсний потенціал, зайняти вигідну нішу на світовому продовольчому, енергетичному та екологічному ринку.

Сільське господарство є для України стратегічним видом діяльності і сьогодні, з огляду на глобальні процеси підвищення цін на продовольчу продукцію, аграрний бізнес стає надзвичайно перспективним та привабливим. Через збільшення чисельності населення до 7,7 млрд. чоловік, підвищення рівня життя і споживання продовольства у країнах Сходу, стрімкий розвиток біопаливної промисловості, кліматичні зміни тощо, світове виробництво продовольчої продукції не встигає за її споживанням.

Саме обговоренню цих актуальних питань присвячено Першу Міжнародну науково-практичну конференцію «Підприємництво в аграрній сфері: глобальні виклики та ефективний менеджмент».

Дуже приємно, що тематика конференції зацікавила вчених не тільки з різних регіонів України, а також із близького та далекого зарубіжжя, зокрема з Болгарії, Білорусі, Казахстану, Литви, Польщі, Узбекистану, Франції, Словаччини, США.

Сподіваюсь, що конструктивний обмін досвідом використання економіко-правових інструментів розвитку агробізнесу, позитивне наукове спілкування дозволить виробити ефективні рішення та новітні ідеї щодо формування сприятливого середовища для розвитку аграрної галузі.

Впевнений, що завдяки роботі конференції буде створено науковий простір, який уможливить всебічне обговорення проблематики зазначених тематичних напрямків.

Отже, усім учасникам конференції бажаю плідної наукової праці, пошуку ефективних рішень при обговоренні дискусійних питань, обміну думками, креативних ідей та успіхів у подальших наукових дослідженнях.

*Заступник Голови Оргкомітету,
Перший проректор ЗНУ,
доктор юридичних наук, професор*

Олександр Бондар

Шановні учасники Конференції!

Ми раді вітати результати наукових досліджень, обговорення актуальних питань розвитку української аграрної сфери на I Міжнародній науково-практичній конференції «Підприємництво в аграрній сфері: глобальні виклики та ефективний менеджмент» у рамках 19-ї спеціалізованої виставки «АгроТехСервіс»!

Дуже символічно, що такий представницький захід за участі українських та закордонних науковців відбувається під час спеціалізованого виставкового заходу. Адже саме у поєднанні зусиль науки і бізнесу – і є запорука успішного, ефективного розвитку підприємництва, а зокрема – аграрної сфери. У свою чергу, конгресно-виставкові заходи є по-справжньому результативними, коли супроводжуються насиченою науковою, діловою програмою.

Агропромисловий сектор України - одна з найважливіших ланок економічного розвитку. Його зростання можливе за умови максимального впровадження у виробництво досягнень науково-технічного прогресу, світового досвіду, сучасного інструментарію та логістики, менеджменту та маркетингу, розвитку кооперації.

Важливо, що ці та багато інших пріоритетних для розвитку галузі тем планується розглянути під час наукового заходу.

Сподіваюсь, нові дослідження та ідеї, озвучені на конференції, отримають продовження на наступних виставкових експозиціях, вже у практичному досвіді фермерів, компаній з переробки агропродукції, виробників сільгосптехніки.

Бажаю всім учасникам конференції вдалої та плідної роботи, знаходження нових механізмів і шляхів розвитку агросфери в ефективній співпраці з представниками бізнесу!

Президент

Запорізької торгово-промислової палати

Володимир Шамілов

Шановні друзі! Колектив кафедри підприємництва, менеджменту організацій та логістики Запорізького національного університету вітає Вас на сторінках наукового видання, що презентує результати роботи I Міжнародної науково-практичної конференції «Підприємництво в аграрній сфері: глобальні виклики та ефективний менеджмент».

Наша кафедра є визнаним лідером у підготовці висококваліфікованих фахівців з менеджменту для регіонального та національного ринку праці. Високу якість підготовки на кафедрі засвідчують успіхи наших випускників, більшість із яких працюють у сферах управління, маркетингу та логістики вітчизняних та міжнародних компаній, інші – є власниками успішних бізнесів.

Професійні інтереси колективу кафедри були зосереджені впродовж багатьох років на розвитку сучасного виробничого та невиробничого менеджменту, вирішенні економічних проблем підприємств різних форм власності, корпоративному управлінні та розвитку логістичного менеджменту.

Оновлення сфери наукових інтересів колективу кафедри було пов'язано із успішним започаткуванням у 2016 році навчання за освітньою програмою «Підприємництво та комерційна логістика», а з 2018 року – початком підготовки фахівців за освітньою програмою «Агробізнес» в рамках спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність».

Сучасні тенденції щодо зростання обсягів виробництва вітчизняної агропродукції та виклик сьогодення щодо кадрового та наукового забезпечення аграрного сектору зумовили як нові напрями стратегічного розвитку кафедри, так і тематику наукових доробків учасників конференції.

Наукову та освітню діяльність забезпечує потужний викладацький склад кафедри, що налічує 6 професорів, докторів наук та 9 доцентів кандидатів наук, з диверсифікованими науковими та творчими інтересами, досвідом міжнародної кооперації, проектної діяльності. Станом на початок 2020 року кафедра підприємництва, менеджменту організацій та логістики забезпечує підготовку 375 бакалаврів, 75 магістрів та 12 аспірантів за 6 освітніми програмами.

Науковий потенціал кафедри успішно інтегрується у світовий науковий простір шляхом публікацій матеріалів у фаховому виданні кафедри (кат. Б) «Менеджмент та підприємництво: тренди розвитку».

Досягнення та важливі результати роботи кафедри були б неможливі без підтримки стейкхолдерів, в першу чергу, роботодавців та партнерів.

Слова вдячності за багаторічну співпрацю та продуктивне партнерство висловлюємо представникам Запорізької торгово-промислової палати, Міської ради м. Запоріжжя, колегам Національного університету «Житомирська Політехніка», Київського національного університету імені Тараса Шевченка, Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана, Херсонського державного аграрного університету.

*З щирим привітанням, завідувач кафедри
доктор економічних наук, професор
(11 лютого 2020 року, м. Запоріжжя)*

Людмила Бухаріна

Передмова

З радістю представляємо вам матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції «Підприємництво в аграрній сфері: глобальні виклики та ефективний менеджмент». Видання сфокусовано на актуальних питаннях ефективного розвитку аграрного бізнесу, сучасних інструментах реалізації практичного менеджменту, логістики та підприємництва, ринковій трансформації розвитку земельних відносин в Україні. Також в умовах вільної торгівлі з ЄС акцентовано увагу на якості та безпечності агропродукції.

Матеріали I Міжнародної науково-практичної конференції складаються з п'яти тематичних напрямів. В рамках яких досліджено проблеми удосконалення механізму поєднання державного регулювання агробізнесу та його ринкового саморегулювання, формування нового типу організаційно-економічних відносин агропромислової інтеграції та створення на цій основі нових форм агробізнесу, розвиток сучасного інструментарію менеджменту та логістики для виробничих підприємств, планування та прогнозування кон'юнктури ринків, поглиблення зв'язку науки з виробництвом для якісної підготовки фахівців з агроменеджменту, підприємництва, торгівлі та біржової діяльності.

До публікації у конференції було рекомендовано 373 доповіді. У науковому заході взяли участь понад 500 вчених, аспірантів, студентів, які представляють 12 країн світу: Білорусь, Болгарія, Казахстан, КНР, Литва, Польща, Росія, Словаччина, США, Узбекистан, Україна, Франція. Серед учасників конференції були представники з понад 100 навчальних закладів, з них 83 з України.

Такий результат не був би досягнутий без підтримки багатьох людей. Перш за все дякуємо всім авторам, які надіслали свої доповіді на конференцію і тим самим продемонстрували свою зацікавленість у проблемах, що досліджувались. Дякуємо торгово-промисловій палаті за досягнення ефекту синергії під час проведення цього та інших спільних заходів. Дякуємо редакційній колегії, яка швидко та своєчасно опрацьовувала надіслані доповіді. Дякуємо керівництву Запорізького національного університету за підтримку та допомогу в реалізації такої масштабної міжнародної конференції. Впевнені, що науково-практичні результати конференції будуть дієвими у вирішенні нагальних управлінських та економічних проблем, як агробізнесу, так і підприємництва в цілому.

Оргкомітет

ЗМІСТ

СЕКЦІЯ 1. ЕФЕКТИВНИЙ АГРОБІЗНЕС УКРАЇНИ: ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ

<i>Boroday O.V., Yanchenko N.V.</i>	FORMATION OF MARKETING AND LOGISTICS COMMUNICATION IN ENTREPRENEURSHIP PROBLEMS OF THE UKRAINIAN LAND MARKET FORMATION	18
<i>Kosteniuk Yu.B.</i>	STRATEGIC ASSESSMENT OF THE INTERNAL ENVIRONMENT OF THE AGRARIAN ENTERPRISE	20
<i>Kostyak N., Shmelkova G.M.</i>	ZERO TILL TECHNOLOGY OR “NO-TILL” TECHNOLOGY AS A COMPLEX TECHNOLOGICAL MODEL	23
<i>Satyr R. Yu., Yanchenko N.V.</i>	INFORMATION TECHNOLOGIES IN THE COMMUNICATION SYSTEM OF FEA COMPANIES	25
<i>Tarasenko A. V.</i>	LOGISTICS DEVELOPMENT PROSPECTS IN UKRAINIAN ENTERPRISES	27
<i>Yefimenko L.M., Ortina H.V., Oleksenko R.I.</i>	OVERCOMING THE TECHNOLOGICAL BACKWARDNESS OF THE AGRARIAN SECTOR OF ECONOMY AS THE BASIS FOR THE DEVELOPMENT OF THE INDUSTRY	30
<i>Zagoruiko O.O., Yanchenko N.V.</i>	PREREQUISITES FOR THE DEVELOPMENT OF EFFECTIVE AGRIBUSINESS IN UKRAINE	33
<i>Zyuzko A., Shmelkova G.M.</i>	THE MAIN RESEARCH PROBLEMS OF THE UKRAINIAN LAND MARKET FORMATION	35
<i>Алещенко О., Малтиз В.В.</i>	ЕФЕКТИВНИЙ АГРОБІЗНЕС УКРАЇНИ: ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ	37
<i>Балабаниць А.В.</i>	ПРОЦЕС УПРАВЛІННЯ ПОВЕДІНКОЮ СПОЖИВЧІВ	39
<i>Барбiнягра О.М.</i>	АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КООПЕРАТИВІВ	42
<i>Бахчиванжи Л.А., Евтушок О.В., Значек Р.Р.</i>	ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО КООПЕРАТИВУ	46
<i>Беззубко Ю.І., Беззубко Л.В.</i>	ПЕРСПЕКТИ ВИХОДУ НА МІЖНАРОДНИЙ РИНОК УКРАЇНСЬКИХ АГРОВИРОБНИКІВ	49
<i>Бистрицька С.Ю., Шевченко О.О.</i>	НОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У РОЗВИТКУ АГРОБІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	51
<i>Бірюков Т., Гальчинська І.А.</i>	ВИКОРИСТАННЯ ЛОГІСТИКИ ВНУТРІШНІХ ВОДНИХ ШЛЯХІВ ДЛЯ РОЗВИТКУ АГРОБІЗНЕСУ УКРАЇНИ	53
<i>Богданович О. А., Рогович К. В.</i>	АНАЛІЗ СУЧАСНОГО АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ	56

<i>Божидай І.І., Кузьменко І.</i>	ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ	59
	ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В АГРОВИРОБНИЦТВІ	
<i>Божидай І.І., Рочева Г.В.</i>	ЗЕЛЕНА ЕКОНОМІКА В	62
	АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ	
<i>Бойко В.О.</i>	РОЗВИТОК ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ У ПІВДЕННОМУ	65
	РЕГІОНІ	
<i>Бондаренко М.І., Пазник А.Г.</i>	СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ	68
	ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ	
<i>Вакуленко Д.О.</i>	ЕФЕКТИВНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ	70
	ПІДПРИЄМСТВ: ЇЇ ВИДИ ТА ВПЛИВ НА РОЗВИТОК	
	СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ	
<i>Васильєва О.О.</i>	ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТНОГО	73
	ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ	
<i>Варламов А.А., Петухович В.А.</i>	АНАЛІЗ ФАКТОРОВ, ВЛИЯЮЩИХ	76
	НА ПРОИЗВОДСТВО ПРОДУКЦИИ ОСНОВНОГО СТАДА	
	КРУПНОГО РОГАТОГО СКОТА	
<i>Воловідник К.Т., Зибарева О.В.</i>	ОСОБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ	79
	ДІЯЛЬНОСТІ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ. ПРОБЛЕМИ ТА	
	ШЛЯХИ ЇЇ ВИРІШЕННЯ	
<i>Волосюк М.В.</i>	ЩОДО ПИТАННЯ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ	82
	УКРАЇНСЬКОГО АГРОБІЗНЕСУ	
<i>Воронько-Невіднича Т.В., Кривобік М.В.</i>	СПЕЦИФІЧНІ РИСИ	86
	АГРАРНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА ШЛЯХИ ЙОГО	
	АКТИВІЗАЦІЇ	
<i>Гаррыатаев А., Молчанова Е.А.</i>	АНАЛІЗ	89
	СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОГО БОГАТСТВА ТУРКМЕНИИ	
<i>Гільорме Т.В.</i>	ІННОВАЦІЙНІ РІШЕННЯ ЩОДО ЗАПРОВАДЖЕННЯ	92
	ЕНЕРГОЕФЕКТИВНИХ ПРОЕКТІВ У АПК	
<i>Гончарук А. С., Ільїн В. Ю.</i>	ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ГРОШОВИХ	95
	КОШТІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ	
<i>Горбань В.К., Калініченко О.В.</i>	РИЗИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ	98
	РОЗВИТКУ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	
<i>Гордієвська К., Студінська Г.Я.</i>	ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ АПК В	101
	УКРАЇНІ	
<i>Грицаєнко Г.І., Грицаєнко І.М.</i>	РОЗВИТОК АГРАРНОГО	105
	ТЕХНІЧНОГО СЕРВІСУ ТА РИНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ	
	ТЕХНІКИ УКРАЇНИ	
<i>Грищук Н.В.</i>	ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ	108
	КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ	
	ПІДПРИЄМСТВ	
<i>Гуторов О.І., Гуторова О.О.</i>	ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ	111
	ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО	
	ВИРОБНИЦТВА УКРАЇНИ	
<i>Дашутіна Л.О.</i>	РОЗВИТОК ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ	114
	ПЕРСПЕКТИВ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ	

В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

- Денисюк Е.В.* **ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ АГРОБИЗНЕСА УКРАИНЫ** 117
- Державцева Е.П.* **ВОСПРОИЗВОДСТВО ЗЕМЕЛЬНЫХ РЕСУРСОВ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ КАК ОСНОВА ОБЕСПЕЧЕНИЯ ПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ** 120
- Діденко Н.О., Іслам Р.К., Коновалова В.М.* **ОЦІНКА НОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В АГРАРНІЙ СФЕРІ** 123
- Дорогань Д.В., Фасолько Т.М.* **ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТУ УКРАЇНСЬКОЇ АГРОПРОДУКЦІЇ В УМОВАХ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ З ЄС** 126
- Дюк А.А.* **СОЦІАЛІЗАЦІЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ЯК СКЛАДОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ** 128
- Зайцева Ю.А., Онищенко О.А.* **КООПЕРАЦІЯ АГРАРІВ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ АГРОБИЗНЕСУ** 130
- Іванченко Ю., Давиденко О.О.* **СУЧАСНИЙ СТАН БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ** 133
- Карнаушенко А.С.* **АГРАРНІ РОЗПИСКИ ЯК ОДНЕ З ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ** 135
- Карпенко М.В., Осипова О.І.* **МЕТОДИ РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ ЗА ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ, ЇХ ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ** 138
- Кацемір Я.В.* **СІЛЬСЬКИЙ ТУРИЗМ В УКРАЇНІ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ** 141
- Кирилюк Ю.О., Арзянцева Д.А.* **РИЗИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ** 143
- Козак М.І.* **ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ПЕРЕДУМОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ** 146
- Кривий В.* **КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ З ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ ПТАХІВНИЦТВА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ** 148
- Кузьмич А.П.* **ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ РАЗВИТИЯ МАЛОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА НА ТЕРРИТОРИИ СРЕДНИХ, МАЛЫХ ГОРОДСКИХ ПОСЕЛЕНИЙ, СЕЛЬСКОЙ МЕСТНОСТИ** 150
- Кушнірук В.С., Донець Т.Є.* **АГРОБИЗНЕС ТА ЙОГО ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ** 153
- Лаврук В.В.* **УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ РИЗИКАМИ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ ВИРОБНИЦТВІ** 156
- Лаготюк В.О., Островська О.Ю.* **ФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ СТРАТЕГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ГАЛУЗІ ПТАХІВНИЦТВА** 160
- Лепетченко А., Гуржій Н.М.* **ЕФЕКТИВНИЙ АГРОБИЗНЕС УКРАЇНИ:** 163

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТКУ	
<i>Лисяк Є., Гордєєва-Герасимова Л.Ю.</i> АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС ЯК РУШІЙНА СИЛА УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ	165
<i>Луц Д.М.</i> АКТУАЛЬНІ ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО ТВАРИННИЦТВА В УКРАЇНІ	168
<i>Ляховська О.В.</i> ВИРОБНИЦТВО М'ЯСА ПТИЦІ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ: ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ	171
<i>Мацібора Т.В.</i> ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ	174
<i>Мацієвич Т.О., Магальяс В.А.</i> УДОСКОНАЛЕННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА ЗА ДОПОМОГОЮ «БПЛА»	177
<i>Метеленко Н.Г., Сіліна І.В.</i> ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТА ПРОБЛЕМИ ВІТЧИЗНЯНОГО СІЛЬГОСПМАШИНОБУДУВАННЯ	180
<i>Михайлик Д.П., Хацєр М.В.</i> ДЕФОРМАЦІЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ УСУНЕННЯ	183
<i>Мірзоєва Т.В.</i> ЛІКАРСЬКЕ РОСЛИННИЦТВО В СИСТЕМІ РЕГЕНЕРАТИВНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА ЯК НАПРЯМОК ЕФЕКТИВНОГО БІЗНЕСУ В АГРАРНІЙ СФЕРІ	186
<i>Москалевич Г.Н.</i> ПОВЫШЕНИЕ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ АПК КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ АГРОБИЗНЕСА В УКРАИНЕ	188
<i>Недашковская Н.С.</i> ОСНОВНЫЕ МЕРЫ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ АГРОПРОМЫШЛЕННОГО ПРОИЗВОДСТВА РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ	191
<i>Недойнов К.В.</i> ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	194
<i>Нежинець А.О., Онищенко О.А.</i> СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	196
<i>Никишин Е.В.</i> ЛОГИСТИЗАЦІЯ АГРОПРОДОВОЛЬСТВЕННОГО КОМПЛЕКСА – ПУТЬ ФОРМИРОВАНИЯ ЭФФЕКТИВНОГО АГРОБИЗНЕСА	198
<i>Нісходовська О.Ю.</i> ТЕРМІН «КОНКУРЕНЦІЯ» ЯК КАТЕГОРІЯ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ	201
<i>Онищенко О.А., Георгієв А.Д.</i> ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНСЬКІ ІТ-ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ АГРОМЕНЕДЖМЕНТУ	204
<i>Онищенко О.А., Куц А.О.</i> ЯК СТВОРИТИ ЕФЕКТИВНИЙ АГРОБІЗНЕС В УКРАЇНІ	206
<i>Остапенко А.С., Кліщєвська Н.</i> ОСОБЛИВОСТІ БАНКРУТСТВА ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ	208
<i>Павлюк Т.С.</i> ПЕРЕВАГИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В АГРОПРОМИСЛОВІ ПІДПРИЄМСТВА	211
<i>Перегуда Ю.А., Хацєр М.В.</i> ПРОБЛЕМАТИКА ТА ПОТЕНЦІАЛ РОЗВИТКУ «ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ» В УКРАЇНІ	214
<i>Петров В.М.</i> РИНОК ВИРОБНИХ ПОСЛУГ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ	217

<i>Порудєєва Т.В.</i> РОЗВИТОК ЗЕРНОВОГО РИНКУ ПРИЧОРНОМОР'Я	220
<i>Пошивалова О.В.</i> ОЦІНЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА АПК	223
<i>Проданова Л.В., Хорошун Ю.В.</i> СТРАТЕГІЧНИЙ РОЗВИТОК АГРАРНОГО СЕКТОРУ: ОСОБЛИВОСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ ПІДХОДІВ	226
<i>Прокопчук О.Т.</i> ТРЕНДИ ЗАЛУЧЕННЯ ІТ-ТЕХНОЛОГІЙ ДО СИСТЕМИ СТРАХОВОГО ЗАХИСТУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ	229
<i>Радченко О.Д.</i> ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ АГРАРНОГО МІКРОКРЕДИТУВАННЯ	232
<i>Самайчук С.І.</i> ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ	235
<i>Саржан А.С.</i> КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ТА МЕТОДИ ЇЇ ФОРМУВАННЯ	238
<i>Столярчук Н.М.</i> ВНЕСОК НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ У ІННОВАЦІЙНУ АКТИВНІСТЬ ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ	241
<i>Сторожилова У.Л., Сторожилів Г.М.</i> СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ РЕАЛІЗАЦІЇ МЕНЕДЖМЕНТУ ДЛЯ УКРАЇНИ В ПРОСТОРІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ	244
<i>Страшко О.П.</i> ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОГО АГРАРНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ	248
<i>Танасієнко Н.П., Бура Н.В.</i> РОЗВИТОК АГРОБІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	250
<i>Тебенко В.М.</i> РОЗВИТОК АГРАРНОЇ СФЕРИ РЕГІОНУ	252
<i>Туровська А.С., Ільїна О.В.</i> ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ В УКРАЇНІ	255
<i>Уманська Ю.М., Калінчук В.В.</i> ІНТЕГРОВАНА ЗВІТНІСТЬ ЯК ЕЛЕМЕНТ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В АГРАРНОМУ БІЗНЕСІ	258
<i>Харченко А.В., Онищенко О.А.</i> ШЛЯХИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ	261
<i>Харченко Г. А., Харченко В. В.</i> ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ВИРОБНИЦТВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ ЯК ЗАПОРУКА ЙОГО СТАЛОГО РОЗВИТКУ	264
<i>Хацер М.В., Голуб В.Л.</i> СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ НИШЕВИХ ПРОДУКТІВ ЛІСНОГО ГОСПОДАРСТВА У КОНТЕКСТІ ВИРІШЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОБЛЕМ ДОМАШНІХ ГОСПОДАРСТВ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ	267
<i>Хацер М.В., Оглобліна В.О.</i> МАРКЕТИНГ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ	270
<i>Чередниченко ЕА</i> СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ СПЕЦИАЛИЗИРОВАННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ ПРОИЗВОДИТЕЛЕЙ СОИ	273

<i>Чередніченко О.О., Чередніченко Є.С.</i> СУЧАСНИЙ СТАН ТА РОЗВИТОК СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ПІДПРИЄМСТВ – ВИРОБНИКІВ РІПАКУ	276
<i>Черепньов В.С., Онищенко О.А.</i> СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ	279
<i>Чорна Н.О.</i> ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В АГРАРНОМУ СЕРВІСІ	281
<i>Юшкевич О.О.</i> АКТИВІЗАЦІЯ КРЕДИТУВАННЯ ЗЕЛЕНИХ ТЕХНОЛОГІЙ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА ЗОНИ РАДІАЦІЙНОГО ЗАБРУДНЕННЯ	284
<i>Яценко В., Гуржій Н.М.</i> КООПЕРАЦІЯ АГРАРІЇВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ	287

СЕКЦІЯ 3. РИНКОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ РОЗВИТКУ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ: РЕЗУЛЬТАТИ, ПЕРСПЕКТИВИ, НАСЛІДКИ

<i>Нтурия V.P.</i> FINANCIAL ASPECTS OF THE ORGANIZATION OF THE AGRICULTURALLY USED AREAS MARKET	290
<i>Баранник Л.Б.</i> РИНКОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ РОЗВИТКУ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ ТА ЇХ СОЦІАЛЬНІ НАСЛІДКИ	292
<i>Білозерська О.С., Давиденко О.О.</i> СУЧАСНІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ В УКРАЇНІ	295
<i>Бірюков Т., Гуржій Н.М.</i> СКАСУВАННЯ МОРАТОРІЮ НА ПРОДАЖ УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ: РИЗИКИ, МОЖЛИВОСТІ, ПЕРСПЕКТИВИ	297
<i>Бойко Л.О.</i> ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ У ХЕРСОНСЬКІЙ ОБЛАСТІ	300
<i>Боровик П.М., Удовенко І.О.</i> ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ СЕЛЯНСЬКИМИ ДОМОГОСПОДАРСТВАМИ В УКРАЇНІ	302
<i>Давиденко Н.М.</i> СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДТВОРЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ В УКРАЇНІ	305
<i>Данильченко А.І.</i> ФОРМУВАННЯ АГРАРНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ	307
<i>Єфанов О.В., Бікулов Д.Т.</i> ПРОБЛЕМАТИКА ВПРОВАДЖЕННЯ РИНКУ ЗЕМЛІ В УКРАЇНІ ДЛЯ ГРОМАД	309
<i>Жемба А.Й.</i> СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АПК В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ АГРАРНИХ РИНКІВ	310
<i>Зюзько А.Ф., Давиденко О.О.</i> ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ РИНКУ ЗЕМЛІ В УКРАЇНІ	313
<i>Калашник О.А., Діденко А.В.</i> АНАЛІЗ ЗНАЧЕННЯ ПЛАТИ ЗА ЗЕМЛЮ ДЛЯ ОТГ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ	316

<i>Касяненко І.А.</i>	ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН: РЕТРОСПЕКТИВА, СЬОГОДЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВА	319
<i>Керімов П.О.</i>	МАКСИМАЛЬНА ПЛОЩА ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ: УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД	323
<i>Клепанчук О. Ю.</i>	МОДЕЛЬ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В УКРАЇНІ	325
<i>Кошкалда І.В.</i>	ВИЗНАЧЕННЯ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПОЛОЖЕНЬ ПРИ РЕГУЛЮВАННІ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН	328
<i>Кравець О.В., Смачна О.В.</i>	ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРОБІЗНЕСУ В УКРАЇНІ	331
<i>Ланченко Є. О.</i>	СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ЗАСАДИ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ В АГРАРНІЙ СФЕРІ	334
<i>Михальчишина Л.Г.</i>	ЗАПРОВАДЖЕННЯ РИНКУ ЗЕМЛІ В УКРАЇНІ: РИЗИКИ ТА УРОКИ СВІТОВОГО ДОСВІДУ	337
<i>Мороз А.А.</i>	ЗЕМЕЛЬНА РЕФОРМА В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ АГРАРІЇВ	340
<i>Мошак О.В.</i>	ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОЇ СФЕРИ РЕГІОНУ РЕГІОНУ	343
<i>Огородник В.О.</i>	ЗЕМЕЛЬНИЙ ФОНД УКРАЇНИ У СКЛАДІ СВІТОВИХ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ	345
<i>Остапчук Т. П.</i>	НАПРЯМИ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ НА ЗАСАДАХ НЕОІНСТИТУЦІЙНОЇ ТЕОРІЇ ПРАВ ВЛАСНОСТІ	347
<i>Пасічник Ю.В.</i>	ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ РИНКОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН	350
<i>Семенів К.Ю., Онищенко О.А.</i>	ЗНЯТТЯ МОРАТОРІЮ НА ПРОДАЖ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ: ЗАКОНОДАВСТВА ТА ПРАКТИКИ АНАЛІЗ	353
<i>Фокіна С.В., Арнаутова О.Ю.</i>	ЗАКОНОДАВЧІ ЗАСАДИ ЩОДО ФОРМУВАННЯ РИНКУ ЗЕМЕЛЬ В УКРАЇНІ	356
<i>Яковенко А.П., Онищенко О. А.</i>	ВПРОВАДЖЕННЯ РИНКУ ЗЕМЛІ В УКРАЇНІ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ АГРОБІЗНЕСУ	359

СЕКЦІЯ 4. ЯКІСТЬ ТА БЕЗПЕЧНІСТЬ АГРОПРОДУКЦІЇ В УМОВАХ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ З ЄС

<i>Bahniuk M.A., N.A. Skora</i>	THE IMPORTANCE OF AGRICULTURAL WASTE RECYCLING. IDENTIFYING THE CORELLATION BETWEEN EMISSIONS FROM SOLID WASTE AND MORBIDITY RATE IN UKRAINE	362
<i>Nechay O., Pavliuk T.</i>	POLAND'S EXPERIENCE IN IMPLEMENTING A FOOD SAFETY SYSTEM	364
<i>Sakhno L.</i>	ENVIRONMENTAL AUDIT AS A FACTOR OF SAFETY OF AGRICULTURAL PRODUCTS	366

<i>Арзянцева Д.А., Маріянчик Т.С.</i>	РЕГУЛЮВАННЯ ЯКОСТІ ТОП-3 ЕКСПОРТОВАНОЇ АГРОПРОДУКЦІЇ ТА ДИНАМІКА ЕКСПОРТУ ПРОТЯГОМ 2016-2018 РОКІВ	369
<i>Артюх Т.М., Ягелюк С.В., Григоренко І.В.</i>	ВИЗНАЧЕННЯ МОЖЛИВИХ НАПРЯМКІВ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОДУКЦІЇ ПЕРЕРОБКИ ЛЬОНУ ОЛІЙНОГО ТА ЛЬОНУ-ДОВГУНЦЯ	371
<i>Бидик А.Г.</i>	ПОВНОЦІННА СИСТЕМА БЕЗПЕКИ ТА ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ ЯК УМОВА ВИКОНАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ЇЇ ЕКСПОРТУ	374
<i>Богданович О.А., Корнієнко В.С.</i>	ПЕРЕВАГИ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ З ЄС	378
<i>Бухаріна Л.М., Лисенко М.О.</i>	ЕКСПОРТ АГРОПРОДУКЦІЇ УКРАЇНИ В ЄС: АНАЛІЗ, ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ	380
<i>Воробьёв К.С.</i>	ГОТОВНОСТЬ РЫНКА ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ К ГОСУДАРСТВЕННОМУ АУДИТУ ДСТУ: ISO 22000	382
<i>Горская Е., Шишкин В.А.</i>	ОСОБЕННОСТИ УПРАВЛЕНИЯ КАЧЕСТВОМ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЙ ПРОДУКЦИИ В УКРАИНЕ	385
<i>Гребенюк Т. В., Горняк В. О.</i>	ІННОВАЦІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ВИРОБНИЦТВА, СПОЖИВАННЯ Й ЕКСПОРТУ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ ЗАДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ	387
<i>Гуржий Н.Н., Воробьёв К.С.</i>	АНАЛИЗ УРОВНЯ ГОТОВНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ К ГОСУДАРСТВЕННОМУ АУДИТУ НА НАЛИЧИЕ ДСТУ: ISO 22000	390
<i>Давиденко О.О.</i>	МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ «GLOBALGAP»: МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ	392
<i>Данилевська Л.С.</i>	АНАЛІЗ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ АГРАРНОЮ ПРОДУКЦІЄЮ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ	394
<i>Демиденко В.С., Петухович В.А.</i>	АНАЛИЗ ФАКТОРОВ, ВЛИЯЮЩИХ НА ПРОИЗВОДСТВО ПРОДУКЦИИ РАПСА, И РАСЧЁТ ТОЧКИ БЕЗУБЫТОЧНОСТИ	397
<i>Джакелі Н.С., Калініченко О.В.</i>	ОСОБЛИВОСТІ ЕКСПОРТУ АГРОПРОДУКЦІЇ ДО ЄС	400
<i>Ігнатенко І.В.</i>	ОРГАНІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО ЯК СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ	403
<i>Ігнат'єва В.Е., Полусмяк Ю.І.</i>	ЯКІСТЬ ТА БЕЗПЕЧНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ В КОНТЕКСТІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ	405
<i>Іонас Е.Л.</i>	КАЧЕСТВО И БЕЗОПАСНОСТЬ КАРТОФЕЛЯ ПРИ ПРИМЕНЕНИИ НОВЫХ ФОРМ КОМПЛЕКСНЫХ УДОБРЕНИЙ ДЛЯ НЕКОРНЕВЫХ ПОДКОРМОК И РЕГУЛЯТОРОВ РОСТА	407
<i>Калініченко О. В.</i>	ЕНЕРГОЗБЕРІГАЮЧІ ТЕХНОЛОГІЇ В	410

РОСЛИННИЦТВІ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

- Клюкин А.Д., Петухович В.А.* АНАЛИЗ ДЕНЕЖНОЙ ВЫРУЧКИ ОТ РЕАЛИЗАЦИИ ПРОДУКЦИИ РАСТЕНИЕВОДСТВА И РАСЧЁТ РЕЗЕРВОВ ЕЁ РОСТА 413
- Ковтун В.А.* ПОКАЗНИКИ ТА ХАРАКТЕРИСТИКИ БЕЗПЕЧНОСТІ ЯКОСТІ АГРАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ 416
- Козак О.А.* ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МОЛОЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ 419
- Красняк О.П.* АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ 422
- Лавренко Н.М., Пугачова К.Є.* ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ЯКІСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ АГРОПРОДУКЦІЇ 425
- Макуха О.В.* ВПЛИВ АГРОТЕХНІЧНИХ ЗАХОДІВ НА ЯКІСНІ ПОКАЗНИКИ ФЕНХЕЛЮ ЗВИЧАЙНОГО 428
- Нгуєн Х.В., Янченко Н.В.* ЯКІСТЬ ТА БЕЗПЕЧНІСТЬ АГРО ПРОДУКЦІЇ В УМОВАХ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ З ЄС 430
- Онищенко О.А., Столярова Є. В.* ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ЗОНИ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНА – ЄС 433
- Полусмяк Ю.І., Зюзько А.Ф.* ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ НАССР В УКРАЇНІ ДЛЯ ТОРГІВЛІ АГРОПРОДУКЦІЄЮ 436
- Станкевич И.И.* МОЛОКО КОРОВЬЕ: ПАРАМЕТРЫ КАЧЕСТВА И ВЛИЯЮЩИЕ ФАКТОРЫ 438
- Федчишин Д.В.* ДО ПИТАННЯ ПРО ОРГАНІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО 441
- Христова В.В., Гуржій Н.М.* ВИХІД УКРАЇНИ НА МІЖНАРОДНИЙ РИНОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ 444
- Шагитова М. Н.* ВЛИЯНИЕ ЦИНКА НА КАЧЕСТВО ЗЕРНА ЯРОВОЙ ТРИТИКАЛЕ 446

СЕКЦІЯ 5. КОМУНІКАЦІЙНІ ЗВ'ЯЗКИ ТА ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В АГРОМЕНЕДЖМЕНТІ, ПІДПРИЄМНИЦТВІ, ТОРГІВЛІ ТА БІРЖОВІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

- Chornomord Ye.* PROBLEMS AND TRENDS OF DEVELOPMENT OF INFORMATION TECHNOLOGIES IN BUSINESS 450
- Cui Lijuan, Medvid V., Shen Jialong* THE IMPACT OF RURAL HUMAN RESOURCES DEVELOPMENT AND MANAGEMENT ON REGIONAL ECONOMIC DEVELOPMENT 453
- Kompaniiets L.* MAIN DIRECTIONS OF E-AGRICULTURE IN UKRAINE 454
- Kyrylieva L.O., Shekhovtsova D. D.* THE INFORMATION TECHNOLOGIES OF MANAGERIAL COST ACCOUNTING IN THE TRADE ENTERPRISES MANAGEMENT SYSTEM 456
- Shavkun I., Dybchinska Y.* SOCIAL RESPONSIBILITY AS INFORMATIONAL PRETEXT FOR ORGANIZATIONAL COMMUNICATION 459

<i>Shmelkova A.A.</i>	INFORMATION AND COMMUNICATION: TYPES, METHODS AND FIELDS OF APPLICATION	463
<i>Shmelkova G.M.</i>	THE ROLE AND THE PLACE OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN ENTERPRISE MANAGEMENT	466
<i>Yudina O.</i>	INFORMATION TECHNOLOGIES AND BUSINESS COMMUNICATION IN TRAINING OF QUALIFIED ENTREPRENEURS	469
<i>Брагіна Д. В., Онищенко О. А.</i>	ІННОВАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЇ ТА КОНЦЕПЦІЇ СУЧАСНОГО АГРОМЕНЕДЖМЕНТУ	472
<i>Васильєва К. С., Осипова О.І.</i>	ТЕХНОЛОГІЯ БЛОКЧЕЙНУ ТА ЇЇ ВИКОРИСТАННЯ В АГРАРНІЙ СФЕРІ	475
<i>Вишневецька Ю.В.</i>	СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ КОМУНІКАЦІЙНИХ ЗВ'ЯЗКИ НА ПІДПРИЄМСТВІ В КОНТЕКСТІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІДНОСИН	478
<i>Вязова Р.В.</i>	ОРГАНІЗАЦІЯ КОМУНІКАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ НА ПІДПРИЄМСТВІ	480
<i>Голубишко В.О., Онищенко О. А.</i>	АГРАРНИЙ РИНОК У СФЕРІ ЕЛЕКТРОННОГО БІЗНЕСУ	483
<i>Давидавичене В., Антонюк Д.А.</i>	СОЦИАЛЬНЫЕ СЕТИ КАК ИНСТРУМЕНТ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ РАЗВИТИЯ МАЛОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА	485
<i>Завадських Г.М.</i>	АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В МАЛОМУ БІЗНЕСІ	488
<i>Застрожнікова І.В.</i>	ЕЛЕКТРОННІ НОВАЦІЇ ДЛЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ	491
<i>Кирилюк Ю. О., Фасолько Т. М.</i>	СМАРТ-ТЕХНОЛОГІЇ В АГРОМЕНЕДЖМЕНТІ	493
<i>Коваленко Г.О.</i>	ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В АГРАРНОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ	496
<i>Колодійчук А.В.</i>	ХАРАКТЕРИСТИКА МОДЕЛЕЙ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В АГРОБІЗНЕСІ	499
<i>Компаніченко С.Т.</i>	СУЧАСНІ АСПЕКТИ АГРОМЕНЕДЖМЕНТУ	502
<i>Кравець О.В., Колосовська К.Д.</i>	ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В АГРАРНОМУ БІЗНЕСІ	504
<i>Кургузов А.О., Цурканенко М.</i>	СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ШЛЯХИ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ НА ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ	507
<i>Марусей Т.В.</i>	ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ	510
<i>Міценко Н. Г., Міщук І. П., Годунько Р. Б.</i>	ІНФОРМАЦІЙНІ ТА КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОЦЕСІ АДАПТАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ ТОРГІВЛІ ДО УМОВ РИНКУ	512
<i>Меліхов Є.В., Макаренко А.П.</i>	БЕЗГОТІВКОВІ РОЗРАХУНКИ – ОСНОВА СУЧАСНОЇ ТОРГІВЛІ	515

<i>Мержинський Є.К., Комазов П.В.</i>	КОНЦЕПТУАЛЬНА МОДЕЛЬ	516
	УПРАВЛІННЯ ЗБУТОВОЮ СИСТЕМОЮ ПІДПРИЄМСТВА	
<i>Несін Ю. М.</i>	АНАЛІЗ АНГЛОМОВНОГО ПІДРУЧНИКА	519
	«АНГЛІЙСЬКА МОВА ДЛЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА»	
<i>Попова В.Д., Бендриковська О.С.</i>	ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ	521
	ВИКОРИСТАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ	
<i>Попова В.Д., Сирунян В.С.</i>	ШЛЯХИ ЗНИЖЕННЯ СОБІВАРТОСТІ	524
	СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ	
<i>Романчук А.Л.</i>	ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО	527
	ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МЕНЕДЖМЕНТУ НА	
	СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ: ПРОБЛЕМИ І	
	НАПРЯМКИ ЇХ ВИРІШЕННЯ	
<i>Самкова Д. А., Осипова О.І.</i>	ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК	530
	ІНСТРУМЕНТ ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ	
<i>Терент'єва Н.В.</i>	ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ	533
	ГЕОІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ В АГРАРНІЙ СФЕРІ	
<i>Чеканович В.Г.</i>	РОЗВИТОК НАВИЧОК АНГЛОМОВНОЇ	536
	ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ	
	ЕКОНОМІЧНОЇ СФЕРИ	
<i>Шмаков В.С.</i>	ОСНОВНЫЕ КОНЦЕПТЫ ФОРМИРОВАНИЯ	539
	МОДЕЛЕЙ СОЦИОКУЛЬТУРНОГО РАЗВИТИЯ СЕЛА	

Секція 1.
Ефективний агробізнес України: передумови формування та розвитку.

Boroday O.V.
Kharkiv National University
construction and architecture
Yanchenko N.V.
candidate of economic sciences, associate professor
Kharkiv National University
construction and architecture

**FORMATION OF MARKETING AND LOGISTICS
COMMUNICATION IN ENTREPRENEURSHIP**

At the present stage of market relations, both large and small enterprises, logistics is a way of optimizing the process of production of goods and services. This is due to the fact that the proper management of logistics processes, as mentioned above, helps to improve the efficiency of the enterprise, increase profits and increase competitiveness.

Interest in logistics is driven by opportunities to improve the performance of material-handling systems, a significant increase in profits by reducing costs associated with reducing production costs, reducing the time interval at all stages of the production cycle, and, as a consequence, creating new competitive advantages for the enterprise in the market [2].

Marketing and logistics at the product distribution stage are not just complementary, but closely interrelated and interdependent. Thus, the essence of logistics and marketing are closely intertwined in meeting the needs of consumers at optimal costs.

Marketing and logistics, two areas of the same link - economy, two branches that grow from one root closely intertwined on the way to achieving the ultimate goal - meeting the need and maximizing profits. Throughout the activity of the company, they in one way or another communicate with each other.

Logistics and marketing are, in essence, part of a single process - the process of meeting the needs of consumers - in terms of goals, ways of achieving them and their tasks. In general, the main activity of marketing, is to study the market situation, namely the demand for goods and services, raise the quality bar to the level of full satisfaction of potential consumers. While logistics is directly involved in providing all of this marketing activity to the organization. Logistics delivers goods and services to consumers at a place and time convenient for them, as well as delivering goods and services of the right quality at mutually beneficial prices. In addition, logistics provides the enterprise-manufacturer with materials and facilities at a favorable price, at a convenient place for him and the time to manufacture goods and provide services.

You can distinguish the following areas of interaction between marketing and logistics. First, it is the price at which the interaction takes place in order to develop pricing policies, taking into account logistics costs.

Second, the creation of a distribution system falls within the area of the interaction under consideration. Marketing identifies participants in the buying and selling process, and logistics - participants in the promotion of goods in the market.

Thirdly, it is the formation of the terminal-warehouse system. For this process, it is necessary to determine sales volumes and markets, as well as inventory strategies, the number of warehouses in the network, location and delivery system, what marketing and logistics are involved, respectively.

Fourth, marketing, while maximizing customer service satisfaction, interacts with logistics also in the field of customer service policy, where logistics provides a flexible level of customer service, setting standards of service taking into account logistics costs [3].

Marketing and logistics are equal parts of one whole - the system of sales of enterprise products. With optimal simultaneous use of marketing and logistics, not only sales efficiency but also the entire enterprise is increased. However, the primary consideration is marketing, since it provides information about the state of the market and the amount of products needed in a particular segment, and through the logistics is carried out directly by the mechanism of physical movement of products.

At the enterprise marketing service performs many functions, including environmental analysis and market research, consumer analysis, product planning and definition of assortment specialization of production, as well as service planning and optimization of market behavior for the sale of services. Regarding these features, we can say that the above areas of analysis can be carried out by the marketing department, regardless of logistics. However, when it comes to product or service planning, assortment selection and sales tactics, there is a need for interaction between the two. Justifying the need to produce a new product, the marketing service will face the need to ensure the production of raw materials, inventory management, transportation of goods, which can only be organized in close connection with the logistics service.

The interaction of marketing and logistics occurs in relation to all the operations and actions carried out by the company in the course of its business. The result of their organized relationship is a synergistic effect, which is characterized by the achievement of the goals of the company due to the coordinated work in all directions and at all stages of work with the goods, which allow to arrange the availability of the right consumer product that meets all its needs, at the right time in the right place . However, in practice, this interaction is fraught with a number of problems relating to certain characteristics of the goods or the ways of their delivery and transportation of raw materials and other resources.

Creating a system of marketing and logistics interaction that would meet the capabilities and requirements of small businesses is one of the most important factors contributing to the high performance of the company. However, in practice, often the interaction of marketing and logistics is associated with a number of problems and contradictions that reduce the magnitude of both the effect of the joint activity and

the effect expected from the efforts in each of these areas separately. Inconsistency of actions, lack of information, unwillingness to recognize the primary role of one of the areas - all this and more becomes problems of interaction between marketing and logistics.

The skillful use of a combination of marketing and logistics will enable quick and rational decisions to be made to ensure effective interaction between the internal and external environment of the enterprise; implementation of marketing and logistic management of the enterprise will help to optimize sales activity by analyzing turnover and speeding up sales; inventories based on sales forecasts; control of market conditions and current purchasing preferences; relationships with suppliers and consumers; production and operating costs.

References

1. Vivchar, O. I. (2008), "Conceptualization of views on the concept of modern logistics", *Halyts'kyi ekonomichnyi visnyk*, vol. 2 (17), pp.106–111.
2. Vivchar, O. I. (2008), "Application of logistic approach to management of material flows", *Materialy XII naukovoї konferentsiyi TDTU im. I. Pulyuya* [Materials of XI scientific conference TNTU after Ivan Pul'uj], Ternopil State Technical University, Ternopil, Ukraine, pp. 253.
3. Trydid, O. M. Lazarenkova, H. M. Mishyna, S. V. and Borysenko, I. I. (2008), *Lohistyka. Navchal'nyy posibnyk* [Logistics. Tutorial], Znannya, Kyiv, Ukraine.

Kosteniuk Yu.V.

к.е.н., доцент

Донецький національний університет

імені Василя Стуса

STRATEGIC ASSESSMENT OF THE INTERNAL ENVIRONMENT OF THE AGRARIAN ENTERPRISE

Ukrainian agrarian business has undervalued production and export potential. It is this sector of the economy that can significantly affect the economic expansion of the state as a whole and the development of rural areas in particular. According to World Bank experts, a 30 percent increase in agricultural productivity can contribute to a 4 percent increase in Ukraine's gross domestic product over five years and 12.5 percent over 10 years [1]. To achieve these indicators, the Ministry of Agrarian Policy and Food of Ukraine has developed a Strategy for promoting private investment in agriculture for the period up to 2023. From the point of view of microenterprises in the agrarian sector, the following practical points of greatest practical interest are: amending legislation to simplify access for agricultural producers to fertilizers that are allowed for use in EU countries; creation of a favorable environment for agricultural markets and provision of services; raising the level of technical modernization of agricultural production; economic incentives for land use and protection measures and soil fertility; improvement of mechanisms of financial support for agricultural producers; introduction of incentives for small and

medium-sized agricultural producers to implement measures aimed at the development of irrigated agriculture, taking into account the requirements for environmental protection and rational use of natural resources; development of approaches to the formation of the supply chain of resources for agricultural production, taking into account the world experience in environmental protection, biological diversity, natural resources; development of modules for support of small and medium agricultural producers for mapping and certification of fields, agrochemical research and soil scanning for the formation of maps of tasks of differentiated sowing, fertilizers, land reclamation, agricultural works etc [1].

Such changes will promote the development of organizations such as farms. Farming is a special type of entrepreneurial activity of the citizens of Ukraine, which consists in the production, processing and sale of agricultural products for profit [1]. In today's conditions, this form of agricultural management requires special legal protection and support from the state. Today, farming is an incredibly capital-intensive and risky business. Every year, a farmer invests heavily in resources and assets, sells a certain amount of produce, and makes a profit.

Each agrarian enterprise carries out its activity not in isolation, but in a certain contact with the external environment, which is represented by the forces of influence acting outside it. Factors with varying degrees of activity, directly or indirectly, quickly or slowly, predictably or unpredictably affect the performance of the enterprise, intersect with its interests. Some forces may be influenced by the enterprise to some extent, trying to adjust their actions to their advantage, but others are completely uncontrolled.

A special method of SW-analysis of the environment will help to identify the internal factors that characterize the potential success factors and problem aspects in the enterprise [2, p. 423]. Therefore, according to the method, you need to formulate a list of internal factors, rank and choose a priority scenario. It is not enough to analyze the influence of the internal environment in the context of individual subsystems and determine the level of competitiveness of the enterprise, it is necessary to justify the importance of factors and the degree of influence on the further development of the organization of individual factors and their groups. For this purpose, all the factors considered must be attributed to the positive or negative, that is, the strengths and weaknesses for the enterprise.

The offered analysis is made on the example of the agricultural enterprise of PJSC «PODILLYA AGRO-T» (Vinnytsia region). This enterprise operates in the field of small business, is engaged in farming. Purpose of activity - saturation of the market with competitive agricultural products and efficient use of resources, profit from agricultural, financial, industrial and commercial activities, services and works in various fields of activity [3, p.11].

Table 1 highlights the environmental factors of PJSC «PODILLYA AGRO-T», which best reflect the key success factors of the enterprise. All the factors are grouped into four groups: marketing, production, finance and staffing.

Table 1. The system of factors that characterize the internal state of PJSC «PODILLYA AGRO-T»

Impact factors	S (strengths)	W (weaknesses)
1. Marketing	<ul style="list-style-type: none"> - Well established logistics - Expanding market presence - Presence of a well-established sales channel - The image of a reliable partner 	<ul style="list-style-type: none"> - Insufficient financial support for marketing activities - Absence of measures aimed at studying market - Absence of marketing department
2. Production	<ul style="list-style-type: none"> - Satisfactory condition of the technical base - Ability to increase production - Availability of own logistical base - High quality products 	<ul style="list-style-type: none"> - High energy and material consumption of production - Fast wear of the equipment - Lack of clear goals for the development of production activities - Application in production of outdated technologies - Lack of own research, undeveloped innovation
3. Finance	<ul style="list-style-type: none"> - Availability of financial resources - Equity availability - Transparency of financial calculations 	<ul style="list-style-type: none"> - Significant cost level - Need to attract additional financial resources - Absence of agreed financial plan
4. Staff	<ul style="list-style-type: none"> - Creative, entrepreneurial management - Availability of a highly qualified agronomist in the state - High productivity 	<ul style="list-style-type: none"> - Lack of qualified specialists - Lack of clear idea about strategic directions of business

Source: made by the author

When exploring the weaknesses of an enterprise, one should focus on those that, under certain conditions, can turn into strengths. This is due to the fact that the weaknesses are compared to the closest competitors. Weaknesses significantly reduce the competitive state of the enterprise when interacting with stakeholders. For example, consumers are the target segment that any company should focus on first. Only the consumer will give the most accurate assessment of the work of the company, all the advantages and disadvantages of products or services. Therefore, if an enterprise has only one advantage, many customers will not be able to attract. The most attractive for the consumer will be a company that is able to properly meet the demand for these products, as well as taking into account the needs and wishes of customers.

Another important issue for building effective management is the problem of counteracting the impact of weaknesses. For example, such weaknesses as «High energy and material consumption of production» can be counteracted when using the opportunities of scientific and technological progress. In the future, the company plans to introduce the technology «Smart Farmer», which can be used for the main

types of agricultural work (plowing, sowing, fertilizing, combating diseases and pests of plants etc). Such technological changes will reduce the cost of materials and fuel.

Thus, the current conditions of development of agrarian business, characterized by the volatility and complexity of market conditions, increased competition, unpredictable changes in the law, led to the development of strategic analysis. The application of the results of strategic analysis enables the company to respond in a timely and adequate manner to changes in the competitive environment and to generate success factors, which in the long run will increase the value of business and fulfill strategic goals.

References

1. Державна підтримка сільського господарства. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України. URL: <http://dotacii.minagro.gov.ua/ua#section--custom-10>.
2. Фаріон І. Д. Стратегічний аналіз: Навчальний посібник для студентів і аспірантів. Тернопіль: ТНЕУ. 2009. 635 с.
3. Костенюк Ю.Б. Особливості формування конкурентної переваги аграрного підприємства. *Збірник тез доповідей міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Світ економічної науки»*. Вип. №19. Тернопіль. 2019. С. 11-13.

Kostyak N.
student of the faculty of Management
Zaporizhzhya national university
Shmelkova G.M.
PhD in Pedagogics
Associate professor of Business Communication
Zaporizhzhya national university

ZERO TILL TECHNOLOGY OR “NO-TILL” TECHNOLOGY AS A COMPLEX TECHNOLOGICAL MODEL

“No-Till” technology is a modern model of soil cultivation, in which the soil is not processed in the traditional, mechanical and usual way for us by means of plowing, but is covered with mulch (shredded crop residues).

The “zero” method of farming should not be taken simplistically, only as a rejection of plowing, since this method is primarily a complex technological model that requires special knowledge and the availability of highly qualified specialists and special equipment, therefore, the positive effect of its application can get only using an integrated and systematic approach.

Nevertheless, in practice it has been proven that the use of No-Till technology can significantly reduce the cost of agricultural work, since this method of processing the fields reduces labor costs and saves a significant part of expensive resources.

The founder of this technology was the Russian scientist and agronomist Ivan Evgenievich Ovsinsky, who back in 1871 began to conduct practical experiments in the fields using organic mulch without prior plowing. The author of the technology

described the experience gained in his book “The New Agriculture System”, which was then reprinted three times, since it was in significant demand among farmers.

Later, experiments with a subsurface method of cultivating the land were carried out in Ukraine. After obtaining the first positive results, this method began to be massively put into practice in many regions of the Soviet Union, however, due to lack of specialized knowledge, lack of material and technical base and poor quality of equipment, the technology was used in a truncated form and its efficiency was low [1. 56].

The implemented method was not completely “zero”, since the land was most often cultivated using a “plane cutter” (without turning over the land layer), because so far many farmers, talking about the “No-Till” technology, mistakenly mean the usual subsurface method of tillage that is fundamentally wrong. Therefore, before you start implementing this technology, you should first carefully study its basics.

The main advantage of using the new method is that the soil (since the soil is not loosened) retains moisture better, which is why the No-Till technology is most often used in arid regions and in fields with difficult terrain, where the traditional method of plowing is impossible in principle.

At present, only 6.8 percent of the world’s arable land accounts for the zero tillage system. The No-Till technology has been recognized and widely distributed in the United States, where it is mainly used to combat wind erosion, in Canada, where it is used to preserve moisture in the steppe regions, as well as in Brazil, Argentina, Paraguay and Australia. The above countries account for approximately ninety-five percent of all the areas used in this way. By the way, on the European continent, only three percent of arable land is cultivated by zero tillage [2. 163].

Literally, "No-Till" in translation from English means "do not plow."

Farmers have long known that mechanical plowing of the soil most often leads to soil erosion, and the No-Till method eliminates this problem, since it involves gentle cultivation of the soil (an integral, undisturbed soil structure is the cornerstone and the most important component of this technology).

When using the No-Till technology, the stubble remaining on the field is not burnt and does not burrow into the ground, and all organic residues are crushed to a certain size and uniformly distributed over the field in the form of mulch, so the main requirement when processing the land with this method is its flat surface.

Scattered by a rather thick layer, the mulch creates a powerful protective coating in the fields, preserving and restoring the upper layer of fertile soil, which allows you to save moisture. Mulch also excellently protects the soil from wind erosion, prevents weeds from growing and promotes the formation of active microflora with an abundance of micro and macro elements that provide high crop yields.

In addition, since all crop waste remains on the surface, the amount of humus in the soil increases, phosphorus levels increase, soil fertility is restored, and due to the fact that fuel costs when using the zero treatment system are significantly reduced, the amount of carbon dioxide emissions in the atmosphere. At the same time, there is a clear saving of resources, since depreciation costs are reduced, which certainly has a positive effect on profitability. Scientists calculated that the “No-Till”

technology allows reducing labor costs by 1.6 times, on fuels and lubricants by more than 2.2 times, and on equipment by almost one and a half times. At the same time, the total yield is increased at least three times, and production costs are reduced by a total of twelve percent [3. 20].

We should not forget about such a topical issue today as ecology, because the rejection of direct plowing significantly reduces the emissions of harmful gases produced by agricultural machinery.

In addition, due to the application of the No-Till technology, water in natural sources, due to a decrease in the general pollution of the fields, becomes much cleaner. At the same time, due to a decrease in the level of carbon emissions from the soil, the balance of atmospheric carbon is normalized, and opportunities are being expanded to prevent desertification and soil degradation.

Literature

1. Аграрна реформа в Україні (здобутки, проблеми і шляхи їх вирішення) / П.Т. Саблук, В.Я. Месель-Веселяк, М.М. Федоров. Економіка АПК. 2009. № 12.
2. Пікус А.Ю. Сільське господарство України: тенденції та перспективи розвитку. Економіка. 2011. № 126.
3. Лузан Ю.Я. Напрями розвитку сільськогосподарського виробництва і соціальної сфери села. Економіка АПК. 2009. № 7.

Satyr R. Yu.

Kharkiv National University construction and architecture

Yanchenko N.V.

candidate of economic sciences, associate professor

Kharkiv National University construction and architecture

INFORMATION TECHNOLOGIES IN THE COMMUNICATION SYSTEM OF FEA COMPANIES

In a market economy, information is a major commodity. The success of commercial and entrepreneurial activity depends on the establishment of links with municipal, banking, stock exchange information systems, it is connected with the informatization of wholesale and retail trade, trading houses, labor and employment management services, with the creation of a market database of goods and services, development centers of reference and analytical - predictive - quoting information, e-mail, electronic data exchange, etc.

Management in the organization is through people. One of the most important management tools in the hands of the manager is the information at his disposal.

Using and transmitting this information, as well as receiving feedback signals, he organizes, manages and motivates his subordinates. Much depends on its ability to convey information in such a way that it is most adequately perceived by those to whom it is intended.

Communication and information are different, but related concepts.

Communication includes both what is transmitted and how it is transmitted.

Communication requires each of the participants in the management interaction. Yes, each participant must have all or some of the abilities: to see, hear, feel, smell and taste. Effective communication requires certain skills and competences from each side, as well as a degree of mutual understanding [1].

International marketing communication is the process of transmitting information in order to promote the product and achieve the marketing goals of the company in a foreign market [2].

The promotion of a product to a specific external market is ensured by marketing communications between the producer and the target audience in order to achieve the behavior of such an audience for the producer.

Any marketing communication involves the presence of a source of message, target audience and means of information exchange.

As the main policy instruments for the promotion of goods in foreign markets, essentially the same means of communication as in the domestic market, although the latter have their own specificity. The main tools for promoting goods in foreign markets include: international advertising; sales promotion; public Relations; communication in direct marketing; communication in the process of personal (personal) sales.

Features of international communications are: placement of individual elements of communications in different parts of the world; remoteness; the influence of different cultures; time difference; significant costs [2].

The main types of international communications are external and internal international communications.

The elements of the international communication process are influenced by several communication barriers.

There are such barriers to international communication: language barriers, barriers of perception, cultural influence, non-verbal communication.

Increasing the effectiveness of international communications can be driven by the following factors: improving the feedback system, language training, cultural training, enhancing flexibility and collaboration.

Communication system - a system designed to manage information transfer processes between other systems. It is a system that organizes all information flows that move across the organization so that no data is lost [3].

A communication system is required to ensure that departmental and departmental functions are performed as quickly as possible, and that the final products reach the customer's hands as quickly as possible.

New information technologies of FEA enterprises include: new technologies of communication on the basis of local and distribution networks of computers; technologies that exclude paper as the main storage medium; new decision-making technologies based on artificial intelligence.

The introduction of new information technologies into the management activity of FEA enterprises pursues not only the automation of routine methods of information processing, but also the organization of the information and communication process at a new level.

The broad possibilities of new information technologies can be judged by the list of functions provided as a result of their implementation.

The functions of new information technologies in the management of foreign economic activity of enterprises are as follows: general processing of documents, their verification and registration; local storage of documents; ensuring through-out accessibility of documents without duplication on paper, remote and collaborative work of employees on documents; support for communication without leaving the usual workplace environment; Email; personal data processing; compilation, reproduction and printing of documents; resource management; performance control; data transmission; ensuring diversity in the visual presentation of the material [5].

FEA information technology is a system of methods and methods for collecting the transmission, accumulation, processing, storage and use of information [4]. Effective interpersonal communication for a number of reasons is important for success in management. First, many management tasks are based on the direct interaction of people (chief with subordinate, subordinate with another subordinate) within different events. Second, interpersonal communication is perhaps the best way to discuss and resolve issues characterized by ambiguity and ambiguity.

References

- 1 Basovsky LE Management: textbook / ed. Basovsky LE - M .: INFRA-M, 2003. - 216 p.
- 2 Novitsky VE Foreign economic activity and international marketing. - K.: Lyra, 2002. - 365 p.
- 3 Pocheptsov GG Communication theory / G.G. Pocheptsov. - M .: Reflectbook; K.: Wakler, 2001. - 656 p.
- 4 Abchuk, V.A. Management: textbook / VA Abchuk. –Sb .: Union, 2002. - 462 p.
- 5 Management of foreign economic activity: a textbook for economists. spec. higher education. institutions / O.A. Kirichenko, V.Ya. Shevchuk, A. Mazaraki, O.M. Tserenko; in a row. OA Kirichenko. - K.: Knowledge, 2005. - 494 p.

*Tarasenko A. V.
student*

Kharkiv National University of Economics of Simon Kuznets

LOGISTICS DEVELOPMENT PROSPECTS IN UKRAINIAN ENTERPRISES

The economic development of Ukraine, which has been observed in recent years, causes a change in priorities in the activity of business entities. It is necessary for enterprises to justify and put into practice the management of the latest approaches to optimize the functioning of their economic mechanism. Logistics is one of these approaches, which is beginning to develop rapidly in Ukraine. In addition, in the knowledge economy, the development of the logistics system as one of the components of the national economy development plays an important role.

Ukraine has a strong potential for the development of logistics, the basis of which was laid in the Soviet times, so an important factor in the economic growth of the country is the further work on the development of logistics in Ukraine, the introduction of innovation in this area.

Logistics is the process of organizing, managing, planning, implementation of plans and control over efficient, economical (in terms of costs) storage and movement of raw materials, production stocks, finished products; management of transportation, warehousing and other tangible and intangible operations, and, as a result, bringing the finished product to the consumer, as well as the transmission, storage and processing of relevant information in order to improve service [1, p. 68]. It is important to accelerate the development of logistics in Ukraine to find out the reasons that hinder its practical application. First, it is the absence of a proper state approach to logistics problems, which is manifested both in the absence of an appropriate base and in the absence of specialists and training centers. Secondly, the general economic crisis, the incompleteness of the solution of the property issue, the reduction of production volumes, inflation hinders any innovations.

Thirdly, there is no comprehensive cost accounting whereby their growth in the transport and storage economy is overridden by the efficiency achieved outside this sector of the economy.

Fourth, the logistical approach involves dramatic changes in the structure of the enterprise, the transition to more flexible organizational structures, the creation of specialized workshops and services of the transport-warehouse economy, which conflicts with the interests of the business owners.

Fifth, the development of logistics ideas is hampered by the shortcomings in training. There are other reasons that eliminating this would speed up logistics implementation practice [2, p. 128].

The prospects for the development of logistics in Ukraine can be summarized in three main directions:

- 1) integration of Ukrainian organizations into the global logistics network;
- 2) introduction of the latest technologies and equipment;
- 3) development of integrated logistics.

The biggest problem for Ukraine is integration into the global logistics network, as there is a lag in the development of logistics technologies compared to the leading countries. In order to accelerate the integration of Ukraine into the global logistics network, it is necessary to bring the level of development of Ukraine's logistics system closer to the world level by introducing the latest technologies and equipment. Modern logistics theory uses a large number of economic tools (techniques, methods, algorithms and models) when planning and organizing the logistics of the enterprise. But in the practical activity of Ukrainian enterprises only a small part of these instruments is used. This is due, on the one hand, to the fact that our businesses are not yet sufficiently aware of the need to use logistics tools. On the other hand, there is a low level of awareness among business executives about the use of logistics tools.

The big push to development can be the use of e-commerce elements in the logistics system, using the Internet and through the formation parallel logistics chain:

manufacturer – site – order processing department – consumer. These innovations can increase sales, provide a higher level of customer service, reduce inventory levels, and expand market segments. Also, a significant reserve for improving logistics efficiency is the use of GPRS in transport logistics.

Integrated logistics is based on the use of a «value chain», targeted at all participants. Value chains (logistics chains) have five areas of performance:

- Contact with suppliers;
- Consumer Relations
- Technological processes within one unit;
- Logistic processes between units within the enterprise;
- Logistical links between businesses in the logistics chain.

Integrated logistics enables the combined efforts of the management staff of an industrial firm, its structural divisions and logistics partners in the through-line management of material and related flows in a complete logistics chain «purchase – distribution – sale». Utilizing the logistics capabilities, entrepreneurs can achieve many benefits: reducing production costs, managing efficiently inventory, quality customer service, flexible response to market needs.

Reduction of all types of costs associated with material flow management, transportation, warehousing, order management, procurement and inventory, packaging, allows the company to release funds for additional investment in warehouse equipment, information and computer systems, advertising, marketing research and more. Therefore, it is not for nothing that the best companies in the world are those that use the concept of integrated logistics. The large number of logistic concepts has enabled many companies to become mainstream in their industry because the products they produce have received competitive advantages. For many years, companies such as Toyota Motors, IBM, Procter & Gamble, Electrolux, Xerox, Whirlpool and others have been using the logistics approach in their businesses. The effectiveness of logistics management is confirmed by the data obtained from a survey of 1450 businessmen and reported in the work of logistics specialist H. Peters «Trade, production and service industry»: Inventory volume decreases by 30-70%; Labor productivity increases by 20 - 30%; The cost of production is reduced by 30%; Turnover in the sphere of turnover is reduced by 20%.

According to logistics specialist H. Stabenau, if transport and warehousing costs in production are now up to 15% and in trade - up to 25% of total costs, then the cost can be reduced by 1/3 when applying a logistic approach to management enables to increase the profit of the enterprise [3, p. 16]. The integrated function of logistics in the process of commodity traffic management is realized through the system of forms and methods of practical activity:

- integrated function of formation of economic relations (the main stage of design works) with functions of determining the needs for transportation of goods;
- coordination of operational management of supply and process of transportation of goods;
- optimizing the total cost of moving goods through the economic interest of transport, commercial organizations and the enterprises they serve in improving the efficiency of distribution and relocation processes;

- development of specific functions of commodity traffic management in coordination with universal functions of the administrative process, rational distribution of them between the subjects of management and concentration in the relevant structural units [4, p. 210].

To summarize, it should be noted that the main task of logistics is to consider all stages (supply, production and marketing) as a single and continuous process of transformation and movement of the product and related information. Integrated logistics supports the systemic sustainability of an industrial company in the market, reconciles intra-firm contradictions between purchases, marketing, finance and sales and optimizes inter-organizational relationships with logistic intermediaries to ensure high competitiveness of Ukrainian enterprises.

References

1. Krykavs'kyi YE.V. Lohistyka pidpryyemstva: Navch. pos. – L'viv: L'vivs'ka politekhnika», 2005. – 160 p.
2. Kal'chenko A. H. Lohistyka: Pidruchnyk. – K.: KNEU, 2003. –284 p.
3. Moskvitina T.D. Torhovel'na lohistyka: Navch. posib. – K.: Kyyiv. nats. torh.-ekon. unt, 2007. –161 p.
4. Hadzhyns'kyi A.M. Lohistyka: Navch.pos. – 5-e vyd. pererob. i dop. – M.: Marketynh, 2004. – 408 p.
5. Osnovnaya problema transportno-logisticheskoy otrasli Ukrainy. [Electronic resource]. Available: <http://atfl.org.ua/ru/news/osnovnaya-problema-transportno-logisticheskoy-otrasli-ukrainy-otsutstvie-sistemnogo-podhoda>. Accessed on: January 15, 2020.

Yefimenko L.M.

*Candidate of Sciences in Public Administration, Senior Lecturer
of the Department of Public Administration and Law
at Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University*

Ortina H.V.

*Doctor of Science in Public Administration, Associate Professor,
Associate Professor of the Department of Public Administration and Law
at Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University*

Oleksenko R.I.

*PhD in Philosophy, Professor
Professor of the Department of Public Administration and Law
at Dmytro Motornyi Tavria State Agrotechnological University*

OVERCOMING THE TECHNOLOGICAL BACKWARDNESS OF THE AGRARIAN SECTOR OF ECONOMY AS THE BASIS FOR THE DEVELOPMENT OF THE INDUSTRY

Each era brings its own philosophy, which is formed from a specific culture of life, way of life, their relationships with each other. History knows the age of bronze and iron, the periods of birth, prosperity and decline of millennial crops, the era of agricultural production and scientific and technological progress. Modernity is

characterized as the day of globalization and the information revolution. Each of these periods of historical development of mankind has its own special and unique philosophy. And at the same time, they all penetrate a special core, the philosophy of which is a kind of spiritual framework of civilization, shapes tradition, determines the main directions of its development. Understanding the "spirit of civilizational development of mankind" is an incredibly difficult affair, but quite possible. [1]

In the context of the transition period and the economic crisis in Ukraine, the main goal of economic development is to adapt to the conditions of increased dynamism of the external and internal environment. Therefore, businesses need an appropriate development strategy that would form the basis for making effective management decisions. The strategic nature of choosing a purpose for the operation of enterprises becomes a priority for senior management staff. Because each company is unique in its existence, the process of developing and implementing a strategy for each of them is individual and depends not only on the external and internal environment, but also on their interaction.[2]

Overcoming technological backwardness in the field of agricultural production, reaching the indicators of economically developed countries on agricultural production, technological leadership and competitiveness require a significant intensification of entrepreneurial activity in the innovation sphere. It is impossible to solve this problem without modernizing the ways and mechanisms of this development, changing its priorities, institutions, relations between the subjects of economic activity, resource base. [3]

The main direction of state policy aimed at modernizing the technological base of agriculture and the sectoral structure of the economy, as the experience of developed countries shows, should be the formation in the country of a complete national innovation system (NIS), designed to ensure the organic incorporation of innovative processes into the progressive development of the economy and agricultural enterprises. Despite the differences in national models of the national innovation system, a unifying feature for them is the leadership of the state, which provides three priorities: the development of science; development of education; development of knowledge-intensive production. The state should play an active role in determining the priorities of scientific and technological development in agriculture, supporting basic research, motivating entrepreneurial activity in the innovation field, protection of intellectual property rights, reform of agricultural education. [3]

Strategic guidelines for functioning and development of NIS are set by priorities for scientific and technological development, which allows not only to overcome the dispersion of scarce development resources, but also to link them with the corresponding priorities in the real sector of production. In this regard, the importance of sound allocation of technological development priorities is increasing. [3]

Strategic direction for modernization of the agrarian sectoral structure of the economy brings to the fore the problem of mobilization of necessary resources, including at the expense of innovations. This process must be preceded by a

preparatory period, the duration of which depends on the accumulated economic potential and the depth of the structural crisis.[5]

The success of measures aimed at developing the economic system within the framework of the anti-crisis strategy will be determined by the extent to which they will be complemented by appropriate transformations and efforts in the institutional, socio-cultural and political spheres. In particular, during the years of market transformations in Ukraine, no complete institutional environment necessary for stable and efficient economic activity of economic entities, their economic and technological progress was created. At the same time, no strategic goal in the field of socio-economic development can be successfully implemented in the absence of an institutional environment that ensures the harmonization of the interests of members of society and achieve a united perception of their development goals.[4]

Thus, the current stage of agricultural development in Ukraine is accompanied by exacerbation of a number of socio-economic problems. However, even under adverse conditions, the agrarian sector continues to show acceptable rates of development, which is primarily the result of land and agrarian reforms. At the same time, new challenges require timely response from the state, agrarian science and practice. How quickly and effectively the domestic agrarian sector adapts to the new economic conditions depends on its further prospects to occupy a worthy place among the leading producers of agro-food products in the world.

Resource potential has significant potential for further active development of the industry, and the state must take real measures to create favorable conditions for the existence of all industries of agroindustrial complex. This will help the products of domestic manufacturers to prevail over the products of foreign companies, will allow to enter the world market, significantly increase profits, and, accordingly, the flow of funds to the budget.[6]

Література

1. Олексенко Р. І. Глобальні проблеми філософії від Античності до сьогодення в дискурсі ринкових трансформацій / Р.І. Олексенко // Придніпровські соціально-гуманітарні читання: у 6-ти частинах. Ч. 2: матеріали Дніпропетровської сесії II Всеукр. наук.-практ. конф. з міжнародною участю. 2013. – С. 148-151.

2. Олексенко Р. І. Стратегія розвитку підприємств по досягненню конкурентних переваг / Р. І. Олексенко, Л. С. Лисова, Ю. В. Шевченко // Соціально-економічні аспекти розвитку економіки та управління: збірник матеріалів міжнародної науково-практичної інтернет-конференції. – 2013. – С. 118-121.

3. Олексенко Р.І., Ортіна Г.В. Особливості інноваційно-інвестиційної політики антикризового розвитку реального сектору економіки України. Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2018. № 5 (17). С. 33-39.

4. Олексенко Р.І., Ортіна Г.В. Формування інноваційної політики реального сектору економіки як особливого напрямку розвитку України. Економіка та суспільство. 2018. № 18. С .173-180.

5. Ортіна Г. В. Роздуми про інноваційну політику антикризового розвитку економіки України / Г. В. Ортіна // Сучасні наукові дослідження на шляху до Євроінтеграції. – 2019. – С. 199-202.

6. Лупенко Ю. О. Розвиток аграрного сектору економіки України: прогнози та перспективи // Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер.: Економіка. – 2015. – №. 2 (2). – С. 30-34.

*Zagoruiko O. O.
student*

Kharkiv national University of construction and architecture

Yanchenko N. V.

*associate Professor of Economics, candidate of economic Sciences, associate
Professor of Kharkiv national University of construction and architecture*

PREREQUISITES FOR THE DEVELOPMENT OF EFFECTIVE AGRIBUSINESS IN UKRAINE

In the last few years, the agro-industrial complex (agribusiness) of Ukraine has played an increasingly important role in its economy. Foreign investors are also looking more closely at our agricultural and food industry, which today is not deterred even by the shaky financial and economic state of our country as a whole.

As the world's population grows, the demand for food will increase rapidly. FAO estimates that world food production will need to increase by 60% over the next 40 years to meet the demand for food of the world's population.

Due to the growing demand for food, Ukraine has special expectations and responsibility for increasing production.

Agro-industrial complex has always been one of the locomotives of the Ukrainian economy. This is one of the few industries in Ukraine, which even in the crisis shows stable growth. The share of production and processing of agricultural products in the GDP of Ukraine over the past 6 years has doubled and in 2018 amounted to more than 18% - in 2012, this figure barely exceeded 9%. The agro-industrial complex plays a huge role in the structure of exports. As of the end of 2018, the agricultural sector brings the country almost 40% of foreign exchange earnings, demonstrating stability over the past three years, despite quite turbulent economic and political factors. We owe the achievement of agriculture to extremely favorable soil. Thanks to this, now Ukraine occupies the first places in the world in terms of production and export of agricultural products: 1 in the world for the production of sunflower and sunflower oil and 1 place in the world in export of the last 4 in the world for the production of barley, 5 in the world for the production of honey and 3 place - on exports, the list goes on.

In recent years, we have witnessed that the Ukrainian agro-industrial complex is undergoing significant innovative transformations.

What hinders the development of the Ukrainian agricultural sector

1. Unfortunately, the efficiency of modern production in the country's agribusiness is not a strong point-Ukraine today is in the second or third ten in the

rankings of countries in terms of grain yields. A large part of the export is raw materials and not finished products.

2. The investment climate of Ukraine today is not favorable enough. The reason is a huge number of burdensome and outdated regulatory procedures that create an additional burden on the business. Business is forced to bear additional costs to overcome these procedures, and in some cases simply can not develop production.

3. In Ukraine today is not enough effective foreign economic activity in the development of trade relations. This is one of the main reasons for restraining the development of the agricultural sector.

The main measures that need to be implemented for the growth and qualitative rebirth of agribusiness:

First: further improvement of the investment climate, which in turn will allow agribusiness to have enough funds to become innovative and highly efficient.

There are significant positive developments in this direction. A clear evidence of this is the dynamics of improving the investment attractiveness of the country in recent years-71 place in the ranking of Doing Business in 2019 compared to 137 place in 2013.

In my opinion, the continuation of the state policy in the field of improving the investment climate in the agro-industrial complex is the main guarantee of further growth of Ukraine's weight in the global food market. And this thesis is one of the main directions of development of agriculture in accordance with the Unified comprehensive strategy for the development of agriculture and rural areas for 2015-2020.

Secondly: further establishment of trade relations, which will allow Ukraine to annually increase the volume of sales of agricultural products.

In recent years, Ukraine has made huge strides in this direction. The most significant event of recent years, of course, was the signing between Ukraine and the European Union of the Association agreement and the creation of a free trade area. The result was not long in coming-Ukraine took the third place in the list of the main suppliers of agri-food products to the European Union (EU) for the period from February 2018 to January 2019 inclusive. However, the EU is not the only market for Ukrainian agricultural products. Ukraine exports a significant share of agricultural products to Asia. And here we also have positive dynamics. In 2018, Asia strengthened its position as the main importer of domestic agricultural products. The value of domestic exports to the countries of this region in 2018 increased to \$ 8 billion.

Ukraine has significant achievements in improving trade efficiency through the signing of an agreement on trade liberalization not only with the EU, but with overseas countries. Striking examples of recent years - the agreement on the establishment of a free trade area with Canada (2016), Israel (2019). These facts once again confirm Ukraine's rapprochement with the global food market.

Ukraine is already a very important player in the global market. But the increase in demand for food opens up huge further prospects for our country to strengthen its position as a strong exporter of agricultural products.

Today, Ukraine has all the prerequisites to take advantage of these prospects. However, there are a number of areas for development and improvement - state support and state regulation of agriculture, international trade policy, and of course - the issue of production efficiency. In the case of purposeful improvement of the above areas, we can witness a "quantum leap" in the development of agriculture in Ukraine in relation to the global food market.

Literature

1. Infographic reference book " Agribusiness of Ukraine» URL: [HTTPS://LATIFUNDIST.COM/BLOG/READ/2498-AGROBIZNES-V-TSIFRAH-ANALIZ-I-PROGNOZY](https://LATIFUNDIST.COM/BLOG/READ/2498-AGROBIZNES-V-TSIFRAH-ANALIZ-I-PROGNOZY)
2. Agrobiznes v infografike. URL: <https://uteka.ua/publication/news-14-delovye-novosti-36-agrobiznes-v-infografike>

Zyuzko A.

*student of the faculty of Management
Zaporizhzhya national university*

Shmelkova G.M.

PhD in Pedagogics

*Associate professor of Business Communication
Zaporizhzhya national university*

THE MAIN RESEARCH PROBLEMS OF THE UKRAINIAN LAND MARKET FORMATION

The Ukraine's economic performance effectiveness, the nation's well-being and health, production and its scale development are closely connected with land use. Land is the main resource of production in farming, an important component, both the level of the national economic development and the well-being of an individuals depending to a considerable extent on its use efficiency.

Ukraine has 42.8 million ha of agricultural land that is 71 % of the country's total area, of which 32.5 million ha is arable. Ukraine is richly endowed with black soils, which is one of the most fertile soils worldwide. Ukraine accounts for about 25% of the global black soil area. Exceptional arable land and favorable climate give Ukrainian agricultural producers strong competitive advantages. Given the size of its population and its feedstock needs, Ukraine is one of the few worldwide countries that can substantially fully meet its domestic and export agricultural products needs.

The formation of civilized land market is one of the most significant problems of today's Ukrainian economy. Ukraine is considered worldwide as a country with the most significant agricultural potential because of the largest black soil world reserve. Land is the significant productive forces component which has not yet integrated into the market exchange. It should be noted that the Ukrainian private land ownership formation process had become protracted, uncertain and covert nature. Ukrainian fair land market formation proper conditions are still missing. Many unresolved land relations issues and unformed market infrastructure cause another agricultural land sale moratorium introduction in Ukraine [1. 55].

Under the modern economic conditions, despite the significant land resources, because of the lack of competitive small and medium agribusiness rural areas are gradually declining. The main agricultural reform which due to imperfect instruments for Ukraine land relations regulating lasts more than two decades goals and objectives are still remain unresolved. It should be noted that there is a number of economic, environmental and social issues restraining factors. The prerequisite for their overcome is the land reform completion, an important component of which is the agricultural land market introduction, that include appropriate institutional support for its effective functioning formation.

Land reform is a part of the national agricultural policy. Historically the basis of the content of any land reform is laid in redistribution of land with simultaneous transfer to the private and collective property to create attractive institutional conditions for equal development of different forms of management, the formation of a mixed economy, sustainable land use and development of rural areas. The transformation of land relations in Ukraine at each of presented stages of agrarian reforms had its own institutional peculiarities. The first stage included the privatization of land and free transfer of the ownership to collective farms and citizens of Ukraine for householding. The main objective of transformation of land relations was the increase of efficiency of land use by changing its owner. The second stage of land reform, which was practically completed by 1998, provided division of land between workers of the former collective farms and retired people with the following allocation of the share that was confirmed by the receipt of certificate for the land share. As a result, based on the collective farms there were created 7.3 thousand agricultural enterprises, 600 joint stock companies and over 100 cooperatives [2. 106].

In the initial stages, the land reform was largel of procedural nature, caused by a simple updating of documents. Collective ownership of the land at that time functioned as the most direct ownership of agricultural enterprises, so that most of their employees actually remained alienated from the ground and from the results of economy and business management. The main institutional priorities of the third stage of land relations transformation was to guarantee the right to private ownership of land shares and property share to all members of collective farms. Landowners, at their request, were given the possibility of allocating land in kind and ensured the right of free exit from existing enterprises with their land and property shares, to create other entities based on private property on their basis.

During the period of land transformation in Ukraine, there still was present a process of abolition of the state monopoly on land. In particular, if at the beginning of 1990 all the land fund of Ukraine was in the public domain, then at the same period of 2014 the share of state ownership was 48.2 %, private – 51.9 % and collective (according to national regulations) – 0 1 %. As of 01.01.2015, 6.8 million people of the country received state certificates of ownership of land with an average size of the share about 4 ha. The average size of the land share depends on: firstly, the size of the land areas of agricultural land in the agricultural enterprise, and secondly, the number of people eligible for land share.

Land reform in Ukraine was declared as being made first of all in the interest of workers employed in agriculture and other rural residents and aimed to create a private owner in agricultural production. However, a common problem is that people who received land shares for the purpose for agricultural commodity production could not cultivate the land personally. In modern terms, citizens for their own needs and commodity production use a very small number of land shares. The bulk of land shares are leased to agricultural enterprises [3.301].

So the following conclusion can be drawn. Ukraine is a promising country in the agro-industrial complex. This is facilitated by the fact that in Ukraine a large number of black earth (27,8 hectares) are concentrated. Thanks to this amount of land, there is a great yield of planting crops. Favorable climatic conditions, favorable influence on the growth of plants, crops and their ripening. Thanks to this, our country is attractive for investment. Our country is rich in generous land, so the authorities will carry out the right reforms in a three-way manner. Now the authorities are trying to introduce a law on the land market. This law has both supporters and opponents. I believe that our country's leaders must take a big responsibility to implement this law. For if you enter it taking into account all the shortcomings, this can end in failure. So we have great prospects for entering the world stage. We have every opportunity to do so.

Literature

1. Bilorus, O. H. and Luk'ianenko, D. H. (2001) Hlobalizatsiia i bezpeka rozvytku [Globalization and development security], KNEU, Kyiv, Ukraine.
2. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку)/за ред.. М.В. Присяжнюка, М.В. Зубця, П.Т. Саблука, В.Я. Месель-Веселяка, М.М. Федорова.- К.: ННЦ ІАЕ, 2011.
3. Крисанов Д., Удова Л. Кластеризація економічної діяльності та обслуговування як інструмент сталого розвитку сільських територій. Економіка України. 2009. № 11.

*Алещенко О.
студентка економічного факультету
Запорізький національний університет
Малтиз В.В.
к.е.н., доцент
Запорізький національний університет*

ЕФЕКТИВНИЙ АГРОБІЗНЕС УКРАЇНИ: ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ТА РОЗВИТКУ

На сучасному етапі економічного розвитку агропромисловий сектор України є однією з найважливіших ланок економічних систем більшості країн світу з ринковою економікою.

Він розвивається в умовах високої енергетичної забезпеченості, застосування широкого спектра агротехнічних прийомів, екологізації на основі

використання сучасних енерго- та природозберігаючих технологій, методів і способів меліорації та хімізації.

Виробнича база агропромислової сфери спирається на розгалужену інфраструктурну мережу та систему науково-дослідного забезпечення її розвитку.

Шляхи розвитку агропромислового сектору України передбачають збалансовані та взаємозв'язані структурні перебудови усіх його галузей, максимальне впровадження у виробництво найважливіших досягнень науково-технічного прогресу, світового досвіду, найбільш прогресивних форм економіки і організації виробництва на основі першочергового розв'язання актуальних проблем: перерозподіл землі та майна, включаючи поглиблення відносин власності на землю та запровадження механізмів реалізації права на власність; приватизація переробних підприємств; реструктуризація підприємств та форм господарювання; розвиток кооперації; впровадження ринкових методів господарювання – менеджменту та маркетингу; державне регулювання аграрної економіки шляхом ефективнішого використання цінних важелів, фінансово-кредитної і податкової систем; розвиток ринків сіль-ського господарської продукції, матеріально-технічних ресурсів та послуг; інтенсифікація і диверсифікація зовнішньоекономічної діяльності тощо.

Пріоритетність розвитку агропромислового сектору України і його провідних галузей дає можливість забезпечити населення продо-вольчими товарами, промисловість — сировиною, а зовнішню торгівлю – експортними товарами.

Аграрний сектор нашої держави з його системною структурою є системоутворюючим в національній економіці. Саме цей сектор формує засади збереження суверенності держави – продовольчу, економічну, екологічну та енергетичну безпеку, забезпечує розвиток різних галузей національної економіки та формує соціально-економічні напрями політики. В умовах глобалізації агробізнес є сучасною ознакою прогресивних змін у сільському господарстві та порівняно з іншими сферами новим напрямом досліджень аграрної науки. Міжнародна політика надає аграрному сектору відповідний вектор розвитку та відкриває нові можливості для відродження сільського господарства, створює додаткові порівняльні переваги на агропродовольчому ринку.

Разом з тим, аналізуючи сучасний стан вітчизняних агропромислових підприємств, що характеризується використанням застарілого та зношеного обладнання, відсутністю інноваційної складової та достатнього інформаційно-аналітичного забезпечення, нестачею фінансових та трудових ресурсів для розширення виробничих потужностей, нерозвиненою інфраструктурою та багатьма іншими проблемами, стає очевидною їх неспроможність конкурувати із могутніми іноземними суб'єктами господарювання. Постає актуальне питання про розвиток та місце аграрного бізнесу України у глобалізації міжнародної економіки.

Теоретичні обґрунтування розвитку вітчизняного аграрного бізнесу в умовах глобалізації знайшли відповідне відображення в наукових працях Д.Г.

Білоруса, Н.В. Волченко, Т.О. Зінчука, які вказують на стратегії розвитку аграрного бізнесу України. С.М. Кваша, Ю.Г. Козак, Р.П. Колосової визначають місце та значення вітчизняного аграрного бізнесу у системі міжнародної економіки [1].

Разом з тим, глобалізаційні процеси в Україні знаходяться в інтенсивному розвитку і відповідно вимагають проведення глибоких досліджень. Це зумовлено специфікою агробізнесу, його стратегічним значенням для вітчизняної економіки, а також необхідністю адаптації інструментів державного регулювання, засобів забезпечення виробництва конкурентоспроможної продукції та функцій сталого розвитку.

Література

1. Білорус О. Г., Лук'яненко Д. Г. та ін. Глобальні трансформації і стратегії розвитку / За ред. О. Г. Білоруса. — К.: ВІПОЛ, 2018. — 416 с.

2. Аграрна реформа в Україні (соціологічна діагностика) [Текст] / М. Баланівський [та ін.] ; заг. ред. В. Тарасенко ; НАН України, Ін-т соціології. - К. : ІС НАН України, 2017. - 576 с.

3. Аграрний сектор України на шляху до євроінтеграції [Текст] / М. Г. Бетлій [та ін.] ; ред. О. М. Бородіна ; Ін-т економіки та прогнозування НАН України. - Ужгород : ІВА, 2006. — 496 с.

Балабаниць А.В.

д.е.н., професор

Маріупольський державний університет

ПРОЦЕС УПРАВЛІННЯ ПОВЕДІНКОЮ СПОЖИВЧІВ

В умовах сьогоденних швидкоплинних змін в ринковому середовищі перед торговельними підприємствами, які прагнуть досягти конкурентних переваг, постають проблеми розуміння поведінки споживачів, врахування її особливостей та здійснення релевантного управлінського впливу на фактори, що її формують.

В економічній літературі існує безліч моделей для пояснення процесів, пов'язаних з поведінкою споживачів.

Модель споживчої поведінки Пітера Р. Діксону демонструє, як комбінація розходжень між споживачами і споживчими ситуаціями визначає їх поведінку [1, с.98]. Автор вважає, що вивчення поведінки споживачів є основою для глибокої сегментації ринку по вигодах, що забезпечує більш повне задоволення цільових сегментів, які слід описувати у категоріях поведінки, переваг, шуканих вигід, споживчих ситуацій, споживчої демографії, географії і способу життя. У даній моделі цілком виправдано наголошується на необхідності оцінки впливу ситуаційних факторів на поведінку споживачів, проте, на наш погляд, в ній спостерігається деяке порушення причинно-наслідкових зв'язків, тому що не поведінка споживачів є основою сегментації, а сегментація на основі різних критеріїв повинна бути підґрунтям для моделювання поведінки споживачів.

У моделі, запропонованої Р. Блекуеллом, П. Мініардом і Дж. Енджелом включено три базових види дій в процесі поведінки споживачів - придбання, споживання, позбавлення [4, с.37]. Автори даної моделі виділяють дві групи факторів, що впливають на поведінку споживачів: споживчі й організаційні фактори впливу.

На основі узагальнення результатів проведеного аналізу підходів до моделювання поведінки споживачів, а також на основі результатів поглибленого інтерв'ю зі споживачами та групами менеджерів вищого та середнього рівнів управління досліджуваних торговельних підприємств зроблена спроба системного визначення структурних складових процесу поведінки споживачів.

В результаті дослідження було проведено інтерв'ювання 9 фокусних груп, опитування респондентів яких проводилося з метою отримання відповідей на такі питання, як:

- Які проблеми, з точки зору менеджерів, пов'язані з дослідженнями поведінки споживачів?

- Що розуміють під детермінантами впливу на поведінку споживачів?

- Що виступає факторами-активаторами і гальмуючими факторами на всіх етапах поведінки споживачів?

- Що, за думкою споживачів, є факторами задоволеності і незадоволеності покупкою?

Незважаючи на виявлені деякі розходження, пов'язані із сегментними характеристиками фокус-груп, було виявлено загальні закономірності поведінки споживачів, що дозволило виявити структурні елементи процесу поведінки споживачів.

Базовими етапами процесу поведінки споживачів, на наш погляд, є: ознайомлення, прийняття рішення, придбання товарів та їх використання. Протягом всього цього процесу споживачі піддаються впливу різних детермінантів: маркетингових, соціальних, індивідуальних і ситуативних.

До маркетингових стимулів, з якими споживачі ознайомлюються вже на першому етапі, відносяться такі, як: імідж товару, ціни, рекламні повідомлення підприємства та ін. До соціальних слід віднести: приналежність споживачів до соціального класу, культуру, сімейні традиції, вплив референтних груп на погляди споживачів, відгуки друзів і знайомих про товари.

Ключовими індивідуальними детермінантами є перемінні, які можна віднести до двох груп: цільові, тобто характеристики споживача, що безпосередньо впливають на його вибір щодо покупки і використання товарів (мотиваційні цінності, потенціал набору марок, що згадуються, прихильність марці, задоволеність покупкою) і нецільові, що розкривають характерні особливості споживача, як особистості (демографічні характеристики, доход, психографічні характеристики, сприйнятливості до інформації тощо).

Більш глибоке розуміння мотивів й індивідуальних особливостей поведінки споживачів дозволяє змоделювати процеси, що забезпечують

необхідний рівень якості і розробити маркетингові програми, які відповідають очікуванням цільових споживачів.

До основних ситуативних перемінних слід відносити: ситуативні фактори середовища (географічне місце розташування, дизайн, атмосфера торгового залу, погода); соціальне оточення (інші присутні на момент покупки, їх характеристики, очевидні ролі, поточні міжособистісні взаємовідносини); перемінні часу (час покупки, час останньої покупки, обмеження в часі); споживчі ситуації (наміри покупки, ролі покупця або користувача); настрої споживача, який залежить від психологічного настрою (занепокоєння, задоволення, збудження) і певних короткочасних умов (наявність грошей, утомлення, хвороба).

На етапі прийняття рішення здійснюється взаємодія між детермінуючими факторами - активаторами поведінки споживачів і інгібіторами (гальмуючими факторами), що впливає на такі процеси, як усвідомлення потреби, пошук інформації, передкупівельна оцінка варіантів.

В процесі передкупівельного пошуку, як показало дослідження, споживачі звертаються до різних джерел інформації в залежності від того, які товарні категорії вибираються. Споживачі вважають, що реклама найсильніше впливає на вибір продуктів харчування (58,3% респондентів) та товарів для дому (52,7%). Більшість споживачів вказали, що вони виявляють більшу зацікавленість до таких товарних категорій, як автомобілі (57,4% опитаних), електротовари (75,9%), подорожі (81,4%), коли здійснюють збір інформації через форуми в Інтернеті. Більш того, вони довіряють цієї інформації більше, ніж таким джерелам, як телебачення, радіо, журнали. Багато споживачів в процесі покупки таких товарів, як меблі (82,4%), взуття (69,4%), верхній одяг (63,8%) здійснюють пошукову діяльність, яка потребує значних зусиль – походи по магазинах. При цьому споживачі в середньому, приймаючи рішення про покупку, відвідують три, чотири магазини.

Для забезпечення успішної маркетингової діяльності підприємствам дуже важливо на основі аналізу характеру передкупівельного пошуку, класифікувати споживачів на різні пошукові сегменти, що дозволить диференційовано сфокусувати інформаційний вплив на цільовий ринок.

На стадії придбання споживачі здійснюють вибір товарів в магазині, тому вагомими аргументами на користь покупки на цьому етапі є висока якість обслуговування та ефективний мерчандайзинг.

На останній стадії процесу поведінки споживачів здійснюється оцінка результатів споживання. Задоволеність споживачів покупкою знижує рівень чутливості до цін, підвищує ступінь їх лояльності бренду і підприємству, тому основним маркетинговим завданням підприємства на цій стадії повинно бути визначення детермінантів задоволення споживачів.

Довгостроковий успіх підприємств в значному ступені залежить від його спроможності не тільки досліджувати, але й впливати на поведінку споживачів, що можливо за рахунок наступних дій:

- створення інтегрованої бази даних споживачів;
- вивчення ситуаційного впливу на поведінку споживачів

- виявлення взаємозв'язку між різними детермінантами впливу і поведінковою реакцією споживачів;
- моделювання профілю поведінки споживачів, виявлення взаємозв'язку між різними детермінантами впливу і поведінковою реакцією споживачів, адаптація маркетингових детермінантів впливу підприємства;
- забезпечення сфокусованого інформаційного впливу на цільовий ринок;
- підвищення якості обслуговування споживачів;
- організація зворотного зв'язку зі споживачами, аналіз процесів споживання та оцінка рівня задоволеності споживачів;
- аналіз лояльності споживачів та розробка диференційованих програм лояльності, спроможних змінити поведінку споживачів в необхідному для підприємства напрямку.

Таким чином, управління поведінкою споживачів повинно бути спрямовано на розробку спеціальних програм маркетингового впливу з урахуванням усього комплексу факторів-детермінантів для кожної стадії процесу поведінки споживачів: ознайомлення, прийняття рішення про покупку, придбання або пошук альтернатив, споживання.

Література

1. Диксон П. Р. Управление маркетингом /Пер. с англ. - М.: Бином, 1998. – 560 с.
2. Гантер, Б. Типы потребителей : введение в психографику /Б. Гантер, А. Фенхам ; пер.с англ. ; под ред. И. В. Андреевой. – СПб. : Питер, 2001.- 304 с.
3. Иванова, Р. Х. Поведение потребителей : учеб. пособие / Р.Х. Иванова ; 2-е изд. – Х. : ИД ИНЖЭК, 2005. – 304 с.
4. Энджел, Д.Ф. Поведение потребителей / Д.Ф. Энджел, Р.Д. Блэкуэлл, П.У. Миниард. – СПб.: Питер Ком, 1999. – 768 с.

*Барбінягра О.М.
аспірант*

Одеський державний аграрний університет

АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ ПОТОКАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ КООПЕРАТИВІВ

Ринкові умови господарювання та проблеми фінансового забезпечення діяльності підприємств обумовлюють необхідність зміни фінансово-економічної політики на мікрорівні. Працездатність фінансової системи сільськогосподарських підприємств визначають рух грошових коштів, його швидкість і масштаби. З руху коштів починається і ним же завершується оборот усього капіталу підприємства, а отже, грошовий обіг на підприємстві є основною ланкою в процесі обороту капіталу. Інформація про грошові потоки підприємства є важливою як для внутрішніх, так і для зовнішніх користувачів. На її підставі зовнішні користувачі мають можливість оцінити здатність

керівництва управляти рухом грошових активів, ефективність прийнятих рішень щодо інвестиційної та фінансової політики.

Внутрішні користувачі (керівництво підприємства) можуть використовувати інформацію про грошові потоки для оцінки результатів оперативної, інвестиційної та фінансової діяльності з точки зору формування грошових надходжень та виплат, розрахунку ліквідності підприємства, оцінки впливу на стан інвестиційної та фінансової політики підприємства.

Ділова активність підприємств та ефективність управління грошовими потоками в значній мірі залежить від рівня аналітичного забезпечення, який, у свою чергу, вимагає системного підходу і факторного аналізу.

У науковій літературі значна увага приділяється різним аспектам управління грошовими потоками: дискутуються питання ролі грошових коштів в системі економічної безпеки підприємства [1], сутності грошових потоків [2]. Аналізуються зв'язки і закономірності грошових потоків в сільськогосподарських підприємствах [3]. Однак досить невирішеними є питання належного рівня аналітичного забезпечення управління грошовими потоками в аграрних формуваннях.

Вирішення проблеми удосконалення управління грошовими потоками в аграрному секторі економіки України особливо актуальним є в підприємствах кооперативної форми господарювання, які поширені в Південній зоні Одеської області. Саме проблеми фінансового характеру та недостатність обігових коштів для забезпечення ритмічної основної діяльності стримує розвиток сільськогосподарських кооперативів та обумовлює невисоку порівняно з приватними підприємствами рентабельність їх діяльності.

Виходячи з актуальності означеної проблеми, мета дослідження полягала в обґрунтуванні пропозицій з удосконалення аналітичного забезпечення управління грошовими потоками та використанням грошових коштів у сільськогосподарських кооперативах.

Дослідження здійснювалось на прикладі сільськогосподарських виробничих кооперативів Саратського району Одеської області. Надходження грошових коштів в підприємствах району відбувається переважно від операційної діяльності. У 2018 році в порівнянні з 2016 роком відбувається збільшення надходжень грошових коштів від операційної діяльності на 9,3 %. У структурі грошових потоків переважають надходження від операційної діяльності – понад 90 % (табл. 1).

Видаток грошових коштів за три роки збільшився на 13,2 %, у тому числі відбувається збільшення видатку грошових коштів від операційної діяльності на 10,7 %; видаток грошових коштів від інвестиційної діяльності зменшився на 5,5 %; на 52,8 % збільшився видаток грошових коштів від фінансової діяльності. Відносні показники структури вказують на те, що найбільша частка від'ємного потоку припадає на операційну діяльність (понад 85 %).

Таблиця 1 - Структура грошових потоків сільськогосподарських виробничих кооперативів Саратського району Одеської області

Види діяльності	2016 р.	2017 р.	2018 р.
Додатний грошовий потік			
Надходження грошових коштів від операційної діяльності	90,3	89,6	91,7
Надходження грошових коштів від інвестиційної діяльності	-	0,4	0,0
Надходження грошових коштів від фінансової діяльності	9,7	10,0	8,3
Від'ємний грошовий потік			
Видаток грошових коштів від операційної діяльності	87,7	82,8	85,7
Видаток грошових коштів від інвестиційної діяльності	4,5	4,1	3,8
Видаток грошових коштів від фінансової діяльності	7,8	13,1	10,5

Джерело: розраховано автором за даними фінансових звітів

Для формування оптимального балансу додатних та від'ємних потоків доцільним є удосконалення обліково-аналітичного забезпечення управління грошовими потоками, що у свою чергу вимагає здійснення факторного аналізу. Сільськогосподарські кооперативи Саратського району суттєво відрізняються за питомою вагою грошових коштів у складі оборотних активів. В середньому за три роки досліджуваного періоду цей показник становить 4,67 %. В розрізі підприємств цей показник варіює від 0,43 % в СВК «Рассвет» до 13,28 % в СВК «Сергіївка». З метою виявлення впливу даної варіації на результати та ефективність діяльності підприємств нами здійснено групування підприємств за питомою вагою грошових коштів у складі оборотних активів (табл. 2).

Таблиця 2 - Групування сільськогосподарських виробничих кооперативів Саратського району Одеської області за питомою вагою грошових коштів у оборотних активах

Групи підприємств за питомою вагою грошових коштів у оборотних активах, %	Питома вага грошових коштів у оборотних активах, %	Грошові кошти з розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь, тис. 44грн.	Валовий прибуток з розрахунку на 100 га с.г. угідь, тис. 44грн.	Валовий прибуток з розрахунку на 1 грн. грошових коштів, 44грн.	Рівень рентабельності, %
I – до 1,5	0,87	1,43	31,8	22,1	13,8
II від 1,51 до 5,00	2,28	4,90	28,0	5,7	9,7
III понад 5,00	7,90	25,8	80,8	3,1	25,3
У середньому	4,67	11,1	47,7	4,3	16,9

Джерело: розраховано автором за даними фінансових звітів

Результати групування характеризують, що найвищі показники питомої ваги грошових коштів у оборотних активах в підприємствах III групи супроводжуються зростанням показників одержаного валового прибутку з розрахунку на 100 га с.г. угідь. При цьому має місце зворотній зв'язок між показниками забезпеченості підприємств грошовими коштами та розміром валового прибутку з розрахунку на 1 грн. грошових коштів. Позитивним є підвищення рівня рентабельності в підприємствах III групи. Таким чином, найвищої ефективності діяльності: виходу валового прибутку з розрахунку на 100 га с.г. угідь та рівня рентабельності, – досягають підприємства з середньою питомою вагою грошових коштів у оборотних активах 7,9 %.

Виявлені закономірності підтверджують і результати кореляційно-регресійного аналізу, в ході якого виявлений помітний зв'язок (коефіцієнт кореляції $R = 0,666296$) між варіацією показника валового прибутку (Y_x) та факторів X_1 (забезпеченість грошовими коштами з розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь, тис. грн.) та X_2 (питома вага грошових коштів в оборотних активах, %). З ймовірністю 95 % можна стверджувати, що сукупний вплив зазначених факторів у відносному виразі становить понад 44 %.

Отримане в результаті аналізу рівняння регресії має наступний вигляд:

$$Y_x = 1527,77 + 196,54X_1 - 223,80 X_2.$$

Коефіцієнти регресії вказують на те, що збільшення наявності грошових коштів з розрахунку на 100 га сільськогосподарських угідь обумовлює зростання валового прибутку на 196,54 тис. грн., в той час як зростання питомої ваги грошових коштів в оборотних активах на 1% обумовлює зменшення валового прибутку на 223,8 тис. грн. Це свідчить про недосконалу структуру оборотних активів та недостатній рівень забезпеченості ними підприємств. Удосконалення аналітичного забезпечення управління грошовими потоками підприємств сприятиме формуванню додаткових ресурсів для здійснення фінансових інвестицій та зростання прибутку.

Література

1. Ареф'єв С.О. Місце грошових коштів у системі управління безпекою підприємства. Актуальні проблеми економіки. 2009. №7(97). С. 86-90
2. Древаль Л.В. Економічна сутність грошових коштів та грошових потоків в господарській діяльності підприємств. Финансовые рынки и ценные бумаги. - 2009 - №22. - С. 28-32
3. Терновський В.О. Грошові потоки сільськогосподарських підприємств: зв'язки та закономірності. «Young Scientist». № 1.1 (41.1). 2017. С. 87 - 91

*Бахчиванжи Л.А.
к. екон. наук, доцент
Евтушок О.В.
к. екон. наук, старший викладач
Значек Р.Р.
к. техн. наук, старший викладач
Одеська національна академія харчових технологій*

ВНУТРІШНІЙ КОНТРОЛЬ ФОРМУВАННЯ І ВИКОРИСТАННЯ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО КООПЕРАТИВУ

Послідовні ринкові перетворення в аграрному секторі економіки України обумовили відродження підприємницької діяльності та сприяли створенню агроформувань ринкового типу. Серед них важлива роль відводиться сільськогосподарським кооперативам, на які покладається важлива місія вирішення соціально-економічних проблем сільських територій. Сьогодні в Україні назріла необхідність формування національної кооперативної концепції з метою формування інституційного, організаційного, інвестиційного та інноваційного забезпечення ефективного розвитку сільськогосподарських кооперативів.

Характерною особливістю сільськогосподарських виробничих кооперативів, яка відрізняє їх від підприємств інших організаційних форм приватної власності є фінансове забезпечення діяльності кооперативу силами засновників шляхом формування власного капіталу у складі двох частин: неподільного і пайового капіталу.

У зв'язку із цим, виникає завдання сформувати таку дієву систему економічного, зокрема внутрішньогосподарського контролю, яка б сприяла раціональному формуванню і використанню власного капіталу, матеріальних, трудових і фінансових ресурсів кооперативу. Однією із найважливіших складових внутрішньогосподарського контролю має стати внутрішній аудит, якому відводиться важлива роль в системі управління розвитком виробничого кооперативу.

З огляду на актуальність означеної проблеми здійснене дослідження щодо формування власного капіталу сільськогосподарського виробничого кооперативу «Дружба» Саратського району Одеської області та доцільності впровадження внутрішнього контролю його використання.

На жаль, в більшості сільськогосподарських підприємств, зокрема в СВК «Дружба», така форма контролю не використовується і внутрішніми нормативними документами не передбачена.

Основною метою контролю власного капіталу підприємства має бути перевірка дотримання нормативно-правових актів формування і використання капіталу та правильності ведення його обліку. В СВК «Дружба» відповідно законодавства та у порядку, передбаченому Статутом СВК, формуються

пайовий, резервний, неподільний та спеціальний фонди. Джерела формування кожного з цих фондів в СВК «Дружба» (табл. 1) формуються відповідно Статуту кооперативу та Закону України «Про кооперацію» [1].

Таблиця 1 - Джерела формування власного капіталу СВК «Дружба»

Фонд	Джерела формування	Коментар
Пайовий	1. Пай (обов'язковий разовий чи періодичний поворотний внесок членів сільгоспкооперативу у його створення і розвиток) 2. Додатковий пай (добровільний поворотний внесок членів сільгоспкооперативу понад пай у пайовому капіталі)	Внесок здійснюють члени сільгоспкооперативу, для яких передбачається обов'язкова трудова участь) та асоційовані члени (внесли лише пайовий внесок, не беруть трудової участі)
Резервний	1. Відрахування від доходу сільгоспкооперативу 2. Перерозподіл неподільного фонду 3. Пожертвування 4. Безповоротна фінансова допомога 5. Інші не заборонені законом надходження для покриття можливих втрат (збитків)	Використовується для покриття шкоди від надзвичайних ситуацій
Неподільний	1. Вступні (разові) та членські (періодичні) внески членів сільгоспкооперативу (неповоротні) 2. Відрахування від доходу сільгоспкооперативу	Не може бути розподілений між членами сільгоспкооперативу.
Спеціальний	1. Формується за рахунок відрахувань від доходу кооперативу в розмірі та порядку передбаченому Рішенням Загальних зборів членів Кооперативу	Використовується для придбання (викупу) майнових паїв колишніх членів КСП «Дружба», що знаходяться в оренді кооперативу.

Джерело: сформовано за статутом СВК «Дружба» та удосконалено авторами на основі [2]

Внутрішній контроль власного капіталу (подільного та неподільного фондів) має велике значення в організації управлінської діяльності в СВК, адже окрім того, що він є базою для функціонування СВК, надає інформацію для подальших розрахунків з членами СВК і асоційованими членами.

Членами СВК «Дружба» є фізичні особи, які зробили вступний і пайовий внески у розмірах, визначених Статутом підприємства, мають право ухвального голосу та беруть участь у діяльності кооперативу шляхом обов'язкової трудової участі. Кооператив за рішенням Загальних зборів приймає до свого складу асоційованих членів, які зробили обов'язковий пайовий внесок. Розмір пайового внеску асоційованого члена кооперативу не може бути меншим 1500,00 грн. При вступі до СВК «Дружба» для організаційного забезпечення його діяльності необхідно зробити вступний внесок у грошовій формі у розмірі 100,00 гривень. Цей внесок зараховується у неподільний фонд і у разі виходу з Кооперативу не повертається.

Пайовий внесок члена кооперативу формується з його пайового внеску та додаткового пайового внеску. Розмір обов'язкового пайового внеску кожного члена кооперативу складає 1500,00 грн. Також члени кооперативу мають право за власним бажанням на підставі рішення Правління Кооперативу внести додатковий пайовий внесок, мінімальний розмір якого становить 3000,00 грн.

Члени кооперативу та асоційовані члени кооперативу зобов'язані передати земельну ділянку або право користування нею кооперативу у порядку, передбаченому Статутом та Земельним кодексом України. На загальних зборах може бути ухвалено рішення про внесення додаткових пайових внесків. Такі внески повертаються членам кооперативу за першою їхньою вимогою. Кооператив має право за рахунок обов'язкових пайових внесків покрити збиток, отриманий за результатами господарської діяльності.

У контексті змін, які очікуються у земельному законодавстві та у разі ухвалення нового змісту Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію», створення внутрішньої служби контролю за формуванням та використанням власного капіталу вбачається не тільки доцільною, а й необхідною. Слушними слід вважати пропозиції щодо розробки внутрішнього стандарту обліку власного капіталу [3, с. 6], який має здійснюватись в розрізі основної, операційної, інвестиційної, фінансової, сумісної діяльності. Нові завдання з управління формуванням і контролю за використанням власного капіталу неминуче виникнуть у разі, якщо змінами у законодавстві буде регламентоване створення кооперативних об'єднань як кооперативів другого рівня [4].

Таким чином, виходячи з вимог ефективного управління підприємством та забезпечення власників й інших користувачів інформацією на підприємстві, повинна бути створена відповідна система управління, важливим елементом якої є контроль за господарськими процесами, що стосуються формування й використання власного капіталу, визначення його оптимального розміру, формування резервів його зростання за рахунок отриманого нерозподіленого прибутку.

Література

1. Про кооперацію: Закон України 1087-IV. Редакція від 06.11.2014. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1087-15> (Дата звернення 08.01.2020).
2. Бухгалтерський облік у виробничих та агросервісних кооперативах [підручник]: За заг. ред. Плаксієнка В. Я. Центр учбової літератури. 2014. 448 с.
3. Янчева Л.М., Акімова Н.С., Говоруха О.О. Методичні аспекти формування внутрішнього стандарту «облік власного капіталу». Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. 2013. Вип. 2. С. 3-9. URL: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/esprstp_2013_2\(2\)_3](http://nbuv.gov.ua/UJRN/esprstp_2013_2(2)_3) (Дата звернення 08.01.2020)
4. Агробизнес: Депутаты хотят упростить работу сельскохозяйственных кооперативов. URL: https://jurliga.ligazakon.net/news/186721_deputaty-khotyat-uprostit-rabotu-selskokhozyaystvennykh-kooperativov (Дата звернення: 08.01.2020)

*Беззубко Ю.І.
студентка*

Харківський національний університет ім. В.Н.Каразіна (м. Харків)

*Беззубко Л.В.
д.держ.упр., проф.*

Донбаська національна академія будівництва і архітектури

ПЕРСПЕКТИ ВИХОДУ НА МІЖНАРОДНИЙ РИНОК УКРАЇНСЬКИХ АГРОВИРОБНИКІВ

У сучасних умовах аграрний сектор набуває особливе значення для України внаслідок своєї експортоорієнтованості. Сільське господарство України має величезний експортний потенціал. Тільки протягом 2010-2017 років частка сільськогосподарської продукції в загальному обсязі експорту зросла з 21 % у 2010 році до 44 % у 2017 році. У Стратегії розвитку експорту продукції сільського господарства харчової та переробної промисловості України на період до 2026 року [1] зазначається, що основною метою є забезпечення активної присутності України на світовому ринку продовольства, зважаючи на зростаючий зовнішній попит та наявність нереалізованого експортного потенціалу галузі за умови неодмінного дотримання вимог щодо забезпечення продовольчої безпеки країни.

Однак, існує ряд проблем, який заважає виходу на міжнародний ринок українських агровиробників. Дане дослідження було проведено на прикладі аналізу місця України на світовому ринку меду. Україна займає п'яте місце у світі, перше місце в Європі за обсягом виробництва меду. Країна офіційно виробляє майже 70 тис тон меду, втім самі виробники наводять цифру у понад 100 тис. тон, що становить 5-6% світового виробництва [2].

Обсяг експорту меду з України за період з 2011 по 2017 рр. збільшився майже в 7 разів і досяг 67,8 тис. тон у 2017 р. Україна займає третє місце у світі і перше місце серед країн Європи за експортом меду.

Найбільшим імпортером українського меду досі залишається Європейський Союз, до якого вивозиться біля 65% меду. Найбільшу кількість меду Україна експортує до Німеччини, Польщі та США. Обсяг продажів в ці країни займає біля 70 % від загального обсягу вивезеного з України меду.

Сприятливі природно-кліматичні умови та дешевизна виробництва меду в порівнянні з європейськими країнами відкривають виробникам українського меду нові можливості збільшити обсяги поставок меду на експорт закордон, покращити експортний потенціал галузі.

Збільшенню експорту українського меду значно сприяло визнання у 2013 році Європейською комісією відповідності його якості європейським стандартам. Запровадження з 01.01.2016 р. поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі України з ЄС створило можливості для нарощування виробництва та експорту продукції бджільництва. Водночас посилилася і відповідальність українських виробників меду за якість товару, що постачається на закордонні ринки.

Перспективи збільшення частки України на світовому ринку меду, виходу українських агровиробників на ринки інших країн пов'язані з необхідністю вирішення наступних проблем:

1) відсутність бренду «український мед». Основний український мед — соняшниковий — за своїми якостями не дуже підходить для брендингу через швидку кристалізацію.

2) низька експортна ціна на український мед. Лише експортна ціна українського меду до Німеччини відповідала світовій експортній ціні;

3) погіршення екологічної ситуації, вирощування генно-модифікованих сільськогосподарських рослин, вживання яких приводить до непередбачуваних наслідків.

4) високий рівень конкурентної боротьби на світовому ринку меду.

Для вирішення вищезазначених проблем, пропонуються наступні заходи:

1) потрібно значно розширювати асортимент медової продукції, здійснювати вихід на ринки ЄС із розфасованим медом. Продукцію української галузі бджільництва необхідно повністю адаптувати до існуючих міжнародних умов виробництва, розфасування продукції, торгівлі;

2) здійснити адекватне ціноутворення продукції з меду відповідно до світових експортних цін;

3) впровадження політики якості сільськогосподарської продукції у сферах стандартів продукції, впровадження вимог щодо виробництва та схем якості відповідно до Угоди про асоціацію між Україною та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами; удосконалення фітосанітарних заходів. Тільки ці заходи зможуть гарантувати безпечність і екологічність української продукції.

4) вдосконалення діяльності об'єднань вітчизняних виробників меду на світовому ринку меду; розвиток державної підтримки експортоорієнтованої галузі, розроблення Концепції інституційної спроможності представлення та захисту інтересів вітчизняних виробників та експортерів на світовому ринку з урахуванням передового досвіду.

Виконання цих рекомендацій дозволить значно покращити конкурентоспроможність українського продукту та сприяє збільшенню кількості вітчизняних агровиробників на світовому ринку меду.

Література

1. Стратегія розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України на період до 2026 року: схвалено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 588-р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/588-2019-%D1%80?lang=ru>.

2. Економіка українського меду. Завдяки чи всупереч? [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/projects/poleua/2018/11/30/643008/>.

*Бистрицька С.Ю.
студентка
Шевченко О.О.
старший викладач*

*Відокремлений структурний підрозділ Національного авіаційного університету
Слов'янський коледж Національного авіаційного університету, м. Слов'янськ*

НОВІ ТЕХНОЛОГІЇ У РОЗВИТКУ АГРОБІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Агробізнес сьогодні – це галузь бізнесу, що охоплює ведення сільського господарства та комерційну діяльність. Бізнес, який включає всі кроки, необхідні для відправлення сільськогосподарського товару на ринок: виробництво, переробка та дистрибуція. Це важливий компонент економіки в країнах з рільлею, оскільки сільськогосподарська продукція може експортуватися та давати значну частку дохідної частини бюджету країни. Причому особливістю даного сектору економіки є те, що фірми-виробники сільськогосподарської продукції мають велику залежність від кліматичних умов та змін клімату. Саме тому розгляд становлення та перспектив розвитку ефективного агробізнесу України набуває актуальності в реаліях сьогодення.

Оскільки агробізнес – це широка галузь, вона включає широкий спектр різних компаній та операцій. До агропідприємств належать як невеликі сімейні господарства та виробники продуктів харчування, так і багатонаціональні конгломерати, які займаються виробництвом продуктів харчування в національному масштабі. Як приклад, до агропідприємств можна включити виробників сільгосптехніки, виробників насіння та продуктів сільського господарства, харчові компанії, а також фермерські домогосподарства, агротуристичні компанії та виробників біопалива, корму для тварин та інших супутніх товарів.

Агробізнес розглядає різні аспекти вирощування сільськогосподарської продукції як інтегровану систему. Фермери вирощують тварин та збирають фрукти та овочі за допомогою складних методів збирання, включаючи використання GPS для прямого збирання [1]. Виробники розробляють все більш ефективні машини, які можуть виконувати більш слоні функції без втручання людини, навіть керувати собою. Переробні заводи визначають найкращий спосіб очищення та упаковки м'яса худоби для перевезення. Хоча фермери-підприємці галузі навряд чи взаємодіють безпосередньо зі споживачем, кожен з них зосереджений на ефективному функціонуванні, щоб підтримувати розумні та конкурентно здібні ціни.

Ринкові сили мають значний вплив на агробізнес. Зміни смаку споживачів змінюють продукти, які вирощують та вирощують. Наприклад, зміна смаку споживачів від червоного м'яса може спричинити падіння попиту, а отже, і ціни на яловичину, тоді як підвищений попит на продукцію може змінити суміш фруктів та овочів, які вирощують фермери. Підприємства, які не можуть швидко змінитись відповідно до внутрішнього попиту, можуть експортувати

свою продукцію за кордон, але якщо це не вдасться, вони можуть не мати можливості конкурувати і залишатися в бізнесі.

Країни, в яких галузі сільського господарства є пріоритетними, Україна також відноситься до цієї категорії, стикаючись з постійним тиском глобальної конкуренції. Такі продукти, як пшениця, кукурудза та соя, як правило, схожі в різних місцях, що робить їх однаковими товарами для споживачів, незалежно від країни-виробника. Для того, щоб залишатися конкурентоспроможним, агропідприємства повинні працювати більш ефективно, інвестувати у нові технології, нові способи внесення добрив та поливу сільськогосподарських культур та нові способи виходу до світового ринку.

Планування виробництва в цьому секторі економіки є досить складним видом діяльності, адже світові ціни на сільськогосподарську продукцію можуть швидко змінюватися. Фермери також можуть зіткнутися зі скороченням площ корисної землі, оскільки приміські та міські райони розширюються, що приводить до зменшення територій, зайнятих під виробництво продукції сільського господарства.

Безперечно, багато нових сільськогосподарських технологій пропонують перспективу покращити добробут фермерів не лише за рахунок підвищення продуктивності праці та виробництва продукції, а й за рахунок скорочення витрат, більш ефективного використання дефіцитних ресурсів та зменшення складності сільськогосподарських робіт [2]. На жаль, однією з основних проблем в нашій державі є відсутність повноцінної підтримки уряду сімейних фермерських господарств та державної програми кредитування підприємств сільського господарства. Саме тому українські фермери роблять вибір між тим, щоб впровадити нові технології з використанням квадрокоптерів та елементарним зобрюванням земель.

В Україні використання нових технологій є життєво важливим для збереження конкурентоспроможності у світовому секторі агробізнесу. Українським фермерам потрібно зменшити витрати на посіви та збільшити врожайність на квадратний гектар, щоб залишатися конкурентоспроможними. Одним з кроків досягнення цих переваг є використання квадрокоптерів фермерськими господарствами. Світовий досвід визначає шість способів використання безпілотників у сільському господарстві, які можуть суттєво революціонізувати діяльність цієї галузі. Ці методи, включають аналіз ґрунтів та польових насаджень, моніторинг посадки та врожаю.

Використання дронів у сільському господарстві дозволить проводити наступні роботи з витратами у декілька разів менше, ніж традиційні засоби:

- проводити оцінку земель та на основі термічної та розширеної візуалізації створення карток поліпшення використання земель фермських господарств;
- обробка посадки, обприскування та регулярне спостереження посівів;
- регулярний моніторинг врожаю, обприскування та детальний аналіз, щоб максимізувати врожайність;
- створення нових робочих місць – оператори, які працюють з безпілотниками;

- створення детальних карт стосовно всіх об'єктів землеустрою на відкритому просторі;
- проведення поглиблених досліджень щодо виживання рослин та рослинності та життєздатності за різних погодних та кліматичних умов;
-

таким чином, використання цих нових технологій в Україні, може стати ключовим фактором, який вплине на покращення врожаю сільськогосподарських культур та просування сектора агробізнесу нашої країни вперед. Ключовими питаннями, що хвилюють аграріїв стосовно використання технології безпілотників, є безпека експлуатації квадрокоптерів, проблеми конфіденційності та питання страхового покриття.

Як свідчить проведений аналіз, в недалекому майбутньому використання дронів виробниками сільгосппродукції може стати основною конкурентною перевагою. Адже ті, хто зможе собі дозволити використання безпілотників, матимуть новий спосіб ведення бізнесу та збільшення прибутків.

Література

1. Формування адаптивної системи комплементарного розвитку АПК та суміжних галузей економіки України / В.М. Гончаров, А.А. Мартинов // Вісник економічної науки України. — 2014. — № 1 (25). — С. 24–27.
2. Нагірна В.П., Руденко Л.Г. Сільська місцевість України у контексті трансформаційних процесів в аграрній сфері / Укр. геогр. журн. 2016. № 2. С. 39 – 47.

*Бірюков Т.
студент*

*Запорізький національний університет
Гальчинська І.А.
к.с-г.н*

Запорізький національний університет

ВИКОРИСТАННЯ ЛОГІСТИКИ ВНУТРІШНІХ ВОДНИХ ШЛЯХІВ ДЛЯ РОЗВИТКУ АГРОБІЗНЕСУ УКРАЇНИ

Вже багато років сегмент аграрного бізнесу є одним із основних бюджетоформуєчих галузей України. Сьогодні національний агропромисловий комплекс складає 10% ВВП України і експортує 40% від загального обсягу товарів. Галузь як і раніше має великий потенціал, який поступово реалізує. Проте одним із основних завдань для національного агропромислового комплексу залишається нагальна потреба модифікації умов ведення бізнесу та посилення конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринку [1].

Сьогодні успіх у веденні агробізнесу забезпечується за рахунок запровадження передових технологій, новітніх бізнес-ідей та використання зарубіжного досвіду європейських успішних компаній. Таким дієвим інструментом в агропромисловому секторі є логістика. Проте неефективне

використання логістичного потенціалу України, зокрема внутрішніх водних шляхів, є перешкодою виходу національного агробізнесу на світовий ринок.

Сьогодні внутрішні водні шляхи становлять прихований потенціал, що здатен перетворитися на потужну економічну перевагу для розвитку національного агробізнесу та інфраструктури України в цілому. В першу чергу це пов'язано з тим, що Україна має розгалужену річкову мережу, а водний транспорт, порівняно із автомобільним та залізничним, має низку переваг:

1. Низькі вантажні тарифи.
2. Висока пропускна здатність.
3. Низька капіталомісткість.
4. Екологічна безпека.
5. Низька собівартість перевезення.

Проте вже багато років логістика внутрішніх водних шляхів є скоріше економічним потенціалом, а не конкурентною перевагою, адже водний транспорт практично не використовується у зв'язку із численними податками та зборами, зношеним рухомим складом, недосконалою матеріально-технічною базою та проблемою замулення українських рік.

За даними Державної служби статистики України, експлуатаційна довжина внутрішніх водних шляхів загального користування скоротилася з 4000 км до 1569 км. Минулого року на річках України величина зборів на шлюзування суден було збільшено втричі, в той час, як у країнах Європи судновласники користуються гідропорудами на внутрішніх водних шляхах на безоплатній основі. Така висока величина зборів пов'язана із проблемою застарілої матеріально-технічної бази, що вимагає оновлення та великих капіталовкладень. Так лише 18% вантажів агропромислового сектору було перевезено Дніпром [2].

В останньому урядовому законопроекті про внутрішній водний транспорт передбачено збільшення ставки збору для річкового транспорту та дозвіл на допуск суден іноземного прапору на внутрішні водні шляхи України. У той же час законопроект, розроблений за участі експертів компанії ТОВ СП «Нібулон» передбачає ліквідацію збору за шлюзування, мінімізацію розміру інших річкових зборів та заборону допуску іноземного флоту на територію України, тому що діяльність іноземних перевізників завдасть значної шкоди національній промисловості та українському водному транспорту.

Окрім того, альтернативним законопроектом щодо водного транспорту є передача судноплавних шлюзів на баланс гідроенергетичних вузлів, в складі яких вони були вбудовані, який спричинить підвищення тарифів на електрику в країні.

Шляхами підвищення ефективності використання логістики внутрішніх водних шляхів для розбудови агропромислового комплексу України можуть стати такі заходи:

- днопоглиблювальні роботи на Дніпрі та Дністровському лимані;
- модифікація терміналів на перевантаження вантажів всередині країни, а не тільки на їх відвантаження;
- запровадження безготівкової основи шлюзування;

- мінімізація портових, каналних, корабельних та інших зборів;
- запровадження єдиного закону регулювання внутрішніх водних шляхів;
- зниження вартості логістичних операцій та транспортування вантажів водним транспортом;
- збільшення фінансування державними компаніями і залучення інвестицій приватних інвесторів;
- відновлення застарілої матеріально-технічної бази та інфраструктурних об'єктів;
- розвиток перспективних внутрішніх водних маршрутів (Одер-Вісла-Прип'ять-Дніпро і Західна Двіна-Прип'ять-Дніпро з гирлового порту Рига-Херсон).
- зменшення частки логістичних витрат в українських портах на 30 - 40%, яка є перешкодою підвищення конкурентоспроможності агропродукції на світових ринках;
- розбудова інфраструктури на березі каналів і річок, що є дозволить мінімізувати фінансові та часові витрати;
- збільшення обсягів перевезення продукції агробізнесу до 40-50% річками України;
- розбудова розгалуженої системи судноплавних каналів;
- мінімізація тарифів на збори для транспортування вантажу внутрішніми водними шляхами суден під іноземними прапорами.

Використання потенційно існуючих можливостей, а саме логістики внутрішніх водних шляхів дасть істотний поштовх для подальшого ефективного логістичного забезпечення агропромислового комплексу та розвитку агробізнесу. Використання водного транспорту для перевезення продукції агропромислового комплексу стане альтернативою міжнародним автомагістралям, допоможе зменшити шкідливі викиди двоокису вуглецю в повітря, скоротити логістичну складову у вартості продукції та мінімізувати навантаження на автомобільні дороги [3].

Отже розвиток логістики внутрішніх водних шляхів та використання водного транспорту для перевезення агропродукції допоможе заощадити велику частку коштів державного бюджету та розкрити експортний потенціал агропромислового комплексу України.

Література

1. Інформаційна платформа «Latifundist.com»./ Блоги. Агробізнес в цифрах: аналіз и прогнозы. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://latifundist.com/blog/read/2498-agrobiznes-v-tsifrah-analiz-i-prognozy>
2. Онлайн журнал «Агробізнес сьогодні». Хто повезе наступний урожай? – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://agro-business.com.ua/agro/podiiia/item/13445-khto-poveze-nastupnyi-urozhai.html>
3. Онлайн платформа Cfts.org.ua./ Розвиток внутрішніх водних шляхів – дорога до євроінтеграції. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://cfts.org.ua/blogs/rozvitok_vnutrishnikh_vodnikh_shlyakhiv__doroga_do_evro_integratsi_251

*Богданович О. А.
ст. викладач,
Рогович К. В.
студентка*

*Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка*

АНАЛІЗ СУЧАСНОГО АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Агробізнес являє собою взаємозв'язок суб'єктів у сфері економічної діяльності на основі взаємовигідного ефективного співробітництва в галузі сільського господарства. Аграрний сектор України – важлива стратегічна галузь національної економіки, яка забезпечує продуктову безпеку та продуктову незалежність нашої країни. Основними перспективами аграрного сектору України є:

- розвиток соціальних, екологічних та економічних форм господарювання і їх організаційне і правове забезпечення;
- інвестиційне забезпечення конкурентоспроможності аграрного сектору України.

Пріоритетність розвитку агропромислового сектору України і його провідних галузей дає можливість забезпечити населення продовольчими товарами, промисловість – сировиною, а зовнішню торгівлю – експортними товарами.

Незважаючи на те, що в останній час в Україні вживаються заходи з покращення умов функціонування та розвитку агробізнесу, приймаються відповідні нормативно-правові акти, програми уряду тощо, ця сфера економіки залишається найбільш вразливою та незахищеною [1].

Аналіз розвитку аграрного сектору України за останні роки показує як негативні, так і позитивні зміни. Одним з важливих напрямів агробізнесу стало укріплення взаємодії з світовим суспільством, включаючи ринки збуту і зарубіжних інвесторів. Виходячи з цього, головним завданням аграрного сектору в перспективі є формування максимально оптимізованої та структурованої бізнес-моделі, яка відповідає міжнародним принципам корпоративного управління. Дослідження агробізнесу нашої країни дозволило виділити його сильні та слабкі сторони.

До переваг можна віднести: в територіальному аспекті – 70% території України займають сільськогосподарські угіддя, великі запаси чорнозему, сприятливі кліматичні умови, забезпеченість водними ресурсами та вигідне географічне розташування; в соціальному аспекті – 14 мільйонів населення мешкають в сільській місцевості, зростає престиж аграріїв; в економічному аспекті – фіксований сільськогосподарський податок, введення аграрних розписок, експорт зерна.

До недоліків відносяться: в територіальному аспекті - недотримання сівозмін, зменшення родючості землі, значна територія радіаційно забруднена; до соціальних проблем - відсутність необхідних реформ, ризик безробіття в

сільській місцевості; з точки зору економічного аспекту - низький рівень державної підтримки.

Структуру вітчизняного аграрного сектору можна представити двома напрямками: рослинництво та тваринництво, він формує 10% ВВП країни і відправляє на експорт 40% (в грошах) від загального обсягу товарів. Галузь як і раніше має великий потенціал, який поступово реалізує [2].

У 2018-2019 році Україна залишалася лідером з експорту (в натуральному виразі) соняшникової олії, вона зайняла перше місце по постачанню на світовий ринок соняшникової шроту. Також країна піднялася з третьої на другу сходинку з реалізації ріпаку на зовнішньому ринку і увійшла до трійки лідерів з експорту волоських горіхів, з продукції рослинництва з експорту залишаються кукурудза, пшениця, ріпак, соя, ячмінь. За останні чотири роки Україна збільшила на 16% зовнішні поставки ріпаку і на 18 % – сої. З продуктів переробки лідерство як і раніше утримує соняшникова олія, експорт якого за останні 4 роки виріс на 16%. За останні 10 років країна в 3 рази збільшила виробництво та експорт кукурудзи (в 2018-2019 роках Україна зайняла 6 місце по виробництву і 4 місце з експорту цієї культури в світі).

Серед областей України, що мають стратегічне значення щодо виробництва та реалізації зернових культур, цукрових буряків і насіння соняшнику; виробництва м'яса, розведення птиці виявлено три типи областей [3, с. 98]:

1) з найвищими показниками – Київська, Чернігівська, Дніпропетровська, Львівська, Полтавська та Одеська області;

2) з найнижчими показниками – Черкаська, Харківська, Вінницька, Донецька та АР Крим;

3) з середніми показниками – всі інші області України.

Ще два роки тому багато експертів прогнозували українському агробізнесу неминуче зниження активності, що було пов'язане з економічною ситуацією в країні. Та аграрії довели зворотнє: сільське господарство вносить великий вклад у ВВП України і стрімко набирає обертів.

Україна може забезпечити продуктами харчування від 600 мільйонів до 1 мільярда осіб і в найближчі 10 років країна може в три рази наростити виробництво аграрної продукції за умови створення сприятливого інвестклімату, відкриття ринку землі та інше.

Основні форми господарювання сільського господарства – це фермерства, особисті господарства та сільськогосподарські підприємства у виді агрохолдингів [4]. Важливим напрямком розвитку сільського господарства в Україні є створення і функціонування фермерських господарств та їх об'єднань в корпоративи. В минулому році і маленькі приватні господарства і великі агрохолдинги мали рівні можливості розвитку.

У період реформування аграрного сектору економіки України відсутність належного законодавчого забезпечення регулювання земельних відносин призвела до розвитку тіньового сегменту та перерозподілу земель на користь великих інвесторів. Низький рівень орендної плати спричинив розвиток великого аграрного бізнесу – агрохолдингів [5, с. 25].

Надмірна та невласлива для світових сільськогосподарських утворень концентрація площ землевикористання під керівництвом єдиної компанії, яка здійснює оперативне та стратегічне управління, призводить до «ефекту масштабу» [6, с. 125]. У результаті цього забезпечуються переваги агрохолдингів над іншими вітчизняними сільськогосподарськими підприємствами.

Ефективне і раціональне господарювання в сільському господарстві — це збалансоване поєднання економічної, соціальної та екологічної складової, оскільки надмірне використання природних ресурсів приведе до їх погіршення, а з часом і погіршення економічних показників діяльності підприємців. Основними показниками економічної ефективності використання, відтворення та охорони природно-ресурсного потенціалу країни є їх частка у земельній території, обсязі валової і товарної продукції, вартості людського потенціалу, прибутку. Досягнення науки відкривають нові можливості залучення у виробництво нових видів та більш повного використання залучених у процес суспільного виробництва природних ресурсів. Природні ресурси відіграють провідну роль у розвитку агропромислового комплексу. Особливе місце належить земельним ресурсам.

Економічна оцінка природних ресурсів повинна включати в себе кількість і перелік засобів, їх суспільну вартість та економічну, соціальну й екологічну ефективність.

Шляхи формування та розвитку агробізнесу нашої країни передбачають перебудову усіх його галузей, максимальне впровадження у виробництво досягнень науки, світового досвіду, прогресивних форм організації виробництва, розв'язання актуальних проблем, серед яких перерозподіл землі та майна, приватизація та реструктуризація сільськогосподарських підприємств, розвиток менеджменту, державне регулювання аграрної економіки шляхом регулювання цін, фінансово-кредитної та податкової системи, розвиток ринків збуту сільськогосподарської продукції, матеріально-технічних ресурсів, відновлення екології.

В агробізнес України вкладають свої інвестиції іноземні інвестори, крім нарощування внутрішньо-економічного потенціалу нашої країни (надаючи нові робочі місця), зарубіжні інвестори ще і збільшують експорт продукції українського сільського господарства та харчової промисловості. Так, підприємства, створені на кошти іноземних інвесторів, за дуже стислий термін експортують за кордон до 40-50 % своєї продукції.

В результаті аналізу формування та розвитку аграрного бізнесу України переваг значно більше, ніж недоліків і вони найбільш суттєві. З огляду на це, можна зробити висновок, що агробізнес розвивається в напрямку глобалізації світової економіки, для нього відкриваються нові можливості при виході на міжнародний рівень.

Література

1. Філюк Г., Піменова О. Аналіз досвіду розвинутих країн у використанні державної підтримки в системі регулювання та розвитку сільського

господарства. *Вісник Київського національного університету ім. Т. Шевченко*. Економіка. 2015. № 170. С.6-10.

2. Сільське господарство України за 2016 рік : стат. збірник. Київ: Державна служба статистики України, 2018. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

3. Березін О. Проблеми формування продовольчого ринку України: монографія. К.: Вища школа, 2007. 211 с.

4. Точилін В. Агрохолдинги: інституційні засади, переваги та ризики: зб. матеріалів Всеукраїнського конгресу “Інституціональні засади трансформації в аграрній сфері” / К.: ННЦ “Ін-т аграр. екон. ”, 2011. С. 595-599.

5. Дудар Т. Проблеми формування та розвитку вертикально інтегрованих структур у сільському господарстві. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2012. № 1. С. 25- 31.

6. Вплив торговельної політики на людський розвиток / UNDP. К., 2011. 130 с.

Божидай І.І.

асистент

Харківський національний університет будівництва та архітектури

Кузьменко І.

студент

Харківський національний університет будівництва та архітектури

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ОСНОВНИХ ЗАСОБІВ В АГРОВИРОБНИЦТВІ

Ефективність основних засобів та раціональність використання виробничих потужностей є одними з найголовніших показників на підприємстві. Для підприємства завдання домогтися підвищення використання існуючих виробничих потужностей стоїть передусім, адже вирішення і раціоналізація використання основних засобів дає змогу зменшити собівартість продукції, збільшити кількість виробленої продукції або наданих послуг та суттєво збільшити доходи компанії. Щоб отримати дійсно помітний та відчутний результат потрібно розробити план дій, спрямованих на вдосконалення і покращення використання основних засобів і дозволить більш раціонально використовувати вже наявні на підприємстві обладнання та ресурси.

Основні засоби підприємств містять в собі основні виробничі засоби та невиробничі основні засоби. Основні виробничі засоби є частиною основних засобів, що беруть участь у процесах виробництва довготривалий час, не змінюючи при цьому натуральну форму. Вартість основних виробничих засобів переноситься на готовий продукт поступово, частинами, у міру використання. Завдяки капітальним вкладенням основні виробничі засоби можуть оновлюватися. Невиробничими основними засобами вважають житлові будинки та інші об'єкти соціально-культурного й побутового обслуговування, що не використовуються у господарській діяльності і стоять на обліку у

підприємства. Так як невиробничі основні засоби не беруть участь у виробництві, то вони не і не переводять свою вартість на вироблений продукт.

Існує багато факторів, що впливають на ефективність основних засобів, серед них: рівень автоматизації і механізації, рівень спеціалізації і кооперування, кліматичні та географічні умови розміщення підприємств. Кожен з них по своєму впливає на конструкцію основних виробничих засобів.

Перш за все поліпшити ефективність використання основних засобів можна за допомогою заміни старого обладнання на нове устаткування шляхом залучення інвестицій власних або вітчизняних чи іноземних інвесторів. Введення в експлуатацію нової техніки та сучасних систем машин дозволить значно збільшити продуктивність виробництва або якість і швидкість надання послуг підприємством.

Забезпечення чітких темпів розвитку і підвищення ефективності виробництва можливе при інтенсифікації відтворення та раціональнішого використання вже діючих основних засобів компаній. Цей хід, з одного боку, сприяє постійному підтримуванню належного технічного рівня кожного підприємства, а з іншого – дає змогу збільшити об'єм виробництва продукції без додаткових інвестиційних ресурсів, понижати собівартість продукту за рахунок зменшення питомої амортизації й витрат на обслуговування виробництва та його адміністрування, збільшувати фондівдачу і прибутковість.

Нааявність на підприємстві устаткування, що не повністю, частково навантажене або зовсім не задіяне у виробництві спричиняє недоамортизацію такого обладнання. Шляхом до більш ефективного використання основних виробничих засобів може бути також збільшення роботи машин та обладнання через ліквідацію обладнання, що не використовується або здавання його в оренду, лізинг або продаж цього устаткування.

Не менш важливим аспектом у підвищенні ефективної роботи основних виробничих фондів є якість сировини або напівфабрикатів. Зі зростанням якості сировини зростає і випуск готової товарної продукції. На практиці цей метод показує, що з більш якісною, добротною сировиною фондівдача на підприємстві зростає до 20-25% [1, с. 224].

Неабияке значення в підвищенні результативності та ефективності експлуатації основних засобів мають соціальні чинники. Дійсно, проведені соціологічні дослідження на низці підприємств дали змогу виявити перелік причин, що негативно впливають на організацію використання активної частини основних засобів в другу зміну. Насамперед, мова йде про незадовільне забезпечення другої зміни необхідною сукупністю послуг виробничої інфраструктури (вчасного ремонтного обслуговування, ритмічного забезпечення робочих місць необхідними матеріалами, інструментом, комплектуючими, транспортними засобами, різними видами енергії), низький рівень організації харчування, медичного обслуговування; недостатність в організації соціально-побутової інфраструктури міст та робітничих селищ; низький рівень кваліфікації кадрів, що не дає можливість ефективно та раціонально використовувати нову техніку.

Помітного підвищення інтенсивного навантаження устаткування на підприємствах можна досягти за допомоги застосування прогресивних форм і методів організації виробництва (концентрації, спеціалізації, кооперування та комбінування; гнучких, потокових і роторно-конвеєрних ліній), що уможливають використання високопродуктивного автоматизованого устаткування. За свідченням спеціальних досліджень, на підприємствах машинобудування виготовлення конструктивно й технологічно однорідних деталей на потокових лініях забезпечує підвищення навантаження устаткування на 20-30% [7].

В агрономічній промисловості основними виробничими засобами є: машини і обладнання, в тому числі: силові машини і обладнання (трактори, силові установки); робочі машини і обладнання (комбайни, сільськогосподарські машини, обладнання тваринницьких ферм, ремонтних майстерень, гаражів і т.ін.); вимірювальні прилади і лабораторне обладнання; обчислювальна техніка; інші машини і обладнання, продуктивна та робоча худоба, капітальні витрати на поліпшення земель, інструменти та приладдя, виробничий та господарський інвентар, багаторічні насадження та інші засоби, що діють у виробничій матеріальній сфері. Шляхом до поліпшення ефективності роботи основних засобів у агросекторі є використання більш прогресивних та інноваційних методів вирощування чи обробки культур, оновлення застарілого обладнання, інвестиції у придбання сучасних машин та приладів, що могли б значно збільшити обсяг готової виробленої продукції та темпи виробництва і вирощування. Не менш важливою є оптимізація та раціоналізація вирощування культур, компанія має звертати увагу на кліматичні та географічні особливості того чи іншого району чи області.

Земля, як засіб виробництва має ряд специфічних особливостей, яких не має жоден інший засіб. До основних відмінностей і особливостей землі, як засобу виробництва відносять постійність місця та відновлюваність.

Дійсно, на відміну від інших засобів виробництва землю неможливо перенести чи забрати з одного місця в інше, коли для інших (комбайни, трактори, станки, автомобілі) це цілком можливе.

Земля є тим ресурсом, який при раціональному і науково правильному підході може давати все більший і більший урожай. Цей фактор є одним з основних і агросекторі та сільському господарстві.

Тож можемо зробити висновок, що ефективне використання, удосконалення інтенсивного та екстенсивного експлуатування основних засобів підприємства прямо відбивається на зниженні собівартості виробленого продукту через економію на постійних витратах компанії, що згодом дає можливість нарощувати доходи підприємства та підвищити рентабельність їх діяльності.

Література

1. Городянська Л. В. Відтворення основних засобів на підприємствах України: теорія і практика обліку та аналізу: монографія. К.: КНЕУ, 2008. 224 с.
2. Економіка підприємства: Підручник/ За ред. С. Ф. Покропівного. К.: КНЕУ, 1999. 70 с.

3. Россоха В.В. Ефективність використання виробничого потенціалу в аграрній сфері АПК . *Економіка АПК*. 2004. № 6. С. 16-22.

4. Фінанси підприємств: підручник / За ред. А. М. Поддєрьогіна. К.: КНЕУ, 1999.

5. Череп А. В., Клименко А. А. Ефективність використання основних фондів підприємства. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2009. № 6. С. 212–215.

6. Чорна І. О. Ефективність використання виробничих фондів та розробка пропозицій щодо її поліпшення. *Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво*. 2009. № 2. С. 212–216.

7. Поняття, склад і структура засобів виробництва. *Аграрний сектор України: веб-сайт*. URL: <http://agroua.net/economics/documents/category-128/doc-223/>

Божидай І.І.

асистент

Харківський національний університет будівництва та архітектури

Рочева Г.В.

студентка

Харківський національний університет будівництва та архітектури

ЗЕЛЕНА ЕКОНОМІКА В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ

В умовах глобалізації світової економіки зростає рівень вичерпності природних ресурсів. Потреби в ресурсах значно перевищують обсяги і швидкості їх природного поповнення. В результаті неминуче настає виснаження природних запасів, що призводить до дефіциту ресурсів, забруднення води і повітря, нестачі прісної води та ін [1, с. 186].

Очевидно, що необхідні принципово нові кроки, перехід на таку концепцію розвитку, яка дозволить вирішувати соціальні, фінансові, паливні та кліматичні проблеми комплексно. Таким рішенням на думку вчених є концепція «зеленої економіки».

Зелена економіка – це економіка, яка підвищує добробут людей і забезпечує соціальну справедливість, а також істотно знижує ризики для довкілля. Вона дає інструменти, щоб бізнес міг розвиватися, зменшуючи при цьому навантаження на використання природних ресурсів і шкідливого впливу на довкілля, але отримуючи прибуток і створюючи нові робочі місця.

Перехід на «зелену економіку» передбачає комплексні зміни у всіх секторах економіки. Первинний сектор, який охоплює сільське господарство, рибальство, лісову та добувну промисловість, вимагає найбільш радикальних змін, оскільки саме тут створюються продукти для задоволення первинних потреб людства. Сільське господарство має, в першу чергу, переорієнтовуватися на виробництво органічної продукції (без використання хімічних добавок) [2, с. 53].

Особливістю сільськогосподарського виробництва є те, що земля в сільському господарстві є головним, не замінним, не вільно відтворювальним засобом виробництва і предметом праці. Тому, результати виробництва залежать від її якості, родючості та географічного місця розташування. Крім того, це один із найбільш ризикованих видів господарської діяльності. На його результати впливає багато чинників: природно-кліматичні умови, забезпеченість фінансовими та матеріально-технічними ресурсами, кон'юнктура аграрного ринку тощо. Озеленення сільського господарства передбачає не лише виробництво органічної продукції, а й вирощування енергетичних культур та їх використання в енергетичних цілях. Крім того, переорієнтація агропромислового комплексу в напрямку «зеленої економіки» дозволить: скоротити зростаюче безробіття у сільській місцевості; перейти на екологічно чисте біопаливо; досягти незалежності від традиційних джерел енергії, та скоротити витрати на їх постачання.

Як вільні економічні зони та промислові парки, які являють собою інструменти залучення інвестицій в економіку, так і екологічне сільське господарство є нішею для інвестицій і інновацій в аграрному секторі. Міжнародні, місцеві капітали можуть брати участь у цьому процесі. Екологічне сільське господарство може зробити внесок у забезпечення стійкості аграрного сектора в цілому.

Згідно з визначенням IFOAM (International Federation of Organic Agriculture Movements), органічне сільське господарство включає всі сільськогосподарські системи, які просувають екологічно, соціально та економічно спрямоване виробництво продуктів харчування і харчових волокон. Повторне використання поживних речовин і посилення природних процесів допомагають підтримувати родючість ґрунту і забезпечують успішне виробництво [3].

В Україні виробництво органічної продукції регулюється Законом України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» від 10.07.2018 р. № 2496-VIII (введення в дію 2.08.2019 р.) [4]. Даний Закон входить до дорожньої карти пріоритетних законопроектів для законодавчого забезпечення виконання Угоди про асоціацію [5].

При цьому має право виробляти органічну продукцію фізична чи юридична особа, яка пройшла оцінку відповідності виробництва органічної продукції, отримала сертифікат відповідності та включена до Реєстру виробників органічної продукції [4]. Загалом вісімнадцять акредитованих міжнародних органів з сертифікації включені до офіційного списку затверджених органічних продуктів органів сертифікації для України відповідно до Регламенту ЄС 1235/2008 (станом на 12.02.2019). Більшість органічних операторів в Україні сертифіковані згідно з органічним стандартом ЄС, тобто еквівалентним Регламентам ЄС №834/2007 та №889/2008, які використовуються як для експорту, так і для внутрішнього ринку [6].

Динаміка розвитку органічних земельних ділянок та кількість операторів наведена на рис. 1.

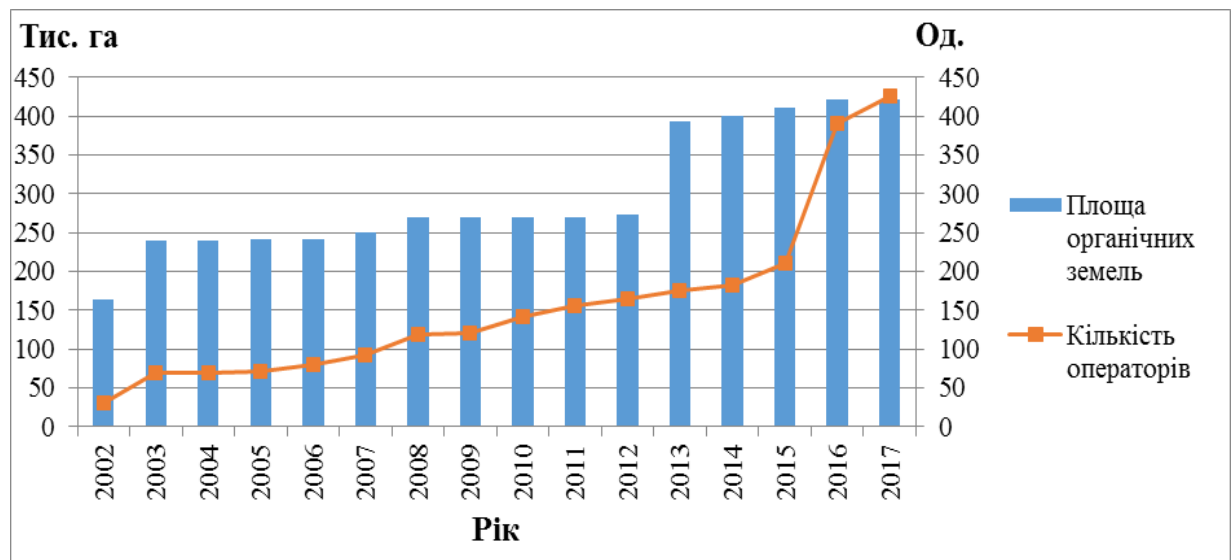

Рисунок 1 – Динаміка розвитку органічного виробництва в Україні.
Побудовано автором на основі джерел [7]

На рис. 1 відстежується тенденція до постійного зростання обсягу органічних земель і кількості операторів, так, за 2002-2017 рр., відповідно збільшення з 164,4 тис. га до 421 тис. га (у 2,5 рази) та з 31 до 426 операторів ринку (у 13,7 разів).

Майже все вирощене з України експортується [4]. Україна займає четверте місце з імпорту органічної сільськогосподарської продукції в ЄС, її частка становить 8,2 %. Допомагають при експорті виробникам Угода про асоціацію з ЄС та запровадження Зони вільної торгівлі, які зменшили торговельні бар'єри між країнами.

Враховуючи сучасні тенденції розвитку вітчизняного та міжнародного ринків, основний шлях до вирішення екологічних проблем лежить у використанні зеленої економіки, у підвищенні культури землекористування, та у формуванні більш відповідального підходу до природних ресурсів. Одним із основних аспектів якого може стати розвиток приватних господарств, де земля передається у власність на тривалий час, що служить стимулом до збереження її виробничого потенціалу (вирішення проблеми трагедії громад шляхом приватизації) [3].

Література

1. Прушківська Е. В., Шевченко Ю. О. Розвиток «зеленої економіки»: національний аспект. *Бізнесінформ*. 2013. №3. С. 186 – 191.
2. Квач Я.П., Фірсова К.В., Борисов О.Г. Зелена економіка: можливості для України. *Глобальні та національні проблеми економіки*. Випуск 6. 2015. С. 52 – 56 URL: <http://global-national.in.ua/archive/6-2015/12>.
3. Глухова Д.А. Екологічні виміри розвитку агропромислового комплексу в європейських країнах. *Міжнародні відносини. Серія «Економічні науки»*. 2014. №4. URL: http://journals.iir.kiev.ua/index.php/ес_n/article/view/2599 (дата звернення: 01.12.2019)

4. Закон України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» від 10.07.2018 № 2496-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19> (дата звернення: 03.12.2019)

5. Дорожня карта законодавчого забезпечення виконання Угоди про асоціацію між Україною та ЄС. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/diyalnist/evropejska-integraciya/nablizhennya-zakonodavstva-ukrayini-do-prava-yes/dorozhnya-karta-zakonodavchogo-zabezpechennya-vikonannya-ugodi-pro-asociaciyu-mizh-ukrayinoyu-ta-yes> (дата звернення: 05.12.2019)

6. Міністерство аграрної політики та продовольства України. Новини. Органічне виробництво. URL: <https://minagro.gov.ua/ua/news/ukrayina-zajmae-20-te-misce-u-sviti-ta-11-te-misce-v-evropi-za-ploshcheyu-silskogospodarskih-ugid-zajnyatih-pid-organichnim-virobnictvom-olga-trofimceva> (дата звернення: 02.12.2019)

7. Агробізнес України. Інфографічний довідник. 2017/18 МР. URL: agribusinessinukraine.com (дата звернення: 07.12.2019).

Бойко В.О.

к.е.н., доцент

ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»

РОЗВИТОК ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ У ПІВДЕННОМУ РЕГІОНІ

В Україні існують усі передумови розвитку відпочинку в селі, який можна розглядати як специфічну форму підсобної господарської діяльності у сільському середовищі з використанням природного та культурного потенціалу регіону, або як форму малого підприємництва, що дає можливість певною мірою вирішити проблему зайнятості сільського населення, покращити його добробут, повніше використати природний та історико-культурний потенціал сільської місцевості. Справа розвитку сільського відпочинку має реальну державну перспективу і сприяє поліпшенню соціально-економічної ситуації сільської місцевості.

Сільський туризм допомагає жителям вирішувати цілу низку соціальних і економічних проблем: реалізація на місці продукції особистого селянського господарства та збільшення зайнятості сільського населення в багатьох сферах економіки: в готельному бізнесі, зв'язку, банківській сфері, на транспорті. Тобто, це галузь, де найбільш чітко проявляється мультиплікаційний ефект. Від його розвитку суттєво будуть вигравати сільське господарство, будівництво, культура, місцеві ремесла та ін [1].

Розвиток сільського зеленого туризму спонукає до покращення благоустрою сільських садиб, вулиць, в цілому сіл, стимулює розвиток соціальної інфраструктури. Суттєву роль відіграє розвиток сільського зеленого туризму у підвищенні культурно-освітнього рівня сільського населення. Готуючись приймати і обслуговувати відпочиваючих, члени селянських родин

мимоволі змушені поповнювати свої знання з ведення домашнього господарства, гігієни і санітарії, приготування їжі тощо, а спілкування з гостями розширює їх кругозір, дає змогу зав'язати нові знайомства, завести друзів в інших населених пунктах[2].

Українське село у найближчі роки спроможне створити систему туристичних послуг світового рівня, не втрачаючи при цьому своєї самобутності та розмаїття національних культур. Мешканці міст складають більше половини населення України, а це величезний потенціал для формування попиту на послуги сільського «зеленого туризму».

Херсонщина – унікальна територія для туризму, відпочинку та рекреації, яка має достатньо переваг для формування та розвитку потужного курортно-туристичного комплексу. Область має широкий вихід до Дніпровської водної магістралі, і це єдина з областей України, яка має вихід одночасно до 2 морів - Чорного і Азовського. Саме на Херсонщині розташовані: єдина в Європі природна пустеля - Олешківські піски, найбільший у світі рукотворний ліс і навіть унікальні горні ландшафти посеред степу «Станіславські кручі»

В області: 12 курортних населених пунктів, понад 450 км морської берегової лінії, з них 200 км обладнаних піщаних пляжів, найдовша піщана коса в світі - Арабатська стрілка, понад 70 родовищ цілющих бальнеологічних ресурсів (мінеральних і термальних вод, лікувальних грязей, ропи соляних озер) серед яких унікальне Лемурийське озеро, лікувальна грязь якого пройшла клінічні випробування, сертифікована і допущена для використання в якості лікувального та косметичного продукту. Місто Скадовськ – курорт державного значення, центр дитячого оздоровлення та відпочинку

На території області 80 об'єктів природно-заповідного фонду національного, міжнародного та місцевого значення. Із чотирьох біосферних заповідників України два розташовані саме на Херсонщині. Це Чорноморський та «Асканія-Нова», які входять до всесвітньої мережі природних територій, що охороняються ЮНЕСКО. Справжніми туристичними перлинами краю є – національні природні парки: «Азово-Сиваський», «Олешківські піски», «Джарилгацький», «Нижньодніпровський» та нещодавно створений «Кам'янська Січ».

На Херсонщині зелений туризм набирає обертів, 70 % населення проживає у місті. Тому сільський відпочинок приваблює все більше містян, які обирають для проведення відпустки не комфортні дорогі готелі, а бюджетну сільську садибу з національним колоритом. У Херсонській області є величезний потенціал для розвитку сільського зеленого туризму. На території області діє 49 садиб сільського зеленого туризму. За рахунок розвитку сільського зеленого туризму підвищується матеріальний добробут та частково вирішуються проблеми зайнятості сільського населення.

Важливою перспективою розвитку сільського зеленого туризму є розширення можливостей реалізації продукції особистого підсобного господарства – реалізації її на місці не як сільськогосподарської сировини, а як готових продуктів харчування після відповідної обробки і приготування. Садиби, які приймають відпочиваючих, вдосконалюють і структуру посівів на

присадибних ділянках з урахуванням потреб гостей, розширюють асортимент овочевих культур, фруктових дерев, ягідників тощо; розвивають і урізноманітнюють присадибне тваринництво, заводять тепличне господарство.

Щорічно в квітні-травні в рамках Міжнародного туристичного форуму «Херсонщина – відпочинок, лікування, подорожі в екологічних умовах Таврії» проводяться засідання секцій «Сільський зелений туризм – перспективний напрямок відродження села», на яких презентується потенціал сільських територій Херсонської області в сфері зеленого туризму.

Рішенням Херсонської обласної ради від 14 грудня 2018 року № 1095 затверджено обласну програму «Розвиток туризму та курортів у Херсонській області» на 2019-2021 роки, якою передбачено заходи щодо підтримки сільського зеленого та агротуризму, зокрема:

- сприяння проведенню сертифікації садіб та баз зеленого туризму (сертифікати відповідності послуг на проживання та харчування);

- проведення профконсультаційних та профорієнтаційних заходів за участі профільних асоціацій щодо популяризації відпочинку у сільській місцевості на Херсонщині, випуск щорічних спеціалізованих каталогів, висвітлення ЗМІ;

- формування програм перебування туристів на території області у будь-яку пору року.

Крім того, на території області в 2018 р. у Голопристанському районі створено сільськогосподарський обслуговуючий кооператив «Зачарований сад» плодово-ягідного напрямку, одним із видів діяльності якого передбачено організація різних видів відпочинку та розваг.

Аграрний комплекс області є основою стабільного розвитку Херсонщини, а це не тільки виробництво, а й розвиток сільських територій, зайнятість і як наслідок, підвищення рівня життя населення [3]. Херсонщина є екологічно-чистою, інвестиційно-привабливою та відкритою для співпраці зі своїми невичерпними природними та людськими ресурсами.

Аналіз передумов та тенденцій розвитку туризму Херсонської області дозволяє стверджувати, що область має значні можливості, щоб увійти до найбільш розвинутих у туристичному відношенні регіонів Європи: вигідне геополітичне розташування, комфортні мікрокліматичні умови, різноманітний ландшафт, унікальну флору і фауну, історико-культурну, архітектурну спадщину, розвинуту мережу транспортного сполучення, достатні людські, матеріальні, у т.ч. природно-оздоровчі ресурси. Сільський туризм є одним із найперспективніших напрямів розвитку аграрного сектору економіки України та може стати поштовхом для розвитку малого та середнього бізнесу на селі.

Література

1. Захарченко О.В. Перспективи розвитку сільського туризму. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки)*, 2014. №4(28). С. 97-100.

2. Степанов В. Ю. Сільський зелений туризм в Україні: проблеми та перспективи. *Актуальні проблеми державного управління*, 2018. 1(53). С.1-5.

3. Boiko V. Determinants of development of small and medium enterprises in the region of Kherson [Electronic resource]. *Agricultural and Resource Economics: International Scientific E-Journal*. 2017. Vol. 3. No. 2. P. 22–29. Mode of access : www.are-journal.com.

Бондаренко М.І.,

к.е.н.

доцент кафедри економічної теорії

Пазник А.Г

студентка

Хмельницький національний університет

СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ

Сільськогосподарська галузь для нашої держави завжди була і залишається однією з пріоритетних сфер як зовнішньоекономічного, так і внутрішньоекономічного розвитку. Аграрному сектору економіки України належить забезпечення населення продуктами харчування та гарантування продовольчої безпеки держави. Сьогодні спостерігається посилення ролі даного сектора в світовому господарському процесі, що пов'язано, з одного боку, з його можливостями створювати продовольчі ресурси для населення світу, яке динамічно зростає, а з іншого, розширювати сировинну базу переробних галузей.

Проблеми, пов'язані з організацією і функціонуванням земельного ринку в Україні, до цього часу не врегульовані. Між тим затягування процесу паювання земель, обмеження підприємницької ініціативи селян у межах фермерських господарств, дезорганізація роботи аграрних підприємств і відсутність альтернативних колективним сільськогосподарським підприємствам видів господарюючих структур призвели до зниження виробництва валової продукції сільського господарства .

За 1990–2017 рр. виробництво валової продукції сільського господарства знизилося на 11,7% (з 282,2 млрд. грн. до 249,2 млрд. грн.), у тому числі продукція рослинництва збільшилася на 23,4%, а тваринництва – зменшилася на 49,2%. У структурі валової продукції сільськогосподарських підприємств рослинництво становить 77,3%, а тваринництво – 22,7%, тоді як у господарствах населення ці показники знаходяться на рівні 65% і 35% відповідно. Регіони України досить неоднорідні за рівнем розвитку сільського господарства. У 2017 р. найменший показник валової продукції сільського господарства спостерігався в Закарпатській області (332,5 млн. грн.), найбільший – у Вінницькій області (12 954,9 млн. грн.), що майже в 39 разів більше. Переважна більшість регіонів виробляла сільськогосподарську продукцію в діапазоні від 4300 млн. грн. до 8600 млн. грн. [2].

Аграрне підприємство в Україні розвивається з певними труднощами. Серед головних проблем слід виділити слабку адаптацію аграрних підприємств

до мінливого зовнішнього середовища, відсутність ефективного стратегічного управління ними, недосконалу державну підтримку суб'єктів господарювання в галузі. Також відбувається зростання конкуренції функціонування сільськогосподарських виробників на внутрішньому та на зовнішньому ринках аграрної продукції. Рівень наявного економічного розвитку та його перспектива в майбутньому визначається на підставі аналізу групи показників ефективності функціонування кожної сфери підприємства.

Сучасні умови господарювання вимагають максимальної адаптації аграрних підприємств до динамічних змін ринкового середовища, досягнення даного показника відбувається за рахунок якісних змін та оновлення його господарської системи та організаційної структури також за рахунок підвищення ефективності функціонування на основі вдосконалення техніки, технології та організації праці у всіх структурних підрозділах. Конкурентоспроможний розвиток – є важливою передумовою ефективності функціонування підприємств, також він є суттєвою перевагою у конкурентній боротьбі і запорукою успіху, а ринкове середовище його функціонування є відображенням стану та динаміки економічних та соціальних процесів.

Значну роль повинна відігравати інноваційна діяльність. Пріоритетним напрямом інноваційної діяльності в аграрному секторі є впровадження найбільш перспективних агротехнологій і на цій основі підвищення продуктивності виробництва з метою зниження витрат на одиницю продукції та зміцнення її конкурентоспроможності на внутрішньому і світовому ринках. Заходами підвищення економічної ефективності функціонування підприємств є удосконалення інфраструктури техніко-технологічного забезпечення шляхом розробки концепції та методології формування системи машин, які передбачають перехід від системи машин до системи технологій і машин, що спрямовані на забезпечення виробництва конкурентоздатної продукції рослинництва за рахунок ресурсощадних технологій, підвищення технічного рівня і конкурентоздатності вітчизняної техніки, відновлення та розвиток вітчизняного сільськогосподарського машинобудування. Це поєднання має відкрити можливості для раціонального використання земельно-ресурсного потенціалу, а також створення умов рівного доступу виробників до техніко-технологічних та організаційних інновацій, фінансів, ринкової інфраструктури, вигід від експорту продукції. Такий підхід відкриває можливості повноцінного залучення сільського населення до подолання диспропорцій у сільськогосподарському виробництві і, відповідно, збалансування на цій основі його продуктової та організаційної структур.

Відзначені окремі тенденції розвитку аграрного виробництва свідчать про незавершеність процесу реформування аграрного сектору України, відсутність цілеспрямованих заходів державної політики, спрямованих на забезпечення стабільності власного продовольчого ринку та завоювання конкурентних позицій на світових ринках продовольства. Незважаючи на специфіку галузі сільського господарства та її проблемні аспекти, варто зазначити, що саме аграрний сектор є важливою складовою економіки України, що визначатиме

подальший розвиток трансформаційних та інтеграційних процесів у світовий простір.

Отже, аграрне виробництво є головним стратегічним пріоритетом розвитку національної економіки, при цьому конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств забезпечує його конкурентний статус, економічну міцність та мінімізує ризики господарської діяльності. Ефективно сформована система управління аграрними підприємствами, що побудована з урахуванням цільових завдань, принципів та вдало поєднаних складових забезпечуватиме інтенсивний розвиток, ефективне управління ресурсами, нейтралізацію та розподіл ризиків, та максимізуватиме довгостроковий позитивний ефект та підвищуватиме конкурентоспроможність суб'єкта господарювання та внутрішньому та зовнішньому ринках.

Література

1. Буга Н.Ю. Стан та проблеми аграрного сектора економіки України в сучасних умовах / Н.Ю. Буга // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2014. – Вип. 1. – С.64–70. – Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/j-pdf/vanp_2014_1_11.pdf.

2. Державна служба статистики України. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

3. Месель-Веселяк В.Я. Стратегічні напрями розвитку аграрного сектору економіки України / В.Я. Месель-Веселяк, М.М. Федоров // Економіка АПК. – 2016. – № 6. – С. 37–49.

4. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / за ред. Ю.О. Лупенка, В.Я. Месель-Веселяка. – К.: ННЦ ІАЕ, 2012. –218с.

Вакуленко Д.О.

студентка

Центральноукраїнський національний технічний університет

ЕФЕКТИВНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ: ЇЇ ВИДИ ТА ВПЛИВ НА РОЗВИТОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Сьогодні агробізнес є надзвичайно інноваційним та наукоємним, демонструючи чимале зростання. До розвитку агросектору долучаються представники економічних та інформаційних галузей для того, щоб спільними зусиллями вибудувати здорову підприємницьку екосистему.

Вченні вважають, виробництво є ефективним якщо за мінімальних витрат виробляється максимальна кількість продукції. Так Голик М.А. економічна ефективність сільського господарства полягає у виробництві максимальної кількості високоякісної продукції з одиниці сільськогосподарських угідь або від однієї голови худоби з мінімальними затратами ресурсів для цілкового задоволення потреб населення у продуктах харчування і промисловості, у сировині [2, с. 46-47].

Важливим завданням для агропромислового виробництва постіндустріального типу є не тільки істотне збільшення обсягів сільськогосподарської продукції для забезпечення продовольчої безпеки держави, а й значне підвищення прибутковості й конкурентоспроможності галузі на базі ефективнішого використання економічного потенціалу агроecosystem, матеріальних, трудових та фінансових ресурсів.

Розглянемо, як підвищення ефективності може вплинути на розвиток підприємства:

- менші затрати праці і ресурсів на виробництво одиниці продукції, зменшують її собівартість. Таким чином, підвищення ефективності сприяє збільшенню обсягів виробництва продукції, сировини та задовольняє потреби населення.

- безпосередній вплив на рівень роздрібних цін на продукти харчування, які виготовляються із сільськогосподарської сировини. Підвищення ефективності напряду впливає на зниження собівартості продукції, створюючи умови для зниження роздрібних цін на ринку.

- підвищення ефективності виробництва впливає на збільшення прибутку та рентабельності сільськогосподарських підприємств. Чим більше виробляється і продається продукції, тим менше затрат йде на її виготовлення, тим вищі їх доходи, тим більше коштів можна буде виділити для подальшого розвитку та модернізації виробництва, підвищення заробітної плати.

Звичайно, економічна ефективність є дуже важливою для розвитку підприємства, саме на цьому виді ефективності сконцентровано найбільшу кількість праць вчених. Але не варто забувати про й про інші види ефективності такі, як технологічна, соціальна та екологічна [3, с. 90, 178-185].

Технологічна ефективність – це результат взаємодії факторів виробництва, що є характерним показником досягнутої продуктивності живих організмів, які в сільському господарстві використовуються як засоби виробництва. Так, у рослинництві, такими показниками прийнято вважати врожайність культур з одиниці посівної площі та основні параметри якості продукції (вміст олії в насінні сої, білку в зернах кукурудзи). Продуктивність худоби і птиці – це технологічні показники ефективності в галуззі тваринництва.

Показники технологічної ефективності дають змогу в динаміці проводити порівняльну оцінку результативності виробництва і в територіальному аспекті за окремими підприємствами і регіонами.

Для відображення поліпшення соціальних умов життя населення використовують соціальну ефективність. Цей вид ефективності допомагає вирішити такі проблеми як підвищення рівня зайнятості населення і скорочення безробіття, підвищення заробітної плати, зацікавленість працівників у результатах роботи підприємства, підвищення рівня кваліфікації робітників, покращення умов праці, автоматизація та механізація виробництва.

Для визначення рівня соціальної ефективності використовують такі показники:

- розмір одержаного прибутку з розрахунку на одного середньооблікового працівника;
- відсоток прибутку, котрий спрямований на соціальні заходи і закупівлю нового обладнання;
- підвищення безпеки діяльності працівників;
- середня заробітна плата по підприємству;
- збільшення кількості робочих місць на підприємстві;
- витрати на навчання та підвищення кваліфікації кадрів.

Екологічна ефективність є найбільш важливою та вагомою в діяльності сільськогосподарського підприємства. Адже підприємство повинно не лише виробляти максимальну кількість продукції при мінімальних затратах ресурсів, а й дбати про стан навколишнього середовища, не допускаючи забруднення хімічними засобами (засоби захисту рослин, мінеральні та органічні добрива, регулятори росту рослин).

Екологічна ефективність визначається розмірами внесків, спрямованих на охорону навколишнього природного середовища. Оцінка рівня екологічної ефективності визначається за такими показниками:

- частка екологічно чистої продукції в загальному її виробництві;
- підвищення ергономічності підприємства;
- зниження відходів на виробництві;
- частка чистого прибутку, спрямованого на заходи на природоохоронні заходи;
- питома вага прибутку, що витрачається на утилізацію відходів;
- наявність очисних споруд і сховищ для зберігання технологічних стоків;
- частка екологічно чистих кормів для годування тварин у загальній їхній кількості[4, с. 112-118, 120-122].

Не слід забувати про такі чинники, як саморозуміння та усвідомлення, перш за все власником, що необхідно періодично проводити агроаудит ефективності бізнесу і пошуку слабких сторін, які потенційно можуть вплинути в перспективі на прибуток.

Кожне господарство має певний економічний потенціал для прибуткового і конкурентоспроможного розвитку. Однак не кожен може використати його ефективно. Щоб використати цей потенціал повторною мірою необхідно враховувати природно-кліматичну зону, в якій розташоване господарство, правильно визначити спеціалізацію, розробити стратегію управління виробництвом, а також максимально забезпечити виробництво ресурсами для виготовлення певного виду продукції [1].

Можна зробити висновок, що ефективність діяльності сільськогосподарських підприємств напряду впливає на забезпечення фінансової незалежності підприємства та платоспроможності. Якщо на кожному етапі розвитку підприємства враховувати всі види ефективності та їх показники, то це зможе забезпечити власнику бізнесу стрімкий розвиток та

високу фінансову рентабельність, а також допоможе запобігти та передбачити ризики.

Велику роль у підвищенні економічної ефективності та розвитку бізнесу в цілому повинен відігравати власник. Лише він в змозі реалізувати всі наявні можливості підприємств, зробити конкурентоспроможним та розвинути його потенціал.

Література

1. Агроаудит: оцінка ефективності власного агробізнесу [Електронний ресурс] /Режим доступу: <http://agro-business.com.ua/agro/kermokerivnyka/item/2018-ahroaudyt-otsinka-efektyvnosti-vlasnoho-ahrobiznesu.html>
2. Голик М. А. Підвищення ефективності тваринництва / М. А. Голик. – К. : Урожай, 1981. – 104 с.
3. Андрійчук В. Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз : моногр. / В. Г. Андрійчук. – К. : КНЕУ, 2005. – 292 с.
4. Аграрна економіка : підруч. / Д. К. Семенда, О. І. Здоровцов, П. С. Котик, О. О. Школьний, О. Л. Бурляй, М. А. Коротєєв, Л. Ф. Бурик, А. П. Бурляй, А. І. Кисіль, К. Г. Гайдай ; за ред. Д. К. Семенди, О. І. Здоровцова. – Умань, 2005. – 318 с.

Васильєва О.О.

к.ф.-м.н., доцент

доцент кафедри економіки та митної справи

Національний університет «Запорізька політехніка»

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АГРАРНОЇ СФЕРИ УКРАЇНИ

Експорт виступає інструментом активізації конкурентних переваг, засобом розширення ринкового простору для аграрного сектору, який спроможний забезпечувати продовольчу безпеку, валютні та інвестиційні надходження, сприяти інтеграції до Європейського Союзу.

Потужний земельно-ресурсний потенціал, вигідне географічне розташування в євразійському просторі створюють сприятливі передумови для інтенсивного розвитку аграрного сектора й можуть забезпечити успіх України в міжнародному поділі праці за умов посилення глобалізації світового господарства, про що свідчать зростання частки агропромислового комплексу у складі ВВП та щорічне збільшення обсягів експорту сільськогосподарської продукції. Сільське господарство є вагомою експортною галуззю, оскільки 41,5 млн. га сільськогосподарських угідь займають 70 % території країни.

Експорт – процес вивозу за межі країни товарів для реалізації їх на зовнішньому ринку або кількість та вартість товарів, що вивезені за кордон. Митний Кодекс трактує експорт як митний режим, відповідно до якого українські товари випускаються для вільного обігу за межами митної території України без зобов'язань щодо їх зворотного ввезення. Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» визначає експорт як продаж товарів

українськими суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності іноземним суб'єктам господарської діяльності з вивезенням або без вивезення цих товарів через митний кордон України. Експорт є важелем впливу на економічне зростання та інтеграцію країни у світове співтовариство, інструментом забезпечення досягнення поставленої мети, отже набуває ознак потенціалу.

Експортний потенціал аграрної сфери є динамічною складовою економічного потенціалу, яка відображає можливість економічної системи інтегруватись у світовий економічний простір, здатність аграрного сектору виробляти необхідну кількість конкурентоспроможних на світовому ринку товарів. З точки зору ресурсного підходу експортний потенціал розглядається як можливість використання всіх видів ресурсів в структурі міжнародних коопераційних зв'язків, як обсяг накопичених ресурсів аграрного сектора для досягнення максимального задоволення попиту на зовнішніх ринках. Результативний підхід визначає експортний потенціал як обсяги виробництва сільськогосподарської продукції, які національна аграрна економіка може виробити й реалізувати за своїми межами з максимальною вигодою. З позицій системного підходу є комплексною категорією, що включає всі задіяні в аграрній сфері потенціали: ресурсний, фінансовий, організаційно-технічний, трудовий, інвестиційний, маркетинговий, соціально-культурний, інфраструктурний. Ринковий підхід розглядає експортний потенціал аграрної сфери як наявність конкурентних переваг експортної аграрної продукції з метою збільшення її присутності на аграрних ринках [1, с. 208].

Близько третини експорту товарів з України до ЄС – це продукція сільського господарства та харчової промисловості. Зростання експорту агропромислової продукції до ЄС останніми роками відбувалось значними темпами: частка сільського господарства в експортних доходах для України збільшилась з 26 % у 2012 році до 42 % у 2016 році, за 2017 рік експорт сільськогосподарської продукції зріс на 16 % та склав 17,8 млрд. дол. США, у 2018 році обсяг експорту склав 18,6 млрд. дол. США [2].

В українському експорті до ЄС спостерігається позитивна тенденція до розширення товарних позицій (товарна диверсифікація). Також на ринок ЄС поступово почали виходити нові компанії, які раніше в ЄС не експортували, у тому числі малі та середні підприємства. Україна отримала дозволи експортувати до ЄС більшість товарів тваринного походження, у т.ч. м'яса птиці, риби та рибопродуктів, меду, яєць і яйцепродуктів, молока і молочних продуктів, колагену, кишкової сировини, равликів, а також нехарчових продуктів тваринного походження – наприклад, пуху, пір'я та шкірсировини, технічного казеїну тощо. Станом на початок 2018 року 290 українських виробників тваринної продукції отримали право на експорт продуктів тваринного походження до ЄС, у тому числі 110 виробників харчових продуктів тваринного походження. У 2016 році для вітчизняних виробників відкрився європейський ринок молочної продукції, у 2017 році України стала одним з найбільших експортерів вершкового масла до ЄС.

Проте, основою аграрного експорту залишається експорт сировини, а саме: продукції рослинного походження, у тому числі пшениці, кукурудзи,

ячменю, сої. Україна є четвертим за величиною експортером кукурудзи та ячменю, шостим за величиною експортером пшениці. Протягом 2013-2018 років зібрано 180 млн. тонн зерна - в середньому 60 млн. тонн щорічно. Згідно статистики Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН виробництво зернових та сої у 2024 році досягне 78 млн. тонн [2].

На формування та розвиток експортного потенціалу аграрної сфери України впливають екзогенні та ендегенні чинники. Так, зовнішнє середовище обумовлює вплив чинників ринкової дії: кон'юнктура та ємність ринку, умови конкуренції, система координації світових торговельних потоків. До внутрішніх чинників експортного потенціалу аграрної сфери можна віднести: виробничо-ресурсний потенціал, інституціональне середовище (вдосконалення митного адміністрування, формування нормативно-правової бази митного регулювання, оптимізація митно-тарифного регулювання, створення системи контролю митної вартості та порядку надання митних пільг), інфраструктурний потенціал аграрного виробництва та сільських територій, середовище формування та розвитку трудового потенціалу.

Серед суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, які здійснюють експорт сільськогосподарської продукції, лише незначну частину складають сільськогосподарські підприємства – безпосередні виробники продукції. Сільськогосподарські підприємства перебувають на першому, найнижчому етапі технологічного ланцюжка, який завершується експортом сільськогосподарської продукції. В процесі здійснення експорту беруть участь підприємства інших сфер діяльності. Зважаючи на суттєві міжгалузеві технологічні зв'язки, обсяги експорту сільськогосподарської та продовольчої продукції не є відображенням експортного потенціалу сільськогосподарських підприємств. Мова йде про експортний потенціал аграрного кластера, що складається із взаємопов'язаних господарюючих суб'єктів, діяльність яких відбувається в різних сферах – від постачання необхідних матеріалів та машин, виробництва аграрної продукції, її зберігання та переробки до безпосередньої організації експортних операцій, сертифікації продукції, її відвантаження, сплати митних платежів та отримання експортної виручки [3, с.109].

Приєднання України до зони вільної торгівлі виявило ряд проблем: послаблення конкурентних позицій товаровиробників агропродовольчої продукції внаслідок їх неготовності конкурувати з європейськими й американськими товарами за показниками якості, більша частина експорту аграрної продукції має сировинний характер з низькою доданою вартістю.

Напрями розвитку експортного потенціалу аграрної сфери в умовах зони вільної торгівлі: підвищення конкурентоспроможності аграрних підприємств шляхом організаційно-технологічної модернізації виробництва; формування трудового потенціалу аграрної сфери, який володіє необхідними компетентностями для ефективного виробництва продукції високої якості та її просування на європейські ринки; зниження рівня «тінізації» економіки; розвиток діяльності сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів та приватних лізингових компаній; стимулювання довгострокового банківського кредитування та зниження кредитної ставки; формування правової бази для

залучення інвестицій та гарантування прав інвесторів та кредиторів; інтенсифікація аграрного виробництва; запровадження програм субсидування експорту; підвищення частки інноваційної продукції з високою доданою вартістю; вирішення проблеми диспаритету цін на аграрну продукцію; спрощення процедури укладання експортних контрактів безпосередньо виробниками аграрної продукції; розбудова транспортної та логістичної інфраструктури аграрного ринку; запровадження системи сертифікації та контролю якості аграрної продукції.

Література:

1. Радченко Е.Є. Визначення сутності поняття «експортний потенціал країни». *Вчені записки університету «КРОК», 2013, Вип.34. С. 205-212.*
2. Food and Agriculture Organization of the United Nations. URL:<http://faostat.fao.org/> (дата звернення 23.12.2019).
3. Сайкевич М.І. Експортний потенціал сільськогосподарських підприємств. *Інноваційна економіка, 2013, № 3. С. 104-110.*

*Варламов А.А.
студент 3 курса
Петухович В.А.*

старший преподаватель

*УО «Белорусская государственная сельскохозяйственная академия»,
г. Горки, Республика Беларусь*

АНАЛИЗ ФАКТОРОВ, ВЛИЯЮЩИХ НА ПРОИЗВОДСТВО ПРОДУКЦИИ ОСНОВНОГО СТАДА КРУПНОГО РОГАТОГО СКОТА

Молочное скотоводство является главным направлением деятельности большинства сельскохозяйственных организация Республики Беларусь. Молочная отрасль поставляет около 1/3 всей товарной продукции сельского хозяйства. На её ведение расходуется в среднем 40 % кормов и используемых в животноводстве ресурсов [2, с. 58].

В Республике Беларусь за 2019 год было произведено 7345 тыс. тонн молока. Молочная продукция – важная статья экспортных доходов государства. Сегодня в Республике Беларусь около 60% экспорта приходится на молочную и мясную продукцию [3].

Целью данного исследования является исследование факторов, влияющих на производство молока на примере конкретной организации. В ОАО «Крупский райагросервис» молоко в структуре товарной продукции занимает 42,7 %.

В ходе исследования были использованы труды учёных-экономистов, а также данные годовой бухгалтерской отчётности ОАО «Крупский райагросервис» города Крупки Минской области.

Молоко и молочные продукты являются социально-значимыми продуктами и пользуются платежеспособным спросом широкого круга потребителей, из которых традиционно предпочтение отдается отечественной продукции, так как она имеет высокое качество по сравнению с импортной. Успешное решение проблемы обеспечения населения молочными продуктами в значительной степени определяется объемами производства молока.

Факторами первого порядка, влияющими на валовой надой молока, являются поголовье и продуктивность животных. Факторная модель при этом будет иметь следующий вид:

$$ВП = П \times Пр \quad (1)$$

где ВП – валовое производство продукции, ц;

П – поголовье, гол;

Пр – продуктивность, ц/гол.

Проанализируем влияние указанных факторов на валовой надой молока способом цепных подстановок и результаты представим в таблице 1.

Таблица 1. – Влияние поголовья и продуктивности животных на валовой надой

Среднегодовое поголовье, гол		Продуктивность одной головы, ц		Валовой надой, ц		
2017 г.	2018 г.	2017 г.	2018 г.	2017 г.	условный	2018 г.
1100	1073	37,60	31,36	41360	40345	33650
Отклонение валового надоя, ц						
Общее		в том числе за счет				
		поголовья		продуктивности		
-7710		-1015		-6695		

Примечание – Расчеты автора на основе данных годовой бухгалтерской отчетности формы № 13-АПК

Из данных таблицы 1 видно, что в ОАО «Крупский райагросервис» в 2018 году по сравнению с 2017 годом валовой надой молока снизился на 7710 ц. За счет уменьшения поголовья коров валовой надой сократился на 1015 ц, а за счет снижения продуктивности одной головы, валовой надой снизился на 6695 ц.

Рост и развитие животных, их продуктивность зависят в первую очередь от уровня кормления. Повышение уровня кормления животных – главное условие интенсификации производства и повышения его эффективности. При низком уровне кормления большая часть корма идет на поддержание жизненных процессов в организме животных и меньшая – на получение продукции, в результате чего увеличиваются затраты кормов на производство единицы продукции.

Не менее важным фактором повышения продуктивности животных является повышение качества корма, в первую очередь, их энергетической и

протеиновой питательности. Корм плохого качества имеет низкую питательность и не обеспечивает необходимую продуктивность животных. Качество кормов зависит от способов и сроков их заготовки и хранения, технологии приготовления к скармливанию.

Важным фактором повышения продуктивности животных является их сбалансированное кормление, когда в рационе имеются все питательные вещества, необходимые организму животного в соответствии с их продуктивностью и физиологическим состоянием. При недостатке отдельных питательных веществ у животных ухудшается обмен веществ, что приводит не только к снижению продуктивности, но и к различным заболеваниям. Из-за низкого качества кормов и несбалансированности рационов по расчетам специалистов недополучается до 30 % продукции животноводства [1, с. 36].

Рассчитаем влияние уровня кормления на валовой надой молока с помощью следующей факторной модели:

$$ВП = П \times РК \times ОК \quad (2)$$

где П – поголовье, гол;

РК – расход кормов на 1 голову, ц к.ед.;

ОК – окупаемость корма, ц/ц к.ед.

Результаты анализа приведем в таблице 2.

Таблица 2. – Влияние факторов второго порядка на валовой надой молока

Вид продукции	Поголовье коров, гол.		Расход кормов на 1 гол., ц к.ед.		Окупаемость кормов, ц/ц к.ед.		
	2017 г.	2018 г.	2017 г.	2018 г.	2017 г.	2018 г.	
Молоко	1100	1073	47,96	46,80	0,7840	0,6701	
Валовой надой молока, ц				Изменение, ц			
2017 г.	усл. 1	усл. 2	2018 г.	Всего	в том числе		
					П	РК	ОК
41360	40345	39370	33650	-7710	-1015	-975	-5720

Примечание – Расчеты автора на основе данных годовой бухгалтерской отчетности формы № 13-АПК и № 14-АПК

Из данных таблицы 2 видно, что в ОАО «Крупский райагросервис» за анализируемый период валовое производство молока сократилось на 7710 ц, в том числе за счет сокращения поголовья коров валовой надой молока снизился на 1015 ц, снижения уровня кормления вызвало сокращение валового надоя на 975 ц, снижение окупаемости кормов обусловило уменьшение производства молока в 5720 ц. То есть, наибольшее влияние на изменение производства молока в организации оказало снижение окупаемости кормов.

На наш взгляд, целесообразно пересматривать подходы к кормлению животных и поставить их под особый контроль. Выявление же других резервов

пovyшення виробництва молока позволят організації забезпечити стабілізацію і наступуюче збільшення виробництва і реалізації молока, ріст конкурентоспосібності галузі і організації в цілому.

Література

1. Буймістрова, М.А. Основні напрямки аналізу і пошуку резервів збільшення виробництва молока / А.М. Буймістрова // Актуальні проблеми інноваційного розвитку агропромислового комплексу: матеріали Міжнарод. наук.-практ. конф. / Грод. гос. агр. унів.; редкол.: В.В. Пешко (гл. ред.) [і др.]. – Гродно, 2017. – С. 35-37.

2. Ключач В.А. Спрос як фактор розвитку молочно-продуктового комплексу / В. А. Ключач, Д. А. Логинов // Економіка сільськогосподарських і переробляючих підприємств. – 2018. – № 4. – С. 58.

3. О Государственной программе развития аграрного бизнеса в Республике Беларусь на 2016-2020 годы [Электронный ресурс] : постановление Совета Министров Респ. Беларусь, 11 марта 2016 г., № 196 : в ред. от 22.11.2018 г., № 846 // Бизнес-инфо : аналит. правовая система / ООО «Профессиональные правовые системы». – Минск, 2019.

*Воловідник К.Т.
студентка*

*Чернівецький національний університет ім. Ю.Федьковича
Зибарева О.В.
д.е.н., доцент*

Чернівецький національний університет ім. Ю.Федьковича

ОСОБЛИВОСТІ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ. ПРОБЛЕМИ ТА ШЛЯХИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

В умовах ринкових відносин аграрне підприємництво має велике значення для структурної трансформації економіки, розвитку вітчизняного товаровиробництва, конкуренції, підвищення рівня зайнятості сільського населення. Бізнесмени та бізнес-формування стають основною рушійною силою агропромислового виробництва. Від їх підприємницької активності та ініціативи значною мірою залежать подолання аграрної кризи та динамічний розвиток сільського господарства України. Тому підприємництво, без сумніву, стає важливою рисою аграрного виробництва.

Агробізнес як вид підприємницької діяльності полягає в поєднанні таких її різновидів:

- виробництво засобів виробництва та надання виробничих послуг для сільського господарства і переробної галузі;
- виробництво сільськогосподарської сировини;
- переробка сільськогосподарської продукції;
- маркетинг та сервісне обслуговування зазначених видів діяльності [2, с. 174].

У стані зародження перебувають такі напрями, як виробництво екологічно чистих продуктів; наукове та інформаційне забезпечення; агротуризм і рекреація. Мета аграрного підприємництва – одержання доходу від організаційної структури господарювання і економії за рахунок масштабу сільськогосподарського виробництва, який ця структура забезпечує.

В сільському господарстві України можна виділити чотири основні групи виробників сільськогосподарської продукції.

1. Домашні господарства населення (включають також фізичних осіб підприємців), не є юридичними особами та вирощують с/г продукцію як для власних потреб, так і на продаж. Такі господарства спеціалізуються на комерційному вирощуванні овочів та інших більш нішових культур, що важко виростити в промислових масштабах через необхідність ручної праці.

2. Приватні підприємства в сільському господарстві представлені фермерськими господарствами та приватними сільськогосподарськими підприємствами. Фермерські господарства можуть створюватися виключно громадянами України, а їх діяльність повинна базуватися на праці членів сім'ї фермера, хоча і допускається найм працівників. Земля може належати фермеру як на праві власності так і орендуватися. Приватні сільськогосподарські підприємства – це юридичні особи, що діють на основі приватної власності та можуть засновуватися громадянами України, а також іноземцями, особами без громадянства та юридичними особами.

3. Підприємства колективної власності, різні форми кооперативів. Найпоширенішими з них є виробничі та обслуговуючі кооперативи. Виробничий кооператив утворюється виключно фізичними особами для спільної виробничої або іншої господарської діяльності на засадах їх обов'язкової трудової участі з метою одержання прибутку. Обслуговуючий кооператив – утворюється фізичними та/або юридичними особами для надання послуг переважно членам кооперативу, а також іншим особам з метою провадження їх господарської діяльності.

4. Господарські товариства. В агросекторі господарські товариства є найпоширенішою формою господарювання після фермерських господарств. Вони представлені переважно у формі товариств з обмеженою відповідальністю та акціонерних товариств. Товариство з обмеженою відповідальністю (ТОВ) - це підприємство, створене на засадах угоди між юридичними особами і/або громадянами шляхом об'єднання їх майна та підприємницької діяльності з метою одержання прибутку. Акціонерні товариства (АТ) мають статутний капітал, що поділений на визначену кількість акцій рівної номінальної вартості, а акціонери відповідають за зобов'язаннями товариства тільки в межах належних їм акцій [3].

Важливе значення мають розроблення принципів підприємництва і визначення практичних шляхів його розвитку. Основні принципи вільного розвитку аграрного підприємництва зображено на рис.1. На заваді широкому розвитку підприємництва в аграрній сфері України стоять, на наш погляд, певні складності. Серед них: відсутність достатніх грошових заощаджень працівників сфери АПК — потенційних підприємців; відсутність малооб'єктної виробничої

і обслуговуючої матеріально-технічної бази; немає належного правового захисту і певних юридичних гарантій підприємців з питань власності, розпорядження майном, отримання і розподілу доходів, тощо. Лікування нашого бізнесу, в тому числі і агробізнесу, від захворювання на ці та подібні хвороби, які, на жаль, вже значною мірою вразили його, протидія їх подальшому поширенню та посиленню, можливе лише за умови вивчення сутності, характерних ознак, механізму розвитку агробізнесу у цивілізованих країнах ринкової економіки й дотримання його законів.

Рис.1. Основні принципи вільного розвитку аграрного підприємництва
Розроблено автором на основі [1]

Можливі і доцільні такі конкретні шляхи розвитку аграрного підприємництва:

1) удосконалення інституціонального середовища діяльності малих підприємницьких форм з метою формування середнього класу на селі й підтримання конкуренції на ринках сільськогосподарської продукції та продовольства;

2) забезпечення рівнодоступності ресурсів і державної підтримки для усіх підприємницьких формувань, незалежно від форми власності та розміру;

3) вдосконалення структури сівозмін та впровадження використання органічних добрив с.-г. товаровиробниками;

4) вирішення кадрових проблем, збільшивши чисельність кадрів із високою кваліфікацією;

5) оновлення матеріально-технічної бази;

6) вдосконалення системи управління та організації виробничих відносин.

Підсумовуючи викладене можна зробити висновок, що агробізнес слід розглядати як найбільш прогресивну і високоефективну форму спільної організації виробництва продовольства, в якій усі його галузі заінтегровані в одній структурно завершеній, збалансованій, технологічно, економічно та

організаційно пов'язаній системі, основне завдання якої полягає в максимальному забезпеченні населення продовольчими товарами.

Література

1. Журавльова Т.В. Особливості підприємницької діяльності в аграрному секторі. Науковий клуб, Секція 3. 2015, с. 156.

2. Малік М.Й., О.Г. Шпикуляк, О.М. Супрун. Розвиток підприємницької діяльності в аграрному секторі: макроекономічний аспект. *Науковий вісник Ужгородського університету*. Серія Економіка. Випуск 1 (49). 2017, с.236.

3. Види сільськогосподарських підприємств в Україні. Український клуб аграрного бізнесу. URL: http://ucab.ua/ua/doing_agribusiness.

Волосяк М.В.

к.е.н., доцент,

Національний університет кораблебудування імені адмірала Макарова

ЩОДО ПИТАННЯ ІНТЕРНАЦІОНАЛІЗАЦІЇ УКРАЇНСЬКОГО АГРОБІЗНЕСУ

Термін «інтернаціоналізація» стосується усіх видів діяльності, завдяки яким підприємства малого та середнього бізнесу встановлюють вагомі ділові відносини з іноземним партнером: експорт, імпорт, прямі іноземні інвестиції, аутсорсинг, міжнародне технічне співробітництво. Це може відбуватися як на транскордонному так і міжнародному рівні. Інтернаціоналізація може призвести до підвищення конкурентоспроможності на рівні підприємства аграрного сектору, що в решті решт сприяє покращенню економічних показників на національному рівні. Адже саме сільськогосподарська продукція генерує високі ціни, а також менш залежна від світової кон'юнктури, користується стабільним попитом на глобальному ринку і забезпечує досить вагомому частку надходжень експортної виручки [1]. Держава безпосередньо залучена у багатогранні процеси інтернаціоналізації, є не просто спостерігачем цих процесів, але й вирішує питання регулювання, соціального розподілу, галузевих зсувів, економічного відродження. В цьому контексті аграрна інтернаціоналізація містить перебудову сільського господарства та зміни у виробництві, споживанні, експорті сільськогосподарської продукції. Завдання, які сьогодні постають перед Україною, полягають у формуванні ефективного інституційного середовища адаптації малих та середніх підприємств аграрного сектору до процесів інтернаціоналізації. До такого середовища належать державні інституції, що займаються питаннями функціонування та інтернаціоналізації малого та середнього агробізнесу (табл. 1).

Таблиця 1

Система державних інституцій в питаннях інтернаціоналізації агробізнесу

Державна інституція	Функції в сфері підтримки інтернаціоналізації агробізнесу
<i>Верховна Рада України</i>	
Комітет з питань аграрної та	Відає економічною політикою в

земельної політики	агропромислового комплексу; державним регулюванням агропромислового виробництва; сільськогосподарською кооперацією
Комітет з питань економічного розвитку	Відає державною економічною політикою; розвитком підприємницької діяльності та гарантуванням прав і законних інтересів суб'єктів підприємницької діяльності
<i>Кабінет Міністрів України</i>	
Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України	Забезпечує реалізацію державної політики економічного розвитку як регіонів, так і країни в цілому
Рада підприємців	Сприяє у формуванні дієвого механізму взаємодії органів виконавчої влади і суб'єктів господарювання на засадах партнерства, відкритості та прозорості
Офіс з просування експорту України	Сприяє в реалізації проектів з інтернаціоналізації бізнесу
Офіс залучення інвестицій	Сприяє формуванню сприятливого інвестиційного клімату в Україні та зміцненню стратегічної співпраці між країнами та між приватним і державним секторами
Рада бізнес-омбудсмена	Сприяє боротьбі з корупцією та підвищенню інвестиційної привабливості України, забезпечує більшу прозорість ведення бізнесу
<i>Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України</i>	
Департамент регуляторної політики та підприємництва	Забезпечує формування та реалізацію державної політики з питань розвитку підприємництва
Департамент міжнародної співпраці у сфері економіки, торгівлі та сільського господарства	Забезпечує формування та реалізацію державної політики багатостороннього та двостороннього співробітництва з країнами Європи, Північної, Центральної та Південної Америки, Азійсько-Тихоокеанського регіону, Африки, Близького та Середнього Сходу
Департамент підтримки фермерства, кооперації та розвитку сільських територій	Формування та реалізація державної політики підтримки і розвитку особистих селянських і фермерських господарств, сільськогосподарської кооперації та підприємництва
<i>Інші міністерства, що впливають на розвиток малого та середнього підприємництва в аграрній сфері</i>	
<i>Місцеві державні адміністрації</i>	

Отже, в Україні існує розгалужена система державних інституцій (табл. 1), що займаються питаннями регулювання діяльності агробізнесу та його інтернаціоналізації. Разом з тим, актуальним залишається питання координації між різними органами влади, тому що малий та середній агробізнес як об'єкт

державного впливу є одночасно складовою аграрного сектору економіки, інституту підприємництва та чинником розвитку сільських територій.

Зважаючи на це, в основі правового поля розвитку та інтернаціоналізації агробізнесу лежать:

1. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України», який визначає основи державної політики у бюджетній, кредитній, ціновій, регуляторній та інших сферах державного управління щодо стимулювання виробництва сільськогосподарської продукції та розвитку аграрного ринку.

2. Закон України «Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні», який визначає принципи та напрями політики малого та середнього бізнесу, органи, що забезпечують розвиток МСБ та державну підтримку розвитку МСБ.

3. Угода про Асоціацію між Україною та Європейським Союзом у сфері сільського господарства. Як наслідок, з'явилася потреба у гармонізації українського законодавства з нормами Європейського Союзу.

Успішній адаптації малих та середніх підприємств аграрного сектору до процесів інтернаціоналізації сприяють також стратегії та плани дій, наприклад, Стратегія розвитку малого і середнього підприємництва в Україні [5] та Стратегія розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України [6] (табл. 2).

Таблиця 2

Складові подальшої інтернаціоналізації українського агробізнесу в умовах реалізації стратегічних цілей держави

Стратегія розвитку малого і середнього підприємництва в Україні (основні цілі)	Стратегія розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України до 2026 року (основні цілі)		
	1. Підвищення конкурентоспроможності продукції та розширення товарної номенклатури експорту	2. Диверсифікація ринків збуту, підтримка й розвиток існуючих ринків	3. Просування українського бренду
1	2	3	4
1. Створення сприятливого середовища для розвитку малого і середнього підприємництва	х	х	Вихід вітчизняного агробізнесу на нові ринки
2. Розширення доступу малого і середнього підприємництва до фінансування	х	Розвиток існуючих та упровадження нових фінансових інструментів (у т.ч. європейських фінансових)	х

		програм підтримки українського агробізнесу)	
3. Підвищення конкурентоспроможності та інноваційного потенціалу малого і середнього підприємництва	Підтримка інноваційної діяльності, комунікація та співпраця між наукою та агробізнесом	х	х
4. Сприяння експорту / інтернаціоналізації малого і середнього підприємництва	Підтримка українського агробізнесу у зростанні на зовнішніх ринках через сприятливе регуляторне середовище, розвинуту інфраструктуру підтримки малих та середніх підприємств, створення агрокластерів і залучення їх до ЗЕД	Підвищення рівня обізнаності виробників сільськогосподарської продукції, доступу до знань та інформації щодо світових ринкових тенденцій в аграрній сфері	Впровадження комплексу заходів із просування продукції сільського господарства

* Складено автором згідно [5;6]

Як бачимо з табл. 2, Уряд визначає довгострокову державну політику, спрямовану на підтримку інтернаціоналізації малих та середніх підприємств агробізнесу, нарощування обсягів експортної сільськогосподарської продукції, але, як зазначено у [7], все ще потребуються зміни до проходження дозвільних процедур, митниці, адміністрування ПДВ та здійснення міжнародних платежів.

Отже, значний вплив на питання інтернаціоналізації малих та середніх підприємств агробізнесу чинить Угода про вільну торгівлю між Україною та Європейським Союзом, внаслідок чого з'явилася потреба у гармонізації українського законодавства з нормативно-правовою базою ЄС. Безпосередній вплив на інтернаціоналізацію українського агробізнесу мають Стратегія розвитку малого і середнього підприємництва в Україні та Стратегія розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України. На нашу думку, основними складовими подальшої інтернаціоналізації малих та середніх підприємств українського агробізнесу є фінансова підтримка саме цієї категорії виробників (у т.ч. із допомогою закордонних фінансових проектів), розвиток агрокластерів або інших об'єднань і залучення їх до ЗЕД, формування ефективної державної політики збуту продукції сільського господарства.

Література

1. Кернасюк Ю.В. Глобальна кон'юнктура і перспективи розвитку українського агробізнесу [Електронний ресурс] / Ю.В. Кернасюк //

Економічний гектар. – 2016. – 11 жовтня. – Режим доступу: <http://agro-business.com.ua>. – Назва з екрану.

2. Про державну підтримку сільського господарства України // Закон України в редакції від 15.08.2018р. № 1877-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрану.

3. Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні // Закон України від 22.03.2012р. № 4618-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрану.

4. Угода про Асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергетики і їхніми державами-членами, з іншої [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua>. – Назва з екрану.

5. Стратегія розвитку малого і середнього підприємництва в Україні на період до 2020 року // Розпорядження КМУ від 24.05.2017р. № 504-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрану.

6. Стратегія розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України на період до 2026 року // Розпорядження КМУ від 10.07.2019р. № 588-р [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua>. – Назва з екрану.

7. Інтеграція українського МСБ в ланцюги доданої вартості ЄС: Аналітичний звіт [Електронний ресурс] // ГО «EasyBusiness» за фінансової підтримки Європейського Союзу та Міжнародного Фонду «Відродження» в рамках грантового компонента проекту «Громадська синергія». - Режим доступу: <https://issuu.com/easybusinessua>. – Назва з екрану.

*Воронько-Невіднича Т.В.
к.е.н., доцент, доцент кафедри менеджменту,
Кривобік М.В.
здобувач вищої освіти СВО «Магістр»
Полтавська державна аграрна академія*

СПЕЦИФІЧНІ РИСИ АГРАРНОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ТА ШЛЯХИ ЙОГО АКТИВІЗАЦІЇ

Загальновідомо, що активність підприємницької діяльності змінюється залежно від динамічно подій зовнішнього середовища, стадії життєвого циклу підприємства та продукції, внутрішніх можливостей, цілей тощо. Незважаючи на всі перелічені чинники, підприємницька діяльність є упорядкованим процесом, що здійснюється відповідно до стратегічної спрямованості суб'єкта господарювання.

Як справедливо зазначають фахівці, підприємництво охоплює всі галузі, незалежно від форм власності. За рахунок розвитку підприємництва та посилення підприємницької орієнтації й розвитку підприємницького

середовища суб'єкти аграрного сектора економіки швидко і якісно адаптувалися до ринкових умов, що дало змогу вийти на зарубіжний ринок [4, с. 32].

Пошук шляхів активізації підприємницької діяльності в аграрній сфері тісно пов'язаний з визначенням особливостей цього виду підприємницької діяльності.

У свою чергу, дослідники акцентують увагу на досвіді розвинених країн і особливостей розвитку вітчизняного аграрного підприємництва та виокремлюють такі його специфічні риси [1, 2, 3, 5, 6, 7]:

- залежність результативності і розвитку аграрного підприємництва від ефективності функціонування ринку землі. Однак досягти цього можна лише за умови послідовної і дієвої державної політики, направленої на збереження цільового використання земель, підтримку недоторканості права власності, розробку дієвого механізму вирішення земельних спорів тощо;

- необхідність поєднання різних за розміром та організаційно-правовими формами підприємств і забезпечення рівності їх прав. Це можуть бути великі, середні й малі агрокомбінати, агрофірми, кооперативи, селянські (фермерські) господарства, особисті підсобні господарства громадян, агроцехи промислових підприємств, агродільниці міських жителів, кооперативи. Відмінність у розмірах господарських одиниць в аграрному секторі зумовлена двома важливими природними чинниками: нерівномірним територіальним розселенням людей, що склалось історично, і різною характеристикою агропотенціалу земель [5];

- умови аграрного ринку наближені до умов досконалої конкуренції при низькій еластичності попиту. Це обумовлює низьку прибутковість галузі. Разом з тим, галузь є соціально важливою, оскільки не лише обумовлює умови життя сільського населення, а й створює основу для продовольчої безпеки країни. Тому галузь потребує державної підтримки як прямими, так і непрямими методами.

- полігалузева інтеграція, як результат інтеграційних і диверсифікаційних процесів. Інтеграція проявляється у посиленні взаємодії між виробниками сільського господарства, промисловості, торгівлі, фінансової та виробничої інфраструктури, несільськогосподарських сфер діяльності. Диверсифікація пов'язана з освоєнням суміжних виробництв (альтернативних видів енергії, «зеленого туризму» тощо);

- посилення тенденції до корпоратизації та капіталізації аграрного виробництва на основі концентрації сільськогосподарських угідь і залучення промислових капіталів та створення холдингів;

- в АПК свою специфіку має інноваційний процес. Інновації допомагають знизити ціни, поліпшити якість і підвищити конкурентоспроможність галузі, поліпшити екологічну складову сільськогосподарської діяльності та підвищити аграрний ресурсний потенціал. Інноваційний розвиток у цій сфері діяльності, крім традиційних виробничо-технологічного та організаційно-управлінського напрямів, повинен охоплювати

також такі види інновацій, як селекційно-генетичні та екологічні. У такому контексті основними завданнями інноваційного розвитку вітчизняної агросфери є її техніко-технологічна модернізація, забезпечення ресурсозбереження в галузі, підвищення якісних характеристик виробленої продукції, поліпшення екологічної складової сільськогосподарського розвитку [7, с. 28];

– поступове відмовлення від впливу на споживачів і партнерів, прийняття та впровадження врівноваженої двосторонньої моделі комунікацій при побудові взаємин між суб'єктом і об'єктом управління підприємницькою діяльністю, зовнішнім і внутрішнім середовищем підприємства потребує формування довіри на основі підприємницького типу організаційної культури;

– посилення значущості інтелектуального капіталу і людського як його підґрунтя доцільно використовувати як пріоритетні економічні ресурси;

– створення організаційної культури, адекватної місії підприємства, його загальній стратегії життєдіяльності, доцільно враховувати для забезпечення ефективності як праці персоналу, так і взаємовідносин із суб'єктами зовнішнього середовища;

– формування соціоекономічного підходу до розвитку аграрного підприємництва, що полягає у формуванні умов для стабільного економічного зростання, розвитку сільських громад і навколишнього природного середовища [6, с. 76]. Такий підхід повинен, на нашу думку, ставати домінуючим, оскільки саме за таких умов можливо здійснювати цілеспрямований вплив держави на досягнення рівномірності регіонального розвитку, розвитку людських ресурсів, збереження природних ресурсів і біорізноманіття тощо.

Таким чином, для активізації підприємницької діяльності необхідне ефективне вирішення цих проблем, головна роль у якому, безумовно відводиться державній підтримці. Адже, за сучасних умов підприємництво має бути широко представлене в економічному житті суспільства, тому формування та вдосконалення нормативно правової бази було і залишається провідним напрямом сприяння розвитку підприємництва в Україні. Також не менш важливим є посилення конкурентоспроможності. Для її підвищення потрібне вивчення потреб споживачів, аналіз конкурентів, створення нової продукції та покращення якості існуючої, розвиток рекламної діяльності, застосування маркетингу організації тощо.

Література

1. Гриньова В. М., Дмитрієв І. А. Концепція активізації підприємницької діяльності промислових підприємств. *Економіка промисловості*. 2008. № 3. С. 3–11. URL: http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/2607/st_42_1.pdf?sequence=1.

2. Дудник О. С. Суть та умови розвитку підприємництва в аграрній сфері. *Вісник Черкаського університету*. 2015. № 4 (337). С. 41-45. URL: econom-ejournal.cdu.edu.ua.

3. Кравченко М. С. Сучасні проблеми розвитку підприємництва в Україні. *Проблеми та перспективи розвитку економіки Донбасу і Приазов'я* :

Міжнар. наук.-практ. конф. (Маріуполь, 25-26 травня 2017 р.): матеріали доп. / ДВНЗ «ПДТУ». Маріуполь, 2017. С. 204–205.

4. Малік М. Й., Шпикуляк О. Г., Супрун О. М. Розвиток підприємницької діяльності в аграрному секторі: макроекономічний аспект. *Науковий вісник Ужгородського університету*. 2017. Серія Економіка. Вип. 1 (49). Т. 2. URL: http://www.visnykekon.uzhnu.edu.ua/images/pubs/49_2/49_32-37.pdf.

5. Основи підприємницької діяльності та агробізнесу / за ред. М. М. Ільчука. Київ : Вища освіта, 2002. 398 с. URL : <http://buklib.net/books/35050>.

6. Попова О. Агросфера: соціоекономічний зміст і засади сталого розвитку. *Економіка України*. 2012. № 5. С. 73–83.

7. Шубравська О. Інноваційний розвиток аграрного сектора України: теоретико-методологічний аспект. *Економіка України*. 2012. № 1. С. 27–35.

*Гаррыатаев Атабай
студент 3 курса*

*УО «Белорусская государственная сельскохозяйственная академия»
г. Горки, Республика Беларусь*

Молчанова Е.А

старший преподаватель

*УО «Белорусская государственная сельскохозяйственная академия»
г. Горки, Республика Беларусь*

АНАЛИЗ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОГО БОГАТСТВА ТУРКМЕНИИ

Повышение эффективности сельскохозяйственного производства любой экономической системы тесно связана с оптимизацией использования ресурсов, в совокупности образующих природные экономический потенциал. Поэтому в Туркменистане придают особое значение развитию аграрного сектора, ибо подъем сельского хозяйства неразрывно связан с укреплением экономической мощи государства.

Туркменистан располагает значительными земельными ресурсами. Его территория в границах 2019 г. составляет 49120,9 тыс. га. К сельскохозяйственным угодьям относятся 39 млн га, или 81% территории, из них пастбища занимают 38196,2 тыс. га, или 95,7%, орошаемые земли – пашня и многолетние насаждения – 1695,5 тыс. га, или 3,5%. Орошаемые земли являются основным источником существования сельского населения, и с них страна получает основную массу продовольствия для населения и сырья для промышленности. Поэтому вопрос экономического развития сельского хозяйства Туркменистана напрямую зависит от количества орошаемых площадей, их качественного состояния и эффективности использования. За 1965-2017 гг. площадь орошения в Туркменистане возросла в 3,3 раза. В годы независимости развитию орошаемого земледелия также уделялось большое

внимание. Площадь орошаемых земель увеличилась за 1990-2017 гг. на 972 тыс. га или в 1,7 раза.

Природно-климатические условия Туркменистана исключительно благоприятны для развития виноградарства. Теплая весна, жаркое лето и мягкая теплая осень позволяют выращивать ценные сорта винограда сверхраннего и позднего сортов созревания и получать свежую продукцию в течение 6-7 месяцев в году. К тому же, зима на южной части территории Туркменистана теплая, со средней температурой в самом холодном месяце – январе в Ашхабаде, Теджене, Репетеке + 0,8оС., Байрамали +0,6, Туркменабате +0,4, Тахта-Базаре +1,8, Сарахсе +2,1, Керки +2,4оС. Благодаря теплой зиме, на этой части территории Туркменистана представляется возможным неукрывное (т. е. без защиты от замерзания) виноградарство. Отличительной чертой винограда Туркменистана является высокое качество ягод. Обилие тепла и света обуславливают высокую сахаристость, достигающую без подвяливания 28-30%. В результате многовековой народной селекции в Туркменистане созданы превосходные столовые, кишмишно-изюмные и винные сорта винограда, отличающиеся между собой окраской, формой, вкусом, срокам созревания морозо- и засухоустойчивостью, солевыносливостью. Без преувеличения можно сказать, что туркменский виноград лучший в мире.

В Туркменистане произрастает несколько сотен сортов винограда и точное их количество неизвестно. По научным оценкам в сортименте Туркменистана 115 сортов винограда, из которых $\frac{3}{4}$ занимают два сорта универсального использования: Тербаш и Кара узюм ашхабадский. На винную продукцию сдается большая часть производимого винограда – до 80%. Из винных сортов винограда изготавливаются высококачественные десертные вина, пользующиеся успехом во многих странах. Из кишмишно-изюмных сортов получается продукция (кишмиш и изюм), отличающаяся высоким содержанием сахара (68%), прекрасным вкусом и красивым внешним видом. Столовые сорта винограда отличаются своим разнообразием, срокам созревания, внешним видом, широким диапазоном вкусовых качеств [3].

Так же большое распространение в сельскохозяйственной культуре – это овощи. Природные условия Туркменистана позволяют выращивать овощные культуры в открытом грунте в большей части года и получать несколько урожаев продукции высокого качества. Экономические условия и наличие ресурсов также оцениваются как весьма благоприятные, а наличие трудовых ресурсов и навыки населения в производстве овощей позволяют развивать овощеводство в широком масштабе. Благодаря прекрасным климатическим условиям возделывание многих овощных культур на юге Туркменистана представляется возможным в открытом грунте практически круглый год, особенно зеленых культур, моркови, лука, чеснока, редиса. Рынок Туркменистана в настоящее время насыщен свежей зеленью круглый год.

Туркменистан очень богата на дыни. Дыни Туркменистана являются предметом национальной гордости. В книге «Туркменистан. К вершинам золотого века», приуроченной к 65-ти летнему юбилею 33 первого Президента Туркменистана С. А. Ниязова, отмечено: «Туркменская дыня принадлежит к

числу тех национальных ценностей, которые прославили туркмен как древнейших селекционеров мира. Ни с чем не сравним вкус этого удивительного плода солнечной земли, в честь которого в независимом Туркменистане утвержден национальный праздник – День дыни»

Возможности Туркменистана по реализации продукции альтернативных сельскохозяйственных культур на внешнем рынке чрезвычайно велики. Потенциально огромным рынком, который может поглотить всю продукцию овощных, бахчевых и винограда, производимых в Туркменистане, является российский рынок. Анализ российского рынка за 2004-2017 гг. показывает, что спрос на эту продукцию устойчив, цены сохраняют тенденцию роста, а ранняя продукция оценивается по более высоким ценам. И в этом аспекте у Туркменистана имеются большие перспективы.

Расчеты показывают, что с одного гектара орошаемой площади наибольший выход продукции в денежном выражении в структуре севооборота дают: 1. Виноградник, 2. Овощи, 3. Бахчевые, 4. Сады, 5. Хлопчатник тонковолокнистый. Возделывание хлопчатника, хотя и выгодно, но даже тонковолокнистый сорт уступает винограднику по выходу продукции с 1 га в денежном выражении в 5,8 раза, а средневолокнистый – в 7,2 раза [2].

Специализация сельского хозяйства сложилась не по экономическим, а по политическим принципам. Ранее, в общесоюзном разделении труда, сельское хозяйство Туркменистана было специализировано на хлопководстве, а в настоящее время в условиях государственной самостоятельности – ориентировано на достижение продовольственной безопасности и полное обеспечение населения продуктами питания собственного производства.

В данный момент в Туркмении большое внимание собрало хлопок и пшеницы. С каждым годом уборка урожая хлопка и пшеницы растет с высоким темпом, и по сообщениям туркменских СМИ в 2019 было собрано более 1 млн 50 тысяч тонн «белого золота» девяти сортов. Самый большой урожай хлопка дали Марыйская область — 313 тысяч тонн и Лебапская область — 295 тысяч тонн.

Затем следуют Дашогузская область — 230 тысяч тонн и Ахалская область — 207 тысяч тонн. Замыкает список Балканская область, которая обеспечила страну лишь пятью тысячами тонн хлопка-сырца.

Таблица 1. Динамика урожайности хлопков в Республике Туркменистан по областям (тыс.тонн)

Годы	Марыйская область	Лебапская область	Дашогузская область	Ахалская область	Балканская область
2016	318	262	221	212	3
2017	321	282	234	201	7
2018	316	292	227	205	4
2019	313	295	230	207	5

Отмечается, что в уборке хлопка туркменские власти задействовали 923 спецкомбайна, 2 000 грузовиков, 1 867 тракторов и 3 877 тракторных прицепов.

Принимали урожай будут 157 заготовительных пунктов, и перерабатывали — 39 хлопкоочистительных предприятий [4].

Активные переговоры ведутся с компанией John Deere в рамках которой ведущий производитель сельскохозяйственной техники поставит 600 хлопкоуборочных комбайнов [1].

Таким образом, у Туркменистана большой потенциал в развитии экономики именно благодаря сельскому хозяйству, и особенное внимание нужно обратить на виноградную отрасль, в виноделие, ибо в Туркмении есть сотни сортов винограда, которые являются одним из лучших в мире и имеют большую ценность в мировом экономическом обществе.

Литература

1. Благодаря сделке с John Deere Туркменистан сможет полностью механизировать уборку хлопка [Электронный ресурс] Режим доступа: <https://agrarii.com/blagodarya-sdelke-s-john-deere-turkmenistan-smozhet-polnostyu-mehanizirovat-uborku-hlopka/>. Дата доступа: 27.11.2019г

2. Потенциал роста доходов сельского населения Туркменистана на основе альтернативных сельскохозяйственных культур [Электронный ресурс] Режим доступа: <http://www.fao.org/3/a-aq340r.pdf>. Дата доступа: 25.11.2019г

3. Идут на рекорд: в Туркменистане планируют собрать более миллиона тонн хлопка [Электронный ресурс] Режим доступа: <https://mir24.tv/news/16381268/idut-na-rekord-v-turkmenistane-planiruyut-sobrat-bolee-milliona-tonn-hlopka>. Дата доступа: 26.11.2019г

4. В Туркмении началась уборка хлопка [Электронный ресурс] Режим доступа: <https://regnum.ru/news/economy/2716377.html>. Дата доступа: 27.11.2019г

Гільорме Т.В.

к.е.н, доцент

НДІ енергетики при Дніпровському національному університеті імені Олеся

Гончара

ІННОВАЦІЙНІ РІШЕННЯ ЩОДО ЗАПРОВАДЖЕННЯ ЕНЕРГОЕФЕКТИВНИХ ПРОЕКТІВ У АПК

Підприємства АПК мають знайти оптимальне рішення щодо стратегії інноваційного розвитку на основі енергозбереження, при якому значення цільових функцій буде прийнятним. На основі цього рішення необхідно провести аналіз отриманого результату та визначити доцільність реалізації різноманітних напрямків розвитку підприємств на основі енергозбереження.

Ефективний інвестиційний проект в енергозбереженні має бути оцінений, створений, відібраний з ряду можливих перед тим, як почне відбуватися його реалізація. Як і для більшості складних спірних питань, неможливо відразу вибрати найбільш оптимальний інвестиційний проект, якщо не усвідомити потенційні доступні можливості з їх ризиками, вимогами і вигодами. Для

одержання більш детальної картини споживання енергоресурсів, що дасть змогу оцінити проекти з енергозбереження, які планують впроваджувати на промислових підприємствах, варто впроваджувати енергоменеджмент.

Для визначення ефективності інвестиційний проект в енергозбереженні необхідно визначити критерії оцінювання. Ми пропонуємо визначити трьох компоненту систему координатна площини прийняття управлінських рішень щодо проекту з енергозбереження [1]: осі: x – цінність (комбінація споживчої та бізнес), y – технічна можливість, z – ступень ризику, вони в свою чергу мають кілька рівнів підкритеріїв.

Так цінність є композиційною характеристикою, що є синергією споживчої цінності та бізнес-цінності. Так, підкритеріями цінності виступають чотири основні характеристики: вартість; продуктивність на весь термін служби; безпека; надійність.

Всі три вектори є інвестиційними характеристикам проекту з енергозбереження (у відповідності з кількісним значенням). Кількісні значення можна визначити за допомогою розрахунку середньозваженого коефіцієнту спотворення по вісям координатної площини.

Ми розглядаємо домінуючі ієрархії критеріїв інвестиційних проектів з енергозбереження для підприємств, які будуються з вершини (мета - з точки зору управління) через проміжні рівні (критерії, від яких залежать наступні рівні) до найнижчого рівня, який є, зазвичай, переліком альтернатив. Ієрархія вважається повною, якщо кожен елемент заданого рівня функціонує як критерій для всіх елементів рівня, що стоїть нижче. Застосуємо метод аналізу ієрархій для визначення стратегії переходу на альтернативний вид енергоносія.

Для реалізації стратегії розвитку підприємств на основі енергозбереження керуємося наступними критеріями: вартість; продуктивність на весь термін служби; безпека; надійність.

Відновлювальними джерелами енергії для підприємства можуть бути такі альтернативи: вітрова енергія, сонячна енергія, біопаливо, енергія вторинних енергетичних ресурсів. Узагальнюючі оцінки пріоритетності при виборі альтернативи наведені у табл. 1.

У нашому випадку максимальною, з урахуванням усіх критеріїв, є оцінка для першої альтернативи – сонячна енергія, яка має максимальне значення пріоритету. З іншої сторони розв'язок цієї задачі дає нам можливість розподілити наявні ресурси між альтернативними варіантами відповідно до їх пріоритетів. Наступною пріоритетною є альтернатива - використання біопалива, потім - використання вторинних енергетичних ресурсів і на четвертій позиції - використання вітрової енергії.

Таблиця 1. Узагальнюючі оцінки пріоритетності при виборі альтернативи

Види відновлювальної енергії	Числове значення оцінки пріоритетів критеріїв				Глобальні пріоритети (бізнес та споживча цінність)
	Вартість	Продуктивність на весь термін служби	Безпека	Надійність	
	0,406575	0,335	0,355	0,350025	

Сонячна енергія	0,5204	0,3227	0,7884	0,7185	0,5875
Вторинні енергетичні ресурси	0,1938	0,1237	0,3677	0,2462	0,4657
Біопаливо	0,0941	0,5388	0,1634	0,3894	0,296425
Вітрова енергія	0,818	0,3548	0,1005	0,046	0,329825

Щодо інших критеріїв ефективності інвестиційного проекту з енегозбереження – ступень ризику та технічні можливості – можна виділити теж відповідні субкритерії. Так, критерій «ступінь ризику» має такі ієрархії критеріїв третього порядку: незавершеність (нечітка ліцензія на виробництво та реалізацію енергії з альтернативних джерел енергії, відсутність стандартів, передчасне пропозиція від постачальника, нечітка модель оплати за використання); втрата керованості (відсутність керівництва, невідповідність корпоративної політики); правові-нормативні питання (відповідність нормативним документам); проблеми безпеки (захист даних, відсутність енергоаудиту). Критерій «технічна можливість» – простота інтеграції, простота міграції, технологічний стек тощо.

На підставі проведених розрахунків щодо реалізації стратегії підприємства на основі енегозбереження, важливо відзначити окремі рекомендації щодо її впровадження: використання сонячної та вітрової енергії можна застосувати на підприємствах для виробництва гарячої води, на технологічні, господарсько-побутові потреби, на виробництво електричної енергії (з впровадженням «зеленого тарифу» на виробництво електричної енергії розвиток виробництва електроенергії за допомогою сонячних батарей став фінансово обґрунтованим). Великі потужності споживання електричної енергії і значна енергоємність застарілого обладнання на дасть змоги повністю перейти на автономне живлення таким видом енергії, оскільки сонячні установки та вітрогенератори є малопотужними і працюють з низьким ККД та потребують спеціальних природних умов, значних площ та великих капітальних витрат [2].

Отже, розробка стратегії розвитку на основі енегозбереження підприємств стає необхідним інструментом в системі стратегічного управління діяльністю підприємства, спрямованою на підвищення ефективності використання енергетичних ресурсів та зниження величини енергетичних витрат. Формування стратегії розвитку підприємств на основі енегозбереження передбачає необхідність всебічного врахування впливу різних факторів зовнішнього і внутрішнього середовища на результати діяльності підприємства і підвищення конкурентоспроможності продукції.

Головними механізмами перспективного розвитку всіх підприємств є зниження податку на прибуток підприємств та отримання пільгових кредитів на купівлю та встановлення енергоефективного обладнання, також спеціальні норми амортизації енергоефективного обладнання є стимулом впровадження цього обладнання; використання енергоаудиту, енергоменеджменту, добровільних угод.

Література

1. Gil'orme, T., Ryzhyk, Y., & Yaresko, A. (2016). Formation of the mechanism of energy efficiency management on the basis of 'predator-prey' concept. Problems of development modern science: Theory and practice: Collection of scientific articles. EDEX, Madrid, España, 107-110. URL: http://conf.at.ua/27.07.2016_ispanija.pdf#page=107

2. Накашидзе Л. В. Конструктивные факторы, определяющие надежность системы энергообеспечения / Л. В. Накашидзе, А. С. Тонкошкур, Г. В. Угланов, А. Д. Парфилко / Відновлювана енергетика. – 2018. – №2. – С. 23-30.

*Гончарук А. С.
студентка*

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ*

Ільїн В. Ю.

д.е.н., проф.

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ*

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ ГРОШОВИХ КОШТІВ У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Особливості формування в Україні ринкових відносин зумовлюють необхідність теоретичного та практичного дослідження і вивчення сутності, механізмів функціонування таких базових економічних категорій, як «гроші», «фінанси» та «кредит».

Фінанси – це одна з конкретних історичних форм економічних відносин, функціонування яких пов'язано з об'єктивною необхідністю розподілу і перерозподілу вартості валового внутрішнього продукту. У процесі розподілу формуються та використовуються грошові фонди, призначені для задоволення суспільних інтересів та потреб [1, с. 18].

Обов'язковою ознакою участі фінансів у економічному житті держави, підприємця чи громадянина є гроші.

Гроші посідають значне місце в ринковій економіці. Вони забезпечують життєдіяльність кожної з ринкових структур, сприяють подальшому розвитку процесу суспільного відтворення матеріальних та нематеріальних благ, їх виробництву, обміну, розподілу та споживанню.

У своєму розвитку, як ми знаємо з історії, гроші виступали в двох основних формах: повноцінні гроші та неповноцінні (замінники повноцінних грошей або кредитні гроші) [2, с. 23].

Повноцінні гроші (товарні та металеві) - гроші, реальний зміст яких відповідав їхній номінальній вартості. Повноцінні гроші мали дві складові вартості:

- однієї вони набували завдяки витратам на матеріали, з яких вони були зроблені (прикраси, різні метали тощо),
- внутрішня реальна вартість;
- другу вони отримували в процесі обігу (певні номінали, корисність, цінність тощо)
- еквівалентна вартість.

Проте, фінанси сильно відрізняються від грошей, це різні економічні категорії між якими є чітке розрізнення. Якщо гроші – це особливий товар, який виконує роль загального еквівалента, товар в якому виражається вартість усіх інших товарів, то фінанси – це певні економічні відносини, що здійснюються за допомогою грошей.

Економічний термін «кредит» це – суспільні відносини, що виникають між суб'єктами у зв'язку з передачею один одному в тимчасове користування вільних коштів на засадах зворотності, платності та добровільності [3, с. 25].

Кредит має багато спільного з іншими економічними категоріями (грошима, фінансами та ін.). Усі вони є вартісними категоріями, обслуговують рух вартості і тісно переплітаються між собою функціонально. Зокрема, гроші як засіб платежу з'явилися на основі кредитних стосунків, і успішно обслуговують їх і нині. Фінанси і кредит функціонують переважно паралельно, на відокремлених економічних сегментах, доповнюючи, а не підміняючи, один одного.

Як ми бачимо з рисунку, відмінність фінансів від грошей полягає в наступному:

- обсяг поняття. Фінанси – поняття більш вузьке, до складу якого входять і грошові відносини;
- походження. Гроші з'явилися на зорі сучасної цивілізації і використовувалися як універсальний товар;
- функції. Гроші служать для накопичення, платежу, визначення вартості, міжнародних розрахунків;
- визначеність. Гроші завжди можна підрахувати, підібрати еквівалент певній сумі і знайти їй вираз.

Між економічними категоріями «гроші» і «кредит», як ми знаємо, існують і відмінності:

- кредит є більш «вузькою», ніж гроші, економічною категорією. Якщо суб'єктами грошових відносин виступають практично всі юридичні і фізичні особи, то суб'єкти кредитних відносин - тільки учасники кредитних угод - кредитори і позичальники;
- кредит створює не тільки гроші, але й інші засоби платежу (переказні векселі, депозитні сертифікати);
- у разі відстрочення платежу за той чи інший товар (послугу) беруть участь і кредит, і гроші в функції засобу платежу;
- кредит на відміну від грошей приносить відсоток, тому кредитор отримує вартість більше авансованої (якщо кредит надавався і погашався в товарній формі) або на товарному ринку він може придбати більшу вартість, ніж отримав би до надання кредиту (якщо кредит повертається в грошовій формі);

- у грошових відносинах завжди відбувається зміна права власності на гроші. Так, на ринку цінних паперів їх продавець, відмовляючись від права власності на цінні папери (яке переходить до покупця), набуває право власності на гроші.

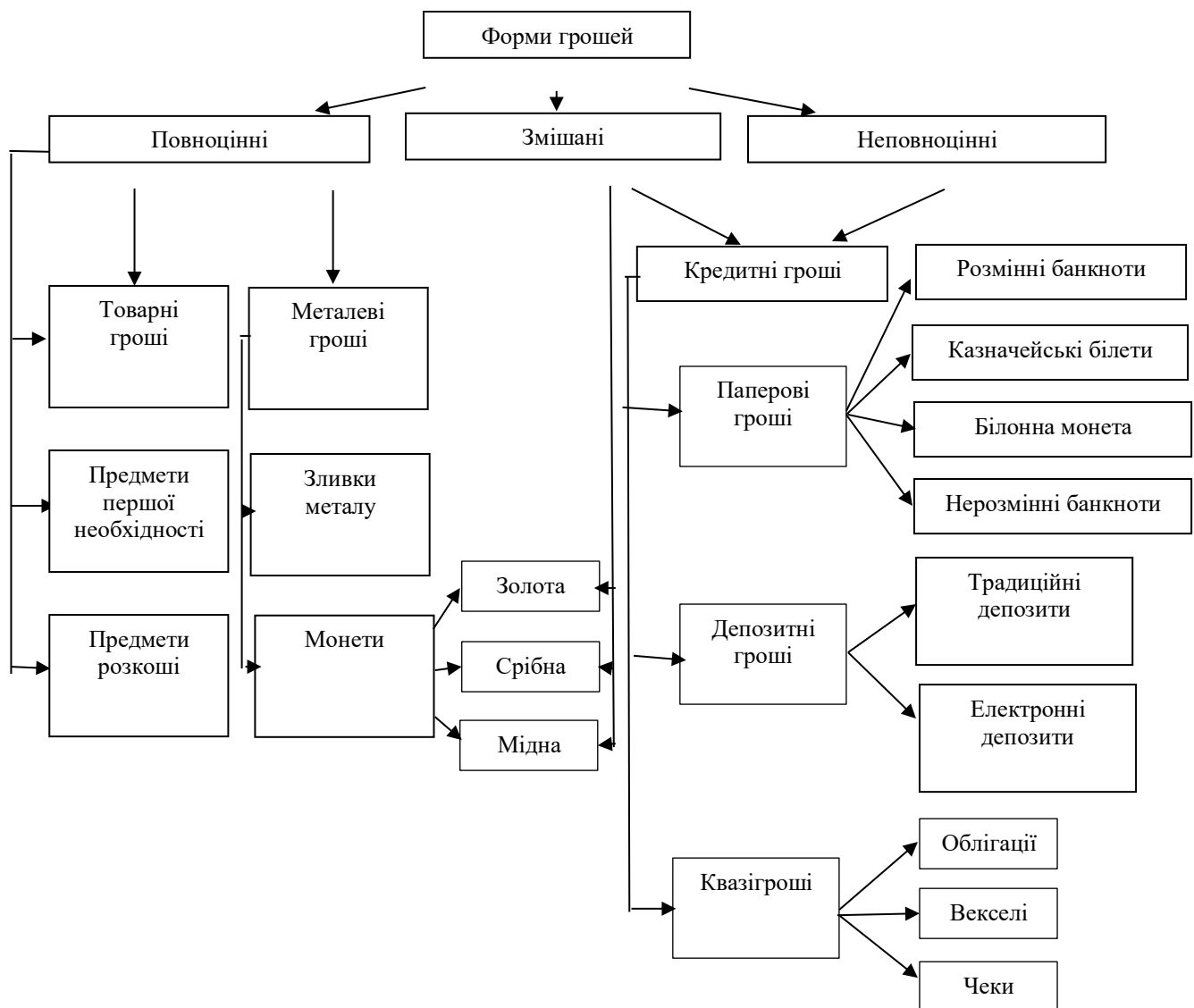

Рис. 1. Схема еволюції форм грошей [4, с. 28]

Як показує проведене дослідження, кредит і фінанси істотно розрізняються. Кредит виражає відносини з приводу зворотного руху вартості, а фінансові відносини виникають на базі безповоротного розподілу і перерозподілу коштів. У цих вартісних категорій розрізняються характер суб'єктів, мету і напрямок руху об'єкта відносин. Крім того, якщо кредит відображає рух вартості в грошовій і товарній формі, то фінанси - тільки в грошовій.

Слід зазначити, що неоднакова і природа кредитних і фінансових ресурсів. Джерелом фінансів є частина доходів господарюючих суб'єктів і фізичних осіб. Держава акумулює їх через фіскальну систему незалежно від того, наскільки в них потребує платник податків. Таким чином, фінансові

ресурси, на відміну від кредитних, не є тимчасово вільними коштами платників, їх розподіл і перерозподіл супроводжується зміною власників цих ресурсів. Різниця виявляється і в тому, що як джерело кредиту виступає не тільки тимчасово вільна частина національного доходу, а й накопичення минулих років, причому як у грошовій, так і товарній формах.

Література

1. Борисова І.С., Зоря О.П., Опря А.Т., Цветкова Л.О. Навчально-методичний посібник: «Фінанси, гроші та кредит», Полтава. 2011. 215 с.
2. Нелюк Н. Є. Конспект лекцій з дисципліни: «Фінанси, гроші та кредит», 2017. 72 с.
3. Коваленко Д.І., Венгер В. В. Посібник з дисципліни: «Фінанси, гроші та кредит», 2011. 235 с.
4. Савлук М. І., Мороз А. М., Лазепко І. М. та ін. Гроші та кредит : підручник; за наук. ред. М. І. Савлука. 6-те вид., перероб. і доп. К. : КНЕУ, 2011. 318 с.

*Горбань В.К.
здобувач вищої освіти
Полтавська державна аграрна академія
Калініченко О.В.
к.е.н., доцент
Полтавська державна аграрна академія*

РИЗИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Аграрний сектор нашої держави з системною структурою є системоутворюючим в національній економіці. Саме цей сектор формує засади збереження суверенності держави – продовольчу, економічну, екологічну та енергетичну безпеку, забезпечує розвиток різних галузей національної економіки та формує соціально-економічні напрями політики. В умовах глобалізації агробізнес є сучасною ознакою прогресивних змін у сільському господарстві та порівняно з іншими сферами новим напрямом досліджень аграрної науки [1, с. 22].

Міжнародна політика надає аграрному сектору відповідний вектор розвитку та відкриває нові можливості для відродження сільського господарства, створює додаткові порівняльні переваги на агропродовольчому ринку. Разом з тим, аналізуючи сучасний стан вітчизняних агропромислових підприємств, що характеризується використанням застарілого та зношеного обладнання, відсутністю інноваційної складової та достатнього інформаційно-аналітичного забезпечення, нестачею фінансових та трудових ресурсів для розширення виробничих потужностей, нерозвиненою інфраструктурою та багатьма іншими проблемами, стає очевидною їх неспроможність конкурувати із могутніми іноземними суб'єктами господарювання. Постає актуальне

питання про розвиток та місце аграрного бізнесу України у глобалізації міжнародної економіки [2, с. 95-96].

На сучасному етапі економічного розвитку агропромисловий сектор України є однією з найважливіших ланок економічних систем більшості країн світу з ринковою економікою. Він розвивається в умовах високої енергетичної забезпеченості, застосування широкого спектра агротехнічних прийомів, екологізації на основі використання сучасних енерго- та природозберігаючих технологій, методів і способів меліорації та хімізації [3, с. 136].

Шляхи розвитку агропромислового сектору України передбачають збалансовані та взаємозв'язані структурні перебудови усіх його галузей, максимальне впровадження у виробництво найважливіших досягнень науково-технічного прогресу, світового досвіду, найбільш прогресивних форм економіки і організації виробництва на основі першочергового розв'язання актуальних проблем: перерозподіл землі та майна; приватизація переробних підприємств; реструктуризація підприємств та форм господарювання; державне регулювання аграрної економіки шляхом ефективнішого використання цінкових важелів, фінансово-кредитної і податкової систем; розвиток ринків сільськогосподарської продукції, матеріально-технічних ресурсів та послуг; інтенсифікація і диверсифікація [4, с. 45]

Світове господарство все більше перетворюється в єдине ціле, в якому постійно формуються і протікають різнопланові процеси. Свідченням зростання взаємозалежності національних економік є їх надзвичайна чутливість до процесів, що відбуваються в інших регіонах планети. Основним фактором життя суспільства називають глобалізацію. Глобалізація – це об'єктивний процес планетарного масштабу, який має як позитивний вплив на міжнародну економіку, так і негативний. До позитивних ознак впливу можна віднести: поширення нових інформаційних технологій та пов'язаних з ним переваг. Однак, глобалізація економіки – це не лише вигоди від зростання участі країни в світових економічних процесах, але й висока ймовірність втрат, зростання ризиків [4, с. 47].

Процес глобалізації має істотний вплив на агробізнес, головним чином, через міжнародну торгівлю. Швидкий розвиток глобалізації в міжнародній торгівлі створює передумови до значного поглиблення процесу глобалізації поза товарними ринками, зокрема у сфері міжнародного руху капіталу й ресурсів праці. Глобалізація не оминає жодної галузі економіки [5, с. 102].

Переваги та проблеми розвитку агробізнесу в Україні

Переваги	Недоліки
Територіальний аспект	
1. 70% території України займають сільськогосподарські угіддя; 2. Сприятливий клімат; 3. Великі запаси чорнозему; 4. Забезпеченість водними ресурсами;	1. Недотримання сівозмін; 2. Зменшення родючості ґрунтів; 3. Значна територія радіаційно забруднена; 4. Деградація земель внаслідок ерозії;

5. Вигідне географічне розташування;	5.Зниження рівня ґрунтових вод;
Соціальний аспект	
1.14 млн населення проживають в сільській місцевості; 2. Зростання престижу аграріїв;	1.Необхідність реформ ; 2.Ризик безробіття на селі;
Економічний аспект	
1.Введення аграрних розписок; 2. Фіксований сільськогосподарський податок; 3.Експорт зерна.	1.Низький рівень державної підтримки; 2. Негативний імідж України.

Джерело: розроблено автором

З огляду на те, що в результаті аналізу бізнес-середовища суб'єктів аграрного бізнесу України виявлено більше переваг, ніж недоліків, і вони є більш суттєвими, можна зробити висновок, що вони розвиваються в напрямку глобалізації світової економіки і для них відкриваються нові можливості при виході на міжнародний рівень. Аграрні підприємства повинні бути готові до майбутніх світових змін, які вимагають підвищення оперативної активності в умовах глобалізації, гнучкої збалансованої стратегії, фінансової самостійності, позитивного сприйняття будь-яких змін і здатності активно реагувати на них за допомогою інформаційних систем. Але без підтримки держави в умовах глобалізації міжнародної економіки у сфері агробізнесу – створення сприятливого підприємницького середовища, пільгового оподаткування, полегшення доступу до кредитних ресурсів, підтримки технічного прогресу і сприяння розвитку сільських територій – неможлива повноцінна діяльність суб'єктів агробізнесу. Діяльність держави повинна передбачати заходи щодо стимулювання інтеграції та об'єднання учасників агробізнесу, страхування їх економічного ризику. Розвиток національної економіки ґрунтується на стабільній і продуктивній діяльності аграрних підприємств. Від стану їх конкурентоспроможності залежить поступовий розвиток економіки [5, с. 78].

Отже, Україна має гарні кліматичні умови та природні трудові ресурси для розвитку експортного потенціалу аграрного сектора економіки, проте існує багато проблем. Значний вплив політичних факторів та корупція перешкоджають розвитку та реалізації експортного потенціалу. Наразі держава може зберегти європейські ринки і географічно диверсифікувати азійські, проте без державного регулювання спроби виробників можуть бути марними, тож стабілізація політичної системи та збереження унітарності держави виходять на перший план в розвитку будь-якого сектора економіки. Сьогодні виникають нові умови й концепції розвитку сільського господарства, що є наслідком змін у міжнародному поділі праці й формуванні світової системи сільського господарства та світового ринку сільськогосподарської продукції, прискорення науково-технічного прогресу, що дозволяє створювати нові чинники, такі як підприємництво, глобалізація, еластичність діяльності, наростання нової тенденції переходу до індивідуальних і персональних інтересів, перехід від окремих джерел доходів до цілої групи, що пов'язано зі

зміною традиційних та економічних цілей господарств і сім'ї, вхід сільського господарства в етап надвиробництва й проблем, що із цього виникають. Це створює цілком іншу суспільну та індивідуальну ситуацію сільського господарства, а одночасно змушує змінювати філософію поведінки сільськогосподарських виробників.

Література

1. Аніліоніс Г.П. Еволюція теорій глобалізації / Г.П. Аніліоніс, Н.А. Зотова. – М. Міжнародні відносини. – 2015. – 233 с.
2. Білорус О. Г., Лук'яненко Д. Г. Глобальні трансформації і стратегії розвитку / О. Г. Білоруса. — К.: ВІПОЛ, 2017. – 416 с.
3. Білорус О.Г. Глобалізація і безпека розвитку / О.Г. Білорус, Д.Г. Лук'яненко – К.: КНЕУ, 2011. – 733 с.
4. Кліменко О.В. Формування економічної безпеки в умовах глобалізації / О.В. Кліменко, О.О. Бачал // Економічні проблеми сталого розвитку: матеріали доповідей Міжнародної науково-практичної конференції – СумДУ, м. Суми 2015 – 172 с.
5. Колосова Р.П. Глобалізація економіки і зайнятість населення / Р.П. Колосова, М. В. Артамонова, Т. Н. Василюк – М.:ЗНУ, 2014. – 106с.

Гордієвська К.

студентка

Київський національний торговельно-економічний університет

Студінська Г.Я.

д.е.н., доцент

Київський національний торговельно-економічний університет

ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ АПК В УКРАЇНІ

Агропромисловий комплекс, який є одним з найважливіших складових частин народного господарства забезпечує населення продуктами харчування, промисловість – сировиною, а зовнішню торгівлю – експортними товарами.

Аграрний сектор України є важливою стратегічною галуззю української національної економіки. Україна володіє не тільки сприятливими кліматичними умовами, а й має якісні земельні ресурси, які свідчать про величезні перспективи виробництва сільськогосподарської продукції та потужний агропромисловий потенціал.

Аграрний сектор України формує 16-17% валового внутрішнього продукту.[1]

Сільське господарство є одним із найважливіших секторів вітчизняної економіки. Від наявності та якості продуктів харчування залежить життя і здоров'я людей, а рівень розвитку агропромислового сектору держави є ключовим елементом її продовольчої безпеки. Україна має сприятливі умови для розвитку аграрного сектору, що дає змогу забезпечувати внутрішнє споживання якісної та екологічно чистої продукції АПК та нарощувати її постачання на світовий ринок.

Україна посідає лідируюче місце у світі за обсягами експорту зерна та входить у десятку найбільших експортерів сільськогосподарської продукції. Однак потенціал розвитку АПК не використовується повною мірою через недосконалість відносин на земельному ринку, недостатнє інвестиційне забезпечення, технологічне відставання і непрозору конкуренцію.

Україна, яка є другою за величиною країною Європи, акумулює десятку частину світових запасів чорнозему і на 72,1% площі складається із сільськогосподарських угідь.

Сільське господарство України за останні роки демонструвало позитивну динаміку. Значний експорт зернових культур, олій та насіння олійних культур залишається найвагомим чинником формування позитивного сальдо в зовнішньоторговельному балансі в АПК.

Але за цими позитивними цифрами приховуються негативні тенденції у структурі сільськогосподарського виробництва, які є досить небезпечними для економіки країни. Ці очевидні успіхи насправді є пасткою для українських фермерів, адже більшість сільськогосподарської продукції українських аграріїв є тільки сировиною, тобто мають вкрай низьку додану вартість.

Агропромисловий сектор залишається ключовою індустрією в Україні. Багатство наших земельних ресурсів широко відомі у всьому світі, але, на жаль, на даний час їхній потенціал реалізований лише частково.

З одного боку, маючи родючі чорноземи, кваліфіковану робочу силу і сприятливі кліматичні умови, Україна ніби приречена бути високорозвиненою державою, а з іншого потужний агроресурсний потенціал і є однією з причин відставання в економічному розвитку від світових лідерів.

Україна-це країна, яка має значний експортний потенціал сільського господарства, але яка, на жаль, не реалізувала його, хоча відомо, що вона є одним із світових лідерів (після США і ЄС) за експортними позиціями деяких видів зернових культур, технічних, а також соняшnikової олії.

Протягом останніх років аграрний сектор в Україні зростав завдяки збільшенню виробництва соєвих бобів, соняшnikового насіння, зернових та зернобобових. Вирощування іншої продукції, зокрема овочевої та плодово-ягідної зросло, але не так суттєво. Виробництво м'яса збільшилось завдяки птахівництву, але в той же час знизилось виробництво молока та яєць.

Тваринництво споживає рослинницьку продукцію і є продовженням ланцюга створення доданої вартості. Продукція тваринництва є сировиною для багатьох галузей, зокрема для харчової. Про негативні тенденції у тваринництві свідчить значне зменшення в Україні поголів'я (-15%), молочного стада (-18%) і свиней (-14%). Це свідчить про посилення спеціалізації вітчизняного агросектору на вирощуванні зерна та насіння олійних, а також про поступову деградацію тваринництва.[2]

Аграрні холдинги зацікавлені у тому, щоб виробляти значні обсяги товарного зерна та олійних культур, які користуються постійним попитом на світових ринках. Разом з тим велику частину продукції аграрії втрачають через налаштування дистрибуційних каналів через посередників, що також впливає на рівень отриманої доданої вартості. Вирощування таких культур відносно

овочівництва, садівництва та тваринництва потребує меншого інвестування та робочої сили, забезпечує швидший оборот капіталу.

В українському сільському господарстві задіяно близько 80% земельного фонду країни. При цьому близько 50% плодючих ґрунтів перебувають у стані ерозії через недбале використання, а понад 20% площ засіяні соняшником [3].

За результатами 2018 року зовнішньоторговельний оборот продукцією АПК склав 24,3 млрд дол., з яких 18,8 млрд дол. припало на агроекспорт, що склало 39,8% в загальному експорті України. Сільгоспекспорт зберігає лідерство в товарній структурі експорту. У минулому році його обсяг був на 880 млн. дол. більше, ніж в 2017 році. У 2018 році був перевищений рекорд 2012 року, коли експорт сільгосппродукції склав 18,2 млрд дол. Найбільші частки аграрного експорту сформували зернові культури – 38,4% від обсягу сільгоспекспорту, масла – 23,3% і насіння олійних культур – 10,2% [4].

Через стрімкий експорт зерна і соєвих бобів частка первинної продукції зросла із 41% до 56%. Такий показник свідчить про те, що Україна спеціалізується як постачальник сировини, а не продуктів харчування. Більш того, споживчі можливості українського ринку використовуються іноземними виробниками готової продукції, що також відноситься до умовно втраченої доданої вартості.

На жаль, в Україні більшість культур екпортується, а не переробляється. Ми екпортуємо не продукти харчування чи інгредієнти, а сировину для їх виробництва.

Під час експорту сировини, ми втрачаємо додану вартість. В результаті, це негативно впливає на розвиток аграрного сектору України, адже держава стає імпоротно-залежною у матеріально-технічному забезпеченні. Основна додана вартість утворюється за межами нашої держави, що не дозволяє в повній мірі реалізувати в Україні сприятливі агрокліматичні умови та зростання світового попиту на продукти харчування, а головне забезпечити підвищення рівня соціально-економічного розвитку нашої країни.

Аграрний сектор України потребує продуманого реформування і зміни моделі функціонування, включаючи технічну модернізацію, відновлення селекції, збільшення наукоємності господарства, проведення розумної земельної реформи. Необхідно звернути увагу на розвиток фермерства. Держава повинна вжити заходів, аби збільшити кількість такого типу господарств, адже за статистичними даними України можемо спостерігати зменшення кількості фермерств. Нестача стартового капіталу є однією з найважливіших проблем у розвитку фермерських господарств завдяки якому держава змогла б побудувати ефективне та функціонуюче виробництво. Країні слід надавати фермерам вигідних кредитів аби вирішити цю проблему. Потрібно знайти шляхи збуту всієї виготовленої сільськогосподарської продукції за вигідними цінами; дати можливість фермерським господарствам змінити свою технічну базу на більш сучасну.

Україна має величезний потенціал для розвитку сільського господарства. Це відбувається, головним чином, через сприятливі природні умови для сільського господарства: родючий ґрунт і дуже сприятливий клімат на більшій

частині території країни. Сільське господарство України є досить перспективною галуззю та одним із лідерів в експорті продукції рослинництва та тваринництва на світових ринках. Більше того, сільське господарство є основною рушійною силою для розвитку економіки країни та забезпечення добробуту населення. Для кращого розвитку сільськогосподарського виробництва потрібно зменшити ризики від природно-кліматичних умов та забезпечити подальший розвиток аграрного сектора шляхом удосконалення системи захисту господарств.

Головними проблемами у розвитку та ефективному функціонуванні агропромислового сектору в Україні є також примітивність нормативно-правових актів відносно аграрної політики держави, недостатнє інвестування та недосконале державне регулювання. Їх обов'язково потрібно переглянути і сформувані стійку правову базу, яка зможе захищати інтереси виробників сільськогосподарської продукції.

Інновації відіграють значну роль в аграрному секторі і мають декілька пріоритетних напрямів, наприклад: впровадження найбільш перспективних агротехнологій, підвищення продуктивності виробництва та зміцнення її конкурентоспроможності на внутрішньому і світовому ринках.

Серед напрямків інноваційного розвитку аграрного сектора слід визначити такі:

- 1) створення та впровадження у виробництво високопродуктивних сортів і гібридів сільськогосподарських культур, нових порід тварин і птиці;
- 2) стимулювання агроекологічної діяльності, зокрема розвитку альтернативного органічного агровиробництва;
- 3) формування високоосвічених професійних кадрів [5].

Отже, незважаючи на всі перелічені проблеми у розвитку сільськогосподарського виробництва України, держава все ж повинна розвивати виробничі потужності сільського господарства, щоб мати можливість через декілька років вийти на світовий ринок і конкурувати з продукцією інших розвинутих країн. Разом з тим галузь потребує структурних змін, що забезпечить якісні зміни в експорті сільськогосподарської продукції. Змін потребує і спеціалізація рослинництва, а також інтенсивний тип розвитку сільського господарства. Україна має реальний шанс стати «продовольчим кошиком», а не «сировинним придатком» Європи і світу, яка згодом буде мати різноманітний асортимент переважно екологічно чистих продуктів. Всі перераховані вище проблеми розвитку АПК України повинні спонукати нашу владу до цілеспрямованих та науково обґрунтованих заходів в сфері сільського господарства. Серед них потрібно виділити стабільну державну підтримку виробників, залучення іноземних інвестицій, видачу коротко- та довгострокових кредитів під вигідний господарствам відсоток.

Література

1. Господарський кодекс України: від 16.01.2003р. №436-VI за станом на 27 лютого 2008р. // Звід кодексів України: / ВРУ. – Офіц. Видання. – К.: Парламентське видавництво, 2009. – Т. 1. – С. 3-153.

2. <https://www.epravda.com.ua/columns/2017/07/31/627430/>

3. <https://www.epravda.com.ua/publications/2018/02/7/633808/>

4. <https://www.golovbukh.ua/article/7618-eksport-slskogospodarsko-produkts>

5. Саблук П. Т. Аграрна реформа в Україні (здобутки, проблеми і шляхи їх вирішення) / П. Т. Саблук, В. Я. Месель-Веселяк, М. М. Федоров // Економіка АПК. – 2009. - №12. – С. 3-13.

Грицаєнко Г.І.

к.е.н., доцент

Таврійський державний агротехнологічний університет

ім. Дмитра Моторного, м. Мелітополь

Грицаєнко І.М.

доцент

Таврійський державний агротехнологічний університет

ім. Дмитра Моторного, м. Мелітополь

РОЗВИТОК АГРАРНОГО ТЕХНІЧНОГО СЕРВІСУ ТА РИНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ТЕХНІКИ УКРАЇНИ

Сучасний аграрний технічний сервіс є органічною складовою загальної системи відтворення машин і обладнання для агропромислового комплексу, що забезпечує співробітництво між заводами-виробниками машин і устаткування для агропромислового виробництва та підприємствами з виробництва і переробки сільськогосподарської продукції. Від ефективності діяльності підприємств аграрного технічного сервісу залежать якість і собівартість сільськогосподарської продукції, її ринкова ціна, прибуток товаровиробників тощо. В той же час важливим елементом аграрного технічного сервісу є безпосередньо ринок сільськогосподарської техніки. Питання забезпечення агровиробників сільськогосподарською технікою в різні роки вирішували різні науковці: закордонні – Бак А., Хусті І. [1], Девіс Г.В., Балей Д. та Худоба Л.М. [2], Рейтер Г. [6], Ріхенген М. [7], Стаус А., Бекер Т. [8], та інші; вітчизняні – Грицаєнко І.М. [3-5, 9, 10], Непочатенко А.В., Непочатенко В.А. [11], Чорнобай Л.М., Чорнобай М.М. [12] та багато інших. Але деякі практичні проблеми розвитку вітчизняного аграрного технічного сервісу залишаються недопрацьованими, що свідчить про актуальність обраної теми дослідження.

Навантаження на сільськогосподарську техніку в Україні значно перевищує відповідні показники розвинених країн, що перешкоджає виконанню необхідних технологічних операцій у встановлені строки і призводить до втрати врожаю:

- навантаження на трактор становить 105 га ріллі (для порівняння: в США – 28 га, у Франції – 14 га на трактор);
- навантаження на зернозбиральний комбайн становить 262 га посівів зернових та зернобобових культур (для порівняння: у США, Франції та Німеччині навантаження на комбайн близько 55 га) [9, с. 55].

За 2016-2018 рр. темпи купівлі аграрними підприємствами України нової сільськогосподарської техніки і запчастин, а також вантажних автомобілів значно скоротилися (табл. 1).

Таблиця 1

Купівля сільськогосподарськими підприємствами України нової сільськогосподарської техніки та запчастин, автомобілів вантажних

	2016		2017		2018		2018 у % до 2016	
	Кількість, шт	Середня ціна, тис. грн. за шт	Кількість, шт	Середня ціна, тис. грн. за шт	Кількість, шт	Середня ціна, тис. грн. за шт	Кількість	Середня ціна
Трактори всіх видів	3777	1497,1	3688	2013,2	3105	2007,7	82,2	134,1
Плуги	1616	317,1	1786	417,3	1483	478,5	91,8	150,9
Культиватори	2122	401,3	2374	460,5	1828	515,6	86,1	128,5
Борони	2443	337,2	2740	429,6	2505	388,8	102,5	115,3
Сівалки (без тукових)	2215	1035,6	2322	1312,9	1718	1621,9	77,6	156,6
Жатки валкові	951	498,9	1194	589,4	828	617,7	87,1	123,8
Комбайни зерно-збиральні	902	3972,8	1026	4444,1	576	5074,1	63,9	127,7
Автомобілі вантажні	574	955,6	703	1239,6	513	1293,1	89,4	135,3
Двигуни до тракторів	406	143,3	451	178,5	329	156,7	81,0	109,4
Двигуни до комбайнів і самохідних машин	64	243,2	53	227,1	59	248,5	92,2	102,2
Двигуни до вантажних автомобілів	258	103,3	319	117,8	322	90,5	124,8	87,6
Шини для вантажних автомобілів	97086	3,2	100584	3,9	95243	4,3	98,1	134,4
Шини для сільськогосподарських машин і тракторів	116921	6,4	124266	6,9	117126	7,4	100,2	115,6

Джерело: розраховано автором за даними Державної служби України

Так, кількість купівель нових тракторів зменшилася на 17,8%, плугів – на 8,2%, культиваторів – на 13,9%, комбайнів зернових – на 36,1%, вантажних автомобілів – на 10,6%. Аналогічні тенденції спостерігаються за іншими видами сільськогосподарської техніки, а також запчастин для її ремонту.

Вважаємо, що зменшення купівель нової техніки в першу чергу пов'язано з ростом цін на неї, що в умовах хронічної нестачі у сільгоспвиробників фінансових ресурсів є першорядною проблемою сучасного ринку сільськогосподарської техніки в Україні.

Наявна у сільському господарстві техніка потребує значних витрат на

підтримання її у стані технічної готовності. Для цього необхідна суттєва організаційно-економічна перебудова функціонуючих агротехсервісних структур. Мережа підприємств технічного сервісу повинна підтримувати техніку в працездатному стані протягом всього періоду її експлуатації.

Вважаємо, що для необхідного матеріально-технічного забезпечення аграрних підприємств потрібен повноцінний ринок лізингових послуг, який відповідав би світовим тенденціям його функціонування. Крім цього, у функціях агротехнічного сервісу, крім матеріально-технічного забезпечення, слід передбачити виробничо-технічне обслуговування з виконанням складних трудомістких робіт, інформаційно-маркетингове та юридичне консультування.

Література

1. Bak A. The Econometric Analysis of the Innovation Activities of the Hungarian Agricultural Machinery Producers / Bak A., Husti I. // Aktualni Zadaci Mehanizacije Poljoprivrede. – 2012. – Vol. 40. – Pp. 43-54

2. Davis G.W. Defining and Meeting the Demand for Agricultural Machinery in China: A Case Study of John Deere / Davis G.W., Bailey D., Chudoba K.M. // International Food and Agribusiness Management Review. – 2010. – Vol. 13, Is. 3. – Pp. 97-120

3. Gritsaienko H. Investment of agricultural machinery in agricultural production of Ukraine / V. Didur, H. Gritsaienko, I. Gritsaienko // Mechanization in agriculture & conserving of heresources. – 2017. – Vol. 1. – Pp. 11-14.

4. Gritsaienko H. Investment of agricultural machinery in agricultural production of Ukraine / V. Didur, H. Gritsaienko, I. Gritsaienko // Машины для сельского хозяйства 2017 : материалы V Международного научного конгресса, г. Варна, Болгария, 21-24 июня 2017 г. – Варна, 2017. – С. 125-129.

5. Hrytsaienko H. Mechanism of Investment of Technical Service in Agricultural Households. / Hrytsaienko H., Hrytsaienko I., Bondar A., Zhuravel D. // Modern Development Paths of Agricultural Production. – 2019. – Pp. 29-40.

6. Reiter H. Trends of Market and Technology for Agricultural Machinery from the View of a Vehicle Manufacturer / Reiter H. // Getriebe In Fahrzeugen 2010. – 2010. – Vol. 2081. – Pp. 261-270.

7. Richenhagen M. The market for agricultural machinery in Central and Eastern Europe / Richenhagen M. // Conference: Agricultural Engineering 2001. – Vol. 1636. – Pp.: 7-11.

8. Staus A. Satisfaction of German agricultural machinery dealers with manufacturers - an empirical investigation / Staus A., Becker T. // Berichte Uber Landwirtschaft. – 2010. – Vol. 88, Is. 3. – Pp. 445-455.

9. Грицаєнко Г.І. Інвестиції в технічне забезпечення аграрного виробництва [Електронний ресурс] / Г.І. Грицаєнко, І.М. Грицаєнко // Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – Вип. 12. – С.53-58. – Режим доступу : <http://global-national.in.ua/archive/12-2016/14.pdf>.

10. Грицаєнко Г.І. Технічне оснащення як пріоритетний напрям інвестування аграрного виробництва [Електронний ресурс] / Г.І. Грицаєнко, І.М. Грицаєнко // Економіка та суспільство. – 2017. – Вип. 9. – С. 193-199. – Режим доступу: <http://www.economyandsociety.in.ua/index.php/journal-9>.

11. Непочатенко А.В. Сучасний стан та шляхи поліпшення технічного сервісу сільськогосподарської техніки / Непочатенко А.В., Непочатенко В.А. // Економіка та управління АПК. – 2015. – № 2 (123). – С. 20-27.

12. Чорнобай Л.М. Особливості функціонування аграрного технічного сервісу в Хмельницькій області / Чорнобай Л.М., Чорнобай М.М. // Збірник наукових праць Подільського державного аграрно-технічного університету. – 2012. – Т. 2. № 20. – С. 310-312.

*Гришук Н.В.
асистент кафедри фінансів,
банківської справи та страхування
Вінницький національний аграрний університет*

ШЛЯХИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

Забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств можливе лише на засадах їх інноваційного розвитку.

Невід'ємною умовою формування та утримання стійких конкурентних позицій суб'єктами агробізнесу на внутрішніх і зовнішніх ринках є впровадження у їх господарський процес інноваційних технологій. Проте, інновації у сільському господарстві використовують лише 5-10 в.п. підприємств [1].

Зміст інновацій в аграрному секторі економіки становлять зміни, що розглядаються як джерело доходів, а їхні процеси містять істотну частку елементів невизначеності. Ризик і невизначеність надзвичайно впливають на аграрну підприємницьку діяльність, зокрема в процесі адаптації інновацій у цій сфері. Для визначення результатів інноваційного розвитку було проведено його оцінювання за групами таких показників:

- 1) інноваційної активності господарюючих суб'єктів;
- 2) економічної ефективності інноваційних процесів .

Водночас, обчислити показники конкретної результативності функціонування інноваційної системи України у контексті ступеню досягнення намічених цілей запланованого інноваційного розвитку не має можливості, внаслідок існуючого браку чіткої системи цільових показників такого розвитку у затвердженій українським Урядом Стратегії до 2020 року та відсутності діючої стратегії інноваційного розвитку України.

Важливим практичним завданням у процесі формування інноваційного розвитку на національному та регіональному рівнях є оцінка результатів інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств. У якості показників інноваційної активності сільськогосподарських підприємств на національному рівні використано ряд відносних показників, за результатами обрахунків яких зручно здійснювати порівняльний аналіз у розрізі регіонів та видів економічної діяльності за даними державної служби статистики України, що створить можливості щодо виявлення факторів, які впливають на

інноваційну активність сільськогосподарських підприємств на різних рівнях управлінської системи національного господарства.

Результати проведеного дослідження результативності інноваційного розвитку за 2017-2018 рр. наведено у табл.1.

Таблиця 1

Характеристика відносних показників результативності інноваційного розвитку сільськогосподарських підприємств України у 2017-2018 рр.*

Показники	2017 р.	2018 р.	Відхилення 2018 р. від 2017 р.
1. Інноваційна активність сільськогосподарських підприємств			
1.1. Частка інноваційно-активних підприємств, %	15,2	16,6	1,4
1.2. Частка інноваційної продукції в загальному обсязі реалізованої продукції, %	1,4	1,3	-0,1
1.3. Коефіцієнт інноваційності продукції	0,3	0,4	0,1
1.4. Кількість нових технологічних процесів, що припадає на одне інноваційно-активне підприємство	2,1	5,5	3,4
2. Економічна ефективність інноваційної діяльності в національному господарстві			
2.1. Коефіцієнт продуктивності інноваційних витрат	1,67	0,8	-0,87
2.2. Коефіцієнт експортної ефективності інноваційної діяльності, %	0,23	0,21	-0,2
2.3. Коефіцієнт прибутковості інноваційних витрат	0,1	0,05	-0,02

*Джерело: [2].

За таких умов, з метою суттєвого покращення й подальшого підтримання інноваційної діяльності в галузі сільського господарства вважаємо за альтернативне джерело підтримки інноваційної діяльності у сільському господарстві, що подана Законом України «Про Державний бюджет України на 2018 рік» [3], (табл. 2).

Таблиця 2

Аналіз розподілу видатків бюджету по галузі АПК на 2018 рік, тис. грн.*

Найменування згідно з відомчою і програмною класифікаціями видатків та кредитування державного бюджету	Сума, млн.грн	%
Міністерство аграрної політики та продовольства України	14,2	100
Апарат Міністерства аграрної політики та продовольства України	6,8	48,2
Загальне керівництво та управління у сфері агропромислового	0,1	1,15
Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів	0,07	0,47
Дослідження, прикладні наукові та науково-технічні розробки, виконання робіт за державними цільовими програмами і державним замовленням у сфері розвитку агропромислового комплексу, підготовка наукових кадрів, наукові розробки у сфері стандартизації та сертифікації сільськогосподарської продукції, дослідження та експериментальні розробки у сфері агропромислового комплексу	0,2	0,94
Підвищення кваліфікації фахівців агропромислового комплексу	0,02	0,15
Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі	0,005	0,04

Фінансова підтримка розвитку фермерських господарств	1,0	7,1
Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників	0,9	6,7
Державна підтримка галузі тваринництва	4,0	28,3
Державне агентство рибного господарства України	0,4	2,9
Державне агентство лісових ресурсів України	0,3	2,2
Державна служба України з питань безпечності харчових продуктів та захисту споживачів	4,7	33,4

**Джерело: [3].*

Досліджуючи табл. 2, акцентуємо, що, такі важливі для розвитку АПК напрямки, як: дослідження, прикладні наукові та науково-технічні розробки, виконання робіт за державними цільовими програмами і державним замовленням у сфері розвитку агропромислового комплексу, підготовка наукових кадрів, наукові розробки у сфері стандартизації та сертифікації сільськогосподарської продукції, дослідження та експериментальні розробки у сфері агропромислового комплексу, складають лише 0,94 в.п. бюджету АПК, на підвищення кваліфікації фахівців агропромислового комплексу заплановано взагалі 0,15 в.п., що є вкрай мізерним фінансуванням.

Практика сучасного стану державної підтримки аграріїв в Україні показує, що існує ще багато прогалин, які необхідно доопрацювати, зважаючи на наукову роботу, інноваційні технології, підтримуючи Розпорядження № 279-р від 6 квітня 2011 року Концепцію реформування і розвитку аграрної освіти та науки. Відповідно до якої першочерговим є питання проблеми підготовки висококваліфікованих кадрів, фахівців з вищою освітою та впровадження вітчизняних наукових розробок в агропромисловому комплексі, зроблено певний акцент на те, що сучасний стан економіки країни потребує поглиблення співпраці центральних та місцевих органів виконавчої влади у вирішенні питань функціонування і розвитку аграрної освіти та науки, створення нової системи інноваційного розвитку агропромислового сектору «аграрна освіта - аграрна наука - аграрне виробництво» [4].

Отже, формування в агропромисловому секторі економіки України інноваційно-орієнтованої економіки вимагає вирішення одного із ключових стратегічних завдань сьогодення – створення потужного сільськогосподарського виробництва.

Ключовими проблеми активізації інноваційних процесів у сільському господарстві сьогодні є низький рівень розвитку інформаційного трансферу технологій та відсутність доступу до необхідних джерел фінансування.

Подолання проблем нестачі фінансових ресурсів та неналагодженості взаємодії сільськогосподарських підприємств із розробниками інновацій і фінансовим сектором економіки повинно лежати у площині створення системи інноваційного провайдингу у сільському господарстві. Ця система має функціонувати на базі інформаційної платформи трансферу технологій, яка має охоплювати національну мережу та університетські центри. У результаті сільськогосподарські підприємства матимуть доступ до інформації про наявні інновації та потенційні джерела їх фінансування, а також зможуть отримати кваліфіковану допомогу щодо інноваційного

оновлення господарської діяльності із врахуванням ресурсних обмежень та особливостей їх сільськогосподарського виробництва.

Література

1. Мельничук О.Ф., Мельничук М.Ф. Правове регулювання виробництва органічної сільськогосподарської продукції в Україні. Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики. 2017. №5. С. 98-108.
2. Наукова та інноваційна діяльність в Україні: [стат. щоріч. за 2000-2018рр.]. – Режим доступу: URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Закон України «Про Державний бюджет України на 2018 рік». – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2246-19>.
4. Про схвалення Концепції реформування і розвитку аграрної освіти та науки: розпорядження КМУ від 6 квітня 2011 р. № 279 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/279-2011-%D1%80>.

Гуторов О.І.

д.е.н., професор

Гуторова О.О.

к.е.н., професор університету

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО ВИРОБНИЦТВА УКРАЇНИ

На сучасному етапі розвитку агропромислового виробництва України важливу роль відіграє впровадження новітніх досягнень науково-технічного прогресу. Інновації є не лише засобом підвищення ефективності виробництва, а й адаптації підприємств до змін економічного, політичного, соціального та природного середовища, формування їх конкурентоспроможності та розвитку в глобальному просторі.

В умовах глобалізації інноваційна модель розвитку передбачає не лише оновлення матеріально-технічної бази суб'єктів агропромислового виробництва, а й перенесення акцентів на комплексне використання принципово нових прогресивних технологій, які впливають на процеси соціально-економічного розвитку суб'єктів господарювання та країн в цілому, стану навколишнього середовища. Широке застосування інновацій є найбільш ефективним способом вирішення гострих соціально-економічних проблем аграрного сектору, пов'язаних із пошуком механізмів підвищення ефективності діяльності аграрних господарств, забезпечення населення високоякісною сільськогосподарською продукцією, збереження природних ресурсів.

Інноваційний розвиток, адекватний масштабам і завданням технологічної модернізації сільськогосподарського виробництва можливий при наявності належним чином організованої й ефективно функціонуючої інноваційної

системи АПК. Таку систему утворює сукупність взаємодіючих інститутів – учасників процесу створення й освоєння нововведень із комплексним забезпеченням інноваційного процесу в аграрній сфері. Критерієм включення інститутів до складу національної інноваційної аграрної системи, вважають науковці, має бути участь у формуванні та реалізації інноваційного потенціалу агропромислових підприємств, та головним її завданням – збільшення аграрного інноваційного потенціалу, утвердження ефективних форм зав'язків між її суб'єктами з метою генерації, імплементації, реалізації інновацій та підвищення конкурентоспроможності аграрного виробництва.

Формування інноваційної системи агропромислового комплексу відбувається за низки таких несприятливих умов, як недостатнє забезпечення наукової сфери фінансовими та матеріально-технічними ресурсами, обмеженість і дорожнеча інформаційних ресурсів, втрата висококваліфікованих працівників. Особливе місце в інноваційній системі агропромислового виробництва посідають наукові установи, які створюють науковий потенціал інноваційного розвитку всіх інших суб'єктів системи. Але стан фінансового забезпечення майже всіх наукових установ, пов'язаних з агропромисловим виробництвом, у сучасних умовах в Україні можна без перебільшення охарактеризувати як катастрофічний [1].

На сьогодні з розвитком аграрного підприємництва держава пов'язує проведення структурних змін на селі, забезпечення впровадження реформ в економіці та вирішення соціальних проблем українського села. Адже задекларований Україною принцип пріоритетності агропромислового комплексу не знаходить практичного втілення. Непослідовність дій, недостатній рівень фінансового забезпечення та відсутність належного реагування на результати державного контролю в системі управління земельними відносинами призводять до погіршення соціально-економічних показників розвитку сільського господарства.

Подальше науково-методологічне забезпечення пріоритетних напрямів та механізмів підприємницької діяльності в аграрній сфері України варто здійснювати в таких напрямках: розробити фінансову стратегію по залученню українського і міжнародного банківського капіталу, а також інших кредитно-фінансових організацій під державні гарантії уряду України для забезпечення розвитку підприємництва в аграрному секторі економіки; сприяти формуванню системи лізингу як однієї із перспективних можливостей створення і розвитку виробничого базису малого і середнього підприємництва; сприяти розвитку зовнішньоекономічній активності суб'єктів підприємництва; здійснювати підготовку і перепідготовку кадрів для роботи у підприємницьких структурах аграрної сфери; сприяти створенню умов для успішного розвитку підприємницької діяльності шляхом формування сприятливої інфраструктури; забезпечити консалтингове, аудиторське та інше обслуговування підприємницьких структур аграрної сфери; лобювати інтереси підприємств малого та середнього бізнесу на всіх рівнях законодавчої і виконавчої влади; всіляко сприяти розвитку інноваційної діяльності у підприємницьких структурах та освоєнню нових технологій і винаходів [2].

З метою забезпечення основних завдань аграрних підприємств (безперервне виробництво та поставка якісних та безпечних товарів) все більше виникає необхідність у використанні переваг маркетингу, логістики та впровадженні логістичних систем. Інтегрована система маркетинг-логістики дозволяє оптимізувати структуру управління ресурсами підприємств, а отже добиватися підвищення стійкості на ринку та прихильності покупців. Активізація логістичної функції спонукає до реалізації можливостей не лише виробництва, а і зберігання та транспортування сільськогосподарської продукції. Концепція розвитку маркетингової та логістичної діяльності підприємств агропродуктового комплексу передбачає: удосконалення теоретико-методичних основ проведення маркетингових досліджень, пов'язаних з визначенням профілю споживача; підготовку кадрів високої кваліфікації для здійснення маркетингової та логістичної діяльності; формування маркетингових систем у ланках агропромислового комплексу, інформаційно-аналітичного забезпечення діяльності підприємств; посилення інтеграції виробників у збутовій діяльності; формування регіональних логістичних систем [3].

Виявлені тенденції та закономірності сучасного землекористування в Україні свідчать, що воно не відповідає засадам сталого розвитку, тому вважаємо за доцільне на державному рівні розробити концепцію сталого розвитку земельних відносин. Вона має бути побудована на основних законах природокористування, характеризуватися чіткими принципами екологізації виробничої діяльності і відповідними стандартами до соціальних умов життєдіяльності людей, ґрунтуватися на наукових принципах землекористування. Виходячи з того, що запобігти екологічній шкоді значно дешевше і безпечніше, ніж ліквідувати її наслідки, доцільним є здійснення на державному рівні: інвентаризації земель, виділення екологічно чистих зон для виробництва сільськогосподарської продукції, запровадження екологічної сертифікації сільськогосподарської продукції [4].

Для підвищення конкурентоспроможності вітчизняних аграрних підприємств необхідно: формування стійкого платоспроможного попиту; підвищення державної підтримки виробництва сільськогосподарської продукції; оновлення матеріально-технічної бази агровиробників; налагодження зовнішньоекономічних зв'язків щодо експортно-імпортних операцій; підвищення мотивації персоналу сільськогосподарських підприємств як наслідок підвищення ефективності та результативності праці; впровадження міжнародних стандартів у виробництві продукції; підвищення ефективності операційної діяльності аграрних підприємств; застосування новітніх технологій; застосування ефективної підприємницької стратегії для підвищення виробництва та ін.

Таким чином, для України необхідна структурна перебудова української аграрної науки і освіти, і для подальшого розвитку аграрної освіти в Україні профільні університети повинні продовжувати тісну і спільно-узгоджену співпрацю з агровиробниками і агропідприємцями; залучати агрофірми та аграрні асоціації для формування механізму прогнозування і моніторингу

напрямів підготовки аграрних фахівців треба; інноваційний напрямок у своїй науково-дослідній діяльності, постійно доповнювати прямими зв'язками з вітчизняними агропідприємствами для подальшої комерціалізації; приймати активну участь у міжнародному науковому співробітництві; всебічно підтримувати міжнародну академічну мобільність, подвійні дипломи.

Література

1. Гуторов А.О., Гуторов О.І. Кадрове забезпечення формування інноваційного потенціалу розвитку аграрного сектора економіки. *Вісник ХНАУ. Серія «Економічні науки»*. Харків: Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва, 2018. № 2. С. 47-62.

2. Гуторов О.І. Інноваційна стратегія: значення, розробка, методи вибору. *Вісник ХНАУ. Серія «Економічні науки»*. Харків : Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва, 2018. № 3. С. 307-319.

3. Гуторов О.І. Логістика як науково-практичний напрямок та фактор підвищення конкурентоспроможності підприємств. *Вісник ХНАУ. Серія «Економічні науки»*. Харків: Харк. нац. аграр. ун-т ім. В.В. Докучаєва, Харків, 2019. № 1. С. 38-50.

4. Гуторов О.І., Добряк Д.С., Євсюков Т.О. Сучасний стан і динаміка еколого-економічного використання особливо цінних земель в Україні. *Актуальні проблеми інноваційної економіки: науковий журнал*. 2016. № 4. С. 27-34.

Дашутіна Л.О.

к.е.н., доцент кафедри менеджменту

Сумський НАУ

РОЗВИТОК ЗОВНІШНЬОТОРГОВЕЛЬНИХ ПЕРСПЕКТИВ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ В КОНТЕКСТІ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

Зовнішня торгівля є головним фактором економічного успіху будь-якої країни і важливим елементом взаємодії економіки на рівні держави з економікою світу, це говорить про те, що зовнішня торгівля прямим чином впливає на розвиток міжнародних економічних відносин.

За результатами оцінок глобальної конкурентоспроможності у 2017 році Україна займала 81 позицію з поміж 137 країн світу, а за ефективністю ринку товарів 101 [1].

Питання розвитку зовнішньоекономічного потенціалу АПК України розглядали у свої працях Жураковська Л.А., Кирилюк Є.М., Ковальова О.В., Лісова Л.О., Русан В.М., Собкевич О.В., Юрченко А.Д. та інші.

Протягом останніх десяти років у товарній структурі української міжнародної торгівлі відбулися великі зміни, які пов'язані із впливом на українську економіку глобальних факторів. Одним з таких факторів є фінансово-економічна криза, що відбувалася в 2008-2009 роках. Наступним чинником є потужна переорієнтація зміни частини української зовнішньої

торгівлі з Росії на зовнішніх партнерів інших країн у 2014-2015 роках. Швидкий перехід з Росії на інших зовнішньоекономічних партнерів був спричинений війною Росії проти України, а зокрема окупацією Криму та частини Донбасу. Результатом цього стали дані проведеного дослідження платіжного балансу України, наведені Національним банком України, про те, що частка транспортних засобів і приладів, устаткування та машин у структурі експорту України зменшилися з 16,4% у 2007 р. і 14,4% у 2013 р. до 7,2% у 2018 р. Також зменшилася і частка кольорових і чорних металів у експорті до 24,9 % у 2017 р., що у 2007 р. становила 44,5%. Але це лише відносні показники, а абсолютному значенні експортні зміни є дужчими. Скорочення саме експорту металургії в Україні пов'язане здебільшого зі змінами на глобальному рівні і зменшенні в потребі металургії. А зменшення експорту машинобудування є проблемою саме на рівні України, адже війна з Росією спричинила захоплення або знищення великої кількості машинобудівних заводів в Україні російськими сепаратистами. Збільшення експорту українських продовольчих товарів та сировини спричинене дією сприятливих умов попиту для українського бізнесу на світових ринках, що стало потужніше за негативний вплив війни з Росією.

Тенденцією протягом 2012-2016 років було скорочення виручки від експорту товарів з одночасним скороченням експорту агропромислової продукції. Не дивлячись на загальний негативний тренд, у 2017 році спостерігалось зростання експорту, в тому числі і на сільськогосподарську продукцію. За 2017 рік загальний експорт продукції склав 43,3 млрд. дол. США, що на 19% більше ніж за 2016 рік. А за результатами 2018 року загальний експорт продукції з України становив 47,3 млрд. дол. США, що на 9,2% більше порівняно з 2017 роком.

Імпорт після кризових 2012/13 років також демонстрував спад. Проте починаючи з 2016 року спостерігається нарощення імпорту товарів Україною, як всієї продукції так і агропродовольчої. У 2017 році імпорт продукції АПК зріс на 10,5% порівняно з 2016 і досяг 4,3 млрд. дол. США. А за результатами 2018 року загальний експорт продукції з України становив 56,9 млрд. дол. США, що на 14,7% більше порівняно з 2017 роком. В той час імпорт агропродовольчої продукції за цей період зріс на 18,6% і становив 5,1 млрд. дол. США (рис. 1).

Отже, на сьогодні Україна є одним із ключових гравців на світовому ринку сільськогосподарської продукції. Аграрний сектор України сьогодні є опорою української економіки і формує близько 14% ВВП та є одним з основних бюджетонаповнюючих та експортоорієнтованих секторів національної економіки.

За останні 5 років частка продукції АПК у структурі експортної виручки України зросла з 31% у 2014 році до 39,3% у 2018. Проте варто зазначити, що основу аграрного експорту все ще становить експорт сировини, а саме продукція рослинного походження – пшениця, кукурудза, ячмінь та соєві боби. Частка цієї продукції в структурі становить порядку 55% [3].

Левову частку в аграрному експорті займає соняшникова олія, обсяг її реалізації за 2018 року склав 4,1 млрд. дол. США. Україна вже декілька років

поспіль є світовим лідером з виробництва і експорту соняшникової олії. Решту ключових позицій займають зернові культури (кукурудза, пшениця, ячмінь), а також олійні (соєві боби) і продукти переробки олійних (макуха соняшникова). Ці ТОП-10 продуктів становлять 81% всього експорту агропродовольчих продуктів з України.

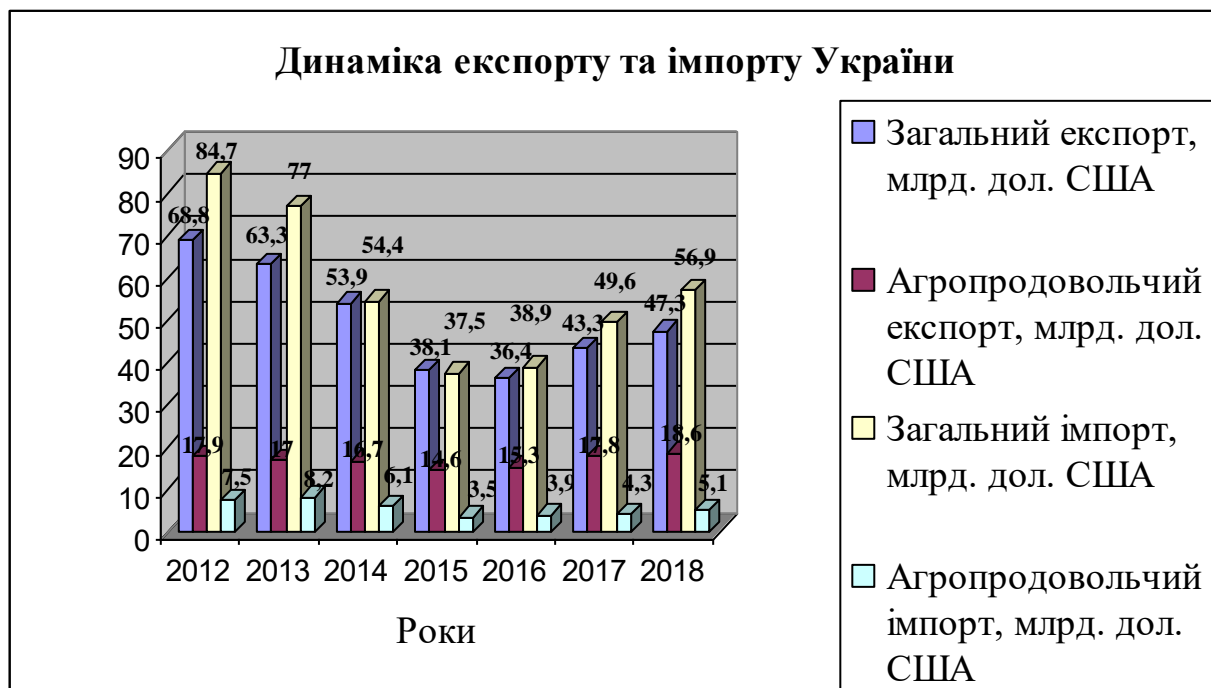

Рис. 1. Динаміка експорту та імпорту України за 2012-2018 рр.

Джерело: побудовано автором на даними Держстатистики України [2]

Основним ринком збуту української сільськогосподарської продукції залишається ринок Азії, котрий дещо зменшив частку в структурі українського експорту у 2018 до 44,6%, з 45% у 2017р. Основними країнами-партнерами з Азії у 2018 році виступали – Індія, Туреччина і Китай. На другому місці – країни ЄС, з часткою в 33%, де головними партнерами є Нідерланди, Іспанія і Італія. Трійку лідерів закривають країни Африки, котрі в свою чергу займають 12,3%. Основними партнерами з Африки є Єгипет, Туніс і Марокко.

Протягом останнього десятиліття простежується тенденція щодо збільшення ролі та впливу великих аграрних підприємств на експорт продукції АПК. Нині найпотужнішими учасниками аграрного ринку є агрохолдинги "Нібулон", "Кернел Груп" та "Державна продовольчозернова корпорація України" [4].

Сировинна спрямованість українського експорту свідчить про те, що вітчизняні сільськогосподарські товаровиробники мають обмежені можливості щодо закупівлі сучасного обладнання та устаткування внаслідок низької платоспроможності й технологічної відсталості.

В аналітичній доповіді Національного інституту стратегічних досліджень справедливо підкреслюється, що для забезпечення сталого конкурентоспроможного розвитку аграрного бізнесу і мінімізації негативних

впливів та ризиків світової кон'юнктури Україні необхідно диверсифікувати аграрний експорт як за товарною номенклатурою і асортиментом продукції, так і відносно географічних ринків збуту. Фахівці наголошують на тому, що сировинний вектор не дає перспектив розвитку національній економіці, якщо Україна буде позиціонуватися лише як виробник сировини з високою доданою вартістю [5].

Література

1. The Global Competitiveness Report 2017— 2018 [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://www.weforum.org/reports/the-global-competitiveness-report-2017-2018>

2. Державна служба статистики [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

3. Development of foreign economic communities of Ukraine in the context of globalization and euro-integration processes / Turchina S.G., Dashutina L.O., Nechyporenko V.V. // Revista Espacios, Caracas, Venezuela. - Vol. 40 (Number 30). - Year 2019. Page 19 – Режим доступу до журн.: <https://www.revistaespacios.com/a19v40n30/19403019.html>

4. Основні показники зовнішньої торгівлі України [Електронний ресурс] / Український клуб аграрного бізнесу. — Режим доступу: http://ucab.ua/ua/doing_agribusiness/zovnishni_rinki/osnovni_pokazniki_zovnishnoi_torgi_vli_ukraini

5. Прощаликіна А.М., Петренко Т.С. Місце України на світовому ринку продукції АПК / А.М. Прощаликіна, Т.С. Петренко // Агросвіт. – 2018. - №11. – С. 22-26.

*Денисюк Е.В.
магістрант*

Полесский Государственный университет

ТЕНДЕНЦИИ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ АГРОБИЗНЕСА УКРАИНЫ

Украинский агробизнес составляет 10% ВВП страны и экспортирует 40% (наличными) всех товаров. У отрасли все еще есть большой потенциал, который будет успешно реализован.

В 2018-2019 гг. Украина продолжала лидировать по экспорту подсолнечного масла и заняла первое место по поставкам подсолнечной муки на мировом рынке. Страна также поднялась с третьего на второе место по продажам рапса на внешнем рынке и вышла в тройку лидеров по экспорту грецких орехов.

В растениеводстве ТОП-5 экспортных культур оставляет кукуруза, пшеница, рапс, соя и ячмень. За последние четыре года Украина увеличила внешние поставки масличного рапса на 16% и сои на 18%. Подсолнечное масло остается в лидерстве продуктов переработки, экспорт вырос на 16% за последние 4 года.

За последние 10 лет страна увеличила производство в три раза, а кукурузный экспорт в пять раз. В 2018-2019 годах Украина займет 6 место по производству и 4 место по экспорту этой культуры в мире [1].

Среди перерабатывающих отраслей масложировая отрасль продолжает лидировать, развивая экспортные поставки продукции. Ежегодно в Украине производится более 6 миллионов тонн подсолнечного масла. За последние 10 лет страна увеличила экспорт этого продукта почти в три раза до 5,8 млн тонн и составляет более половины мирового экспорта подсолнечного масла.

В целом, в Украине все больше говорят о необходимости увеличения экспорта продуктов переработки, а не сырья. Тем не менее, некоторым отраслям удастся улучшить поставки продукции на зарубежные рынки. В частности, экспорт мяса и субпродуктов птицы увеличивался в среднем на 13% в год в течение последних 4 лет. А за последние 10 лет поставки на зарубежные рынки для птицы увеличились в долларовом выражении

Объемы прямых инвестиций, которые привлекает аграрный сектор, последние три года немного сокращаются. Такая ситуация — следствие того, что за этот период не появились предпосылки для улучшения инвестклимата в стране. Как ожидается, с открытием рынка земли в Украине ситуация изменится.

На конец июля 2019 года объем кредитов, предоставленных сельскохозяйственным производителям, составил 65 млрд грн. Причем в общей структуре доля кредитов для аграриев достигла рекордной отметки — около 8%.

Производители сельхозпродукции все больше привлекают долгосрочное финансирование. Так из 65 млрд грн на краткосрочное финансирование (пополнение оборотных средств) было выделено 25 млрд грн, остальное — на длинные кредиты от 1 до 5 лет [1].

Наибольшими арендаторами сельскохозяйственных земель на текущий момент являются агрохолдинги. Изучение экспертных оценок показывает, что в Украине функционирует свыше 100 больших холдингов, большинство из которых не выделены в отдельный бизнес. Становление агрохолдингов происходит эволюционно, однако в достаточно короткие сроки, что приводит к усилению социального напряжения в сельской местности. Техническая переоснастка производства сопровождается оптимизацией штатной численности работающих. При этом не всегда достаточное внимание уделяется социальному фактору — адаптации работников, которые освобождаются, индивидуальному подходу относительно возможного их трудоустройства на другие должности. Для агрохолдингов приоритетом является получение экономического эффекта — прибыли, для общества же — обеспечение моральных и материальных благ местной общины.

Таким образом, аграрный сектор остается важной частью украинской экономики, обеспечивая значительную долю валютной выручки. Основным драйвером роста сельхозпроизводства в стране остается увеличение урожайности культур за счет точного земледелия, новых гибридов и СЗР и т.д.

А открытие новых рынков и ниш позволит украинским агроэкспортерам закрепить свои позиции на международной арене.

Сегодня перед Украиной стоит задача продолжать конкурировать на зарубежных рынках в конкуренции цен и прибыли или искать новые возможности и более привлекательные рынки сбыта. Например, украинские экспортеры подсолнечного масла реагируют на давление со стороны малазийских производителей пальмового масла и европейских поставщиков рапсового масла, снижая цены на свою продукцию. Поставщики сельскохозяйственной продукции не только находят больше маржинальных ниш на зарубежных рынках, но и начинают перемещаться за границу [3, с. 89].

С каждым годом участники рынка стремятся работать эффективнее. В 2018 году рентабельность сельскохозяйственного производства составила 13%, в то время как в других секторах показатель составил в среднем 4,5%.

Основными проблемами в современном развитии отрасли являются: ужесточение налоговых правил; уменьшение оборотного капитала компаний; нестабильность налогового законодательства; большая доля работников неформального сельскохозяйственного сектора; высокий износ оборудования; структурные дисбалансы товарной номенклатуры по отношению к производству наиболее экономически эффективных видов продукции [2, с. 90].

Мы считаем, что активное участие инновационных методов развития растениеводства и животноводства должно рассматриваться в качестве приоритетных направлений для решения этих проблем в развитии аграрного сектора. Нужно произвести замену всеобъемлющего пути развития сельского хозяйства путем поиска и внедрения инновационных решений для повышения эффективности производства (повышение урожайности и плодородия почв, обновление физических и технических основ), минимизация затрат на выращивание, сбор урожая, транспортировку, переработку и хранение продуктов; внедрение эффективных моделей сотрудничества ученых и владельцев успешных компаний; реализация мер по развитию сотрудничества между малыми и средними фермерскими хозяйствами; поиск новых рынков для сельскохозяйственной продукции; повышение качества подготовки специалистов сельскохозяйственного производства; содействие обмену опытом с ведущими сельскохозяйственными исследовательскими институтами и университетами по всему миру; создание налоговых льгот и благоприятных условий для повышения инвестиционной привлекательности аграрной отрасли и хозяйственной деятельности агропромышленных предприятий.

Поэтому украинский агробизнес имеет все шансы на развитие. Чтобы компания стала более эффективной, необходимы инвестиции, позволяющие внедрять новейшие технологии и привлекать квалифицированный персонал. Иностранные инвесторы заинтересованы в украинском рынке и готовы инвестировать в украинский аграрный сектор, если есть какие-либо гарантии. Дальновидные международные инвесторы, которые признают, что арендаторы по-прежнему имеют основное право на покупку земли, и в настоящее время все еще покупают фермы, арендованные у акционеров (землевладельцев). Благодаря правительству, которое активно участвует в создании рынка земли,

есть основания надеяться, что в сельскохозяйственном секторе будут созданы благоприятные условия для привлечения инвестиций и, следовательно, развития отрасли.

Литература

1. Агробизнес в цифрах: анализ и прогнозы [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://latifundist.com/blog/read/2498-agrobiznes-v-tsifrah-analiz-i-prognozu>. – Дата доступа: 10.12.2019.
2. Данкевич А.Е. Развитие аграрного сектора экономики Украины в условиях трансформации форм собственности / А.Е. Данкевич, В.С. Ниценко // Вестник Забайкальского государственного университета. – 2016. – №6. – С. 85-94.
3. Королева Н.В. Проблемы и перспективы развития аграрного сектора Украины / Н.В. Королева, А.С. Левченко // Актуальные научные исследования в современном мире. – 2017. – №2-2 (22). – С. 89-93.

*Державцева Е.П.
ст. преподаватель
УВО Белорусская ГСХА*

ВОСПРОИЗВОДСТВО ЗЕМЕЛЬНЫХ РЕСУРСОВ В РЕСПУБЛИКЕ БЕЛАРУСЬ КАК ОСНОВА ОБЕСПЕЧЕНИЯ ПРОДОВОЛЬСТВЕННОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Экономическую и социальную стабильность любого общества на современном этапе развития в большой мере определяет состояние продовольственного и сырьевых рынков. В связи с этим тенденции развития последних постоянно отслеживаются во всех странах мира и принцип продовольственной и сырьевой независимости приобретает первостепенное значение.

Различают два аспекта продовольственной проблемы – социально-экономический и экологический. Первый аспект охватывает вопросы, связанные с наращиванием объемов производства или импортом продуктов, а также с обеспечением доступности его для всех слоев населения (продовольственная безопасность); второй включает мероприятия, необходимые для сохранения равновесия окружающей среды и производства продуктов питания, безопасных для здоровья населения [1].

Удовлетворение растущего спроса на основные виды сельскохозяйственной продукции возможно лишь при организации его производства, способного поставлять на продовольственный рынок необходимое количество продукции высокого качества и по цене, доступной для основной массы населения по состоянию платежеспособности и предпочтениям в наборе потребительской корзины. Устойчивость спроса предполагает наличие устойчивого производства, как и наоборот, устойчивое производство ищет и развивает спрос на продукцию [2]. В сказанном присутствует понятие устойчивости в виде условия, когда речь идет о

соотношении спроса и предложения на продукцию, требования по организации производства и обеспечению продовольственной безопасности, а также состояния производственного потенциала, как способности поддерживать динамику производства и противостоять влиянию неблагоприятных факторов, свидетельствуя о предсказуемости и надежности функционирования аграрного производства, о наличии внутренней энергии развития в сельскохозяйственных организациях [3].

Основными составляющими производственного потенциала в сельском хозяйстве являются природные факторы (земля, биологические ресурсы), трудовые ресурсы и капитал (основной, оборотный). В сельском хозяйстве земля является основным незаменимым природным ресурсом, базой развития отрасли. Уровень ее использования определяет культуру земледелия и всего сельскохозяйственного производства, а цикл воспроизводства земельных ресурсов является, на наш взгляд, одним из основополагающих в системе воспроизводства аграрной отрасли. Наличие и состав земельных и сельскохозяйственных угодий Республике Беларусь представлены в таблице 1.

Таблица 1 Наличие и состав земельных угодий Республики Беларусь [4]

Экспликация земель	2001 г.	2010 г.	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.
Общая земельная площадь, тыс. га	20760	20760	20760	20760	20760	20760	20760
Сельскохозяйственные земли, тыс. га	9257,7	8926,7	8726,4	8632,3	8581,9	8540,2	8501,6
%	44,6	43,0	42,0	41,6	41,3	41,1	40,9

На основании приведенных данных можно констатировать, что при неизменной общей земельной площади наблюдается снижение площадей сельскохозяйственного назначения. Так, за 2010 – 2018 года площадь сельскохозяйственных земель снизилась на 425,1 тыс. га (на 53,2 тыс. га ежегодно), а по сравнению с 2001 годом – на 756,1 тыс. га (на 44,5 тыс. га ежегодно). При этом удельный вес сельскохозяйственных земель в составе общей земельной площади Беларуси в 2018 году по сравнению с 2010 годом уменьшился на 2,1 п. п., а по сравнению с 2001 годом – на 3,7 п. п. и составил 40,9 %. Тенденция уменьшения как площади сельскохозяйственных земель, так и их удельного веса сохраняется и на протяжении последних 5 лет. Так, по сравнению с 2014 годом эти показатели снизились соответственно на 224,8 тыс. га 1,1 п. п.

Особую ценность представляют собой сельскохозяйственные и пахотные земли, как наиболее интенсивно используемая и продуктивная часть земельных ресурсов. Наличие и состав сельскохозяйственных угодий в сельскохозяйственных организациях страны представлены в таблице 2.

Таблица 2 Наличие и состав сельскохозяйственных земель в Беларуси [4]

Экспликация земель	2001 г.	2010 г.	2014 г.	2015 г.	2016 г.	2017 г.	2018 г.
Площадь сельскохозяйственных земель, тыс. га	7674,0	7657,9	7569,5	7505,5	7487,3	7461,2	7433,0
Пахотные земли тыс. га	5004,2	4673,7	4782,4	4896,6	4933,1	4945,8	4998,2
%	65,2	61,0	63,2	65,2	65,9	66,3	67,2

Земли под постоянными культурами, тыс. га	47,5	44,3	41,1	40,8	36,8	34,8	33,5
%	0,62	0,58	0,54	0,54	0,49	0,47	0,45
Луговые земли, тыс. га	2616,8	2939,9	2746,0	2568,1	2517,4	2480,6	2401,3
%	34,1	38,4	36,3	34,2	33,6	33,2	32,3

За период 2010 – 2018 годов площадь пахотных земель увеличилась на 324,5 тыс. га, а их доля в структуре сельскохозяйственных земель возросла на 6,2 п. п., что свидетельствует о расширенном типе воспроизводства данного вида земель в указанный период. Однако по сравнению с 2001 годом в 2018 году площадь пашни снизилась на 6 тыс. га, а ее удельный вес увеличился на 2 п. п. и составил 67,2 %. Это высокий показатель распаханности сельскохозяйственных земель, значительно превышающий уровень почти всех стран СНГ (кроме Молдовы и Украины) и многих стран Европы и мира. Площадь луговых земель за анализируемый период снизилась на 538,6 тыс. га, а по сравнению с 2001 годом – на 215,5 тыс. га. Доля данного вида земель уменьшилась с 38,4 % в 2010 году до 32,3 % в 2018 году. Уменьшение площади всех видов сельскохозяйственных земель обусловлено как отвлечением земель из сельскохозяйственного оборота на нужды строительства, промышленности и другие цели, так и с нерациональным их использованием. Однако наблюдаемое с 2005 года и по настоящее время ежегодное увеличение площади и доли пашни свидетельствует о переходе от суженного типа воспроизводства данного вида земель к расширенному.

Таким образом, можно отметить, что земля, в отличие от других факторов производства, ограничена и невозпроизводима, однако с течением времени при правильной эксплуатации ее главная характеристика – плодородие – может повышаться, и что сельское хозяйство Беларуси обладает значительным потенциалом в обеспечении устойчивости производства продукции растениеводства и поддержании на высоком уровне продовольственной безопасности страны на базе эффективного использования сельскохозяйственных земель с переходом от суженного их воспроизводства к расширенному. Повышению эффективности использования земель будут способствовать рациональная отраслевая структура и специализация сельскохозяйственных организаций, оптимальным образом учитывающие спрос на продукцию, благоприятность природных условий для производства конкретной продукции и требования по эффективному внутрихозяйственному разделению и кооперации труда и организации производства, обеспечивающие получение большего количества продукции с меньшими затратами труда и средств [3].

Литература

1. Ильина З.М. Продовольственная безопасность: международные аспекты // Весці нацыянальнай акадэміі навук Беларусі. – 2005. – № 4. – С. 9 – 17.

2. Ильина З.М. Продовольственная безопасность: сущность, значение, структура / Экономические проблемы агропромышленного комплекса. БелНИИ экономики и информации АПК. – Мн., 1999. – С. 131 – 137.

3. Ковель П.В., Гарбузова Е.П. Экономическая устойчивость производства в сельскохозяйственных предприятиях // Вестник БГСХА. – 2004. – № 4 – С. 8 – 12.

4. Сельское хозяйство Республики Беларусь, [2010—2019]: статистический сборник / Национальный статистический комитет Республики Беларусь. – Минск: Национальный статистический комитет Республики Беларусь, 2019. – 317 с.

Діденко Н.О.

Інститут водних проблем і меліорації Національної академії аграрних наук (ІВПіМ НААН), м. Київ, Україна

Іслам Р.К.

Державний університет штату Огайо, м. Колумбус, США

Коновалова В.М.

Асканійська державна сільськогосподарська станція Інституту зрошувального землеробства (Асканійська ДСДС ІЗЗ НААН), с. Тавричанка, Херсонська область, Україна

ОЦІНКА НОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ В АГРАРНІЙ СФЕРІ*

На сьогодні не має одностайної думки, щодо поняття аграрного бізнесу – це є драйвер економіки, що здатний генерувати експортну виручку та виводити Україну в лідери на світових ринках аграрної продукції, чи все-таки це є основа державницької політики на селі, підтримка сільських територій та його населення. Тому зараз, у час економічної кризи, агробізнес стає пріоритетним напрямком розвитку української економіки та щоб конкурувати на світовому ринку – родючої землі замало.

У сучасних умовах ведення сільського господарства важливою вимогою до елементів технології вирощування, які розробляються та впроваджуються є зниження енергетичних витрат, собівартості одиниці продукції та підвищення прибутку. Виробництво продукції рослинництва в умовах дефіциту ресурсного потенціалу вимагає перегляду підходів, які існували при розподільчо-плановій економіці щодо розподілу виробничих витрат при розробці технологій вирощування культур. Підвищення ефективності агровиробництва потребує докорінного вдосконалення технологій вирощування сільськогосподарських культур, забезпечення їх необхідними матеріально-технічними та фінансовими ресурсами, чіткого виконання усіх технологічних прийомів у відповідні агротехнічні строки.

Наразі набувають особливої актуальності дослідження, що пропонують нові більш адаптовані, економічно обґрунтовані та ощадні технології, які дозволять зберегти і покращити природні ресурси, підвищити продуктивність сільськогосподарських культур. У зв'язку з цим мають місце дослідження щодо

комплексного підходу в управлінні землеробством в умовах змін клімату на основі впровадження нульових технологій обробітку ґрунту, обробки посівів хімічним індуктором (саліциловою кислотою) з ціллю адаптації рослин до посухи, що забезпечить збереження родючості ґрунтів, поліпшення водного та поживного режимів, зменшення викидів CO₂, підвищення продуктивності сільськогосподарських культур в умовах змін клімату.

Вплив основної обробітку ґрунту та дію хімічного індуктора (саліцилової кислоти) при вирощуванні сільськогосподарських культур вивчали в польовому багатofакторному досліді з рендомізованим розміщенням варіантів у трьох кратній повторності на площі 12,9 га, який закладено у 2018 році у Асканійській ДСДС ІЗЗ НААН у зоні дії Каховської зрошувальної системи. Досліджувані технології вирощування культур базуються на досягненнях науки і передового досвіду Асканійської ДСДС ІЗЗ НААН, ІВПіМ НААН (Україна) та Державного університету штату Огайо (США) і враховують світові тенденції розвитку аграрного виробництва. Нами було оцінено запропоновані технології за різних видів обробітку ґрунту та обробки рослин з використанням традиційних та найпоширеніших зразків сучасної техніки із застосуванням необхідного комплексу добрив і засобів захисту рослин. Розрахунок показників економічної ефективності вирощування сої та озимої пшениці за різних технологій представлено у таблиці 1.

Таблиця 1 – Показники економічної ефективності вирощування культур при різних технологіях обробітку ґрунту та обробки рослин

Показники	Традиційні технології*		Нульові технології	
	саліцилова кислота	контроль	саліцилова кислота	контроль
	соя			
Валовий збір після доробки, ц	2570,00	2430,00	2370,00	1890,00
Собівартість 1ц, грн	823,55	863,13	748,73	914,65
Затрати разом з накладними, грн/га	21165,16	20973,95	17744,81	17286,80
Вартість продукції, грн/га	25700,00	24300,00	23700,00	18900,00
Прибуток, грн/га	4534,84	3326,05	5955,19	1613,20
Рентабельність, %	21,43	15,86	33,56	9,33
	озима пшениця			
Валовий збір після доробки, ц	5490,0	5140,0	6840,0	6420,0
Собівартість 1ц, грн	375,9	367,1	293,8	285,2
Затрати разом з накладними, грн/га	20635,1	18867,4	20096,1	18311,1
Вартість продукції, грн/га	28548,0	26728,0	35568,0	33384,0
Прибуток, грн/га	7912,9	7860,6	15471,9	15072,9
Рентабельність, %	38,35	41,66	76,99	82,32

* різноглибинна оранка (до 28 см), дискування (до 12 см), передпосівна культивування на глибину загортання насіння.

За результатами досліджень відмічено, що урожайність сої була вища при традиційних технологіях у порівнянні з нульовими, різниця склала 14,8%.

Урожайність озимої пшениці була вища на нульових технологіях на 22,9% у порівнянні з традиційними. Приріст урожаю на ділянках, що оброблені хімічним індуктором (саліциловою кислотою) не залежно від технологій обробітку ґрунту склав 12,6% сої та 6,3% озимої пшениці. У ході аналізу було встановлено собівартість 1 ц сої при традиційних технологіях на контролі у 5,6% нижча ніж при нульових технологіях, на варіанті з обприскуванням навпаки – собівартість продукції при традиційних технологіях на 9,1% вища ніж при нульових. Собівартість 1 ц озимої пшениці при традиційних технологіях на 22% вища ніж при нульових технологіях, при обприскуванні саліциловою кислотою різниця також склала 22%.

Вищий прибуток від реалізації продукції сої отримали на варіанті нульових технологій з обприскуванням у порівнянні з іншими, так, наприклад: на 44,1% при традиційних технологіях (контроль) та на 23,9% на традиційних технологіях з обприскуванням. Прибуток від реалізації озимої пшениці отримали на варіанті нульових технологій з обприскуванням вищий ніж на інших варіантах: на 49,28% при порівнянні з традиційними технологіями (контроль) та на 48,9% на традиційних технологіях з обприскуванням.

При цьому найвищий рівень рентабельності 33,56% у посівах сої отримали на варіанті із застосуванням нульових технологій та обприскуванні саліциловою кислотою, найнижчий – 9,33% у варіанті нульові технології (контроль). При вирощуванні озимої пшениці найвищий рівень рентабельності 82,32% отримали на варіанті із застосуванням нульових технологій на контролі, найнижчий – 38,35% у варіанті з використанням традиційних технологій та обприскуванні саліциловою кислотою.

Також запропоновані нові технології дозволяють економити водні ресурси до 20% за рахунок застосування мінімального обробітку ґрунту і розрахунку строків та норм поливу; збільшити врожайність сільськогосподарських культур до 10% за рахунок обробки рослин хімічним індуктором (саліциловою кислотою).

Тож переваг для впровадження нових технологій у землеробстві декілька – економічні (економія витрат на запчастини, паливно-мастильні матеріали, оплату праці, природних ресурсів), агрономічні (покращення водно-фізичних властивостей ґрунту) та екологічні (зменшення викидів CO₂ з ґрунту шляхом зв'язування вуглецю органічною речовиною ґрунту, а також зменшення деградації ґрунтів за рахунок стабілізації процесів ерозії).

*Дорогань Д.В.
студентка*

*Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова
Фасолько Т.М.*

*к.е.н., доцент кафедри математики, статистики
та інформаційних технологій*

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТУ УКРАЇНСЬКОЇ АГРОПРОДУКЦІЇ В УМОВАХ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ З ЄС

Питання розвитку агропромислового сектору в Україні та інших країнах світу наразі є особливо актуальним та висвітлено в багатьох зарубіжних та вітчизняних наукових працях, зокрема в працях Воскобійник Ю., Стельмащук І. З., Урбан І., та інших [1, 3]. Сформовано також національну нормативно-правову базу, активна увага приділяється впровадженню інструментів підтримки сільського господарства на державному рівні.

Однак недостатньо дослідженими залишаються питання нарощування експортного потенціалу України, розвитку експорту агропродукції до країн ЄС, особливо в контексті функціонування Зони вільної торгівлі.

Найбільш перспективним сегментом європейського ринку варто назвати ринок еко-продукції. Наразі лідерами з виробництва та продажу органічної продукції є Німеччина, Данія, Великобританія, в яких інноваційні технології виробництва використовують 6-12% фермерських господарств. Органічними методами здійснюється також 24% австрійського сільського господарства.

В загальному ми можемо відстежити тенденцію до збільшення кількості господарств, обсягів виробництва продукції, площ угідь органічного землеробства в країнах ЄС.

Аналізуючи розвиток кон'юнктури ринку органічних продуктів ЄС, можемо зробити висновок, що і Україна має перспективи зайняти на цьому ринку свій сегмент. Завдяки досить ефективному аграрному сектору обсяги виробництва продукції органічного сільського господарства України перевищують попит на внутрішньому ринку, і з огляду на це, Україна може бути конкурентоспроможним виробником та експортером органічних товарів. Розвиток вітчизняного органічного сільського господарства сприятиме посиленню економічних зв'язків з країнами ЄС.

Угоду про поглиблену зону вільної торгівлі з ЄС Україна підписала у 2014 р., а в повному обсязі вона запрацювала з 2016 р. В першу чергу це сприяє експорту сільськогосподарської продукції за рахунок зниження тарифів і ввізного мита ЄС. Угода має на меті також розширення іноземних інвестицій та торгівлі, сприяючи тим самим вдосконаленню умов праці в органічному сільськогосподарському секторі України.

Важливим аспектом, який слід враховувати українським виробникам, є жорсткі вимоги до якості продукції та життєвого циклу. Тому виробники органічної продукції часто стикаються з питаннями дотримання критеріїв

виробництва та торгівлі, а також з необхідністю надання документів, що підтверджують придатність продукції та її відповідність нормам ЄС. Для перевірки якості продукції ЄС виробив низку інструментів, що дають споживачам гарантію щодо процесу виробництва. Сертифікація в ЄС проводиться державними чи приватними контролюючими органами.

Для ефективного розвитку органічного виробництва в Україні, передусім необхідно підлаштувати українське законодавство до законодавства Євросоюзу, що надасть можливість розширити номенклатуру органічних продуктів та збільшити частку вітчизняної продукції на зовнішніх ринках збуту.

Основним нормативно-правовим документом, що регулює цю сферу в Україні є ЗУ «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції».

Цей Закон визначає основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції, засади правового регулювання органічного виробництва, обігу органічної продукції та функціонування ринку органічної продукції, правові основи діяльності центральних органів виконавчої влади, суб'єктів ринку органічної продукції та напрями державної політики у зазначених сферах[2].

Питання агропромислового сектору України окреслено і у Єдиній комплексній стратегії розвитку сільського господарства і сільських територій в Україні на 2015-2020 роки. Стратегія визначає план розвитку аграрного сектору України та сільських територій на період 2015 - 2020 рр. Вона побудована на чинних стратегічних документах, зокрема Стратегії сталого розвитку "Україна - 2020" і Коаліційній Угоді 2014 року, визначає довгострокову концепцію розвитку сільського господарства і сільських територій, надає базу для стабільної, передбачуваної і прозорої правової системи, спрямованої на покращення ділового клімату, протидію корупції і стимулювання інвестицій для модернізації сільськогосподарського сектору.

Отже, ринок органічної продукції України активно розвивається, а ключовим фактором є збільшення масштабів експорту. Основними проблемами органічного сектору є несприятливий інвестиційний клімат, обмежений асортимент органічних продуктів, не гармонізоване у цій сфері законодавство України.

Література

1. Воскобійник Ю.П. Ємність ринку органічної продукції в Україні / Ю.П. Воскобійник // Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки». – К., 2013
2. Закон України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» № 2496-VIII від 06.06.2019 [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2496-19#n596>
3. Стельмашук І. З. Розвиток органічного агровиробництва в Україні / І. З. Стельмашук // Агроінком. – 2013. - № 4-6.

СОЦІАЛІЗАЦІЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМНИЦТВА ЯК СКЛАДОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ ЕКОНОМІКИ

Сільськогосподарське підприємництво для України є одним із визначальних чинників сприяння сталому розвитку економіки. Головним чином його роль полягає у формуванні економічного добробуту, соціальної ефективності, а значить – соціалізації результатів господарювання. Проте спостерігається ряд складнощів, які обмежують можливості досягнення цілей сталості. Зокрема в теперішніх умовах: з одного боку загальне бачення моделі сільськогосподарського підприємництва полягає у розумінні необхідності досягнення сталого розвитку сільських територій, а з іншого – капіталізація, економічна концентрація, заснована на мотивах максимізації прибутку, переважає над соціальним началом. Через трансформації, реструктуризацію і навіть зникнення селоутворюючих, селозберігаючих підприємств, відбулися кардинальні зміни на селі, які можна назвати ефектом десоціалізації.

З економічних теорій відомо, що соціалізація економіки, становлення організацій характеру соціального підприємництва, відбувалося поступово із підвищенням добробуту націй, зростанням багатства народів – як зазначено у класичній праці А. Сміта [3]. Відправною ж точкою для побудови соціальної економіки, соціалізації підприємництва і розвитку соціального підприємництва є: рівень добробуту суспільства та якість соціального капіталу [6], наявність кооперативних структур [1; 7], стан соціальної відповідальності, мотивації до підвищення добробуту зайнятих на виробництві [5] як чинника ефективності тощо. Сталий розвиток економіки, функціонування сільськогосподарського підприємництва, розглядається у контексті необхідності реалізації глобальних Цілей ООН до 2030 року [4], серед яких соціальні переважають (подолання бідності; подолання голоду; забезпечення якісної освіти; забезпечення доступу до ефективних і сучасних джерел енергії; створення стійкої інфраструктури; скорочення нерівності; забезпечення безпеки й екологічної стійкості міст і населених пунктів) [4, с. 41]. Тому ідеологічно і практично соціалізацію сільськогосподарського підприємництва визнано значимим чинником сталого розвитку економіки.

Теперішні реалії розвитку сільської економіки в Україні, характеризуються рядом проблемних складностей, серед яких: невідповідності соціального капіталу, державної політики, деструктуризація інфраструктури сільської економіки. Це не лише наше переконання – відзначаємо системні дослідження багатьох вітчизняних науковців [1-6]. Сформована модель сільськогосподарського підприємництва наприклад не здобула поширення у розвитку соціально спрямованих організацій (кооперативи). Держава, місцеві органи влади, значно усунулися від суспільної діяльності, а соціальна відповідальність сільськогосподарських підприємств не висока. Усунути цю

проблемну прогалину спроможна активна соціалізація останніх в купі з підвищенням фінансування соціальної сфери, а також підтримка розвитку соціального підприємництва як інноваційної форми бізнесу на селі.

Категорію і практики соціального підприємництва вживаємо як форму організації соціально спрямованої діяльності та як спосіб реалізації соціальної відповідальності суб'єктів сільськогосподарського бізнесу, їх соціалізації зокрема. Соціально відповідальне сільськогосподарське підприємництво – важливий, один з вирішальних чинників сприяння сталому розвитку галузі, економіки. Безпосередньо соціальна відповідальність підприємств реалізується за двома напрямками оцінки соціального ефекту (результату): господарська діяльність – забезпечує витрати виробництва у складі оплати праці працівникам, соціальних витрат, орендної плати власникам зайнятим на підприємстві (соціальні вкладення, які накладаються на виробничу систему); соціальна діяльність – аспект соціалізації підприємництва через механізм фінансування проектів сільського розвитку за бажанням, з отриманого прибутку (меценатство). Вважаємо, що другий напрям за результатом є фактично функція соціального підприємництва, інноваційної сфери, заснованої на принципах безприбутковості.

Практично соціальна орієнтація сільськогосподарського підприємництва формується виходячи з бажань власників, засновників. Соціальна підприємницька функція характеризує роль, фактичну спрямованість суб'єкта господарювання на виконання соціальної місії, реалізацію підприємницьких ініціатив на соціальних засадах. Соціальна відповідальність поєднує мотиви сільськогосподарського підприємця підвищувати добробут сільського населення, а також сприятиме сталому розвитку економіки, сільських територій. Це забезпечує реалізацію соціальної ініціативи, доводить принципову залежність між підприємництвом та рівнем соціально-економічного розвитку.

Достатність господарських результатів наприклад за критерієм доходності за усвідомленого вибору підприємця, сприятиме соціальному добробуту – соціалізації сільськогосподарського підприємництва. Факт взаємозалежності рівня економічного добробуту із соціальним історично доведений, тому соціалізація підприємництва для досягнення сталого розвитку важлива. Причинна наслідковість отриманих результатів в економіці, господарській діяльності підтверджується формуванням наслідків для соціуму. Представляючи складову підприємницького господарювання на селі як чинника сталості, відзначаємо практичну відсутність у бізнесу інтересу фінансувати проекти соціальної групи. Зокрема цей висновок відноситься до розвитку багатьох крупних компаній – так званих агрохолдингів, які за головну мету ставлять максимізацію прибутку. Фактично економічна, господарська діяльність цих підприємств, зокрема отримувані результати – формують достатню спроможність забезпечити соціальну ефективність, покращувати наприклад інфраструктурне забезпечення сільських територій фінансуючи реалізацію соціальних проектів. У цьому наприклад може полягати соціалізація

сільськогосподарського підприємництва як напрям з досягнення сталого розвитку сільських територій, економіки в цілому.

Забезпечення соціалізації сільськогосподарського підприємництва як складової сталого розвитку економіки носить характер різносторонніх дій із стимулювання ефективності, енергоощадності, формування відновлюваних систем господарювання, забезпечення соціально-економічного добробуту людини. Важливим чинником, механізмом досягнення сталості вважаємо перехід від капіталістичних до соціально спрямованих основ господарювання. В сільському господарстві і на селі це вкрай важливо, адже у цій сфері поєднуються природний та підприємницький фактор забезпечення життєдіяльності людини й вони взаємозалежні. Соціалізація, на нашу думку означає становлення соціально ефективного підприємництва на принципах сталості, що відповідає пріоритетним завданням політики сільського розвитку.

Література

1. Бородаєвський С.В. Історія кооперації [текст]. Київ : Центр учбової літератури. 2019. 446 с.
2. Лопатинський Ю.М. Базис інституційної трансформації аграрного сектора. *Вісник Одеського національного університету імені І.І. Мечникова. Економіка*. 2013. Т. 18. Вип. 2/1. С. 8-11.
3. Сміт Адам. Дослідження про природу і причини багатства народів / пер. з англ. О. Васильєв, М. Межевікіна, А. Малівський. – К. : Наш формат, 2018. 736 с.
4. Україна 2030: Доктрина збалансованого розвитку. Львів: Кальварія. 2017. 168 с.
5. Шпикуляк О.Г. Мотивація формування людського та соціального капіталу в аграрній сфері // *Економіка АПК*. – № 10. – 2006. – С. 135-141.
6. Шпикуляк О.Г. Становлення соціального капіталу в аграрній сфері трансформаційної економіки. *Management Theory and Studies for Rural Business and Infrastructure Development*, Volume 8. Page 28 – 34. Published 2007. URL : <http://mts.asu.lt/mtsrbid/article/view/678/704>

*Зайцева Ю.А.
студентка факультету менеджмент
Запорізький національний університет
Онищенко О.А.
к.держ.упр., доцент
Запорізький національний університет*

КООПЕРАЦІЯ АГРАРІЇВ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ АГРОБІЗНЕСУ

Україна – це держава, яка має значний аграрний потенціал, проте він не використовується у повному обсязі. Природа дарує багато благ, які використовуються не раціонально. На цю ситуацію, впливає багато різних чинників – соціальні, економічні, а особливо у наш час – політичні. Ведення діяльності в агросекторі самотужки сьогодні ускладнюється багатьма

чинниками, тому невеликі фермерські господарства та виробники промислової продукції сьогодні об'єднуються з метою збільшення продуктивності праці та розв'язання багатьох інших проблем. Проаналізувавши діяльність вже існуючих об'єднань доцільно зауважити, що найефективнішими формами об'єднання суб'єктів аграрного сектору є асоціації та кооперативи. Зокрема, в Україні існують та діють такі об'єднання:

- асоціація (Асоціація «Укроліяпром»; Національна асоціація цукровиків України «Укрцукор»);
- сільськогосподарський обслуговуючий кооператив (Перший національний аграрний кооператив);
- сільськогосподарський виробничий кооператив (сільськогосподарський виробничий кооператив «Молоко-країна»).

Кооперативи були дуже розповсюджені у минулому столітті, проте зараз ця форма знову починає поширюватися. Так, за кордоном розуміють переваги об'єднань і широко їх використовують зокрема у Швеції, Франції, Бельгії, Нідерландах, Данії тощо. Відмінність між кооперативом та асоціацією полягає в тому, що для асоціації найважливішим пунктом не є отримання прибутку, а кооперативи навпаки, часто зорієнтовані саме на це. У Швеції кооператив – це господарське підприємство, що працює на основі взаємодопомоги і спільної діяльності його учасників з метою розвитку економічних інтересів членів та їх участі в користуванні послугами об'єднання [1]. Крім усього іншого, об'єднання виробників сільськогосподарської продукції спрямовано на збільшення прибутку та вирішення багатьох питань, що виникають під час здійснення їхньої господарської діяльності. Є багато плюсів кооперативів та асоціацій. Серед них: нові можливості підвищення конкурентоспроможності, спільний пошук та кращі умови виходу на нові ринки збуту. З фінансової точки зору об'єднання виробників є вигідним, бо можна спільно використовувати техніку, організовувати постачання ресурсів та контролювати витрати, що значно заощаджує капіталовкладення.

З метою розвитку своєї діяльності та підвищення ефективності, аграрні кооперативи мають дотримуватися таких умов [1]:

- відкрите членство для фермерів;
- відсутність обмежень обсягів операцій між своїми членами;
- вільний обіг сільськогосподарської продукції всередині об'єднання.

При цьому у агровиробників можуть з'явитися такі проблеми як : необхідність залучення додаткових інвестицій, збереження і примноження земельних ресурсів, рейдерські захоплення підприємств, страхування врожаю, проведення експорту за кордон, пошук надійних партнерів. Самостійно вирішити ці проблеми вкрай важко, але за умови об'єднання зусиль подолання перешкод буде успішним.

Отже, найефективнішою формою об'єднанням вважається асоціація, яка може забезпечити надання правової допомоги щодо проведення експорту закордон, включаючи країни Європейського Союзу [1]. Українська аграрна галузь є однією з найвагоміших у складі вітчизняного експорту, тому

виробники сільськогосподарської продукції мають велику зацікавленість у виході її за кордон та отриманні валютної виручки.

Крім того асоціації приймають активну участь у роботі над удосконаленням земельного законодавства. Загальновідомим фактом є те, що чинне законодавство має ряд неоднозначних положень, що створюють значні проблеми для суб'єктів господарювання. Асоціація може організовувати надання консультативних послуг та брати участь у здійсненні законотворчої роботи. Практика захисту інтересів членів Асоціації перед органами державної влади та місцевого самоврядування допоможе врегулювати багато проблем, що виникають у аграріїв на практиці, зокрема, у сфері реєстрації прав на землю, отримання витягів про нормативно-грошову оцінку тощо.

В даний час країна переживає часи реформування, що не дозволяє спрогнозувати і спланувати свою господарську діяльність у повній мірі на значний проміжок часу. Чинний Податковий кодекс України проголошує, що при вивезенні сільськогосподарських товарів у митному режимі експорту сільськогосподарське підприємство-виробник таких товарів/послуг має право на бюджетне відшкодування податку на додану вартість, сплаченого (нарахованого) постачальникам товарів або послуг, вартість яких включається до складу виробничих факторів [2]. Таке відшкодування здійснюється в загальному порядку. Платник податку, який має право на отримання бюджетного відшкодування та прийняв рішення про повернення суми бюджетного відшкодування, подає відповідному контролюючому органу податкову декларацію і заяву про повернення суми бюджетного відшкодування, яка відображається у податковій декларації [3].

Асоціація зможе залучати фахівців у даній сфері із авторитетних юридичних компаній з метою захисту. Найпоширенішим способом внутрішньокорпоративного шахрайства є розкрадання персоналом аграрних підприємств, внаслідок чого завдається значних збитків. До поширених способів шахрайства належать також завищення закупівельних цін, маніпуляції з якістю продукції, підроблення результатів лабораторних досліджень. Реальним механізмом боротьби з даною проблемою є використання системи протидії шахрайству в аграрних компаніях, що зменшить збитки та збереже від потенційної шкоди репутацію та імідж компанії. Тож, об'єднання може надавати правову допомогу учасникам у встановленні та реалізації системи превентивних заходів, що уможливить істотне зниження ризиків рейдерської атаки і допоможе більш успішно протидіяти рейдерам у разі їх появи [1].

Отже, об'єднання зусиль підприємств допоможе у розв'язанні проблем, пов'язаних із усіма аспектами ,які розглядалися. Тож, користь від кооперації аграріїв є очевидною, і недооцінювати її не варто. Об'єднання аграріїв зможе організувати взаємодію учасників для вирішення їх нагальних проблем, підвищить ефективність їхнього виробництва, допоможе зі здійсненням експорту за кордон та уможливить захист їхніх прав та інтересів від потенційних порушень.

Література

1. Ефективний агробізнес. *ALEXANDROV&PARTNERS* URL: <http://lawyers.com.ua/wp-content/uploads/2017/06/Efektivnii-agrobiznes-ALEXANDROVPARTNERS> (дата звернення 2.12.2019)
2. Жураківська О. Бюджетне відшкодування ПДВ при експорті сільгосппродукції. *UTEKA-АГРО*. URL: <https://uteka.ua/ua/publication/agro-4-nalogooblozhenie-selхозpredpriyatij-12-byudzhethnoe-vozmeshhenie-nds-pri-eksporte-selхозprodukcii> (дата звернення 2.12.2019)
3. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2011, № 13-14, № 15-16, № 17, ст.112.

*Іванченко Ю.
студентка фак-ту менеджменту
Запорізький національний університет
Давиденко О.О.
к.ю.н., ст. викладач
Запорізький національний університет*

СУЧАСНИЙ СТАН БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРОПРОМИСЛОВОМУ КОМПЛЕКСІ УКРАЇНИ

На сучасному етапі в Україні вже закладені основи біржової діяльності і в міру нормалізації загальної економічної ситуації і нагромадження досвіду товарні біржі мають шанс стати реальними індикаторами ринкових цін на сільськогосподарську продукцію, тобто виконувати завдання регулювання цінового механізму на продукцію аграрного сектору. Біржова діяльність в країні регулюється Законом України «Про товарну біржу» від 10.12.1991. Згідно з ним товарна біржа забезпечує:

- створення умов для проведення біржової торгівлі;
- регулювання біржових операцій;
- унормування цін на підставі співвідношення попиту та пропозиції на товари, що допускаються в обіг на біржі;
- надання членам і відвідувачам біржі організаційних та інших послуг;
- збір, обробку і поширення інформації, яка пов'язана з кон'юктурою ринку.

Біржі, через притаманну їм регулярність здійснення операцій, є постійними місцями проведення торгів, діяльність яких ґрунтується на принципах публічності і рівноправності учасників. Завдяки біржам починають відбуватися процеси самоліквідації тіньового ринку, що пов'язано з прозорістю товарних потоків. За роки незалежності інфраструктура біржової діяльності була повністю сформована. Кількість зареєстрованих в Україні бірж за 15 років збільшилася у 8 разів, що є наслідком стрімкого зростання числа бірж наприкінці 1990-х років, коли кожна провідна компанія відкривала власну біржу, більшість з яких так і не перетворилися на постійно діючі центри

оптової торгівлі. Останніми роками цей процес стабілізувався і у 2012 р. в Україні налічувалося 562 біржі, більша частина яких працює саме в аграрному секторі. Найбільшими біржами, що обслуговують аграрний сектор, є: Українська аграрна біржа, Чорноморська регіональна товарна біржа, Дніпропетровська аграрна біржа, Вінницька товарна універсальна біржа, Одеська аграрна біржа, Товарна біржа агропромислового комплексу центральних областей України [1, с. 52] .

В Україні проблема реалізації продукції аграрного сектору за ціною , що забезпечує розширене відтворення виробництва, залишається однією з найскладніших в аграрній галузі. Зазвичай аграрії стикаються з обмеженим попитом на свою продукцію і стають заручниками обставин, які створюють для них посередники або компанії, що переробляють аграрну продукцію. Отримавши локальну монополію на певній території, вони починають встановлювати низькі ціни на сільськогосподарську сировину і високі — на продукцію переробки, тобто збільшують свою частку в структурі цін, що складаються в роздрібній торгівлі на продукти харчування, максимізуючи тим самим свій прибуток і зменшуючи прибуток виробників аграрної продукції. Це призводить до погіршення фінансового становища сільськогосподарських підприємств і спонукає їх до скорочення обсягів сільськогосподарського виробництва. Основними факторами, що негативно впливають на обсяги реалізованої аграрної продукції, є низька платоспроможність населення, порушення цін між сільськогосподарською продукцією та промисловими товарами, які використовуються в агровиробництві, монополізм посередницьких структур і переробних підприємств, обмежений доступ до експорту тощо. Така ситуація виникла у зв'язку з недостатнім розвитком інституціонального середовища та недосконалістю інституцій, що структурують взаємодії, пов'язані з укладанням угод як на відкритому ринку, так і всередині організаційних структур. Роль таких інституцій на аграрному ринку відіграють товарні біржі. Вони є індикаторами ринкових цін на агротовари та агросировину, уможливають угоди між економічними суб'єктами на основі співвідношень фактичного попиту і пропозиції, зменшують ступінь невизначеності і ризику та мінімізують трансакційні витрати [2, с. 240] .

Теоретико-методологічним питанням формування та вдосконалення біржової діяльності на ринку сільськогосподарської продукції присвячено праці багатьох вітчизняних і зарубіжних вчених, таких як Б. Беренштейна, Р. Дудяка, П. Гайдуцького, О. Дегтярьової, В. Горьового, Б. Дмитрука, О. Кандинської, О. Могильного, О. Мограб, Б. Пасхавера, П. Саблука, В. Савченка, М. Солодкого, О. Сохацької, О. Шпичака та інших. Разом із тим у сучасних реаліях формування аграрного ринку багато питань залишилися поза увагою і потребують детальнішого вивчення [3, с. 159] .

Проаналізувавши біржову діяльність на ринку сільськогосподарської продукції було виявлено чимало проблем зовнішнього характеру, зумовлених нерозвинутістю та занепадом внутрішніх товарних ринків, а також проблем

власних бірж, пов'язаних зі слабкою матеріально-технічною базою для впровадження прогресивних технологій біржової торгівлі [4, с. 107] .

Отже, для вирішення проблеми подальшого зміцнення аграрного біржового ринку потрібно провести такі заходи:

— для розвитку прозорої біржової торгівлі в Україні, формування високоліквідного біржового ринку сільськогосподарської продукції, збільшення обсягів біржових операцій необхідно реалізувати на практиці торгівлю ф'ючерсними контрактами і опціонами, що також дасть змогу забезпечити самофінансування сільськогосподарського виробництва;

— запуск ф'ючерсного ринку на сільськогосподарську продукцію, особливо ф'ючерса, номінованого в національній валюті, допоможе вітчизняним аграріям планувати діяльність в довгостроковій перспективі, сприятиме зниженню цінових ризиків, а в деяких випадках надаватиме можливість заробити додаткові гроші для розвитку власного виробництва;

— з огляду на те, що Україна є одним з найбільших світових експортерів зернової продукції, необхідно максимально сприяти розширенню обсягів біржової торгівлі сільськогосподарською продукцією і запровадженню сучасних

біржових механізмів електронної торгівлі, а також інтегруватися до міжнародної системи біржової торгівлі [5, с. 105] .

Таким чином, розвиток аграрного сектору неможливий без застосування економічно ефективних механізмів збуту виробленої продукції.

Література

1. Беренштейн Б. Л., Третьяк О. М. Перспективи розвитку українського біржового аграрного ринку : Економіка АПК. Київ, 2010. 56 с.

2. Дмитрук Б. П. Організація біржової діяльності в агропромисловому комплексі : навч. посіб. для вузів. Київ : Либідь, 2001. 344 с.

3. Дудяк Р., Міколяш Ф., Ситник Н. Організація функціонування та розвиток товарних бірж України в умовах економічної кризи : вісник Львівського національного університету. Львів, 2011. 163 с.

4. Шобаніна О. В. Біржовий ринок : ретроспектива розвитку, основні проблеми і напрями їх розв'язання : Економіка АПК. Київ, 2007. 109 с.

5. Шобанін В. С., Піюренко В. С. Сучасний стан і напрями активізації та удосконалення біржової діяльності на аграрному ринку : Економіка АПК. Київ, 2009. 107 с.

Карнаушенко А. С.

*к.е.н., ст. викладач кафедри економіки та фінансів
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»*

АГРАРНІ РОЗПИСКИ ЯК ОДНЕ З ДЖЕРЕЛ ФІНАНСУВАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

Протягом багатьох років головним джерелом фінансування підприємства є власний капітал господарства, який забезпечує фінансову ліквідність,

стабільність та незалежність виробника від різних зовнішніх чинників. Але як свідчить практика – ефективна діяльність сільськогосподарських підприємств неможлива без залучення позикових коштів для ведення, розширення господарської діяльності та підвищення рівня рентабельності підприємства. Високі кредитні ставки, вимоги надання застави та надмірна банківська бюрократизація – основні причини, які зумовлюють відмовитися від банківського кредитування та активізувати пошуки альтернативних джерел фінансування. Все більшої популярності серед сільськогосподарських виробників набуває новий для України фінансово-кредитний інструмент – аграрна розписка.

Сільське господарство є одним з найприбутковіших видів діяльності в Україні, рівень рентабельності виробництва зернової продукції якої у 2018 р. становив 24,7%, а технічної продукції – 32,5% проти 8,9 % в цілому по економіці країни (рис. 1).

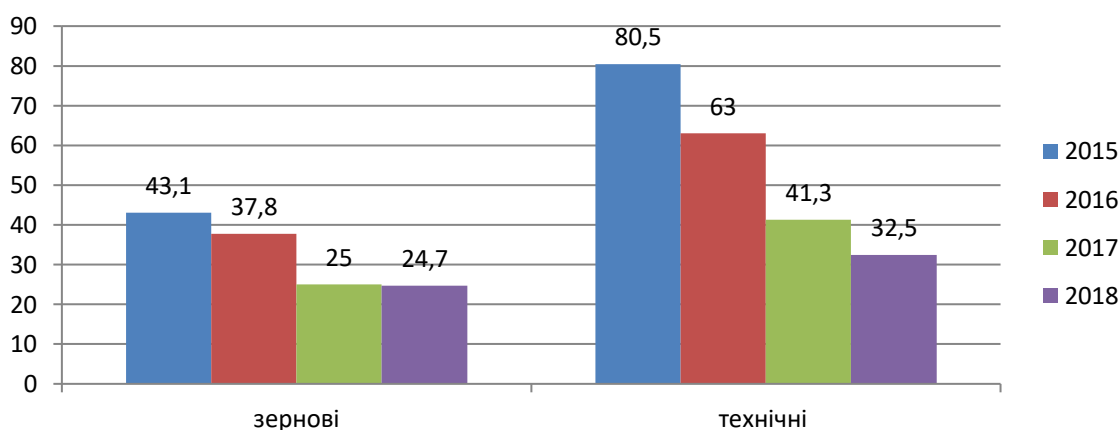

Рис. 1. Динаміка рівня рентабельності виробництва зернових та технічних культур сільськогосподарськими підприємствами України (у відсотках)

Джерело: складено за даними Державної служби статистики України [1]

Незважаючи на значимість сільськогосподарського виробництва у вирішенні таких стратегічних завдань, як забезпечення продовольчої незалежності держави та стимулювання розвитку всього АПК країни, частка кредитних коштів, що залучені галуззю значно нижче аналогічних показників розвинених зарубіжних країн. Це пояснюється тим, що підприємства не здатні вчасно оновлювати технічний і технологічний стан власних основних фондів, як наслідок, спостерігається низький рівень кредитування сільськогосподарських виробників в зв'язку з тим, що немає заставного майна. Тому виробники сільськогосподарської продукції постійно перебувають у пошуку нових джерел фінансування власної діяльності відмінних від кредитування.

Використання аграрних розписок – це передовий досвід розвинутих аграрних країн світу. Завдяки аграрним розпискам Бразилія пододала затяжну кризу в економіці 70-80 рр., що стало основою розвинутого кредитування під заставу майбутнього врожаю. Саме зараз цей підхід демонструє впевнений розвиток та захоплення все нових ринків сільськогосподарської продукції [2].

Дане поняття з'явилося в Україні в 2012 р. з прийняттям Закону України «Про аграрні розписки», згідно даного документу «аграрна розписка – товаророзпорядчий документ, що фіксує безумовне зобов'язання боржника, яке забезпечується заставою, здійснити поставку сільськогосподарської продукції або сплатити грошові кошти на визначених у ньому умовах» [4].

Аграрні розписки – зручний та простий інструмент, який допоможе залучити сільгоспвиробників до співпраці з постачальниками запасів (насіння, добрив, запасних частин, паливно-мастильних матеріалів, сільськогосподарської техніки), дистриб'юторами, банками, фінансовими установами, виконавцями робіт та послуг, агротрейдерами, переробними підприємствами та іншими учасниками ринку.

Аграрна розписка – це борговий цінний папір, що фіксує зобов'язання боржника, яке забезпечується заставою під майбутній врожай, здійснити поставку продукції або сплатити кошти.

Фактично аграрна розписка є угодою між сільгоспвиробником (позичальником) і кредитором (банком, постачальником чи іншим суб'єктом), за якою заставою є майбутній врожай. Залежно від умов розрахунку аграрні розписки можуть бути фінансовими та товарними. За фінансовими розписками розрахунок відбувається грошима, за товарними – частиною зібраного урожаю [4].

Для швидшого впровадження даного інструменту в Україні діє Проект «Аграрні розписки в Україні», який впроваджується IFC (International Finance Corporation), членом Групи Світового банку, в партнерстві зі Швейцарською Конфедерацією [2].

У 2018 р. в сільське господарство України залучено понад 4,8 млрд грн та видано 752 аграрних розписок, з них 314 товарних аграрних розписок на загальну суму 2698 млн грн та 438 фінансових аграрних розписок на загальну суму 2102 млн грн [2] (рис. 2).

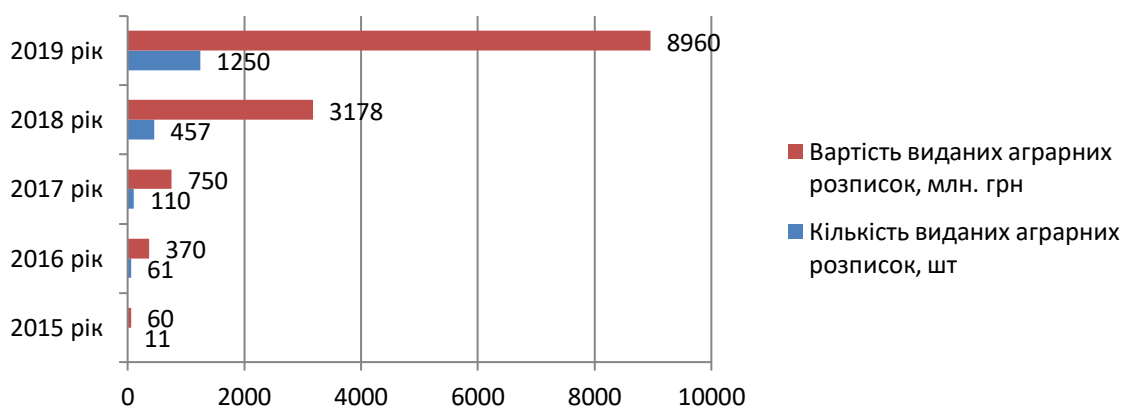

Рис. 2. Динаміка залучення фінансових ресурсів за допомогою аграрних розписок за 2015-2019 рр.

Джерело: складено за даними Єдиного реєстру аграрних розписок [3]

Проаналізувавши дані рис. 1 встановлено, що у 2018 р. в порівнянні з 2017 р. кількість укладених аграрних розписок збільшилась більше ніж в 4 рази, а залучені кошти збільшились на суму 2428,6 млн грн.

Аграрні розписки є інноваційним інструментом залучення додаткових ресурсів до виробничого процесу у сільському господарстві, які мають багато переваг в порівнянні з іншими джерелами фінансування. До переваг застосування розписок можна віднести: швидкість оформлення (до 7 днів) та легкість застосування, наявність застави (тобто майбутній урожай), а як наслідок: безумовність виконання аграрної розписки, обов'язкове нотаріальне посвідчення, реєстрація аграрних розписок в єдиному Реєстрі аграрних розписок, публічний доступ до єдиного Реєстру аграрних розписок, погашення розписки прив'язано до збору урожаю, в разі неврожаю або форс-мажорних обставин може бути від термінованою або заміненою на інший вид сільськогосподарської продукції, полегшена процедура стягнення через виконавчу службу без залучення суду. Аграрні розписки можуть стати тим основним інструментом економічного зростання аграрного сектору та дати поштовх до розвитку малих аграрних суб'єктів господарювання завдяки додатковим джерелам фінансування.

Література

1. Статистична інформація. *Державна служба статистики України*: веб-сайт. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 14.01.2020)
2. Руснак А. В., Прохорчук С. В., Карнаушенко А. С. Сучасний стан та перспективи розвитку аграрних розписок в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. № 3. С. 5–11. URL: <http://www.investplan.com.ua/?op=1&z=6498&i=0> (дата звернення 14.01.2020)
3. Єдиний реєстр аграрних розписок. *Аграрні розписки* : офіційний веб-сайт ДП «Аграрні реєстри». URL: <http://agroregisters.com.ua/> (дата звернення 14.01.2020).
4. Про аграрні розписки: Закон України від 6 листопада 2012 р. № 5479-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5479-17> (дата звернення 14.01.2020).

Карпенко М.В.

студентка

*ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана», м. Київ*

Осіпова О.І.

к.е.н., доцент

*ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана», м. Київ*

МЕТОДИ РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ ЗА ВИКОРИСТАННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ, ЇХ ЕФЕКТИВНІСТЬ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ

На сьогоднішній день проблема впровадження інформаційних технологій в сільське господарство України обговорюється досить часто. Які темпи

розвитку за використання ІТ, які методи є найбільш ефективними та доцільними – на ці питання спробуємо дати відповіді.

Будь-яка сфера діяльності містить в собі величезні потоки інформації, які людям все складніше сприймати та обробляти без допомоги новітніх технологій. Тож сміливо можемо стверджувати, що інформаційні технології відкривають нові способи та методи управління у багатьох, значно різних за своєю діяльністю, галузях, адже перед людиною з'являється нова платформа значної впорядкованої кількості даних, якими вона може надалі оперувати.

Сам процес впровадження інформаційних технологій в аграрну сферу можна назвати її оцифруванням. На сьогодні, аналізуючи динаміку внесених змін за останні декілька років, розвиток інформаційних технологій в аграрній сфері набирає швидких темпів. Але варто зазначити, що такі висновки експерти роблять аналізуючи загальну картину. Якщо ж заглянути глибше, а саме на ставлення середніх підприємств до інформаційних технологій, то маємо змогу спостерігати, що вони не мають бажання впроваджувати нові методи, адже вважають, що така діяльність не є доцільною. А все тому, що одним з головних аспектів застосування ІТ в агробізнесі є систематичність, а відносно невеликим підприємствам дійсно важко впроваджувати цілу систему, в той час як впровадження цієї системи частинами не є ефективним [1].

Застосування інформаційних технологій в аграрній сфері має ряд переваг, а саме:

- розробка планування та безпосереднє виконання робіт зводиться до високої точності;
- чітке бачення недоліків у функціонуванні;
- значне зменшення ваги людського фактору;
- автоматизація, внаслідок якої підвищується продуктивність визначених процесів;
- оперативність та можливість швидкого реагування;
- мінімізація похибок у розрахунках матеріальних ресурсів, дає змогу запобігати використанню зайвих витрат.

Вказавши переваги, варто також зазначити недоліки, а саме проблеми, яких зазнають підприємства при перших спробах впровадження інформаційних технологій:

1. Першою проблемою, безумовно, є великі капіталовкладення, як вже зазначалося вище, певна частина підприємств просто не має змоги це реалізувати.

2. По-друге, на якому етапі розвитку б зараз не були новітні технології саме в цій сфері, рівень активності підтримки держави ще не досяг достатнього рівня.

3. Ще одною перешкодою стає вік суб'єктів даної сфери. Як відомо, фермери це здебільшого люди старшого покоління, та їх зацікавленість до використання нових технологій є малою, в пріоритет для себе вони виберуть стабільність.

4. Впровадження нових технологій дасть значний поштовх до скорочення робітників, тож, ще одна перепона, яка сповільнює процес оцифрування даної сфери – це страх безробіття [2].

На сучасному ринку інформаційних технологій наявні рішення до проблем майже будь-яких виробництв, від найпримітивнішого вирощування зернових до виготовлення різних продуктів їх переробки. Здебільшого відомі технології сьогодні реалізовані на основі прикладних комп'ютерних програм, що і пояснює їх складність та багатосторонність. До найбільш використовуваних методів насамперед входять програми, направлені на оптимізацію розташування культур в системах сівозміни, враховуючи розрахунки використання кількості добрив; програми спрямовані на раціональне управління та керування земельними ресурсами; також програми, які базуються на оцінці економічної ефективності підприємств та продуктивності виробництв; створення технологічних карт при обробці культур; процесу контролю мікроклімату в теплицях та багато іншого.

В Україні нині функціонує багато новітніх методів розвитку аграрного сектору за допомогою інформаційних технологій. Варто зазначити, що і кількість подібних стартапів також зростає, що свідчить про ефективність даних методів та їх розвиток. Із значного переліку хочеться розповісти про успішні проекти, які вже вдало функціонують в аграрній сфері.

I. Точне землеробство. Точне землеробство базується на науковій концепції, яка свідчить про уявлення стосовно існування неоднорідностей в межах кожного поля. Для їх оцінки, розгляду та дослідження використовуються, такі нові програми як системи глобального позиціонування GPS, спеціально зйомка з супутників, нові розробки для розвитку менеджменту в агробізнесі за використання геоінформаційних систем. Діяльність даного проекту базується на аналізі зібраних даних та побудові нового більш ефективного плану використання всіх наявних ресурсів.

II. Моніторинг посівів за використання супутників. Функціонує на основі постійного та безперервного спостереження за динамікою індексів вегетації, що дозволяє відстежувати як позитивні так і негативні зміни у розвитку рослин. Проаналізувавши індекс вегетації, можна виявити диспропорції в розвитку окремої конкретної культури, що підтверджує необхідність у застосуванні різних сільськогосподарських робіт, відповідно спрямованих на різні цілі.

III. Картографування полів та врожайності. Даний метод безпосередньо пов'язаний попереднім проектом, адже є практичним його наслідком. На результатах моніторингу розробляються та створюються технологічні карти, а також електронні паспорти полів, які містять абсолютно всю інформацію про поля, побудовані на раніше знайдених показниках.

IV. Використання дронів. Дана технологія здається мені давньою, відносно інших, які нині функціонують. А також всім відомо, що дрони в сучасному світі використовують в багатьох сферах. В аграрному секторі, дрони використовують як ще один засіб для онлайн моніторингу і останнім часом зазнає транспортного використання.

V. Керування технічними засобами. До цієї системи входять контроль використання палива, спостереження за переміщеннями техніки, управління окремими видами обладнання, які потребують людського спостереження, чітке визначення обмежень у часі певних операцій та контроль їх виконання.

VI. Інформаційні технології для тваринництва. Застосування інформаційних технологій у секторі тваринництва дає змогу заощаджувати ресурси і сприяти зростанню прибутку за рахунок підвищення продуктивності кожної тварини, а також ефективного планування майбутніх операцій. При цьому спеціально призначені програми великі обсяги даних про місцезростащування тварин в глобальній навігаційній система, а також наявна унікальна можливість отримувати дані стосовно здоров'я та самопочуття певних видів тварин.

Вище перелічені проекти є доцільними і вже довели свою ефективність. Ще більше нових методів за участі інформаційних технологій знаходяться на етапі створення та розвитку, з цього випливає, що інформаційні технології дають сильний поштовх до розвитку аграрної сфери в цілому [3].

Отже, як висновок можна стверджувати, що застосування ІТ в аграрному секторі сприяє підвищенню продуктивності праці, за допомогою цих процесів велика кількість проблем мають тенденцію до вирішення, оскільки інформаційні технології знаходяться в постійному розвитку, тож і сфери в яких вони використовуються прямують до вдосконалення.

Література

1. Єдамова А. М. Застосування сучасних інформаційних технологій у сільському господарстві [Електронний ресурс] / А. М. Єдамова – Режим доступу до ресурсу: <http://www.pdaa.edu.ua/np/pdf2/27.pdf>.

2. Павлюк Т. Використання сучасних інформаційних технологій в сільському господарстві [Електронний ресурс] / Т. Павлюк, Л. Волонтир – Режим доступу до ресурсу: <http://repository.vsau.org/getfile.php/16997.PDF>.

3. Методи розвитку аграрної сфери за використання інформаційних технологій, їх ефективність при застосуванні [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://agroprod.biz/2017/07/doslidzhennya-vysoki-tehnolohiji-v-ahranij-haluzi-ukrajiny/>.

Кацемір Я.В.

к.е.н., старший викладач

ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»

СІЛЬСЬКИЙ ТУРИЗМ В УКРАЇНІ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Внутрішній туризм стає сьогодні важливим соціально-економічним явищем. У його системі переплетені інтереси економіки і культури, безпеки і міжнародних відносин, екології і зайнятості населення, готельного бізнесу та підприємств торгівлі. Це шлях до розвитку та вдосконалення міжрегіонального та міжнародного співробітництва, зміцнення як ділових, так і дружніх відносин.

При відповідній увазі з боку держави сектор туризму здатний забезпечувати значну частку валового внутрішнього продукту. Тому одним із пріоритетних напрямків розвитку та зростання економіки країни повинно стати формування конкурентоспроможного туристично-рекреаційного кластера при ефективному використанні і збереженні туристично-рекреаційних ресурсів країни.

В Україні є великий потенціал для розвитку індустрії туризму: багате історичне минуле, численні пам'ятки історії та культури, оздоровчі комплекси, біологічні пам'ятки природи, десятки унікальних виробництв. Цей величезний потенціал повинен бути максимально ефективно використаний для розвитку самостійного напрямку туристичної діяльності, який отримав назву «сільський туризм». В сучасних умовах особливо важливо, що сільський туризм може стати одним з основних видів несільськогосподарської діяльності в сільській місцевості, що забезпечує високий рівень зайнятості і сприяє диверсифікації сільської економіки в цілому.[1, с.17]

Агротуризм є інноваційним сектором сучасної туристичної галузі.

Розвитку ринку послуг сільського туризму і маркетингу в цій сфері сприяють такі глобальні тенденції, як збільшення числа екологічних проблем в суспільстві, популяризація здорового способу життя; перенасичення ринку традиційного туризму; перетворення сільського туризму в основний вид діяльності жителів села; розвиток мережі «Інтернет», завдяки якому фермери отримали можливість самостійно здійснювати продаж і просування своїх послуг за допомогою інтернет-технологій.

Сільський туризм для жителів сіл - це самозайнятість і додаткове джерело доходу, для місцевої влади і регіону - приплив додаткових коштів, розвиток інфраструктури, створення нових робочих місць, для України в цілому - можливість розвитку туризму за межами міст, де повністю відсутні готелі, а для туристів - можливість недорогого відпочинку в екологічно чистому середовищі.

Практика показує, що головною умовою або базою для розвитку сільського туризму, крім природно-географічних передумов, є досить високий сільськогосподарський потенціал і фермерські господарства, які функціонують на території регіону, і, звичайно, державна підтримка цього і суміжних з ним напрямків.

Розвиток послуг сільського туризму, збільшення кількості готелів і баз відпочинку дозволяють надавати широкий спектр послуг значній кількості громадян, які бажають долучитися до традиційного сільського побуту, відпочити на селі.

Національна туристична організація України оголосила 2020 рік – роком сільського туризму.

До сільського туризму належить і екотуризм, і відвідання різних місцевостей і різних громад, тощо. Загалом це все що стосується автентичності, традицій, культури та природи у сільській місцевості.

Розвиток сільського туризму вирішує декілька задач:

- мінімізує міграцію з сільських територій до міст;

- забезпечує можливості працевлаштування сільської молоді, етнічних меншин, жінок та маргіналізованих груп;
- зменшує бідність;
- зберігає культуру та спадщину.

Незважаючи на те, що крім розвитку сільського туризму існують інші пріоритети, всі країни світу визнають його потенціал як засіб диверсифікації своїх продуктів в секторі туризму та індустрії гостинності.

Мабуть, найбільша потреба сектору – це підготовка мешканців села до вдосконалення своїх сервісних навичок та розвитку людського капіталу, який забезпечить сталий та збалансований розвиток сільського туризму. Крім того, здоровий розвиток сільського туризму вимагає встановлення та впровадження міжнародних стандартів, об'єднаних у комплексну систему якості дестинацій, яка функціонально відповідає сучасним потребам ринку і ефективно підвищує якість обслуговування та управління.

Література

1. Горін А.Д. Сільський туризм: досвід і перспективи розвитку, Мукачево, 2013, 267с.

Кирилюк Ю. О.

студентка магістратури

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

Арзянцева Д. А.

к.е.н., доцент

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

РИЗИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ УКРАЇНИ

Аграрний сектор забезпечує розвиток різних сфер держави. Але проаналізувавши теперішній стан цього сектора виявлено, що підприємства аграрної сфери використовують застаріле обладнання, незначне використання інноваційного потенціалу, а також мало коштів і персоналу. Тому варто звернути увагу на перспективи та ризики розвитку агробізнесу. Перед тим як перейти до питання ризиків та перспектив аграрного бізнесу, слід визначити переваги та недоліки розвитку цієї сфери.

Перевагами розвитку агробізнесу в Україні є:

- 70% всієї площі України – це сільськогосподарські угіддя;
- Хороший клімат;
- Великі запаси чорноземів;
- Забезпеченість водними ресурсами;
- Сприятливе географічне розташування;
- Зростання престижу аграріїв;
- Фіксований податок;
- Експорт зерна.

Недоліками розвитку агробізнесу в Україні є:

- Погіршення родючості;
- Є значна територія, яка радіаційно забруднена;
- Ерозія землі;
- Потрібні реформи в аграрній сфері;
- Низький рівень державної підтримки.

Проаналізувавши переваги та недоліки розвитку аграрного бізнесу, було виявлено, що переваг є більше і вони більш вагомі ніж недоліки. Підприємства аграрної сфери мають бути готові до глобальних змін та вміти адаптуватися до них. Але для того, щоб агробізнес нормально функціонував і міг конкурувати з іноземними компаніями, потрібно залучитися підтримкою держави. Під підтримкою держави мається на увазі: створення сприятливого середовища для підприємств, пільгового оподаткування, полегшення процесу отримання та виплати кредитів, підтримки технічного прогресу і сприяння розвитку сільських територій.

Держава має сприяти стимулюванню інтеграції та об'єднання учасників аграрного бізнесу, страхування їх можливого ризику.

Від стану конкурентоспроможності аграрних підприємств залежить і розвиток економіки. Стан ринку аграрної сфери завжди змінюється, внаслідок чого підприємства потрібно створювати нові конкурентні переваги. Чудовою конкурентною перевагою є логістика. На даний момент логістика в аграрній сфері не дуже розвинена, і потребує удосконалення.

Основними перешкодами розвитку логістики в агробізнесу є:

1. Відсутність урядової програми з розвитку логістики в аграрній сфері.
2. Немає кваліфікованих працівників з логістики в даній сфері.
3. Немає коштів.
4. Низька якість дорожнього покриття.
5. Недосконале GPS забезпечення.
6. Низька інвестиційна привабливість цієї сфери.
7. Корупція.

Через неефективну логістику в агробізнесі підприємства втрачають свій прибуток. Зараз витрати на логістику в Україні значно перевищують за витрати в США.

Ризики та загрози для аграрного бізнесу:

1. Зумовлені внутрішніми чинниками.
2. Зумовлені зовнішніми чинниками.

До ризиків, які зумовлені внутрішніми чинниками належать:

1. Відсутність необхідної державної підтримки.
2. Недостатній рівень розвитку інфраструктури аграрного ринку.
3. Застарілі технології.
4. Посилення залежності аграрних виробників від імпорту матеріально-технічних ресурсів за відсутності внутрішніх альтернативних джерел їх поповнення.
5. Відсутність обмежень розмірів товарних надбавок, що веде до значного зростання цін на продукцію.
6. Низька інвестиційна привабливість сфери.

7. Відсутність овочів та фруктів взимку спричиняю потребу в імпорті.

До ризиків, які зумовлені зовнішніми чинниками належать:

1. Зростання відкритості національної економіки і імпортних потоків призведе до погіршення фінансового стану національних аграрних товаровиробників через згортання недостатньо конкурентоспроможних агропродовольчих виробництв.
2. Слабкий розвиток логістики.
3. Посилення продовольчої кризи приведе до підвищення цін.
4. Висока конкуренція.

Для належної адаптації аграрних підприємств до світових змін потрібно сформулювати стратегію розвитку аграрного бізнесу. Метою цієї стратегії є забезпечення ефективного функціонування аграрних підприємств та підвищення конкурентоспроможності підприємств.

Завданнями даної стратегії є:

- Покращення зовнішнього та внутрішнього середовища;
- Підвищення інноваційного та інвестиційного забезпечення агробізнесу;
- Формування хорошого іміджу в аграрній сфері;
- Покращення процесу ціноутворення;
- Підвищення експорту вітчизняної продукції;
- Врівноваження попиту та пропозиції;
- Вихід на світовий ринок;
- Покращення економічних відносин;
- Підвищення виробництва;
- Покращення інформаційно-аналітичного забезпечення;
- Покращення техніко-технологічної складової.
- Адаптація аграрного середовища до глобальних змін.

Отже, аграрний бізнес в Україні має хороші перспективи розвитку, але він не обійдеться без допомоги держави. Держава повинна застосувати деякі заходи щодо покращення аграрної сфери, та дати можливість підприємствам конкурувати не лише в Україні, а й на світовому ринку.

Література

1. Грановська В. Г. Організаційні трансформації аграрного бізнесу в Україні / В. Г. Грановська // Економіка АПК. – 2018. - № 3. – С. 63 – 73
2. Скрипник А. В. Аналіз структурних зрушень в аграрному бізнесі / А. В. Скрипник // Економіка АПК. – 2016. - № 10. – С. 22 -29
3. Жук В. М. Стан і розвиток спеціальних режимів оподаткування аграрного бізнесу / В. М. Жук // Фінанси. – 2017. - № 9. – С. 48 – 54

Козак М.І.
к.е.н., завідувач відділу організації наукових
досліджень та інноваційного розвитку
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

ІННОВАЦІЙНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ПЕРЕДУМОВА СТАЛОГО РОЗВИТКУ

Усвідомлення відповідальності перед навколишнім світом та прийдешнім поколінням спонукало до появи концепції сталого розвитку і розробки відповідних шляхів її реалізації. Першим глобальним рішенням стало прийняття 8 вересня 2000 р. Генеральною Асамблеєю Декларації тисячоліття Організації Об'єднаних Націй [1], якою було встановлено вісім цілей розвитку, до реалізації яких приєдналась і Україна, визначивши для себе пріоритети: подолання бідності, забезпечення доступу до якісної освіти, забезпечення гендерної рівності, поліпшення здоров'я, забезпечення сталого розвитку. Фактично ці цілі стали імпульсом до розуміння складності проблеми та пошуку шляхів до якісної зміни сучасного світу. 25 вересня 2015 року Генеральною Асамблеєю було прийнято Резолюцію 70/1. Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року [2], в якій 8 цілей тисячоліття розвинулись до 17 цілей сталого розвитку, охопивши нові сфери. Зокрема до них увійшли: індустріалізація, інновації та інфраструктура. Серед пріоритетів розвитку сільських територій, зазначених у десятилітній стратегії Європа 2020 [3], першочерговими визначені: стимулювання інновацій, співпраці та розбудова бази знань на сільських територіях; підвищення життєздатності ферм і конкурентоспроможності всіх видів сільського господарства у всіх регіонах і просування інноваційних технологій та сталого управління лісами.

Особливо важливим є позиціонувати місце інновацій в процесі реалізації сталого розвитку. Для досягнення цілей сталого розвитку необхідно усвідомити ті реалії сучасного розвитку, які вказують на основне джерело подальшого суспільного прогресу – людський інтелект. Отже, ключовим має бути орієнтація на розвиток людини як особистості та залучення ресурсів у розвиток людського потенціалу. За такого підходу питання економічної ефективності, продуктивності праці та інші виробничі пріоритети відходять на другий план. Разом із цим, все частіше відбувається усвідомлення необхідності змін самою людиною як реакція на виклики, пов'язані із змінами навколишнього середовища. Таке усвідомлення може стати ключовим для реалізації сталого розвитку.

Традиційно під моделлю інноваційного розвитку розуміють побудову економіки, зорієнтовану на запровадження в господарську діяльність результатів інтелектуальної діяльності: нових знань, технологій, розробок через їх комерціалізацію з метою одержання прибутку. Проте, на нашу думку, **в основу моделі інноваційного розвитку має лягти розвиток людини та її потенціалу.** Враховуючи це така модель буде не лише успішною, але й такою,

що сприятиме досягненню цілей сталого розвитку. І тому очевидним є те, що в основі державної політики має бути інноваційна модель розвитку економіки.

Держава при цьому повинна забезпечити формування сприятливого інноваційного середовища. Від держави суб'єктами інфраструктурного забезпечення інноваційної діяльності в Україні виступають: Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, центральні органи виконавчої влади, спеціальний уповноважений центральний орган виконавчої влади у сфері інноваційної діяльності, органи місцевого самоврядування. Сучасна нормативно-правова база стосовно науково-технічної та інноваційної діяльності налічує близько 200 документів (закони, укази Президента, підзаконні акти у формі постанов Уряду, наказів центральних органів виконавчої влади тощо). Протягом 2013-2018 років в Україні схвалено близько 40 стратегічних галузевих документів, що стосуються розвитку інновацій в різних сферах. Проте був відсутній крос-секторальний документ, спрямований одночасно на розвиток інноваційної діяльності усєї економіки та практичну реалізацію моделі інноваційного розвитку. 10 липня 2019 року Урядом України було прийнято Стратегію розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року, яка спрямована на вирішення питань розвитку інноваційної діяльності, спільних для всіх сфер діяльності, та розвиток зв'язків між суб'єктами, що створюють і впроваджують новації [4]. Не дивлячись на це, здійснювану державну інноваційну політику в Україні здебільшого можна вважати декларативною, на рівні проголошення інноваційних пріоритетів, а не як програму заходів з підтримки та активізації інновацій. До того ж, інноваційна модель розвитку потребує витрат на фінансування науки не менше 2% ВВП. Країни, які досягли високих темпів економічного зростання за рахунок інноваційної компоненти, відповідають цій вимозі. Характерним для таких країн є постійне збільшення частки ВВП, направленої на виконання науково-дослідних робіт, а враховуючи постійний ріст таких економік зазвичай має місце мультиплікативний ефект у збільшенні видатків на науку. Україна постійно демонструє зменшення питомої маси витрат на дослідження у ВВП: з 0,75% – у 2010 р. до 0,47% – у 2017 р. Фактичні витрати на науково-дослідні і дослідно-конструкторські роботи в Україні в обсязі менше 1 млрд. дол. США ніяк не можна порівнювати і витратами від близько 50 млрд. дол. США у Великій Британії до понад 500 млрд. дол. США в США.

Вітчизняна Стратегія розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року передбачає також розбудову національної інноваційної екосистеми, одним із основних пріоритетів якої має стати формування інноваційної інфраструктури. Тому окрім збільшення видатків на наукові дослідження, надзвичайно важливим є фінансування розбудови інноваційного середовища та його інфраструктури.

Виходячи із викладеного, вважаємо вирішення питань інновацій та інфраструктури визначальним для подальшого розвитку країни. Для досягнення цілей сталого розвитку інноваційна модель економіки повинна змістити акценти пріоритетності в сторону соціальної складової.

Література

1. 55/2. United Nations Millennium Declaration: Resolution adopted by the General Assembly on 8 September 2000. URL: <https://undocs.org/en/A/RES/55/2>
2. 70/1. Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development: Resolution adopted by the General Assembly on 25 September 2015. URL: <https://undocs.org/en/A/RES/70/1>
3. EUROPE 2020 A strategy for smart, sustainable and inclusive growth: Communication from the Commission. Brussels, 3.3.2010. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:52010DC2020&qid=1579222553100&from=EN>
4. Про схвалення Стратегії розвитку сфери інноваційної діяльності на період до 2030 року: розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 липня 2019 р. № 526-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/526-2019-%D1%80>

*Кривий В.
здобувач наукового ступеня доктора філософії
Херсонський державний аграрний університет*

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ВІТЧИЗНЯНИХ ПІДПРИЄМСТВ З ВИРОБНИЦТВА ПРОДУКЦІЇ ПТАХІВНИЦТВА В УМОВАХ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ

У нинішніх умовах до найбільш пріоритетних напрямків розвитку економіки нашої країни належать прискорення розвитку зовнішньоекономічної діяльності, розвиток взаємовигідних партнерських відносин з зарубіжними партнерами, який має базуватися на основі збільшення рівня експортного потенціалу. Так як зовнішньоекономічна політика держави направлена на євроінтеграцію та просування продукції українських виробників на ринок країн ЄС, збільшення рівня експортного потенціалу може здійснюватися за рахунок оновлення та модернізації виробничих процесів та пристосування стандартів якості до вимог, які висуває країн-імпортер відповідного виду продукції.

Метою даного дослідження є формування та реалізації експортного потенціалу сільськогосподарських підприємств, а також розробка практичних рекомендацій стосовно підвищення ефективності його використання в умовах євроінтеграції.

Об'єктом дослідження є процес формування та реалізації експортного потенціалу сільськогосподарських підприємств. Предметом дослідження є теоретичні аспекти формування й розвитку експортного потенціалу сільськогосподарських підприємств.

Сучасні процеси інтернаціоналізації світового економічного розвитку не обходять і Україну, котра поступово входить в систему міжнародних економічних відносин. В сучасній міжнародній економіці головним елементом є підприємство, яке виступає основним суб'єктом ринкової економіки. Зовнішньоекономічна діяльність – це одна з найбільш важливих та невід'ємних сфер економічної діяльності. При виході на зовнішній ринок, підприємство

зустрічається з новими вимогами щодо своєї діяльності, котрі змушують його вдосконалювати технічні параметри виробництва, підвищувати продуктивність праці на підприємстві та якість його продукції. Виконання та дотримання даних умов можливе при ефективному використанні повного комплексу методів та форм міжнародних економічних відносин. Базою зовнішньоекономічної діяльності країни є її зовнішня торгівля, яка здійснюється у двох основних формах: експорт та імпорт.

Ключові важелі впливу експорту на зовнішньоекономічну діяльність держави в межах міжнародного поділу праці проявляються через просування конкурентоспроможної продукції, робіт та послуг на зовнішні ринки; отримання країною виручки в іноземній валюті, яка необхідна для вдосконалення та оновлення виробничих потужностей, за допомогою сучасних техніко-технологічних і управлінських винаходів та ідей; здійснення своєчасної оплати імпортової продукції, яка необхідна для країни. Отже, раціональне співвідношення експорту й імпорту зможе сприяти формуванню позитивного сальдо платіжного балансу держави [4].

Під час дослідження здійснення зовнішньої торгівлі виникає питання, чи має можливість країн для експорту загалом і що саме є основними 5 передумовами виходу підприємства на зовнішній ринок. Дані аспекти пояснюють актуальність теми дослідження експортного потенціалу підприємств, зокрема галузі птахівництва. Активізація процесу змін у напрямках зовнішньоекономічної діяльності на теперішній стадії розвитку економіки України зумовлює необхідність ґрунтовного дослідження проблем та перспектив розвитку експортного потенціалу. Однак, на сьогодні недослідженим залишаються теоретичні аспекти експортного потенціалу. За тлумаченням відомої дослідниці процесу формування і використання експортного потенціалу Т.М. Мельник, експорт є вагомим чинником впливу на економічне зростання країни та на її інтеграцію у світове господарство, і за таких умов він набуває ознак потенціалу [1, с. 243].

Експортний потенціал притаманний економічним суб'єктам усіх рівнів – підприємство, галузь, регіон всередині країни, національна економіка, угруповання кількох держав, які реалізують цей потенціал завдяки розвитку зовнішньої торгівлі, передусім експорту. Тобто експортний потенціал країни б складається з експортних потенціалів окремих галузей, а експортний потенціал галузі – з експортних потенціалів окремих підприємств [2, с. 35].

На першому рівні формується експортний потенціал суб'єктів підприємницької діяльності, так як по суті кожне підприємство може виступати потенційним експортером своєї продукції, при умові, що воно може виконати вимоги, які ставляться до суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності. Підприємства володіють виробничими, фінансовими, кадровими техніко-технологічними параметрами, тому вони можуть самостійно розширювати свою діяльність та планувати вихід на зовнішні ринки і тим самим підвищувати експортні можливості країни.

На другому рівні формування експортного потенціалу присутні дві галузі: галузь матеріального виробництва (сільське господарство, легка та

важка промисловість), які продукують матеріальні блага. Ці дві галузі тісно пов'язані між собою так як їх розвиток взаємозалежний. На третьому рівні експортний потенціал обох галузей об'єднується у експортний потенціал регіонів. Таким чином формується спеціалізація кожного регіону. Наприклад, одні області спеціалізуються на виробництві зернових культур для експорту, інші – на виробництві продукції легкої промисловості. Четвертий рівень формування експортного потенціалу є завершальним. На ньому потенціал усіх регіонів країни об'єднується в єдиний експортний потенціал держави [3, с. 155].

Отже, як можемо побачити з вище наведеної інформації, сільське господарство країн Європи є в пріоритеті підтримки держави. Що в подальшому сприяє таким високим показникам результативності реалізації продукції на світовому ринку. В Україні зараз розробляється стратегія європейського розвитку аграрного підприємництва 2020. За якою і в нашій країні в пріоритеті буде сталий, розумний та всеосяжний розвиток фермерських господарств як провідного важеля державної економіки.

Література

1. Мельник Т. Експортний потенціал України: методологія оцінки та аналіз. Міжнародна економічна політика. 2008. № 1-2 (8–9). С. 241-271.
2. Лаврів І. М. Перспективи розвитку зовнішньої торгівлі України з країнами Європейського Союзу. Modern Transformation of Economics and Management in Era of Globalization: conference proceedings of the International Scientific-Practical Conference (January 29, 2016). Klaipeda: Baltija Publishing, 2016. P. 37-40.
3. Коваленко Є. О. Діяльність держави щодо створення передумов для інтеграції України до ЄС. Гуманітарний вісник Запорізької державної інженерної академії. 2008. Вип. 34. С. 199-213.
4. Єдина комплексна стратегія розвитку сільського господарства та сільських територій на 2015-2020 роки. URL: <http://minagro.gov.ua/node/16025>.

Кузьмич А.П.

*старший преподаватель кафедры общепрофессиональных и специальных
юридических дисциплин*

*Белорусская государственная орденов Октябрьской Революции и
Трудового Красного Знамени сельскохозяйственная академия*

ПРАВОВЫЕ АСПЕКТЫ РАЗВИТИЯ МАЛОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА НА ТЕРРИТОРИИ СРЕДНИХ, МАЛЫХ ГОРОДСКИХ ПОСЕЛЕНИЙ, СЕЛЬСКОЙ МЕСТНОСТИ

Развитие, в частности, малого предпринимательства является основой для возникновения и формирования условий интенсивного социально-экономического роста. Малое предпринимательство рассматривается как эффективный инструмент развития рыночного хозяйства и форма экономической активности населения. Малый бизнес играет важную роль в экономике Республики Беларусь, способствует формированию конкурентной

среды, росту производства потребительских товаров, развитию сферы услуг, созданию дополнительных рабочих мест.

Безусловно, неотъемлемым элементом таких отношений являются и отношения по государственному регулированию предпринимательской деятельности, представляющего собой целенаправленную деятельность соответствующих законодательных, исполнительных и контролирующих органов, которые посредством различных форм и методов обеспечивают достижение поставленных целей, решение различных экономических и социальных задач и в общем регламентируют предпринимательскую деятельность в стране [2, с. 43].

В целом, государственная политика Республики Беларусь, направленная на либерализацию экономики, активное стимулирование развития малого бизнеса, а также связанные с этим мероприятия по созданию в стране благоприятной бизнес-среды для осуществления предпринимательской деятельности, должны способствовать дальнейшему динамичному развитию и повышению роли данного сектора экономики. Критерии отнесения к субъектам малого предпринимательства определены Указом Президента Республики Беларусь от 21 мая 2009 г. № 255 «О некоторых мерах государственной поддержки малого предпринимательства» [3].

Подписанный Президентом Республики Беларусь 7 мая 2012 г. Декрет № 6 «О стимулировании предпринимательской деятельности на территории средних, малых городских поселений, сельской местности» (далее - Декрет № 6) распространяет свое действие на территорию средних, малых городских поселений, сельской местности и принят в целях создания еще более благоприятных условий для развития бизнеса в регионах, наращивания экспортного потенциала страны. Действие предусмотренных Декретом № 6 льгот распространено не только на коммерческие организации Республики Беларусь, которые находятся на территории средних и малых городских поселений и сельской местности и осуществляют там свою деятельность, но и на индивидуальных предпринимателей, которые живут и работают там же.

Следует обратить внимание и на некоторые иные либерализационные начала законодательства об осуществлении предпринимательской деятельности:

1. Реорганизация и привлечение инвестиций в сельское хозяйство. Указ Президента Республики Беларусь от 04 июля 2016 г. № 253 «О мерах по финансовому оздоровлению сельскохозяйственных организаций» включает две группы мер: 1) финансовые; 2) организационные.

2. Налоговые льготы. С 27 сентября 2017 г. вступил в силу Указ Президента Республики Беларусь от 22 сентября 2017 г. № 345 «О развитии торговли, общественного питания и бытового обслуживания» (далее – Указ № 345, который предоставляет льготные условия для ведения бизнеса на территории сельской местности и малых городских поселений в части налогообложения, розничной торговли алкогольными напитками, антимонопольного законодательства, отчуждения имущества. Перечни населенных пунктов и территорий вне населенных пунктов, относящихся к

территории сельской местности и территории малых городских поселений, на которые распространяются предоставленные Указом № 345 налоговые льготы, будут утверждаться решениями областных Советов депутатов.

3. Контрольная (надзорная) деятельность. В Республике Беларусь установлен единый порядок осуществления контрольной (надзорной) деятельности, правовую основу которого составляет Указ Президента Республики Беларусь от 16 октября 2009 г. № 510 «О совершенствовании контрольной (надзорной) деятельности в Республике Беларусь» (далее – Указ № 510). С 1 января 2018 г. правила проведения контрольной (надзорной) деятельности существенно изменились в связи с принятием Указа Президента Республики Беларусь от 16 октября 2017 г. № 376 «О мерах по совершенствованию контрольной (надзорной) деятельности», которым внесены изменения в Указ № 510, касающиеся общего порядка государственного контроля (надзора), контролирующих (надзорных) органов и их сфер контроля (надзора), правил организации и проведения проверок, проведения мониторинга, ответственности за нарушения порядка проверок.

4. Консультативно-экспертная деятельность. Приказом Министерства сельского хозяйства и продовольствия Республики Беларусь от 10 ноября 2016 г. № 395 «Об общественно-консультативном (экспертном) совете по развитию предпринимательства при Министерстве сельского хозяйства и продовольствия Республики Беларусь» определяются порядок создания, цели, задачи, права и регламент работы общественно-консультативного (экспертного) совета по развитию предпринимательства при Министерстве сельского хозяйства и продовольствия Республики Беларусь. Одна из основных задач деятельности созданного совета - объективное рассмотрение и обсуждение проектов нормативных правовых актов по развитию и поддержке субъектов малого и среднего агробизнеса.

Как предполагается, беспрецедентный объем предоставляемых предпринимателям преференций на территориях средних, малых городских поселений, сельской местности придаст новый импульс развитию существующих и созданию новых производств. В конечном результате это приведет к созданию новых высокоэффективных рабочих мест, выпуску конкурентоспособной на внешнем рынке продукции, росту заработной платы, что в итоге будет способствовать решению многих социальных проблем. Предусмотренный Декретом № 6 порядок осуществления предпринимательской деятельности на указанных территориях будет способствовать устранению административных барьеров, развитию импортозамещающих производств, повышению экономического потенциала регионов и экономики Беларуси в целом.

В свою очередь, сокращение административного бремени на малый и средний бизнес, совершенствование системы нефинансовой поддержки будет способствовать увеличению вклада субъектов малого и среднего предпринимательства в занятость населения, валовую добавленную стоимость. Планируется, что к концу 2020 г. доля этого сектора предпринимательства в показателях занятости составит 40% (сегодня - примерно 30%) [1].

Таким образом, созданная в Республике Беларусь нормативно-правовая база, включая постановление Совета Министров Республики Беларусь от 11.03.2016 № 196 (ред. от 29.11.2019) «О Государственной программе развития аграрного бизнеса в Республике Беларусь на 2016 - 2020 годы и внесении изменений в постановление Совета Министров Республики Беларусь от 16 июня 2014 г. № 585» и постановление Совета Министров Республики Беларусь от 23 февраля 2016 г. № 149 «О Государственной программе «Малое и среднее предпринимательство в Республике Беларусь» на 2016 - 2020 годы», направлена на повышение экономической эффективности работы агропромышленного комплекса, качества и конкурентоспособности отечественной сельскохозяйственной продукции и продуктов питания, а также формирования рыночных основ хозяйствования в агропромышленном производстве.

Эффективная модель правового регулирования отношений, направленных на развитие малого бизнеса создает предпосылки для ускоренного экономического роста, способствует диверсификации и насыщению местных рынков, позволяя вместе с тем компенсировать издержки рыночной экономики (безработица, конъюнктурные колебания и т.д.). А малый бизнес содержит большой потенциал для оптимизации путей развития экономики и общества в целом.

Литература

1. Арушаньянц, П.Б. Департамент по предпринимательству анализирует нормы Декрета № 7 / П.Б. Арушаньянц // Консультант Плюс: Беларусь. Технология 3000 [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2020.

2. Вабищевич, С.С. Предпринимательское (хозяйственное) право Республики Беларусь: монография: Изд. 3-е, испр. и доп. / С.С. Вабищевич. – Мн.: Молодеж. Науч. об-во, 2005. – 448 с.

3. Веракса, С.А. Господдержка малого предпринимательства: кто и на что может рассчитывать / С.А. Веракса // Консультант Плюс: Беларусь. Технология 3000 [Электронный ресурс] / ООО «ЮрСпектр», Нац. центр правовой информ. Респ. Беларусь. – Минск, 2020.

Кушнірук В.С.

к.е.н., доцент

Миколаївський національний аграрний університет

Донець Т.Є.

здобувач вищої освіти

Миколаївський національний аграрний університет

АГРОБІЗНЕС ТА ЙОГО ОСНОВНІ РЕЗУЛЬТАТИ ДІЯЛЬНОСТІ В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Сільське господарство – одна з найважливіших галузей господарчого комплексу України, яка є основною рушійною силою для розвитку економіки

країни, підвищення добробуту населення, розв'язанні соціально-економічних проблем. Сільське господарство створює значній частині сільського населення робочі місця. Це галузь матеріального виробництва, що має важливе значення в забезпеченні населення продуктами харчування, а промисловості – сировиною. Тому розвиток сільського господарства постає як життєво важливий чинник становлення усіх секторів економіки.

Миколаївщина має значні можливості для розвитку сільськогосподарської галузі. Це і сприятливі природнокліматичні умови, родючі землі, трудові ресурси та давні хліборобські традиції. Область вважається одним із регіонів інтенсивного землеробства в Україні та має значні земельні ресурси. Загальна земельна площа становить 2458,5 тис. га.

Сучасний розвиток аграрного сектору економіки потребує особливої уваги до формування та активізації діяльності суб'єктів ринкової інфраструктури, створення ефективної маркетингової мережі руху сільськогосподарської продукції від виробника до споживача, яка мала б забезпечити паритетність економічних інтересів виробників, переробників і кінцевих споживачів.

Впродовж 2018р. підприємствами області було реалізовано власно виробленої аграрної продукції на суму 15597,2 млн. грн, з якої вартість продукції рослинництва становила 14803,1 млн. грн (94,9% загальної виручки), відповідно тваринництва – 794,1 млн. грн (5,1%).

Загальний обсяг реалізації аграрної продукції порівняно з попереднім роком зменшився на 12,0%, у тому числі продукції рослинництва – на 12,7%, а тваринництва – збільшився на 4,2%.

Упродовж 2018р. аграрними господарствами області було продано 1621,4 тис. т культур зернових та зернобобових, що на 5,5% більше рівня 2017р. та на 8,6% менше, ніж у 2015р. У структурі реалізації зернових культур 59,3% припадало на пшеницю, 20,1% – на кукурудзу, 17,2% – на ячмінь, 2,7% – на зернобобові. Слід зазначити, що збільшення обсягів реалізації, порівняно з попереднім роком, відбулося по житу – у 7,1 раза, зернобобовим – на 47,1%, кукурудзі на зерно – на 23,9%, пшениці – на 5,6%. По решті культур зернової групи відмічалось зменшення обсягів продажу: гречки – на 75,1%, вівсу – на 58,8%, просу – на 37,7%, ячменю – на 8,1% (табл. 1).

Крім зменшення реалізації наведених вище видів рослинницької продукції, також відбулося скорочення продажу бобів сої (на 62,6%), насіння соняшнику (на 4,3%), культур овочевих (на 3,7%). Втім, більше ніж у 2017р. продано баштанних продовольчих (учетверо), плодів та ягід (у 3,3 раза), картоплі (у 1,8 раза), насіння ріпаку й кользи (у 1,5 раза), винограду (на 11,1%).

Таблиця 1

Обсяги реалізації окремих видів сільськогосподарської продукції (включаючи передану на переробку на своїх потужностях та давальницьку сировину) в Миколаївській області, (тис. т)

Продукція	2015 р.	2016 р.	2017 р.	2018 р.
<i>Культури зернові та зернобобові</i>	1773,9	1474,3	1544,5	1621,4
у т.ч. пшениця	970,7	835,7	914,5	962,1

Насіння культур олійних	833,2	695,4	697,9	676,9
у т.ч. насіння соняшнику	761,4	649,1	610,5	582,5
Культури овочеві	243,2	238,6	324,2	312,1
Культури плодові та ягідні	7,8	8,0	2,9	9,4
Тварини сільськогосподарські живі	9,1	8,5	7,3	7,3
у тому числі				
велика рогата худоба	2,1	2,4	2,1	2,1
Свині	6,1	4,9	4,1	4,0
Птиця	0,8	1,1	1,1	1,1
Молоко від сільськогосподарських тварин усіх видів, сире	41,7	41,8	43,3	47,7
Яйця, млн.шт	108,7	102,6	111,4	103,1

Виробниками тваринницької продукції у минулому році реалізовано 7,3 тис.т худоби та птиці (в живій масі), що на 6,1% більше рівня 2017р., у тому числі великої рогатої худоби – 2,1 тис.т (на 4,3% більше), свиней – 4,0 тис.т (на 6,4% більше), птиці – 1,1 тис.т (на 0,9% більше). У структурі реалізації худоби та птиці найвагомніше місце займає продаж свиней – 54,7% (у 2017р. – 54,6%).

Обсяг реалізації яєць у підприємствах торік скоротився на 7,4% і склав 103,1 млн. штук. Продаж молока усіх видів становив 47,7 тис.т, що на 10,3% вище рівня 2017р.

Аналізуючи середні ціни на продукцію сільського господарства у порівнянні з 2017р., слід констатувати їх зниження на 5,3%, зокрема продукція рослинництва подешевшала на 6%, а тваринництва – подорожчала на 11,4%.

Серед видів рослинницької продукції зернові культури подорожчали на 18,1%, насіння соняшнику – на 1,4%, культури овочеві – на 11,4%, продовольчі баштанні культури – на 18,3%, виноград – на 6,2%. Насіння ріпаку й кользи подешевшало на 1,3%, боби сої – на 0,8%, картопля – на 7,0%, плодові та ягідні – на 53,4%.

Майже всі види тваринницької продукції у 2018р. виявилися дорожчими ніж у 2017р. Ціни на тварини сільськогосподарські живі зросли на 8,6%, молоко усіх видів – на 7,3%, яйця – на 32,0%, вовну – на 13,0%.

Дорожчими ніж у середньому по Україні, були картопля (на 27,0%), вовна (на 20,1%), культури зернові та зернобобові (на 9,9%), боби сої (на 2,2%), молоко (на 1,6%), насіння соняшнику (на 1,0%). Нижчий рівень цін зафіксовано на культури овочеві (на 57,2%), плодові та ягідні (на 40,0%), яйця (на 6,0%), виноград (на 5,8%), насіння ріпаку (на 1,8%), тварини сільськогосподарські живі (на 1,2%).

За підсумками 2018 року рівень рентабельності основних видів сільськогосподарської продукції по підприємствах Миколаївської області характеризують дані таблиці 2.

Серед видів рослинницької продукції зниження ефективності виробництва порівняно з 2017р. зафіксовано по всіх основних культурах, крім зернових. Так, рівень рентабельності соняшнику знизився на 12,0 в.п., картоплі – на 12,4 в.п., культур овочевих відкритого ґрунту – на 10,8 в.п.

**Рівень рентабельності основних видів аграрної продукції в
сільськогосподарських підприємствах Миколаївської області, (%)**

Продукція	Миколаївська область		Україна
	2017 р.	2018 р.	
Культури зернові та зернобобові	25,7	32,2	24,7
Насіння соняшнику	50,0	38,0	32,5
Картопля	-9,3	-21,7	6,8
Культури овочеві відкритого ґрунту	26,5	15,7	16,7
Велика рогата худоба на м'ясо	-20,2	-8,4	-17,7
Свині на м'ясо	28,7	4,1	6,9
Вівці та кози на м'ясо	-6,9	-19,7	-16,6
Птиця на м'ясо	-10,6	-59,5	5,7
Молоко від сільськогосподарських тварин усіх видів, сире	45,9	28,7	16,1
Яйця птиці свійської в шкаралупі свіжі (без яєць на інкубацію)	-14,5	-6,0	5,4

У минулому році в галузі тваринництва в підприємствах зріс рівень рентабельності великої рогатої худоби (на 11,8 в.п.) та яєць (на 8,5 в.п.). Рівень збитковості птиці на м'ясо знизився на 48,9 в.п., овець та кіз – на 12,8 в.п. Прибутковість свиней на м'ясо та молока знизилася на 24,6 в.п. та 17,2 в.п., відповідно.

У порівнянні з загальнодержавними показниками вищим рівень рентабельності спостерігався по культурам зерновим та зернобобовим, насінню соняшника, великій рогатій худобі на м'ясо, молоку.

Література

1. Статистичний збірник «Сільське господарство Миколаївської області у 2018 році» / [за ред. О.Г. Ковалюк]. – Миколаїв: Головне управління статистики у Миколаївській області, 2019. –192 с.

2. Статистичний збірник «Зовнішня торгівля у Миколаївській області у 2018 році» [за редакцією З. А Лук'яненко]. Миколаїв: Головне управління статистики у Миколаївській області. 2019. 120 с. URL: <http://www.mk.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 27.12.2019).

Лаврук В. В.

д.е.н., доцент

Подільський державний аграрно-технічний університет

**УПРАВЛІННЯ ІНВЕСТИЦІЙНИМИ РИЗИКАМИ В
АГРОПРОМИСЛОВОМУ ВИРОБНИЦТВІ**

Інвестиційне рішення відрізняється від інших управлінських рішень тим, що воно направлене на забезпечення процесу розширеного відтворення і допускає використання частини додаткового суспільного продукту для підвищення якості і збільшення кількості всіх елементів продуктивних сил

суспільства. В основі інвестиційного рішення в загальному вигляді лежать економічні інтереси суб'єктів економічних відносин з приводу інвестицій. Особливою специфічністю характеризуються інвестиційні рішення в управлінні агропромисловим комплексом [1, с. 155]. При цьому інвестиційні рішення в аграрному виробництві характеризуються довготривалістю отримання результатів, обумовленою масштабністю рішення і невизначеністю, внаслідок розриву в часі між ухваленням рішення щодо реалізації і отримання віддачі. Через це не всяка інвестиційна діяльність в АПВ може бути стратегічною, а тільки та, метою якої є кардинальна зміна функціонування об'єкту управлінської дії. Ця дія припускає якісну зміну об'єкту управління, в ході якого може перебудовуватися внутрішня структура, склад і характер взаємостосунків із зовнішнім оточенням.

В сучасних умовах розвитку сільськогосподарського виробництва, розглядаючи інвестування як процес можна відзначити, що інвестиційне рішення в цій сфері набуває стратегічну спрямованість, якщо його реалізація пов'язана з попередженням дій навколишнього середовища (можливості і загрози) і з урахуванням специфіки організації (сильні і слабкі сторони) [5, с. 56]. У зв'язку з цим можна виділити ряд характеристик економічних інтересів, наявність яких дозволяє зарахувати інвестиційне рішення до розряду стратегічних. До них слід віднести: інноваційний характер; безповоротність наслідків; спрямованість на перспективні цілі підприємства; невизначеність безлічі альтернатив і важлива самостійна роль процедури їх формування; суб'єктивність за своєю природою [4, с. 354].

Прискорення і ускладнення змін в зовнішньому середовищі, які обумовлюють формування стратегічної спрямованості інвестиційних рішень, примушують шукати шляхи підвищення обґрунтованості ухвалених управлінських рішень. Для стратегічних і інвестиційних рішень це означає розв'язання проблеми щодо врахування чинника ризику, як можливості небажаного розвитку подій. Виникнення ризику в обох випадках пов'язане з тим, що у момент ухвалення рішень практично неможливо одержати точні і повні дані про віддалене в часі середовище реалізації рішень, про всі діючі або потенційні внутрішні і зовнішні чинники.

Все це характеризує сутність відображення невизначеності, як об'єктивної форми існування навколишнього світу. Об'єктивно існуюча і принципово постійна невизначеність, що має місце при ухваленні перспективних (стратегічних і інвестиційних) рішень, призводить до того, що ризик таких рішень ніколи не буває нульовим.

Це обумовлює необхідність застосування стратегічного підходу до розробки і обґрунтування інвестиційного рішення в АПВ з урахуванням чинника ризику. З приводу поставленої проблеми існують дві точки зору [2, с. 14].

З одного боку пропонується стратегічні рішення з фінансових позицій розглядати як інвестиційні і, відповідно, для їх обґрунтування використовувати методи інвестиційного аналізу, адаптовані для врахування дій зовнішнього середовища [3, с. 148].

З іншого боку вважається, що оскільки схожість між двома типами рішень тільки зовнішня, а відмінності достатньо значні, то для обґрунтування стратегічних інвестиційних рішень необхідно розробляти нові концепції і методологію. На нашу думку, в процесі обґрунтування стратегічного інвестиційного рішення не варто змішувати його стратегічну і інвестиційну складові. Це стверджує, що в сучасних умовах ведення аграрного виробництва обґрунтування стратегічного аспекту перспективного управлінського рішення виконує визначну роль при ухваленні рішення до реалізації.

Інвестиційний аспект обґрунтування рішення, в даному випадку, повинен виконувати роль вартісного виразу доцільності реалізації рішення. Це означає, що першою вимогою, яку повинне задовольняти ухвалене рішення, є відповідність рішення стратегії організації, як комплексу взаємоузгоджених рішень, що забезпечують її виживання в сучасних умовах і в довгостроковій перспективі. Проте не варто ухвалювати рішення, реалізація якого призведе до значних збитків внаслідок дії чинника ризику.

Сутність поняття «стратегічне інвестиційне рішення», на нашу думку, полягає у використанні стратегічного підходу до обґрунтування інвестиційного рішення, обумовленого сучасними умовами ведення сільськогосподарського виробництва.

При цьому, як свідчить практика, певні труднощі розрахунку ризиків виникають на етапі обґрунтування ефективності інвестиційних проектів. Проблема полягає у тому, що в загальноприйнятій системі оцінок ефективності інвестицій країн з розвинутою ринковою економікою головною є група дисконтованих показників, розрахунок яких охоплює великі проміжки часу: 5-10 років і більше.

Отримання необхідної початкової інформації для обґрунтування ефективності інвестиційних проектів за визначеними показниками (динаміка цін, норми амортизації, частка капітальних витрат, рух попиту і пропозиції за видами продукції та послуг) є складним завданням в стабільній ринковій економіці. Крім цього, високий кредитний відсоток банків часто робить неприйнятним апарат дисконтування [7, с. 110]. Все це обумовлює наявність досить високого рівня невизначеності, який призводить до виникнення різноманітних ризиків.

Господарська діяльність полягає в тому, щоб виконати ухвалені рішення на різних рівнях управління, які можуть бути пов'язані з ризиком і мотивуватися наявністю цілого ряду наперед непередбачених чинників невизначеності. У АПВ це положення пов'язане з характерними специфічно-складними вимогами до визначення типів ризиків, джерелами (причинами) їх виникнення, формами прояву, підсилюючими і послаблюючими чинниками, а також способами прогнозування можливих наслідків ризиків. Виходячи з цих особливостей, є необхідним використання джерел (причин) виникнення ризиків у відтворювальному процесі

АПВ, як підстава для їх систематизації. Це дозволяє розглянути природу і властивості інвестиційних ризиків в АПВ, обґрунтувати їх об'єктивний і суб'єктивний характер, а також виконати їх якісний аналіз з урахуванням

джерел (причин) виникнення і критеріїв оцінки.

Процес обґрунтування інвестиційного рішення з врахуванням чинника ризику на підприємствах переробних галузей АПВ майже не відрізняється від аналогічного процесу, що відбувається в інших галузях економіки. Аналіз практики ухвалення інвестиційних рішень (бізнес-планів) на переробних підприємствах і спеціальної нормативної літератури свідчить про те, що для обґрунтування інвестиційного рішення тут використовуються ті ж методи, що і в інших галузях економіки. В даному випадку йдеться про методи обґрунтування інвестиційних рішень, заснованих на концепції дисконтування, які були розглянуті в першому розділі. Специфіка може полягати лише в окремих аспектах процесу обґрунтування, не визначаючих якість схвалюваного рішення. За інших рівних умов на якість рішення можуть вплинути лише специфічні ризики, супутні реалізації інвестиційних проектів на підприємствах переробних галузей.

Управління ризиками в інвестиційній сфері є невід'ємною складовою діяльності підприємства в контексті його ефективного розвитку на основі врахування системного прояву кількісних і якісних чинників ризику, пов'язаних з потенційно можливою невизначеністю умов реалізації управлінських рішень.

Література

1. Герасименко В. В. Управление инвестициями: поиск новых ориентиров. Вопросы экономики. 2001. №4. С. 154-156.
2. Зубець М. В. Про стратегію утвердження інноваційної моделі розвитку аграрної економіки. Економіка АПК. 2004. № 12. С. 23-25.
3. Ілляшенко С. М., Прокопенко О. В. Формування ринку екологічних інновацій: економічні основи управління: монографія; за ред. С. М. Ілляшенко. Суми: ВТД. "Універ. книга", 2002. 250 с.
4. Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика / [Л. І. Федулова, В. П. Александрова, Ю. М. Бажал та ін.]; ред. Л. І. Федулова. К.: Основа, 2005. 550 с.
5. Клімова Т. М. Управління інноваційною діяльністю підприємств. Вісник Технологічного університету Поділля. 2003. №2. Т. 2. С. 55-57.
6. Лаврук В. В. Формування інноваційної політики аграрних підприємств. Збірник наукових праць Уманського державного аграрного університету. «Економіка». Вип. 71. Ч. 2. 2009. С. 143-151.
7. Маловичко А. С. Розробка рішень в умовах невизначеності й ризику. Торгівля і ринок України. [зб. наук. пр.] – Донецьк: ДонДУЕТ, 2001. Вип. 12(2). С. 108-112.

Лаготюк В.О.
к.е.н., асистент
Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича
Островська О.Ю.
викладач вищої категорії
ВСП – Коломийський політехнічний коледж НУ «Львівська політехніка»

ФОРМУВАННЯ МОДЕЛІ СТРАТЕГІЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ГАЛУЗІ ПТАХІВНИЦТВА

В процесі формування ефективної конкурентної стратегії важливо забезпечити належний рівень стратегічного управління власними сильними сторонами та можливостями. З цією метою пропонуємо підприємствам галузі птахівництва використовувати в процесі формування високого рівня конкурентоспроможності модель системи стратегічного забезпечення конкурентоспроможності.

Для визначення напрямів побудови системи стратегічного забезпечення конкурентоспроможності підприємств здійснено SWOT-аналіз діяльності птахофабрик та виявлено основні сильні та слабкі сторони, а також загрози і можливості підприємств даної галузі.

Таблиця 1

Матриця SWOT-аналізу для підприємств галузі птахівництва

Сильні можливості	Слабкі можливості
<ol style="list-style-type: none"> 1. Розширення ринків збуту продукції за рахунок виробництва продукції високої якості та власної сировинної бази для вирощування птиці. 2. На основі давнього досвіду роботи на ринку даної галузі можливість розширення виробництва. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Низький рівень життя великої частки населення України та низька платоспроможність споживачів не дає змоги збільшувати обсяг виробництва і реалізації продукції.
Сильні загрози	Слабкі загрози
<ol style="list-style-type: none"> 1. Загроза появи виробників якісної продукції птахівництва за дешевшою ціною. 2. Нестабільність курсу національної валюти може понизити прибутковість. 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Недовір'я рекламі в засобах масової інформації понизить ефективність витрат на рекламу. 2. Ймовірність прийняття законодавчих актів, які обмежуватимуть діяльність птахофабрик.

З таблиці бачимо, що основними сильними можливостями підприємств є розширення ринків збуту продукції та можливість диверсифікації виробництва, а ще важливо врахувати рівень життя населення України, оскільки саме споживачі формують попит на продукцію, що приносить дохід і вищий рівень конкурентоспроможності підприємствам.

На рисунку 1 нами подано удосконалену модель забезпечення конкурентоспроможності підприємств галузі птахівництва на стратегічну перспективу.

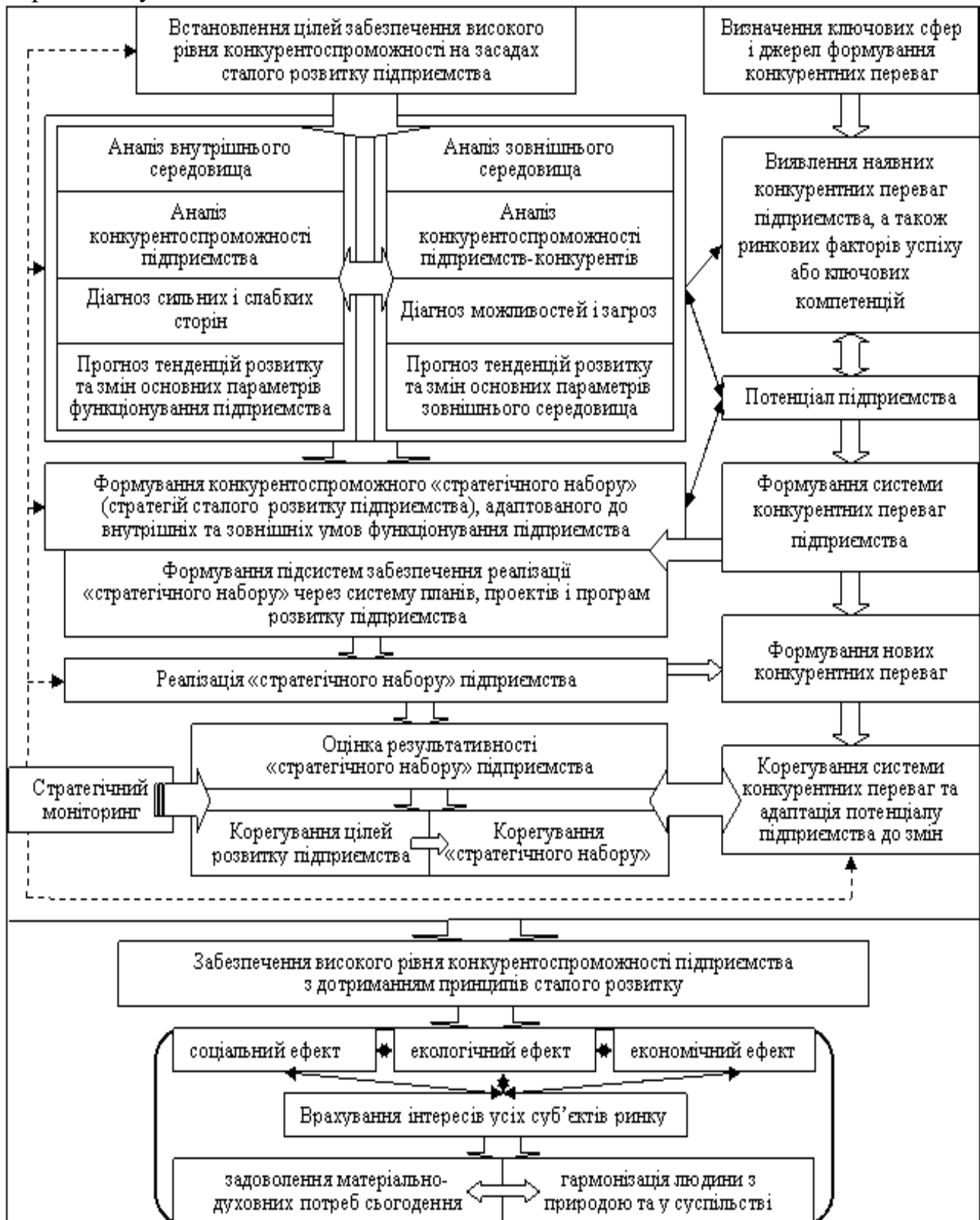

Рис. 1 – Модель системи стратегічного забезпечення конкурентоспроможності підприємств галузі птахівництва
Джерело: адаптовано автором для підприємств галузі птахівництва

Пропонована модель системи стратегічного забезпечення управління конкурентоспроможністю підприємства відображає процес виявлення та використання наявних конкурентних переваг, які становлять основу для формування конкурентоспроможного «стратегічного набору» підприємства та підсистем забезпечення його реалізації, а також формування в процесі реалізації «стратегічного набору» нових конкурентних переваг. Тобто наявні конкурентні переваги є невід’ємними складовими елементами «стратегічного набору» підприємства, в процесі реалізації якого формуються нові конкурентні переваги. Крім того, безперервний стратегічний моніторинг зумовлює об’єктивну необхідність у корегуванні системи конкурентних переваг та адаптації потенціалу підприємства до змін.

Запропонована модель системи стратегічного забезпечення управління конкурентоспроможністю підприємства через формування системи конкурентних переваг в системі стратегічного управління забезпечує динамічність розвитку, гнучкість та адаптивність підприємства до змін, тобто гарантує необхідний і достатній рівень конкурентоспроможності на перспективу, а врахування принципів стійкого розвитку як цільових установок – дозволяє задовольнити матеріально-духовні потреби усіх учасників ринку за умов гармонізації людини з природою та у суспільстві. Крім цього система стратегічного забезпечення управління конкурентоспроможністю підприємства поєднує сучасні наукові теорії менеджменту, базується на комплексному системному, процесному, ситуаційному та цільовому підході до діяльності підприємства як відкритої соціально-економічної системи, а також враховує принципи стійкого розвитку.

Література

1. Безуглий М.Д. Стратегічні орієнтири розвитку аграрного сектору України до 2020 року. *Економіка АПК*. 2012. №10. С.7-12
2. Беляєва С.В., Конкурентоспроможність фірми та вплив на неї операційної стратегії. *Держава та регіони. Серія: Економіка і підприємництво*. 2010. №1. С. 28-31
3. Бізнес і соціальна відповідальність URL : http://school.xvatit.com/index.php?title=Бізнес_і_соціальна_відповідальність Повні уроки
4. Конкурентні переваги на основі екологічного маркетингу URL : http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/seru/2009_24-25/09-3815-part26.pdf Василькова Н.В. Стратегія економічного розвитку України, вип. 24, 2009. №29. с.152-156.
5. Шляхи посилення конкурентоспроможності АПК України на європейському продовольчому ринку URL : http://www.nbu.gov.ua/portal/Soc_Gum/Biznes/2009_2/2009/02/090219.pdf / Н.О. Ботвіна // 2009. №2. /
6. Янишин Я. Теоретичні основи ефективності виробництва продукції птахівництва. *Аграрна економіка*. 2013. № 3-4. С. 74-80.

*Лепетченко А.
студентка фак-ту менеджменту
Запорізький національний університет
Гуржій Н. М.
проф., д. е. н., доц.
Запорізький національний університет*

ЕФЕКТИВНИЙ АГРОБІЗНЕС УКРАЇНИ: ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ І РОЗВИТКУ

Тотальна глобалізація економічного простору сприяла просуванню української сільськогосподарської продукції на території географічних сусідів – це вагомий світовий експортер сільськогосподарської продукції. Так, за даними Міністерства аграрної політики, Україна щорічно експортує продукцію агропромислового комплексу в більш ніж 190 країн світу. І з кожним роком ця цифра зростає.

За оцінками ФАО, щоб задовольнити попит на продовольство населення планети, протягом наступних 40 років світове виробництво продовольства повинно збільшитися на 60%. У зв'язку зі зростаючим попитом на продовольство на Україну покладаються особливі очікування і відповідальність за збільшення виробництва.

Агропромисловий комплекс завжди був одним із передових в українській економіці. Ця галузь виробництва навіть в кризових ситуаціях демонструє стабільне зростання. Частка виробництва і переробки сільськогосподарської продукції в структурі ВВП України за 6 останніх років зростає в два рази і в 2018 році склала більше 18% – в 2012 році цей показник ледь перевищував 9% [1].

Величезну роль агропромисловість відіграє в структурі експорту. Незважаючи на досить нестабільні економічні та політичні ситуації, станом на кінець 2018 агросектор приносить країні майже 40% валютної виручки, що є відносно стабільним протягом останніх трьох років.

Сприятливий ґрунт на території України – це той вітальний фактор, якому зобов'язані досягнення сільського господарства. Завдяки цьому зараз Україна займає перші місця в світі за обсягами виробництва і експорту сільськогосподарської продукції: 1 місце в світі по виробництву соняшнику і соняшникової олії і 1 місце в світі з експорту останнього, 4 місце в світі з виробництва ячменю, 5 місце в світі з виробництва меду і 3 місце – за експортом [1].

Позитивною рисою в розвитку агросектора України за останні декілька років є значне зростання саме капітальних інвестицій. Це означає, що в українському агробізнесі є всі фінансові підстави для того, щоб стати більш високотехнологічним і, таким чином, значно підвищити ефективність сільськогосподарського виробництва у наступні декілька років.

Серед перешкод розвитку українського агросектора варто визначити:

– ефективність сучасного агровиробництва країни залишається не на вищому рівні. Україна сьогодні знаходиться на другому-третьому десятку в рейтингах країн за показниками врожайності зернових культур. Більша частина експорту – це лише сировина, а не вже готова продукція;

– інвестиційний клімат України на сьогодні не є досить сприятливим [5], причина полягає у величезна кількість обтяжливих і застарілих регуляторних процедур, які створюють додаткове навантаження на бізнес. Він змушений нести додаткові витрати на подолання цих процедур, а в деяких випадках просто не може розвивати виробництво;

– на сьогодні в Україні недостатньо розвинена ефективна зовнішньоекономічна діяльність торгових відносин. Це є однією з головних причин стримування розвитку агросектора.

Серед основних заходів, які необхідно впровадити з метою зростання вітчизняного агробізнесу, доцільно виділити:

- наявність конкурентоспроможності промислового комплексу України, яка надає великі шанси на значний і стабільний ріст в найближчі роки. Але для цього, на нашу думку повинні бути виконані щонайменше дві умови:

По-перше: подальше поліпшення інвестиційного клімату дозволить агробізнесу мати достатньо коштів, щоб стати інноваційним і високоефективним. У цьому напрямку є значні позитивні зрушення. Яскравим свідченням цього є динаміка поліпшення інвестиційної привабливості країни за останні роки – 71 місце в рейтингу Doing Business в 2019 році в порівнянні з 137 місцем у 2013 році [6]. Продовження державної політики в галузі поліпшення інвестиційного клімату в агропромисловому комплексі – головна запорука подальшого зростання ваги України на глобальному продовольчому ринку [5]. Ця теза є одним з головних напрямків розвитку АПК відповідно до Єдиної комплексної стратегії розвитку сільського господарства та сільських територій на 2019-2025 [4].

По-друге: подальше налагодження торгових зв'язків, які дозволять Україні щорічно збільшувати обсяги реалізації сільськогосподарської продукції. В останні роки Україна зробила величезні кроки в цьому напрямку. Найзначнішою подією останніх років, безумовно, стало підписання між Україною і Європейським союзом угоди про асоціацію та створення зони вільної торгівлі. Результат – Україна посіла третє місце в списку головних постачальників агропродовольчої продукції в Європейський Союз (ЄС) за період з лютого 2018 року по січень 2019 включно [2]. Крім того: сьогодні дуже актуальним є питання щодо нарощування частки готової продукції в структурі експорту продовольчих товарів країни.

Передумовами цього є поява агрокомпаній із замкнутим циклом виробництва. Тобто компанії, які здійснюють повний спектр виробництва готової продукції – від поля до прилавка. Такий підхід дозволяє значно знизити операційні витрати і, відповідно, отримати на виході велику рентабельність, а також підвищити якість готової продукції, тому що компанії можуть

простежити за якістю виробництва на кожному етапі – від виробництва до кінцевої переробки.

Масове впровадження виробництва із замкнутим циклом може значно підвищити конкурентоспроможність української сільськогосподарської продукції [3]. Україна на сьогодні вже є дуже важливою складовою на глобальному світовому ринку. Однак збільшення попиту на продовольство відкриває для нашої країни величезні подальші перспективи для зміцнення позиції сильного експортера сільськогосподарської продукції.

В Україні на сьогоднішній день є всі передумови для того, щоб скористатися цими перспективами, проте існує і ряд сфер для розвитку і вдосконалення – державна підтримка та державне регулювання АПК, міжнародна торгова політика, і звичайно - питання ефективності виробництва.

У разі цілеспрямованого вдосконалення зазначених вище напрямків, ми з вами можемо стати свідками «квантового стрибка» в розвитку АПК України по відношенню до глобального ринку продовольства.

Література

1. Економіка регіонів: нові реалії та можливості в умовах заснованих змін. Аналітичний доклад [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/1972>.

2. Угода про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/kmu/docs/EA/00_Ukraine

3. Ужва А. Конкурентоспроможність агропромислового комплексу в контексті євро інтеграційних процесів України. [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://sophus.at.ua>

4. Проект Стратегії розвитку сільськогосподарського виробництва в Україні на період до 2025 року. Київ, 2016. 131 с.

5. Шубравська О. В. Інтеграційні перспективи України: переваги і ризики для аграрного сектору / Шубравська О. В., Прокопенко К. О. // Економіка України. – 2014. – № 1. – С. 61-62

6. Doingbusiness – [Електронний ресурс.] – Режим доступу: <https://www.doingbusiness.org>

*Лисяк Є.
студентка*

*Гордєєва-Герасимова Л.Ю.
старший викладач*

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

АГРОПРОМИСЛОВИЙ КОМПЛЕКС ЯК РУШІЙНА СИЛА УКРАЇНСЬКОЇ ЕКОНОМІКИ: ПРОБЛЕМИ І ПЕРСПЕКТИВИ

За останні чотири роки рівень української економіки в цілому значно знизився. Така ситуація має відповідні об'єктивні причини: з одного боку, з

початком військових дій на Сході України країна втратили важливі економічні, промислові регіони, з іншого - постреволюційний період в Україні ознаменувався значними трансформаціями, які охопили політичний устрій, систему державного управління і, відповідно, економічну систему.

В умовах падіння промисловості рушійною силою економіки став агропромисловий комплекс. Збільшення питомої ваги сільського господарства в загальній структурі ВВП почалося ще з 2010 року - тоді він був 8,4%, до 2018 року цей показник збільшився до 13,8%. Варто зауважити, що це допомогло утримати українську економіку на плаву і вберегти країну від дефолту.

В останні роки ми є свідками того, що український агропромисловий комплекс переживає значні інноваційні трансформації. Позитивною особливістю у розвитку агросектору України останніх років є значне зростання саме капітальних інвестицій:

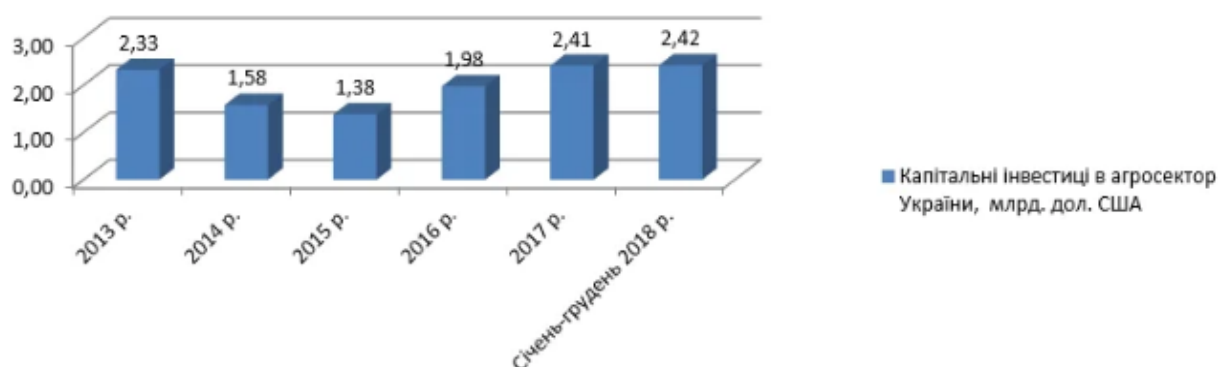

Рис.1 Капітальні інвестиції в агосектор України у 2013-2018рр.

Джерело: сформовано автором на основі [1]

Збільшення обсягу інвестицій свідчить про те, що в українського агробізнесу є всі фінансові підстави для того, щоб в найближчі роки стати більш високотехнологічним, що в свою чергу значно підвищить ефективність сільськогосподарського виробництва.

Одним із стратегічних імперативів розвитку аграрного сектора економіки України на період до 2020 р. визначена взаємодія науки, освіти і практики, суть якої полягає в підпорядкуванні розвитку науки і освіти потребам і цілям виробництва сільськогосподарської продукції та продовольства для забезпечення сталого розвитку сільських територій [2].

В результаті вивчення проблемних питань агропромислового комплексу можна зазначити, що треба приділити особливу увагу розвитку інноваційної діяльності в аграрній сфері, який має ряд особливостей. По-перше, ринок інноваційної продукції включає незначну сукупність організацій, колективів, окремих фахівців, потенційно здатних виконувати інноваційну діяльність. По-друге, спостерігаються низька платоспроможність сільськогосподарських товаровиробників і недостатнє фінансування при здійсненні трансферту завершених розробок. По-третє, дефіцит інвестиційного капіталу визначає повільне зростання обсягів пропозицій інноваційної продукції. Крім того, існують недостатність державної підтримки сільськогосподарських

товаровиробників та низький рівень розвитку інфраструктури ринку інноваційної продукції [3].

На нашу думку, важливо розглянути проблеми, які постають у процесі розвитку агропромислового комплексу.

Слід зазначити, що більша частка експорту України це сировина, а не готова продукція. Що свідчить про досить слабку ефективність виробництва на сучасному етапі розвитку нашої країни. Це можна побачити з нашої позиції в рейтингу за показниками врожайності зернових культур. Ми перебуваємо в другому-третьому десятках, а це є негативною тенденцією. Сьогодні в Україні гальмується розвиток агросектору через недостатньо ефективну зовнішньоекономічну діяльність у сфері розвитку торговельних відносин.

На нашу думку, слід сфокусувати свої зусилля на поетапне вирішення наступних проблем:

- відсутність системних підходів у розвитку взаємодії всіх секторів галузі;

- відсутність достатніх обігових ресурсів в ключових гравців галузі і доступних кредитів для їх поповнення;

- громіздка нормативно-правова система пов'язана з аграрною політикою України;

- зношена матеріально-технічна база, на основі якої функціонує дрібний і середній фермер;

- недостатнє стимулювання аграрної науки з боку держави;

Можемо зазначити, що агропромисловий комплекс України має великі шанси на значне та стабільне зростання у найближчі роки. Ключовими напрямки для вирішення поточних проблем можуть бути [4]:

1. Подальше покращення інвестиційного клімату, що в свою чергу дозволить агробізнесу мати достатньо коштів, аби стати інноваційним та високоефективним. В цьому напрямку є значні позитивні зрушення. Яскравим свідченням цього є динаміка поліпшення інвестиційної привабливості країни за останні роки — 71 місце в рейтингу Doing Business в 2019 році в порівнянні з 137 місцем у 2013 році.

2. Подальше налагодження міжнародних торговельних зв'язків, які дозволять Україні щорічно нарощувати об'єми реалізації сільськогосподарської продукції. Потрібно зазначити, що в останні роки Україна зробила величезні кроки у цьому напрямку. Найзначнішою подією останніх років, безперечно, стало підписання між Україною і Європейським союзом угоди про асоціацію та створення зони вільної торгівлі. Результат не змусив себе довго чекати — Україна посіла третє місце в списку головних постачальників агропродовольчої продукції в Європейський Союз (ЄС) за період з лютого 2018 року по січень 2019 року включно.

3. Пошук інноваційних рішень пов'язаних з мінімізацією витрат на збирання, транспортування, зберігання і переробку сільськогосподарської продукції.

4. Впровадження передових моделей ведення бізнесу, в першу чергу заснованих на мережевий економіці.

5. Побудова ефективних моделей взаємодії науки актуальною і успішного бізнесу.

6. Розробка заходів стимулюючих процеси кооперації дрібних і середніх фермерів.

7. Розширення існуючих і вихід на нові ринки збуту продукції аграріїв України.

8. Підвищення якості підготовки молодих фахівців у галузі АПК.

Отже, незважаючи на проблеми, які супроводжують поточний етап розвитку агропромислового комплексу, для України, існує досить багато шляхів вирішення таких проблем та покращення загального стану агросектору нашої країни. За умови впровадження запропонованих напрямів зростання економічного рівня АПК, у найближчі кілька років сільськогосподарська продукція України може вийти на новий рівень конкуренції у порівнянні з аналогічними показниками продукції передових економік.

Література

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

2. Стратегічні напрями сталого розвитку сільських територій на період до 2020 року / Ю.О. Лупенко, М.Й. Малік, О.Г. Булавка та ін. ; за ред. Ю.О. Лупенка та О.Г. Булавки. – К. : ННЦ ІАЕ, 2013. – 74 с.

3. Соколова, А.О. Необхідність інноваційного розвитку агропромислового виробництва / А.О. Соколова, Н.П. Голій // Актуальні проблеми менеджменту в умовах інноваційного розвитку економіки : тези I Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених, 14 березня 2014 р. – Луцьк : РВВ ЛНТУ, 2014. – С. 293–295.

4. Пужай-Черета, А. В. Проблеми та перспективи реформування галузі АПК в Україні / А. В. Пужай-Черета // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності : збірник наукових праць : у 2-х вип. / ПДТУ. – Маріуполь, 2016. – Вип. 1, Т. 1. – С. 41–48.

Луц Д. М.

*к.ю.н., доцент кафедри цивільного права
Запорізький національний університет*

АКТУАЛЬНІ ПРАВОВІ ПРОБЛЕМИ РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО ТВАРИННИЦТВА В УКРАЇНІ

Концепцією Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року, передбачається, серед іншого, сприяння створенню нових потужностей із виробництва та глибокої переробки сільськогосподарської продукції та модернізації існуючих, зокрема у сфері виробництва органічної продукції, розширення площі виробництва органічної продукції та сировини, що свідчить про наміри покращити діючу ситуацію в сфері виробництва органічної сільськогосподарської продукції [1].

В реаліях сьогодення постає питання про споживання не просто якісної продукції, а органічної продукції тваринного походження. Як слушно зазначає А. С. Овчаренко, «із трансформацією споживчих уподобань, активним використанням альтернативних методів сільського господарства, екологізацією міжнародної торгівлі тощо виникає необхідність підтримки розвитку органічного фермерства» [2, с. 42]. Аналізуючи правові ознаки органічного виробництва сільськогосподарської продукції в Україні, Т. К. Оверковська наголошує, що, за різними експертними оцінками, найближчим часом частка екологічно чистої продукції у світовому продовольчому балансі досягне 14–30%. До 2020 року, пише вчена, екологічні продукти харчування займуть четверту частину світового екологічного ринку [3, с. 94].

Довгий час у вітчизняному законодавстві була відсутня дефініція «органічне тваринництво». Ця прогалина була усунута з прийняттям Закону України від 10 липня 2018 р. «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції», який вступив в дію 2 серпня 2019 року. У ньому визначено, що органічне тваринництво – це «органічне виробництво, пов'язане з утриманням, розведенням (виробництвом) сільськогосподарських тварин (у тому числі птиці та комах) та продукції для отримання продукції тваринного походження» [4].

Аналіз визначення «органічне тваринництво», на нашу думку, дає підстави констатувати, що воно є доволі розмитим, оскільки включає в себе категорії «продукція, необхідна для вирощування тварин» та «отримана продукція тваринного походження». Окрім цього, вбачається, що прогалиною запропонованої дефініції є відсутність згадки про селекційну роботу, необхідну для виведення нових порід тварин, які будуть придатними для органічного тваринництва та, у підсумку, даватимуть кращу та більш безпечну продукцію.

З урахуванням наведеного, пропонуємо наступне визначення: «органічне тваринництво – це органічне виробництво, пов'язане з утриманням, розведенням та виведенням порід сільськогосподарських тварин (у тому числі птиці та комах), які відповідають встановленим вимогам, з метою отримання органічної продукції».

Важливою умовою для ведення органічного тваринництва є вимоги, які висуваються до відповідної діяльності. Такі вимоги викладені в ст. 19 Закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції». Аналізуючи цю статтю, Т. В. Курман зосереджує увагу на відсутності такої важливої групи вимог для органічного тваринництва, як вимоги щодо пасовищ. Це, на її думку, є прогалиною Закону, адже «від якісного стану пасовищ, зон їх розміщення, наявності доступу до водних джерел, їх стану та інших чинників залежить те, чи можна отриману продукцію тваринництва вважати органічною» [5, с. 155]. Поділяючи відповідну точку зору, вважаємо, що ці вимоги мають бути включені до п. 4 ст. 19 вказаного закону.

Вбачається, що у сфері органічного тваринництва пріоритет має надаватися племінним тваринам, під якими відповідно до Закону України «Про племінну справу у тваринництві» розуміються чистопородні або одержані за

затвердженою програмою породного вдосконалення тварини, що зареєстровані в державних книгах племінних тварин, мають племінну (генетичну) цінність і можуть використовуватися в селекційному процесі відповідно до програм селекції [6]. З метою удосконалення правового регулювання органічного тваринництва, на нашу думку, необхідно доповнити ст. 6 вказаного закону, де зафіксовані завдання племінної справи у тваринництві, пунктом, який би закріплював необхідність вирощування племінних тварин для подальшого використання в галузі органічного тваринництва.

Безперечно, розвиток органічного тваринництва є неможливим без належної державної підтримки, загальні засади якої закладені у ст. 8 Закону України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції», відповідно до якої «державна підтримка може надаватися операторам у рамках загальнодержавних та регіональних програм за рахунок і в межах видатків за бюджетними програмами, спрямованими на підтримку розвитку сільськогосподарських товаровиробників» [4]. Проте слід звернути увагу на той факт, що підтримка із державного бюджету може виділятися лише на ті заходи, які передбачені Кабінетом Міністрів України. Зокрема, Постановою Кабінету Міністрів України від 7 лютого 2018 р. № 107 «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для підтримки тваринництва, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції, аквакультури (рибництва)» встановлений вичерпний перелік напрямів, за якими можуть спрямовуватися бюджетні кошти [7].

27 березня 2019 року Уряд України видав Розпорядження № 196-р «Про розподіл коштів, передбачених у державному бюджеті за програмою 2801540 «Державна підтримка тваринництва, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції, аквакультури (рибництва)» на 2019 рік» [8]. Але, згадки про органічне тваринництво цей нормативно-правовий акт немає. Вважаємо, що з метою стимулювання розвитку відповідної галузі необхідно додати до Постанови Кабінету Міністрів України від 7 лютого 2018 р. № 107 комплекс заходів з підтримки органічного тваринництва.

Підсумовуючи, можемо зазначити, що протягом останніх років в Україні намітилася позитивна динаміка в сфері розвитку органічного виробництва, проте наявна нормативно-правова база, безперечно, потребує вдосконалення.

Література

1. Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 р. № 1437-р. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/npas/248907971> (дата звернення: 18.01.2020).

2. Овчаренко А. С. Міжнародні та регіональні програми підтримки та популяризації органічного виробництва. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер. : Економіка*. 2017. Вип 28. С. 42–46.

3. Оверковська Т. К. Правові ознаки органічного виробництва сільськогосподарської продукції в Україні. *Підприємництво, господарство і право*. 2017. № 11. С. 94–98.

4. Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції : Закон України від 10.07.2018 р. № 2496-VIII. URL: <https://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/2496-viii> (дата звернення: 18.01.2020).

5. Курман Т. Проблеми законодавчого забезпечення виробництва органічної продукції тваринництва. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 12. С. 153–157.

6. Про племінну справу у тваринництві : Закон України від 15.12.1993 р. № 3691-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3691-12> (дата звернення: 18.01.2020).

7. Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для підтримки тваринництва, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції, аквакультури (рибництва) : Постанова Кабінету Міністрів України від 7.02.2018 р. № 107. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/en/107-2018-p> (дата звернення: 18.01.2020).

8. Про розподіл коштів, передбачених у державному бюджеті за програмою 2801540 «Державна підтримка тваринництва, зберігання та переробки сільськогосподарської продукції, аквакультури (рибництва)» на 2019 рік : розпорядження Кабінету Міністрів України від 27.03.2019 р. № 196-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/196-2019-p> (дата звернення: 18.01.2020).

Ляховська О.В.

*к.е.н., науковий співробітник відділу
проблем реального сектору економіки регіонів
ДУ «Інститут регіональних досліджень
ім. М. І. Долішнього НАН України»*

ВИРОБНИЦТВО М'ЯСА ПТИЦІ В РЕГІОНАХ УКРАЇНИ: ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ

М'ясо птиці – одне з найперспективніших видів м'яса, як на Українському, так і на світовому ринку. Основними причинами таких тенденцій є низька купівельна спроможність населення України поряд із порівняно малою собівартістю м'яса та, водночас, збільшення кількості населення світу, що сприяє зростанню попиту на м'ясо. В Україні сприятливі умови для розвитку виробництва м'яса птиці, оскільки сільське господарство має передумови для заготовлення кормів, доступне технологічне забезпечення, наявні трудові ресурси, та інше. Тому, в сучасних умовах актуально досліджувати тенденції цього виробництва, з метою виявлення шляхів його розвитку у регіонах України.

Протягом останніх років (2013-2018) обсяг заготівлі м'яса сільським господарством України зменшився на 1,44%. Зокрема, чітко виражені тенденції до зростання темпів приросту виробництва м'яса птиці (за 2013-2018 роки – на 7,75%) і зменшення виробництва яловичини та телятини (6,11%), свинини

(6,11%). Також, домінуючим у структурі видів заготовленого м'яса було м'ясо птиці – у 2018 році його частка становила 53,46% від м'яса (у забійній масі).

Позитивна динаміка виробництва м'яса птиці спостерігалась у більшості регіонів (табл.1): впродовж останніх років темп приросту збільшився у 14 з областей (за 2013-2018 роки), найбільше у Вінницькій (133,56%), Житомирській (92,45%) та Сумській (55,56%). Зменшився обсяг виробництва у 10 з областей, зокрема, найнижчим темп приросту був у Луганській – 93,28%, Донецькій – 71,20 та Чернігівській – 60%.

Таблиця 1

Темп приросту виробництва м'яса птиці у регіонах України, %

Область	2014/2013	2015/2014	2016/2015	2017/2016	2018/2017	2018/2013
Україна	-0,31	-1,80	2,02	1,53	6,26	7,75
Вінницька	65,99	20,17	6,29	-1,39	11,71	133,56
Волинська	21,25	7,36	1,78	-12,67	3,70	20,00
Дніпропетровська	-1,27	2,70	11,11	10,81	-1,21	23,32
Донецька	-35,15	-53,15	-11,19	2,52	4,10	-71,20
Житомирська	35,85	12,50	7,41	11,49	5,15	92,45
Закарпатська	2,35	-28,74	-14,52	7,55	-1,75	-34,12
Запорізька	2,22	-3,62	-6,02	-2,40	-8,20	-17,04
Івано-Франківська	-2,38	0,00	-26,34	-5,30	47,55	0,48
Київська	-3,24	-11,99	-11,33	18,04	-2,74	-13,32
Кіровоградська	24,69	-0,99	4,00	-3,85	5,00	29,63
Луганська	-41,11	-85,91	52,38	-53,13	13,33	-93,28
Львівська	-17,25	-14,43	-1,17	10,19	15,70	-10,78
Миколаївська	2,11	-22,68	-2,67	-15,07	-4,84	-37,89
Одеська	28,57	-3,70	-7,69	0,00	-4,17	9,52
Полтавська	-25,00	-19,30	26,09	1,72	-1,69	-23,68
Рівненська	-1,48	-8,50	15,85	3,30	11,42	20,20
Сумська	21,21	9,17	0,76	11,36	4,76	55,56
Тернопільська	26,51	-16,19	-12,50	7,79	15,66	15,66
Харківська	-5,77	-10,20	13,96	1,42	-7,58	-9,62
Херсонська	83,33	40,26	-62,04	-19,51	54,55	21,43
Хмельницька	6,35	-2,24	-1,53	-8,53	24,58	16,67
Черкаська	1,90	-3,59	3,88	-4,85	9,22	6,06
Чернівецька	1,65	7,32	-3,03	-8,59	10,26	6,61
Чернігівська	-16,00	-50,79	-9,68	-10,71	20,00	-60,00

*розраховано автором за [1]

Вказане виробництво зосереджене у Вінницькій (у 2018 році – 24,55% від загального виробництва у регіонах), Черкаській (22,11%), Дніпропетровській (16,17%) та Київській (11,27%) областях, де сумарно у 2018 році заготовили 74,10% від м'яса птиці (табл.2). У вказаних областях функціонують одні з найбільших підприємств-виробників цього виду м'яса, до прикладу, у Вінницькій області – ТОВ «Вінницька птахофабрика», Черкаській – ПрАТ «Миронівська птахофабрика», Дніпропетровській – ТОВ «Агро-Овен», ТОВ «Птахокомплекс «Дніпровський», Київській – декілька великих птахофабрик, зокрема, ТОВ «Комплекс Агротарс».

Найменш розвинуте виробництво м'яса птиці у Луганська (0,24% від виробництва в Україні), Одеська (0,18%) та Чернігівська (0,24%) області.

Таблиця 2

Частка регіонів у виробництві м'яса птиці, %

Області	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Вінницька	12,07	18,85	23,07	24,04	23,35	24,55
Волинська	5,11	5,83	6,37	6,36	5,47	5,34
Дніпропетровська	15,06	14,00	14,64	15,94	17,40	16,17
Донецька	4,02	2,46	1,17	1,02	1,03	1,01
Житомирська	0,48	0,62	0,71	0,75	0,82	0,81
Закарпатська	0,78	0,75	0,54	0,45	0,48	0,44
Запорізька	1,23	1,18	1,16	1,07	1,03	0,89
Івано-Франківська	1,92	1,76	1,79	1,29	1,21	1,68
Київська	14,93	13,60	12,19	10,59	12,32	11,27
Кіровоградська	0,74	0,87	0,87	0,89	0,84	0,83
Луганська	2,31	1,28	0,18	0,27	0,13	0,14
Львівська	5,50	4,28	3,73	3,62	3,93	4,27
Миколаївська	0,87	0,83	0,66	0,63	0,52	0,47
Одеська	0,19	0,23	0,23	0,21	0,20	0,18
Полтавська	0,69	0,49	0,40	0,50	0,50	0,46
Рівненська	1,85	1,72	1,60	1,82	1,85	1,94
Сумська	0,90	1,03	1,15	1,13	1,24	1,22
Тернопільська	0,76	0,90	0,77	0,66	0,70	0,76
Харківська	3,32	2,94	2,69	3,01	3,00	2,61
Херсонська	0,38	0,66	0,94	0,35	0,28	0,41
Хмельницька	1,15	1,15	1,15	1,11	1,00	1,17
Черкаська	23,95	22,97	22,55	22,96	21,52	22,11
Чернівецька	1,10	1,06	1,15	1,10	0,99	1,02
Чернігівська	0,68	0,54	0,27	0,24	0,21	0,24
Всього	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

*розраховано автором за [1]

Сучасний стан сільськогосподарського виробництва м'яса в Україні характеризувався змінами структури та пріоритетних видів. Відтак, основну долю м'яса займало м'ясо птиці, оскільки його вартість менша та, водночас, м'ясо птиці має найкоротший цикл виробництва порівняно з іншими видами м'яса. Окрім того, протягом останніх років зростає попит на цей вид м'яса, як на внутрішньому так і на світовому ринку (через нижчу ціну ніж на інші види м'яса, а також, зростання попиту на м'ясо у країнах де збільшується кількість населення).

Загалом, позитивні тенденції розвитку виробництва м'яса птиці в Україні вказують на перспективи до розширення міжнародного ринку збуту. Зокрема, наприкінці 2019 року було переглянуто умови торгівлі цим продуктом України з ЄС, в результаті Європарламент ратифікував угоду з Україною, яка збільшить квоти на експорт українського м'яса птиці до 68,4 тис.т. – у 2020 році та до 70 тис.т. – у 2021 році [2]. Окрім цього, перспективними залишаються ринки Африки та Східної Азії, де зростає попит на цей вид м'яса.

Висновки. Виробництво м'яса птиці, на сьогодні, залишається найбільш перспективним серед видів м'яса. Проте, слід відмітити, що дане виробництво зосереджене тільки у чотирьох з областей, де функціонують великі підприємства. З огляду на це, доцільно зазначити, що для активізації виробництва м'яса птиці у регіонах необхідно:

- у регіонах з розвинутим птахівництвом нарощувати виробничі потужності поряд із розширенням ринків збуту, зокрема, міжнародних;
- активізувати залучення інвестиційних ресурсів у розвиток птахівництва у всіх регіонах, оскільки Україна має природньо-ресурсні передумови для цього (корми, трудові ресурси, технології та інше);
- стимулювати розвитку бізнес-партнерства у сферах сільськогосподарського та промислового виробництва м'яса птиці;
- розвивати нішеві види виробництва м'яса птиці, окрім курячого, – качатину, індичатину, гусятину та ін.

Література

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення: 16.01.2010 р.).
2. Урядовий портал. URL: <https://www.kmu.gov.ua/news/uryad-proviv-deregulyacijne-zasidannya-ta-shvaliv-nizku-inshih-vazhlivih-rishen> (дата звернення: 16.01.2010 р.).

Мацибора Т.В.

к.е.н.

*старший науковий співробітник,
провідний науковий співробітник*

Національний науковий центр „Інститут аграрної економіки”

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ УКРАЇНИ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ

Інвестиції є основним чинником зростання та розвитку аграрного сектору національної економіки. Належний рівень інвестиційного забезпечення є необхідною умовою розвитку сільськогосподарських підприємств, одним із важливих факторів їхньої модернізації, підвищення ефективності виробництва та конкурентоспроможності товаровиробників. Досягнення достатнього для розвитку підприємств інвестиційного забезпечення створює передумови для ефективного використання наявного ресурсного потенціалу та є індикатором їхньої інвестиційної безпеки.

Сучасний рівень інвестиційного забезпечення переважної більшості сільськогосподарських товаровиробників залишається недостатнім для їхнього ефективного функціонування та розвитку. Дефіцит внутрішніх та обмеженість зовнішніх джерел фінансування гальмує розвиток аграрного сектору, стримує інноваційну діяльність в сільському господарстві, що також негативно позначається на його розвитку.

Основним джерелом фінансування в сільському господарстві протягом тривалого періоду залишаються власні кошти. У 2018 році цей показник склав 86,8%. Кредити банків та інші позики у структурі джерел фінансування капітальних інвестицій становили 12,7 % від загального їхнього обсягу.

Для багатьох суб'єктів господарської діяльності в сільському господарстві, насамперед малих і середніх підприємств, єдиним джерелом фінансування інвестицій залишаються прибуток і амортизаційні відрахування, однак суму власного капіталу підприємства вони не збільшують і є лише засобом для його реінвестування. Формування капіталу у підприємствах необхідно для задоволення їхніх потреб у придбанні необхідних активів та оптимізації структури капіталу з позицій забезпечення умов ефективності його використання [5, с. 251].

Тотальне домінування власних коштів підприємств у структурі джерел фінансування інвестицій в основний капітал ставить розвиток підприємств в залежність від їхньої прибутковості. До того ж, власні кошти є джерелом капіталовкладень в першу чергу для простого відтворення основного капіталу. Для потреб технічного переоснащення, реконструкції та розширення виробництва; нарощування випуску конкурентоспроможної продукції, реалізація якої призведе до зростання доходів та прибутку підприємства, власних джерел інвестицій сільгоспвиробників недостатньо для повного задоволення їхніх інвестиційних потреб [4, с. 15].

За даними Міжнародної фінансової корпорації (IFC) 75 % українських аграрних компаній вважають обмежений доступ до кредитів головним бар'єром для збільшення обсягів сільськогосподарського виробництва, а 60 % підприємств не мають доступу до залучення ресурсів. Близько половини виробників продають свій урожай безпосередньо після збирання, щоб отримати кошти для поточної діяльності [1]. Кредитні ставки в Україні є високими (значно вищими, ніж у Європі), що зумовлено, насамперед, недосконалістю фінансово-кредитної системи, нестабільністю та економічними умовами.

За регіональним розподілом інвестиційне забезпечення сільськогосподарських товаровиробників є дуже неоднорідним. Так, у 2018 році розрив між мінімальним обсягом капітальних інвестицій у розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь (Донецька область – 1626 грн/га, або 59,8 дол./га) і максимальним (Київська область – 6432 грн/га, або 236,5 дол./га) склав майже 4 рази. Природним є те, що інвестори надають перевагу регіонам, де ризик менший. При цьому слід заважити, що половина регіонів України має рівень інвестиційного забезпечення аграрного сектору нижчий, ніж у середньому по країні.

Диспропорції у залученні іноземного капіталу є ще більшими. Аграрні підприємства Івано-Франківської області залучили у 688 разів більші обсяги прямих іноземних інвестицій з розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь, ніж Донецької області. Водночас переважна більшість регіонів (понад 80 %) має низький рівень інвестиційної привабливості з точки зору іноземних інвесторів. Лише у п'яти областях (Івано-Франківська, Київська, Львівська, Закарпатська та Волинська) обсяг залучення прямих іноземних інвестицій з

розрахунку на 1 га сільськогосподарських угідь у 2018 р. був вище середнього рівня по Україні.

Зважаючи на те, що статистичні дані враховують середній рівень забезпеченості суб'єктів господарської діяльності по регіонах, не поділяючи їх на малі, середні та великі, диспропорції між товаровиробниками в середині галузі ще більше посилюються регіональними розбіжностями.

Основними перешкодами для іноземних інвестицій уже четвертий рік поспіль є масова корупція та недовіра до судової системи. Монополізація ринків та захоплення влади олігархами є третьою найбільшою перешкодою. Про це свідчать результати опитування іноземних інвесторів про перепони та бар'єри, що заважають залученню капіталу в Україну, яке провели Dragon Capital, Європейська Бізнес Асоціація (ЄБА) та Центр економічної стратегії (ЦЕС) у квітні 2019 року [2].

Недостатнє інвестиційне забезпечення може приховувати в собі потенційні загрози та ризики як на рівні країни, регіону, галузі так і на рівні підприємств, зокрема: втрата виробничого потенціалу у зв'язку з низьким рівнем інвестування; втрата інвестиційної привабливості для іноземних інвесторів; нераціональний розподіл ВВП на споживання та накопичення [3, с. 13].

Концентрація виробництва і капіталу у великих сільськогосподарських підприємствах нині таїть у собі небезпеку для сільського розвитку. Ці процеси посилюють монополізм в галузі, не сприяють інклюзивному розвитку сільського господарства та можуть спричинити масове розорення і банкрутство сільських домогосподарств, малих і середніх підприємств, що загрожуватиме не тільки економічній деградації села та зубожінню сільських жителів, але й депопуляції сільських територій.

Для забезпечення інклюзивного розвитку сільського господарства важливим залишається якісне реформування економіки, правоохоронної та судової системи, демонополізація та детінізація економіки, подолання корупції для забезпечення захисту прав власності та припинення аграрного рейдерства; збільшення обсягів державної підтримки інвестиційно-інноваційної діяльності сільськогосподарських підприємств; створення умов для укрупнення та розвитку фермерських господарств, особливо в регіонах з низькою інвестиційною активністю.

Література

1. IFC (2011). Investment Climate in Ukraine as Seen by Private Business, IFC Ukraine Investment Climate Project Report. URL: https://www.ifc.org/wps/wcm/connect/facbbf804b8692d9bf19bf6eac26e1c2/Ukraine-IC-Report_Nov2011_ENG.pdf?MOD=AJPERES&CACHEID=facbbf804b8692d9bf19bf6eac26e1c2.
2. Аграрні мільйони: куди і навіщо спрямовують дотації на сільське господарство. URL : https://24tv.ua/agrarni_milyoni_kudi_i_navishho_spryamovuyut_dotatsiyi_na_silске_gospodarstvo_n1111765

3. *Гордієнко В.П., Боярко В.М.* Науково-методичні підходи до оцінки інвестиційної безпеки регіону. *Інвестиції: практика та досвід*: 2013. №19. С. 11–15.

4. *Гуторов О.І., Калашніков А.О.* Теоретичні засади інвестиційного забезпечення розвитку сільськогосподарських підприємств: лекція. Харків: ХНАУ, 2014. 43 с.

5. *Мойсеєнко І.П.* Інвестування: навч. посіб. Київ: Знання, 2006. 490 с.

Мацієвич Т.О.

к.е.н., доцент

Магалаєс В.А.

здобувач вищої освіти

ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»

УДОСКОНАЛЕННЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСВА ЗА ДОПОМОГОЮ «БПЛА»

Бюджетні безпілотні літальні апарати (БПЛА) або дрони, як найбільш відомі громадськості, надають нову платформу для спостережень, наприклад моніторинг під час збирання врожаїв, точне встановлення розмірів полів, вчасне запобігання ерозії. З одного боку, безпілотники актуальні у різноманітних напрямках діяльності, з іншого - постає питання, що може запропонувати дрон та які його переваги над використанням супутників? Так, основними перевагами використання дронів є відсутність екіпажу, відносно невелика вартість БПЛА, надзвичайно висока роздільна здатність зображень і точність вимірювань. Це дає постійний доступ до цінної інформації, з точки зору управління сільським господарством.

Слід зазначити, що БПЛА – лише пристрій, а цінність дронів формується та визначається прив'язкою до цінності інформації, яку вони надають користувачам за допомогою технологічного ланцюжка від сенсорів, процесорів, пристроїв зберігання інформації, мереж, програмного забезпечення і до призначених для користувача інтерфейсів, що в цілому можна назвати інтелектуальною системою дронів.

На сьогоднішній день агропромислові компанії, розглядають дрони в якості чудового інструменту для вирішення різноманітних задач, наприклад охорону сільськогосподарських угідь, прогнозування врожайності сільськогосподарських культур тощо [1]. Згідно досліджень Всесвітньої організації безпілотних систем (The Organization for Unmanned Vehicle Systems Worldwide) тільки в сільському господарстві загальна економічна ефективність використання дронів у 2025 році становить \$82 млрд. Виникає питання, як інтелектуальна система дронів допоможе покращити стан полів господарств? Для відповіді на наше запитання, треба звернутися до матеріалів та інформації, яку можна отримати в процесі обробки даних з БПЛА та дронів.

Матеріали та інформація, яку можна отримати використовуючи інтелектуальну систему дронів:

- Статистика густоти сходів — інформація про щільність сходів і їх розмірах допомагає в прийнятті рішень з пересівання і дає вихідні дані для страхування[2].

- Статистика про наявність бур'янів — виявлення окремих бур'янів в масштабі до декількох сантиметрів допомагає цілеспрямовано застосовувати ті чи інші гербіциди.

- Стресові стани — зараженість паразитами, нестача поживних речовин і вологи - все це може бути своєчасно виявлено і піддано правильному впливу.

- Зімкнутість пагонів рослин – визначення відсотка поля з зімкнутими пагонами рослин для оцінки прогнозованого врожаю і обґрунтування шкоди для страхової компанії в разі неврожаю.

- Потенціал врожайності – інтелектуальне об'єднання декількох вимірювань для оцінки потенційного врожаю перед його прибиранням.

- Карті внесення азоту формуються на основі карт NDVI, біохімічного аналізу рослин, сівозміни, запланованих і внесених доз внесення добрив і запланованої врожайності. Вивчаючи ці вступні, фахівці надають карти необхідних доз азоту в різних частинах поля. Диференційоване внесення азоту дозволяє оптимізувати живлення рослин, заощадити на добривах, і знизити хімічне навантаження на ґрунт [3].

- Карті внесення гербіцидів формуються на основі інформації про посіви і карти розвитку бур'янів (бур'янів), отриманої за даними дистанційного сканування. Вивчаючи ці вступні, фахівці формують карти необхідних доз гербіциду в різних частинах поля. Створення карт розвитку бур'янів дозволяє вчасно визначити необхідність використання гербіцидів і оптимально розподілити їх по полю.

- Візуальні і NDVI карти полів, а саме зображення поля в звичайних кольорах, що дозволяє розглянути стан посіву, оцінити неоднорідність поля і виявити характерні проблемні зони. Карті NDVI є результатом сканування у видимому і ближньому інфрачервоному спектральному діапазоні (NIR), в якому краще видно відмінності в стані рослин[4]. Іншими словами, карти NDVI дозволяють виявити відмінності в стані рослин, яких візуально не видно.

- Підрахунок рослин використовують для оцінки якості посівних робіт, схожості насіння, стану входу в зиму, перезимівлі та для прогнозування врожаю. Підрахунок рослин здійснюється за допомогою повітряного сканування з малих висот і створення карти надвисокого дозволу (0,5-1 см / піксель). Комп'ютерні методи класифікації і розпізнавання образів дозволяють виявити і підрахувати кожен рослин на досліджуваній ділянці.

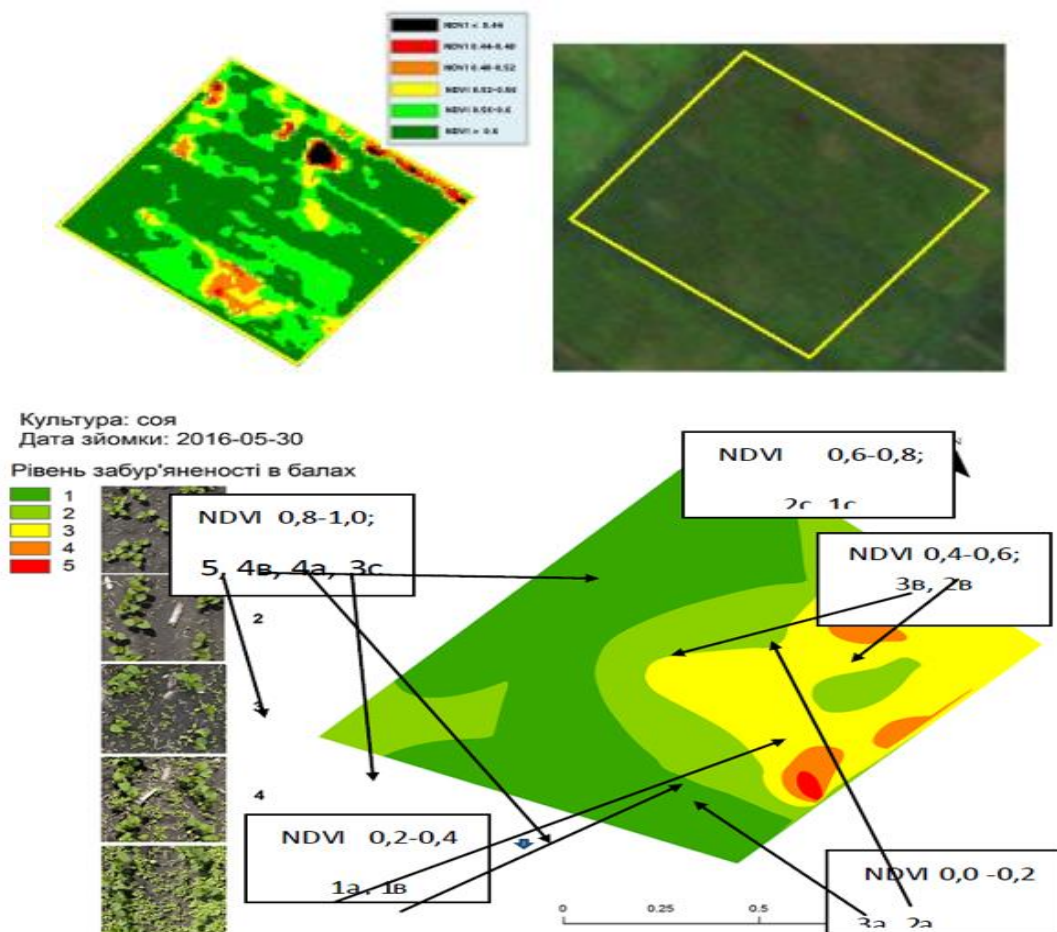

Рис.1. NDVI карта поля

- Площа і висота рослин. Визначення розмірів (площа і висота) рослин дозволяє контролювати більш розвинутою рослин, виявляти стреси, вивчати вплив регуляторів росту, визначати стан входу в зиму і прогнозувати врожайність. Визначення площі та висоти рослин здійснюється за допомогою повітряного сканування, створення карти і 3-D моделі поля з високою роздільною здатністю (1-3 см / піксель).

Підсумовуючи усе викладене вище, можна зробити наступні висновки:

1. Світ точних технологій розвивається так само стрімко, як і потреби людей. У зв'язку з цим виникає необхідність переходу від традиційного землеробства до точного.

2. Подальший розвиток ринку дронів сприятиме поширення практик точного землеробства та ресурсоефективності виробництва. Це дасть змогу відмовитись від використання дорогих і недостатньо точних та інформативних сервісів на базі супутникових систем, повністю реорганізувати охоронну систему полів, підвищити її ефективність, боротися зі шкідниками сільськогосподарських культур біологічно безпечними методами, одночасно знижуючи витрати на боротьбу з ними.

Литература

1. Точне землеробство: поради та «секрети» від фахівців [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.growhow.in.ua/tochne-zemlerobstvo-porady-ta-sekrety-vid-fahivtsiv/>
2. Мониторинг состояния и развития посевов [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://sovzond.ru/industry-solutions/agro/monitoring-sostoyaniya-posevov>
3. Диференційоване внесення добрив — інструмент реалізації даних аналізу ґрунту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://agro-business.com.ua/agro/mekhanizatsiia-apk/item/11724-dyferentsiiiovane-vnesennia-dobryv-instrument-realizatsii-danykh-analizu-gruntu.html>
4. Normalized Difference Vegetation Index Processing [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <https://www.mapsmadeeasy.com/features>

*Метеленко Н.Г.,
д.е.н., проф.
Інженерний інститут ЗНУ
Сіліна І.В.,
к.е.н., доцент
Інженерний інститут ЗНУ*

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ТА ПРОБЛЕМИ ВІТЧИЗНЯНОГО СІЛЬГОСПМАШИНОБУДУВАННЯ

Сьогодні вітчизняний агросектор має сприятливі умови та перспективи для збільшення виробництва, а відтак і зміцнення позицій на світових ринках. Одним із проблематичних питань цього сектору економіки України залишається «технічний парк», конкурентоспроможність якого не задовольняє європейським та загальносвітовим вимогам. Причому, важливою є зростаюча роль вітчизняних підприємств сільгоспмашинобудування не тільки задля відтворення основних засобів для агробізнесу, а і для розвитку галузі машинобудування в цілому.

Статистичні спостереження впродовж тривалого періоду часу дозволяють нам стверджувати, що галузь вітчизняного машинобудування у 1990 р. практично повністю забезпечувала потреби сільськогосподарського виробництва у тракторах, інших сільськогосподарських машинах, устаткуванні для тваринництва, кормовиробництва. Однак, вже впродовж перших 8-10 років реформування економіки сільськогосподарське машинобудування зазнало катастрофічного розору. Так, виробництво тракторів з 106,2 тис. шт. у 1990 р. зменшилося до 4,0 тис. шт. у 2000 р. або майже у 27 разів; виробництво тракторних плугів у 2000 р. порівняно з 1990 р. зменшилося з 89,2 тис. шт. до 3,1 тис. шт. або в 28,8 разів; виробництво тракторних сівалок – відповідно з 57,1 тис. шт. до 2,0 тис. шт. або в 28,6 разів; виробництво рядкових жаток з 58,8 тис. шт. до 0,9 тис. шт. або в 65,3 разів [1 – 4]. В цей же період катастрофічно зменшилося виробництво інших сільськогосподарських машин і устаткування.

Так, виробництво бурякозбиральних машин з 8,6 тис. штук у 1990 р. зменшилося до 100 шт. у 2000 р. і до 90 шт. у 2005 р.

У 2010 р. Державною службою статистики України згідно із Законом України «Про державну статистику» показники виробництва бурякозбиральних машин віднесені до категорії «конфіденційна інформація», в наступних роках дані щодо виробництва бурякозбиральних машин взагалі не наводилося, втім, як і відносно дощувальних машин, кормодробарок та автонапувалок. Виробництво зернозбиральних комбайнів у 2000 р. склало лише 97 шт. В подальшому Державною службою статистики України засекретив також інформацію і про виробництво зернозбиральних комбайнів. У 1990 р. виробництво кукурудзозбиральних комбайнів становило 5451 шт., у 1998 р. – відповідно лише 11 шт. У 1999 р. виробництво кукурудзозбиральних комбайнів було повністю ліквідовано.

Таким чином, в Україні не здійснювалися належні заходи по зупинці розору і відновленню роботи сільгоспмашинобудування впродовж тривалого періоду; більше того, впроваджувалися заходи, які поглиблювали проблеми у вітчизняному сільськогосподарському машинобудуванні. В окремі роки митні тарифи на придбання імпортової техніки необґрунтовано знижували до нуля, затверджувалися розпорядження Уряду по фінансовій підтримці за рахунок бюджетних коштів придбання технічних засобів іноземного виробництва на безворотній основі. Внаслідок цього у 2007 р. було імпортовано іноземних зернозбиральних комбайнів на суму 1 млрд. 275 млн. дол. США проти 459 млн. дол. у 2004 р., а лише за 8 місяців 2008 р. – на 1 млрд. 956 млн. дол. США. Якщо у 2007 р. було завезено 1800 іноземних комбайнів, то лише за 6 місяців 2008 р. – 6868. Якщо зазвичай кредити сільгоспвиробникам видавалися під 17-22%, то на придбання техніки іноземного виробництва можна було одержати позички під 3-5% річних. Подібні Урядові заходи обумовлювали ще глибший розор вітчизняного машинобудування. Так, наприклад, у 2016 році, як зазначає Олександр Карпенко [4], на підтримку розвитку агропромислового комплексу із загального фонду Державного бюджету виділено 350 млн гривень. Ці кошти розподілено, як допомога АПК через здешевлення кредитів – 300 млн. грн., решта – 50 млн. грн. – на підтримку тваринництва. Спеціальний фонд державного бюджету при цьому «розщедриться» на 1424,6 млн. грн. Із них 1400 млн. – Аграрному фонду, для підтримки фермерських господарств – 15,8 млн. грн., резервному насінневному фонду – 5 млн. грн., на лізинг сільгосптехніки – 3,8 млн. грн. Необхідно уточнити, що кошти спецфонду – це більше уявна цифра, ніж реальна, тому що виділяються вони лише у разі його наповнення, що в умовах кризи є великою проблемою. Якщо ж розкласти реальні 350 млн. грн. на конкретні потреби сільгоспвиробництва, яке функціонує в умовах здорожчання основних витратних ресурсів – пального, добрив, засобів захисту, газу, техніки, то ці потреби немає чим задовольняти. Тобто, АПК 2016 року фактично позбавлений державної підтримки. До такого сумного фіналу наша держава рухалася з 2009 року. Так, до 2007-го року завдяки активній лобістській діяльності аграрних асоціацій було запроваджено близько 20 програм бюджетної підтримки агрокомплексу на загальну суму понад 5 млрд.

гривень. Серед них селекція в тваринництві і птахівництві, дотування на одиницю виробленої продукції тваринництва та рослинництва на гектар посівів, здешевлення кредитів комерційних банків (658 млн. грн.), підтримка закладення і догляду молодих садів, виноградників та ягідників, допомога селянським (фермерським) господарствам, часткова компенсація вартості мінеральних добрив та складної техніки вітчизняного виробництва, забезпечення операцій фінансового лізингу вітчизняної сільськогосподарської техніки та інші. До того ж щодо АПК діяв пільговий режим справляння ПДВ.

Період 2014 – 2017 рр. стали також «стресовими» для АПК з таких причин: МВФ та інші закордонні інституції поставили перед урядом України вимоги щодо скасування пільгового режиму ПДВ у сільському господарстві та «заморожування» всіх програм підтримки, що стало необхідною вимогою для отримання чергових валютних траншів. Україна зобов'язалася встановити верхню межу внутрішньої підтримки АПК на рівні 609,2 млн. дол. або 3043,4 млн. грн. Зрозуміло, що такими урядовими заходами держава, на нашу думку, не тільки не захищає внутрішній ринок, а потужно стимулює його широку експансію імпортною технікою і товарами іноземного виробництва, що призводить до руйнації та ліквідації вітчизняних раніше ефективних промислових підприємств. Слід також констатувати, що впродовж періоду реформування економіки відбувся занепад виробництва не тільки сільськогосподарського машинобудування, а й інших спеціалізованих виробництв машинобудівної галузі.

Проблема старіння «технічного парку» АПК впродовж тривалого періоду часу поступово загострювалась з вищевказаних причин, які, у підсумку, полягають у дефіциті фінансування та у відсутності ефективної державної підтримки АПК. Слід зауважити, що ступінь зносу основних засобів у промисловості в цілому (зокрема, у сільгоспмашинобудуванні) у 1990 р. становила 48,7%, а вже у 2015 році становила 76,9%, що є критичною [1]. Активна модернізація виробничої бази дозволила у 2015 році таким підприємствам як ТОВ «Велес Агро» (виробництво ґрунтообробної та посівної техніки), ПАТ «Гідросила» (гідравлічні системи), ТОВ «Техна» (обладнання для птахівництва) представити широкому колу європейських країн свої нові розробки. Позитивним напрямом розвитку галузі в 2015 році також стало продовження співпраці Всеукраїнської асоціації підприємств-виробників сільськогосподарської техніки та обладнання для агропромислового комплексу «Украгромаш» з Асоціацією німецьких машинобудівників сільськогосподарської техніки VDMA в рамках Меморандуму про взаєморозуміння та співпрацю.

Таким чином, в основу програми державної підтримки оновлення «технічного парку» агропромислового комплексу, який функціонує і розвивається в умовах обмеженого доступу до фінансових ресурсів та політичної кризи, а також згідно Закону України «Про стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу» [6], повинні бути покладені такі актуальні завдання: залучення вітчизняних та іноземних інвестицій для освоєння виробництва нової техніки і обладнання для

агропромислового комплексу, оновлення основних фондів, технічного переозброєння і реконструкції підприємств вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу; розробка дієвих пропозицій щодо удосконалення умов фінансування, оподаткування, кредитування, особливостей приватизації підприємств вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу; формування та розвиток ринку техніки і обладнання для агропромислового комплексу.

Література

1. Статистичний щорічник України за 2017 рік. Державна служба статистики України. Київ, 2018. 541 с.
2. Народне господарство України у 1991 році: статистичний щорічник. Міністерство статистики України. Київ: Техніка, 1992. 468 с.
3. Статистичний щорічник України за 2002 рік. Державний комітет статистики України. Київ : «Консультант», 2003. 664 с.
4. Статистичний щорічник України за 2010 рік. Державна служба статистики України. Київ: ТОВ «Август Трейд», 2011. 559 с.
5. Карпенко О. Локомотив без коліс. URL: <http://www.silskivisti.kiev.ua/19368/print.php?n=31336> (дата звернення 20.01.2020).
6. Закон України «Про стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3023-14> (дата звернення 20.01.2020).

Михайлик Д.П.
к.е.н., доцент
ПрАТ «ВНЗ «ЗІЕІТ»
Хацєр М.В.
к.е.н., доцент
Запорізький національний університет

ДЕФОРМАЦІЯ РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ТА ШЛЯХИ ЇЇ УСУНЕННЯ

Аграрний сектор української економічної системи є одним з ключових для її сучасного розвитку, оскільки вирішує ряд головних завдань для країни, а саме: забезпечує продовольчу та економічну безпеку; формує вітчизняні ринки продовольчих товарів; впливає на безробіття у країні та сільській місцевості зокрема; забезпечує зростання доходів державного і місцевих бюджетів, суб'єктів підприємницької діяльності та домашніх господарств, у тому числі що функціонують на національних руральних територіях; забезпечує суттєву частку експорту країни; стимулює активізацію інвестиційної активності в державі, у тому числі зі сторони іноземних інвесторів; допомагає у вирішенні соціальних завдань на українських сільських територіях. У той же час аграрний сектор України має значну кількість проблем, що негативно впливають на його розвиток, де однією з головних є деформаційні процеси, що відбуваються в

межах його функціонування. Наведене вимагає висвітлення таких процесів та розробку шляхів їх усунення, що і складає актуальність дослідження.

Відзначаємо значний науковий інтерес до розвитку аграрного сектору економіки України зі сторони вітчизняних та закордонних науковців, де виділяємо роботи таких вчених, як: Ю.О. Луценко [1]; Н.В. Волошанюка, А.К. Сьомки [2]; О.В. Анисенко, К.В. Вакара [3]; В.С. Ніценко, А.Є. Данкевича [4]; А. Кімхі, З. Лермана [5]; К. Цакі, Х. Крея, С. Зорі [6]; Й.О. Горбачука, Дж. Марчевської [7]; А. Дуная [8] та ін.

Досліджуючи аграрний сектор економіки України можемо виділити досить багато деформаційних процесів у його розвитку, що мають різні причини, однак негативно впливають на весь сектор, окремі його складові та суб'єкти підприємницької діяльності, і, тим самим, мають негативний вплив на всю національну економічну систему. Виділимо головні з таких процесів:

1. Активний розвиток рослинництва з критичним відставанням тваринництва, що призводить до розорювання пасовищ, зменшення поголів'я великої рогатої худоби та свиней (виключенням є тільки птахівництво). Наведена ситуація є ще більш критичною, оскільки Україна є одним з найбільших в світі постачальників фуражної пшениці та кукурудзи, що йдуть на корми для великої рогатої худоби та свиней в інших країнах світу, однак не в змозі вирішити проблеми стимулювання розвитку тваринництва на національному рівні.

2. Активний розвиток зернового рослинництва з критичним відставанням садівництва, ягідництва та вирощування овочів, що призводить до значних проблем відносно постачання ягід, горіхів, овочів та фруктів на національний та регіональні продовольчі ринки і знижує реалізацію експортного потенціалу аграрного сектору держави.

3. Критично вузький інтерес до вирощування зернових, де ключове значення мають пшениця, кукурудза та соняшник, що приносить значні проблеми економічного (через коливання кон'юнктури світового та міжнародних ринків) та екологічного (через проблеми з відновлюванням родючості ґрунтів) характеру.

4. Значний акцент на вирощуванні небезпечних для ґрунтів сільськогосподарських рослин, де значне місце мають соняшник, ріпак та соя, що призводить до зниження продуктивності національного аграрного сектору та проблем у майбутньому з родючістю земель сільськогосподарського призначення.

5. Переважання великотоварного виробництва у рослинництві з активним розвитком аграрних холдингів та великих аграрних виробників, що призводить до проблем розвитку фермерства, а також малого підприємництва у сільській місцевості країни. Наведе несе у собі значні соціальні проблеми, що пов'язані зі зростанням безробіття серед сільських мешканців та дефіциту коштів у місцевих бюджетах на розвиток сільської місцевості.

6. Інтенсифікація аграрного виробництва на базі використання небезпечних технологій та генномодифікованих посівних матеріалів, що несе у

собі екологічні проблеми, з недостатньою увагою до вирощування екологічно чистої сільськогосподарської продукції та інноваційних розробок.

7. Майже повна відсутність зусиль щодо усунення моно напруженості сільської місцевості відносно здійснення підприємницької діяльності, де акцент робиться тільки на ведення сільського господарства та іноді переробку отриманих агропродуктів. У той же час, сфера послуг та інфраструктура сільських територій залишаються майже не розвинутими.

Враховуючи наведене, виявлені деформаційні процеси потребують усунення в межах розробки сукупності відповідних шляхів до яких відносимо наступні:

1. Активізацію зусиль державних та муніципальних владних інститутів, а також організованих об'єднань аграрних виробників і домашніх господарств, що функціонують у сільській місцевості щодо стимулювання розвитку тваринництва за рахунок державного та приватного фінансування цієї сфери сільського господарства і використання інших інструментів стимулювання (надання безкоштовного консультування, вільний доступ до інформації, безкоштовна підготовка та перепідготовка кадрів ті ін.).

2. Зміщення акцентів до комплексного розвитку сільської місцевості України, де акцент буде зроблено на розвиток сфери послуг, особливо туризму, а також відповідної інфраструктури (освітня, медична, транспортна, інформаційна та ін.).

3. Стимулювання інноваційної активності сільськогосподарських виробників з акцентом на екологічно небезпечні технології та нові технології вирощування екологічно чистих агропродуктів.

4. Відхід від мононапруженості сільського господарства та руральних територій України з активізацією зростання кількості фермерських господарств і малого підприємництва на таких територіях країни.

Відзначаємо необхідність усунення деформаційних процесів в межах розвитку аграрної сфери економіки України з метою підвищення ефективності, як національного агровиробництва, так і економічної системи країни в цілому.

Література

1. Луценко Ю.О. Розвиток аграрного сектору економіки України: прогнози та перспективи/ Ю.О. Луценко //Науковий вісник Мукачівського державного університету. Сер.: Економіка. – 2015. – №. 2 (2). – С. 30-34.

2. Волошанюк Н.В. Аграрний сектор України: тенденції, суб'єкти, перспективи реформування / Н.В. Волошанюк, А.К. Сьомка // Науковий вісник Ужгородського національного університету: Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство / голов. ред. М.М. Палінчак. – Ужгород: Гельветика, 2017. – Вип. 13. Ч.1. – С. 45–49.

3. Анисенко О.В. Розвиток аграрного сектора економіки України в умовах інституційних змін/ О.В. Анисенко, К.В. Вакар //Агросвіт. – 2018. – №. 9. – С. 27-32.

4. Ніценко В.С. Розвиток аграрного сектору економіки України в умовах трансформації форм власності/ В.С. Ніценко, А.Є. Данкевич // Вісник

Харківського національного технічного університету сільського господарства імені Петра Василенка. – 2016. – №. 171. – С. 57-73.

5. Kimhi A. Agricultural Transition in Post-Soviet Europe and Central Asia after 25 Years / A. Kimhi, Z. Lerman. – Brussels: IAMO, 2015. - 332 p.

6. Csáki C. The agrarian economies of Central-Eastern Europe and the Commonwealth of Independent States: An update on status and progress in 2005/ C. Csáki, H. Kray, S. Zorya. - World Bank: ECSSD Working Paper. No 46, 2006. - 175 p.

7. Horbańczuk J.O. Challenges and opportunities for the innovation and sustainability of agriculture in Central and Eastern Europe, with special consideration of livestock sector / J.O. Horbańczuk, J. Marchewka. - Warszawa: Institute of Genetics and Animal Breeding of the Polish Academy of Sciences International experts representing Poland in EU Animal Task Force in Brussels, 2017. - 24 p.

8. Dunay A. Challenges for the Agricultural Sector in Central and Eastern Europe/ A. Dunay. - Budapest: Agroinform Publishing House, 2014. - 264 p.

Мірзоева Т.В.

к.е.н., доцент

*Національний університет біоресурсів і природокористування
України*

ЛІКАРСЬКЕ РОСЛИННИЦТВО В СИСТЕМІ РЕГЕНЕРАТИВНОГО ЗЕМЛЕРОБСТВА ЯК НАПРЯМОК ЕФЕКТИВНОГО БІЗНЕСУ В АГРАРНІЙ СФЕРІ

Розвиток економічної системи будь-якої країни супроводжується певними трансформаційними процесами. В умовах сьогодення, коли перед суспільством стоїть низка глобальних викликів, актуальним є пошук ефективних шляхів розвитку. Зокрема, це стосується аграрної сфери, розвиток якої за всіма прогнозами має стати визначальним для людства. Нині до перспективних напрямків розвитку аграрної сфери відноситься лікарське рослинництво. Формування, організаційно-правове та виробничо-технічне становлення діючих в Україні підприємств-виробників продукції лікарського рослинництва відбувалося протягом тривалого періоду і, як показують результати дослідження, продовжується й нині. Кожне підприємство в своєму розвитку проходить різні етапи трансформації, опосередковано пов'язані зі стадіями життєвого циклу галузі в цілому.

Структурні зрушення в економіці незалежної України спричинили радикальні зміни практично в усіх сферах діяльності й лікарське рослинництво не стало винятком. Наразі вітчизняне лікарське рослинництво переживає не кращі часи, проте однозначно стверджувати занепад, на нашу думку, не є обґрунтованим. Певною мірою галузь функціонує, характеризується досить високим рівнем рентабельності в розрізі окремих видів продукції, має важливе соціально-економічне значення в суспільстві та національній економіці. У процесі дослідження виявлено, що в сфері вітчизняного лікарського

рослинництва функціонують різні суб'єкти підприємницької діяльності. Це підприємства, що займаються як вирощуванням і збиранням (культивованих і дикорослих) лікарських рослин, так і переробкою та зберіганням рослинної сировини.

Вагомість галузі лікарського рослинництва в сукупності галузей сільськогосподарського виробництва зокрема й національної економіки загалом підтверджується також взаємозв'язком із цілями сталого розвитку. Варто відмітити, що нині іноземні інвестори, як ніколи раніше, звертають увагу на дотримання українськими компаніями Цілей сталого розвитку – 2030. Це розглядається як суттєва конкурентна перевага при виході на іноземні ринки.

У ході дослідження виявлено, що до останніх тенденцій розвитку сільськогосподарського виробництва в контексті сталого розвитку відноситься так зване регенеративне землеробство. Його навіть відносять до аграрних трендів нового десятиліття разом із ефективним водокористуванням, технологізацією виробничих процесів і нішовою диверсифікацією [1].

Регенеративне землеробство як підхід до господарювання є комплексним, оскільки передбачає не тільки відновлення екосистем і біорізноманіття, а й підвищення економічних показників діяльності сільськогосподарських виробників. Можна виокремити низку економічних переваг регенеративного землеробства. Так, використання регенеративних технологій вирощування дозволяє створити додану вартість фермерській продукції, закладає підґрунтя для подальшого ефективного господарювання. Зокрема, закордонні вчені і практики стверджують, що системи регенеративного сільського господарства зумовлюють підвищення рівня рентабельності, порівняно з, наприклад, моделями інтенсивного вирощування соняшнику чи кукурудзи. Так, на кукурудзяних полях, які оброблялися інсектицидами, шкідників було в 10 разів більше, ніж на полях, вільних від інсектицидів. Регенеративні поля продукували зерна на 29% менше, проте прибуток був на 78% більше порівняно з традиційними системами вирощування кукурудзи. Прибуток позитивно корелював з органічними складовими ґрунту, а не з урожаєм. Світова практика вже неодноразово це підтверджувала [2].

Вважаємо, що досягнення пріоритетних нині цілей щодо захисту та відновлення екосистем суші й збалансованого використання наземних екосистем і завдання щодо відновлення деградованих земель та ґрунтів із використанням інноваційних технологій має відбуватися у взаємозв'язку з розвитком галузі лікарського рослинництва в Україні. Основними аргументами, що підтверджують цю думку є те, що:

- 1) деякі види лікарських рослин (зокрема, з групи сільськогосподарських) здатні покращувати якість ґрунту;
- 2) значна кількість лікарських рослин може рости на непродуктивних і деградованих землях;
- 3) лікарські рослини, зокрема дикорослі, – це потужний інструмент, який сприяє біорізноманіттю екосистем.

Наприклад, нині доведено, що вирощування лікарських рослин є перспективною моделлю збереження степу, що є надзвичайно актуальним для

півдня України в умовах сьогодення. До ефективних інструментів зазначеної моделі можна віднести:

- вирощування лікарських рослин на ділянках, які є суміжними зі степними територіями – в такому випадку створюється буферна зона для збереження степу;
- вирощування лікарських рослин знижує емісію парникових газів;
- доходи від виробництва лікарських рослин частково можуть спрямовуватися на відновлення степу.

Загалом, розвиток такого напрямку підприємницької діяльності як лікарське рослинництво в контексті сталого розвитку та регенеративного землеробства сприятиме як покращенню екологічної ситуації, так і розвитку напрямку ефективного бізнесу в аграрній сфері.

Література

1. Кузьо Н. 7 небанальних аграрних трендів нового десятиліття. URL: <https://www.growhow.in.ua/7-nebanal-nykh-ahrarykh-trendiv-novoho-desiatylittia/> (дата звернення 10.01.2020)

2. Claire E. LaCanne· Jonathan G. Lundgren Regenerative agriculture: merging farming and natural resource conservation profitably «PeerJ» URL: [peerj.com/articles/4428/?td=tw](https://www.peerj.com/articles/4428/?td=tw) (дата звернення 16.01.2020)

Москалевич Г.Н.

доцент, к.ю.н.

Минский инновационный университет, Беларусь

ПОВЫШЕНИЕ КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТИ АПК КАК ФАКТОР РАЗВИТИЯ АГРОБИЗНЕСА В УКРАИНЕ

Актуальность темы статьи обусловлена следующим.

Украина во все времена славилась как богатейшая страна, имеющая благоприятные условия для выращивания сельскохозяйственной продукции. Этому способствуют огромные сельскохозяйственные поля, чернозем, благоприятное географическое положение, трудолюбивые и ответственные люди. Роль сельского хозяйства для развития экономики Украины огромна.

К тому же, в последнее десятилетие цены на сельскохозяйственную продукцию и продукты питания во всем мире стали резко возрастать под воздействием благоприятной рыночной конъюнктуры, а также глобального потепления и связанных с ним негативных явлений (снижение урожаев сельскохозяйственных культур, распространение вредителей и болезней растений и животных, нарушение системы ирригации и т.д.).

Многие страны мира оказались в тяжелой ситуации, когда возникли проблемы с обеспечением своего населения продуктами питания. Перед этими странами Украина в сфере сельского хозяйства имеет явные рыночные преимущества, чему способствуют следующие факторы:

— сравнительно низкая себестоимость производства сельскохозяйственной продукции и продуктов питания [2];

— благоприятные климатические условия и географическое положение

Данные факторы являются мотивирующими для украинского и зарубежного бизнеса, чтобы осуществлять инвестиции в сельскохозяйственную отрасль Украины.

Целью статьи является исследование проблем повышения конкурентоспособности АПК и его роли в развитии агробизнеса в Украине.

В последнее десятилетие термин «конкурентоспособность» превратился в один из самых употребляемых в научной литературе и практике. Проблемы конкурентоспособности (способности производить и сбывать товары) вышли на первый план в экономическом анализе отечественными и зарубежными учеными различных видов сельскохозяйственной деятельности хозяйствующих субъектов. Прежде всего это связано с объективным ростом международной и внутренней конкуренции в течение нескольких последних десятилетий.

Важнейшим признаком конкурентоспособности хозяйствующего субъекта является наличие у него конкурентных преимуществ, под которыми понимается обладание субъектом уникальных осязаемых и неосязаемых активов, стратегически важных для бизнеса и позволяющих одерживать победу в конкурентной борьбе. Для того чтобы стать лидером на рынке, сельскохозяйственному предприятию нужно опередить конкурентов в инновациях в системе производства и сбыта продукции, в установлении выгодных цен, снижении издержек. Украина имеет все шансы стать одним из мировых производителей продуктов питания.

Конкурентоспособной считается продукция, которая обладает более высокими свойствами, чем аналогичная продукция, выпускаемая конкурентными организациями, и которая, в силу данных преимуществ, пользуется повышенным спросом у потребителей. Конкурентоспособность сельскохозяйственной продукции не является стабильным, раз и навсегда данным понятием. Это относительное понятие, поскольку оно четко привязано к определенному рынку и ко времени сбыта, чем особенно отличаются сельскохозяйственные товары. Конкурентоспособность и преимущество над конкурентом могут быть утрачены по истечении времени за счет факторов внешней среды или за счет внутренних факторов. Уровень конкурентоспособности продукции существенно зависит от показателей ее качества, от цены, упаковки, товарного знака, рекламы и т.д.

Качество продукции АПК рассматривается как основной инструмент в конкурентной борьбе между производственными предприятиями, как основа неценовой конкурентоспособности [1, с. 4-10]. Качество сельскохозяйственной продукции должно соответствовать требованиям ВТО и Европейского Союза.

Роль качества продукции как конкурентного преимущества АПК повышается в связи с демополизацией, проводимой в Украине согласно Закону Украины «О защите экономической конкуренции» [4]. Данный закон нацелен на поддержку добросовестной конкуренции в сфере экономики, что имеет особое значение для сельского хозяйства, являющегося по своей природе затратной и рискованной отраслью экономики, в связи с чем усиливается

стремление экономически более сильных хозяйствующих субъектов АПК монополизировать эту сферу экономики в своих интересах.

Немаловажное значение при этом имеют также такие неценовые факторы, как возможность послепродажного обслуживания, гибкая система платежа (отсрочек, скидок, кредитования и т.д.), входящие в составляющую конкурентоспособности.

В соответствии с Законом Украины «О государственной поддержке сельского хозяйства Украины», в качестве одного из основных приоритетов страны выступает государственная поддержка развития конкурентоспособного сельскохозяйственного производства с опорой на кооперацию и интеграцию, в том числе ВТО [5]. Государственная поддержка сельскохозяйственных предприятий является частью системы государственного регулирования экономики Украины.

Необходимость государственной поддержки предприятий в аграрной сфере экономически обосновано рядом факторов, в качестве основных из которых можно рассматривать: 1) специфику сельскохозяйственного производства (сезонность, продолжительность производственного цикла, средства производства – живые организмы, высокая зависимость от природно-климатических условий и др.); 2) низкую степень монополизации сельскохозяйственных товаропроизводителей по сравнению с иными отраслями экономики; 3) достаточно высокий уровень капиталоемкости сельского хозяйства и низкую его рентабельность [3, с. 89–93].

Конкуренция в сфере сельского хозяйства осуществляется параллельно по двум направлениям: во-первых, происходит борьба (пока еще незначительная) за самые выгодные экономические условия производственной деятельности и за финансовые итоги между хозяйствующими субъектами с разными формами собственности и хозяйствования; во-вторых, идет конкурентная борьба между всеми товаропроизводителями.

Вышеизложенное позволяет сделать следующие выводы:

1. Исследование взаимосвязей неценовых факторов, входящих в составляющую конкурентоспособности сельскохозяйственной продукции (качество продукции, возможность послепродажного обслуживания, гибкая система платежа, в том числе отсрочки, скидки, кредитование и т.д.) способствует принятию эффективных управленческих решений по улучшению конкурентоспособности АПК.

2. Повышению конкурентоспособности агропромышленного производства на внутренних и внешних рынках сельскохозяйственной продукции и продуктов питания будут способствовать интеграция сельскохозяйственных и перерабатывающих предприятий, возникновение агрохолдингов и других организационно-правовых структур; создание инфраструктуры рынка сельскохозяйственной продукции.

3. В качестве эффективных мер, направленных на повышение конкурентоспособности АПК, могут выступать: стабилизация конкурентной среды в сфере агропромышленного производства; демонополизация

агропромышленных перерабатывающих предприятий; привлечение инвестиций и инноваций в сельскохозяйственное производство.

Литература

1. Андрейчук, В. Г. Условия экономической конкуренции в Украине / В. Г. Андрейчук // Экономика Украины. – 2004. – № 10. – С. 4–10.

2. Боева, О.В. Развитие АПК как фактор обеспечение конкурентоспособности сельскохозяйственных предприятий Украины // Материалы VI Международной студенческой научной конференции «Студенческий научный форум» URL: <https://scienceforum.ru/2014/article/2014007466> (дата обращения: 13.01.2020).

3. Мухина, Е.Г. Оценка эффективности государственной поддержки агропромышленного производства / Е.Г. Мухина // Экономист. – 2007. – № 4. – С. 89–93.

4. О защите экономической конкуренции: Закон ВР Украины от 11.01.2001 № 2210-III (в ред. от 25.09.2019). [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://rada.gov.ua> (дата обращения: 02.01.2020).

5. О государственной поддержке сельского хозяйства Украины: Закон ВР Украины от 24 июня 2004 года №1877-IV (в ред. Закона от 10.07.2018 г. №2497-VIII). [Электронный ресурс] – Режим доступа: <http://rada.gov.ua> (дата обращения: 02.01.2020).

Недашковская Н.С.

к.э.н., доцент

*Барановичский государственный университет,
г. Барановичи, Республика Беларусь*

ОСНОВНЫЕ МЕРЫ СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКОГО РАЗВИТИЯ АГРОПРОМЫШЛЕННОГО ПРОИЗВОДСТВА РЕСПУБЛИКИ БЕЛАРУСЬ

Анализ социально-экономического развития АПК Беларуси за последнее десятилетие свидетельствует о том, что в аграрной экономике страны стали проявляться некоторые позитивные тенденции, возросли объемы производства продовольствия, поставки сельскому хозяйству ресурсов – техники и оборудования, строительных материалов, удобрений, средств защиты растений. В то же время финансовые показатели сельскохозяйственных организаций, хотя и колеблются по годам, однако остаются достаточно низкими (таблица).

Таблица – Основные финансовые показатели сельскохозяйственных организаций Республики Беларусь за 2010-2018 гг. [2]

Показатели	2010	2012	2014	2016	2017	2018
Удельный вес сельского населения в общей численности населения, %	24,9	23,7	22,7	22,1	21,9	21,6

Экспорт сельскохозяйственной продукции и продуктов питания к общему объему экспорта, %	10,9	11,0	15,5	18,0	17,0	15,6
Рентабельность реализованной продукции, работ, услуг в сельском хозяйстве, %	-1,7	19,5	7,1	3,1	8,2	5,0
В том числе растениеводства	-1,9	23,8	15,0	13,3	19,8	14,1
животноводства	-2,8	19,2	3,5	-1,4	4,3	0,6
Количество убыточных организаций, единиц	132	172	366	606	377	439
Удельный вес убыточных организаций в общем количестве организаций, %	4,3	5,2	11,3	18,0	11,7	13,6
Удельный вес просроченной дебиторской задолженности в общей сумме дебиторской задолженности, %	21,8	12,5	22,0	26,5	23,2	24,8
Удельный вес просроченной кредиторской задолженности в общей сумме кредиторской задолженности, %	18,2	16,9	23,1	34,2	35,1	36,7

Наблюдается уменьшение удельного веса сельского населения в общей численности населения. Доля экспорта сельскохозяйственной продукции и продуктов питания по сравнению с 2010 годом увеличилась. Рентабельность реализованной продукции снижается, особенно в животноводстве. Количество убыточных организаций существенно возросло, растет и удельный вес убыточных организаций в общем количестве сельскохозяйственных организаций. Необходимо отметить, что убыточность агропромышленного производства формируется в основном по причине неэквивалентности соотношения и динамики изменения цен на сельскохозяйственную продукцию и издержек производства. Наблюдаются негативные тенденции и в расчетах организаций. Растет удельный вес просроченной как дебиторской, так и кредиторской задолженности.

Достижение некоторых позитивных результатов в АПК происходило в немалой степени за счет адаптации многих хозяйствующих субъектов к макроэкономической политике государства и условиям рынка путем реформирования организаций, реструктуризации производства. Многие убыточные и низкорентабельные сельскохозяйственные организации были присоединены к крупным промышленным организациям, как сельскохозяйственные филиалы и получили определенную финансовую поддержку. Все прежние крупно товарные сельскохозяйственные организации изменили свой юридический статус, перестали быть традиционными колхозами и совхозами и преобразовались в кооперативные, акционерные, арендные и иные рыночно ориентированные структуры. Но изменение правового статуса пока не дало должного эффекта.

Постановлением Совета Министров Республики Беларусь принята Государственная программа развития аграрного бизнеса в Республике Беларусь на 2016-2020 годы [1]. Программой предусмотрено развитие производства, переработки и реализации продукции растениеводства, в том числе селекции и семеноводства. В животноводстве предусмотрено строительство и реконструкция молочно-товарных ферм, откорма КРС, техническое

переоснащение организаций, осуществляющих переработку молока, мясной продукции, развитие рыбохозяйственной деятельности.

В настоящее время стабильное развитие АПК сдерживается многими нерешенными проблемами, связанными с противоречивостью реформ аграрной экономики. Важнейшие из них следующие: слабые темпы структурных качественных преобразований в самом сельском хозяйстве; отсутствие эффективных правовых, экономических механизмов привлечения капитала в АПК из других отраслей, наличие значительных объемов просроченной задолженности, парализующих нормальную хозяйственную деятельность; низкий уровень денежных доходов населения и социальных гарантий, что тормозит расширение потребительского спроса; ограниченные возможности централизованных источников, а также самих агропромышленных организаций для активизации инвестиционной и инновационной деятельности товаропроизводителей всех форм; высокий уровень изношенности технико-технологической и ресурсной базы агропромышленных организаций, что не дает возможности производить конкурентную по стоимости продукцию; значительный отток из сельского хозяйства высококвалифицированных руководителей, специалистов и молодых кадров, в том числе по причине старения сельского населения и т.п.

Многие организации ориентированы в своей деятельности на поддержку из централизованных источников и в недостаточной степени стремятся зарабатывать требуемые средства самостоятельно.

Рассмотрение перспектив дальнейшего позитивного развития аграрной экономики Беларуси важно начать с определения факторов, к которым, прежде всего, следует отнести:

- структурные преобразования производства, модернизация технико-технологической базы, развитие малого предпринимательства, стимулирование инвестиционного спроса и предложения;

- улучшение микроэкономической среды за счет развития продуктовых технико-технологических комплексов и подкомплексов и связанных с этим корпоративных структур;

- активизация аграрных реформ (производственной, имущественной, земельной) в целях формирования адаптированных к рыночной экономике хозяйственных структур, а также формирование в АПК развитой рыночной инфраструктуры;

- совершенствование налоговой политики и бюджетной поддержки АПК;

- ускоренное становление многопрофильной и многоуровневой самоуправляемой кооперации и интеграции организаций и товаропроизводителей сферы АПК по специализированным продуктовым технологическим цепям – от производства исходного сырья до сбыта продовольствия на внутреннем и внешних рынках;

- повышение жизненного уровня сельского населения и расширение на селе потребительского спроса, усиление мотивации качественного и производительного труда, развитие на селе несельскохозяйственных видов

деятельности, включая агротуризм, преодоление текучести кадров, сохранение и повышение квалификационного уровня руководителей и специалистов;

- усиление экологизации сельского хозяйства и поддержание природного равновесия, т.е. создание среды обитания, обеспечивающей требуемые стандарты жизни и деятельности сельского населения, в связи с чем необходимо восстановление и воссоздание природно-экологических комплексов и систем.

Все вышеназванные факторы взаимосвязаны между собой, способны в определенном сочетании усиливать или же смягчать оказываемое на аграрную экономику воздействие.

Это весьма важно, поскольку структура аграрного производства и сбыта продукции может наглядно продемонстрировать уязвимость экономики сырьевого типа, которой, по большому счету, можно назвать аграрную экономику Беларуси.

Литература

1) О Государственной программе развития аграрного бизнеса в Республике Беларусь на 2016-2020 годы: [Электронный ресурс] : утв. постановл. Совета Министров Респ. Беларусь от 11.03.2016 № 196 в ред. постановл. от 22.11.2018 № 846 // Национальный правовой Интернет-портал Республики Беларусь. — 29.11.2018, 5/45845.

2) Сельское хозяйство Республики Беларусь [Электронный ресурс]. Статистический ежегодник. // Национальный статистический комитет Республики Беларусь. — 2019 — Режим доступа: <http://www.belstat.gov.by>

Недойнов К.В.

курсант

Дніпропетровський державний університет внутрішніх справ

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Аграрний бізнес нашої держави є важливо значущим для економіки країни, тому що він формує засади збереження продовольчої, економічної та екологічної безпеки, забезпечує розвиток національної економіки. Міжнародна політика відкриває аграрному сектору нові можливості для розвитку сільського господарства. Актуальність даної теми полягає у перспективах розвитку аграрного бізнесу в умовах глобалізації міжнародної економіки.

Основним фактором життя суспільства є глобалізація, яка за твердженням Кардамонова - світовий процес трансформації символів, під час якого фальсифікуються, верифікуються і перерозподіляються у суспільстві цінності, норми, культурна практика і категорії очевидності [1, с.21].

Українські вчені Д.Г. Білорус, А.М. Поручника Д.Г. Лук'яненко визначення «глобалізація» трактують як об'єктивний соціальний процес, змістом якого є дедалі більший взаємозв'язок та взаємозалежність національних економік, національних політичних і соціальних систем, національних культур,

а також взаємодія людини й довкілля. В основі глобалізації лежить розвиток світових ринків товарів, послуг, праці й капіталу [2, с.129].

В Україні, з одного боку, аграрний бізнес в умовах глобалізації може набути великого розвитку для національної економіки, а з іншого може дати мультиплікативний ефект у розвитку інших галузей національної економіки.

Сільське господарство України характеризується значними площами сільськогосподарських угідь, високою їх якістю, великими обсягами виробництва окремих зернових культур, соняшника, картоплі. В умовах надлишку продовольства, що виробляється на інтенсивній основі в Європейському Союзі (ЄС) і частково надходить на внутрішній ринок, особливого значення набувають такі риси вітчизняної продукції, як якість, смак та екологічна чистота завдяки слабкому застосуванню мінеральних добрив і пестицидів. Стратегічною метою вітчизняного сільського господарства є підготовка до інтеграції із сільським господарством ЄС.

В Україні можна виділити основні сильні та слабкі сторони агробізнесу (табл.1).

Таблиця 1

Переваги та проблеми розвитку агробізнесу в Україні

Переваги	Недоліки
Територіальний аспект	
<ul style="list-style-type: none"> - 70% території України займають сільськогосподарські угіддя - Сприятливий клімат - Великі запаси чорноземі - Забезпеченість водними ресурсами - Вигідне географічне розташування 	<ul style="list-style-type: none"> - Недотримання сівозмін - Зменшення родючості ґрунтів - Значна територія радіаційно забруднена - Деградація земель внаслідок ерозії - Зниження рівня ґрунтових вод
Соціальний аспект	
<ul style="list-style-type: none"> - 14 млн населення проживають в сільській місцевості - Зростання престижу аграріїв 	<ul style="list-style-type: none"> - Необхідність реформ - Ризик безробіття на селі
Економічний аспект	
<ul style="list-style-type: none"> - Експорт зерна 	<ul style="list-style-type: none"> - Низький рівень державної підтримки - Негативний імідж України

Діяльність держави повинна передбачати заходи щодо стимулювання інтеграції та об'єднання учасників агробізнесу, страхування їх економічного ризику. Розвиток національної економіки ґрунтується на стабільній і продуктивній діяльності аграрних підприємств.

Від стану їх конкурентоспроможності залежить поступовий розвиток економіки. Стійкість конкурентоспроможності аграрних підприємств залежить від процесів що відбуваються у національній економіці в процесі глобалізації. Розвиток вітчизняних сільськогосподарських підприємств в умовах членства у СОТ та світової глобалізації і зростання конкуренції має складний характер. Стан ринків і конкурентне оточення підприємств динамічно змінюється, що

вимагає від них пошуку додаткових конкурентних переваг. З позицій мезо- і мікрорівнів економічної ієрархії адаптація аграрних підприємств є формою відображення підприємством і його структурами механізмів впливу глобалізації міжнародної економіки, що прагне встановити рівновагу у відносинах і зв'язках міжнародного ринку. До механізмів впливу глобалізації відносяться зміни кредитної, цінової, фінансової, ресурсно-сировинної, податкової ситуацій, економічної кон'юнктури; послаблення коопераційно-конкурентних переваг аграрних підприємств й впливу держави на вирішення проблем фінансування сільськогосподарського виробництва, розвиток ринку технологічних інновацій; розширення ємності ринкової ніші підприємств; втрата адаптаційного статусу та ін. Підприємства використовують напрями зовнішньої (внутрішньої) адаптації, активну (пасивну) форми відображення впливів середовища. Під впливом глобалізації динамічного розвитку набуває світова конкуренція [3].

Отже, Україна має усі необхідні ресурси та умови для розвитку аграрного бізнесу, але існує багато проблем. Значний вплив політичних факторів та корупція перешкоджають розвитку експортного потенціалу. Тому для розвитку аграрного бізнесу потрібне державне регулювання, яке призвело б до збільшення економіки країни, підвищило би експорт та участь України у міжнародній торгівлі.

Література

1. Білорус О.Г. Глобалізація і безпека розвитку: [монографія] / О.Г. Білорус, Д.Г. Лук'яненко та ін.; Керівник авт. колективу і наук. ред. О.Г. Білорус. – К.: КНЕУ, 2001. – 733 с.
2. Білорус О. Г., Лук'яненко Д. Г. та ін. Глобальні трансформації і стратегії розвитку / За ред. О. Г. Білоруса. - К.: ВІПОЛ, 1998. – 416 с.
3. Колосова Р.П. Глобализация экономики и занятость населения: Учеб.пособие / Р.П. Колосова, М. В. Артамонова, Т. Н. Василюк и др. - М.:ТЭИС, 2000. - 106с.

*Нежинець А.О.
студентка факультету менеджменту
Запорізький національний університет
Онищенко О.А.
к.держ.упр., доцент
Запорізький національний університет*

СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

На сьогоднішній день роль агросектору в житті країни пояснюється рідкісним об'єднанням сприятливих кліматичних умов, здатністю країни застосовувати високо-ресурсний хист. Розвиток агросектору має сприяти поліпшенню добротності життя людей, підвищенню якості сільськогосподарських товарів та спроможності конкуренції товаровиробників, створенню умов для подальшого розвитку економічних, соціальних та екологічних чинників.

Стрімкому розвитку аграрної промисловості в Україні сприяє підвищення цін на товари сільського господарства на світовому ринку. Перспективи розвитку агробізнесу в Україні зумовлені високим обсягом реалізації продукції сільського господарства, наприклад, Україна є головним експортером соняшникової олії та одним з головних експортерів зерна у світі. Родючі та багаті землі України а також сприятливі кліматичні умови створюють можливості для ефективного вирощення всіх зернових культур та дають змогу одержати доброякісне зерно для забезпечення потреб ринку та його розвитку.

Останнім часом в Україні зафіксоване зростання податкових надходжень від кількості експорту сільськогосподарських товарів та продукції з синхронним підвищенням місячної заробітної плати робітників сільських господарств. Частка виробництва і переробки сільськогосподарської продукції у структурі ВВП України за 6 останніх років виросла в два рази і в 2018 році склала більше, ніж 18% – у 2012 році цей показник ледь перевищував 9% [3].

Трендами розвитку сучасного вітчизняного агробізнесу є вагомі інноваційні трансформації та комплексна автоматизація сільськогосподарських підприємств. Характерною ознакою у розвитку агросектору України за попередні роки є зростання капітальних інвестицій. За цим аргументом можна встановити, що в українському агробізнесі є всі підстави для того, щоб в майбутні роки досягти та значно підвищити результативність сільськогосподарського виробництва.

Нажаль також є фактори, які перешкоджають розвитку українського агросектору. По-перше, інвестиційний клімат в Україні зараз є не досить сприятливим. По-друге, на сьогоднішній день в Україні уповільнена зовнішньоекономічна активність у галузі розвитку торгівельних стосунків. Тим не менш, узагальнення інформації надає можливість спрогнозувати, що агропромисловий комплекс України має значні та чималі шанси на стійке зростання у майбутні роки. Для успішної реалізації оптимістичних прогнозів розвитку агросектору України повинні бути виконані наступні вимоги:

- подальше поліпшення інвестиційного клімату, що в свою чергу дасть змогу агробізнесу мати достатньо коштів для впровадження інновацій та підвищувати свою ефективність;

- налагодження торгівельних стосунків, які дадуть змогу Україні кожен рік збільшувати обсяг реалізації сільськогосподарської продукції. Україна вже є достатньо вагомим представником промислової продукції на світовому ринку. Однак зростання попиту на продукцію відкриває для країни грандіозні можливості для зміцнення позиції міцного та сильного експортера продукції сільського господарства. Україна в теперішній час має всі передумови для того, щоб використати ці перспективи.

Також існує й ряд напрямків для розвитку та поліпшення, серед яких:

- підтримка держави та державний контроль аграрно-промислового комплексу;
- активізація міжнародної торгівельної політики;
- питання підвищення ефективності виробництва.

Внаслідок впровадження новітніх технологій, залучення досвідчених та кваліфікованих кадрів збільшиться конкурентоспроможність вітчизняних агровиробників та підвищиться кількість виробництва з одночасним поліпшенням якості продукції. Швидкий розвиток агрохолдингів підсилить конкуренцію на ринку землі та підвищить розмір орендної плати, що дозволить залучити значні інвестиції. Реалізація наукових розробок та адекватна податкова, фінансова державна політика, а також впровадження організаційних та економічних процесів розвитку аграрного сектора економіки країни забезпечить розширений простір для відтворення галузі. Таким чином, у разі амбіційного та цілеспрямованого втілення зазначених вище напрямків, ми можемо стати свідками «стрімкого стрибка вгору» вітчизняного агропромислового комплексу як на національному, так і на глобальному ринку продовольства.

Література

1. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку) / за ред. М.В. Присяжнюка, М.В. Зубця, П.Т. Саблука, В.Я. Месель-Веселяка, М.М. Федорова. Київ: ННЦ ІАЕ, 2011. 1008 с.
2. Бурлака Н. І., Балтремус О. М., Стан та перспективи розвитку агропромислового комплексу України. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*, 2016, № 6, С. 31-38
3. Що заважає розвитку агробізнесу в Україні. Три проблеми і чотири шляхи вирішення. НВ Бізнес. URL: <https://nv.ua/ukr/biz/experts/yak-agrobiznesu-pereyti-na-nastupniy-riven-50026307.html> (дата звернення: 3.12.2019)

Никишин Е.В.

к.э.н.

Университет экономики и права «КРОК»

ЛОГИСТИЗАЦИЯ АГРОПРОДОВОЛЬСТВЕННОГО КОМПЛЕКСА – ПУТЬ ФОРМИРОВАНИЯ ЭФФЕКТИВНОГО АГРОБИЗНЕСА

Аграрный 2018 год завершился в Украине рекордным за всю историю наблюдений урожаем зерновых – 70,1 млн. т, что на 5 млн. т больше предыдущего рекорда 2016 года. По оценкам Министерства экономики ожидается, что в 2019 году урожай зерновых будет в пределах 74 млн.т.[1]. Растущие объемы производства, хранения, переработки и поставок на экспорт обострила вопросы логистики, повысились требования к скорости и объему перевозок, транспортной инфраструктуре и всей логистической сети агропродовольственного комплекса Украины (АПрК). Эти проблемы стали вопросами национальной и экономической безопасности страны.

Проблемы АПрК усугубляются особенностями и ограничениями, среди которых выделим следующие [2], [3]:

1. Влияние сезонности и природных факторов на время выполняемых работ;
2. Взаимозависимость логистических процессов от естественных циклов развития в растениеводстве и животноводстве;

3. Отсутствие территориальной локализации производственных процессов;
4. Значительные дополнительные затраты на срочную реализацию, переработку и хранение продукции сельского хозяйства;
5. Большие объемы грузоперевозок, в т.ч. порожних, широкий спектр видов транспорта, ограниченные сроки транспортировки;
6. Высокие требования к качеству и сохранности продукции АПрК.

Решение проблем и повышение эффективности АПрК лежит в области логистизации агропроизводства. Логистизация является научным и практическим направлением по разработке стратегии организации, стандартизации и управления звеньями и потоками логистических сетевых структур. В результате логистизации создается логистическая система как многоуровневая сетевая экономическая структура управления взаимосвязанными интегрированными логистическими элементами, связями и потоками между ними и внешней средой, адаптирующаяся к их поведению и выполняющая логистические функции на основе законов общей теории систем.

Построение логистической системы происходит в процессе консолидации науки, менеджмента и практической деятельности.

Логистизация как наука является концептуальной основой организации экономической деятельности на основе теоретического обоснования законов и принципов формирования структур логистической системы. Как часть менеджмента логистизация является созданием общей стратегии управления производством, системой логистики и дистрибуции. Как практическая деятельность логистизация является внедрением инноваций в логистику производства, дистрибуции и распределения, формирование корпуса научных кадров на производстве, способных воспринимать и внедрять инновации на производстве и в логистике. Учитывая это, логистизация является отдельным направлением научно-практического изучения, целью которого является построение эффективных логистических систем.

Анализируя отечественную и зарубежную литературу по построению логистических систем, можно определить следующие направления логистизации АПрК:

- Организации системы перемещения грузов;
- Разработка теории планирования потоков;
- Организация системы одновременной деятельности предприятий различных видов;
- Организация управления потоками распределения продуктов;
- Система контроля затрат при заготовке, перемещении и хранении продуктов по всей сети производства и потребления;
- Развитие науки рационального управления потоками;
- Рациональная организация инфраструктуры производства и потребления в условиях сезонного производства продуктов [4].

Разработка стратегии организации и управления логистической системой осуществляется на четырех основных направлениях: стратегия минимизации общих сетевых затрат, стратегия достижения максимального уровня

обслуживания потребителей, стратегия максимальных конкурентных преимуществ и стратегия краткосрочной максимизации прибыли [5].

Руководствуясь этими стратегиями, ведется работа по созданию и оптимизации логистических систем, эффективность которых для экономики Украины в период повышения удельного веса АПрК значительно возрастает.

Проанализировав современную систему логистики АПрК Украины, перспективы ее развития, можно с уверенностью говорить о том, что на ее основе может быть создана единая сквозная многоуровневая макрологистическая система, охватывающая все потоки сельхозпроизводства и агроснабжения от производителя до потребителя продовольствия.

Предпосылками создания единой макрологистической системы являются: разветвленная сеть с/х предприятий; иерархическая система управления; налаженные связи с производителями и потребителями; централизованный контроль потоков; централизация данных о потребностях покупателей; централизация лизинга складов, техники и оборудования.

Направлениями научно-практического управления макрологистической системой являются: оценка структурно-функционального состояния системы и определение степени ее равновесности; контроль надежности поставок и их издержек; исследование проблем избыточности структур; прогнозирование будущего состояния; разработка и внедрение инноваций; подготовка специалистов, способных внедрять инновации на предприятиях.

Результатом научно-практического управления сквозной логистической системой является решение задач, основанных на платформенных информационно-коммуникационных технологиях: получение информации о производстве продуктов и покупательском спросе, текущих и будущих объемах переработки продукции, загруженности складов и транспорта по сегментам и территориям, информации о маркетинговых планах покупателей и т.п.

Повышение эффективности производства продукции АПрК связано с необходимостью построения устойчивой адаптируемой логистической системы с учетом законов общей теории систем. Построение логистических систем и поведение сетевой структуры определяется общими законами регуляции систем. Применительно к экономике такими законами являются закон полного и оптимального использования ресурсов, закон зависимости количества предприятий от стабильности и объемов потоков, а также другие законы регуляции логистических систем.

Логистизация организации и управления системой в соответствии с законом полного и оптимального использования ресурсов повышает эффективность работы предприятий путем максимально полного использования ресурсов, оптимизации потоков, снижении издержек и потерь в каналах поставок и сбыта. При оптимизации происходит изменение структуры предприятия в соответствии с интенсивностью потоков и структурой системы.

Логистизация системы проводится в соответствии с законом зависимости количества субъектов в сетевой структуре от объемов доступных ресурсов и стабильности их потоков. Увеличение количества доступных ресурсов и стабилизация их потоков позволяет создавать большое количество предприятий

с одновременным повышением их специализации и стабильности работы, что особенно важно при интеграции предприятий и является объективным условием их успешного функционирования.

Законы регуляции определяют эффективность и оптимальность деятельности логистической системы (объемы поставок, удельные затраты, использование ресурсов и т.п.). Поэтому основой повышения эффективности деятельности АПрК является изучение и научное обоснование этих законов.

Логистизация АПрК – одно из условий повышения эффективности и результативности работы комплекса. Логистизация способствует оптимизации ресурсного обеспечения отраслей АПрК и рациональному формированию логистических потоков.

Литература

1. Урожай зерновых в Украине в 2019 году предварительно составит 74 млн. тонн. Интерфакс Украина. <https://interfax.com.ua/news/economic/624052.html>
2. Ferenc J., 1976. Transportowa obsługa rolnictwa w ramach kompleksu gospodarki żywnościowej. PWN, Warszawa.
3. Klepacki B., 2011. Agrologistyka – nowe wyzwanie dla nauki i praktyki. Logistyka 3, pp. 12-13.
4. Шаш Н. Н., Азимов К. А., Шепелева А. Ю. Логистика : конспект лекций. М. : Юрайт, 2010.
5. Использование зарубежного опыта для построения логистической системы компании. Режим доступа: <http://8cent-emails.com/ispolzovanie-zarubezhnogo-opyta-dlja-postroenija-logisticheskoy-sistemy-kompanii>.

*Нісходовська О.Ю.
к.е.н., асистент кафедри економіки,
підприємництва, торгівлі та біржової діяльності
Подільський державний аграрно-технічний університет
м. Кам'янець-Подільський*

ТЕРМІН «КОНКУРЕНЦІЯ» ЯК КАТЕГОРІЯ РИНКОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Проблема конкуренції нині належить до ряду найбільш обговорюваних як у науковому співтоваристві, так і серед менеджерів-практиків в світі бізнесу. У той же час, незважаючи на загальну увагу і зростаючу значимість поняття «конкуренція», у теорії конкуренції існує ряд невивчених проблем, які потребують дослідження та узагальнення.

Поняття «конкуренція» та інтерпретація його змісту зазнало суттєвих змін з моменту виникнення і донині. Оскільки поняття конкуренції є багатогранним, в економічній науці відсутнє однозначне його трактування, проте майже всі науковці визнають значення конкуренції як стимулу економічного розвитку та зростання ефективності діяльності суб'єктів господарювання.

Конкуренція має велике значення, тому що є основою механізму ринкової економіки; спонукає до орієнтації на потреби ринку, на забезпечення високої якості товарів, створення нових товарів; є могутньою альтернативою монополізації; сприяє розвитку науково-технічного прогресу; автоматично регулює ринкові пропорції і сприяє ефективному функціонуванню ринку.

Разом з тим, слід враховувати, що позитивна роль характерна лише для добросовісної конкуренції, несумлінна конкуренція справляє надто негативний вплив на ринкову економіку, тому у більшості країн її заборонено законодавством.

Так, в Україні ухвалено закони: “Про обмеження монополізму і недопущення недобросовісної конкуренції в підприємницькій діяльності”, “Про захист від недобросовісної конкуренції”, “Про захист від економічної конкуренції”.

Розвиток науково-технічного прогресу призвів до ускладнення технологій та розширення номенклатури виробництва, що також тягне за собою розширення конкуренції та зміну характеру конкурентних переваг, які більше не базуються лише на виробничих факторах.

Тому назріває необхідність уточнення визначення категорії «конкуренція», яке б враховувало всі ці зміни та дозволило б повніше розкрити її сутність.

Отже, пропонуємо наступне визначення: конкуренція – це суперництво між суб'єктами господарювання у будь-якій сфері, що зацікавлені в досягненні однієї й тієї ж мети, яке здійснюється за допомогою управління своїми конкурентними перевагами для отримання перемоги або досягнення інших цілей у боротьбі з конкурентами в рамках законодавства.

Розрізняють чотири види конкуренції: довершена, чиста, олігополія, монополія. їхні характеристики за параметрами (число фірм, товарна диференціація, міра контролю над цінами, легкість входження на ринок).

В економічній теорії класичним є поняття вільна (довершена) конкуренція.

Вільна (довершена) конкуренція характеризується безліччю виробників і споживачів, наявністю умов для вільної появи на ринку нових конкурентів, встановленням цін під впливом попиту і пропозиції.

Для сучасного стану економіки найтипівішим є олігополія.

Олігополія – конкуренція кількох великих підприємств, що контролюють значну частину виробництва і збуту.

Характерною рисою такої форми конкуренції є самостійність у визначенні ринкової політики з урахуванням стратегії конкурентів.

У розвитку конкурентних відносин виділяють внутрішньогалузеву, міжгалузеву і міжнародну конкуренцію.

Внутрішньогалузева конкуренція – суперництво між виробниками одного виду товарів за найсприятливіші умови виробництва і збуту, за велику частку ринку цього товару.

Внутрішньогалузева конкуренція може набувати різних форм. Відносно умов виділяють галузі, в яких спостерігається гостра, середня або помірنا

конкуренція. Ці відмінності видно, коли порівнюють галузі з виробництва вантажних автомобілів, коштовностей і столярних виробів.

Міжгалузева конкуренція розвивається на ринку капіталів. Вона відображає боротьбу між виробниками різних галузей за найвигідніші сфери примноження капіталу.

Це виражається в прагненні підприємців, зайнятих у низькорентабельних галузях, вкласти кошти в розвиток рентабельніших сфер економіки. Нерідко міжгалузева конкуренція виявляється в суперництві між виробниками продукції різних галузей, здатної задовольняти схожі, однотипні потреби (наприклад, транспортні, паливні).

Внутрішньогалузева конкуренція взаємодіє з міжгалузевою, має внутрішньо національний і міжнародний аспекти, виявляється на вузькому (локальному) і гранично розширеному (світовому) полі конкуренції.

Потрібно враховувати і вплив міжнародної конкуренції, яка в поєднанні з внутрішньо національною не лише посилює вияв другої, а й змінює характер її вияву. Конкуренція всередині держави під впливом значущості зовнішньоекономічних зв'язків, що значно розвинулися, може набути міжнародного характеру.

Конкуренцію можна розглядати в трьох аспектах: функціональна - в її основі лежить здатність різноманітних товарів задовольнити одну і ту саму потребу; видова - найкраще задовольняє потребу товар з високими споживчими характеристиками; фірмова - фірми випускають ідентичні товари, які можуть як різнитися за якістю, так і не різнитися. Характер конкуренції визначається станом конкурентного середовища, в якому функціонує підприємство.

Отже, конкуренція — правомірна діяльність суб'єктів, що хазяюють, на відповідному ринку, метою якої є одержання найбільш вигідних умов виробництва і збуту законними засобами. Хоча поняття "конкуренція" дещо відрізняється від визначення поняття "підприємницька діяльність", проте, безумовно, ці поняття тісно взаємозалежні і перетинаються. У конкурентній діяльності важливий елемент змагання необхідна наявність суперників на ринку, цілі в конкурентній боротьбі досягаються за рахунок конкурентів. Тим часом підприємницька діяльність може здійснюватися і за відсутності такої умови.

Література

1. Лавриненко С.О. Теоретичні аспекти кон'юнктурної конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції. Стратегії, проблеми та розвиток економічних систем в умовах макроекономічної нестабільності : матеріали 2-ої всеукраїнської наук.-практ. конф. з міжнар. участю : Миколаїв. 2017. С. 144-146

2. Мельников В.В. Конкуренция и неконкурентность: две стороны одной медали / В.В. Мельников // Terra Economicus. – 2014. – Т. 12. – No 2. – С. 34

3. Ульянченко Ю. О. Конкуренція та конкурентне середовище в аграрному секторі економіки. Теорія та практика державного управління . - 2012. - Вип.3. - С. 301-310. URL : http://nbuv.gov.ua/j-pdf/Tpdu_2012_3_43.pdf.

4. Филюк Г.М. Конкуренція і монополія в епоху глобалізації: Монографія. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2009. – 404 с. – С. 12–14.

5. Чемберлін Э. Теория монополистической конкуренции (Реорганизация теории стоимости) / Э. Чемберлин ; [пер. с англ. ; под ред. Ю. А. Ольсевича]. – М. : Экономика, 1996. – 351 с. – С. 93

Онищенко О.А.

к. н. держ. упр., доцент

Запорізький національний університет

Георгієв А.Д.

Софійський університет Св.Климента Орхидського

(Р-ка Болгарія)

ІНВЕСТУВАННЯ В УКРАЇНСЬКІ ІТ-ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ АГРОМЕНЕДЖМЕНТУ

За сучасних умов розвитку інформаційного суспільства все більшої популярності набирає й галузь інформаційних технологій. Інвестування в ІТ розробки, проекти, продукти є найефективнішою та однією з найприбутковіших сфер для економіки України. Постійний розвиток технологій призводить до появи програм, які значно спрощують життя людини. Не зважаючи на тяжкий час для української економіки, політичної нестабільності та збройних конфліктів, Україна має значний потенціал для інвестування.

Зважаючи на міжнародний досвід можна сказати, що для розвитку ІТ-індустрії є необхідним фінансове виділення коштів з бюджету держави. Нажаль, Україна не визнає пріоритетним галузь інформаційно-комунікативних технологій згідно зі Стратегією економічного розвитку України на 2010-2020 роки [1]. Перед Україною стоїть проблема, що полягає в невизначеності та розмитості актуальних напрямків діяльності, які б могли стати конкурентоспроможними на міжнародному рівні. Саме таким напрямом і є інформаційні технології, що супроводжують нас всюди. Не зважаючи на проблеми та пробіли в фінансуванні нових технологій, українці продовжують займати призові місця на всесвітніх конкурсах, відкривають нові можливості для залучення інвестицій в українську економіку та залишаються привабливими для іноземних роботодавців.

Як свідчать дослідження для іноземних інвесторів, загальний рівень добробуту України та розвиток людського капіталу відіграють велике значення. Згідно з даними провайдера фінансової інформації Bloomberg «Innovation index», Україна займає 33 місце в загальному рейтингу країн світу та 5 місце в освітньому рейтингу за рівнем розвитку ІТ. Дослідження проводилися за такими параметрами як кількість хай-тек-компаній, кількість зареєстрованих патентів та рівень освіти [2]. Такі дані підтверджують досвідченість та професійність вітчизняних спеціалістів. Українські університети щорічно випускають 6-7 тисяч спеціалістів у сфері ІТ. Стрімкий розвиток технологій та

доступність до інформації в вільних просторах інтернету не зобов'язує навчання в університеті 5 років, достатньо пройти курси тривалістю 5 місяців та отримати базові знання в ІТ. До того ж зробити це можна, не виходячи з дому. Держава та бізнес мають активно долучатися до розвитку ІТ-сфери, нарощуючи потенціал в даній області та заохочуючи молодих спеціалістів до активної співпраці.

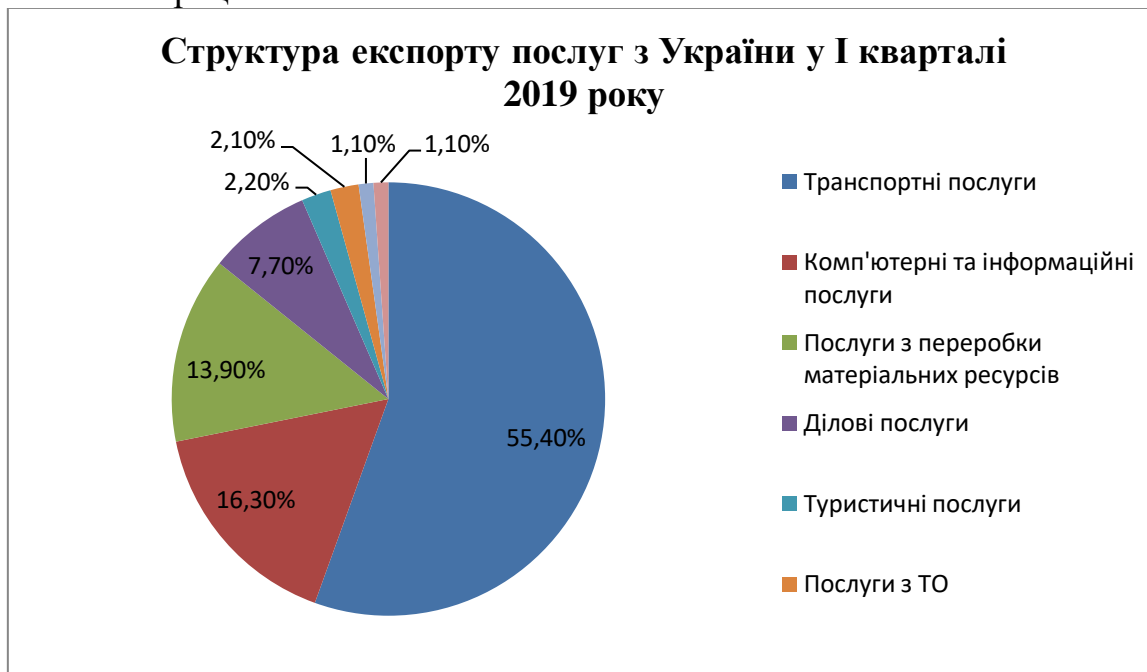

Рисунок 1. Структура експорту послуг з України у I кварталі 2019 р.

Джерело: складено за [3].

Аналізуючи результати рис.1, бачимо, що найбільшу прибутковість українській економіці приносять транспортні послуги. Друге місце займають ІТ-послуги, що можуть стати реабілітаційним напрямком для інвестиційного іміджу національної економіки [3]. Вітчизняні стартапи демонструють на світовій арені інвестиційні перспективи і значний інноваційний потенціал нашої країни. Активні дії ІТ-центрів можуть сприяти та зробити прорив в секторі державного управління на основі реалізації бюджетних проектів. Отже, підсумовуючи все вище сказане можна сказати, що українська ІТ-сфера має великий потенціал для того, щоб розвиватися ефективніше та отримувати фінансове спонсорвання з боку, як держави так і інвесторів. Основною задачею держави є політика заохочення вітчизняних спеціалістів та створення необхідних умов для створення нових ідей та втілення їх в життя в Україні, а не закордоном.

Зважаючи на одну з найактуальніших глобальних проблем – продовольчу – та збільшення чисельності населення Землі, попит на якісні продукти харчування стрімко зростає, можна зробити висновок про стабільну довгострокову окупність інвестицій, спрямованих у виробництво продуктів харчування, їх логістику і переробку, агробізнес, зелену енергетику та інновації.

Незалежно від загальної кризової ситуації, зараз як ніколи є актуальним розвиток наукових інновацій та ІТ-проектів в цілому та для сфери агробізнесу

зокрема. Сектор технологій може відкрити великі можливості для інтеграції економіки України з найрозвинутішими країнами світу. Для того, щоб залишитися актуальними та зберегти свої позиції, компаніям АПК необхідно здійснити цифрову трансформацію та перейти до використання нових технологій.

Література

1. Сараєва І.М., Носова Н.І. Вплив розвитку сектору інформаційних технологій на трансформаційні зрушення в економіці України. *Економічні інновації*. Випуск 43. 2011. С.288-295.
2. The Bloomberg Innovation Index – Bloomberg Business. URL: <https://www.bloomberg.com/europe> (дата звернення: 28.11.2019)
3. Загальні підсумки I кварталу 2019 року. URL: <http://www.me.gov.ua> (дата звернення: 28.11.2019)

Онищенко О.А.
к. н. держ. упр., доцент
Запорізький національний університет
Куц А.О.
студентка факультету менеджмент
Запорізький Національний Університет

ЯК СТВОРИТИ ЕФЕКТИВНИЙ АГРОБІЗНЕС В УКРАЇНІ

Твердження про те, що Україна є розвинутою аграрною державою не нова. За даними Міністерства аграрної політики, Україна щорічно експортує продукцію агропромислового комплексу в більш ніж 190 країн світу. І з кожним роком ця цифра зростає [5].

Відомо, що агробізнес – це сектор ринкової економіки, що охоплює виробництво, переробку, розподіл, зберігання та доставку до споживача сільськогосподарської продукції [2].

Уся первинна обробка, забезпечення технікою і насінням належить до агробізнесу, або до селянсько-фермерського господарства. Основна його мета – виробництво необхідного обсягу продукції для продажу і фінансового прибутку.

Зі зростанням чисельності населення планети попит на продовольство буде стрімко збільшуватися. За оцінками ФАО, щоб задовольнити попит на продовольство населення планети, протягом наступних 40 років світове виробництво продовольства повинно збільшитися на 60% [5].

У зв'язку зі зростаючим попитом на продовольство на Україну покладаються особливі очікування і відповідальність за збільшення виробництва.

Агропромисловий комплекс завжди був рушійною силою української економіки. Це одна з тих галузей в Україні, яка навіть в кризу демонструє стабільне зростання.

Досягненням сільського господарства ми зобов'язані надзвичайно сприятливому ґрунтові землі. Саме завдяки цьому зараз наша країна тримає перші позиції за обсягами виробництва і експорту сільськогосподарської продукції у світі:

- 1 місце по виробництву соняшнику і соняшникової олії;
- 1 місце з експорту останнього соняшникової олії;
- 4 місце по виробництву ячменю;
- 5 місце по виробництву меду;
- 3 місце за експортом меду [5].

Список можна довго продовжувати.

В останні роки ми є свідками того, що український агропромисловий комплекс переживає значні інноваційні трансформації. Даним фактом ми зобов'язані стабільно високим показникам іноземних інвестицій в український агробізнес.

Проте, існують певні фактори, що уповільнюють та ускладнюють розвиток українського агросектору. Серед них доцільно визначити:

1. Ефективність виробництва, а також дохід від аграрного бізнесу в Україні не є сильною стороною: наша країна на сьогоднішній день знаходиться далеко в рейтингах країн за показниками врожайності зернових культур. Готова продукція – це лише мала частина експорту, в більшості своїй – це сировина.

2. Інвестиційний клімат України на сьогодні не найсприятливіший. Причина: бюрократія та купа обтяжливих і застарілих процедур, які створюють величезне навантаження на бізнес. Бізнес змушений зазнавати додаткові витрати на подолання цих процедур, а іноді просто не може розвивати своє виробництво.

3. В Україні сьогодні недостатньо ефективна зовнішньоекономічна діяльність у сфері розвитку торгових відносин. Саме це являється однією з головних причин стримування розвитку аграрного сектору.

Тим не менш, аграрний бізнес в Україні має великі шанси на стабільне зростання в найближчі роки. Саме тому слід дотримуватися ряду правил, аби дати шанс на розвиток цієї сфери та економіці країни в цілому:

1. Покращення інвестиційного клімату. У свою чергу це дозволить агробізнесу мати підґрунтя для підвищення ефективності та введення нових технологій. Продовження політики поліпшення інвестиційного клімату в країні дозволить в майбутньому стати лідером на глобальному продовольчому ринку.

2. Налагодження торговельних зв'язків. Саме ці зв'язки допоможуть Україні нарощувати об'єми реалізації сільськогосподарської продукції. В останні роки наша країна зробила величезні кроки в цьому напрямку, зокрема – підписання угоди про асоціацію з ЄС. Але ЄС – це не єдиний ринок збуту української сільськогосподарської продукції. Значну кількість своєї продукції Україна експортує також і в Азію.

3. Введення нових технологій. В перспективному агромайбутньому України ІТ-інженери можуть замінити трактористів. Управління агрегатом вартістю півмільйона доларів і шириною розмаху крил більше, ніж у літаків Boeing цілком можливе на відстані робітником, компетенція якого дозволяє

управляти такою технікою, та який в змозі заробляти від 40 до 60 000 гривень за свої професійні навички. Сільське господарство з часом усе менше потребуватиме людського ресурсу. Через 10 років в тракторах не буде навіть і кабін. Замість того, щоб сидіти в кабінах, інженери програмуватимуть техніку і відповідно заробляти ще більше[3].

Саме розвиток технологій може забезпечити зростання інтересу серед людей та збільшити інвестиції.

Література

1. Гид собственника: как повысить эффективность агробизнеса. URL: <https://bakertilly.ua/ru/news/id37689> (дата звернення: 22.12.2019)
2. Собственный агробизнес с нуля — идеи и стоит ли начинать. URL: https://ukragrobiz.com.ua/sobstvennyiy-agrobiznes-s-nulya/#__2017(дата звернення: 22.12.2019)
3. Женское агро: как построить самый эффективный агробизнес. URL: <https://biz.liga.net/pervye-litsa/all/article/jenskoe-argo-kak-postroit-samuyu-effektivnyu-agrobiznes---video> (дата звернення: 22.12.2019)
4. Агробизнес Украины переходит на цифровые технологии — эксперты. URL: <https://www.ukrinform.ru/rubric-economy/2471720-agrobiznes-ukrainy-perehodit-na-cifrovye-tehnologii-eksperty.html> (дата звернення: 22.12.2019)
5. Что мешает развитию агробизнеса в Украине. Три проблемы и четыре пути решения. URL: <https://nv.ua/biz/experts/kak-agrobiznesu-pereyti-na-sleduyushchiy-uroven-50026307.html> (дата звернення: 22.12.2019)

Остапенко А.С.

к.т.н., доцент

кафедри фінансів, банківської справи та страхування,

Кліщевська Н.

студентка

Херсонський національний технічний університет

ОСОБЛИВОСТІ БАНКРУТСТВА ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ

За даними Світової Організації продовольства та сільського господарства, у сімейних фермерських господарствах – найбільш поширеній формі господарювання у сільській місцевості – виробляється понад 83 % валового виробництва продукції тваринництва та понад 51 % продукції рослинництва у світі. В Європі сімейні та переважно самозайняті форми господарювання в сільській місцевості домінують практично в усіх галузях сільського господарства. В Європейському Союзі біля 85 % усіх ферм є сімейними, вони обробляють близько 70 % всіх сільськогосподарських земель [5].

Згідно з Законом України «Про фермерське господарство» в редакції від 15.08.18 року № 973-IV під фермерським господарством розуміють форму підприємницької діяльності громадян із створенням юридичної особи, які виявили бажання виробляти товарну сільськогосподарську продукцію,

займатися її переробкою та реалізацією з метою отримання прибутку на земельних ділянках, наданих їм для ведення фермерського господарства [2].

Фермерське господарство самостійно визначає напрями своєї діяльності, спеціалізацію, організує виробництво сільськогосподарської продукції, її переробку та реалізацію, на власний розсуд та ризик підбирає партнерів з економічних зв'язків у всіх сферах діяльності, у тому числі іноземних. Фермерське господарство діє на умовах самоокупності. Усі витрати господарство покриває за рахунок власних доходів та інших джерел, не заборонених законодавством. Фермерське господарство має право вступати в договірні відносини з будь-якими юридичними або фізичними особами, органами державної влади та органами місцевого самоврядування. При цьому спори, що виникають під час виконання договорів, укладених фермерським господарством, вирішуються відповідно до законодавства.

Зауважимо, що процедура банкрутства суб'єктів господарювання та зокрема фермерських господарств в Україні є недосконалою. У зв'язку з цим, Україна посідає у рейтингу «Doing Business 2019» 145 місце порівняно з іншими країнами [6]. Зокрема, є три фактори, відповідно до яких Україна посідає вказане місце у рейтингу [1]:

- коефіцієнт повернення коштів (центів за долар) зазначає скільки коштів можна отримати кредиторам від неплатоспроможного боржника (в Україні він становить 9,6, в Європі і Центральній Азії – 38,6, а у країнах з високим рівнем доходу – 70,5 центів/долар);

- тривалість процедури банкрутства в роках негативно впливає на економічну ситуацію в нашій державі щодо вирішення питання неплатоспроможності боржника, оскільки в Україні тривалість такої процедури, зокрема фермерських господарств порівняно з іншими країнами є недостатньо швидкою (в Україні це 2,9 роки, в Європі і Центральній Азії 2,3 роки, в країнах з високим рівнем доходу – 1,7, а в Ірландії – 0,4);

- вартість процедури банкрутства (% від об'єкта нерухомості), зокрема фермерських господарств в Україні порівняно з іншими країнами, яка є високою (в Україні вартість банкрутства становить 40,5%, в Європі і Центральній Азії – 13,2%, в країнах з високим рівнем доходу – 9,3%, а у Норвегії – 1,0%).

В українському законодавстві планується існування двох основних документів, які будуть регулювати процедуру банкрутства: Кодекс України з процедур банкрутства від 18.10.2018 року № 2597-VIII та Закон України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом», якому планують відновити чинність. Згідно з такими змінами, провадження по банкрутству, які були відкриті до набуття Кодексу в дію, будуть регулюватись старим Законом, і лише при переході до процедури санації чи ліквідації застосовуватиметься Кодекс.

У Кодексі України з процедур банкрутства від 18.10.2018 року № 2597-VIII визначений наступний порядок банкрутства фермерського господарства:

Діяльність фермерського господарства може бути припинена у наступних

випадках: у разі реорганізації фермерського господарства; у разі ліквідації фермерського господарства; у разі визнання фермерського господарства неплатоспроможним (банкрутом); якщо не залишається жодного члена фермерського господарства або спадкоємця, який бажає продовжити діяльність господарства [1, 2].

Підставою для визнання фермерського господарства банкрутом є його неспроможність задовольнити протягом шести місяців після закінчення відповідного періоду сільськогосподарських робіт вимоги кредиторів за грошовими зобов'язаннями та/або виконати зобов'язання щодо сплати податків і зборів (обов'язкових платежів), страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне та інше соціальне страхування, повернення невикористаних коштів Фонду соціального страхування України.

За заявою голови фермерського господарства про відкриття провадження у справі про банкрутство до господарського суду за наявності письмової згоди всіх членів фермерського господарства відбувається порушення провадження у справі, крім того до заяви додаються відповідні документи.

Голова фермерського господарства у двомісячний строк з дня прийняття господарським судом заяви про відкриття провадження у справі про банкрутство фермерського господарства може подати до господарського суду план відновлення платоспроможності фермерського господарства. У випадку якщо здійснення заходів, передбачених планом відновлення платоспроможності фермерського господарства, дасть змогу фермерському господарству, зокрема за рахунок доходів, які можуть бути одержані після закінчення відповідного періоду сільськогосподарських робіт, погасити вимоги за грошовими зобов'язаннями, господарським судом вводиться процедура розпорядження майном фермерського господарства, про що господарським судом ухвалюється відповідна ухвала. Процедура розпорядження майном фермерського господарства вводиться на строк не більше 15 місяців. Для проведення процедури розпорядження майном фермерського господарства господарський суд призначає розпорядника майна.

Процедура розпорядження майном фермерського господарства може бути достроково припинена господарським судом за заявою розпорядника майна чи будь-кого з кредиторів у разі: невиконання заходів, передбачених планом відновлення платоспроможності фермерського господарства; наявності інших обставин, які свідчать про неможливість відновлення платоспроможності фермерського господарства.

Після дострокового припинення процедури розпорядження майном фермерського господарства господарський суд визнає фермерське господарство банкрутом і відкриває ліквідаційну процедуру [3]. В цьому випадку до складу ліквідаційної маси фермерського господарства включаються нерухоме майно, яке перебуває у спільній власності членів фермерського господарства, у тому числі насадження, господарські та інші будівлі, меліоративні та інші споруди, продуктивна і робоча худоба, птиця, сільськогосподарська та інша техніка і обладнання, транспортні засоби, інвентар, та інше майно, набуте для фермерського господарства на загальні кошти його членів, а також право

оренди земельної ділянки та інші майнові права, які належать фермерському господарству і мають грошову оцінку [4].

Таким чином, велике значення для регулювання та вдосконалення а банкрутства вітчизняних фермерських господарств матиме саме судова практика, яка буде запроваджена протягом найближчого часу.

Література

1. Благута Р. І., Долинська М. С., Туркот О. А. Проблематика становлення інституту банкрутства фермерських господарств. URL: <file:///D:/стаття/12%20%20%20 ферм.господарство.pdf>.

2. Закон України «Про фермерське господарство» від 15.08.2018 року № 973-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/973-15#n10>.

3. Кодекс України з процедур банкрутства від 18.10.2018 року № 2597-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2597-19>.

4. Марченко Я. Особливості банкрутства фермерського господарства по-новому. URL: https://supreme.court.gov.ua/userfiles/media/Jukov_Zbirka_Bankrut_v2_191007_out.pdf.

5. Пояснювальна записка до проекту Закону України від 04.09.2017 року № 7060 «Про внесення змін до Земельного кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо стимулювання створення і розвитку сімейних фермерських господарств та припинення корупційних зловживань у сфері розпорядження землями державної та комунальної власності». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=62449.

6. Рейтинг «Doing Business 2019». URL: http://russian.doingbusiness.org/ru/data/exploreeconomies/ukraine#DB_gi.

Павлюк Т.С.

к.е.н., доцент

Запорізький національний університет

ПЕРЕВАГИ ЗАЛУЧЕННЯ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В АГРОПРОМИСЛОВІ ПІДПРИЄМСТВА

Достатньо відомим є той факт, що для розвитку будь-якої галузі необхідною умовою є вливання достатньої кількості капіталів. Особливо це стосується перспективних галузей, що потребують підтримки як з боку держави так і з боку приватного сектора. Для економіки нашої країни такою перспективною галуззю завжди була та залишається галузь сільського господарства. А саме агропромисловий комплекс України потребує фінансових вливань не лише за рахунок запозичених коштів, а перш за все, інвестиційних капіталів приватних інвесторів. Говорячи, про позитивний вплив інвестицій, зазначимо, що інвестиційні кошти сприяють швидкому та ефективному економічному розвитку підприємства.

Питання які саме інвестиції – іноземні чи вітчизняні слід залучати задля розвитку агропромислових підприємств України, довгий час залишається

актуальним для розгляду науковцями та фахівцями в цій сфері. Однак на підтримку прихильників залучення іноземних коштів, зазначимо, що іноземні інвестиції мають певні переваги перед вітчизняними інвестиціями та державним фінансуванням. Ці переваги проявляються в деяких головних чинниках їх впливу, а саме:

- сприяння реалізації певних програм через залучений у країну для виробництва товарів і послуг додаткового капіталу;
- розвиток та удосконалення технологічного рівня підприємств АПК країни, шляхом використання іноземних ноу-хау та технологій;
- сприяння економічному зростанню завдяки підвищенню продуктивності;
- створення додаткових робочих місць, особливо з огляду на високу частку сільського населення та вивільнення робочої сили внаслідок реструктуризації і закриття державних підприємств;
- сприяння висококонкурентному та ефективному експорту сільгосптоварів за кордон;
- зростання обсягів торгівлі (підприємства з іноземними капіталами формують близько 50% експортного потенціалу країни).

Багатьом нашим підприємствам, що займаються бізнесом в АПК секторі, часто не вистачає не лише коштів для придбання нової техніки або посівних матеріалів, кормів та інше, а й досить часто відчувається нестача досвіду та достатнього рівня управління агропромисловим підприємством. Саме тому, можемо зазначити, що разом із залучення іноземних інвестицій, підприємства агропромислового комплексу залучають новий досвід керування, планування та ефективного використання наявних та запозичених ресурсів. Іноземні менеджери передають свої знання та навички, щодо оптимальному використанню земельних ділянок та інших матеріальних ресурсів.

Як показує досвід іноземних агропідприємств, залучення інвестицій у вигляді нових технологій, сприяє поліпшенню динамічності та продуктивності підприємств.

Високий рівень конкуренції в АПК пояснює досить значний рівень ризику іноземного інвестування. Не дивлячись на те, що в нашій країні умови ведення сільського господарства є досить сприятливими, завдяки родючим чорноземам, м'яким кліматичним умовам та історичному досвіду країни, економіка якої довгий час вважалася агропромисловою, існує ціла низка негативних чинників, які перешкоджають достатньому залучення інвестицій з-за кордону. Серед основних з них зазначимо: зношене устаткування, що знижує ефективність діяльності агропромислових підприємств, політична нестабільність, недосконалість правового середовища, непередбачуваність і непрозорість державної політики, юридичні ризики та ін.

Зважаючи на ці та інші негативні чинники іноземних інвестицій в аграрних підприємствах України значно менше, ніж вітчизняних, однак в загальній сумі вони є значущими. «Український клуб аграрного бізнесу» (УКАБ), зазначає, що з 2017 року іноземні інвестори управляють портфелем прямих інвестицій у статутні фонди підприємств в Україні вартістю \$38,5 млрд.

В цілому можна зазначити, що надходження прямих інвестицій в агропромисловий комплекс сприяє поліпшенню економічного стану підприємств АПК, з використанням нових технологій та суттєвим покращанням якості переробки та зберігання продукції. Невирішеними й досі залишаються питання полегшення умов залучення іноземних капіталів в АПК нашої країни, створення привабливої надійної репутації для покращення загального іміджу не лише підприємств агропромисловості, а й країни загалом. Є надії, що за рахунок іноземних інвестицій значно покращиться рівень конкурентоспроможності продукції агропідприємств України. І, в подальшому, стане можливим ефективно державне регулювання цін на окремі види продукції. Задля забезпечення умов залучення іноземних інвестицій та необхідне удосконалення правил та норм страхування продукції та ресурсів АПК. Все це повинно стати вагомими складовими аграрної політики нашої держави. Динамічні зміни та особливості інвестиційних проектів демонструє загальний стан розвитку в агробізнесі. Маючи вагомий потенціал для подальшого розвитку, та залучаючи кошти іноземних інвесторів, підприємства агрокомплексу України в змозі у найближчому майбутньому забезпечити підвищення якісних показників економіки нашої країни та заявити про себе на закордонних ринках не лише ресурсних, а й готової продукції.

Підсумовуючи, виділимо основні завдання, що стоять перед нашою державою, з метою покращення інвестиційного клімату, а саме:

- зменшення рівень корупції;
- посилення рівень довіри до судової системи, шляхом реформування судової системи;
- проведення земельної реформи;
- створення умов для стабільності бізнесу;
- удосконалення норм податкового законодавства;
- прийняття інвестиційного кодексу та ін.

В цілому всі ці заходи можна узагальнити, як вдосконалення забезпечення єдиної державної інвестиційної політики [3]. Аналогічно уряд може запропонувати стимули іноземним інвесторам, щоб заохочувати прямі іноземні інвестиції з метою поповнення валютних резервів і розвитку конкретних галузей, що є стратегічними з погляду промислової політики. Наслідком такої політики може бути приплив прямих іноземних інвестицій [4].

Також певної уваги потребує питання інформаційного забезпечення процесу використання іноземних капіталів, що є слабким елементом механізму регулювання іноземних інвестицій. Забезпечення інформацією та центри інформаційної підтримки іноземних інвесторів повинні надавати необхідні дані про певні проекти та головні умови їх здійснення, про податкову систему та інші вимоги, щодо адміністративно-правових процедур господарської діяльності підприємств АПК.

Література

1. Патица Н.І. Іноземні інвестиції в сільському господарстві України: сучасний стан та вплив на його розвиток. Економічна наука. Інвестиції: практика та досвід № 5, 2018, с.26-31

2. Інвестиції в аграрний бізнес: час для капіталовкладень настав. «Чек поінт. Бізнес Медіа». 2019. URL : <https://ckp.in.ua/reviews/18309> (Дата звернення 12.12.2019 р.)

3. Доброчинська А. Плюси та мінуси для інвестицій: огляд законодавства. Юридична газета. №20, 2019. URL : <http://yur-gazeta.com/publications/practice/mizhnarodne-pravo-investiciyi/plyusi-ta-minusi-dlya-investiciy-oglyad-zakonodavstva.html>(Дата звернення 12.12.2019 р.)

4. Mariotti Sergio, Marco Mutinelli and Lucia Piscitello. Home country employment and foreign direct investment: evidence from the Italian case. Cambridge Journal of Economics, 2003. P. 419—431.

5. Яковлєв А.І., Васильцова С.О. Формування та оцінювання портфеля реальних інноваційно-інвестиційних проєктів на переробних підприємствах. Харків: Цифра Прінт, 2013. 225 с.

6. Ігнатенко М.В. Особливості процесу залучення іноземних інвестицій в економіку України. Економічний вісник університету. 2016. Вип. 29(1). С. 57–65. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ecvu_2016_29%281%29__9. (Дата звернення 14.12.2019 р.)

7. Яворський О. А. Залучення іноземних інвестицій як один з пріоритетних напрямків державної економічної політики URL : <http://old.niss.gov.ua/Table/Sto15/006.htm> (Дата звернення 14.12.2019 р.)

Перегуда Ю.А.

к.г.н.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка

Хацер М.В.

к.е.н., доцент

Запорізький національний університет

ПРОБЛЕМАТИКА ТА ПОТЕНЦІАЛ РОЗВИТКУ «ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ» В УКРАЇНІ

Сучасні умови розвитку економіки країни та трансформація її складових під впливом посткризового відновлення і переходу на постіндустріальний тип функціонування вимагає пошуку нових сфер, що стануть ключовими у найближчій перспективі для економічної системи. У цих умовах особливого значення набуває сфера послуг, де однією з головних складових є туристичні послуги.

Характеризуючи розвиток туристичної сфери в Україні, на особливу увагу заслуговує такий напрямок, як «зелений» сільський туризм, оскільки він має значну кількість не тільки економічних, а й соціальних переваг для економічної системи країни, до яких відносимо:

- зменшення кількості безробітних у сільській місцевості країни;
- формування прошарку «середнього класу» на руральних територіях;
- зниження соціальної напруги, що викликана активним розвитком агрохолдингів та великотоварних аграрних виробництв;

- підвищення рівня доходів сільських домашніх господарств;
- стимулювання розвитку виробництва крафтових та екологічно чистих аграрних продуктів у відповідних регіонах і територіях держави;
- підвищення можливостей для розвитку сільських територіальних громад в умовах територіальної реформи в країні;
- стимулювання інвестицій не тільки у аграрне виробництво на сільських територіях;
- розвиток і відновлення сільської інфраструктури, а також пам'яток культури;
- активізацію інноваційної активності сільського населення;
- збільшення диверсифікації у розвитку сільських територій країни та підвищення їх економічної активності;
- розширення кількості та якості туристичних послуг в країні і формування ефективного конкурентного середовища у національній туристичній галузі;
- залучення іноземних туристів та надходжень іноземної валюти від їх обслуговування.

Відзначаємо суттєву зацікавленість проблематикою зеленого туризму зі сторони значної кількості закордонних та вітчизняних вчених, до яких відносимо: Дж. Квана, Х. Шена, Р. Лау [1]; С. Ли, С. Чанга [2]; Л. Руханена, Б. Веілера, Б. Мойла, С. Маклінана [3]; Д.Г. Дармостук [4]; В.В. Папп [5]; В.М. Чеглей [6] та ін.

Не зважаючи на досить детальні напрацювання з проблематики розвитку «зеленого» сільського туризму закордонними та вітчизняними вченими вважаємо доцільним продовжити дослідження цієї наукової теми через постійні зміни і трансформаційні процеси, що відбуваються у цій галузі туристичної сфери економіки України.

Наголошуємо, що розвиток «зеленого» сільського туризму значно відстає в Україні від загальносвітових тенденцій, особливо розвитку цієї сфери у економічно розвинутих країнах, що потребує ідентифікації головних національних проблем, до яких відносимо:

1. Низьку якість законодавчо-нормативного забезпечення підтримки малого бізнесу, що ускладнює відкриття та функціонування малих підприємств у сфері «зеленого» сільського туризму.

2. Відсутність державної підтримки національної туристичної сфери, що критично ускладнює здійснення фінансово-господарської діяльності національними підприємствами туристичної сфери, у тому числі з галузі «зеленого» сільського туризму.

3. Пасивність більшості муніципальних владних інститутів у контексті розвитку та підтримки регіональних підприємств «зеленого» сільського туризму.

4. Критичні обмеження щодо фінансової та кредитної підтримки відкриття і розвитку підприємств «зеленого» сільського туризму, особливо що стосується мікро- і малих суб'єктів господарювання.

5. Відсутність інформаційної підтримки потенційних підприємців у сфері «зеленого» сільського туризму, особливо з регіонів де такі різновиди туристичних послуг є новими.

6. Низьку якість професійної підготовки власників та персоналу діючих і нових підприємств «зеленого» сільського туризму.

7. Складнощі у маркетинговій підтримці діючих і нових підприємств «зеленого» сільського туризму щодо просування власних туристичних послуг на національній та закордонні ринки.

8. Дефіцит підготовленого персоналу для діючих і нових підприємств «зеленого» сільського туризму, особливо що стосується перекладачів та спеціалістів з комп'ютерних технологій.

9. Недостатній імідж «зеленого» сільського туризму серед громадян країни та не зрозумілість його складових для потенційних туристів.

10. Логістичні складнощі щодо розвитку «зеленого» сільського туризму у більшості регіонів країни.

11. Складнощі у доступі до рекреаційних ресурсів у ряді регіонів держави.

Не зважаючи на наявність низки суттєвих проблем «зелений» сільський туризм в Україні має значний потенціал для розвитку, оскільки потенційний ринок є досить великим, а кількість суб'єктів підприємництва у цій сфері критично недостатньою (виключенням є традиційні зони відпочинку в країні: узбережжя Чорного та Азовського морів, Карпати, Шацькі озера).

У цих умовах важливим є сформувати дієві механізми стимулювання і підтримки розвитку підприємств «зеленого» сільського туризму на рівні держави та окремих муніципалітетів, до яких слід віднести:

- законодавчу підтримку щодо відкриття та функціонування підприємств «зеленого» сільського туризму;

- фіскальну підтримку функціонування підприємств «зеленого» сільського туризму у вигляді податкових пільг;

- фінансову підтримку відкриття та функціонування підприємств «зеленого» сільського туризму в межах залучення інвестицій і дешевих кредитних ресурсів;

- консалтингову підтримку відкриття та функціонування підприємств «зеленого» сільського туризму у контексті підготовки власників і персоналу, а також супроводження здійснення ними професійної діяльності;

- інформаційну підтримку відкриття та функціонування підприємств «зеленого» сільського туризму в межах надання безоплатної і платної інформації щодо ведення справи у цій сфері туристичних послуг у країні;

- інфраструктурну підтримку функціонування підприємств «зеленого» сільського туризму щодо розвитку необхідних елементів інфраструктури (транспорт, об'єкти харчування та ін.).

Відзначаємо наявність значних перспектив зростання «зеленого» сільського туризму в Україні, що потребують активізації його розвитку в країні.

Література

1. Qian J. Research in Sustainable Tourism: A Longitudinal Study of Articles between 2008 and 2017/ J. Qian, H. Shen, R. Law// Sustainability. -2018. - № 10. - pp. 1-13.
2. Lee C.C. Tourism development and economic growth: A closer look at panels. / C.C. Lee, C.P. Chang // Tour. Manag. – 2008. - № 29. –pp. 180–192.
3. Ruhanen L. Trends and patterns in sustainable tourism research: A 25-year bibliometric analysis./ L. Ruhanen, B. Weiler, B.D. Moyle, C.L.J. McLennan //J. Sustain. Tour. - 2015. - № 23. –pp. 517–535.
4. Дармостук Д.Г. Тенденції розвитку зеленого туризму в Україні/ Д.Г. Дармостук //Теорія та практика державного управління. – 2017. – №. 2. – С. 57 – 63.
5. Папп В. В. Сільський зелений туризм як пріоритетний напрям розвитку сільських територій України / В.В. Папп // Агросвіт: науково-практичний журнал. - 2015. - №18. - С. 17-22.
6. Чеглей В. М. Світовий досвід розвитку сільського зеленого туризму / В.М. Чеглей // Науковий вісник Ужгородського університету : Серія: Економіка - 2011. – Спецвип. 33. Ч.3. – С. 203–207.

*В.М. Петров
к.е.н., доцент*

Харківський національний аграрний університет ім. В.В. Докучаєва

РИНОК ВИРОБНИХ ПОСЛУГ У СІЛЬСЬКОМУ ГОСПОДАРСТВІ УКРАЇНИ

Виробничі послуги в АПК являють собою корисну роботу у виробничій сфері, яка виконується силами і засобами сервісного підприємства (організації) для сільських товаровиробників та інших учасників агропромислового виробництва. У свою чергу, ринок виробничих послуг в АПК являє собою сукупність юридично та економічно відокремлених виробників і споживачів таких послуг, необхідних підрозділів інфраструктури (техніко-технологічних, фінансово-кредитних, інформаційних, маркетингових тощо), які взаємодіють у межах певної території з приводу «купівлі-продажу» послуг [1, с. 15-16].

До суб'єктів, що надають виробничі послуги відносять організації, які здійснюють для сільських товаровиробників матеріально-технічне забезпечення (постачання техніки і обладнання, запасних частин, паливно-мастильних матеріалів, засобів хімізації тощо); комплекс або окремі технологічні операції у рослинництві і тваринництві (машинно-технологічні станції, лабораторії зі штучного запліднення тварин тощо); діагностику, ремонт, технічне обслуговування сільськогосподарської, автомобільної техніки і технологічного обладнання; комплекс або окремі види агрохімічних, землевпорядних, культуртехнічних, меліоративних заходів щодо покращення сільгоспугідь; надання в оренду або прокат техніки, обладнання, виробничих приміщень і сховищ (складів); будівництво і ремонт виробничих і допоміжних приміщень, внутрішньогосподарських шляхів; наукове та інформаційне забезпечення.

Суттєвий вплив на формування ринку послуг в АПК справляють специфічні особливості галузі як сфери матеріального виробництва. Одна з них – це територіальна розосередженість суб'єктів господарювання по великій території, що призводить до різкого зростання транспортних витрат. За незадовільного стану шляхової мережі у регіонах цей фактор значно утруднює, а у деяких випадках і взагалі унеможливує надання якісних сервісних послуг або робить їх економічно не доцільними. Типовим за масштабами регіональним ринком є ринок виробничих послуг, що функціонує у межах адміністративного району або на міжрайонному рівні.

Частина робіт щодо виробничого обслуговування може виконуватися сервісними підрозділами самих сільськогосподарських підприємств. Це технічне обслуговування і нескладний ремонт техніки і обладнання в умовах господарських майстерень; будівництво і ремонт нескладних виробничих будівель, споруд та об'єктів інфраструктури; певний перелік агро- і лісомеліоративних заходів тощо. До другої групи відносять роботи, що потребують для виконання дорогих вузькоспеціалізованих засобів виробництва і виконавців високої кваліфікації (складні будівельні, монтажні і ремонтні роботи, авіахімічні роботи тощо).

Розподіл робіт між сервісними підприємствами і сільськогосподарськими товаровиробниками, а також вибір форм взаємовідносин між ними залежить від наступних головних факторів: вид і обсяг робіт; відстань від господарства до сервісного підприємства; стан шляхової мережі у регіоні (районі, області); забезпеченість сільськогосподарського і сервісного підприємства необхідною матеріально-технічною базою і робочою силою відповідної кваліфікації.

У сучасних умовах певний перелік робіт щодо технічного обслуговування і ремонту складних машин та обладнання виконують сервісні служби підприємств-виробників або офіційні дилери. Відповідні умови зазвичай оговорюються у контрактах купівлі-продажу або лізингу.

Сучасний регіональний ринок матеріально-технічних ресурсів і послуг для сільського господарства характеризується наступними особливостями:

- переважна частина ресурсів і послуг контролюється обмеженою кількістю виробників, торгівельно-посередницьких фірм, сервісних організацій, що характеризує олігополістичний тип ринкової структури;
- поточна ситуація на ринку стимулює сервісні організації покращувати якість обслуговування, удосконалювати цінову і кредитну політику, активізувати маркетингову діяльність, удосконалювати менеджмент;
- можливості розвитку ринку ресурсів і послуг обмежені низькою платоспроможністю переважної більшості сільських товаровиробників і специфікою сільськогосподарського виробництва;
- на загальнодержавному і регіональному рівнях відсутня нормативно-правова база діяльності у галузі сервісних структур сучасного типу.

Моніторинг тенденцій розвитку трансформаційних процесів, що відбуваються останніми роками у вітчизняному АПК, дозволяють виявити

важливу закономірність. Крупні інтегровані формування (агрохолдинги, агрокорпорації та ін.), які є головними учасниками процесів глобалізації, вирішують більшість функцій координації та обслуговування у межах своїх організаційних форм. У таких умовах зводяться до мінімуму внутрішні і зовнішні трансакційні витрати. Прикладом таких виробничих систем є багатопрофільні агрохолдинги з розвиненим рослинництвом і тваринництвом: «Миронівський хлібопродукт», UkrLandFarming, «Індустріальна молочна компанія», «Агромарс», «Голобино», «Пан Курчак», Володимир-Волинська птахофабрика, «Даноша», Агрокомбінат «Слобожанський» та ін. Сьогодні це крупні вертикально інтегровані компанії з замкненим циклом виробництва: від вирощування сировини для виробництва різних видів кормів (грубих, соковитих, концентрованих) та молодняка до глибокої переробки і постачання готової продукції у роздрібні торгівельні мережі та на експорт. До їх організаційних структур входять підрозділи (відділки) з надання послуг виробничого характеру; матеріально-технічного постачання; логістики, маркетингу, стандартизації; фінансового, інформаційно-консультаційного і правового забезпечення тощо. Тобто у форматі вертикальної інтеграції агрохолдинги і агрокорпорації створюють необхідні елементи виробничого циклу та інфраструктури (товари, послуги) самостійно, щоб не купувати їх на ринку. При цьому вигоди від такої стратегії розвитку залежать, перш за все, від ефекту масштабу [2, с. 24; 3, с. 12]. В основу прийняття менеджментом компаній управлінського рішення щодо доцільності організації того чи іншого виду діяльності покладається розрахунок економічної вигоди, тобто порівняння витрат на здійснення відповідних видів робіт власними силами або їх купівлею на ринку. Сучасні тенденції розвитку агрохолдингів і агрокорпорацій передбачають зміцнення провідного положення на ринку за рахунок збільшення потужностей, що вже функціонують, та придбання нових підприємств у регіонах присутності.

У той же час суб'єкти господарювання з низьким рівнем концентрації землі і капіталу відчують гостру потребу у послугах виробничого і невиробничого характеру виключно на ринку, частка яких може сягати до 30 % у загальній структурі витрат [4, с. 115; 5, с. 10]. Тут постає очевидним шлях розвитку у напрямку кооперації і горизонтальної інтеграції.

Проведений аналіз свідчить, що інфраструктура ринку агросервісних послуг в Україні ще не сформувалася. Найбільш слабкі її ланки – це надання виробничих послуг; прокат і лізинг техніки; сервісне обслуговування машин і обладнання, які є власністю сільських товаровиробників; кооперація і спільне використання дорогої енергонасиченої техніки, обладнання і потужностей ремонтних майстерень; маркетингове та інформаційно-комерційне забезпечення.

У сучасних умовах розвитку агропромислового комплексу суттєво змінюються форми взаємодії між споживачами і постачальниками матеріально-технічних ресурсів, послуг виробничого і невиробничого характеру. Розширення ринкових зв'язків, суттєве збільшення кількості самостійних суб'єктів господарювання у сільському господарстві залучають до ринкового

обігу нові види товарів і послуг. Сучасний ринок ресурсів і послуг у регіонах набуває нових ознак, контролюється обмеженим переліком виробників, торгівельних фірм, сервісних структур, що об'єктивно створює передумови до створення крупних корпоративних систем з розгалуженою мережею.

З метою визначення ролі виробничих послуг у процесі відтворення, їх місця у складі агропромислового комплексу і ринкового господарства, необхідно розглядати усі ці елементи у межах єдиної системи. Це дозволить виокремити цільові установки та їх підпорядкованість в ієрархічних виробничо-економічних структурах. У цьому плані виявляє інтерес організаційно-економічна модель, в якій виробничий сервіс виступає підсистемою матеріально-технічного забезпечення АПК, яке, у свою чергу, входить до системи більш високого порядку – виробництва сільськогосподарської продукції.

Література

1. Кормаков Л.Ф., Казакова Г.В. Ремонтно-технические услуги как форма товара и фактор воспроизводства машинно-тракторного парка. *Экономика, труд и управление в сельском хозяйстве*. 2009. № 1. С. 14-18.

2. Зінчук Т.О., Николюк О.М., Пивовар П.В. Особливості функціонування вертикально інтегрованих бізнес-структур холдингового типу в аграрному секторі. *Економіка АПК*. 2019. № 9. С. 19-29.

3. Лупенко Ю.О., Кропивко М.Ф. Агрохолдинги в Україні та посилення соціальної спрямованості їх діяльності. *Економіка АПК*. 2013. № 7. С. 5-21.

4. Єфімцева Л.О. Детермінанти формування попиту на ринку агротехнологічного сервісу. *Економіка АПК*. 2019. № 6. С. 111-118.

5. Лупенко Ю.О., Захарчук О.В., Могилова М.М. Наукове забезпечення техніко-технологічного оновлення аграрного виробництва в Україні. *Економіка АПК*. 2017. № 5. С. 5-12.

Порудєєва Т.В.

к.е.н.

*провідний науковий співробітник
Миколаївська ДСДС ІЗЗ НААН*

РОЗВИТОК ЗЕРНОВОГО РИНКУ ПРИЧОРНОМОР'Я

Зерновий ринок охоплює всі стадії розширеного відтворення зернового господарства та являє собою складне структурне утворення, що включає безліч елементів ринкової системи. У цілому зернова продукція виробляється більше ніж в 90 країнах світу. Під посіви зернових стабільно зайнято більше половини всієї ріллі, а обсяг світової торгівлі зерном перевищує 240 млн тонн. Урожай зернових культур у 2018 р. став рекордним за історію незалежної України. Він досяг 70,1 млн тонн за середньої врожайності 47,4 ц/га (4,7 тонн/га). Минулий рекорд був зафіксований в 2016 р., коли урожай склав 66,1 млн тонн. Основними харчовими зерновими культурами у нашій країні є пшениця і рис,

технічними – кукурудза, ячмінь, сорго, просо і овес. При цьому пшениця і кукурудза складають приблизно 85 % загального обсягу виробництва зернових.

У розвитку зерновиробництва України значне місце належить її південним, причорноморським областям, де останнім часом виробляється четверта частина всього вітчизняного зерна. Причорноморський регіон займає південну частину України. До його складу входять АР Крим, Одеська, Миколаївська та Херсонська області. Його площа – 113 тис. км² (18,7% площі України), населення – 6,8 млн осіб (14,3% населення України). Причорноморський регіон має вихід до Чорного та Азовського морів, у цьому полягає своєрідність та унікальність його географічного положення. Регіон контактує на півночі з Центральним та Подільським соціально-економічними районами, на північному сході – з Придніпровським соціально-економічним районом. На заході регіон має вихід до державного кордону з Молдовою та Румунією, на сході, через Керченську протоку – до Російської Федерації.

Причорноморський регіон має сприятливе економіко-географічне положення, що зумовило розвиток суднобудування та судноремонту, морського транспорту, каботажного та міжнародного плавання, курортно-туристичного господарства. Саме в цьому районі розташовуються найпотужніші українські порти (Чорноморськ, Одеса, Южний). Придунайське розташування району дає змогу підтримувати дешеве річкове сполучення з багатьма європейськими країнами (Румунією, Болгарією, Угорщиною, Югославією, Словаччиною та іншими). Вигідним є сусідство з прилеглими соціально-економічними районами.

Основними кліматичними ризиками в Причорноморському регіоні є вимерзання взимку та посухи влітку. Багаторічні дані агрометеорологічних спостережень свідчать про те, що в зоні Сухого Степу випадає близько 380-400 мм опадів у середні за вологістю роки. За усередненими підрахунками для формування 1 т зерна на гектар необхідно 100 мм опадів. Це свідчить про те, що врожаї зерна озимої пшениці на чорноземах південних на богарі можуть становити близько 4,0–5,0 т/га. Отримання сільськогосподарської продукції в Причорноморському регіоні відбувається при значному знаходженні теплових ресурсів і найменшій у зоні Степу кількості атмосферних опадів. За таких умов ведення землеробства знаходиться на межі постійного ризику, а строкатість урожайності сільськогосподарських культур за роками дуже велика. Тому найближчим часом слід впроваджувати адаптаційні й вологозберігаючі технології, правильно орієнтуватися на вирощування окремих культур, які б доповнювали одна одну і в несприятливій для одної з них роки могли б компенсувати втрати, відмовитися від орієнтації на монокультуру.

Причорноморський регіон на економічній карті України завжди був і залишається аграрним регіоном, продовольчим донором і багатою житницею країни. Він має у своєму розпорядженні вагові потенційні можливості для забезпечення потреби країни в зерні, збільшення його поставок на внутрішній і зовнішній ринки. На його частку припадає близько 15 % загальноукраїнського обсягу зернових, з цієї кількості більше 18% продовольчого зерна. Під зерновими культурами в Причорноморському регіоні було зайнято в 2018 р

19% всіх посівних площ країни. Загальний розмір посівних площ з року в рік майже не змінився.

Урожайність зернових Причорноморського регіону у 2018 р. становила 33,5 ц з гектара, а зниження обсягів виробництва продукції, головним чином, відбувалося за рахунок зниження саме рівня врожайності (рис. 1).

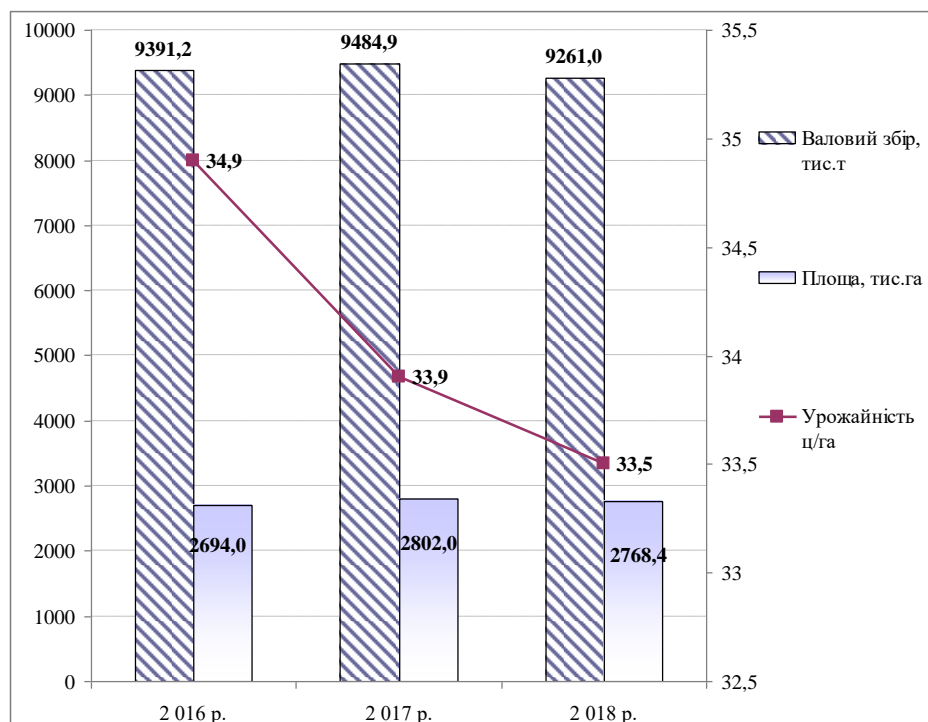

Рис. 1. Динаміка основних показників виробництва зернових у сільсько-господарських підприємствах Причорноморського регіону 2016-2018 рр.

Отже, одним із заходів щодо поліпшення ефективності господарської діяльності є впровадження нових сортів та технологій зернових культур, що в майбутньому дасть більший дохід.

Виробництво зернових і зернобобових культур в Причорноморському регіоні у 2018 р. становило 9261 тис.тонн, але порівняно із 2016 р. воно зменшилося на 130,2 тис.тонн, що зумовлено падінням урожайності. Так, в Причорноморському регіоні за 2016-2018 рр. спостерігається тенденція до зменшення врожайності: у 2018 році у порівнянні з 2016 роком – пшениці на 8,3%, ячменю – на 5,7%.

Втім, гірший врожай пшениці та ячменю у звітний період був не лише в Україні та Причорноморському регіоні, але й в інших країнах. Найбільш прибутковою з них є пшениця озима. Тому ціна на неї виросла: на піку у 2018 році експортна ціна становила \$225-232 за 1 тону, у той час як у 2016 р. — \$173-184/т. За словами експертів, якість причорноморської пшениці – одна з найвищих в світі, що цілком влаштовує імпортерів. Висока якість відкриває двері для експорту.

До того ж, у порівнянні з 2018 році спостерігаємо позитивну динаміку збільшення врожайності такої стратегічної культури як кукурудза – на 43,1% порівняно з 2017 роком. Фактично це свідчить про те, що аграрії збільшили

ефективність вирощування даної культури за рахунок впровадження інноваційних технологій, також допомогли сприятливі для цієї культури погодні умови. За останні роки поліпшилась якість української кукурудзи за вологістю, зменшилась кількість домішок і частка пошкоджених зернин. Під час аналізу української експортної кукурудзи виявилось, що жоден із досліджуваних лотів не містив ГМО більше ніж 0,1%, а більше 15% кукурудзи взагалі були без ГМО. Для порівняння, щодо сої, то близько 60% обсягів, що експортують, містять понад 0,1% ГМО.

Відзначено зростання прибутку, який зріс у 2018 р. порівняно з 2016 р. на 20% і становив у 2018 р. 6044,7 млн. грн. Собівартість зерна регіону, як і в цілому по країні, за 2016-2018 рр. постійно зростала, а рівень рентабельності виробництва зернових у 2018 р. становив 29,2 %.

Аналіз наповнюваності ринку зерна Причорноморського регіону показав, що регіон має потужний потенціал у цьому сегменті економіки. Експорт зернових Причорноморського регіону у 2018 р. становив 1678 млн. дол. США. Причорноморський регіон має найбільші елеваторні потужності. Зокрема, безумовним лідером із концентрації елеваторних потужностей є Миколаївська область, співвідношення між зернозберігальними складами та зібраним урожаєм у якій сягнуло 109%. Цей показник є абсолютним винятком для країни, адже жодна з областей наразі не досягла позначки у 100%. Інша причорноморська область, Одеська, посідає третє місце за забезпеченістю елеваторами з показником у 89%. Водночас, якщо прийняти до уваги, що у 2017 році українські аграрії зібрали 70 млн тонн зернових і зернобобових культур, то в цілому по Україні забезпеченість агропромислового комплексу зернохосвищами становить 55%. Таким чином, спостерігається недостатність розвитку інфраструктури зернового ринку країни.

Пошивалова О.В.

кандидат фізико-математичних наук, доцент

Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара

ОЦІНЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВА АПК

У сучасних умовах функціонування національної економіки, економічного спаду, які формуються під впливом дестабілізаційного характеру, управління економічною безпекою підприємства стає все більш актуальною проблемою, оскільки економічна безпека є невід'ємною складовою системи національної безпеки, її фундаментом. Це підтверджує й той факт, що розвиток української економіки значною мірою залежить від стану вітчизняних підприємств. У цих умовах розробка моделей оцінки й аналіз забезпечення економічної безпеки промислового підприємства набуває виняткову важливість, бо їх економічний потенціал є стабілізуючим чинником економічного зростання і безпеки країни.

Однією з цілей економічної безпеки системи є забезпечення надійності досягнення мети, стійкості і керованості вихідних параметрів. Однак слід

враховувати, що економічна безпека – ідеальна категорія, а тому будь-які оцінки економічної безпеки, на будь-якому рівні є відносними зважаючи на те, що навіть в країнах з усталеним політичним режимом, з розвиненою соціально-економічною сферою зберігається можливість настання несприятливих зовнішніх впливів - процес забезпечення та управління економічною безпекою – динамічний, постійно мінливий процес, який вимагає швидкого та адекватного реагування з боку керуючих органів будь-якого рівня [1-2].

У роботі розглянуто проблему економічної безпеки підприємства, де перед ним постає проблема внутрішньої самооцінки своєї соціально-економічної системи і прогнозування її розвитку в майбутньому з точки зору забезпечення економічної безпеки виробництва від прояву негативних факторів, які впливають на потенціал підприємства, створення системи критеріїв та індикаторів стану безпеки, обґрунтування їх порогових значень, прийняття профілактичних заходів протидії цим загрозам.

Таким чином, головна мета економічної безпеки полягає у забезпеченні економічного незагрозливого та сталого розвитку підприємства, що дасть змогу забезпечити соціальні та економічні потреби як господарюючих суб'єктів, що функціонують в умовах нестабільного економічного середовища. У контексті цього у системі управління економічною безпекою підприємства одними із найважливіших елементів виступають аналіз та оцінка її рівня.

Необхідність управління економічною безпекою на різних рівнях соціально-економічних систем (підприємства, регіони, держава), а також взаємозв'язок цих рівнів вимагають розробки і застосування комплексного, системного підходу управління економічною безпекою підприємства. У рамках дослідження пропонується комплекс моделей оцінки й аналізу економічної безпеки підприємства, який становить загальний базис для управління економічної безпеки підприємства (надалі – ЕБП).

Оптимальними визнають такі витрати на виробництво і реалізацію продукції, які забезпечують підприємству отримання максимально можливого прибутку не за кожним виду виробів, а в цілому за підприємством. У даній моделі цей показник є стимулятором, адже представляє динаміку збільшення оптимальності витрат. Адекватність оборотних та необоротних активів полягає у їх пропорційності активам підприємства, необхідний нормативний об'єм даних активів для підприємства.

Основою когнітивного моделювання є побудова когнітивної карти, у вигляді орієнтованого графа, що дозволяє формалізувати взаємодію існуючих в системі основних зв'язків, визначають її функціонування. Вершинами цього графа є фактори, а дуги вказують каузальні зв'язки між факторами. У даному випадку дестимулятором є коефіцієнт фінансового ризику, а також обсяг зобов'язань підприємства, так як збільшення цих показників зменшує рівень економічної безпеки. Таким чином, когнітивна карта має вигляд (рис. 1).

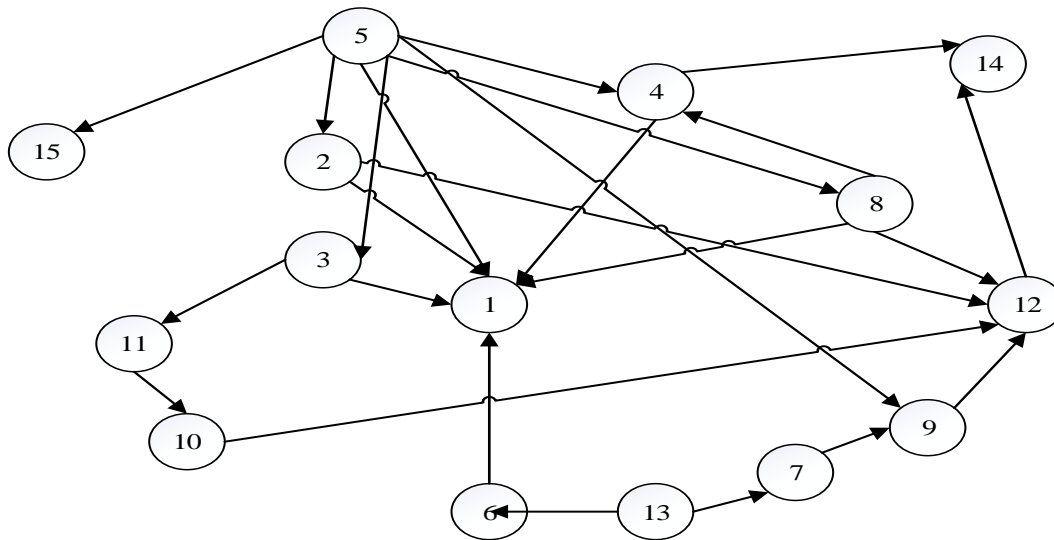

Рисунок 1. Когнітивна карта факторів моделі впливу індикаторів на рівень економічної безпеки підприємства

Примітки: 1 – рівень економічної безпеки підприємства; 2 – коефіцієнт поточної ліквідності; 3 – рентабельність активів; 4 – рентабельність продажів; 5 – коефіцієнт фінансового ризику; 6 – коефіцієнт фінансової автономії; 7 – коефіцієнт інвестування; 8 – адекватність оборотних активів; 9 – адекватність нематеріальних активів; 10 – дохід; 11 – оптимальні витрати; 12 – прибуток; 13 – власний капітал; 14 – продуктивність праці; 15 – зобов'язання.

Розроблену когнітивну модель пропонується використовувати для формування сценаріїв зміни рівня економічної безпеки в перспективі, що надасть вагомий вплив на зміну прогнозованої траєкторії розвитку підприємства в цілому, тобто дозволить скоректувати або навіть змінити тенденцію його розвитку. У таблиці подано сценарії підвищення рівня економічної безпеки, при таких значеннях вхідних важелів управління (табл. 1).

Таблиця 1 – Результати сценаріїв управління рівнем економічної безпеки

Показники-важелі управління	Значення показників		
	1 сценарій	2 сценарій	3 сценарій
Власний капітал	+7,2%	+5,5%	+10,4%
Оптимальні витрати	+4,1%	+4,2%	+8,4%
Продуктивність праці	+9,8%	+2,9%	+8,8%
Зобов'язання	-7,80%	+0,2%	-5,50%
Результати: Ймовірність зміни	Майже достовірно (89%)	Майже достовірно (95%)	Достовірно (100%)
Значення рівня економічної безпеки	+11,2%	+9,2%	+10,4%

Розглянемо детальніше причини змін рівня економічної безпеки за першим сценарієм. В першому випадку такий ріст спричинений підвищенням коефіцієнта рентабельності активів, не зважаючи на те, що коефіцієнт фінансового ризику виріс на 7% та зниження коефіцієнту поточної ліквідності та адекватності оборотних активів на 7%.

За другим сценарієм рівень економічної безпеки підвищився на 9,2%, що зумовлено зростанням коефіцієнта поточної ліквідності, не зважаючи на те, що спостерігається спад фінансового ризику, тим самим зменшуючи рівень ЕБП на

0,2%. Зростання коефіцієнта поточної ліквідності зумовлено ростом прибутку на 9,2%, який стимулює ріст доходу на 4,1%, таке явище спричинене підвищенням значення важеля оптимальних витрат. Ймовірність такого сценарію склала 95%. Останній сценарій має 100% вірогідність на зміну рівня економічної безпеки на 9,3%. Розглянемо такий розвиток покроково: рівень ЕБП росте на 9,3% за рахунок підвищення коефіцієнта поточної ліквідності, той за рахунок прибутку, прибуток від доходу на 9,3%, а оптимальні витрати підвищують прибуток на 8,4%.

Таким чином, за здобутими результатами можна дійти висновку про доцільність та важливість когнітивного моделювання у формуванні управлінських рішень з економічної безпеки підприємства. Дане моделювання виявило найбільш вагомі показники для оцінки та прогнозування економічної безпеки, а саме: коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт фінансової загрози, коефіцієнт оптимальних витрат, об'єм доходів підприємства та його зобов'язання. Тобто, більшість факторів є дестимуляторами, це пояснюється тим, що найменша зміна цих показників призведе до великих збитків на підприємстві, завдасть шкоди його функціонуванню.

Література

1. Пошивалова О.В. Статистичне моделювання економічної безпеки соціально-економічної системи. / Стратегічні пріоритети соціально-економічного розвитку України: кол. моног. /за ред. Столярова В.Ф. , Фролової Г.І. – К. :Талком, 2020. – С. 39-52.

2. Gil'orme, T., Ryzhyk, Y., & Yaresko, A. (2016). Formation of the mechanism of energy efficiency management on the basis of 'predator-prey' concept. Problems of development modern science: Theory and practice: Collection of scientific articles. EDEX, Madrid, España, 107-110. URL: http://conf.at.ua/27.07.2016_ispanija.pdf#page=107

Проданова Л.В.

д.е.н., доцент

Черкаський державний технологічний університет

Хорошун Ю.В.

аспірант

Черкаський державний технологічний університет

СТРАТЕГІЧНИЙ РОЗВИТОК АГРАРНОГО СЕКТОРУ: ОСОБЛИВОСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ ПІДХОДІВ

Впродовж останнього десятиріччя аграрний сектор посів одну з провідних позицій в економіці України і став однією з ключових та експортоутворюючих галузей. Розвиток аграрних підприємств є сьогодні одним з основних напрямків сучасної державної економічної політики України. За даними Державної служби статистики України: виробництво сільськогосподарської продукції в Україні у 2018 р. в порівнянні з 2017 р. зросло на 8,1%; зростання виробництва такої продукції за 2018 р. стало максимальним за останні п'ять років (останній максимум зростання

зафіксовано в 2013 р. на рівні 13,3%); частка агросектору у ВВП України складає 13 %; землі сільськогосподарського призначення складають 42,7 млн га або 71% від загальної площі території України; в січні-вересні 2019 р. товарообіг аграрної продукції склав 19,9 млрд дол. США [1]. За іншими даними [2]: чистий позитивний баланс зовнішньої торгівлі сільськогосподарськими товарами вже в 2017 р. досяг 13,5 млрд дол. США, перевищивши попередній рекорд 2016 р. більше, ніж на 2 млрд дол. США; в січні-вересні 2019 р. частка агропродукції в структурі загального експорту товарів становила 42,1%. Незважаючи на досягнуті (в сфері аграрного виробництва) успіхи, Україна відстає від розвинених країн за рівнем продуктивності праці в сільському господарстві. Факторами, що спричиняють таке відставання, є: деіндустріалізація аграрного виробництва; недостатньо високий рівень врожайності сільгоспкультур (порівняно з розвинутими країнами); нерациональна організація виробництва; відсутність впровадження в достатній (необхідній) кількості ноу-хау та досягнень НТР та ін. Для збереження конкурентоспроможності та подальшого ефективного функціонування національний аграрний сектор потребує чіткої стратегії розвитку, що визначала би основні цілі, вказувала би, чого прагне досягти країна (уряд) в цій галузі, якою може стати галузь вже в найближчому майбутньому, при чому це стосується не лише конкретних цифр щодо обсягів врожаю або експорту, а тих соціально-економічних змін, які повинні відбутися в галузі (та країні). Але наразі чіткого уявлення про те, яким повинен бути аграрний сектор України, немає.

Розглянемо приклади успішного закордонного досвіду формування стратегій розвитку аграрного сектору національних економік (національних підходів) деяких країн світу.

Бачення стратегії сталого розвитку сільських територій, сільського господарства і рибальства розвитку на період до 2030 р. уряд Республіки Польща представив в документі, що прийнятий Радою міністрів країни 15.10.2019 р. У стратегії також описано бачення урядом країни: сільської місцевості (в 2050 р.) як привабливого місця для роботи, проживання, відпочинку та здійснення сільськогосподарської та несільськогосподарської діяльності; області, що забезпечують суспільні і ринкові блага при збереженні унікальних природних, ландшафтних і культурних цінностей для майбутніх поколінь у вигляді стійкого розвитку конкурентоспроможного сільського господарства; зупинення у сільській місцевості несприятливих демографічних змін і значно збільшений позитивний екологічний ефект; перетворення забезпечують сімейні фермерські господарства, які розвиваються на стійкій та відповідальній основі [3]. З таких позицій бачення майбутнього країни, її економіки та аграрного сектору, розроблені основні глобальні цілі: підвищення рентабельності сільськогосподарської та рибальської продукції; поліпшення якості життя, інфраструктури і стану навколишнього середовища; розвиток підприємництва, несільськогосподарських робочих місць і активного суспільства з розбивкою на більш детальні та конкретні підцілі та заходи.

Дещо іншої стратегії розвитку аграрного сектору дотримується Королівство Нідерланди, яке визнано світовим лідером у сільському господарстві, садівництві і рибальстві. Вся продовольча система країни орієнтована на інновації «від початку до кінця», отримання максимальних доходів від обмежених ресурсів, швидке перейняття та застосування інноваційних ідей та технологій, визнаних в усьому світі. В стратегії розвитку сільського господарства країни акцентується, що клімат змінюється, природа перебуває під загрозою, а численні види рослин і тварин зникають та вимирають. Тому голландці впевнені що повинні перейти на продовольчу систему, яка не завдає шкоди природі, навколишньому середовищу, ґрунту та клімату. Один з основних стратегічних напрямів розвитку країни – безвідходне циркулярне сільське господарство. Крім того в країні активно впроваджується принципи соціально відповідального ставлення до навколишнього середовища, мінімізації збитку від сільськогосподарської діяльності, тваринництва; усвідомлене та зважене споживання продукції. В країні опікуються зменшенням кількості парникових газів – тому стратегія спрямована на скорочення викидів парникових газів, впровадження технологій сталого використання сировини і циркулярного сільського господарства, землеробства, тваринництва і садівництва, використання їх продукції в циклах. Глобальна продовольча безпека та ефективне використання ресурсів – основна соціальна складова вирішення проблеми харчових відходів в стратегії розвитку аграрного сектору країни [4]. Тобто стратегія розвитку сільського господарства Нідерландів направлена не на економічні цілі (економічний розвиток), а на досягнення соціальних стратегічних планів, а вже через них – ідеальних умов для існування усієї екосистеми.

В Україні наразі чинною залишається Стратегія розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020-го року, що прийнята урядом в 2013 р. [5]. Задля реалізації стратегії свого часу розроблена та ухвалена (в 2015 р.) Концепція державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 р., яка визначила шляхи та способи виконання завдань [6]. Основною метою в рамках Концепції визнано створення організаційно-економічних умов для ефективного, соціально спрямованого розвитку аграрного сектору економіки, стабільного забезпечення промисловості сільськогосподарською сировиною, а населення – високоякісною та безпечною вітчизняною сільськогосподарською продукцією, збільшення обсягів виробництва продукції з високою доданою вартістю, посилення присутності України на світовому ринку сільськогосподарської продукції та продовольства. Нажаль, на думку фахівців, станом на первісно окреслений в програмі період (до 2020 р.), незважаючи на певні зрушення в аграрному секторі, досягти більшості цілей не вдалося і можна лише говорити про деякі проміжні позитивні результати. Тому Концепцію пролонговано до 2022 року. Щоб допомогти розвитку українських аграріїв, уряд запровадив різні програми їх підтримки, направлені на здешевлення української сільгосптехніки, підтримку будівництва нових ферм, закладання садів й інші потреби аграрного сектору. Але цього, на жаль, для створення потужної бази розвитку сільського

господарства країни недостатньо. При розробці стратегії розвитку аграрного сектору на наступний довготривалий період важливо залучити державну допомогу і підтримку при супроводженні експортних контрактів, зокрема передбачити заходи держави щодо спрощення логістики, реклами і просування продукції, забезпечення гарантій, страхування і навіть участі у фінансуванні виробників, які мають конкурентні переваги, що спростило би їх вихід на міжнародні ринки з певними конкурентними перевагами. При розробці стратегії також необхідно враховувати основні світові тенденції розвитку технологій продукування сільськогосподарської сировини та продуктів харчування, використання природних ресурсів, зокрема створення екологічно чистого продукту. Необхідно передбачити заходи, спрямовані на стимулювання регенеративного землеробства, мотивування до праці в аграрній сфері молоді та висококваліфікованих фахівців, підтримку нішевої диверсифікації виробництва (здорове харчування та веганство), забезпечення продовольчої безпеки та ін. Виходячи з ситуації, що склалася в агропромисловому комплексі України, одним з напрямів вдосконалення аграрної стратегії країни повинна стати державна та регіональна інвестиційно-інноваційна політика, що здатна вирішити питання фінансів, а на цій основі – розвитку досліджуваної сфери.

Література

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Прохорчук І. AGRIFOOD 2030: Чи зможе Україна зробити «ривок». URL : <https://www.growhow.in.ua/agrifood-2030-chy-zmozhe-ukraina-zrobyty-ryvok/>.
3. STRATEGIA ZRÓWNOWAŻONEGO ROZWOJU WSI, ROLNICTWA I RYBACTWA 2030. URL : <https://www.gov.pl/web/rolnictwo/dokumenty-analizy-szrwir-2030>
4. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit. URL : <https://www.rijksoverheid.nl/ministeries/ministerie-van-landbouw-natuur-en-voedselkwaliteit>.
5. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2022 року» № 806-р від 17.10.2013. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-%D1%80>.
6. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2022 року» № 1437-р. від 30.12.2015. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1437-2015-%D1%80>.

Прокопчук О.Т.

к.е.н., доцент

Уманський національний університет садівництва

ТРЕНДИ ЗАЛУЧЕННЯ ІТ-ТЕХНОЛОГІЙ ДО СИСТЕМИ СТРАХОВОГО ЗАХИСТУ АГРАРНОГО СЕКТОРУ ЕКОНОМІКИ

За кількістю працівників ІТ-сфери Україна тримає лідируючі позиції у Східній Європі. Наразі розвиток даної галузі здійснюється напрочуд динамічно, що в певній мірі є співвимірним із розвитком аграрного сектору економіки. Як наслідок, постає доцільним поєднання цих двох найперспективніших галузей: сільського господарства та інформаційних технологій (ІТ).

Сучасні технології, зокрема в розрізі соціальних, мобільних, аналітичних та хмарних їх видів, засновані на захопленні, передачі та зберіганні інформації здійснюють вплив на розвиток аграрного сектору економіки суттєвіше ніж будь-коли раніше. Дана інформація або використання інформаційної переваги в якості стратегії, буде повністю переорієнтовувати конкурентне середовище в галузі страхування загалом та одному із її сегментів – агрострахуванні, зокрема.

Використання дронів може розглядатися в агрострахуванні, як допоміжний інструмент для проведення моніторингу посівів та врегулювання ризиків у сільському господарстві (рис. 1). Рішення як для страхових компаній, так і сільськогосподарських виробників включають ряд заходів, що згруповані на рис.

Мультиспектральне зондування, що здійснюється на встановленій камері дрону, здатне забезпечувати новими даними при моніторингу сільськогосподарських культур. Як наслідок, дані технології дозволять сільгосптоваровиробникам виявляти стресові області та потенційні загрози і, відтак, відразу відреагувати на виклики. Об'єднання таких даних у спільну базу (на агростраховому ринку), дозволить вести детальний моніторинг земель сільськогосподарського призначення на державному рівні, що забезпечить розвиток агропромисловості [1]. Зокрема, страховики, повинні розглядати використання дронів з метою підвищення ефективності, зниження експлуатаційних витрат і підвищення якості обслуговування.

Можна виокремити дві ключові переваги дронів для сільгоспвиробників. По-перше, зображення врожаю виконані з повітря дозволяють охопити все: від проблем зрошення до зміни ґрунтів і навіть визначити наявність шкідників, які не очевидні на рівні огляду з землі, через масштабність площі. По-друге, бортові камери, що облаштовані сенсорами, здатні приймати мультиспектральні зображення, які дозволяють визначити відмінності між здоровими та проблемними рослинами і, відповідно, поліпшити менеджмент.

Розглядаючи сучасні тенденції та прогнози щодо перспектив різних технологій у сільському господарстві на найближчу перспективу на прикладі статистичних даних Канади слід зазначити, що в країні активно використовують інформаційні системи та технології у аграрному секторі економіки.

БПЛА технології (*БПЛА – безпілотний літальний апарат*) та дрони наразі використовують близько 39 % фермерів Канади, водночас прогнозують, що за кілька років (до 2025 р.) їх кількість зросте на 35 %, тобто майже подвоїться. Даними супутникового моніторингу користується 65 % аграріїв Канади, а за кілька найближчих років їх стане на 15 % більше. Відбір зразків ґрунту з GPS вже проводить 81 % фермерів. Ця технологія вже досягла свого піку, тому тенденція її розвитку на найближчий час – не висока (5 %). Картографування

властивостей ґрунту в Канаді проводять 79 % виробників, однак в найближчій перспективі їх кількість зросте до 90 % [2-3].

Рис. 1. Особливості використання дронів у страховому захисті аграрного сектору економіки

Доцільно відмітити п'ять ключових трендів із залучення сучасних ІТ-технологій у аграрний сектор економіки України (рис. 2).

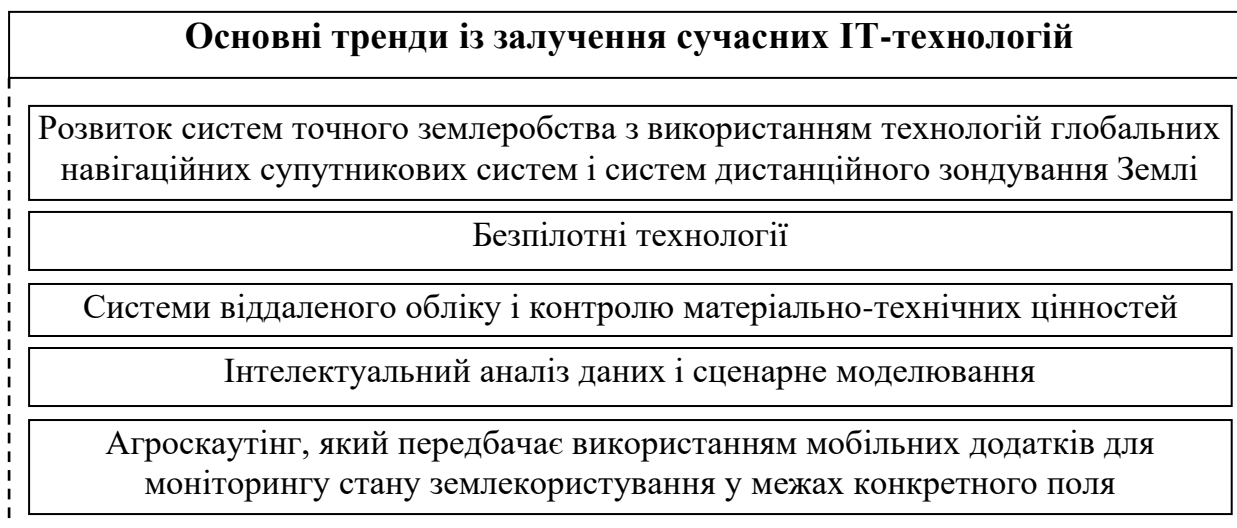

Рис. 2. Ключові тренди із залучення сучасних ІТ-технологій в аграрний сектор економіки України

На рівні сільгосппідприємства та страхової компанії застосування ІТ-технологій дозволяє здійснювати: моніторинг виробничих процесів; моніторинг процесів розвитку рослин; прогноз врожайності сільськогосподарських культур; оцінку стану посівів сільськогосподарських культур; визначення динаміки змін стану посівів; визначення ділянок, що потребують внесення

добрив та отрутохімікатів; контроль сівозмін та якості проведення агротехнічних заходів; визначення площ вимерзання сільськогосподарських культур; оцінку снігового покриву, вологості.

У сучасному світі інтенсивний розвиток аграрного сектору можливий лише за умови максимального використання новітніх досягнень науки і техніки. Набувають великого значення телекомунікації та інформаційні технології. Їх розвиток настільки інтенсивний, що зміни в них відбуваються за порівняно короткий термін. Отже, розвивати ІТ-технології в аграрному секторі економіки загалом, та у його страховому захисті – необхідність, адже це не тільки загальносвітовий тренд, а реалії сьогодення.

Література

1. Тулуш Л.Д., Прокопчук О.Т. Ринок агрострахування в Україні: тенденції та перспективи. *Економіка АПК*. 2018. № 8. С. 55-67.
2. Porrini, D., De Masi, F. (2019). The role of insurance in the management of disaster risk: the case of the Italian cathedrals. *Insurance Markets and Companies*, 10(1), 9-25. [http://dx.doi.org/10.21511/ins.10\(1\).2019.02/](http://dx.doi.org/10.21511/ins.10(1).2019.02/).
3. Santeramo, F.G. (2018). Imperfect information and participation in insurance markets: evidence from Italy. *Agricultural Finance Review*, 78 (2), 193-194. <https://doi.org/10.1108/AFR-06-2017-0053>.

Радченко О.Д.

к.е.н., с.н.с.

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» НААНУ,
м. Київ

ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ АГРАРНОГО МІКРОКРЕДИТУВАННЯ

Для аграрного виробництва проблема доступу до кредитних ресурсів завжди актуальна. Чинні банківські продукти мають досить значну плату за користування, вони недоступні для більшості виробників. В той же час, агрохолдинги можуть скористатися міжнародними кредитами, де ставка більш прийнятна. Для вирівнювання умов господарювання держава має опікуватися аграрними товаровиробниками, що потребують підтримки їх фінансових ресурсів шляхом здешевлення кредитів.

На даний час ця проблема частково вирішується компенсацією з бюджету відсоткової ставки за кредитами, за певними програмами, дослідження яких здійснювалося нами і раніше [2; 3]. Зокрема, програма «Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів», кошти якої спрямовуються суб'єктам господарювання агропромислового комплексу на часткову компенсацію відсоткової ставки за залученими у національній валюті банківськими кредитами, діє з 2015 року. Основою її є Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24.06.2004 №1877 (зі змінами) та Постанова КМУ «Про затвердження Порядку використання коштів, передбачених у державному бюджеті для фінансової підтримки заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення

кредитів» № 300 від 29 квітня 2015 р. (зі змінами від від 15.11.2019 № 954) (далі – Постанова №300).

Компенсації підлягають відсоткові ставки за кредитами, залученими для покриття витрат, пов'язаних із закупівлею пально-мастильних матеріалів, насіння, мінеральних добрив, засобів захисту рослин, кормів, сировини та інгредієнтів для виробництва комбікормів, ветеринарних препаратів, молодняку сільськогосподарських тварин та птиці, обладнання для тваринницьких ферм і комплексів, запасних частин для ремонту сільськогосподарської і зрошувальної техніки та обладнання, енергоносіїв, та оплати послуг, пов'язаних з виконанням ремонтних робіт, робіт (послуг) з підготовки та обробки ґрунту, захисту рослин від хвороб і шкідників, збирання врожаю.

У 2017 році із асигнування у 300 млн. грн дозволили 626 підприємствам скористатись програмою та здешевити кредити обсягом 12,2 млрд. грн., в тому числі 5,6 млрд. грн. – кредити залучені у 2015-2016 роках та 6,6 млрд. грн. – у 2017 році. Із загального обсягу кредитів (12,2 млрд. грн.): 307,6 млн грн. (2,5%) – залучено підприємствами, які мають чистий дохід (виручку) від реалізації до 10 млн. грн.; понад 3,1 млрд грн. (25,8%) – підприємствами, які провадять діяльність з вирощування та розведення ВРХ молочних порід, інших ВРХ; 8,7 млрд грн. (71,7%) – іншими підприємствами.

У 2018 році із передбачених планових асигнувань за бюджетною програмою здешевлення кредитів в сумі 266 млн грн, (держбюджетом було передбачено 66 млн. грн. та розпорядженням КМУ додатково виділено кошти в обсязі 200 млн. грн.), через органи Державної казначейської служби, спрямовано до областей 265,9 млн грн, які використано суб'єктами господарювання за такою структурою: 81,1 млн грн - з чистим доходом (виручкою) від реалізації до 20 млн грн.; 73,7 млн грн – що провадять діяльність з вирощування та розведення тварин; 111,1 млн грн – решта підприємств-позичальників. Залишок невикористаних через недоліки у прогнозуванні та організації роботи окремих обласних конкурсних комісій склав 87,1 тис. грн.

Спрямовані бюджетні кошти дозволили здешевити кредити загальним обсягом понад 9,1 млрд грн, в тому числі: близько 8,0 млрд грн – короткострокових кредитів та понад 1,1 млрд грн – середньострокових кредитів.

Загальна сума кредитів, яка підлягала компенсації у 2018 році (9,1 млрд грн) має наступну структуру залучення: а) за строками користування: до 1 року – близько 8,0 млрд грн (87,1 %); від 1 року – понад 1,1 млрд грн (12,9 %); б) за напрямками використання кредитних коштів: витрати у галузі рослинництва – понад 5,4 млрд грн (59,2 %); витрати у галузі тваринництва – 2,5 млрд грн (27,4 %); інші витрати – понад 1,2 млрд грн (13,4 %).

Загальна кількість підприємств-позичальників, які скористались у 2018 році програмою здешевлення кредитів склала 719 підприємств, з них: 546 підприємств, які залучили короткострокові кредити та 265 підприємств, які залучили середньострокові кредити (92 підприємства, залучили як коротко-, так і середньострокові кредити).

У 2019 р. Законом України «Про Державний бюджет України на 2019 рік» передбачено видатки загального фонду за програмою 2801030 «Фінансова підтримка заходів в агропромисловому комплексі шляхом здешевлення кредитів» з обсягом фінансування 127,1 млн. гривень. Станом на листопад 2019 р. [1] подано заявки від 536 підприємств, з яких конкурсною комісією прийнято рішення щодо надання часткової компенсації за кредитами 429 позичальникам на суму 124,9 млн. грн. (98,2 % від передбаченого обсягу коштів за програмою). Обсяги пільгових кредитів становлять майже 4,6 млрд грн., з них понад 3,9 млрд грн. – короткострокові та 646,6 млн. грн. – середньострокові кредити. Із загального обсягу кредитів (4,6 млрд. грн.): 618,7 млн грн. (13,5%) – залучено підприємствами, які мають чистий дохід (виручку) від реалізації до 20 млн грн. (248 позичальників); понад 1,7 млрд грн. (38,3%) - залучено підприємствами, які провадять діяльність з вирощування та розведення тварин (51 позичальник); 2,2 млрд грн. (48,2%) – залучено іншими підприємствами (127 позичальників).

Для визначення потреби у коштах на програму, Мінагрополітики надало запит та станом на 01.09.2019 одержало від структурних підрозділів облдержадміністрацій, що забезпечують виконання функцій з питань агропромислового розвитку, інформацію щодо додаткової потреби за вказаним напрямом в обсязі 324,6 млн гривень. Таким чином, за інформацією з областей, потреба сільгосптоваровиробників у поточному році в компенсаційних коштах складає 451,8 млн грн, з яких забезпечено коштами лише 127,1 млн гривень [].

Законом України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» передбачено видатки за програмою 1201300 «Формування статутного капіталу Фонду часткового гарантування кредитів» у сумі 240 млн. грн. Паспорту програми ще немає, ймовірно вона наступниця діючих досі компенсаційно-кредитних. Закладено також 4 млрд грн на програму 1201150 «Фінансова підтримка сільгосптоваровиробників», яка не розписана за напрямами, але презентується як кошти підтримки на придбання землі.

В цих умовах актуальним є потреба методичного обґрунтування системи мікрокредитування. З цією метою ННЦ «Інститут аграрної економіки» [4] розроблено Методичні рекомендації з формування системи мікрокредитування малого аграрного підприємництва відповідно до Закону Про розвиток та державну підтримку малого і середнього підприємництва в Україні, Закону Про фермерське господарство; Закону Про особисте селянське господарство, Закону Про державну підтримку сільського господарства, Концепції розвитку фермерських господарств та сільськогосподарської кооперації на 2018-2020 роки, постанов КМУ Про порядок використання коштів, передбачених у державному бюджеті для кредитування суб'єктів аграрного підприємництва тощо. При формуванні Методичних рекомендацій використано структуру та логіку чинних нормативних документів щодо сприяння сталому економічному розвитку, підтримці малого підприємництва та підвищенню конкурентоспроможності форм господарювання.

Ці рекомендації містять пропозиції щодо формування системи мікрокредитування малого аграрного підприємництва з метою розширення їм

доступу до джерел фінансових ресурсів, сприяння розвитку та конкурентоспроможності, а також зміцнення сільського розвитку.

У Методичних рекомендаціях викладено пропозиції щодо методів, порядку, структури та механізму мікрокредитування. Основними завданнями системи мікрокредитування є: покращення доступу малих аграрних підприємств до фінансових ресурсів ринку та держави; підвищення конкурентоспроможності малих аграрних підприємств; стимулювання виробництва, поліпшення якості продукції і послуг; залучення товарних сільських домогосподарств у економічний оборот; сприяння зайнятості та поліпшення демографічної ситуації на сільських територіях; поліпшення умов та підвищення рівня життя сільського населення; сприяння розвитку місцевих ініціатив і сільської економіки.

Література

1. Звіти про огляд витрат державного бюджету у сфері агропромислового комплексу в частині фінансової підтримки заходів в АПК шляхом здешевлення кредитів. 06 листопада 2019 року. [Електронний ресурс] URL : <https://agro.me.gov.ua/ua/pidtrimka/zviti-pro-oglyad-vitrat-derzhavnogo-byudzhetu-u-sferi-agropromislovogo-kompleksu-v-chastini-finansovoyi-pidtrimki-zahodiv-v-apk-shlyahom-zdeshevlennya-kreditiv> (дата звернення: 15.01.2020). – Назва з екрану.

2. Радченко О.Д. Підтримка аграрного сектору через механізми пільгового кредитування // Збірник наукових праць Університету державної фіскальної служби України: електронне наукове видання. Гол. ред.: М.О. Кужелєв [Електронний ресурс]. – 2018. - № 1. – С.161-177.

3. Радченко О.Д., Алескерова Ю.В., Тодосійчук В.Л. Кредитні аспекти державної підтримки розвитку аграрного сектору України // Збірник наукових праць ВНАУ Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики, 2018. – Том 39, №11. – С.84-94.

4. Офіційний сайт ННЦ «Інститут аграрної економіки» URL : <http://www.iae.org.ua/>(дата звернення: 15.01.2020). – Назва з екрану.

Самайчук С.І.

к.е.н., доцент,

ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»

ФАКТОРИ ВПЛИВУ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Забезпечення ефективного розвитку і функціонування вітчизняного агропромислового комплексу потребує від суб'єктів господарювання максимально повного використання потенційних можливостей підвищення конкурентоспроможності. Першочерговим етапом розробки заходів, направлених на підвищення конкурентоспроможності, є оцінка її поточного рівня. Результати оцінки конкурентоспроможності є підставою для аналізу

причин несприятливих тенденцій в її рівні і динаміці, а також при обробці коригуючих заходів у формуванні конкурентної стратегії сільськогосподарського підприємства.

У вітчизняній та зарубіжній економічній літературі з проблеми конкурентоспроможності велика увага приділяється дослідженню її сутності, класифікації, методиці оцінки та дослідженню факторів, що впливають на її рівень [1, 2]. Аналізуючи категорію «конкурентоспроможність підприємства», слід відзначити, що у цьому питанні думки науковців суттєво різняться. Нині використовується безліч різних трактувань терміну «конкурентоспроможність».

Дослідження стану конкуренції на конкретному ринку детально провів видатний американський економіст М. Портер. Він зазначав, що «...суть конкуренції виражається п'ятью силами: 1) загрозою появи нових конкурентів; 2) загрозою появи товарів або послуг-аналогів; 3) здатністю постачальників торгуватися; 4) здатністю покупців торгуватися; 5) суперництвом вже існуючих конкурентів між собою» [3].

П'ять активно діючих сил конкуренції забезпечують прибутковість галузі, оскільки вони впливають на ціни, які можуть диктувати фірми, на витрати, які у них виникають, на розміри капіталовкладень, необхідних для того, щоб конкурувати в цій галузі. Ці сили спонукають фірми розвивати і підтримувати свою конкурентоспроможність. Значення кожної з п'яти сил конкуренції визначається структурою галузі, тобто її головними економічними і технічними характеристиками.

Щоб досягти успіху в конкуренції, необхідно мати порівняльні переваги у виді або низьких витрат, або різноманітних товарів, що визначають більш високі ціни. Щоб зберегти за собою перевагу, необхідно спрямовувати свої дії по інших напрямках, тобто через підвищення якості товарів або послуг, чи підвищення продуктивності.

Під конкурентними перевагами розуміють те, на що спрямовані всі конкурентні стратегії в галузі бізнесу. Конкурентні переваги формуються за рахунок багатьох факторів.

Серед факторів, які визначають конкурентні переваги фірми на внутрішньому і світовому ринку, М. Портер виділяє наступні: наявність робочої сили, достаток природних ресурсів, протекціоністська політика стосовно вітчизняних фірм, розходження в практиці керування фірмами і інші [3].

У той же час він робить висновок, що жоден з цих факторів, узятий окремо, не дозволяє переконливо відповісти на запитання, чи буде успіх у конкуренції. Успіх фірми в конкуренції – результат ефективного використання усіх факторів. Останні називаються силами конкуренції тому, що визначають стан конкуренції в тому чи іншому сегменті ринку.

Модель п'яти факторів конкуренції М. Портера дозволяє дати основні характеристики конкурентного середовища: умови, у яких функціонує кожен конкурентний ринок; погроза появи нових товарів – субститутів; економічні одиниці, що складають конкурентний ринок; фактичні і потенційно можливі конкуренти; купівельний попит, обсяг продажу і прибутку.

Аналіз сукупності визначень дозволяє зробити висновок, що конкурентоспроможність оцінюється на рівнях продукції, підприємства, регіону, галузі, країни. При цьому критерії, характеристики і фактори конкурентоспроможності в залежності від рівня мають свою специфіку. Наприклад, оцінюючи конкурентоспроможність галузі сільського господарства, варто зауважити, що особливістю функціонування галузі є сезонність виробництва, тривалість відтворювального циклу та значний період окупності вкладених коштів, високий ступінь залежності від зміни природно-кліматичних умов та ін..

На основі проведеного аналізу і отриманих висновків можна зазначити, що конкурентоспроможність – це економічна категорія, що відображає кінцевий результат сукупної взаємодії факторів макро- і мікроекономічного середовища, відтворених у продукції, що забезпечує стійке фінансове становище суб'єктів господарювання на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Узагальнюючими факторами, що формують високу конкурентоспроможність аграрних підприємства на підставі конкурентних переваг вважаються: переваги його продукції над продукцією конкурентів; нижчі витрати і, відповідно, ціни; переваги над конкурентами щодо рівня управління маркетингом - швидкість реагування на зміни попиту, вихід на ринок з новою продукцією і доставка споживачеві. Усі ці фактори в сукупності визначають лідируючу конкурентну позицію аграрного підприємства серед конкурентів у просторі аграрного ринку. Безсумнівно, будь-яке підприємство повинно прагнути до статусу лідера, проте це не є обов'язковим і не завжди доцільним.

До лідируючих позицій слід відноситися дуже обережно. Спеціалісти нагадують про існування так званої „максимальної ринкової позиції“, вище якої підніматися не рекомендується, навіть не звертаючи увагу на антимонопольне законодавство. Домінуюче становище на ринку присипляє пильність лідера. Монополісти перестають зростати не стільки через протидію зі сторони суспільства, скільки через власне самозадоволення. Метою фірми з точки зору завоювання певних позицій повинно бути досягнення оптимуму, а не максимуму.

Другою складовою конкурентоспроможності аграрних підприємства поряд з ефективністю існування є конкурентоспроможність їх продукції. Хоча детальне дослідження явища конкурентоспроможності показало, що між цими елементами існує не причинно-наслідковий зв'язок, а взаємозв'язок, як і з іншими об'єктами конкурентоспроможності. Первинним у визначенні конкурентоспроможності продукції є конкурентоспроможність середовища оточення: якість управління, конкурентоспроможність країни, регіону, підприємства.

Серед специфічних внутрішніх факторів конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції є її якість, яка визначає рівень ціни і витрат на використання продукції. На практиці критерії, за якими споживач оцінює і вибирає продукцію, включають у себе значно більшу кількість показників, ніж ціна і якість. Тому, з позиції маркетингу, при оцінці конкурентоспроможності продукції необхідно враховувати не тільки вимоги споживачів до його ціни та якості, але і вимоги, що відносяться, в основному, до сфери укладання угоди й

використання продукції, такі як оперативність поставки, забезпеченість переробними потужностями, організація сервісу, репутація країни-виробника і конкретного постачальника та ін.

Отже, найбільший вплив на конкурентоспроможність аграрних підприємств здійснюють наступні фактори: ресурсний потенціал; фінансове становище; спеціалізація та диверсифікація виробництва; організація діяльності; кон'юнктура ринку сільськогосподарської продукції. В сучасних умовах пріоритетними для забезпечення конкурентоспроможності аграрних підприємств є їх державна підтримка; надходження інвестицій, впровадження інновацій. Узагальнюючими показниками конкурентоспроможності виступають обсяги виробництва та реалізації конкурентоспроможної продукції. Разом з тим недопустимим для визначення конкурентоспроможності продукції є використання одного-двох показників, оскільки такий підхід характеризує лише один аспект конкурентоспроможності. Тому узагальнюючі показники доцільно доповнити показниками ефективності виробництва, собівартості та рентабельності; ефективності ресурсокористування; фінансової стійкості; ефективності реалізації; показниками якості продукції; показниками споживання.

Література

1. Броницький О.М. Конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств: чинники та підходи до визначення. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://nbuv.gov.com.ua/files/sbornik/vesnik_127/13.pdf.
2. Стахів О.А., Адамчук Т.Л. Фактори конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства. *Економіка та суспільство*. 2017. Вип. 12. с. 360-365.
3. Портер М.Е. Конкурентная стратегия: Методика анализа отраслей и конкурентов . Пер. с англ.. Изд. М.: Альпина Бізнес Букс. 2007. 453 с.

Саржан А.С.

магістр

*Таврійський державний агротехнологічний університет
імені Дмитра Моторного*

КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА ТА МЕТОДИ ЇЇ ФОРМУВАННЯ

Категорія «конкурентоспроможність підприємства», як обґрунтовано відзначається в окремих джерелах, узагальнює широке коло проблем по виявленню потенційних можливостей підприємства в конкурентній боротьбі. При цьому конкурентоспроможність підприємства визначається як система з конкретними умовами функціонування й окремими критеріями оптимальності на кожному етапі її розвитку. При цьому конкурентоспроможність підприємства визначається як система з конкретними умовами функціонування й окремими критеріями оптимальності на кожному етапі її розвитку.

З огляду на очевидну значимість категорії конкурентоспроможності підприємства й мети дійсного дослідження необхідно проаналізувати й узагальнити існуючі визначення даного поняття. Значення оцінки конкурентоспроможності підприємства в рамках маркетингової діяльності, як відзначає І. В. Максимова, обґрунтувало необхідність визначення заходів щодо підвищення конкурентоспроможності, залучення інвестицій, виходу на нові ринки збуту, що в результаті зводиться, до визначення позиції підприємства на галузевому ринку.

Н.К. Мойсеева, Ю.П. Аніскін, не виділяючи окремо визначення конкурентоспроможності підприємства, розглядають так звану «концепцію забезпечення конкурентоспроможності», характеристика якої разом з тим дозволяє виявити погляд авторів на поняття конкурентоспроможності підприємства, Зазначена концепція за визначенням авторів «сходить із необхідності прискореного задоволення вимозі внутрішнього ринку... і виживання підприємства в умовах ринку».

А. Дементьева, розглядаючи конкурентоспроможність міжнародних компаній, визначає її як «здатність використати свої сильні сторони й концентрувати свої зусилля в тій області виробництва товарів і послуг, де вона може зайняти лідируючі позиції на внутрішньому й зовнішньому ринку. До основних факторів, що визначають конкурентоспроможність компанії, ставляться: стратегія фірми, наявність матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, інноваційна потенціал, частка ринку, ефективність менеджменту».

Л.П. Кураков, В.Л. Кураков характеризують конкурентоспроможність як «рівень переваги або відставання фірми, підприємства, організації стосовно інших учасників-конкурентів на ринку всередині країни й за її межами, обумовлений за такими параметрами, як: технологія, кваліфікація персоналу, якість, політика збуту і т.п.».

Т. Горькова, Г. Шаповалов відзначають, що «конкурентоспроможність являє собою відносну оцінку переваг фірм, підприємств..., що дозволяє їм з більшою ефективністю задовольняти потреби споживачів. Конкурентоспроможною є та фірма, що займає найбільш стійкі позиції на внутрішньому ринку, проникає й на зовнішні ринки, проводить ефективнішу конкурентну стратегію». На думку авторів, конкурентоспроможність визначається поруч з такими зовнішніми і внутрішніми факторами, як наявність нормативних актів, проектно-конструкторські документи, технологія виробництва, технічний рівень продукту або послуги, якості фахівців і менеджерів, ліквідність цінних паперів на ринку, інфраструктура навколишнього середовища, рівень інформації.

Наведені визначення, незважаючи на окремі семантичні розбіжності, сходяться в тому, що конкурентоспроможність підприємства полягає в задоволенні споживачів щонайкраще за рахунок використання певних переваг. Очевидно, що дане значення повністю збігається із загальним визначенням конкурентоспроможності як економічної категорії, однак, є доцільним визначити конкурентоспроможність підприємства більш ємним і уніфікованим поняттям, що не вимагає додаткових уточнень із погляду саме рівня

підприємства. Найкраще задоволення споживачів досягається за рахунок випуску конкурентоспроможної продукції. Таким чином, уже на даному етапі дослідження можна стверджувати, що конкурентоспроможність підприємства буде залежати від його здатності випускати конкурентоспроможну продукцію.

Іншою стороною питання стає розгляд тих переваг, які забезпечують найкраще задоволення споживачів. Найбільший розвиток теорія конкурентних переваг одержала в роботі професора Гарвардського університету Майкла Портера, дослідження якого визнаються фундаментальними і широко використовуються й інтерпретуються вітчизняними вченими.

Згідно з М. Портером, конкурентна перевага визначає позицію фірми в галузі. Фірма може обійти своїх суперників, якщо має міцну конкурентну перевагу, що може бути двох основних видів:

1) більше низькі витрати - означають здатність підприємства розробляти, випускати й продавати порівняльний товар з меншими витратами, ніж конкуренти;

2) диференціація товарів - це здатність забезпечення покупця більшою цінністю у вигляді нової якості товару, його особливих споживчих властивостей або після продажного обслуговування, що дозволяє виставляти більше високі ціни. Однак М. Портер відзначає, що фірма повинна строго дотримуватися одного типу конкурентної переваги, хоча й приділяти увагу обом.

М. Портер виділяє найбільш типові причини нововведень, що дають конкурентну перевагу:

— по-перше, зміна технології, що може створити нові можливості для розробки товару, нові способи маркетингу, виробництва або доставки й поліпшення супутніх послуг;

— по-друге, зміна або поява нових запитів покупців, коли їхні погляди на те, "що таке добре, а що таке погано", різко змінюються;

— по-третє, поява нового сегмента галузі, що дає можливість як вийти на нову групу покупців, так і знайти більше ефективний спосіб випускати деякі види продукції;

— по-четверте, зміна вартості або наявності таких компонентів виробництва, як робоча сила, сировина, енергія, транспорт, засоби інформації, устаткування, у зв'язку зі зміною умов у постачальників і можливістю використання інших компонентів;

— по-п'яте, зміна державного регулювання в сферах потреб до стандартів охорони навколишнього середовища, до нових галузей та торгових організацій.

Американські дослідники Р. Хейс, С. Уілрайт, К. Кларк у достатньо своєрідному викладенні розглядав чотири рівні або ступені конкурентоздатності підприємства.

Подібна ж точка зору зустрічається і в вітчизняних джерелах, у яких автори з посиланням на І. І. Шмальгаузену й І. Шумпетера розглядають конкурентний відбір, «усуваючи стару норму конкурентоспроможності й

формуючи нову» і відзначається, що «конкуренція представляє безперервний процес закріплення одних норм конкурентоспроможності й вироблення інших».

Розглянувши концепції, зробимо висновки про динамічність процесу конкуренції й змін норм конкурентоспроможності. Конкурентоспроможність підприємства можна визначити не як дискретну величину, що характеризує позицію підприємства на ринку в окремий момент часу, як, наприклад, відзначається в окремих визначеннях, що «під конкурентоспроможністю розуміється поточне положення підприємства на ринку», а як комплексну характеристику здатності підприємства реагувати на зміну ринкової ситуації й використовувати ці зміни з метою створення конкурентних переваг.

Література

1. Олексенко Р. І. Методичні підходи до формування конкурентоспроможності підприємства / Р. І. Олексенко // Держава і регіони. – 2007. – № 2. – С. 172–174.

2. Олексенко Р. І. Роль конкуренції в розвитку аграрних підприємств / Р. І. Олексенко // Агросвіт. – 2007. – № 3. – С. 29 – 33.

3. Олексенко Р.І. Напрямки підвищення конкурентоспроможності підприємств. Стратегии развития Украины в глобальной среде: междунар. науч.-практ. конф. (26–28 октября 2007 г.): тезисы докл. Симферополь: Крымский институт бизнеса, 2007. С. 12–13.

4. Олексенко Р.І. Показники та оцінка конкурентних можливостей підприємства. Інвестиції: практика та досвід. – 2007. – № 11. – С. 27–31.

5. Портер М. Конкуренция: Пер. с англ. М.: Изд. дом «Вильямс», 2000. – 482 с.

6. Управління міжнародною конкурентоспроможністю в умовах глобалізації економічного розвитку: [монографія у 2-х т.] / Д. Г.Лук'яненко, А. М.Поручник, Л. Л.Антонюк та ін. – К.: КНЕУ, 2006. – 816 с.

7. Царенко О. В. Роль економічного зростання у формуванні конкурентних переваг промислових регіонів України / О. В. Царенко // Управління сьогодні та завтра : між нар. управлiнь. форум (м. Хмельницький, 15–16 травн. 2008 р.): [унiв. наук. зап., спецвипуск] : часопис Хмельниц. ун-ту упр. та права. – Хмельницький, [б. в.], 2008. – № 3 (II). – С. 159–161.

Столярчук Н.М.

к.е.н.

ННЦ «Інститут аграрної економіки»

ВНЕСОК НАЦІОНАЛЬНОЇ АКАДЕМІЇ АГРАРНИХ НАУК УКРАЇНИ У ІННОВАЦІЙНУ АКТИВНІСТЬ ЕКОНОМІКИ КРАЇНИ

Національна академія аграрних наук України – це самоврядна наукова організація, заснована на державній власності, що є державною організацією, створеною як неприбуткова державна бюджетна установа. Одними з основних завдань НААН відповідно до Статуту є:

- наукове забезпечення розвитку галузей агропромислового комплексу, здійснення фундаментальних та прикладних наукових досліджень.
- сприяння інтеграції вітчизняної аграрної науки у світовий науковий простір;
- участь у формуванні державної політики у сфері наукової та науково-технічної діяльності;
- виробництво елітного насіння та насіння вищих репродукцій, садивного матеріалу сільськогосподарських культур, племінної продукції;
- збереження генотипів сільськогосподарських рослин і тварин, колекцій штамів корисних і патогенних мікроорганізмів; - пошук і підтримку талановитих вчених, сприяння творчому зростанню молодих вчених.

НААН за дорученням Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України бере участь у розробленні проектів законів та інших нормативно-правових актів, програм та інших документів з питань, що належать до її компетенції. Дослідні господарства, інші підприємства та організації НААН є експериментально-виробничою базою для проведення досліджень, випробувань і доопрацювання наукових розробок. Крім того, зазначені підприємства та організації забезпечують сільськогосподарське виробництво елітним та репродуктивним насінням, садивним матеріалом, племінною продукцією тощо.

Установи НААН є членами майже 100 відомих міжнародних дослідних центрів і організацій, серед яких: Міжнародна організація з питань продовольства та сільського господарства при ООН (FAO), Міжнародний інститут генетичних ресурсів рослин, Міжнародна асоціація аквакультури, Міжнародний союз ґрунтознавців, Міжнародне протиепізоотичне бюро, Міжнародний центр досліджень і обробітку ґрунту, Міжнародний центр покращання кукурудзи і пшениці, Міжнародне товариство генетики тварин тощо. Національна академія аграрних наук України є засновником Європейської спілки Академій Аграрних Наук, до якої входить 12 аграрних академій Європейських країн.

Ядром створення інноваційної продукції в агропромисловому комплексі є науково-дослідні установи Національної академії аграрних наук. Станом на 01 січня 2019 року налічується 279 установ, підприємств, що входять у відання НААН. Загалом кадровий потенціал складає близько 17 тис. осіб.

Здійснюючи інноваційну діяльність, вони щороку патентують значну кількість розробок. Найбільшу частку серед академій наук України з патентування об'єктів прав інтелектуальної власності займає Академія наук, на другому місці Академія аграрних наук, на третьому – Академія медичних наук.

За минулий рік в результаті діяльності наукових організацій Національної академії аграрних наук України до вітчизняного патентного відомства та державної служби інтелектуальної власності було подано значну кількість заявок: 29 на винаходи, 209 на корисні моделі, 8 на знаки для товарів та послуг, 186 на сорти, гібриди та батьківські компоненти та 32 на об'єкти авторського права та суміжних прав (в т.ч. комп'ютерні програми). В загальному – 464 шт.

Отримано 28 патентів на винаходи, 184 патенти на корисні моделі, 4 патенти на знаки для товарів і послуг, 345 патентів на сорти, гібриди та батьківські компоненти, 30 охоронних документів на об'єкти авторського права. В загальному – 591 шт.

За минулий рік укладено 1227 шт ліцензійних договорів та угод про використання ОПВ, за якими отримано 34.280.350 грн.

За словами Ярослава Гадзало, президента НААН «Наші дослідні господарства отримують не менше прибутку, ніж в середньому по Україні. У минулому році з 1 га ріллі в середньому реалізовувалося продукції на 12 тис. грн, це з розрахунку і тієї площі землі, яка знаходиться під банкрутством». Близько 60% площ в Україні засіваються сортами-гібридами Академії. 80% поголів'я тваринництва також з селекційного банку НААН.

Основний продукт – інтелектуальна власність: гібриди культур, елітний молодняк. По насінню з нами дуже тісно працюють Молдова, Білорусь, Німеччина, Чехія, Угорщина. У Туреччині до мільйона га під нашим ячменем. Угорщина використовує нашу кукурудзу і пшеницю. Більше сотні академічних сортів гібридів пройшло державну реєстрацію за кордоном. За договорами за кордоном вирощуються наші сорти, сплачується роялті нашим підприємствам. Загалом, співпрацюємо з близько 80 країнами світу. Відкрито спільну лабораторію з Південною Кореєю в ННЦ Інституті землеробства НААН. У нас на 30-40% дешевше. Плюс ще в тому, що, наприклад, дніпровські гібриди кукурудзи на Півдні України на поливі дають 14-15 тонн зерна. Вони адаптовані до клімату, жаростійкі, витримують посуху. Широко відомі в Європі та на пострадянському просторі Миронівські сорти пшениці, Полтавська м'ясна порода свиней.

Статтею 48. ЗУ «Про наукову і науково-технічну діяльність», держава забезпечує бюджетне фінансування наукової і науково-технічної діяльності у розмірі не менше 1,7 відсотка валового внутрішнього продукту України [1]. Однак в Україні ця норма жодного разу не була дотримана.

В основному джерелами фінансового забезпечення діяльності НААН є кошти державного бюджету, спрямовані на забезпечення статутної діяльності НААН, які визначаються щороку в державному бюджеті України окремим рядком.

Для прикладу, за даними досліджень, що проводились науковцями Інституту аграрної економіки, заступником директора пані Ольгою Ходаківською, рівень фінансування з державного бюджету одного вченого на рік у 2018 році у США 359,9 тис. дол., у КНР 266,6 тис.дол., у РФ 93 тис. дол., Україна 8,8 тис. дол., НААН 2 тис. дол. При цьому із заявлених за потребою 857, 1 млн.грн. НААН виділено лише 441,6 млн грн у 2018 році, у 2019 р. при потребі 941,6 млн грн, отримано 335,1 млн. грн.

Однак при цьому всьому НААН забезпечила надходження власних коштів у 2016 р. на рівні 453, 5 млн.грн., у 2017 р - 606, 2 млн.грн., у 2018 р. - 756, 7 млн грн., у 2019 р. - 996, 1 млн. При цьому академією сплачено податків до держбюджету у 2016 р. 748 млн грн., у 2017 - 968,4 млн грн., у 2018 - 1072,2 млн грн.

Найбільшою проблемою об'єктів інтелектуальної власності, створених в Україні є те, що порівняно з зарубіжними – їх складно комерціалізувати та капіталізувати. У зв'язку з цим інноваційна продукція, створена науково-дослідними установами не використовується з метою отримання доходу. Потрібно зміна маркетингових підходів, навчання спеціалістів з продажів, утворення спеціальних підрозділів. Змінилася система оподаткування дослідні господарства платять фактично такі ж податки, як товаровиробник. У Європі такого немає.

Сьогодні в розпорядженні НААН знаходиться близько 450 тис. га з урахуванням тих, які залишилися в окупованому Криму і на непідконтрольних територіях. На непідконтрольних територіях близько 35 тис. га, в тому числі Ботанічний сад і Магарач – Національний інститут винограду і вина в Криму.

На сьогодні багато експертів стверджують, що землі в системі НААН використовуються неефективно, тому їх потрібно забрати та передати у бізнес. Однак не можна порівнювати результати діяльності сільськогосподарського підприємства, мета діяльності якого виробництво та реалізація продукції, і наукових установ – мета діяльності яких створення інноваційних продуктів, а не масове виробництво. За дослідженнями О. Ходаківської, заступника директора Інституту аграрної економіки частка посівів, зайнятих сортами НААН у загальній посівній площі України становить: пшениця озима – 60%, ячмінь ярий – 75%, жито озиме – 95%, гречка – 99%, соя – 50%, просо, рис – 97%. Нові високопродуктивні, якісні сорти і гібриди НААН забезпечили збір зернових у 2019 році на рівні 75 млн тон. Це у 2,2 рази більше порівняно з 1995 роком, при цьому частка наукових розробок в отриманому результаті складає близько 70%. У разі знищення системи НААН, українським аграріям доведеться купувати посівний матеріал закордоном і держава втратить близько 1,5 млрд грн. Це питання національної безпеки та імпортозаміщення.

Література

Про наукову і науково-технічну діяльність : Закон України від 26.11.2015 р. № 848-VIII. База даних «Законодавство України» / ВР України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/848-19> (дата звернення 13.01.2020 р.).

*Сторожилова У.Л.
к.е.н., доцент*

*Український державний університет залізничного транспорт
м. Харків*

*Сторожілов Г.М.
студент Київський коледж будівництва, архітектури та дизайну
м. Київ*

СУЧАСНІ ІНСТРУМЕНТИ РЕАЛІЗАЦІЇ МЕНЕДЖМЕНТУ ДЛЯ УКРАЇНИ В ПРОСТОРІ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Розробка нових стратегій, щодо можливості використання інфраструктурного та транзитного потенціалу, міжрегіональне і транскордонне

співробітництво, становлення подальшого інноваційно-сталого розвитку, впровадження зелених нанотехнологій, перехід до відновленої енергетики набуває все більш масштабної популярності в різних країнах світу. Метою даного дослідження є визначення конструктивного підходу на розвиток України в просторі європейської інтеграції.

Актуальністю запропонованого дослідження є доведення того, що процес глобалізаційного економічного розвитку країн світу, доцільно прирівнювати до єдиного міжнародного рівня, який формується з рівня розвитку передових технологій світу.

Аналіз запропонованого дослідження дозволяє виділити основні вектори економічного стану провідних країн світу:

- використання відновленої енергетики та впровадження зелених нанотехнологій;
- нові форми співпраці у вигляді моделювання та системний підхід політики зупинки еміграції і зростання економіки;
- розвиток інформаційно-комунікаційних та цифрових технологій;
- формування сучасних економічних відносин;
- появу нових інноваційно-інвестиційних форм міжнародного бізнесу;
- нови конкурентні та бізнес-стратегії.

Відповідно до сучасних тенденцій розвитку європейського суспільства Україна має достатній потенціал, зручне розташування і всі сприятливі умови для покращення економіки. Реалізація Концепції сучасних інструментів менеджменту в просторі європейської інтеграції дає змогу Україні стати однією з провідних країн світу.

Саме реалізація Концепції сучасних інструментів менеджменту означає синхронізацію основних макроекономічних параметрів, вирівнює стан регіональних економік до єдиного рівня темпів зростання провідних країн світу, адаптує до розвитку економічних систем нового покоління.

Концепція сучасних інструментів реалізації менеджменту для України в просторі європейської інтеграції

Концепція сучасних інструментів реалізації менеджменту для України в просторі європейської інтеграції
Активізація інвест-іміджу України та її регіонів Поліпшення інвестиційного клімату Активна участь в інноваційних проектах ЄС та світових інноваційних проектах Створення інноваційних кластерів нового покоління Власна інноваційна стратегія і активна участь в інноваційних програмах ЄС
Створення інфраструктури розвитку малого та середнього бізнесу Безперервний діалог влади з підприємцями Розвиток державно-приватного партнерства міжнародного

<p>співробітництва Спрощення адміністративних процедур Податкові стимули</p>
<p>Вдосконалення нормативно-правової бази; Розвиток цифрової економіки Активна зовнішньо-економічна співпраця Відкритість та прозорість влади Фінансово-кредитна підтримка підприємництва Науково-технологічна кооперація Мультифункціональна оптимізація регіонального управління Залучення іноземних фахівців</p>
<p>Комплекс програм побудови «зеленої» економіки Концепція «розумного» уряду, надання державних послуг через Інтернет широкому колу осіб і оптимізація роботи різних департаментів, розвиток бізнесу Налагодження прозорості ІТ-інфраструктури Смарт-логістика Створення «розумних мереж» у міській інфраструктурі та управлінні</p>
<p>Громадська безпека, сучасний інноваційний розвиток комфорту для населення та оптимізація життя міст Програми мультиджерельного фінансування міського розвитку Програми переходу міської інфраструктури та житлового сектора на альтернативне джерело енергії (енергію біомаси та сонячну енергію) Побудова екоміст</p>
<p>Застосування передових проектів Smart city Створення та модернізація будівель, у яких усі інженерні та інформаційні системи інтегровані в єдину систему управління (BMS – building management system)</p>
<p>Розвиток інтелектуальних транспортних та логістичних систем</p>
<p>Охорона навколишнього середовища, контроль якості повітря, води Раціональна і екологічна переробка відходів Екологічної реабілітації та підвищення стандартів життя</p>

В процесі реалізації Концепції сучасних інструментів менеджменту для України в просторі європейської інтеграції, вирівнювання і відновлювання економічного розвитку, зміцнення потенціалу її регіонів, найважливішим є аспект усвідомлення стану евалюції людства, моделювання сучасної політики розвіку держави та покращення інфраструктури, використання унікальних можливостей і освоєння нових сегментів ринків світу, співпраці із зовнішніми ринками, формування гнучкої моделі орієнтованої на зовнішній і на внутрішній попит і пропозиції.

Концепція сучасних інструментів менеджменту для України в просторі європейської інтеграції повинна ґрунтуватися на системній модернізації і забезпечувати формування потужної конкурентоспроможної держави.

Реалізації Концепції сучасних інструментів менеджменту для України в просторі європейської інтеграції повинна:

- ґрунтуватися на зміцненні демократичних засад в суспільстві;
- підвищенні індексу розвитку людського потенціалу (рівня комфортності життя, грамотності і довголіття);
- політичної стабільності;
- забезпеченні мирного розвитку та плідного співробітництва з правильно підібраних партнерів;
- відкритого доступу для вільного потоку технологій, ідей і висококваліфікованих фахівців;
- забезпечувати максимально високий рівень комфорту, безпеки, екологічності, економічності рівності.

Аналіз досвіду реалізації сучасних інструментів менеджменту провідних країн світу щодо зростання економіки, визначає важливу роль процесу глобалізаційного вирівнювання і відновлення економічного розвитку країн світу, їх регіонів. Автори наполягають, що майбутнє світової економіки буде залежати від стану:

- політичної рівноваги і прозорості;
- конвєренції країн світу та їх регіонів;
- збалансованої міґрації;
- розумної економіки;
- евалюції людства;
- інтелектуального середовища;
- природного середовища;
- моделювання сучасної політики розвитку держав та покращення інфраструктури за допомогою поновлювальних джерел енергії, які не шкодять навколишньому середовищу;
- мобільності;
- інтелектуального управління;
- інтелектуальних послуг.

Література

1. Конку́рентоспроможність підприємства: оцінка рівня та напрями підвищення : моноґрафія / за заг. ред. О.Г. Янкового. Одеса : Атлант, 2013. 470 с.
2. Маврова В.В. Управління конкурентоспроможністю підприємств в Україні. Молодий вчений. 2016. №
3. Пилипчук В.П., Оснач О.Ф., Коваленко Л.П. Промисловий маркетинг. Київ : Центр навчальної літератури, 2006. 298 с.
4. Шканова О.М. Маркетингова товарна політика. Київ : МАУП, 2003. 160 с.
5. Заяць Р.П. Управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства. Тернопіль, 2017. 116 с.

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ЕФЕКТИВНОГО АГРАРНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

Задля регулювання аграрного сектору економіки держави як ключового фактору забезпечення потенціалу держави в Україні впроваджено низку програм щодо його підтримки, більшість яких стосується розвитку галузей рослинництва та тваринництва, фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників, удосконалення земельних відносин, розвитку сільських територій тощо [1, с. 50]. Після підписання Угоди про Коаліцію депутатських фракцій «Європейська Україна» у листопаді 2014 року Міністерство аграрної політики України розробило план заходів, орієнтованих на виконання Програми діяльності Кабінету Міністрів України, а також проект структури Програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року, який було винесено на громадське обговорення. Структура програми включала два рівні, перший з яких стосувався мети, завдань, шляхів та способів вирішення в розрізі укладів або в розрізі функціональних напрямів; а другий – в розрізі галузей аграрного сектору [2].

На першому рівні програми укладами визнаються господарства з високою соціально-економічною роллю для сільських громад; «внутрішньосільські», виключно та переважно самозайняті господарюючі суб'єкти (малі, дрібні сільськогосподарські виробники; особисті сімейні господарства, сімейні ферми; кооперативи); «внутрішньосільські» сільськогосподарські господарюючі суб'єкти із працевлаштуванням переважно односельчан (сільгоспідприємства; фермерські господарства); великі сільгосптоваровиробники (міжгосподарські формування; група підприємств афілійованих з одним власником, агрохолдинги; вертикально інтегровані господарства). Шляхами, способами та механізмами в розрізі функціональних напрямів є забезпечення продовольчої безпеки; земельні відносини; фінансово-кредитна та податкова політика; регуляторна політика в аграрному секторі, технічне регулювання; організація та регулювання ринків; конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції; раціональне використання природних ресурсів, залучених до господарського процесу в аграрному секторі.

Акцентом другого рівня програми справедливо визнаються розвиток галузей аграрного сектору економіки, таких як тваринництво, рослинництво, харчова та переробна промисловість, лісове й рибне господарство, сільськогосподарське машинобудування, логістична інфраструктура, мережа складських та елеваторних потужностей, альтернативна енергетика.

Насьогодні, найбільш проблемними факторами для ведення агробізнесу в нашій країні визначено (в порядку зменшення) корупцію, ускладнений доступ до фінансів, інфляцію, політичну нестабільність, високі податкові ставки, неефективну державну бюрократію, складність податкового законодавства,

регулювання валютного ринку, часту зміну урядів, обмежувальне регулювання ринку праці, недостатню здатність до інновацій, невідповідну якість інфраструктури, злочинність та крадіжки, низьку якість охорони здоров'я, недостатню освіченість та погану етику робочої сили. Крім того, важливо продовжити дерегуляцію підприємницької діяльності в галузі за рахунок удосконалення процедур отримання дозволів на водокористування для сільськогосподарських підприємств, екологічних вимог до споруджуваних об'єктів тваринництва, лібералізації карантинного та фітосанітарного контролю.

Поєднання екологічних пріоритетів з напрямками розвитку галузей економіки є обов'язковою умовою розвитку й орієнтації на формування економіки інноваційно орієнтованого типу [3, с. 106].

Для зменшення витрат, пов'язаних з реалізацією сільськогосподарської продукції, необхідно скасувати надмірні процедури обов'язкової реєстрації, сертифікації та дозвільних документів (зокрема, карантинні та ветеринарні сертифікати), скоротити час та витрати, пов'язані зі здійсненням встановлених процедур оцінювання відповідності вимогам щодо безпеки споживання та фітосанітарним вимогам.

Передумовами формування ефективного аграрного ринку є законодавче врегулювання та практичне запровадження фінансових інструментів на ринках сільськогосподарської продукції. Необхідно залучати в організований аграрний ринок малі та самозайняті форми господарювання (особисті селянські господарства) за умови дотримання ними законодавчо встановлених вимог щодо якості та безпечності харчової продукції, законодавчо закріпити сімейний тип господарювання (сімейні фермерські господарства) з наданням їм статусу сільськогосподарських товаровиробників, а також розвивати дрібні та сімейні фермерські господарства на засадах їх кооперації та об'єднання. Це дасть змогу збільшити обсяги виробництва валової сільськогосподарської продукції господарствами населення.

Для активізації структурного розвитку в агропромисловому комплексі доцільно використовувати зарубіжний досвід використання аграрних розписок. Їх перевагою є надзвичайні прискорені заходи, що дає змогу кредитуру звернутися до суду, якщо він зможе довести, що фермер продає або перевозить зерно для зберігання в інше місце. При цьому судді повинні дотримуватися принципу рівності сторін аграрних розписок і забезпечувати їм правовий захист відповідно до норм закону. Сьогодні в Україні практика аграрних розписок має експериментальний характер.

Література

1. Кардаш О.Л. Фінансове забезпечення державного регулювання агропромислового комплексу України. Вісник Національного університету водного господарства та природокористування. Економічні науки. 2016. Вип. 3. С. 46-52.

2. Проект Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року. URL: <http://minagro.gov.ua/apk?nid=10516> (дата звернення: 25.03.2019).

3. Стеблянюк І.О. Структура національної економіки та механізми її розвитку: проблеми теорії та практики : монографія. Запоріжжя : Гельветика, 2016. 368 с

*Танасієнко Н.П.
к.е.н., доцент кафедри економічної теорії
Хмельницький національний університет
Бура Н.В.
студентка
Хмельницький національний університет*

РОЗВИТОК АГРОБІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Однією із пріоритетних сфер розвитку України є сільськогосподарська галузь, яка формує засади збереження суверенності держави – економічну, продовольчу, енергетичну та екологічну безпеку, соціально-економічні напрями політики.

Розвиток агробізнесу, удосконалення його галузевої і територіальної структури сприяє раціональнішому розміщенню виробництва, ефективному використанню ресурсної бази, покращенню кінцевих результатів його діяльності, забезпеченню продовольчої безпеки країни.

У розвинутих країнах в агробізнесі задіяно від 20 % до 30 % працездатного населення, а також стільки ж основного та оборотного капіталу [1]. Найпотужніший АПК сформовано в США, кінцева продукція якого складає 12 % від ВВП, що зумовлено високим рівнем розвитку всієї економіки, а також поглибленням розподілу праці, перерозподілом функцій між сферами агробізнесу, індустріальним розвитком сільського господарства. У країнах Західної Європи формування АПК відбувалося на основі загальносвітових зв'язків, що пов'язано з неможливістю забезпечити себе сільськогосподарською сировиною та необхідними засобами виробництва.

Для вітчизняних агропромислових підприємств характерно використання застарілих та зношених основних засобів, нестача фінансових та трудових ресурсів, відсутність інноваційної складової та достатнього інформаційно-аналітичного забезпечення та багато інших проблем, які стають вагомою причиною неспроможності конкурувати із іноземними суб'єктами господарювання.

Україна має значний природно-ресурсний потенціал, сприятливі агрокліматичні умови, що здавна сприяли перетворенню України на великий регіон сільськогосподарського виробництва, особливо зернового господарства, буряківництва, скотарства, свинарства. Ці умови створюються унікальними чорноземними ґрунтами, достатньою кількістю тепла, помірною вологістю, переважно рівнинним характером території. Ми маємо чималі ресурси корисних копалин; деякі з них мають світове значення: залізні та марганцеві руди, кухонна сіль, кам'яне вугілля.

Площа сільськогосподарських земель є найбільшою в Європі — 41,5 млн га (70 % території країни), з них 32,5 млн га використовуються для вирощування сільськогосподарських культур [1]. Розвитку сектору також сприяють близькість основних ринків збуту, транспортна інфраструктура (залізниці, автошляхи, порти), постійне зростання світового попиту на продовольчі продукти та альтернативну енергетику, а також наявність порівняно дешевих трудових ресурсів.

Україна успішно конкурує на міжнародних ринках за експортом соняшникової олії, кукурудзи, пшениці. Перше місце серед експортерів посідають країни Азії з часткою – 41,9%, друге місце – країни Європейського Союзу – 33%, а третє місце зайняли країни Африки – 15,4%. Топ-5 країн з експорту аграрної продукції України очолив Китай з часткою експорту 9%, далі йде Єгипет частка якого дорівнює 8,2%. Третє місце посідає Індія з часткою у 7,9%. Туреччина знаходиться на четвертому місці з часткою 7,7%. Замикають п'ятірку лідерів Нідерланди з часткою 7,1% [4].

Шляхи розвитку агропромислового сектору України передбачають збалансовані та взаємозв'язані структурні перебудови усіх його галузей, максимальне впровадження у виробництво найважливіших досягнень науково-технічного прогресу, світового досвіду, найбільш прогресивних форм економіки і організації виробництва на основі першочергового розв'язання актуальних проблем: перерозподіл землі та майна, включаючи поглиблення відносин власності на землю та запровадження механізмів реалізації права на власність; приватизація переробних підприємств; реструктуризація підприємств та форм господарювання; розвиток кооперації; впровадження ринкових методів господарювання – менеджменту та маркетингу; державне регулювання аграрної економіки шляхом ефективнішого використання цінних важелів, фінансово-кредитної і податкової систем; розвиток ринків сільськогосподарської продукції, матеріально-технічних ресурсів та послуг; інтенсифікація і диверсифікація зовнішньоекономічної діяльності тощо.

Державна стратегія розвитку аграрного сектору повинна бути націлена на:

- створення умов для ефективного розвитку у стратегічно пріоритетних напрямках з урахуванням економічних, соціальних та екологічних стимулів;
- збільшення випуску сільськогосподарської продукції, підвищення конкурентоспроможності товаровиробників;
- підвищення якості життя населення [2].

Підсумовуючи вищевикладене можна зазначити, що Україна має гарні кліматичні умови, природні та трудові ресурси для розвитку експортного потенціалу аграрного сектора економіки, проте існує чимало проблем. Значний вплив політичних факторів та корупція перешкоджають розвитку та реалізації експортного потенціалу. Наразі держава може зберегти європейські ринки і географічно диверсифікувати азіатські, проте без державного регулювання спроби виробників можуть бути марними, тож стабілізація політичної системи та збереження унітарності держави виходять на перший план в розвитку будь-якого сектора економіки.

Сьогодні виникають нові умови й концепції розвитку сільського господарства, що є наслідком змін у міжнародному поділі праці й формуванні світової системи сільського господарства та світового ринку сільськогосподарської продукції, прискорення науково-технічного прогресу, що дозволяє створювати нові чинники, такі як підприємництво, глобалізація, еластичність діяльності, наростання нової тенденції переходу до індивідуальних і персональних інтересів, перехід від окремих джерел доходів до цілої групи, що пов'язано зі зміною традиційних та економічних цілей господарств і сім'ї, вхід сільського господарства в етап надвиробництва й проблем, що із цього виникають.

Література

1. Агробізнес [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://vue.gov.ua/>
2. Замлинський В.А. Стан і перспективи розвитку аграрного бізнесу / В.А. Замлинський. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [file:///C:/Users/Scav/Downloads/znptdau_2013_2\(2\)__14.pdf](file:///C:/Users/Scav/Downloads/znptdau_2013_2(2)__14.pdf)
3. Климаш Н.І. Стан та особливості розвитку аграрного сектора економіки у сучасних умовах / Н.І. Климаш, С.Г. Бляшук // Вісник аграрної науки Причорномор'я. – 2014. – Вип.1. – С.71-79.
4. Продукти рослинного походження лідирують в структурі експорту [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.zerno.org.ua/>

Тебенко В.М.

к.е.н., доцент

Таврійський державний агротехнологічний університет

РОЗВИТОК АГРАРНОЇ СФЕРИ РЕГІОНУ

Протягом останніх п'яти років аграрний сектор економіки України підтримує тенденцію до зростання. Частка у валовій доданій вартості країни становить 13%, при використанні основних засобів вартістю понад 100 млрд. грн. Галузь є одною з основних бюджетоутворюючих сфер економіки та займає друге місце у товарній структурі експорту (близько 40%). Також АПК – основне джерело надходження валюти в Україну та ключовий фактор у підтриманні торговельного балансу.

Потенціал аграрної галузі в Україні величезний. На даний час в сільському господарстві працюють майже 45000 підприємств, з яких близько 2500 - великих і середніх. Та поки рослинництво нарощує обсяги, вітчизняне м'ясо-молочне виробництво знаходиться у періоді стагнації[1].

Департаментом економічного розвитку і торгівлі облдержадміністрації Запорізької області підбито підсумки щорічної комплексної оцінки (рейтингу) результатів соціально-економічного розвитку міст і районів області. Згідно з оцінкою результатів діяльності за напрямом «розвиток сільського господарства» трійку лідерів очолили: Великобілозерський, Запорізький і Кам'янсько-Дніпровський райони; останнє місце посів Бердянський район.

Виробництво валової продукції сільського господарства області за 2018 рік склало 8221,3 млн.грн., що менш рівня попереднього року на 14,4 %. По сільськогосподарських підприємствах цей показник зменшився на 16,2 %, по господарствах населення на 12,1 %. Валова продукція рослинництва зменшилась на 17,0 %, тваринництва – на 3,9 %.

Виробництво продукції тваринництва по сільгоспідприємствах у розрахунку на 100 га сільгоспугідь по області у звітному періоді склало 44,18 ц умовних м'ясоодиниць (у 2017 році – 44,99 ц умовних м'ясоодиниць). Визначено суттєве коливання цього показника по районах області: Орхівський район – 146,24 ц, Якимівський – 2,43 ц (співвідношення між максимальним та мінімальним значеннями склало 60 разів).

Найбільша чисельність поголів'я худоби і птиці на 100 га сільгоспугідь налічується в Токмацькому районі (33,01 ум. од.), найменша – у Бердянському районі (1,64 ум.од.). Чисельність поголів'я корів у розрахунку на 100 га сільгоспугідь коливається від 0,03 гол. (Вільнянський, Михайлівський райони) до 2,63 гол. (Кам'янсько-Дніпровський район). У сільгоспідприємствах Пологівського, Приазовського та Якимівського районів поголів'я корів відсутнє. У розрахунку на 100 га сільгоспугідь загальна чисельність поголів'я худоби і птиці по сільгоспідприємствах у середньому по області складає 10,87 умовних одиниць (у 2017 році – 10,69 ц умовних одиниць), поголів'я корів – 0,7 голів (на рівні попереднього року).

Валовий збір зернових та зернобобових культур у 2018 році по сільськогосподарських підприємствах склав 2233,1 тис.тонн у заліковій вазі, що менш рівня попереднього року на 22,4 %. Врожай зернових та зернобобових культур значно зменшився у Більмацькому (на 53,5 %), Розівському (на 49,6 %) та Бердянському (на 48,2 %) районах. Перевищено урожай 2017 року зернових та зернобобових культур лише у Великобілозерському (на 6,6 %), Кам'янсько-Дніпровському (на 2,7 %), Вільнянському (на 2,3 %) та Якимівському (на 2,0 %) районах. Середня урожайність зернових та зернобобових культур в сільськогосподарських підприємствах склала 24,7 ц/га (у 2017 році – 32,5 ц/га) та коливається серед районів від 42,7 ц/га (Великобілозерський район) до 17,0 ц/га (Бердянський район).

Валовий збір соняшнику в 2018 році у сільськогосподарських підприємствах склав 720,2 тис.тонн у заліковій вазі (у 2017 році – 711,2 тис. тонн). Суттєве зниження виробництва соняшнику відбулося у Пологівському (на 37,0 %), Приморському (на 34,1 %), Василівському (на 33,7 %) та Кам'янсько-Дніпровському (на 33,5 %) районах. Перевищення обсягів виробництва 2017 року досягнуто лише у Запорізькому (на 11,1 %) та Новомиколаївському (на 1,4 %) районах. Урожайність соняшнику у 2018 році в сільськогосподарських підприємствах складала 14,1 ц/га (у 2017 році – 17,0 ц/га) та варіюється серед районів від 21,0 ц/га (Запорізький район) до 10,4 ц/га (Бердянський та Приморський райони). [2]

Обсяг реалізованої продукції підприємствами Запорізької області за видами економічної діяльності збільшився з 138093,42 млн.грн. в 2014 році до 322514,31 млн.грн. в 2018 році. На продукцію реалізовану великими

підприємствами припадало понад 53 % обсягу реалізованої продукції. Водночас обсяг реалізованої продукції підприємствами сільського, лісового та рибного господарства Запорізької області за період дослідження збільшився з 7270,61 млн.грн. до 15902,46 млн.грн., з якої понад 53 % реалізується малими підприємствами області.

Фінансовий результат до оподаткування підприємств сільського, лісового та рибного господарства Запорізької області складав в 2018 році 2273,817 млн.грн., що менш рівня попереднього року на 1834 млн.грн..(рис. 1).

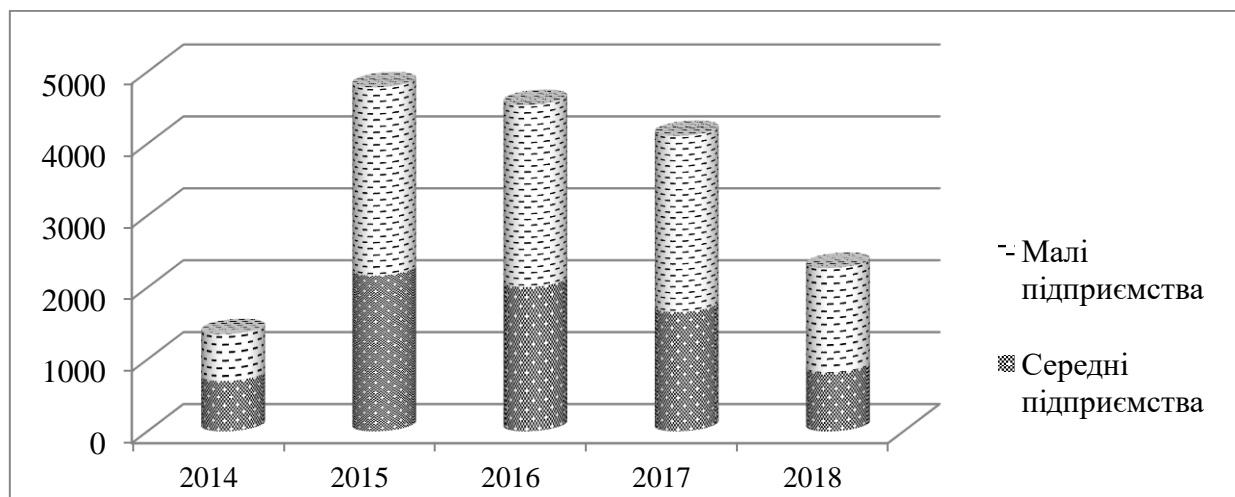

Рис 1. Динаміка фінансового результату по підприємствах сільського, лісового та рибного господарства Запорізької області.

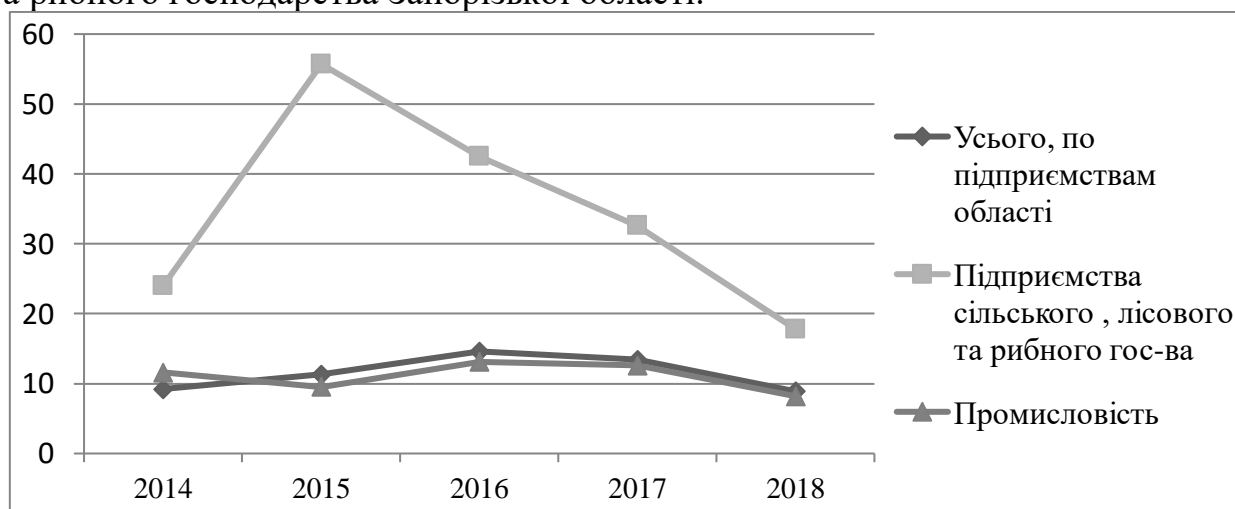

Рис. 2. Рентабельність операційної діяльності підприємств Запорізької області за видами економічної діяльності, %

Підприємства діяльність яких була прибутковою за цей рік складають в області 83,9 %, при цьому серед середніх підприємств доля прибуткових підприємств складає - 77,7 %, серед малих - 84,1 % (з них 84,4 % мікропідприємства). Але, доля прибуткових підприємств в 2018 році скоротилася на 7 пунктів. Найвищий фінансовий результат був отриманий цією групою підприємств в 2015 році - 4783,59 млн.грн.

Рентабельність агропідприємств залишається однією з найвищих серед усіх видів економічної діяльності. Рівень рентабельності операційної діяльності

підприємств сільського, лісового і рибного господарства в 2018 році склав 17,8 %. Цей показник - найнижчий з 2014 року і на 14,8 пунктів менше, ніж у 2017 році (32,6 %).

Проаналізувавши сучасний стан аграрного сектору економіки Запорізької області, можна виділити як позитивні так і негативні чинники, що впливають на нього. Ресурсний потенціал має значні можливості для подальшого активного розвитку галузі, та державою мають бути прийняті реальні заходи, для створення сприятливих умов існування всіх галузей АПК.

Література

1. Аграрний сектор економіки України: сучасний стан та перспективи розвитку року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.vgolos.zt.ua/ahramnyu-sektor-ekonomiky-ukrayiny-suchasnyu-stan-ta-perspektyvy-rozvytku/>

2. Аналітично-інформаційна довідка щодо підсумків комплексної оцінки (рейтингу) результатів соціально-економічного розвитку міст і районів Запорізької області за підсумками 2018 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.zoda.gov.ua/article/2414/analitichno-informatsiyna-dovidka-shodo-pidsumkiv-kompleksnoji-otsinki-reytingu-rezultativ-sotsialno-ekonomichnogo-rozvitku-mist-i-rayoniv-zaporizkoji.html>

*Туровська А. С.
студентка 2 курсу*

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ*

*Гльїна О. В.
к.е.н., доцент*

*ДВНЗ «Київський національний економічний
університет імені Вадима Гетьмана», м. Київ*

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ В УКРАЇНІ

Україна – це аграрна країна. Тому на нашу думку, в умовах розвитку світового ринку, розвиток економіки України можливий тільки завдяки інтеграції агробізнесу.

Україна має величезний потенціал та природні переваги в агробізнесі порівняно з іншими країнами. Адже має найбільший запас чорнозему, а саме займає 27,8 млн гектарів країни. Це являє собою десяту частину світового запасу чорнозему. В 2018 році зовнішньоторговий оборот агрокомплексу склав 19,2 млрд доларів. Але незважаючи на такі факти агропромислове виробництво сьогодні не може на рівні конкурувати з іноземними країнами.

Розглянемо погляди різних авторів щодо інтеграції агропромислового комплексу України. Наприклад, Дергалюк М. О. [1, с. 34], вважає «Особливо гостро відчувається брак інновацій як у сільському господарстві, так і в

розвитку інфраструктури аграрного ринку регіону. Це призводить до відставання України від провідних держав Європи та світу за рівнем урожайності сільськогосподарських культур, продуктивності худоби, енергомісткості аграрного сектору».

Волошанюк Н. В. [2, с. 49], має іншу думку, щодо причин занепаду аграрного сектору, а саме «Сектор АПК має значний потенціал подальшого зростання, однак невирішені системні дисбаланси стримують його розвиток. Одним з основних обмежень є застаріла система землекористування та земельних відносин через збереження мораторію на купівлю-продаж землі, а також чітких та прозорих правил гри у секторі». А думка Шестакової П. Ю. [3, с. 721], кардинально відрізняється від попередніх вчених, вона вважає, що «Аграрні ринки в Україні розвиваються односторонньо, викривлено. визначальним критерієм розвитку будь-якого аграрного ринку є кон'юнктурність його продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках. Потреби населення країни майже не враховуються. Але враховуючи економічну нестабільність країни агропромисловий комплекс занепадає».

Завдання цього дослідження полягає у розгляді бар'єрів агропромислового комплексу, що не дозволяють стати йому конкурентоспроможним, а також розробка шляхів усунення їх. Розгляд причини внутрішнього занепаду агробізнесу в країні. А також розробка правил входу іноземних інвесторів на земельний ринок України.

Зараз в Україна спостерігається, на наш погляд, повільний розвиток агропромислового виробництва. На це вказує статистика по кількості занепадаючих сільськогосподарських підприємств. За нею з січня по червень 2019 року робота 44,8% великих та середніх сільськогосподарських підприємств України була збитковою. Загальна сума збитку складає близько 198 млн грн. А прибуток становив 137 млн грн. Порівняно коли в 2018 році було всього 11% збиткових підприємств. Збитку було 117,1 млн грн, а прибутку – 611,4 млн грн. Отже позитивне сальдо в розмірі 494,3 млн грн переросло в негативне сальдо 61 млн грн, а кількість збиткових підприємств збільшилася в 4 рази. Ми вважаємо, що існує ряд причин, що вплинули на рентабельність агробізнесу. По-перше, економічно нестабільна ситуація в країні, а також національної валюти, по-друге відсутність компромісів між агрокомплексом та технологічним сектором. По-третє зменшення фінансування та підтримки в усіх аспектах від держави. І саме третя причина є також конкурентною перевагою у інших держав, все це ми можемо це побачити на рис. 1

Близько 24 відсотків підприємців агробізнесу вважають, що основною проблемою розвитку їхньої сфери можливість інновації. На нашу думку Україна не відкрита до нових технологічних прийомів. Так в Україні є велика природня перевага – чорнозем. Тому іноземні інвестори і приходять до нашої країни, адже їхні ґрунти непридатні до вирощування бажаних їм рослинних культур. Але з постійною інтеграцією в інших країнах, ця перевага скоро стане нікому не потрібна. Зараз при використанні сучасних технологій обробки ґрунтів, можливо добре вирощувати ті культури, які нещодавно там не приживалися. Наприклад, система нульової обробки ґрунту «No-Till», яка

дозволяє: накопичувати вологу (перевага для країн з посушливим кліматом), а також зберегти та відновити родючий пласт землі. І нашу думку прогрес на цьому не зупиниться. Зовсім скоро країни, які не придатні до вирощування рослинних культур, зможуть це робити використовуючи новітні технології.

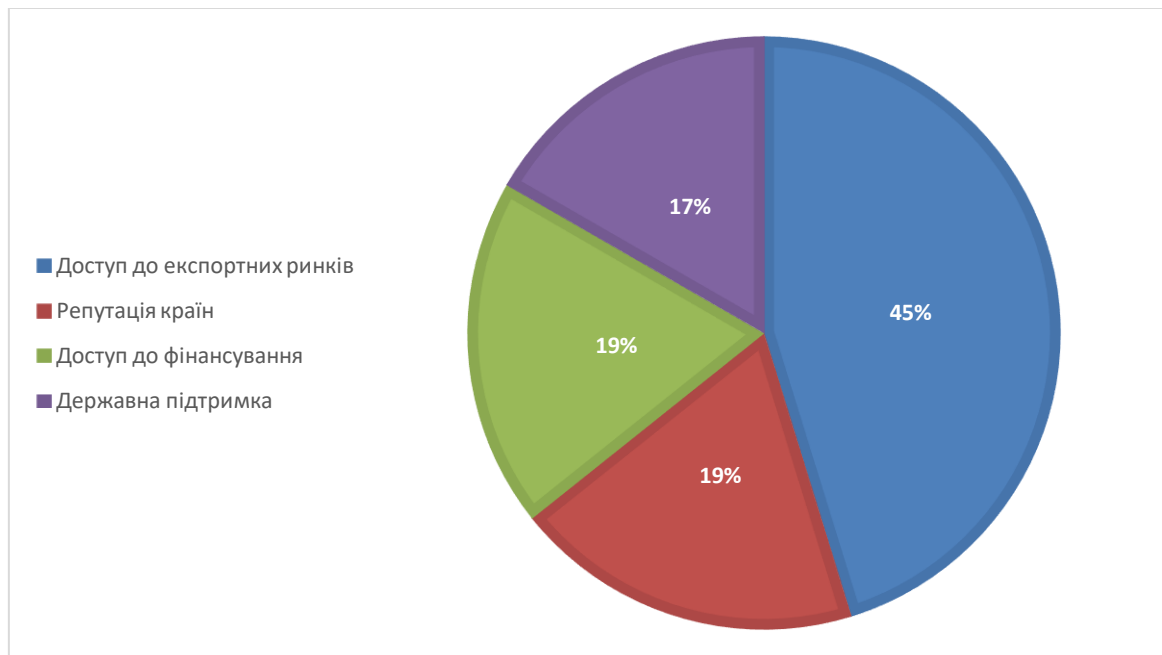

Рис. 1. Конкурентні переваги для агробізнесу в різних країнах*

*Джерело: розроблено автором на основі [4]

У 2019 році Верховна Рада проголосувала за законопроект [5], який скасовує заборону на продаж земель сільськогосподарського призначення. В цьому є позитивні сторони, але є і негативні. Позитивні: економіка зростає, з іноземцями в Україну придуть нові технології, збільшиться врожайність, а також кількість іноземних інвестицій в країну. Негативні: збіднення земель. Тобто при прийнятті законопроекту не врахували важливий фактор – контроль за якістю користуванням землею. Це дуже важливо, адже землі можливо використовувати так, що вони будуть не придатні для посіву ще 50-100 років.

Отже для розвитку агропромислового комплексу Україна повинна вводити на свій ринок нові технології. Існує багато інновацій, як по обробці землі так і машин, які допомагають в вирощуванні рослин. Держава повинна заохочувати українців до створення агробізнесу. А також створювати певні ділові зв'язки між агропідприємствами та промисловістю. Відсоток занепадання агробізнесу зростає тому, що при нестабільній економіці та валюті, при зростанні ціни на технічно-матеріальні ресурси, підприємства не можуть підтримувати виробництво. Також в 2019 році держава зменшила фінансування в агропромислове виробництво, що підштовхнуло певну частку підприємств до закриття. Але на нашу думку, держава повинна більшу частку бюджету направляти саме в агросферу. Кожна область України славиться у вирощуванні певних рослинних культур. Тому по кожній області повинен бути розписаний план (скільки повинно бути посаженого і яких культур, мінімальна врожайність) . Адже існує така проблема, що вирощуються рослини на тих ґрунтах, що не придатні для них. Також агрокомплекс потребує кваліфікованих

спеціалістів для розвитку. Більшість людей в сучасних економічних умовах України поїхали за кордон.

Література

1. Дергалюк М. О. Підходи щодо визначення сутності поняття «Агропромисловий комплекс». Економіка та держава. 2018. № 5. С. 34-37
2. Волошанюк Н. В. Аграрний сектор України: тенденції, суб'єкти, перспективи реформування. Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2017. № 13 (1). С. 45-49
3. Шестакова П. Ю. Аграрний ринок України в умовах євроінтеграції. Молодий вчений. 2018. № 3. С. 720-722
4. Офіційний сайт: KPMG. URL: <https://home.kpmg/ua/uk/home.html>
5. Україна. Законопроект 2178-10 від 10.10.2019 р. «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=2178-10&skl=10
(дата звернення: 14.12.2019)

Уманська Ю.М.

к.е.н., доцент

Калінчук В.В.

Запорізький національний університет

ІНТЕГРОВАНА ЗВІТНІСТЬ ЯК ЕЛЕМЕНТ КОРПОРАТИВНОЇ СОЦІАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ В АГРАРНОМУ БІЗНЕСІ

Для підприємств суспільного інтересу та середніх підприємств за результатами господарювання починаючи з 2019 року запроваджується нова форма звітності «Звіт про управління». Такі зміни до чинного законодавства України продиктовані вимогами Директив ЄС щодо інтегрованої звітності та політики сталого розвитку.

Відповідно до Закону України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1] звіт про управління – документ, що містить фінансову та нефінансову інформацію, яка характеризує стан і перспективи розвитку підприємства та розкриває основні ризики і невизначеності його діяльності. Виходячи з норм НП(С)БО 1 [2], звіт про управління не належить до складу фінансової звітності. Отже, це самостійний звіт зі своєю історією й метою, який подається разом із річною фінансовою звітністю.

Мета цього звіту – доповнити річну фінансову звітність необхідною інформацією, яка повинна містити достовірний огляд розвитку, діяльності та стану, а також опис основних ризиків і невизначеностей у роботі підприємства. Також даний звіт повинен інформувати користувачів звітності про корпоративну соціальну відповідальність на підприємстві.

На нашу думку, звітність про корпоративну соціальну відповідальність має враховувати галузеву специфіку підприємств. Аспектами корпоративної соціальної відповідальності в агробізнесі є:

- розвиток виробництва: задоволення потреб населення в сільськогосподарській продукції;
- соціально-демографічний розвиток: розвиток сільського населення, подолання бідності, підвищення рівня життя і його якості, зменшення відтоку молоді та працездатного населення тощо;
- структурні перетворення: створення нових економічних і адміністративних структур, націлених на задоволення потреб населення;
- господарський і соціальний контроль над територією: обслуговування інженерних комунікацій і забезпечення громадського порядку, охорона природних ресурсів;
- культурний і духовний розвиток: збереження сільським населенням духовних цінностей та культурної спадщини;
- рекреація: створення альтернативних робочих місць і умов для відпочинку населення;
- охорона природи: збереження навколишнього середовища, наповненість культурного ландшафту [3].

Важливим напрямом корпоративної соціальної відповідальності на аграрних підприємствах є екологічна політика. Для ефективного впровадження екологічної політики ми пропонуємо такі заходи, як: сертифікація екологічного управління відповідно до міжнародного стандарту ISO 14001; вирощування органічної продукції; розроблення природоохоронних програм зі збереження біорозмаїття, екосистем і природних ландшафтів: посадки дерев, кущів, очищення русел річок; програми поводження з відходами; заміна обладнання на енергоефективне; впровадження принципів «зеленого офісу» через мінімізацію документообігу в компанії.

Підприємство має оприлюднювати інформацію про екологічну політику, результати її дотримання і вносити ці екологічні індикатори до щорічного звітування. Звіт про управління є однією з можливостей розкриття даної інформації.

Визначені Законом України критерії до Звіту про управління базуються на міжнародних принципах до інтегрованої звітності: розкриття фінансової та нефінансової інформації, яка характеризує стан і перспективи розвитку підприємства, основні ризики і невизначеності діяльності [1]. Відповідно до сучасної західної практики, коли Звіт про інтегровану звітність подається в довільному описі за власними, а не стандартизованими формами. Такий Звіт містить окрім таблиць інфограми, графіки, рисунки та інше.

Даний звіт повторює еволюцію інтегрованої звітності на Заході, де на даний час існують лише принципи і підходи, проте й ті виходять з різних «центрів впливу» (Міжнародна Рада з інтегрованої звітності, Міжнародна організація з розвитку звітності сталого розвитку). Ці центри мають свої рекомендації як подавати інформацію про взаємодію підприємства з навколишнім середовищем, розкрити соціальні аспекти господарювання, боротьби з корупцією, процес створення вартості й тому подібне.

Рекомендації Міжнародної організації з розвитку звітності сталого розвитку також пояснюють як пов'язати інтегровану звітність – Звіт про

управління зі звітністю зі сталого розвитку. Окрім того розвинуті країни мають і свої рекомендації зі складання такої звітності. Як правило, їх готують Національні комісії з цінних паперів та фондового ринку. У 2020 році очікується від Міжнародної Ради зі стандартів фінансової звітності (IASB) стандарт щодо інтегрованої звітності.

У такій практиці велику консалтингову роль відіграють аудиторські фірми. Міжнародні аудиторські компанії мають власні рекомендації по інтегрованій звітності. Аудиторські послуги вітчизняних компаній тепер також розширені та орієнтовані на ринок підготовки інтегрованої звітності.

Звітність має не лише характеризувати фінансовий стан підприємства, стан дебіторської та кредиторської заборгованості, наявність і джерела формування ресурсів, а й сприяти вирішенню актуальних соціально-економічних, еко-логічних та управлінських проблем.

Стрімкий розвиток інформаційних технологій дає підставу мінімізувати витрати корпорацій на побудову виокремленого обліку сталого розвитку. Під обліком сталого розвитку розуміємо як виокремлену облікову політику (яка встановлює порядок взаємодії відповідних сегментів традиційного бухгалтерського обліку та соціальних і екологічних об'єктів обліку, в тому числі зі збором та систематизацією нефінансової інформації), так і формалізовану звітність на запити керівних органів.

Крім того, досить вагомими аспектами відсутності у вітчизняній практиці масового застосування соціальної звітності відсутність в Україні відповідного законодавства, у якому б декларувалися форми та методика її подання, що б могло забезпечити її порівнянність у просторі і часі з аналогічними показниками конкурентів, середніми показниками по галузі чи країні тощо. До цього слід додати й відсутність стимулів з боку держави щодо її впровадження, що може бути реалізовано за допомогою різних податкових пільг.

Слід розуміти, що відсутність такої стандартизації на Заході компенсується різноманіттям поглибленої відомчої статистики та експертними дослідженнями, чого Україна на цьому етапі розвитку не може собі дозволити. Посилити корисність інтегрованої звітності має узаконений процес її оприлюднення. А розробка раціональної побудови розширеної (інтегрованої) звітності, методологічних та методичних аспектів є актуальним напрямом подальших досліджень.

Отже, нами розглянуто необхідність подання звіту про управління з урахуванням аспектів екології та корпоративної соціальної відповідальності. Визначено ключові аспекти корпоративної соціальної відповідальності аграрних підприємств, які спрямовані на розвиток виробництва, соціально-демографічний розвиток, структурні перетворення, господарський і соціальний контроль над територією, культурний і духовний розвиток, рекреацію та охорону природи. Розроблено напрями подальших досліджень щодо даного звіту.

Література

1. Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» від 16.07.1999 р. № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14>.
2. Національне положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» затверджене Наказом Міністерства фінансів України від 07.02.2013 № 73. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13>.
3. Урусова З.П., Калінчук В.В. Аспекти корпоративної соціальної відповідальності у процесі вирощування поточних біологічних активів рослинництва. Інфраструктура ринку. 2019. №29. С. 558-562.

Харченко А.В.
студентка факультету менеджменту
Запорізький національний університет
Онищенко О.А.
к. н. держ. упр., доцент
Запорізький національний університет

ШЛЯХИ РОЗВ'ЯЗАННЯ ПРОБЛЕМ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ УКРАЇНИ

Особлива роль аграрного сектору в соціально-економічному житті України характеризується унікальним поєднанням сприятливих природно-кліматичних умов та геостратегічного положення, спроможністю нашої країни використовувати свій природно-ресурсний потенціал, зайняти вигідну нішу на світовому продовольчому, енергетичному та екологічному ринку.

Сільськогосподарська діяльність є стратегічним видом виробничої й економічної діяльності для України, яка впроваджена та активно розвивається сьогодні майже в усіх географічних регіонах країни. Відповідно, державна політика підтримки та розвитку аграрного сектору повинна бути спрямована на:

- створення умов для ефективного розвитку у пріоритетних напрямках з урахуванням економічних, соціальних та екологічних стимулів;
- збільшення випуску сільськогосподарської продукції, підвищення конкурентоспроможності товаровиробників;
- підвищення якості життя населення.

Світове подорожчання сільськогосподарської продукції створює унікальні можливості для стрімкого розвитку агропромислового комплексу в Україні. Про це свідчить значне зростання цін на продовольчі товари на світовому ринку у 2018-2019 роках. Тим самим створюються вагомні переваги для тих країн, які можуть бути потужними експортерами аграрної продукції, і саме Україна є однією з країн, здатних розв'язати глобальну продовольчу проблему на основі взаємовигідних партнерських відносин з країнами світу.

Аналіз результатів професійної діяльності українських аграріїв свідчить про значні досягнення вітчизняних виробників. Так, товарообіг аграрної та харчової промисловості між Україною та країнами Європейського Союзу за результатами січня-серпня 2018 року досяг \$5,4 млрд., що на \$330 млн. більше ніж за аналогічний період 2017 року. При цьому експорт продукції АПК з України до ринків ЄС перевищив \$3,6 млрд. У ТОП-5 країн з найбільшою часткою у зовнішньоторговельному обігу між Україною та країнами ЄС входять: Німеччина – 11,5%, Іспанія – 12%, Італія – 12,6%, Польща – 14,3%, Нідерланди – 15,2% [4].

Для розв'язання основної проблеми АПК і підвищення конкурентоспроможності вітчизняних агровиробників в Державній цільовій програмі розвитку аграрного сектору економіки на період до 2022 року [2], особливий акцент зроблено на впровадженні технологій та інновацій до аграрної сфери, а саме:

- запровадження в сільському господарстві принципу «точного землеробства» – управління кожним квадратним метром землі;
- автоматизація обробки полів, посіву, внесення добрив, боротьби з бур'янами та шкідниками;
- заощадження кількості посівного матеріалу, добрив, засобів захисту рослин.

В Україні ж окремі елементи технології точного землеробства, за експертними даними, охоплюють лише 20-30% земель. А за оцінками компанії «InVenture», лише 10% українських агрокомпаній впроваджують нові технології та інновації. Відтак галузь має великі можливості перспективі та потенціал зросту у майбутньому [1].

Враховуючи повільну динаміку, потенціал та можливості піднесення АПК, доцільно запропонувати пропозиції щодо розв'язання нагальних проблем агробізнесу (табл. 1):

Таблиця 1

Шляхи розв'язання проблем агропромислового комплексу України

	Пропозиції	Зміст
1	Інвестування в перспективні проекти агропромислового комплексу	Залучення інвестиційних фондів в агробізнес та сільські території вітчизняних та іноземних інвесторів для реалізації проектів, спрямованих на створення нових перспективних суб'єктів малого й середнього бізнесу, підвищення ефективності існуючих підприємств та сталий розвиток сільських територій. У межах цієї діяльності можна співпрацювати з мережею Агенцій регіонального розвитку, юридичними компаніями, науково-дослідними установами, аграрними вищими навчальними закладами та об'єднаними територіальними громадами.
2	Адаптація податкового законодавства	Розв'язання проблеми оподаткування агробізнесу та проведення справедливої податкової реформи
3	Налагодження механізмів фінансування агропромислового	Залучення банківської сфери шляхом зниження процентної ставки на кредити для аграрного бізнесу і виробників сільськогосподарської продукції, що допоможе сільгоспвиробникам закуповувати нову техніку, посівний

	комплексу	матеріал та добрива
4	Підтримка активного міжгалузевого діалогу з питань розвитку АПК	Налагодження діалогу між наукою, бізнесом та владою шляхом запровадження « круглих столів» та форумів за участю вчених, представників агробізнесу та влади з метою спільного ефективного, своєчасного розв'язання нагальних питань зросту аграрної сфери України
5	Державна політика протекціонізму в аграрному секторі	Покращення фінансування сільськогосподарських виробників, залучення державних коштів та коштів інвесторів що призведе до покращення якості продукції, створення нових робочих місць
6	Підтримка науково-технологічного розвитку АПК	Розробка та обмін науковими і технологічними досягненнями в аграрній сфері шляхом проведення спільних семінарів, міжнародних науково-практичних конференцій за участю представників агробізнесу, науковців України, та країн світу. Такі заходи сприятимуть обміну та розробці науково-технологічних досягнень в аграрній сфері та налагоджуватимуть тісну співпрацю між наукою і бізнесом
7	Презентація інноваційних досягнень та проектів АПК на різних рівнях	Організація бізнес-форумів та спеціалізованих виставок новинок та сучасних досягнень з метою залучення представників АПК до участі в них та – як наслідок – надання унікальних можливостей вивчення тенденцій розвитку аграрної сфери, ринкової кон'юнктури, агроменеджменту, агромаркетингу, пошуку потенційних партнерів та інвесторів
8	Популяризація аграрної освіти	Розвиток сучасної аграрної освіти, запровадження у вищих навчальних закладах спеціальностей з агроменеджменту, збільшення обсягу державного замовлення відповідних спеціальностей, впровадження міжнародних програм обміну студентами, участі у грантових програмах та інше
9	Розвиток людських ресурсів в АПК	Підготовка кадрового потенціалу для вітчизняного агробізнесу в межах здійснення стратегії Міністерства аграрної політики щодо формування сучасного кадрового потенціалу для вітчизняного сільськогосподарського виробництва, агробізнесу реалізація програм практичної підготовки студентів, дипломованих фахівців та сільської молоді на базі провідних аграрних підприємств світу
10	Міжнародний обмін досвідом в аграрній сфері	З метою розвитку міжнародних зв'язків та партнерських відносин між представниками агробізнесу спільно з партнерськими програмами організувати вузькоспеціалізовані агробізнес-поїздки до зарубіжних країн.

Джерело: складено за [3].

Враховуючи, що український аграрний бізнес має величезні ресурси та перспективи ефективного розвитку, а за підтримки держави, процесів реформування та залучення банківської сфери, науковців та інвестиційних фондів до розвитку вітчизняного агропромислового комплексу, процес становлення позитивної динаміки АПК вийде на новий високий рівень, тим самим надасть можливість збільшити виробництво та продаж сільськогосподарської продукції в зарубіжних країнах, що сприятиме підвищенню конкурентоспроможності вітчизняної сільгосппродукції на міжнародному ринку та економічному розвитку України в цілому.

Література

1. Ведення аграрного бізнесу в Україні. Український клуб аграрного бізнесу. URL: http://ucab.ua/files/Survey/Doing/Doing2016_rus_web.pdf
2. Про схвалення Концепції Державної цільової програми розвитку аграрного сектору економіки на період до 2022 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від від 30 грудня 2015 р. № 1437-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1437-2015-%D1%80>
3. Розвиток аграрного бізнесу. Українська асоціація молодих фермерів. URL: <https://uauf.org/business/>
4. Трофімцева О. «За вісім місяців 2018 року Україна експортувала аграрну продукцію до країн ЄС на \$3,6 млрд.». *Інформаційно-аналітичний портал АПК України*. URL: <https://minagro.gov.ua/ua/news/za-visim-misyatsiv-2018-roku-ukraina-eksportovala-agrarnu-produktsiyu-do-krain-es-na-36-mlrd-olga-trofimtseva>

Харченко Г. А.

к.е.н., доцент

Національний університет біоресурсів і природокористування України

Харченко В. В.

к.е.н., доцент

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ІННОВАЦІЙНІ ПІДХОДИ ДО ВИРОБНИЦТВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ ЯК ЗАПОРУКА ЙОГО СТАЛОГО РОЗВИТКУ

На основі вивчення світового досвіду ведення сільськогосподарського виробництва можна стверджувати, що сталий розвиток аграрної галузі у майбутньому можна забезпечити за умови оптимального використання наявних виробничих ресурсів. Варто зауважити, що світові тенденції розвитку економічних відносин, процеси глобалізації та міжнародної інтеграції вплинули на сучасні підходи до виробництва та споживання. Разом з цим значна кількість підприємств надають перевагу вирощуванню високорентабельних культур, а саме сої, ріпаку, кукурудзи на зерно, соняшнику, оскільки виробництво і реалізація таких культур є прибутковим, менш витратним і технологічно простим. В умовах обмеженості матеріальних і фінансових ресурсів суттєвим резервом виробництва може бути економічно обґрунтоване раціональне використання наявного природного потенціалу, зокрема, формування органічного сектора сільського господарства. З огляду на підвищення інтересу споживачів до органічного сегменту аграрного ринку, сільськогосподарським підприємствам доцільно диверсифікувати своє виробництво з урахуванням органічного напрямку [1; 4].

На думку вітчизняних та зарубіжних науковців, органічна продукція - екологічно безпечна продукція, виготовлена на основі застосування безвідвальної технології обробки ґрунту, без використання мінеральних

добрив, гербіцидів, пестицидів, генетично модифікованих елементів та інших компонентів, що змінюють природний смак, запах і колір продукту [1; 3].

Відповідно до визначення Міжнародної федерації органічного сільськогосподарського руху (IFOAM) «органічне сільське господарство - виробнича система, що підтримує здоров'я ґрунтів, екосистем і людей. Воно залежить від екологічних процесів, біологічної різноманітності та природних циклів, характерних для місцевих умов, при цьому уникає використання шкідливих ресурсів, які викликають несприятливі наслідки. Органічне сільське господарство поєднує в собі традиції, нововведення та науку з метою покращення стану навколишнього середовища та сприяння розвитку справедливих взаємовідносин і належного рівня життя» [5].

Відповідно до пріоритетів Єдиної аграрної політики, до 2030 року в країнах ЄС 50% земель сільськогосподарського призначення має оброблятися відповідно до органічних принципів здоров'я, екології та безпеки. Загальна вартість органічного роздрібного ринку ЄС на 2016 рік складала 24 млрд €, що за останні десять років збільшилось у 2,2 рази.

Для вітчизняної економіки, де більше 31 % населення проживає в сільській місцевості і 22,1% населення в працездатному віці зайнято в сфері виробництва аграрної продукції, формування і розвиток сільського господарства, орієнтованого на виробництво органічної продукції, дозволить вирішити не тільки проблеми екологічності продуктів харчування і навколишнього природного середовища, але також і соціальні проблеми сільських територій за допомогою підвищення рівня зайнятості сільських жителів [3; 5].

Відмітимо, що у 2018 році в Україні функціонувало близько 400 органічних сільськогосподарських виробників. В цілому Україна посідає двадцяте місце у світі та одинадцяте у Європі за площею сільськогосподарських угідь під органічним виробництвом. Разом з цим вітчизняні товаровиробники експортують свою органічну продукцію у більш, ніж сорок країн світу, частка якої становить 90 % від загальної кількості всієї органічної продукції в Україні. У структурі посівних площ в Україні майже 60 % посівів займають пшениця, ячмінь, соняшник та кукурудза. Решту площі займають такі культури, як: горох, ріпак, гречка, жито, соя, овес, сорго, просо, цукрові буряки тощо. В структурі вітчизняної органічної продукції, яка надходить на експорт, переважають зернові, олійні та бобові культури, а також ягоди та фрукти. Нині в Україні здійснена сертифікація таких видів органічних продуктів, як: бобові та олійні культури, зернові культури, ефіроолійні культури, овочі, виноград, кавуни, дині, гарбузи, фрукти, ягоди, горіхи, молочні продукти, яйця, гриби, мед, продукція бджільництва, багаторічні та однорічні трави, лікарські рослини, бульбоплоди та коренеплоди, перероблена продукція, ВРХ, домашня птиця, вівці, кози, свині, чаї, соки. Переважна більшість вітчизняних органічних господарств розташовані в Одеській, Київській, Херсонській, Полтавській, Закарпатській, Вінницькій, Львівській, Тернопільській та Житомирській областях [5]. Аналіз вітчизняного земельного фонду показує, що в багатьох регіонах України є необхідні природно-кліматичні умови і земельний потенціал для організації системи органічного

ведення сільськогосподарського виробництва, що може істотно підвищити конкурентні переваги вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників [5; 6].

Проте у сучасних умовах ведення сільського господарства можна виділити ряд причин, що уповільнюють розвиток виробництва органічної продукції в Україні: недостатня кількість інвестицій, що надходять у розробку проектів розвитку виробництва і переробки органічної продукції; відсутність зацікавленості щодо органічного виробництва з боку керівників сільськогосподарських підприємств, що можна пояснити їх консерватизмом до нововведень та нестачею необхідної та достовірної інформації; високий рівень конкуренції між країнами-експортерами органічних продуктів на міжнародному ринку; нестача кваліфікованих фахівців у галузі екологізації землекористування та сертифікації органічної продукції [6].

Тому, з метою оптимізації впровадження процесу виробництва органічної продукції сільськогосподарськими підприємствами варто комплексно та системно проаналізувати земельно-ресурсний потенціал. Це дасть можливість визначити реальні можливості щодо переходу до даного напрямку виробничої діяльності як на макро-, так і на мікрорівні. Також на основі отриманої інформації вітчизняні товаровиробники матимуть змогу визначити економічну доцільність переходу на ведення органічного землеробства.

Ґрунтуючись на світовому досвіді ведення органічного сільського господарства, створення та функціонування аграрних підприємств, що спеціалізуються на виробництві органічної продукції, а також їх виробнича діяльність повинна базуватися на екологічних нормах та стандартах. Разом з цим має бути повна відмова від засобів хімізації, а виробництво органічної продукції має відбуватися з використанням тільки природно-мінеральних і органічних добрив і засобів захисту рослин.

Отже, підбиваючи підсумки, варто зазначити, що у зв'язку із зміною споживчих смаків жителів багатьох країн, одним з найбільш перспективних сегментів аграрного ринку є органічне виробництво сільськогосподарської агропродовольчої продукції та продуктів її переробки. На світовому рівні виробництво і споживання органічної продукції постійно зростає. Лідерами в цій галузі є Австралія, Аргентина, США. Вітчизняне органічне виробництво сільськогосподарської продукції є передумовою екологічно безпечного землекористування, що сприяє збереженню та відтворенню родючості ґрунтів та мінімізації негативних наслідків на природне середовище, що виникають від господарської діяльності.

Література

1. Воронкова О.Ю. Организационно-экономический механизм перехода к экологически ориентированному производству крупных и малых предприятий агробизнеса / О.Ю. Воронкова // Современные проблемы науки и образования. – 2014. – № 4; URL: <http://www.science-education.ru/118-13999>.

2. Сайт Федерації органічного руху в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.organic.com.ua/uk/homepage/2010-01-26-13-42-29>.

3. Шашло Н. В. Органическое производство: мировые тенденции, проблемы и перспективы / Н.В. Шашло, Ю.В. Самойлик, Ч. Дефу // АНИ: экономика и управление. 2016. Т. 5. № 3(16). – С. 215-219.

4. Hanna Kharchenko Modeling of the Consumption Level of Organic Products and Strategic Directions of Increasing its Production / H. Kharchenko, V. Kharchenko, S. Tereshchenko, E. Kadebska, H. Doroshenko // International Journal of Recent Technology and Engineering. - Volume-8 Issue-3C, November, 2019. – pp. 165-169. - URL: <https://www.ijrte.org/wp-content/uploads/papers/v8i3c/C10281183C19.pdf>.

5. The world of organic agriculture – 2016: Statistics and Emerging Trends 2016 / Research institute of Organic Agriculture FIBL IFOAM – Organic Inernetional. – URL: <https://shop.fibl.org/fileadmin/documents/shop/1698-organic-world-2016.pdf>.

6. Ryabokon V.P., Kuzubov O.O. Competitiveness management of agrarian enterprises / V.P. Ryabokon, O.O. Kuzubov // Международный научно-производственный журнал «Экономика АПК». 2015. № 7 (249). С. 85-93.

Хацер М.В.

к.е.н., доцент

Запорізький національний університет

Голуб В.Л.

студент

Луцький національний технічний університет

СТИМУЛЮВАННЯ РОЗВИТКУ НІШЕВИХ ПРОДУКТІВ ЛІСНОГО ГОСПОДАРСТВА У КОНТЕКСТІ ВИРІШЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИХ ПРОБЛЕМ ДОМАШНІХ ГОСПОДАРСТВ ЗАХІДНОЇ УКРАЇНИ

Диспаритети, що історично склались в економіці України призвели до проблем у економічному розвитку західних областей країни. Дві послідовні економічні кризи та трансформація економічної системи країни у останнє десятиріччя сформували нові можливості для розвитку цих територій держави, де ключове місце займає активне використання рекреаційних ресурсів та лісових продуктів. Саме ці аспекти економіки західних областей України потребують активного стимулювання розвитку та усунення проблем у контексті вирішення соціально-економічних проблем домашніх господарств, що функціонують на цих територіях. При цьому, особливого значення набуває використання нішевих продуктів лісного господарства, як ключового елементу для підвищення доходів домашніх господарств та джерела інвестицій в розвиток рекреаційних ресурсів Західної України, що і визначило актуальних проведення наукового дослідження.

Відзначаємо наявність наукових напрацювань щодо проблематики використання лісних ресурсів та нішевих лісних продуктів, до яких відносимо роботи наступних вчених: Л.І. Сахарнацької [1]; Р.В. Леню [2]; С.С. Макаренко

[3]; Ш.І. Ібатулліна, О.В. Сакаль, В.В. Бокоч [4]; Я.В. Ковалю [5]; Д. Петтенелли, Д. Масо [6] та інших. У той же час відзначаємо досить слабку наукову розробку саме проблематики стимулювання розвитку нішевих лісових продуктів відносно до вирішення проблем соціально-економічного розвитку домашніх господарств Західної України, що вимагає проведення подальших досліджень у цьому напрямі.

Наголошуємо, що до нішевих продуктів лісного господарства нами віднесено дикорослі гриби, ягоди та горіхи, що критично залежать від погодних умов і зусиль членів домашніх господарств щодо їх збирання та первинної переробки. Таким чином, доходи від збирання нішевих продуктів лісного господарства можуть суттєво коливатись у домашніх господарств рік від року, що і дозволяє їх визначити як «нішеві».

Відзначаємо, що практика збирання нішевих продуктів та здавання їх на відповідну переробку присутня у більшості регіонів Західної України, однак існують суттєві проблеми, що мають негативний вплив на соціально-економічне становище домашніх господарств цих територій країни, до яких відносимо наступні:

1. Обмежений асортимент прийому лісових продуктів зі сторони прийомних пунктів, так переважно приймаються тільки чотири-шість видів грибів, де ключове значення мають білий гриб та лисички і один - два види лісових ягід (чорниці та ожина), що обмежує сезон прийому таких продуктів приблизно чотирма місяцями та доходи від їх збору для домашніх господарств, які цим займаються. Відзначаємо значний де стимулюючий вплив таких обставин на активність домашніх господарств щодо збору нішевих продуктів лісного господарства.

2. Критично низька вартість прийому нішевих продуктів лісного господарства. Оцінка вартості первинного прийому грибів вказує, що у 2017-2019 роках вона практично не коливалась і залежала від погодних умов та врожаю, а не від кон'юнктури ринку та попиту на ці продукти. Так найбільша ціна прийому грибів за три роки була у червні 2019 року на лисички (100 гривень (3,7 дол. США) за 1 кілограм), у той же час досить часто гриби приймали у діапазоні від 5 до 15 гривень (підосичники у жовтні 2017 та 2018 років та вересні 2019 року; масляки у 2017, 2018 та 2019 роках; 2 та 3 сорт білого гриба у період дослідження). Наведене у повній мірі можливо відмітити і у відношенні до ягід, коли найбільша ціна прийому була 55 гривень (2,11 дол. США) за один кілограм чорниці (липень 2017 року), у той же час досить часто ціна прийому коливалась від 10 до 30 гривень за один кілограм, особливо, що стосується ожини.

3. Не ефективна інфраструктура прийому нішевих продуктів лісного господарства зі значною кількістю ступенів посередників, що здорожує їх переробку та знижує доходи кінцевих домашніх господарств, що займаються збиранням грибів та ягід. Логістичні витрати займають до 30-40 % від кінцевої вартості таких продуктів маючи значний де стимулюючий вплив на їх збирання і переробку.

4. Критично не ефективна система переробки, коли українські компанії виступають тільки в якості тих, що формують первинну пропозицію напівфабрикатів для, переважно, польських переробників, які отримують переважну більшість прибутку. Українські переробники майже не приймають участь у виробництві кінцевих продуктів, що має негативний вплив на можливості їх економічного розвитку.

5. Існування системи збору та переробки нішевих продуктів лісного господарства в межах тіньової економіки, що має негативний вплив на соціально-економічний розвиток відповідних регіонів, зменшує доходну частину місцевих бюджетів, зменшує можливості соціального захисту домашніх господарств.

Враховуючи наведене вище Україна потребує розробки та реалізації сукупності оптимізаційних заходів відносно підвищення якості, ефективності та результативності збирання нішевих продуктів лісного господарства у контексті вирішення соціально-економічних проблем домашніх господарств Західної України, до яких відносимо наступні:

1. Формування дієвої державної підтримки та підтримки зі сторони органів місцевої влади відносно розвитку переробників нішевих продуктів лісного господарства.

2. Стимулювання експорту перероблених нішевих продуктів лісного господарства з України.

3. Збільшення номенклатури грибів та ягід, що приймаються у переробку та залучення до переробки лісових горіхів.

4. Формування дієвої інфраструктури прийому та первинної переробки нішевих продуктів лісного господарства з акцентом на збільшення доходів домашніх господарств.

5. Стимулювання малого підприємництва та бізнес-активності серед домашніх господарств, що займаються збором нішевих продуктів лісного господарства.

6. Розвиток крафтового виробництва та «зеленого» сільського туризму на основі збору та продажу нішевих продуктів лісного господарства домашніми господарствами.

Відзначаємо наявність великого потенціалу відносно збільшення можливостей щодо збору нішевих продуктів лісного господарства та зростання доходів домашніх господарств Західної України, який потребує реалізації.

Література

1. Сахарнацька Л.І. Рациональне використання продуктів побічного користування лісу-запорука сталого розвитку лісових екосистем/ Л.І. Сахарнацька //Збалансоване природокористування. – 2014. – №. 1. – С. 36-43.

2. Леньо Р.В. Перспективні напрями впровадження зарубіжного досвіду в систему управління лісовим господарством України/ Р.В.Леньо //Державне управління: теорія та практика. – 2012. – №. 2. – С. 1-8.

3. Макаренко С.С. Лісове господарство як суб'єкт економіко-суспільного інтересу/ С.С. Макаренко //Агросвіт. – 2018. – №. 24. – С. 73-80.

4. Ібатуллін Ш.І. Перспективні напрями вдосконалення управління лісовими ресурсами в рамках просторового соціально-економічного розвитку України / Ш.І. Ібатуллін, О.В. Сакаль, В.В. Бокоч // Економіка природокористування. Бізнесінформ. – 2013. – № 8. – С. 174-179.

5. Проблеми збалансованого лісокористування в системі сталого розвитку: моногр. / за ред. проф. Я.В. Ковалю. – К.: Наук. світ, 2005. – 212 с.

6. Pettenella D. The Role of Networks in NonWood Forest Products and Services Marketing in Europe. / D. Pettenella and D. Maso. // Modelling, Valuing and Managing Mediterranean Forest Ecosystems for Non-Timber Goods and Services. EFI Proceedings. – 2009. – № 57. – P. 143-147.

Хацер М.В.

к.е.н., доцент

Запорізький національний університет

Оглобліна В.О.

к.е.н.

ПрАТ «ВНЗ «ЗІЕІТ»

МАРКЕТИНГ ЯК КЛЮЧОВИЙ ЕЛЕМЕНТ СУЧАСНОГО РОЗВИТКУ АГРАРНОЇ СФЕРИ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ

Трансформація економіки України під впливом двох послідовних економічних криз та різкої зміни вектору зовнішньоторговельних відносин призвела до зростання ролі аграрного сектору. Саме аграрний сектор разом з торговою сферою та сферою надання послуг з програмного забезпечення є сучасними драйверами посткризового відновлення економічної системи держави.

За останні десять років частка аграрного виробництва у ВВП країни зросла на 2,69 % з 7,45 % у 2010 році до 10,14 % у 2018 році [1]. Окремо відмічаємо значне зростання частки експорту аграрної продукції у загальному експорті країни з 12 % у 2010 році до 39 % у 2018 році (+27 %) [2].

За таких умов важливим для держави є пошук шляхів підвищення темпів зростання аграрного сектору економіки країни, до яких відносимо:

- збільшення виробництва аграрної продукції на основі швидкого оновлення основних фондів виробників продукції;
- підвищення продуктивності роботи персоналу в межах зростання його професійних якостей та досвіду;
- зростання інвестиційної підтримки, у тому числі за рахунок іноземних інвестицій;
- зменшення вартості кредитних ресурсів;
- активізацію інноваційної діяльності;
- зростання державної підтримки та підвищення її якості і цільової направленості;
- підвищення якості маркетингової підтримки.

Враховуючи наведене відзначаємо важливість маркетингу у контексті забезпечення сучасного розвитку аграрної сфери економіки України. Так, проведене опитування серед представників агровиробників країни (сто п'ятдесят підприємств аграрної сфери, що були поділені на три групи по п'ятдесят підприємств в залежності від їх розмірів) показало, що більшість респондентів вважають маркетинг ключовою проблемною сферою власної фінансово-господарської діяльності та бачать у ньому значний потенціал для розвитку підприємства [3, с. 155].

Відзначаємо значний інтерес до маркетингової діяльності аграрних виробників серед вітчизняних та закордонних вчених, де акцентуємо увагу на наукових напрацюваннях: С.І. Попечного [4]; О.С. Саламіна [5]; Н.І. Волкової, Л.О. Пахомової [6]; Р. Майерса, Р. Секстона, У. Томека [7]; Б. Вієренга [8] та інших.

У той же час, швидкі зміни у аграрному секторі України потребують проведення подальших досліджень стосовно використання маркетингу виробниками сільськогосподарської продукції, що і обумовило актуальність наукової роботи.

Дослідження маркетингової діяльності українських аграрних виробників дозволяє стверджувати, що вона виступає одним з ключових де стимулюючих факторів впливу на їх розвиток у сучасних умовах здійснення ними фінансово-господарської діяльності. Наведена ситуація була спричинена сукупністю причин, до яких відносимо наступні:

1. На макрорівні (країна):

- відсутність дієвих механізмів підготовки та перепідготовки маркетологів у аграрній сфері;
- недостатнє стимулювання розробки, купівлі і впровадження інновацій у маркетингу;
- недостатнє розуміння важливості маркетингу для агровиробників зі сторони державних службовців та представників органів державної влади;
- низька якість державної підтримки розвитку маркетингу у аграрній сфері економіки країни.

2. На мезорівні (галузь, регіони):

- відсутність дієвих механізмів підтримки агромаркетингу;
- недостатнє фінансування консалтингової та інформаційної діяльності у сфері маркетингу сільськогосподарської продукції;
- дефіцит підготовлених кадрів, особливо відносно тренерів та консультантів у сфері агромаркетингу.

3. На мікрорівні (окремі сільськогосподарські виробники):

- недостатнє розуміння важливості маркетингу зі сторони власників аграрних підприємств;
- не повне розуміння сутності маркетингу та його складових зі сторони керівництва виробників сільськогосподарської продукції;
- низька якість підготовки маркетологів на агропідприємствах;

- відсутність маркетингової служби на значній кількості вітчизняних виробників сільськогосподарської продукції, особливо малих та середніх підприємств;
- фінансування маркетингових заходів на підприємствах аграрної сфери за остаточним принципом;
- відсутність дієвих та об'єктивних методик оцінки маркетингової діяльності та окремих маркетингових заходів;
- акцент на застарілі маркетингові інструменти просування аграрної продукції на ринки збуту;
- низька підтримка персоналом сільськогосподарських підприємств маркетингової активності;
- постійні зміни цілей та завдань маркетингової діяльності на аграрних підприємствах.

Враховуючи наведене український аграрний сектор потребує розробки та реалізації комплексу заходів підвищення ефективності і результативності маркетингу на сільськогосподарських підприємствах, куди відносимо:

- формування дієвої системи підготовки та перепідготовки маркетологів для аграрного сектору економіки за участі держави, місцевих органів влади, галузевих структур та окремих суб'єктів господарювання;
- стимулювання інформаційної та консалтингової маркетингової допомоги вітчизняним агровиробникам;
- зміна концепції використання маркетингу на українських підприємствах сільського господарства з активним залученням персоналу;
- формування дієвого маркетингового середовища функціонування аграрних підприємств.

У підсумку дослідження, наголошуємо на важливості маркетингу у сучасних умовах розвитку аграрного сектору економіки України та на необхідності оптимізації механізмів його використання на вітчизняних агропідприємствах.

Література

1. Державна служба статистики України. Валовий внутрішній продукт. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Державна служба статистики України. Товарна структура зовнішньої торгівлі. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Супруненко Т. В. Маркетингові дослідження на аграрному ринку України: особливості та перспективи/ Т.В. Супруненко //Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Міжнародні економічні відносини та світове господарство. – 2019. – №. 10 (1). – С. 151-158.
4. Poperechny S.I. The institutional framework marketing activity in agriculture/ S.I. Poperechny //Науковий вісник Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені СЗ Гжицького. – 2012. – Т. 14. – №. 1-2 (51).
5. Саламін О.С. Актуальні проблеми маркетингової діяльності сільськогосподарських підприємств / О.С. Саламін // Економіка та підприємництво: зб. наук. пр. молодих учених та аспірантів: у 2 ч. / М-во освіти

і науки України, ДВНЗ «Київ. нац. екон. ун-т ім. Вадима Гетьмана»; редкол.: С. І. Дем'яненко (відп. ред.) [та ін.]. – Київ : КНЕУ, 2015. – Вип. 34–35, ч. 2. – С. 217–227.

6. Волкова Н.І. Проблеми застосування маркетингу на підприємствах агропромислового сектору / Н.І. Волкова, Л.О. Пахомова // Вісник Хмельницького національного університету. – 2011. - № 6, Т. 2. – С. 55-57.

7. Myers R. A Century of Research on Agricultural Markets./ R. Myers, R. Sexton, W. Tomek // American Journal of Agricultural Economics. – 2010. - № 92. – pp. 376-403.

8. Wierenga B. Agricultural Marketing and Consumer Behavior in a Changing World / B. Wierenga. – Wageningen: Wageningen Agricultural University, 1997. – 246 p.

*Чередниченко Е.А.
доцент, к.т.н.
НУБіП України*

СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И РАЗВИТИЕ СПЕЦИАЛИЗИРОВАННЫХ ПРЕДПРИЯТИЙ - ПРОИЗВОДИТЕЛЕЙ СОИ

В большинстве стран мира основной масличной культурой является соя, которую выращивают для производства высокобелкового шрота и масла. С каждым годом роль пищевых продуктов из этой культуры растет благодаря тенденции развития вегетарианства, сохранения окружающей среды и получения экологически чистой продукции.

По величине площадей посева и их концентрации соя занимает первое место в мире, несколько меньше подсолнечник, арахис, кунжут, лен, рапс. Сегодня мировые площади сои составляют примерно 93 млн га, а объемы производства - почти 220 млн т.

В Украине в последние годы наблюдается четкая тенденция к расширению посевных площадей и объемов производства сои с небольшими колебаниями (табл. 1).

Таблица 1. Динамика производства сои в Украине

Показатель	2012 г.	2014 г.	2016 г.	2018 г.	2018 г. в % к 2012 г.
Площадь, тыс. га	1412,4	1792,9	1859,4	1728,7	122,4
в т.ч. с.-х. предприятия	1318,2	1677,8	1707,4	1554,4	117,9
% ко всем категориям	93,3	93,6	91,8	89,9	X
хозяйства населения	94,2	115,1	152,0	174,3	185,0
Производство, тыс. т	2410,0	3881,9	4277,0	4460,8	185,1
в т.ч. с.-х. предприятия	2269,0	3674,6	3999,5	4102,1	180,8
% ко всем категориям	94,2	94,7	93,5	92,0	X
хозяйства населения	140,8	207,3	277,5	358,7	254,8
Урожайность, ц/га	17,1	21,7	23,0	25,8	150,9

с.-х. предприятия	17,2	21,9	23,4	26,4	153,5
% ко всем категориям	100,9	101,2	101,8	102,3	X
хозяйства населения	14,9	18,0	18,3	20,6	138,3

Источник: рассчитано автором на основе данных официального сайта Государственного комитета статистики Украины [1].

Выращиванием сои, как и других технических культур, занимаются преимущественно сельскохозяйственные предприятия. Лишь 10% посевных площадей под соей находятся в хозяйствах населения. В течение 2012-2018 гг. площади посевов увеличились на 22,4%, а в хозяйствах населения - на 85%.

Самая высокая урожайность в 25,8 ц/га была зафиксирована в 2018 г., а самая низкая в 17,1 ц/га - в 2012 г. В 2019 г. самая высокая урожайность сои была достигнута на предприятиях Запорожской (3,43 т/га), Херсонской (3,25 т/га), Ровенской (2,85 т/га), Львовской (2,82 т/га) и Хмельницкой (2,8 т/га) областей. В хозяйствах населения урожайность данной культуры ниже, чем в сельскохозяйственных предприятиях.

Количество предприятий, реализующих сою, постоянно увеличивается. Всего в 2018 г. 3057 аграрных предприятий реализовывали сою.

Большинство сельскохозяйственных предприятий имеют уровень специализации до 30%, и именно они реализуют 58% сои от всего ее реализованного объема. Но наблюдается тенденция к увеличению в данной нише рынка хозяйств с уровнем специализации более 30% почти в 2 раза, и их доля в объеме реализации сои также растет.

В Украине насчитывается 91 хозяйство с уровнем специализации по производству сои более 90%, причем 60 из них - хозяйства со 100% уровнем специализации, что может свидетельствовать о монокультуре. В среднем площадь посевов сои на 1 хозяйство составляет 414 га.

Наименьшие затраты на 1 га и низкая себестоимость 1 ц сои зафиксированы в предприятиях с уровнем специализации более 90%. И, хотя цена реализации сои в этих хозяйствах была самая низкая, именно они получили наибольшую прибыль с каждого реализованного центнера и уровень рентабельности 88,8%.

В крупных и средних сельскохозяйственных предприятиях за период 2012-2018 гг. прослеживается тенденция к увеличению площадей посевов сои почти на 30% и урожайности - около 20%, что привело к росту объема производства почти на 55%. Объемы реализации увеличились на 32,2%, также растет удельный вес сои в выручке аграрных предприятий с 5,3% до 9,3%, что свидетельствует о направленности хозяйств на данном рынке.

В течение исследуемого периода происходит увеличение производственных затрат на 1 га больше, чем в 3 раза, и, соответственно, себестоимости 1 ц продукции почти на 165%.

Рост цены реализации вследствие повышения спроса более быстрыми темпами позволило покрыть все расходы и получить прибыль. В результате крупные и средние сельскохозяйственные предприятия были рентабельными, хотя данный показатель колебался по годам. Лучший уровень рентабельности в

52% был достигнут в 2016 г., худший в 15,8% - в 2013 г. Уровень рентабельности 2018 г. составил 21% против 28,8% в 2017 г., что свидетельствует о недоиспользованном резерве возможностей в данной отрасли.

Вследствие повышенного интереса в мире к сое, как значительного источника белка, украинские аграрии наращивают ее производство. А изменения климата из-за потепления, развитие рыночных отношений и высокие адаптационные свойства способствуют расширению ареала посевов этой культуры. Однако необходимо учитывать негативное влияние мировой конъюнктуры: перепроизводство сои в мире, высокие запасы, торговые войны, что может привести к ценовому проседанию.

Сельскохозяйственным производителям соя очень интересна как с экономической, так и с агротехнической стороны, поскольку это высокорентабельная и выгодная культура, которая является очень хорошим предшественником для других сельскохозяйственных культур и способствует обогащению почвы азотом. Кроме того, соя является хорошей альтернативой подсолнечника, которым перенасыщены посевные площади в Украине, что приводит к негативным тенденциям.

Кроме того, в Украине наблюдается недозагруженность собственных перерабатывающих мощностей, которые в последнее время растут, поскольку только треть урожая сои отправляется на переработку. В данной области усиливается конкуренция между переработчиками и экспортерами, поскольку экспортные цены более привлекательны.

Крупнейшими производителями сои в нашей стране выступают агрохолдинги, которые имеют значительный земельный банк и мощную материально-техническую базу.

Крупнейшим переработчиком сои в Украине является «Катеринопольский элеватор», который входит в состав ОАО «Мироновский хлебопродукт» и производит около 31% общего производства соевого масла и шрота. В тройку первых входят также ООО «Глобинский перерабатывающий завод», принадлежащий агрохолдингу «Астарта-Киев», с объемом производства в 22% соевого масла и шрота от общего их производства и ЗАО «Пологовский маслоэкстракционный завод», владельцем которого является швейцарская компания Von Sass AG, с объемом производства в 16%.

Таким образом, использование современных высокопроизводительных сортов расширит возможности и для отечественных маслоэкстракционных заводов, удовлетворяя их потребности в сырье.

Литература

1. Официальный сайт Государственного комитета статистики Украины / www.ukrstat.gov.ua
2. Чередніченко О.О. Особливості ефективного функціонування олійножирового підкомплексу // Вісник Сумського національного аграрного університету. Серія “Фінанси і кредит”. – 2011. – №1. – С. 24 – 29.

Чередніченко О.О.
доцент, к.т.н., НУБіП України,
Чередніченко Є.С.
студентка, НУБіП України

СУЧАСНИЙ СТАН ТА РОЗВИТОК СПЕЦІАЛІЗОВАНИХ ПІДПРИЄМСТВ – ВИРОБНИКІВ РІПАКУ

В європейських країнах інтенсивно запроваджується ухвалене Європейською економічною комісією переведення автотранспорту Європи на біопаливо, стимулюючи його виробництво, яке орієнтоване на переробку, в першу чергу, олійних культур. Саме тому все більш важливого значення сьогодні набуває вирощування ріпаку, що зумовлюється зростанням попиту на нього та продукти його переробки на світовому ринку.

Переважає в Україні вирощують ріпак озимий, частка якого у структурі посівних площ ріпаку в 2018 р. становила 93,5%. Урожайність озимого ріпаку теж більша, ніж у ярого, 25,4 ц/га проти 17,1 ц/га. Лідерами за врожайністю були Волинська, Хмельницька, Тернопільська, Рівненська та Вінницька області, де аграрії в середньому зібрали понад 3 т/га ріпаку [2]. Саме ці області мають сприятливі ґрунтово-кліматичні умови для його вирощування [3].

Останніми роками в Україні спостерігається чітка тенденція до збільшення посівних площ і обсягів виробництва насіння ріпаку, спричинена значним підвищенням попиту і ціни на нього (табл. 1).

Таблиця 1. Динаміка виробництва ріпаку в Україні

Показник	2012 р.	2014 р.	2016 ¹ р.	2018 ¹ р.	2018 р. до 2012 р., %
Площа, тис. га	547,0	865,3	449,3	1039,3	190,0
у т.ч. с.-г. підприємства	538,8	839,5	435,7	1025,5	190,3
% до усіх категорій	98,5	97,0	97,0	98,7	X
господарства населення	8,2	25,8	13,6	13,8	168,3
Виробництво, тис. т	1204,0	2198,0	1153,9	2750,6	228,5
у т.ч. с.-г. підприємства	1191,0	2149,5	1123,1	2720,9	228,5
% до усіх категорій	98,9	97,8	97,3	98,9	X
господарства населення	13,0	48,5	30,8	29,7	228,5
Урожайність, ц/га	22,0	25,4	25,7	26,5	120,5
с.-г. підприємства	22,1	25,6	25,8	26,5	119,9
% до усіх категорій	100,4	100,8	100,4	100,0	X
господарства населення	15,9	18,8	22,5	21,6	135,9

Примітка. ¹ Без урахування тимчасово окупованої території Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції.

Джерело: розраховано за даними Державної служби статистики України [2].

Слід зазначити, що збільшення виробництва ріпакового насіння відбувається переважно за рахунок розширення площ посіву, оскільки вони збільшуються більш швидкими темпами, ніж урожайність цієї культури.

Основними чинниками, що вплинули на збільшення обсягів виробництва ріпака, були висока окупність витрат на його вирощування і те, що він є добрим попередником для вирощування колосових зернових. У геометричній прогресії зростали й обсяги експорту насіння ріпаку. Якість українського ріпака практично не поступається світовим стандартам, що забезпечило конкурентоспроможність його на світовому ринку.

Вирощуванням ріпака, як і інших технічних культур, в основному займаються сільськогосподарські підприємства (табл. 1). Більше 98% усіх засіяних ріпаком площ належать саме їм, а, відповідно, і 98,9% усього виробництва ріпака.

Збільшуються посіви даної культури в усіх видах господарств. Площі в сільськогосподарських підприємствах зросли на 90,3%, а в господарствах населення – на 68,3%, що свідчить про зацікавленість виробників в даній культурі. Хоча чіткої динаміки зростання не відбувається. Показники коливаються по рокам.

Показник урожайності також покращується в усіх господарствах: в сільськогосподарських підприємствах відбулося його підвищення майже на 20%, а в господарствах населення – на 36% внаслідок удосконалення технологій і сприятливих умов. Як і для інших технічних культур урожайність ріпака в господарствах населення була нижчою, ніж у сільськогосподарських підприємствах приблизно на 5 ц/га.

Збільшення площ посівів і урожайності привело до зростання виробництва майже в 2,3 рази.

Кількісно за досліджуваний період ситуація на ринку ріпака аналогічна ситуації на ринку інших технічних культур. Найбільшу частку в загальному обсязі реалізації в межах 72-80% займають підприємства з рівнем спеціалізації до 30%.

21 підприємство в Україні має рівень спеціалізації по виробництву ріпака більше 60%, для 7 з них ріпак виступає монокультурою. В середньому на 1 сільськогосподарське підприємство, яке займається вирощуванням ріпака, припадає 251 га посівів [5].

Оскільки зростання ціни реалізації відбувалося більш швидкими темпами порівняно з собівартістю, то в господарствах зростає рівень рентабельності.

Сільськогосподарське виробництво вже давно стало бізнесом. Основною метою є максимізація прибутків за рахунок збільшення доходів та зменшення витрат. На ринку ріпака важливим чинником виступає формування попиту, який визначається рівнем споживання цього виду продукції [4].

При цьому внутрішній попит на ріпак продовжує зростати через нарощування потужностей виробників ріпакової олії та активізацію діяльності зернотрейдерів. Найбільшими виробниками ріпакової олії є Vioil, який виготовляє 28,2% загального виробництва, Oliyag – 23,4% і Kernel - 19,2%.

Ціни на ріпакову олію у ЄС розвиваються в напрямку повільного зростання. На це вплинуло різке скорочення виробництва насіння ріпаку в Німеччині, Польщі, Франції та інших країнах. А також скорочення постачання з

Австралії. В результаті країни Європейського Союзу збільшують обсяги імпорту ріпакової олії, переважно - з України, Росії та Білорусі.

Окрім того, посіви ріпаку в європейських країнах у 2018 р. сильно постраждали від посухи, а в Україні виробництво зросло, досягнувши десятирічного максимуму на рівні 2,84 млн т [1].

Отже, незважаючи на функціонування галузі ріпаківництва в Україні на екстенсивній основі, у сучасній фінансово-економічній ситуації в аграрній сфері підприємства, які спеціалізуються на вирощуванні ріпаку, в основному використовують сприятливу кон'юнктуру реалізації його насіння на експорт.

Враховуючи сучасні проблеми нераціонального використання земельних угідь й енергетичні проблеми країни, одне із пріоритетних місць може зайняти біопаливна індустрія. Підвищення економічної ефективності виробництва ріпаку потребує створення повного циклу виробництва та використання біопалива, який починається вирощуванням ріпаку, власним виробництвом біодизеля і необхідністю забезпечення переведення значної частини автотранспорту на біодизель.

На сьогодні посіви ріпаку в Україні наблизились до критичних розмірів. При цьому, за даними Укragenкоконсалтинга, лише 15-20% вітчизняних виробників ріпаку дотримуються правил сівозмін. Переважно це - агрохолдинги, а фермерські господарства не завжди мають таку можливість. На думку фахівців, основними факторами, які зумовлюють екстенсивний рівень ведення галузі ріпаківництва в Україні, є складний фінансовий стан сільськогосподарських підприємств, низький рівень культури землеробства, недотримання комплексу елементів технології вирощування.

При цьому виробництво і використання біопалива може знизити енергетичну залежність України від імпортного палива, обсяг викидів CO₂, забезпечити додаткові економічні вигоди на основі Кіотського протоколу та створити нові робочі місця.

Література

1. Обмежена пропозиція підтримує ціни ріпакової олії на європейському ринку. Информационная компания "ПроАгро Груп" [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.proagro.com.ua/news/world/20658.html>.

2. Офіційний сайт Державної служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.

3. Чередніченко О.О. Особливості функціонування олійножирового підкомплексу // Наук. вісник НУБіП України. – 2011. - № 163, ч. 2. – С. 96–101.

4. Cherednichenko O. Economic aspects of manufacture and consumption of meat and meat products. - Agricultural and Resource Economics : International Scientific E-Journal. – 2017. – Vol. 3. – No. 3. – Pp. 130–144. – Mode of access : www.are-journal.com.

5. Cherednichenko O., Bal-Prylypko L. Modern condition and development of the specialized enterprises – rape producers. 2019 IOP Conf. Ser.: Earth Environ. Sci. 315 022018

Черепньов В. С.
студент факультету менеджменту
Запорізький національний університет
Онищенко О.А.
к. н. держ. упр., доцент
Запорізький національний університет

СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРАРНОГО БІЗНЕСУ

Агросектор в Україні є одним із найсприятливіших секторів для залучення інвестицій. Існує думка, що завдяки агробізнесу Україна подолає кризу в якій знаходиться ще з часів здобуття незалежності. На думку вітчизняних дослідників питань розвитку агробізнесу в Україні, зокрема, В.А. Замлинського [4], важлива роль агросектора в соціально-економічному житті країни зумовлюється декількома факторами, такими як: сприятливі природно-кліматичні умови, географічне положення країни, можливість та уміння використовувати природно-ресурсний потенціал країни на максимум тощо.

Аналіз цін на сільськогосподарську продукцію на світовому ринку свідчить про значне їх зростання за останні роки, тим не менш, цей фактор може зіграти на користь державам з потенціалом в аграрному секторі, серед яких, безумовно – й наша країна. Звідси можна визначити чітку державну стратегію для стрімкого розвитку аграрної справи в країні [4]:

- створити сприятливі умови для ефективного розвитку стратегічно пріоритетних напрямів, враховуючи економічні, соціальні та екологічні стимули;
- значно збільшити обсяги всієї сільськогосподарської продукції на світовому ринку, тим самим збільшити конкурентоспроможність між виробниками;
- покращити умови життя в країні.

Також існують й інші питання, які потребують вирішення, зокрема:

- оптимізація контролю за доходами та податками;
- покращення інвестиційної і фінансової привабливості вітчизняного АПК;
- зважена державна політика, спрямована не на стагнацію, а на розвиток сільськогосподарського сектора.

Україна годує не тільки себе, а й інші країни. Але для цього всі громадяни України, усі ті, хто пов'язаний з аграрною сферою, повинні об'єднати свої зусилля, для того, щоб аграрний сектор не стояв на місці, а постійно розвивався.

Таким чином, можна визначити окремі чинники перспектив розвитку вітчизняного агробізнесу (табл.1).

Головним ресурсом в аграрній сфері є земля, але в Україні її використовують через договори оренди. Використовуючи такі договори, обмежуються права власників земель у її розпорядженні. Ця застаріла схема

перешкоджає вкладанню інвестицій в агробізнес та ставить власників земель в дуже не зручне становище.

Таблиця 1

Чинники розвитку агробізнесу в Україні

	Фактор розвитку	Зміст
1	Лідерство на світовому ринку в окремих сегментах продовольства	Україна є лідером з експорту соняшникової олії, одним з найбільших світових експортерів зерна, відповідно, дієвою стратегією підвищення конкурентоспроможності на світовому ринку є збільшення обсягів відповідної валової продукції сільського господарства та географічне поширення ринків збуту
2	Природно-кліматичні умови	Природно-кліматичні умови і родючі землі України сприяють вирощуванню усіх зернових культур і дозволяють отримувати високоякісне продовольче зерно, в об'ємах, достатніх для забезпечення потреб внутрішнього ринку і розвитку експортного потенціалу
3	Аграрні холдинги	Україна – одна з небагатьох країн світу, де існують аграрні холдинги, які обробляють більш ніж 6 млн. га земель сільськогосподарського призначення
4	Структури АПК	Великі структури АПК здебільшого є вертикально-інтегрованими, що передбачає об'єднання за принципом технологічного ланцюга «сировина – переробка – торговельні мережі»
5	Інвестиційний клімат	Прийнятний інвестиційний клімат в АПК, який забезпечується низькими вхідними бар'єрами, достатній рівень рентабельності інвестицій, збільшення частки інноваційних підприємств

Джерело: складено за [4]

На даний момент економічний розвиток України в плані агробізнесу неможливий без впровадження інноваційних технологій та належних інвестицій.

Таким чином необхідно зазначити, що в Україні є перспективи розвитку аграрного сектору, але, на жаль, бракує досвіду та можливостей. Отже, звідси слідує, що для реалізації значного потенціалу України в її найперспективнішій сфері вже в найближчому майбутньому потрібне переосмислення в першу чергу аграрної реформи, створення умов для ефективного розвитку аграрної сфери, а також залучення іноземних інвесторів.

Література

1. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку)/за ред.. М.В. Присяжнюка, М.В. Зубця, П.Т. Саблука, В.Я. Месель-Веселяка, М.М. Федорова.- К.: ННЦ ІАЕ, 2011.

2. Агрологістика в Україні: проблеми та перспективи (Юлія Шевченко)

3. Аграрна реформа в Україні (соціологічна діагностика) [Текст] / М. Баланівський [та ін.]; заг. ред. В. Тарасенко; НАН України, Ін-т соціології.

4. Замлинський В. А. Стан і перспективи розвитку аграрного бізнесу. Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки). 2013. № 2(2). С. 96-106.

*Чорна Н.О.
викладач,*

Дніпровський технікум зварювання та електроніки ім. Є.О. Патона

ВИКОРИСТАННЯ ХМАРНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В АГРАРНОМУ СЕРВІСІ

Аграрні підприємства, як учасники ринку стикаються з проблемою отримання якісної та достовірної інформації. Інформаційна потреба виникає для подальшого використання з метою вирощування сільськогосподарської продукції. У ринкових умовах господарювання інформація стає товаром. Сільськогосподарська інформація класифікується на внутрішню та зовнішню; вхідну, проміжну та вихідну. Для отримання різних видів інформації існують і різні джерела, наприклад, довідники, як друковані так і електронні, статті, аналітична довідка, рекламний проспекти, автоматизована база даних тощо.

Інформаційний розвиток та підтримка аграрних виробників потребує розвитку інформаційного ринку. Формування останнього спирається на ринкові механізми, світовий досвід та рекомендації, які існують і визначаються організаційними та економічними аспектами. Це в свою чергу вимагає необхідність розбудови інфраструктури з визначенням підпорядкованості інформаційних структур. Економічні аспекти формування ринку розкриваються через закони попиту й пропозиції. Тому інформаційна підтримка підприємств має враховувати життєвий цикл інформаційного продукту, ціни, джерела фінансування.

Інформаційний попит аграрних підприємств зумовлює сукупність характеристик інформаційного продукту такі як кількість, якість, обсяг, вид тощо, що необхідні під час закупівлі мінеральних добрив, насіннєвого матеріалу, техніки тощо.

Інформаційна потреба аграрних підприємств розкривається в попиті та пропозиції, об'єктивних цінах на сільськогосподарську продукцію та продукти сировини на ринку товарів. Потреби визначають зміст, обсяг, структуру, динаміку попиту, тому потреба є первинною відносно попиту і підлягає вивченню в першу чергу.

Задовольняється інформаційна потреба інформаційними послугами і способами передачі інформації як на паперових так і на магнітних, оптичних носіях, через мережі зв'язку, Інтернет за запитом.

Тому, першочерговою необхідністю в напрямку надання інформаційних послуг є розвиток аграрного сервісу, який би забезпечував надання аграрним товаровиробникам виробничих інформаційних та консалтингових послуг, що зумовлюють їх об'єктивну необхідність.

Виробництво в аграрній сфері є дуже складним. Воно включає не тільки вирощування сільськогосподарської продукції, але і перетворення її в кінцевий аграрний продукт. В процес виробництва включаються технічні, хімічні, енергетичні, фізичні, біологічні та інформаційні ресурси. Частина цих ресурсів відтворюється за межами аграрної сфери. Тому під час планування технологій вирощування та збору врожаю і його продажу, розрахунку рентабельності виникає необхідність користування інформаційними ресурсами та отримання сторонньої допомоги фахівців.

Для поширення галузевої інформації серед власних членів та громадськості України створено галузеві асоціації: "Укрмол-пром", "Укрм'ясо", "Укрцукор", "Українська зернова асоціація", "Укроліяпром", "Укрвинпром" тощо, які мають доволі розвинуті інформаційні системи.

Складовими інфраструктури ринку інформаційно-консультативних послуг у сільському господарстві є також дорадчі служби разом з агроконсалтинговими фірмами та зовнішніми центрами. Нині в Україні сільськогосподарське дорадництво як система консультування виробників сільськогосподарської продукції не набуло належного розвитку. Мережа сільськогосподарських дорадчих служб ще тільки формується — цими послугами охоплено менш як 5% сільгоспвиробників [2].

Таким чином, основним завданням аграрного сервісу є надання аграрним товаровиробникам широкого спектра як виробничих, так і інформаційних послуг з метою забезпечення підвищення продуктивності праці і досягнення кращих економічних результатів.

Науковий та технічний прогрес дозволяє сьогодні широко застосовувати в землеробстві сучасні технології під час планування та використання агротехнологій. Так, наприклад, широко використовуються бортові комп'ютерні системи, GPS-приймачі, засоби дистанційного зондування, геоінформаційні системи.

Набирають популярності системи точного землеробства, які спрямовані на підвищення продуктивності, зменшення собівартості і використовують екологічно чисті технології. Насамперед, система передбачає збір інформації про господарство, поле, культуру. Далі проводиться аналіз інформації на основі яких приймаються рішення. І тільки після цього виконується проведення агротехнологічних операцій [1].

Основними послугами агросервісу з використанням ІТ технологій є: створення електронних карт полів за допомогою GPS-приймача та спеціального програмного забезпечення. Це дозволяє точно визначити площу полів, витрати добрив, насінневого матеріалу, планувати врожайність.

Також за допомогою мобільного комплексу: техніки, GPS-приймача, бортового комп'ютера та спеціалізованого програмного забезпечення можна проводити агрохімічне обстеження ґрунту і надавати рекомендації щодо диференційованого внесення мінеральних добрив. Завдяки цьому досягається економія на добривах та підвищення врожайності сільськогосподарських культур. На підставі визначення типу ґрунту та ресурсів господарства можна

надавати послуги в розробці рекомендацій щодо вибору культур та систем землеробства.

Система комп'ютерного моніторингу врожайності – ефективний засіб визначення зміни рівня вологості та врожайності на полях господарства. З врахуванням даних про те, яка ділянка поля приносить більший врожай, виходячи з оптимізації витрат та отримання максимального прибутку, приймається рішення про диференційну обробку поля.

Поява нових інформаційно-комунікативних систем свідчить про зростання значення інформації в діяльності підприємств. Аграрні підприємства не є винятком. Взаємодія всіх ланок підприємства ґрунтується на комунікативних потоках зворотного зв'язку. Правильна передача інформації полегшує управління підприємством. Перехід до інформаційного суспільства супроводжується не тільки кількісними але й якісними змінами [3].

Електронні технології полегшують отримання, передачу інформації та спілкування на підприємстві і за його межами. Сучасні електронні технології дозволяють еволюціонувати управлінню підприємствами.

Хмарні технології – це платформа, яка постійно зберігає інформацію на інтернет-серверах і лише тимчасово кешується на стороні користувача. Починаючи 2006 року пропонується багато ідей для ведення бізнесу з використанням хмарних технологій. Це і офісні пакети, які використовуються для управління взаємовідносинами з клієнтами і програми для управління підприємством. Наприклад, компанія Google пропонує на своїх серверах зберігання інформації із наданням доступу до неї користувачам, які можуть знаходитися на далекій відстані (Google Диск). Другий зручний інструмент – Google Документ. За його допомогою можна надавати спільний доступ до документів для перегляду або редагування, що є зручним способом колективної роботи з документами. Для планування зустрічей та графіків зручним є використання Google календаря. За допомогою якого можна надавати спільний доступ для інформування про події, регламент роботи, строки виконання робіт та інше.

Такі прийоми збору, передачі, обробки інформації дозволяють користувачеві з будь-якого пристрою через хмарні технології користуватися електронною поштою, хмарним сховищем особистої інформації, переглядати файли мультимедіа та користуватися програмами для ведення бізнесу в сучасних умовах.

Таким чином, використання хмарних технологій дозволяє розширювати масштаби взаємодії, підвищувати ефективність управління документацією на підприємстві при відсутності капітальних витрат.

Література

1. Інформаційні технології в агрономії [текст] : навч. посіб. / Н.Т. Тверезовська, А. В. Нелєпова. – К. : "Центр учбової літератури", 2013. – 282 с.

2. Капралюк О. Організація інформаційного забезпечення агропромислового комплексу України / О. Капралюк // Вісник Книжкової палати. – 2018. № 7. – С.40-43

Юшкевич О.О.

к.е.н., доцент

Державний університет «Житомирська політехніка»

АКТИВІЗАЦІЯ КРЕДИТУВАННЯ ЗЕЛЕНИХ ТЕХНОЛОГІЙ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ВИРОБНИЦТВА ЗОНИ РАДІАЦІЙНОГО ЗАБРУДНЕННЯ

Використовуючи досягнення науки, слід зауважити, що виникла гостра необхідність в зміні технологічної цивілізації та наданні їй природоохоронного характеру. Актуальним в цьому аспекті є створення ефективної екологічно орієнтованої економіки, що забезпечує екологічну чистоту і конкурентоспроможність сільськогосподарської продукції, зростання виробничого потенціалу в межах господарської ємності систем [1, с.21]. Особливо реалізація таких заходів є нагальним завданням для сільськогосподарських підприємств зони радіоактивного забруднення.

Для переходу до зеленої економіки в більшості країнах світу використовуються інструменти еколога-економічного регулювання, які можна розділити на державні, ринкові та державно-ринкові. Залежно від змісту і спрямованості своєї дії ці інструменти можна об'єднати в такі групи:

– нормативні інструменти - пов'язані з розробкою і вдосконаленням законодавчої бази, що регулює еколога-орієнтовану діяльність аграрного сектору.

– інституційні інструменти - спрямовані на організаційні процеси переходу до зеленої економіки: національні та регіональні програми підтримки навколишнього середовища, а також програми сприяння «зеленим» ініціативам в сільському господарстві.

– фінансово-економічні інструменти - використовуються з метою залучення інвестиційних ресурсів для впровадження зелених технологій сільськогосподарського виробництва.

Найбільш ефективними в сучасних умовах є фінансово-економічні інструменти, так як вони пов'язані з матеріальною зацікавленістю сільськогосподарських підприємств. Крім того, саме фінансово-економічні інструменти ринкового або державно-ринкового характеру відіграють визначальну роль у фінансуванні екологічних інновацій.

Фінансові інститути можуть сприяти розвитку зелених технологій сільськогосподарського виробництва зони радіаційного забруднення за допомогою їх комерціалізації при цьому дотримуючись принципів відповідального фінансування або цілеспрямованого інвестування в екологічні проекти. В практиці розвинених країн найбільш поширеним каналом фінансування екологічно значущих проектів є банківське кредитування. В

Україні кредитування зелених технологій (екологічних проектів) не є пріоритетним напрямком для банків. Основними проблемами розвитку екологічного кредитування є недостатнє економічне обґрунтування і високі ризики проектів. Саме високі витрати і тривалий термін окупності в більшості випадків стають гальмом кредитування зелених технологій.

Держава, агробізнес та сільськогосподарське підприємство матимуть суттєві вигоди від розробки і реалізації заходів підтримки зелених технологій сільськогосподарського виробництва зони радіаційного забруднення. Кредитування зелених технологій сільськогосподарського виробництва є дієвим інструментом соціально-економічного розвитку сільськогосподарських підприємств.

Довгострокове кредитування зелених технологій сільськогосподарського виробництва розглядається в основному з боку пропозиції, але важливим є розуміння факторів та вигод (рис.1), що формують попит на таке фінансування. До них належать цілі та завдання підприємства, розробка інструментів державної політики, реакція населення і бізнесу на заходи політики.

На нашу думку, фінансові інститути, для вирішення екологічних проблем повинні зробити кілька важливих кроків: включити екологічні принципи в основу своєї ділової активності; заохочувати клієнтів до створення систем управління екологічним ризиком; брати участь в екологічних дискусіях і заходах для того, щоб створювати нові прогресивні ринки, що дають в майбутньому економічні, екологічні та соціальні переваги, а не тільки для відстоювання поточних економічних позицій.

Зелене зростання повинно фокусуватися не тільки на первинному сільському господарстві, але й системно зосереджуватися на екологічних технологіях в постачанні сільськогосподарських продуктів харчування, що включає обробку та їх збут. Внесок зеленого зростання в розвиток сільськогосподарських підприємств полягає в наступному:

– *Економічний внесок для сільського господарства* - підходи пов'язані з зеленим зростанням покращують інтерналізацію зовнішніх екологічних чинників у сільськогосподарському виробництві та можуть збільшити економічну віддачу для фермерів за рахунок більш ефективного вхідного використання та управління ресурсами.

– *Екологічний вклад в розвиток сільськогосподарських підприємств* - довгострокова ефективність сільськогосподарських підприємств нерозривно пов'язана з раціональним використанням природних ресурсів. Наприклад, загальні сільськогосподарські показники в останні роки в країнах ОЕСР покращилися у зв'язку з екологічними інвестиціям фермерів та агропромислових підприємств. В результаті сільськогосподарський баланс поживних речовин відновився та стабілізувалась ерозія ґрунтів. Підвищилася ефективність управління водними ресурсами – за допомогою поливної води, утримання дощової та повторного використання стічних вод – сприяли збереженню державних та приватних інвестицій в сільське господарство.

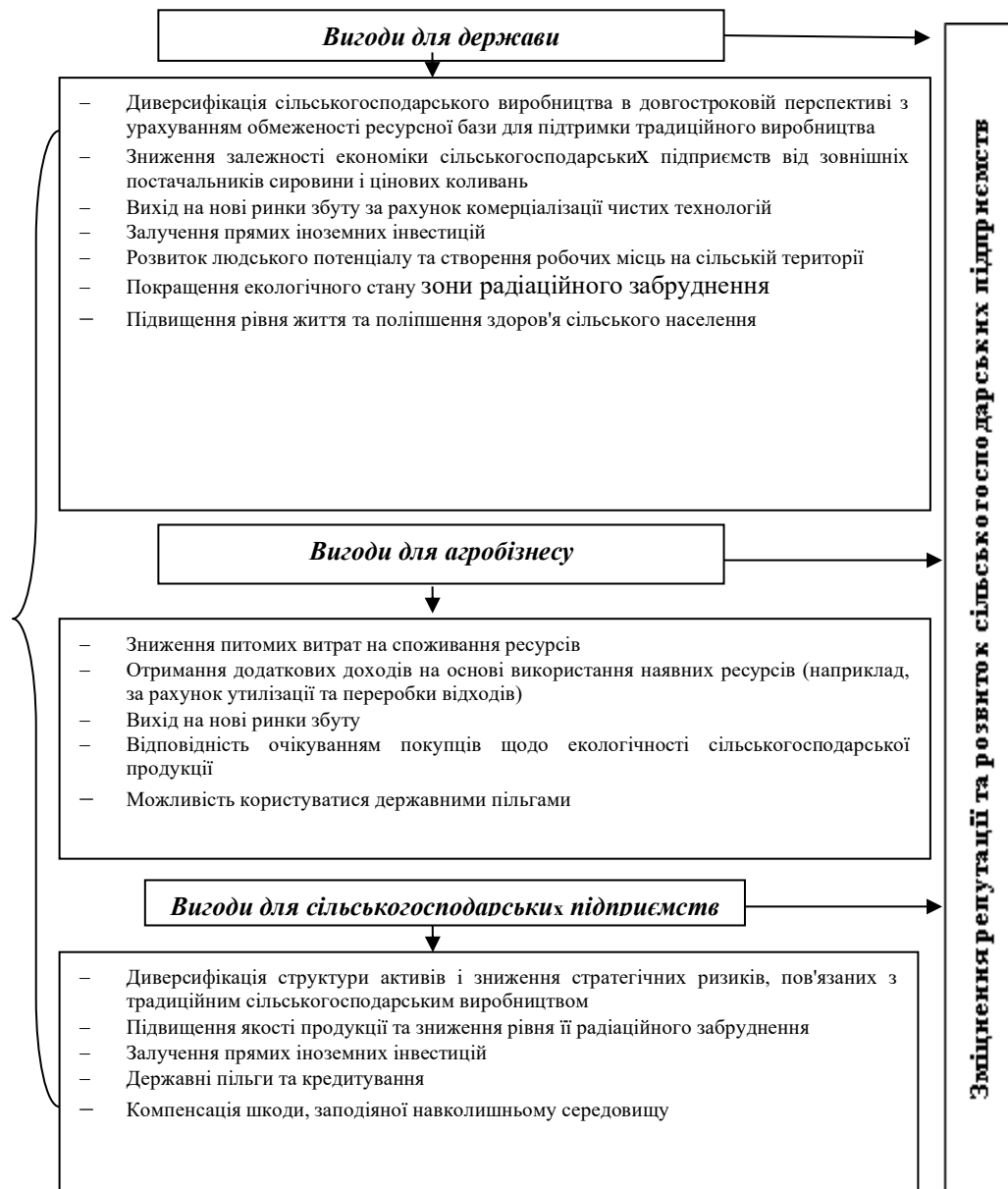

Рис. Вигоди від кредитування зелених технологій сільськогосподарського виробництва зони радіаційного забруднення

– *Соціальний внесок в розвиток сільськогосподарських підприємств* – регулювання розвитком сільськогосподарських підприємств на основі зеленого зростання полягає в підвищенні життєздатності сільської економіки та підвищенні соціального добробуту сімей аграрників. Розвиток сільськогосподарських підприємств на основі зеленого зростання виправляє несправедливість в розподілі доходів підприємств й полегшує навантаження на навколишнє середовище. У минулому через заходи підтримки сільського господарства не вдалося поліпшити власний капітал індивідуального сектору, вони, як правило розподілялися на користь корпоративного сектору.

Література

1. Білоконь В.М. Застосування інструментів сталого розвитку зеленої економіки в рамках реалізації нової державної екологічної політики України / В.М. Білоконь // Зелений бізнес: життя заради майбутнього: Тези доповідей

Міжнародної науково – практичної конференції, Київ, 5 – 6 квітня 2012 р. За ред. В.Д. Базилевича та Д. Вальтера. – К.: Обрії, 2012. – С. 20 – 25.

*Яценко В.
студентка фак-ту менеджменту
Запорізький національний університет
Гуржій Н. М.
д.е.н., проф.
Запорізький національний університет*

КООПЕРАЦІЯ АГРАРІЇВ ЯК ІНСТРУМЕНТ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЇХНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

В існуючих умовах доволі складно вести діяльність самотужки в агропромисловому секторі. Це відноситься як до невеликих фермерських господарств, так і до значних агропідприємств. Великій кількості дрібних та середніх сільськогосподарських підприємства важко протидіяти жорсткій конкуренції з боку добре організованих та великих агроструктур. Як показує світовий досвід у даній сфері найвигіднішим рішенням поліпшення їхньої діяльності, збільшення продуктивності та вирішенням інших питань є об'єднання аграріїв, так звані сільськогосподарські кооперативи.

Аналіз останніх наукових досліджень свідчить, що питанню розвитку сільськогосподарського кооперативного руху в Україні присвятили свою увагу велика кількість вітчизняних вчених-економістів, а саме М. А. Лендел, М. Й. Малік, В. К. Збарський, Ю. В. Герасименко, М. П. Талавиря, Л. А. Суліменко, Л. М. Газуда, В. В. Зіновчук, Ю. А. Лузан, В. В. Гончаренко, Л. В. Молдован тощо. Однак перспективи та проблеми розвитку сільськогосподарської кооперації через їх актуальність потребує подальшого дослідження. Низка аспектів організації об'єднань аграріїв залишається малодослідженими та потребують деталізації та розробки.

Метою даного дослідження є обґрунтування необхідності створення та розвитку сільськогосподарських кооперативів та окреслення їх особливостей з огляду на світову глобалізацію.

Згідно Закону України «Про сільськогосподарську кооперацію» кооператив це юридична особа, утворена фізичними та (або) юридичними особами, на умовах добровільного членства для задоволення потреб, шляхом здійснення спільної діяльності [1].

Існує два типи таких кооперативів – виробничий та обслуговуючий. Сільськогосподарський виробничий кооператив (СВК) утворюється виключно задля здійснення спільної виробничої або іншої господарської діяльності, на умові безпосередньої участі членів у виробничому процесі з метою отримання прибутку. Обслуговуючий кооператив в свою чергу утворюється з метою організації обслуговування, яке покликане знизити витрати підприємств-членів, збільшити доходи та захистити їх економічні інтереси та поділяється на: переробні, заготівельно-збутові та постачальницькі. У випадку поєднання

декількох видів діяльності утворюються багатофункціональні кооперативи. Головною відмінністю між цими двома типами сільськогосподарських об'єднань є те, що найголовнішою метою існування виробничого кооперативу є отримання прибутку, в той час як обслуговуючий кооператив не має на меті отримання прибутку та є неприбутковою організацією.

Аналіз прикладів чинних об'єднань виробників сільськогосподарської продукції, дає можливість стверджувати, що найбільш поширеними й ефективними є асоціації та кооперативи. Зокрема, в Україні існують та діють такі об'єднання:

- асоціація (Асоціація виробників молока України, Асоціація «Укртваринпром», Всеукраїнська асоціація імпортерів м'яса та м'ясопродукції);
- сільськогосподарський обслуговуючий кооператив (Козацька зернова компанія, Всеукраїнський фермерський кооператив «Фермер України»);
- сільськогосподарський виробничий кооператив (СВК «Замчисько», СВК «Молоко-країна»).

Обирати форму об'єднань необхідно залежно від мети, форми участі, складу учасників об'єднання, а також, зважаючи на власні цілі та масштаби діяльності. Наприклад, для невеликих, одноосібних фермерів більш доречним буде обрати форму кооперативу, а у випадку агропідприємств – асоціацію.

За даними Державного комітету статистики України станом на 1 листопада 2019 року в Україні налічується 1007 сільськогосподарських виробничих кооперативів та 1265 обслуговуючих кооперативів. За аналогічний період минулого року кількість склала 1004 та 1186 об'єднань відповідно. Таким чином, проаналізувавши статистичні дані, можна зробити висновок, що розвиток кооперативного руху в Україні відбувається доволі повільно [2].

Це можна пояснити в першу чергу складною процедурою оформлення статусу сільськогосподарського кооперативу, яка включає 8 етапів.

Перший етап – це створення ініціативної групи, тобто необхідно зібрати необхідну кількість сільськогосподарських виробників, які згодні на утворення даної організаційної одиниці.

Другий етап – це розробка концепцій діяльності кооперативу, тобто необхідно чітко визначити мету майбутньої діяльності, її зміст та напрямки.

Третій етап – це визначення юридичної адреси та найменування.

Четвертий етап – це підготовка статутних документів кооперативу, які мають містити основні аспекти функціонування організації та ключові відомості про неї, а саме найменування, мету створення, склад засновників та їх обов'язки та права і багато іншого.

П'ятий етап – це організація та проведення установчих зборів, на яких повинні прийняти рішення щодо утворення кооперативу, затвердити статут та призначити відповідальну особу за державну реєстрацію.

Шостий етап – це підготовка необхідного пакету документів для реєстрації та його подання до органу держреєстрації. Цей етап є найбільш трудомістким, оскільки збір усіх необхідних довідок може зайняти довгий час.

Сьомий етап – це відкриття рахунку в банку та виготовлення печатки. Виготовлення печатки необхідно лише у випадку, якщо це передбачено статутними документами кооперативу.

І на останок восьмий етап, який використовується тільки для обслуговуючих сільськогосподарських кооперативів – це розробка та затвердження Правил внутрішньогосподарської діяльності, які є нормативним документом об'єднання і окреслюють процедуру реалізації статуту [1].

Проте кооперативний рух в Україні уповільнює не лише бюрократичний аспект оформлення статусу такого об'єднання, а й суперечності в законодавчій базі. А саме в Законі України «Про сільськогосподарську кооперацію» зазначено, що обслуговуючі кооперативи не мають на меті отримання прибутку, тобто є неприбутковими, а значить не мають плати прибуток на дохід. В той самий час як в Податковому кодексі дане об'єднання не зазначене в категорії неприбуткових організацій, що створює не відповідність двох нормативних документів між собою.

Другим аспектом негативного впливу на розвиток кооперації в агропромисловому секторі є низька обізнаність аграріїв в питанні переваг сільськогосподарської кооперації та брак кваліфікованих працівників в даній сфері. Це можна пояснити тим, що малі та середні сільські підприємства даного сектору втрачають популярність та не здатні заохотити до роботи кваліфіковані та молоді кадри.

Ну і нарешті неналежна державна підтримка та фінансування розвитку агропромислової кооперації та нездатність належним чином проінформувати підприємців про переваги об'єднань такого типу [3].

Таким чином, проаналізувавши стан розвитку сільськогосподарської кооперації в Україні, ми дійшли висновку, що по-перше, законодавча база потребує узгодженості та внесення поправок. По-друге, державі необхідно заохочувати об'єднання аграріїв, оскільки це сприятиме використанню ресурсного потенціалу сільського господарства у повному обсязі. По-третє, необхідно вивчати та впроваджувати іноземний досвід у даному питанні.

Література

1. Закон України «Про сільськогосподарську кооперацію» [Електронний ресурс]: Закон України від 17.07.1997 р. № 469/97 (в редакції від 20.11.2012 № 5495-VI). - Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5495-17>.

2. Офіційний сайт Державної служби статистики. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

3. Ярема Л. В. Сільськогосподарські кооперативи: проблеми і перспективи / Л. В. Ярема / Економіка та управління національним господарством. – 2018. – №19. – С. 276-281

Секція 3. Ринкові трансформації розвитку земельних відносин в Україні: результати, перспективи, наслідки

Hmyria V.P.

*Associate Professor, Candidate of Science (Economics),
Cherkassy State Business College*

**FINANCIAL ASPECTS OF THE ORGANIZATION OF THE
AGRICULTURALLY USED AREAS MARKET**

The current state of development of the Ukrainian agrarian sector is characterized by the reduction of agriculturally used areas, crop areas, which leads to a decrease in crop yield and gross production, worsening of the food situation in the country due to the world trends in the market situation of farm production.

One of the specific markets is the land market, which has many features that distinguish it from other markets. So far, the land market in Ukraine has been clearly differentiated depending on its usage. Because of the natural resource potential Ukraine is one of the wealthiest countries in the world.

The land market is an important segment of the market economy and provides for the realization of relations between its subjects. Land is regarded as an operational or exhaustive resource in the economy. The special status of land in the economy of the country and its properties determine a number of specific features of this market:

- the size and nature of the demand and supply of land, due to the political system of society, geographical, historical factors, the state of infrastructure and the level of development of the region as a whole, as well as the irrationality of its value;
- Lands differentiated in quality and positioning. The additional investment of labor and capital makes it possible to economically improve fertility and obtain a large return on land, which is practically possible in virtually any area;
- The limited supply of land resources is exacerbated by private property relations. In a market environment, landowners prefer not to sell their land, but to lease it for a stable income. Therefore, even a small part of the land fund is offered for sale, which is not an adequate response to the growing demand;
- Legal registration of transactions in the land market requires mandatory state registration and complex, expensive legal registration. This requires the presence of the state in the processes of market regulation.

At present, almost the only income for many peasant owners of land shares is to receive rent from their lease at unreasonably low rates. The total amount of payments for the lease of land shares in 2016 actually amounted to UAH 12,9 billion, which is based on 1 ha amounting to UAH 862 [1, p. 7]. This is a very small income, even in Ukraine. Whereas, "in developed countries with an open land market, not only the cost of buying, but also renting land, which reaches \$ 250- \$ 700 per hectare, is increasing" [1, p. 45]. As a rule, countries with open market are the most successful, they have higher Gross Domestic Product per capita and higher value added in the agricultural sector.

At the present stage, it can be stated that formed in Ukraine land relations do not contribute as much as they impede effective use of land-resource potential. Ago land has always been, is, and will remain a special object of social relations, characterized by spatial limitations, irreplaceable, constant location, etc. The value of the earth as a leading human development resource in rural areas, where it is not only a spatial basis but also a major means of production, it is difficult to overestimate.

It is necessary to develop the potential of Ukraine's land resources comprehensively address the issue of state land formation policy, determine the direction of regulation of land relations. First of all, you need to create a legal one space in the land market, a system of protection of property rights to ensure the economic security of the country and to create an attractive investment environment, in that numbers of foreign ones. A prerequisite for the civilized development of the land market is the maintenance of the state land cadastre and land monitoring. So far the system the land cadastre remains unformed.

Some parcels of land cannot be objects cadastral records as these land resources are not delimited by ownership levels and remain at the disposal of the state. In addition, land the agricultural holdings that remain in the form of shares are not physically isolated on the terrain, and therefore they cannot to be objects of cadastral accounting and registration. The cadastral value of the objects is economically insufficiently substantiated, as this account is kept mainly focused on technical and legal characteristics.

The state must not only keep records of land resources, but also to be responsible for the condition of the lands, to monitor their use and protection. Stability of land purpose, preservation of agricultural land in the first place, preventing their unjustified transfer into less efficient forms uses are intended to ensure the food security of the country.

This is especially true in the context of the global food crisis, when there is a growing struggle for natural resources in the world, including for agricultural land. To hold the earth in agriculture, you need to create some economic mechanism, in particular in the form of fiscal mechanisms for influencing the development of the land market.

References

1. Martyn A. H. (2011). Rehuliuvannia rynku zemel v Ukraini [Adjusting of market of earth is in Ukraine]. Kyiv : «Ahrar Media Hrup» [in Ukraine].
2. Avramenko T.P. (2006). Resource potential of earth of the agricultural setting and his rational use // Agrarian science and education. 5-6, 125-128 (in Ukr.).
3. Gmyria V.P., Vlasiuk S.A. (2013). Market of earth of the agricultural setting in Ukraine: the modern state and problems of development // Economist. 3, 34-35 (in Ukr.).

РИНКОВІ ТРАНСФОРМАЦІЇ РОЗВИТКУ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН В УКРАЇНІ ТА ЇХ СОЦІАЛЬНІ НАСЛІДКИ

За час проведення земельної реформи, яка триває в Україні з 1990 року, відбулася демонополізація державної форми власності на землю. Об'єктом реформування стали землі майже 12 тисяч господарств, 6,91 мільйонів селян отримали право на земельну частку (пай) [1]. Однак це не стало потужним поштовхом для розвитку ринкових відносин «на селі». І це явно відчутно. Хоча агропромисловий комплекс України генерує 18 мільярдів доларів українського експорту, найбільша питома вага в українському експорті - 36,4% належать продукції аграрної та харчової промисловості [2]. Здавалося б, не все так погано. Проте наразі в сільській місцевості існують суттєві соціальні проблеми, пов'язані перш за все з тим, що молодь масово виїжджає до міст. Більшість молодих людей пояснюють це тим, що не бачать тут жодної перспективи на майбутнє. Це означає, що немає, де працювати. Агрокорпорації приходять на місце колишніх колгоспних ферм і забирають робочі місця. Проблема загальновідома. Безробіття призводить до алкоголізму та психічних розладів серед молоді. Про те, що в селі залишається велике безробіття, неодноразово визнавав й міністр соціальної політики А. Рева. Аграрна галузь в Україні – одна з перспективних сфер країни, поряд з промисловістю і ІТ-індустрією. Це третя за попитом на робочі руки сфера, після виробництва (21,2%) і роздрібною торгівлі (15,8%). 12,9% серед усіх зареєстрованих безробітних, наприклад, в липні 2019 року, – працівники з сільського господарства, це 4 місце в рейтингу по безробіттю. Серед видів економічної діяльності найбільш поширеною неформальною зайнятістю була в сільському, лісовому та рибному господарствах (43%), оптовій та роздрібній торгівлі, ремонті автотранспортних засобів (19%) та в будівництві (15%) [3]. Проблема криється не тільки в тому, що сучасні бізнесмени не вміють грамотно (згідно теорії маркетингу) шукати кадри, це навіть другорядне, а в тому, що для роботи на землі, для реалізації власних проектів молодим людям потрібен стартовий капітал, потрібно житло і взагалі робота, яка б забезпечувала нормальну зарплату й достойний рівень життя. Сьогоднішній претендент бажає не просто знати, на яку винагороду він може розраховувати, а й чи може та чи інша агрофірма (компанія) надати соціальний пакет. Час змінився, змінилися й уподобання сучасних працівників. Вітчизняні експерти кажуть про збільшення заробітної плати в агросекторі. Аналітика онлайн-платформи видання «Економічна правда» показує, що середня зарплата високооплачуваного фахівця в категорії "Сільське господарство", землевпорядника, становить 19 тис. грн., вальника 17,1 тис. грн, ветеринара - 13,9 тис. грн, механіка - 12,4 тис. грн, механізатора - 12 тис. грн. Це вище, ніж середня місячна зарплата по країні, яка навесні і на початку літа 2019 року становила близько 10,5 тис. грн [4]. Ця тенденція, безперечно, є позитивним явищем. Але сучасний ринок праці України продовжує характеризуватися

дисбалансом між попитом і пропозицією робочої сили, що відображається у професійно-кваліфікаційній невідповідності між вимогами і фактично наявним у працівників професіям і рівнем кваліфікації.

Існуючий дисонанс якісної та кількісної підготовки кадрів призводить до підвищення структурного безробіття, що негативно впливає на ефективність функціонування економіки. Сучасні структурні зрушення на ринку праці обумовлені трансформацією суспільних і економічних відносин в сучасному глобалізованому світі. Стрімкий розвиток економіки знань, інформаційних технологій спричиняє зміни в змісті та формах праці. Відбувається й посилення конкуренції в усіх сферах людської діяльності, в тому числі на ринку праці. У свою чергу це, потребує оновлення системи регулювання ринку праці. Отже на часі відродити систему підготовки висококваліфікованих робочих професій. Слід визнати, що Державна служба зайнятості недостатньо добре вивчає потреби сільського ринку праці в цьому аспекті. З метою забезпечення професійно-кваліфікаційного рівня шукачів роботи вимогам роботодавців, у січні-жовтні 2018 року за сприяння Державної служби зайнятості 136 тис. безробітних проходили професійне навчання. Зокрема, кількість безробітних, які навчалися у центрах професійно-технічної освіти державної служби зайнятості, зросла на 13% та становила 46 тис. осіб. Професіями, які здобули безробітні, є: перукар, тракторист-машиніст, кухар, водій, електрогазозварник, манікюрник, продавець, швачка, адміністратор, кравець, касир, машиніст котельної, кондитер. Між тим за професійними групами, найбільший попит сільських роботодавців спостерігається на кваліфікованих робітників з інструментом (23%), з обслуговування, експлуатації устаткування та машин (22%) [3]. Наразі селу конче потрібні медичні сестри, механізатори, агрономи, будівельники, слюсарі, нотаріуси, механіки з ремонту сільгосп- та побутової техніки тощо.

Якщо звернутися до результатів дослідження «Оцінка попиту на професії, які затребувані на ринку праці», підготовленого ПРООН, то видно, що специфіка роботи професійних рекрутингових компаній, які здійснюють пошук роботи та працевлаштування працівників на комерційній основі впливає також на формування змісту баз даних цих інформаційних посередників. Поза увагою зазначених структур доволі часто залишається ситуація з попитом-пропозицією робочої сили у багатьох виробничих галузях української економіки, а в адміністративно-територіальному плані – у сільській місцевості та невеликих містах. Ситуація саме в цих ланках вітчизняного ринку праці дуже часто є найбільш проблематичною. Зокрема, у таких областях як Кіровоградська, Волинська, Полтавська і Тернопільська, де висока частка сільського населення, а міське населення проживає переважно у порівняно невеликих населених пунктах, нижчий рівень зайнятості населення і вищий рівень безробіття не лише порівняно із середньоукраїнськими показниками, а й з аналогічними показниками інших областей України. Водночас у Дніпропетровській, Одеській, Харківській, Київській областях і м. Києві, де наявність великих міст сприяє формуванню потужного та диверсифікованого місцевого ринку праці, ситуація із зайнятстю населення та безробіттям краще, ніж в інших регіонах

України. Так, за даними вищезгаданого дослідження, у **Дніпропетровській області** роботодавці найчастіше шукали фахівців у сфері державної служби, бухгалтерського обліку, аудиту, праці та зайнятості, маркетингу (в цю категорію попадають переважно менеджери з продажів). Сумарно вакансій у сфері торгівлі та послуг є найбільше, якщо рахувати також керівників, продавців, службовців, що обслуговують клієнтів, та інших працівників, що надають послуги. Серед інших затребуваних професійних категорій – секретарі та службовці, що виконують операції за допомогою клавіатури або зайняті з цифровими даними (сюди входять секретарі, адміністратори, офіс-менеджери, а також копірайтери, SMM, SEO та інші), а також кваліфіковані робітники [цит. по:3].

Фундаментальною проблемою для нашого суспільства є низький рівень освіти в сільських школах. Про це багато йдеться у вітчизняному інформаційному просторі. Знову таки молоді, добре підготовлені вчителі математики, хімії, фізики, інформатики воліють, насамперед, займатися репетиторством у містах, аніж їхати працювати в сільську місцевість. Інколи в ЗМІ з'являються поодинокі приклади, коли місцеві органи самоврядування запрошують на роботу потрібних фахівців із наданням житла, земельних ділянок і деяких інших преференцій. Добре відомі приклади інших країн, де громади опікуються підготовкою кадрів «для себе», надаючи для цього кредити, або здійснюють оплату за умови повернення в рідне село після навчання.

Для України також актуальними є внутрішні чинники соціально-економічної нестабільності, пов'язані із посиленням соціальної напруги в суспільстві на фоні зниження рівня життя, погіршенням умов зайнятості, територіальними та професійно-кваліфікаційними диспропорціями між попитом і пропозицією на ринку праці, загостренням ситуації на локальних ринках праці. Це пояснює існування проблем, але не виправдовує їх, і навпаки змушує серйозно замислитися над їх усуненням. Сучасне село суттєво страждає через нерозвинену інфраструктуру, тобто відсутність нормального регулярного автобусного сполучення з великими містами, відсутність аптек, фельдшерських пунктів, шкіл, поштових відділень. Пресловута політика оптимізації привела до зниження рівня медичного обслуговування, спостерігається занепад і в культурному житті селян. Сьогодні велику надію люди покладають на продовження процесу децентралізації, на те, що з'являться кошти для вирішення нагальних соціальних проблем. Трансформація земельних відносин в аграрній сфері відповідно до вимог ринкової економіки не буде успішною доки у жителів сільських територій не з'явиться мотивація зробити землю сенсом свого життя.

Література

1. Бестанчук О. Особливості трансформації земельних відносин в умовах недосконалого інституційного середовища. URL: [file:///C:/Users/ASUS/Downloads/ecan_2012_10\(2\)__5.pdf](file:///C:/Users/ASUS/Downloads/ecan_2012_10(2)__5.pdf)
2. Україна збільшила експорт товарів на 12,7%. URL: <https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/2550325-ukraina-zbilsila-eksport-tovariv-na-127.html>

3. Як змінився ринок праці в Україні. URL: <https://robotodavets.org.ua/2018/12/12/yak-zminyvsya-rynok-pratsi-v-ukrayini.html>

4. Як задовольнити кадровий голод в агросекторі. URL: <https://www.epravda.com.ua/columns/2019/10/18/652710/>

*Білозерська О.С.
студентка
Запорізький національний університет
Давиденко О.О.
к.ю.н., ст. викладач
Запорізький національний університет*

СУЧАСНІ АСПЕКТИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ АГРОПРОМИСЛОВОГО КОМПЛЕКСУ В УКРАЇНІ

Важливим правовим засобом належного здійснення заходів по реформуванню суспільних відносин в агропромисловому комплексі (далі- АПК) є науково-обґрунтована, взаємоузгоджена система законодавства агропромислового комплексу України.

Завданням нормативно-правового регулювання АПК є засвоєння основних правових інститутів аграрного, земельного, екологічного права, вивчення теоретичних засад правового регулювання відносин в АПК, вміння орієнтуватися у системі законодавства в АПК [1, с. 7,15].

Метою цього дослідження є розробка рекомендацій щодо вдосконалення нормативно-правової бази регулювання суспільних відносин в аграрному секторі на основі дослідження наукової думки з предмета розгляду та аналізу аграрного законодавства України [2, с. 69].

Економічний розвиток нашої держави тісно пов'язаний з активним розвитком агропромислового комплексу, який є невід'ємною складовою сектору народного господарства України. Правове забезпечення регулювання аграрних відносин у державі – основа правової системи та якісного втілення в життя основних засад Стратегії розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року.

Одними з вагомих проблем правового регулювання в АПК України є:

- нестабільність конкурентних позицій вітчизняної сільськогосподарської продукції на зовнішніх ринках внаслідок не завершення адаптації до європейських вимог щодо якості та безпечності харчових продуктів;
- втрати продукції внаслідок недосконалості системи логістики її зберігання та інфраструктури аграрного ринку загалом;
- незавершеність земельної реформи тощо.

Тому для подальшого можливого вступу України до Європейського Союзу нашій державі необхідно проаналізувати й привести у відповідність до європейських стандартів велику кількість нормативно-правових актів, що регулюють діяльність у сфері аграрного сектору економіки. Загалом у більшості розвинутих країн світу роль аграрного сектору є однією з

найважливіших. Тому чинна влада нашої держава мусить усвідомити необхідність підтримки агропромислового комплексу і розробки дієвих інструментів її надання.

Стратегія розвитку аграрного сектору економіки на період до 2020 року, затверджена Кабінетом Міністрів України, спрямована на формування ефективного, соціально спрямованого аграрного сектору економіки, що повинен задовольнити потреби внутрішнього ринку та забезпечити провідні позиції у світі. Метою Стратегії є створення організаційно-економічних умов з метою ефективного розвитку аграрного сектору через дотримання єдності економічних, соціальних та екологічних інтересів суспільства для стабільного забезпечення населення якісною, безпечною, доступною вітчизняною сільськогосподарською продукцією та промисловістю сільськогосподарською сировиною.

За результатами аналізу нормативноправових актів, прийнятих за останні три роки, які регулюють діяльність аграрного сектору, можна дійти висновку, що наша держава робить активні кроки для виходу України на світовий рівень в організації агробізнесу. Одним із таких важливих кроків є затвердження Єдиної комплексної стратегії та плану дій розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на 2015–2020 роки. Водночас нагальним є створення дієвих механізмів запровадження існуючих норм у реальне життя та визнання нашого товаровиробника конкурентоспроможним на світовому ринку. Станом на сьогодні в Україні активно відбувається процес формування нормативно-правової основи в аграрному секторі економіки, який є достатньо об'ємним і довготривалим. Через збалансоване впровадження європейських вимог до якості та безпечності сільськогосподарських і харчових продуктів, стимулювання виробництва продукції з високою доданою вартістю з приведенням норм чинного законодавства до європейських стандартів аграрний ринок України стане конкурентоспроможним на світовому ринку [3, с. 24, 26–28].

Отже, аграрне право України — це комплексна, інтегрована і спеціалізована галузь права, яка охоплює сукупність правових норм, що регулюють аграрні відносини у сфері виробничої та пов'язаної з нею сільськогосподарської діяльності під час використання земель сільськогосподарського призначення суб'єктами аграрного господарювання. І на сьогоднішній день, ця сфера потребує значного вдосконалення нормативно-правової бази, усунення прогалин та прийняття нових законодавчих актів.

Література

1. Мельничук О.Ф., Опольська Н.М. Законодавство та право в агропромисловому комплексі України. Навчальний посібник. Вінниця. 2011. 319 с.
2. Кучерява К.Я. Удосконалення нормативно-правової бази регулювання процесів кооперації в аграрному секторі. Вісник НАДУ при Президентіві України (Серія «Державне управління»). 2017. 69 с.
3. Олашин М. Аграрна політика : державне регулювання. Львів. 2018. 28 с.

*Бірюков Т.
студент фак-ту менеджмент
Запорізький національний університет
Гуржій Н.М.
проф., д.е.н., доц.
Запорізький національний університет*

СКАСУВАННЯ МОРАТОРІЮ НА ПРОДАЖ УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ: РИЗИКИ, МОЖЛИВОСТІ, ПЕРСПЕКТИВИ

За підсумками поточного року до країн ЄС було експортовано 41,3% продукції агропромислового комплексу та харчової промисловості, а агросектор став лідером по укладанню найдорожчих договорів. Враховуючи те, що агропромисловий комплекс є одним з основних бюджетоформуючих секторів національної економіки України, агробізнес відкриває перспективи лідерства для нашої держави на світовому ринку [1]. В Україні 71% землі (42,7 млн га) є територіями сільськогосподарського призначення (25% з них є власністю держави). Проте ми маємо повністю нерегульоване земельне законодавство [2].

1 січня 2020 року в Україні завершується дія мораторію на продаж сільськогосподарських земель, що, в свою чергу, створює низку ризиків і можливостей для українських виробників сільськогосподарської продукції. У Верховній Раді вже зареєстровано відповідний урядовий законопроект про відкриття земельного ринку, який передбачає, що право власності на земельні сільськогосподарські землі можуть набути громадяни України, вітчизняні компанії, територіальні громади та держава. Що стосується іноземних громадян і осіб без громадянства, то вони мають право володіти земельними ділянками тільки в тому випадку, коли вони її отримали у спадок, але будуть зобов'язані продати угіддя впродовж року.

Сьогодні Україна залишається єдиною країною Європи, у якій відсутній ринок землі. Зняття мораторію на продаж сільськогосподарської землі, з одного боку, є логічним кроком розвитку українського агропромислового комплексу, що в свою чергу матиме низку переваг для України в цілому:

1. Розвиток кредитування під заставу землі, за рахунок участі іноземців у статутному капіталі українських юридичних компаній.
2. Створення сприятливих умов для іноземних інвестицій.
3. Прозорість у стосунках між громадянами України і владою.
4. Оновлення застарілих технологій та розвиток вітчизняних сільськогосподарських виробників.
5. Посилення привабливості АПК України на світовому ринку.
6. Підвищення цін на земельні ділянки, що вигідно і для виробників і для держави [3].

Сьогодні за умов мораторію на продаж сільськогосподарських територій, власники землі не мають можливості залучити фінансові ресурси під заставу земельної ділянки задля розвитку аграрного виробництва. Проте у разі зняття

мораторію, за відповідним урядовим законопроектом, теоретично іноземні громадяни отримають можливість купувати земельні ділянки лише через участь у статутному капіталі юридичних компаній, що створені в Україні за українським законодавством, які можуть продавати або купувати землі з метою розвитку кредитування під заставу землі.

З метою заохочення іноземних інвестицій в агропромисловий комплекс України та створення передумов купівлі земель малими фермерськими господарствами, на 2020 рік у бюджеті України закладено 4,4 мільярда гривень. Український уряд поставив задачу забезпечити фермерам можливість отримувати кредити на придбання землі за ставкою не більше 5 % на рік.

Проте питання про зняття мораторію на продаж викликало обурення серед суспільства та сільськогосподарських виробників. За результатами соціальних опитувань більшість українців виступають за продовження мораторію на купівлю-продаж українського чорнозему [4]. Так, 60,9% міських жителів і 68,9% сільських проголосували б за продовження мораторію. Майже 70% опитаних вважають референдум з питань відкриття ринку землі і зняття мораторію на її продаж необхідними заходами [5]. За результатами соціологічного дослідження, відносно високий рівень підтримки ринку землі спостерігається серед молодих респондентів з рівнем доходу вище середнього та власників паю, які його самостійно обробляють. Серед можливих ризиків та негативних наслідків відкриття продажу землі в Україні можуть бути такі:

1. Посилення конкуренції з боку іноземних компаній.
2. Загроза зосередження українських земель у невеликої кількості приватних компаній.
3. Ризик падіння виробництва та експорту продукції АПК, втрата робочих місць через викуп земель в українських інвесторів крупними транснаціональними корпораціями.
4. Можливість нецільового й безвідповідального використання землі через недосконалість законодавчої бази.
5. Відсутність гарантії, що скасування мораторію сприятиме виходу з кризи, адже виходу з кризи сприяє зміна структури капіталу, наприклад відкриття нових підприємств, розвиток або модернізація нових сфер господарювання та нових ринків).

Продаж та придбання землі компаніями, кінцеві бенефіціари яких можуть бути іноземці, може спричинити посилення конкуренції. Хоча у законопроекті й передбачено, що у власності однієї особи сукупна площа ділянок не може перевищувати 15 % в одній області та 0,5 % в Україні, а пріоритет на купівлю землі матиме орендар, у сільськогосподарських виробників все одно виникає обурення. Окрім того, Українська Асоціація фермерів та приватних землевласників не довіряє українському уряду щодо питань підтримки малих фермерських господарств, вважаючи, що в результаті зняття мораторію, землі скупить невелика кількість приватних компаній. Так учасники Асоціації вимагають внесення змін до Конституції України, що саме українські фермерські господарства, а не великі компанії, матимуть пріоритетне право на купівлю українського чорнозему [6]. Так комітет Верховної Ради України з

питань аграрної і земельної політики стверджує, що більше ніж у 90% договорах оренди передбачено право на пріоритетний викуп сільськогосподарських територій для того, хто обробляє цю ділянку. Таким чином, це право є ефективним способом викупувати землю тим, хто господарює на ній. Власники земель будуть продавати сільськогосподарські території передусім тим, з ким вони працювали раніше та від кого вони щороку отримували орендну плату. Окрім того український уряд у разі відкриття ринку землі в Україні гарантує відстрочку продажу землі іноземним громадянам на кілька років. Проте вітчизняні виробники все одно вбачають у знятті мораторію на продаж українських чорноземів ризик зниження їх шансів бути активними учасниками ринку. Ще одним важливим фактором, що може негативним чином вплинути на відкриття ринку землі, залишається ситуація на сході України. В нашій державі досі триває війна, а значна частина території України контролюється Російською Федерацією. Зняття мораторію на продаж іноземцям сільськогосподарських земель може призвести до ще більшої окупації українських територій, адже російські підприємці давно мають паспорти країн ЄС, Великої Британії, США та інших. Таким чином привласнення іноземними інвесторами українських сільськогосподарських угідь може стати цілком реальним, про що також свідчить закордонний досвід наших сусідів - країн Прибалтики. Національні виробники не зможуть залишатися активними учасниками ринку та конкурувати з іноземними компаніями.

Отже, питання зняття мораторію на продаж українських чорноземів залишається не вирішеним в українській політиці вже майже 15 років, а відкриття ринку землі для видачі кредитів – головною вимогою міжнародних кредиторів до української влади. Українські експерти продовжують наголошувати на поетапному відкритті національного ринку землі, тому що в нашій державі досі відсутній аудит земельних ділянок, а також відповідна інфраструктура. У будь якому разі зняття мораторію вимагає від уряду перегляду відповідних законів, що регулюють земельні питання в Україні та ретельного обговорення усіх суперечливих питань законопроекту.

Література

1. Інформаційна платформа InVenture | Інвестиції в Україні. События и предстоящие мероприятия в сфере инвестиций. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://inventure.com.ua/tools/events/xi-mizhnarodna-konferenciya-vedennya-agrobiznesu-v-ukrayini>.

2. Офіційна сторінка 112.ua. Новости Украины и мира. Мораторий на продажу земли: В дело вступает ЕСПЧ. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://112.ua/mnenie/moratoriy-na-prodazhu-zemli-v-delo-vstupayet-espch-448260.html>.

3. Міжнародний громадський канал новин BBC News/Затяжной мораторий: что мешает Украине открыть рынок земли. – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-russian-46591677>.

4. Офіційний сайт порталу новин України «Delo.ua»/Бізнес. Мораторий сняли наполовину: какие шансы у Украины закончить земельную реформу. –

Бойко Л.О.

к.с.-г.н., доцент

ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»

ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ У ХЕРСОНСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Земельна реформа в Україні розпочалася з 1991 року. Одним з її основних досягнень є подолання державної монополії на землю, запровадження приватної власності, реформування сільськогосподарських підприємств на засадах приватної власності на майно і на землю.

Головним завданням земельної реформи згідно із вказаною постановою був перерозподіл земель з одночасним наданням їх у довічне успадковане володіння громадянам; постійне володіння колгоспам, іншим підприємствам, установам та організаціям, а також у користування з метою створення умов для рівноправного формування багатокладної економіки, раціонального використання й охорони земель.

З часу проголошення земельної реформи кардинально змінилися відносини власності на землю, структура землеволодінь та землекористувань в аграрній сфері, запроваджено плату за землю, оренду земельних ділянок, їх купівлю-продаж, дарування, міну. Мільйони громадян безоплатно одержали земельні ділянки з державної власності. У результаті реалізації заходів земельної реформи сформувався земельний устрій країни, сприятливий для ефективної господарської діяльності на землі освічених, підприємливих, працездатних людей, збереження і розвитку сталого довкілля.

Протягом останнього десятиліття концентрація аграрного землекористування та пов'язане з нею захоплення сільськогосподарських угідь остаточно набули глобального характеру. Херсонська область сьогодні не є винятком серед українських областей, де відбувається стрімка концентрація сільськогосподарських угідь у великих виробників.

На території області 1028,7 тис. га сільськогосподарських угідь, які використовують 2258 сільськогосподарських підприємств. У загальній площі сільськогосподарських угідь 16% займають сільськогосподарські підприємства з розміром угідь більше 10000 га, 30% - від 3000 га до 10000 га, 29% - від 1000 га до 3000 га, 25% - до 1000 га (рис.1).

У сільськогосподарському виробництві стало домінувати передусім зернове виробництво, відбулася значна концентрація земель у великих виробників, що в свою чергу суттєво змінило структуру внесених у ґрунти добрив.

В сучасному землеробстві створені вкрай несприятливі умови, коли агрохімічний стан ґрунтів погіршується не в результаті перевантаження агросистеми надмірно високими дозами агрохімікатів, а внаслідок глибокого

порушення основного екологічного закону агрохімії, за яким винос поживних речовин з ґрунту необхідно компенсувати внесенням екологічно доцільних норм добрив [1].

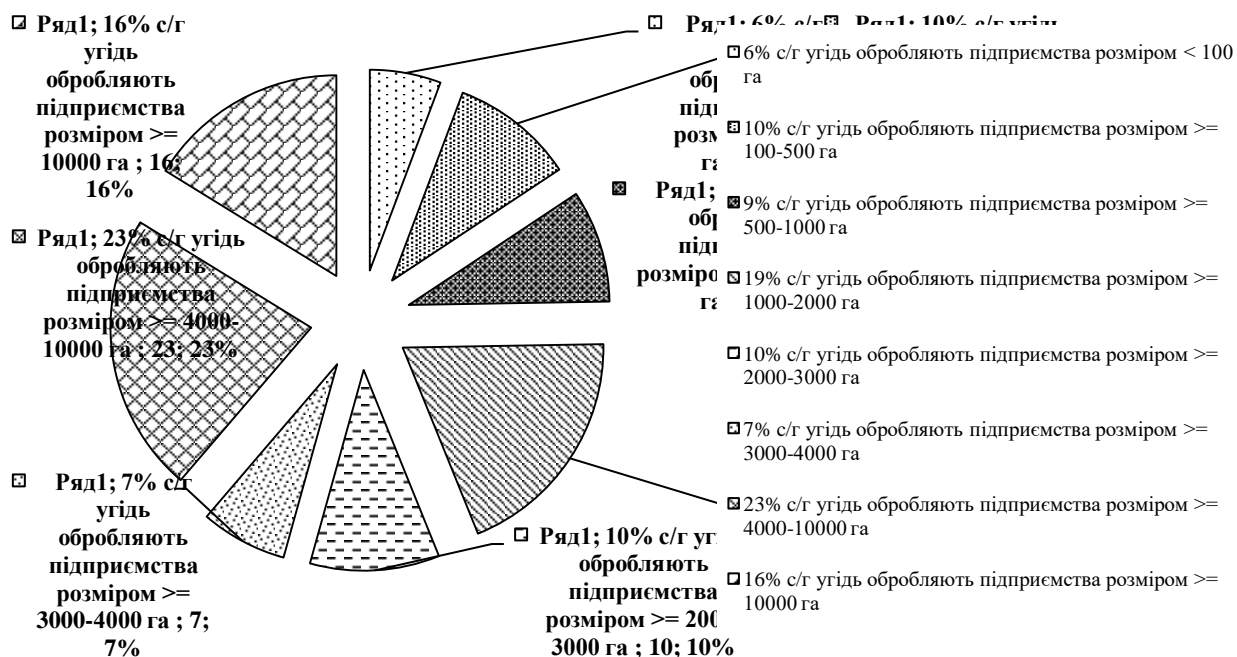

Рис. 1. Розподіл сільгоспідприємств за розміром угідь, %

У порівнянні з 1990 р. кількість внесених на 1 га поживних речовин зменшилась на 35%, що є негативним фактором, адже це зменшує урожайність, та виснажує ґрунти області. Таке різке зменшення пояснюється високою ціною на мінеральні добрива, які в достатніх обсягах не можуть купувати малі та середні підприємства. Хоча з кожним роком кількість добрив збільшується разом із площею яка ними удобрюється.

Зрошувані землі є гарантом продовольчої безпеки держави, особливо в роки з несприятливими погодними умовами. Зрошення в області це вирощування стабільних урожаїв сільськогосподарських культур, збільшення виробництва продукції, створення розвинутої матеріально-технічної бази сільського господарства, поліпшення матеріальних та побутових умов населення області.

В області налічується 427,1 тис. гектарів зрошуваних земель, або 21,6% від загальної площі сільгоспугідь, у тому числі від державних зрошувальних систем – 384,5 тис. га. Поливні землі області є страховим фондом стабільного виробництва сільськогосподарської продукції, особливо у посушливі та гостро посушливі роки.

Завдяки проведеним організаційним заходам, залученню коштів інвесторів та сільгосптоваровиробників різних форм власності за останні сім років площі використання зрошення збільшилися з 287,4 тис.га у 2012 р. до 320 тис.га у 2018 р. (Рис. 2).

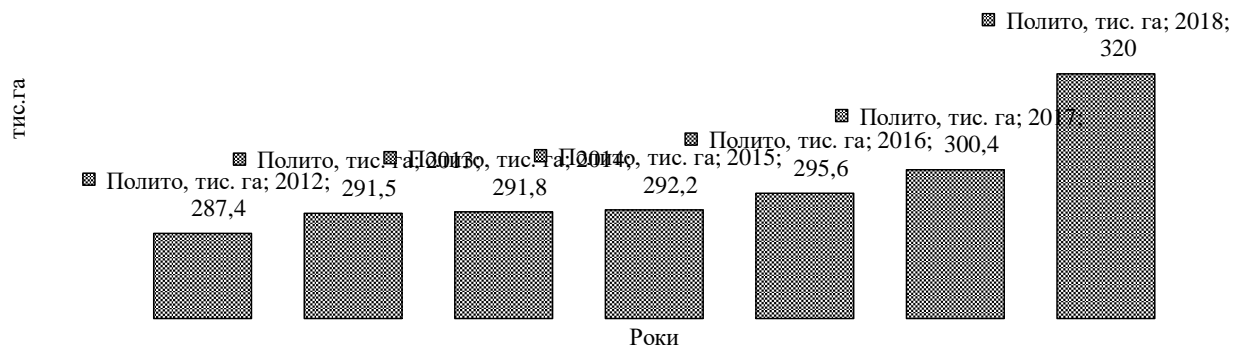

Рис. 2. Динаміка поливу сільгоспугідь, тис.га

Заходи щодо раціонального внесення мінеральних та органічних добрив і використання системи зрошення спрямовані на організацію ефективного сільськогосподарського виробництва, створення сприятливого екологічного середовища і поліпшення природних ландшафтів регіону.

Література

1. Програма розвитку земельних відносин та охорони земель у Херсонській області на 2014 – 2018 роки. URL:[http:// khersonska. land.gov. ua/ prohrama-rozvytku-zemvidn/](http://khersonska.land.gov.ua/prohrama-rozvytku-zemvidn/)

Боровик П.М.

к.е.н., доцент

Уманський національний університет садівництва

Удовенко І.О.

к.е.н., доцент

Уманський національний університет садівництва

ПОДАТКОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬ СЕЛЯНСЬКИМИ ДОМОГОСПОДАРСТВАМИ В УКРАЇНІ

Вирощування рослинницької продукції вимагає від селянських домогосподарств використання трудових, матеріально-технічних та природних ресурсів. При цьому, основою природних ресурсів, які використовують ОСГ з метою вирощування сільгосппродукції є землі ділянки сільськогосподарського призначення.

На перший погляд, може здатись що площі земельних угідь ОСГ є незначними, проте статистичні дані засвідчують, що селянські домогосподарства в Україні нині використовують з метою вирощування сільськогосподарської продукції більше 40 % земельних угідь [6, с. 12]. Зважаючи на це, вирішення проблем сільськогосподарського

землекористування домогосподарств є вельми важливим та актуальним для України.

Результати дослідження показали, що в ході використання земельних угідь селянськими домогосподарствами виникла ціла низка проблем. Зокрема, однією з проблем, пов'язаних з використанням селянськими домогосподарствами сільськогосподарських угідь є те, що частина сільськогосподарських угідь, що належать окремим ОСГ, нині не обробляється та не використовується за призначенням. Мова насамперед іде про перелоги, частка яких в структурі агроугідь, що належать ОСГ, в Україні останніми роками дещо зростає.

Слід зазначити, що невикористання сільськогосподарських угідь за призначенням протягом кількох років спричиняє зниження якісних характеристик таких земельних ресурсів а також заростання земельної ділянки бур'янами та чагарниками. При цьому зазначені земельні угіддя, віднесені статистичними довідниками до категорії «перелоги» ще й стають розсадниками бур'янів, тобто спричиняють додаткові проблеми для інших домогосподарств.

Зростання площ угідь, які не обробляються – не єдина проблема використання сільськогосподарських угідь особистими селянськими господарствами. Так, ще однією проблемою є те, що більшість вітчизняних ОСГ не дотримуються сівозмін та загальноприйнятих технологій вирощування сільськогосподарських культур, оскільки незначні земельні площі угідь селянського домогосподарства в переважній більшості випадків не дозволяють використати в процесі вирощування рослинницької продукції повноцінні сівозміни, а незначні доходи ОСГ не дозволяють їм найняти спеціаліста агрономічного профілю та провести повноцінний агрохімічний аналіз ґрунтів.

Ще однією проблемою, напряду пов'язаною з використанням земельних ресурсів рослинницькими домогосподарствами, є проблема внесення органічних та мінеральних добрив. Слід зазначити, що більшість ОСГ просто не мають можливості придбати мінеральні добрива в необхідних розмірах. В той же час, останнім часом поголів'я основних видів тварин в господарствах населення суттєво зменшилось.

Результати вибіркового обстеження діяльності селянських домогосподарств засвідчили, що значна частина ОСГ, які мають тварин, протягом тривалого періоду займаються виключно тваринництвом та, крім того, багато селянських домогосподарств виробляють рослинницьку продукцію виключно з метою забезпечення власних потреб та потреби в кормах сільськогосподарських тварин, яких вони вирощують. Слід зазначити що основною причиною неефективного використання угідь ОСГ є їх дрібноземелля [2].

Наслідком скорочення поголів'я тварин і птиці, наслідком фінансової скрути більшості селянських домогосподарств, що є одним із результатів фінансової кризи є те, що господарства сільського населення часто не лише не вносять на своїх земельних угіддях необхідної кількості органічних та мінеральних добрив, але також якщо й використовують засоби захисту рослин, то лише в мінімальних обсягах.

Результатом відмови від обробітку земельних ресурсів, недотримання сівозмін та невнесення добрив є зменшення родючості земельних угідь та ерозія ґрунтового покриву. Крім того, наслідком невнесення добрив та засобів захисту рослин є зниження якісних характеристик вирощеної продукції.

Також значною проблемою для невеликих за обсягом рослинницьких домогосподарств може бути вилучення у них частини угідь з метою будівлі на ній доріг, будинків, споруд та іншого несільськогосподарського використання. Зазначені операції можуть здійснюватись шляхом вилучення земельних угідь ОСГ державою, або ж передачі ділянок, що належать ОСГ, в довгострокову оренду іншим особам.

При цьому слід зазначити, що купівля-продаж земельних ділянок сільськогосподарського призначення в Україні поки-що заборонена [1]. Проте, оренда на 49 років з правом викупу, яка останнім часом в нашій країні досить часто використовується під час передачі земель від ОСГ до іншого землекористувача, на нашу думку, нічим не відрізняється від купівлі-продажу.

Ще однією проблемою, пов'язаною з використанням земельних угідь рослинницькими домогосподарствами є проблема проведення окремих видів сільськогосподарських робіт та забезпечення їх основними засобами (насамперед – технікою).

Перелічені проблеми використання земельних ділянок домогосподарствами сільського населення спричиняють суттєве зниження якісних характеристик сільськогосподарської продукції. Тому вони вимагають від самих домогосподарств певних зусиль, направлених на їх вирішення. На наше переконання, єдиним реальним шляхом вирішення окреслених нами та інших проблем як використання сільськогосподарських угідь селянськими домогосподарствами, так і взагалі діяльності ОСГ є об'єднання селянських домогосподарств в межах окремо взятого населеного пункту. Лише кооперація ОСГ дозволить їм і продуктивно використовувати угіддя і вирішувати спільними зусиллями різні проблеми. Крім того, держава повинна виважено використовувати податкові важелі та стимули з метою врегулювання зазначених нами та багатьох інших проблем, пов'язаних з використанням сільськогосподарських угідь селянськими господарствами. З іншого боку, наявність перелічених нами проблем засвідчує недостатній рівень використання державою податкових важелів та механізмів з метою їх ефективного вирішення.

Підсумовуючи результати проведеного дослідження, варто зазначити, що вітчизняні механізми оподаткування сільськогосподарських угідь селянських домогосподарств мають суттєві недоліки, що зумовлює необхідність їх вдосконалення.

Література

1. Боровик П.М. Посилення ролі податкових джерел у фінансуванні землеохоронних заходів. АгроІнком. 2006. № 9-10. С.90-94.
2. Щурик М.В., Котова Т.В. Регулювання земельних відносин становлення та розвитку домогосподарств. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://Sturikh_&_Kotova_OSG_Economic_News_pdfactory.com.ua.

*Давиденко Н.М.
д.е.н., професор,
завідувач кафедри фінансів*

Національний університет біоресурсів і природокористування України

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ФІНАНСОВОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ВІДТВОРЕННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ В УКРАЇНІ

В Україні однією з головних проблем тривалого і не завершеного процесу реформування земельних відносин відповідно до концепції сталого розвитку вважаємо відсутність ефективного механізму стимулювання розроблення і впровадження інновацій у практику господарювання.

Все це знижує рівень ефективності господарювання та конкурентоспроможність не тільки окремих суб'єктів господарювання, а й національної економіки загалом. Ми говоримо у холдингів більше можливостей щодо фінансового забезпечення, і як наслідок, нова техніка, добрива, елітні сорти насіння, це дійсно так, але відсутність належного механізму зумовлює ймовірність подальшого росту екологічної небезпеки у процесі господарської діяльності, погіршення стану земельних ресурсів та навколишнього середовища в нашій країні [1].

Україна була державою з виключно унікальними природними особливостями земельного фонду. У нас близько 41,5 тис. га - сільськогосподарські угіддя, при цьому, «частка особливо цінних земель, на яких ведеться сільськогосподарське виробництво за даними Держземагентства України становить 12 млн. га або 20% території».

Сукупний земельний банк агрохолдингів у 2007 р. становив 8%, а в 2018 перевалив за 30%. Тобто сучасний стан земельних ресурсів України близький до критичного. Інтенсивне використання сільськогосподарських угідь, зниження аграрної культури землеробства, техногенний принцип розвитку аграрної галузі задля отримання високих і сталих врожаїв, призводить до погіршення якості ґрунтів, збільшення площі еродованих земель, руйнації навколишнього природного середовища і вина в цьому не лише агрохолдингів, просто агрохолдинги роблять це у великих масштабах, по 20 років сіючи кукурузу.

Взагалі, забрудненими є близько 20 відсотків земель України, водною та вітровою ерозією уражені близько 57 відсотків території України, понад 12 відсотків території держави зазнають підтоплення; причини виникнення такої ситуації мають комплексний характер, особливо слід відзначити порушення екологічно збалансованого співвідношення між категоріями земель, зменшення території унікальних степових ділянок, надмірну розораність території та порушення природного процесу ґрунтоутворення, використання недосконалих технологій в сільському господарстві.

Тому, розвиток природного агровиробництва є однією з базових умов реалізації концепції сталого розвитку в Україні, оскільки використання

технологій природного агровиробництва спрямоване з одного боку, на відновлення і захист ґрунтів від виснаження під час використання традиційних технологій з використанням мінеральних добрив, стимуляторів росту, хімічних засобів обробки врожаю тощо, а з іншого боку забезпечує вирощування екологічно безпечної продукції для нашого з вами вжитку.

Тобто, запровадження природного агровиробництва спрямоване на вирішення проблем в сфері екологічної та продовольчої безпеки, що є складовими національної безпеки будь – якої країни.

Проте, запровадження технологій природного агровиробництва вимагає значних фінансових ресурсів, оскільки є більш ризикованим, порівняно з традиційним агровиробництвом, яке саме по собі має значний рівень ризику як операційної, так, відповідно, і фінансової діяльності. Крім того, перехід від традиційних технологій, до технологій природного агровиробництва займає певний проміжок часу від двох до п'яти років, коли, може знижуватись рівень рентабельності діяльності, а отже зменшується можливість використання позикових коштів та зростання їх вартості з врахуванням рівня ризику.

Специфіка розвитку природного агровиробництва дозволяє використовувати для його фінансового забезпечення досить нетрадиційні форми фінансового забезпечення, зокрема, через екологічний податок.

Ключовим завданням введення екологічних податків було встановлення прямої залежності між розміром податкових відрахувань та ступенем негативного впливу, що завдається навколишньому природному середовищу та природним ресурсам у результаті діяльності суб'єктів господарювання.

Зазначимо, що фінансове забезпечення екологічної складової сталого розвитку України, в основному здійснюється за рахунок коштів екологічного податку. У відповідності до розділу VIII Податкового кодексу України платниками екологічного податку є суб'єкти господарювання, юридичні особи, що не провадять господарську (підприємницьку) діяльність, бюджетні установи, громадські та інші підприємства, установи та організації, постійні представництва нерезидентів [2].

На наше переконання, в аграрному секторі економіки України доречним буде впровадження системи відшкодування екологічного податку у поєднанні з відтворенням родючості ґрунтів і біоресурсів, а також забезпеченням сталого виробництва екологічно чистої аграрної продукції. Відшкодування екологічного податку (пільгові умови оподаткування) є одним з методів фінансового забезпечення в аграрному секторі економіки.

Акцентуємо увагу на тому, що для розробки та ефективною реалізації в Україні зваженої екологічної політики важливо враховувати досвід сучасної системної екологічної політики країн - членів Європейського Союзу. Спроможність адаптувати важелі та інструменти екологічної політики нашої держави до стандартів ЄС, у тому числі, щодо аграрного сектору економіки, безпосередньо вплине на екологічний добробут, якісне життєве середовище та, у кінцевому підсумку, сформує базис для виробництва конкурентоспроможної екологічно чистої аграрної продукції і забезпечення продовольчої безпеки України.

Для вдосконалення вітчизняної системи екологічного оподаткування, вважаємо за доцільним: – перенести плати за нормативне використання природних ресурсів або забруднення навколишнього природного середовища на фінансові результати господарської діяльності підприємства, замість собівартості продукції; – переглянути нормативи плати і розміри платежів за викиди і скиди забруднюючих речовин у навколишнє природне середовище, розміщення відходів у бік їх збільшення із метою спонукання природокористувачів до мінімізації негативного впливу на довкілля; – посилити ефективність системи екологічного оподаткування через цільове зарахування компенсаційних платежів до фондів охорони навколишнього природного середовища.

Таким чином, аграрний сектор є стратегічно важливим сектором економіки України. Тому стратегія фінансового забезпечення відтворення землі на макрорівні повинна відповідати загальній національній стратегії розвитку сільського господарства. На державному рівні стратегія фінансового забезпечення відтворення землі повинна бути реалізована шляхом: реалізації спеціальних програм фінансування, надання пільгових кредитів, залучення іноземних інвестицій, пільгових умов оподаткування.

Література

1. Механізми управління земельними відносинами в контексті забезпечення сталого розвитку /Ш.І. Ібатуллін, О. В. Степенко, О.В. Сакаль [та ін.]. – К.: Державна установа “Інститут економіки природокористування та сталого розвитку Національної академії наук України”, 2012. – 52 с.

2. Податковий Кодекс України, від 02. 12. 2010р. №2755-VI [Електронний ресурс]. - Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> – Заголовок з екрану.

*Данильченко А.І.
студентка*

Національний педагогічний університет ім. М.П. Драгоманова

ФОРМУВАННЯ АГРАРНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

Аграрні реформи в Україні сприяють розвитку агропромислового сектора економіки на засадах приватної власності на землю, становлення підприємницької діяльності, формування ефективного ринкового середовища. Для аграрного ринку характерні різноманітність каналів реалізації, форм купівлі-продажу, наявність посередників і покупців. У сукупності це зумовлює необхідність створення ринкової інфраструктури в агропромисловому комплексі, в особливості цілісного і детермінованого комплексу її елементів, що є одним з провідних напрямків переходу до цивілізованих ринкових відносин.

Інфраструктура аграрного ринку як механізм функціонування підприємництва є сполучною ланкою між виробництвом і споживанням. Вона сприяє укладенню контрактів з постачання, направляє товарні потоки по

регіонах, регулює збут і обслуговує різні економічні системи. Тому функціонування ринкової економіки як системи в першу чергу залежить від комплексності та ефективності її інфраструктури.

Ключовим елементом інфраструктури аграрного ринку є товарна агропромислова біржа, яка забезпечує організацію оптової торгівлі сільськогосподарською продукцією і надає комплекс торгово-посередницьких послуг учасникам біржових торгів на регіональному рівні. Біржа сприяє ефективній роботі інших елементів інфраструктури, таким як агроторговельні будинки, обслуговуючі кооперативи, кредитні спілки та інформаційні консультуючі служби. В результаті цього послідовно і системно формується аграрний ринок, що є пріоритетом сучасної аграрної політики в Україні.

Одним із найважливіших питань подальшої реалізації земельної реформи на сьогодні є впровадження в Україні ринку землі. Україна задекларувала свою прихильність до ринкової економіки, тому в ній повинні діяти відповідні принципи [1].

В Україні пройдено найскладніший етап земельної реформи: – проведено роздержавлення і приватизацію земель сільськогосподарського призначення; – започатковано ринковий обіг земельних ділянок між землевласниками та землекористувачами, хоча він поки що не є повноцінним, оскільки існує заборона на відчуження земельних ділянок для ведення товарного господарства та земельних часток (паїв) за винятком успадкування та вилучення для суспільних потреб. Таким чином, можна сформулювати такі проблеми земельних відносин: незавершеність економічних та правових відносин власності; відсутність необхідного нормативно-правового забезпечення для формування ринкових земельних відносин; недосконалість існуючого земельного законодавства; мораторій на купівлю/продаж сільськогосподарських угідь; парцеляція сільськогосподарських угідь унаслідок паювання; політизація державного управління земельними ресурсами; корупція в земельних відносинах; стрімкий розвиток тіньового ринку земель; загострення ризику капіталовкладень у землю через нестабільність державної земельної політики; невикористання економічних стимулів і санкцій як економічних важелів управління землекористуванням; повна економічна залежність селян-орендодавців від власників сучасних агроструктур; висока сільськогосподарська освоєність території (частка земель у природному стані становить близько 8% від загальної площі країни); низька ефективність використання земель, надмірна розораність угідь; невиконання робіт із захисту ґрунтів і відсутність комплексних заходів з охорони земель; правова невизначеність регулювання землекористування; ігнорування системного моніторингу соціально-економічних, екологічних, демографічних результатів реформування земельних відносин і землекористування [2].

При реформуванні земельних відносин та швидких темпах перерозподілу форм власності на землю і нераціональне використання земельних ресурсів за останні роки земельні відносини неможливо розглядати ізольовано від комплексу пов'язаних з ними соціальних, економічних, екологічних і правових проблем. Серед громадян України немає однозначної підтримки державної

земельної політики, що певною мірою зумовлено суперечливістю процесів, які відбуваються в цій сфері. Для удосконалення земельних відносин та подальшого розвитку земельної реформи особливу увагу слід приділити вирішенню проблем формування ринкового обігу прав на землю сільськогосподарського призначення. Ринкові земельні відносини мають будуватися на сучасній організаційно-правовій базі.

Література

1. Ульяновченко О. В. Ресурсний потенціал аграрного сектора економіки України: управлінський аспект монографія / О. В. Ульяновченко. — Суми: Довкілля, 2009. — 383 с.

2. Даниленко А. С. Вдосконалення земельного законодавства та реформування земельних відносин в умовах ринкової економіки / А. С. Даниленко, І.П. Манько // Регіональна економіка. — 2004. — № 3. — С. 147–153.

Єфанов О.В.

*студент факультету менеджменту
Запорізький національний університет*

Бікулов Д.Т.

*д.держ.упр., професор
Запорізький національний університет*

ПРОБЛЕМАТИКА ВПРОВАДЖЕННЯ РИНКУ ЗЕМЛІ В УКРАЇНІ ДЛЯ ГРОМАД

В березні 1991 року в Україні був прийнятий Земельний кодекс, а в березні 1992 року в новій редакції Земельного кодексу було додано пункти 14-15 розділу Х «Перехідних положень», які ввели мораторій на продаж землі в Україні на 6 років. В подальшому мораторій був продовжений 7 разів, що зробило українську Земельну реформу найдовшою в світі.

Загальна площа України 60,3 млн га. Відповідно до держгеокадастру: площа землі сільськогосподарського призначення складає 42,7 млн га, з них 31,1 млн га знаходиться у приватній власності (27,7 млн га - приватні паї, власниками котрих є 7 млн українців) та 10,4 млн га в державній власності. Під дію мораторію підпадають 96 % сільськогосподарських земель, при чому 68 % у власності селян — власників паїв. В світовій практиці ринок землі в різних державах відрізняється за рядом критеріїв, основними з яких є: доступ іноземців до ринку землі та обсяг землі у державній власності. Дослідивши вартість 1 га землі в регіоні Західної Європи, можна прийти до висновку, що дерегуляція ринку землі позитивно впливає на вартість, оскільки в таких країнах як Великобританія(31,4 тис. \$ за га), Німеччина(32,3 тис. \$ за га), Нідерланди (63,7 тис. \$ за га), де ринок землі є максимально ліберальним, вартість ділянок сільськогосподарського призначення значно перевищує середню вартість ділянок в таких країнах як Франція(7,45 тис. \$ за га), де йде жорстка регуляція ринку через окремо створений орган SAFET. В той самий

час країни, в котрих ринок землі зачинений для іноземців, мають дуже низьку середню вартість на ділянки: Молдова - 1,7 тис. \$ за га, Росія - 1,15 тис. \$ за га.

Допуск іноземців до ринку земель в Україні знаходиться у "підвішеному" стані. Відповідно до заяв чинного Президента України Володимира Зеленського, долю іноземців мають вирішувати самі українці на національному референдумі, а до того право придбання землі надається тільки тим юридичним особам України, що створені і зареєстровані за законодавством України, учасниками (акціонерами, членами) яких є лише громадяни України, а також землю можуть купувати громадяни України, держава та територіальні громади. На сьогодні 56% земель сільськогосподарського призначення використовують орендарі, що і призводить до виникнення більшості страхів у українських фермерів. Багато фермерських господарств переймаються, через можливість втратити землі які вони обробляють, через неможливість викупити ділянки за нових ринкових умов, за яких аграрні холдинги будуть мати перевагу за рахунок більшого капіталу та землі будуть розподілені між ними. Одночасно з цим, слід зазначити, що низка українських агрохолдингів має в своєму складі іноземців та іноземний капітал та теоретично може втратити усі ділянки, через неможливість участі у новому ринку.

Також цікавим є питання безкоштовного отримання 2 га землі відповідно до 121 статті Земельного кодексу України. Фактично при продажі державної землі українці втрачають своє право отримати землю безкоштовно та продати її в подальшому. Впевнено, можна говорити про значні зміни в земельних відносинах в Україні після впровадження ринку землі. При цьому через обмеження допуску іноземців до ринку ціна 1 га при початку дії ринку буде нижче ніж потенційна, що за сукупності може відкрити можливість для фермерів викупити орендовані землі або привести до дешевої покупки земель холдингами, через що власники земель втрачатимуть потенційний дохід від продажу землі.

Жемба А.Й.

к.е.н., доцент

Національний університет водного господарства та природокористування

СТРАТЕГІЧНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ ЕКОНОМІЧНОГО ПОТЕНЦІАЛУ АПК В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ АГРАРНИХ РИНКІВ

Агропромисловий комплекс (АПК) як єдина інтегральна природно-економічна система, відноситься до числа основних секторів, інтегрованих в економіку країни, що визначають рішення головних задач соціально-економічної політики - підтримка життєдіяльності суспільства за рахунок забезпечення продуктами харчування і подолання бідності. Найважливішими складовими в сформованій структурі АПК є сільське господарство і харчова промисловість, пов'язані між собою організаційно, економічно і технологічно з метою виробництва, переробки сировини й одержання готових харчових продуктів. До АПК відносяться усі види виробництв і виробничого

обслуговування, створення і розвиток яких підлеглі виробництву кінцевої споживчої продукції із сільськогосподарської сировини.

Визначення стратегічних напрямків реформування агропромислового сектору припускає проведення порівняльної оцінки позитивних і негативних наслідків інституціональних перетворень. Баланс результатів реформи украй важливий, оскільки визначає не тільки підтримку рівня продовольчої безпеки, економічної стабільності країни, але і перспективи України в умовах інтеграції в міжнародний торговельний простір.

Труднощі в досягненні цілей аграрної реформи пояснюються такими причинами, як високим ступенем складності задач, спрямованих на рішення комплексних і структурних проблем, оскільки у світі не існує теорії переходу від суспільного способу виробництва до приватного, а тим більше зі збереженням крупнотоварного виробництва [1]; наявністю могутніх інерційних процесів, що практично не піддаються регулюванню з боку держави; переоцінкою значення приватної власності, недооцінкою значення соціальних факторів, ролі сучасної інфраструктури й екології землекористування [2].

Неузгодженість заходів аграрної реформи найчастіше не тільки не давала позитивних результатів, але і сповільнювала темпи реформування і знижувала результативність реформ. Системний вихід із кризи припускає:

- удосконалювання державного регулювання і керування регіональним АПК;
- підвищення ефективності аграрного виробництва і забезпечення продовольчої безпеки аграрного виробництва;
- включення землі в економічний оборот;
- розвиток інфраструктури аграрного ринку;
- забезпечення конкурентоздатності аграрного виробництва і формування системи підтримки національного товаровиробника відповідно до норм і принципів СОТ;
- екологізацію землекористування в частині встановлення екологічних вимог до землекористувачів; розробки механізму відповідальності за збереження земель, встановлення обмежень і сівозмін;
- забезпечення соціальних перетворень у сільській місцевості.

Ринкові трансформації спричиняють зміни організаційної структури управління АПК, і втрату керованості всім комплексом [2]. Очевидно, що система управління АПК змінює свою спрямованість, орієнтуючись не на колишні об'єкти управління, а на регулювання горизонтальних зв'язків між суб'єктами господарської діяльності. При цьому практика управління не може бути єдиною для всіх сільськогосподарських підприємств. Взаємодія великих сільськогосподарських підприємств із державними і регіональними органами в області реалізації тих або інших програм підтримки повинна будуватися на конкурсній основі. У відношенні збиткових підприємств, крім остаточно безнадійних, доцільно застосовувати процедуру зовнішнього управління, що припускає використання найрізноманітніших методів стабілізації господарської діяльності і фінансової стійкості підприємств.

Сучасні оцінки стану інфраструктурного забезпечення як національного, так і регіонального АПК, зводяться до виділення найбільш гострих проблем, що торкаються:

- дистанціювання товаровиробника від інформаційного середовища, формування своєрідного «інформаційного голоду»;
- ефективність безпосередньо аграрного виробництва;
- недостатність оборотних коштів, фінансування, кредитування, підтримки доходів товаровиробника;
- транспортування і збут зробленої продукції на доступних ринках за цінами, сформованими ринком;
- роз'єднаність існуючих профільних інфраструктурних підрозділів, особливо на регіональному рівні;
- недостатній спектр наданих послуг, слабка їхня презентація в існуючому інформаційному полі і непоінформованість споживача про можливості інфраструктурного сектора АПК.

На думку провідних вітчизняних експертів, агропромисловий комплекс України – досить вразливий сектор для нових взаємин з партнерами на закордонному ринку. Динаміка валової продукції сільського господарства, виготовленої сільськогосподарськими підприємствами, дотепер залишається нестабільною. Поряд з цим відзначається її обмежена конкурентоспроможність за ціною, а найчастіше і по якості в порівнянні з аналогічними товарами, представленими на світовому ринку.

Таким чином, системна проблема полягає в тому, що при збереженні сформованого рівня конкурентоздатності АПК можливості його розвитку будуть недостатні для підтримки вітчизняного товаровиробника, підвищення рівня життя сільського населення, стійкого відтворення природно-ресурсного потенціалу. У такій ситуації стратегічною метою України є створення умов для підвищення конкурентоздатності вітчизняної продукції агропромислового комплексу (особливо продукції сільського господарства) на внутрішньому і зовнішньому ринках, забезпечення населення країни якісними продовольчими товарами.

Головним резервом росту конкурентоздатності національного АПК на міжнародному ринку в довгостроковій перспективі є:

- створення умов для збереження і відтворення використовуваних сільським господарством природних ресурсів;
- економічна самостійність товаровиробників і мотивація їхньої праці;
- насичення внутрішнього ринку продукцією вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників, що дозволяє брати участь у цінній конкуренції на світовому аграрному ринку;
- формування внутрішніх партнерських відносин (горизонтальних і вертикальних) на рівні конкретного підприємства, району, області і країни;
- екологізація господарської діяльності і створення сектора виробництва екологічно чистої продукції, як основи аграрної спеціалізації України в міжнародній торгівлі.

Ефективний розвиток АПК неможливий без врахування зовнішніх макроекономічних факторів і загального курсу економічної політики в країні.

Пріоритетними питаннями зовнішньоторговельної політики в області тарифного регулювання повинні стати наступні позиції:

- збільшення переліку видів продукції, що вимагають квотування і чуттєвих до імпорту;

- збереження доходів бюджету за рахунок збільшення середньозваженої ставки ввізного мита на продукцію АПК до рівня європейських країн.

Удосконалення земельних відносин за зразком розвинених країн певною мірою дасть змогу переорієнтувати вітчизняне сільське господарство на шлях покращення сільського розвитку. Заходи державної регуляторної політики у галузі земельних відносин повинні враховувати стимулювання дрібнотоварного виробництва через оптимізацію землекористування сільськогосподарських товаровиробників, зменшення рівня концентрації та монополізації ринку оренди землі великоземельними аграрними підприємствами.

У зв'язку з цим особливого значення набуває необхідність ефективного державного регулювання ринкових трансформацій у сфері земельних відносин з метою раціонального використання земельних ресурсів та сприяння економічному розвитку країни. При цьому земельні відносини мають бути спрямовані на задоволення суспільних потреб у продуктах харчування, ефективний розвиток сільськогосподарського виробництва, збереження і підвищення ґрунтової родючості й природної рівноваги.

Література

1. Іванух Р.А., Дусановський СЛ., Білан Є.М. Аграрна економіка і ринок. Тернопіль: Економічна думка. 2003. 256 с.

2. Соціоекономічна модернізація аграрного сектору України (концептуальні положення) / В.М. Геєць, В.В. Юрчишин, О.М. Бородіна, І.В. Прокопа // Економіка України. – 2011. – № 12. – С. 4-15

Зюзько А.Ф.

студентка

Запорізький національний університет

Давиденко О.О.

к.ю.н., ст. викладач

Запорізький національний університет

ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ РИНКУ ЗЕМЛІ В УКРАЇНІ

Україна завжди славилась великою кількістю родючих земель. Тому з давніх-давен наша країна є аграрною. Цьому свідчить велика кількість сільськогосподарських підприємств на всій території. Таким чином значну частину ВВП складає торгівля сільськогосподарською продукцією. Виходячи з цього ми можемо сказати, що наша земля грає важливу роль в житті кожного українця. Тим самим, сільське господарство впливає на економіку України.

Зараз підняте питання, як саме буде впливати ринок землі на економічні відносини та капіталовкладення нашої країни.

Це чи не перший випадок, коли проект закону розмістили спочатку не на сайті Верховної Ради, а на сайті міністерства, що займається його розробкою, - Міністерства розвитку економіки, торгівлі і сільського господарства. Крім того, головні моменти проекту також оприлюднив на своїй сторінці у соціальній мережі «Facebook» міністр економіки Тимофій Милованов.

Автори урядового проекту вважають, що документ повинен сформувати «законодавче поле для введення ринкового обороту земель сільськогосподарського призначення», а також забезпечити конституційне право громадян вільно розпоряджатися своєю власністю. Як розраховують автори земельної реформи, аграрна галузь буде розвиватися, інвестиції зростуть, зросте і вартість землі, оскільки угоди купівлі-продажу вийдуть з тіні.

Раніше очікувалося, що запуск ринку землі відбудеться після прийняття окремого закону «Про обіг землі». Власне, такий варіант пропонували і у Світовому банку, який намагався спрогнозувати наслідки введення ринку землі.

Однак новий уряд вирішив піти по шляху внесення змін до вже існуючих законів, в тому числі і в Земельний кодекс. Сам проект закону, який повинен кардинально вирішити земельне питання, містить 4 сторінки. Порівняльна таблиця до нього - 9 сторінок.

Земельний кодекс, який закріпив гарантії права власності на землю, був прийнятий в 2001 році. Одночасно з цим була введена тимчасова заборона на відчуження земель сільськогосподарського призначення. Тоді пояснювали, що через деякий час буде підготовлена вся законодавча база для успішного впровадження ринку землі. З тих пір Верховна Рада України тільки регулярно продовжувала мораторій на продаж землі. Останнє таке продовження відбулося в кінці 2018 року і діє до кінця цього року.[1, с. 23]

Що стосується мораторію на продаж землі, то за час його дії, вважають в уряді, в Україні склався тіньовий ринок землі, на якому активно використовуються корупційні схеми, а відсутність конкуренції призвело до падіння орендної плати. Крім того, за цей час, як заявив президент Зеленський, померло близько 1 млн власників ділянок, які так і не змогли скористатися своїм правом розпоряджатися землею. Те, що власники землі де-факто не можуть нею розпоряджатися, підтвердив і Європейський суд з прав людини, який в травні 2018 року виніс рішення на користь двох українських громадян, які подали скаргу на земельний мораторій.

Зараз хвилююче питання – коли саме знімуть мораторій. Згідно з текстом проекту (законопроекту про ринок землі в Україні), заборону на продаж землі сільськогосподарського призначення скасують 1 жовтня 2020 року.

Більшість українських фермерів задають таке питання: «Хто саме зможе купувати землю?». Стосовно цього питання, автори законопроекту про ринок землі виділяють таких суб'єктів земельних відносин, які зможуть купувати земельні ділянки сільськогосподарського призначення:

- громадяни України;
- юридичні особи, утворені відповідно до законодавства України;

- територіальні громади;
- держава.

Іноземні громадяни та особи без громадянства можуть набувати землю у власність, якщо вони успадкували її. Однак вони будуть зобов'язані продати свою земельну ділянку протягом року.

На аграрній конференції, де було представлено урядове бачення земельної реформи, президент Зеленський відразу заявив: «Перше і головне: земля належить українцям». Він також запевнив, що «страшилки про китайців, арабів чи інопланетян, які вивезуть нашу землю вагонами, - це маячня». Однак згодом, відповідаючи на запитання учасників конференції, прем'єр-міністр Олексій Гончарук визнав, що кінцевими бенефіціарами українських юридичних осіб можуть бути й іноземці: «В існуючій моделі можуть бути іноземці. У тій моделі, по якій ми зараз дискутуємо, це можливо». [2 с. 15]

За словами Гончарука, зараз в Україні налічується понад тисячу випадків, коли громадяни інших держав обробляють українську землю, хоч і не на правах власності, а на правах оренди, і вони заслужили право так чи інакше взяти участь у відкритті ринку: «Якщо зараз обмежити і не надати ніякого юридичного інструменту для захисту подібних людей, це буде виглядати так, немов Україна виганяє іноземних інвесторів. Особисто для мене це неприйнятна історія».

А ще треба пам'ятати про запропоновані на даний момент обмеження щодо купівлі земельних ділянок, а саме:

- сукупна площа ділянок «в одних руках» (включаючи осіб, що мають загального кінцевого бенефіціарного власника) не може бути більше 15% в одній області і 0,5% в Україні.

- орендар матиме «переважне право» на покупку земельної ділянки.

- власники фермерських господарств на землі, що належить їм на праві постійного користування або успадкування, матимуть право викупити землю з розстрочкою на 5 років за ціною нормативної грошової оцінки такої землі без торгів.

Землю не зможуть купувати фізичні або юридичні особи, щодо яких діють санкції і список яких вводиться рішенням РНБО, відповідно до закону "Про санкції". Прямої заборони на купівлю землі російськими громадянами або компаніями немає.

С приводу думки населення про ринок землі.

Згідно з результатами опитування, проведеного Фондом «Демократичні ініціативи» та соціологічною службою Центру Разумкова у вересні 2019 року, 49% українців не підтримують закон про ринок землі. Підтримують - лише 31%. Але, як зазначила директор Фонду Ірина Бекешкіна в інтерв'ю ЛігаБізнесІнформ, якщо запитати респондентів «чи повинна людина, власник землі, мати право її продати?» То та ж половина відповідає, що власник має таке право. [3 с. 31]

Інше опитування, також проведений у вересні Київським міжнародним інститутом соціології, показало, що 52% опитаних не підтримують скасування

мораторію на продаж землі, а 64% опитаних вважають, що це питання має вирішуватися на референдумі.

Отже, можна сказати, що з впровадженням ринку землі вирішується доля країни. Важливим етапом в цьому процесі грає шлях та правильне кінцеве впровадження цього закону. Також політикам слідє прислухатись до думки всього населення, а саме провести всенародний референдум. Тому що кожен в нашій країні має право голосу. Бо з соціального опитування ми дізнались про те, що в нашій є різні думки про цей закон. Ще для повного розуміння закону про ринок землі, кожний хто має інтерес, повинен ознайомитись з всіма особливостями, і головне не забути про обмеження та умови. Потрібно не забороняти продавати і купляти землю, а створити умови для унормування цих процедур. Визнання ринкового обороту землі насамперед повинне спрацювати у напрямі удосконалення форм господарювання, методології і методики ціноутворення на землю, економічного механізму господарювання, залучення інвестицій через іпотеку землі та міжгалузевого регулювання розвитку народногосподарського комплексу України, що формує широке поле для подальших наукових досліджень проблеми.

Література

1. Добряк Д.С., Мартин А.Г., Паламарчук Л.В. Актуальні проблеми законодавчого забезпечення розвитку ринку земель в Україні. Землеустрій і кадастр. 2006.
2. Добряк Д.С., Тихонов А.Г., Паламарчук Л.В. Економічні обороти землі в Україні: теорії, методології і практика. К. : Урожай. 2004.
3. Формування ринку землі в Україні. Друге видання, перероблення та доповнення В.П. Галушки, Ю.Д. Білик, А.С. Даниленко. За ред. А.С. Даниленко, Ю.Д. Білика. 2006.

Калашник О.А.

студент

Класичний приватний університет

Діденко А.В.,

к.е.н.

Класичний приватний університет

АНАЛІЗ ЗНАЧЕННЯ ПЛАТИ ЗА ЗЕМЛЮ ДЛЯ ОТГ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

Земельні ресурси є одними з головних природних ресурсів країни, що зазнають значного екологічного навантаження. До чинників антропогенного впливу на земельні ресурси Запорізької області відносять сільське господарство, промисловість, енергетику, транспорт та гірничодобувну промисловість. Стаття 55 Закону України «Про охорону земель» від 19.06.2003 року (зі змінами) зазначає, що фінансування заходів щодо охорони земель і

грунтів здійснюється за рахунок Державного бюджету України, місцевих бюджетів, у тому числі коштів, що надходять у порядку відшкодування втрат сільськогосподарського і лісогосподарського виробництва, від плати за землю, а також коштів землевласників і землекористувачів та інших джерел, не заборонених законом.

Плата за землю, яка є потужним джерелом збільшення надходжень місцевих бюджетів, відноситься до обов'язкових платежів у складі податку на майно та справляється як земельний податок та орендна плата з юридичних осіб та фізичних осіб за земельні ділянки. Обсяги податкових надходжень залежать від актуальної інформації щодо стану та власників земельних ділянок. Територіальні громади зацікавлені у збільшенні своєї фінансової спроможності, яка залежить не лише від розміру податкових ставок, що встановлюються місцевими органами самоврядування, але й від реалізації територіальних резервів та контролю за їх обліком.

Як зазначають у [4] прийняте розпорядження Кабінету Міністрів України «Про передачу земельних ділянок сільськогосподарського призначення державної власності у комунальну власність об'єднаних територіальних громад» сприятиме їх можливості розпоряджатися власними землями в межах території та дасть змогу органам місцевого самоврядування чітко й прозоро формувати дохідну частину місцевих бюджетів у частині плати за землю за рахунок удосконалення механізму управління у сфері земельних ресурсів, що у свою чергу може бути додатковим стимулом до об'єднання. Проте таке рішення несе за собою певну відповідальність щодо необхідності контролю за цільовим використанням земельних ділянок.

Ефективність використання податкових надходжень від плати за землю розраховують як частку суми капітальних інвестицій та поточних витрат на охорону навколишнього природного середовища на захист і реабілітацію ґрунту, підземних і поверхневих вод у загальній сумі податкових надходжень від плати за землю [1, с. 148]. На рис. 1 представлено динаміку цього показника за 2007-2018 рр. Середнє значення цього показника 10,5%, максимальне значення ефективності використання податкових надходжень від плати за землю припало на 2008 рік – 16,1%, як наслідок кризи 2008 р. відбулося різке падіння ефективності за рахунок зменшення на половину капітальних інвестицій, далі протягом п'яти років значення коливалося на рівні середнього значення, але у 2016-2017 рр. цей показник знизився за рахунок значного зростання суми податку за землю (у тому числі внаслідок індексації нормативної грошової оцінки землі у 2016 р.) при незначному збільшенні суми капітальних інвестицій та поточних витрат, у 2018 р. показник знов наблизився до середнього значення.

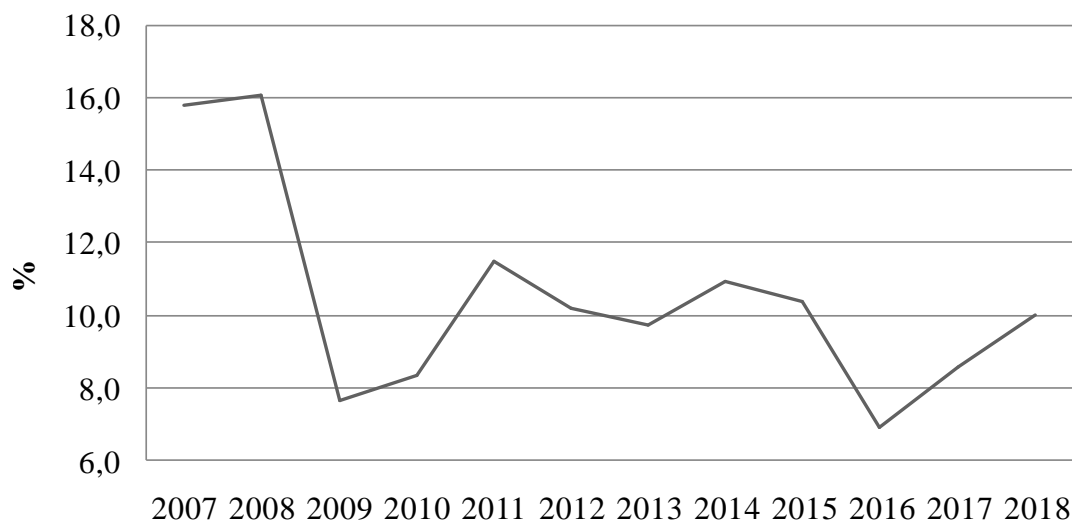

Рис. 1. Динаміка ефективності використання податкових надходжень від плати за землю, % (розраховано на основі даних [3; 5; 6])

Плата за землю становить 50,97% доходів місцевих податків зведеного бюджету Запорізької області за січень-листопад 2019 р., за аналогічний період 2018 р. цей показник дорівнював 51,79% [2]. Для ОТГ Запорізької області за 2018 р. плата за землю становила 38,5% доходів місцевих податків загальної суми надходжень по ОТГ Запорізької області. Найменшу частку плата за землю у доходах з місцевих податків становить для Петро-Михайлівської ОТГ – 19,2%, Смирновської ОТГ – 23,2%, Комишуваської ОТГ – 25,7%; а найбільшу для Кирилівської ОТГ – 71,1% Новоуспенівської ОТГ – 63,1% Кам'янсько-Дніпровської ОТГ – 58,4%. Тобто, бачимо, що плата за землю серед місцевих податків має значну вагу. Кошти від цього податку зараховуються до місцевих бюджетів та повинні використовуватися на вирішення задач, пов'язаних зі земельними питаннями. Отже, місцеві органи влади зацікавлені у збільшенні дохідної частини своїх бюджетів, що можливо за рахунок покращення умов для розвитку економіки у регіоні та ефективного реалізації потенціалу використання земель.

Література

1. Бакурова А.В., Діденко А.В. Вплив екологічного оподаткування на розвиток ринку землі в Україні / В монографії: Сучасний стан та перспективи розвитку екологічного оподаткування в Україні / за заг. ред. О. В. Покатаєвої, Г. Ю. Кучерової. Запоріжжя : Класичний приватний університет, 2014. С. 146–160.
2. Державний веб-портал бюджету для громадян : сайт / Міністерство фінансів України, 2018-2019 URL: <https://openbudget.gov.ua> (дата звернення: 14.01.2020)
3. Капітальні інвестиції на охорону навколишнього природного середовища за видами природоохоронних заходів : сайт / Державна служба статистики, 1998-2019 URL:

http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/ns_rik/ns_rik_reg/onps_u/kionps_u.htm (дата звернення: 14.01.2020)

4. Пальчук В. Розширення повноважень ОТГ у сфері земельних відносин : сайт / Центр досліджень соціальних комунікацій НБУВ URL:

http://www.nbuviar.gov.ua/index.php?option=com_content&view=article&id=3420:zakonodavchi-novatsiji-u-pitanni-peredachi-zemel-otg&catid=8&Itemid=350 (дата звернення: 16.01.2020)

5. Поточні витрати на охорону навколишнього природного середовища за видами природоохоронних заходів : сайт / Державна служба статистики, 1998-2019 URL:

http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/ns_rik/ns_rik_reg/onps_u/pvonps_u.htm (дата звернення: 14.01.2020)

6. Річний звіт про виконання Державного бюджету України : сайт / Державна казначейська служба України URL:

<https://www.treasury.gov.ua/ua/file-storage/vikonannya-derzhavnogo-byudzhetu> (дата звернення: 14.01.2020)

*Касяненко І.А.
НТУУ КІП ім. Ігоря Сікорського*

ТРАНСФОРМАЦІЯ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН: РЕТРОСПЕКТИВА, СЬОГОДЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВА

Чинниками для розвитку національної економіки є реформи відносин власності, розвиток конкуренції та становлення підприємництва. Основою для всіх напрямків інституційної перебудови є реформування відносин власності, яке відбувається в Україні у формі земельних відносин. Проблему перетворення даного типу власності порушує Власенко Н.В. яка також зазначає, про існує необхідність реформування відносин власності в умовах ринкової економіки за умови вдалого механізму приватизації, який буде сприятливим для структурних змін в економіці, а для досягнення цієї мети потрібна адекватна оцінка вартості майна [1].

У напрямку перетворення відносин земельної власності можна виділити 3 етапи:

Ухвалений 18 січня 2001 року Закон України «Про угоди щодо відчуження земельної частки (паю)» № 2242-III встановив, що до врегулювання порядку реалізації прав громадян і юридичних осіб на земельну частку (пай) Земельним кодексом України власники земельних часток (паїв) тимчасово не можуть укладати угоди щодо купівлі-продажу, дарування земельної частки (паю) або іншим способом відчужувати ці частки (паї), – окрім передачі їх у спадщину та при викупі земельних ділянок для державних і громадських потреб.

Ухвалений 25 жовтня того ж 2001 року Земельний кодекс (№ 2768-III), який не лише визначив термін такої заборони відчуження до 1 січня 2005 року,

але й поширив її як на земельні частки (паї), так і на земельні ділянки для ведення селянського (фермерського) господарства та іншого товарного сільськогосподарського виробництва незалежно від форми власності. Це й стало називатися «мораторієм на купівлю та продаж земель сільськогосподарського призначення» [2].

Такі обмеження порушували конституційні права землевласників (а саме: статті 14, 21, 22 та 41 Конституції України) та не наділяли їх правими розпоряджатися власністю на свій розсуд.

Як наслідок, за таких умов в Україні сформувався тіньовий ринок землі, де використовуються корупційні схеми, де феодали “купають” ділянки, підписуючи договори оренди на сотні років, а відсутність конкуренції призвела до падіння цін на оренду.

Після закону, який був прийнятий як «тимчасовий» захід у вигляді мораторію, парламент продовжував його 9 разів і він діє до кінця 2019 року, поки не набере чинність новий закон – про обіг земель сільськогосподарського призначення, основи якого було прийнято 13 листопада 2019 року.

Слід зазначити що, за цей час, як заявив президент Зеленський, померло близько 1 млн власників ділянок, які так і не змогли скористатися правом розпоряджатися своїм активом у вигляді земельного паю [3].

Україна володіє значним земельним потенціалом, який становить 5,7 % території Європи. Із 60,3 млн гектарів майже 70 % становлять сільськогосподарські угіддя з високою родючістю[4].

Станом на 1 січня 2017 в Державному земельному кадастрі було зареєстровано 18,3 млн земельних ділянок. 87,8 % земельних ділянок знаходяться в приватній власності, 6,7 % у державній, а 5,5 % в комунальній. Середній розмір земельної ділянки становить 1,8 га [4].

У соціологічному дослідженні 2019 року 45 % жителів країни визнали, що володіють земельним паєм або землею. У селі мають землю 70 %, у місті — 44 %. 51 % здає землю в оренду [5].

Рис. 1 Кількість землі в Україні та кому вона належить

Лише за умови існування правового та організаційно-економічного середовища слід починати процес роздержавлення. Для цього мають бути розроблені нормативні документи, юридичні норми, законодавчі акти, які б могли гарантувати б однакові умови і порядок роздержавлення та приватизації для всіх суб'єктів господарювання. У питанні впровадження ринку землі не все так однозначно, оскільки земля є невідновним ресурсом та головним активом нашої держави. Перспективи запровадження ринку землі сільськогосподарського призначення розглядає Михайло Ступень, який зазначає що відкриття ринку має перспективи до збереження та створення робочих місць у сільській місцевості та підвищення ефективності використання природно-ресурсного потенціалу земель та забезпечення стратегічної продовольчої безпеки держави [7].

З одного боку ми маємо вимогу МВФ щодо старту ринку землі, згідно меморандуму програми співробітництва Stand-by підписаного в грудні 2018 [6]. Як показує досвід країн, які співпрацювали з цією організацією, що більшість вимог так чи інакше потрібні для відкриття економіки зовнішнім ринкам, що ставить під загрозу розвиток вітчизняного аграрного сектору. Також, за умови, що велика частина українців знаходиться за межею бідності, і багато тих хто має паї проживає в містах та не хоче обробляти ділянки, зростає інтерес до їх відчуження. Попри обіцянки влади про недопустимість іноземців купувати паї, існує багато способів фінансування українських компаній а також їх переходу до іншого власника.

Проблему способів щодо залучення АПК регіонів до глобального економічного, у більшості своїй, транснаціонального середовища, матеріальну основу якого складала б процеси агропромислової інтеграції, які повинні стати невід'ємною складовою активізації трансформаційних процесів в Україні висвітлено у праці Корогодової О.О. [8]

Основна проблема продажу землі іноземцям, а саме транснаціональним компаніям полягає в тому, що існує загроза, що вони, не будуть зацікавлені у розвитку українського АПК, а також буде створюватися несприятлива ситуація для вітчизняних аграріїв, більшість з яких не в змозі конкурувати за капіталом та спроможність викупити земельну ділянку у селян за ціною, яку запропонують іноземні компанії. Скоріше за все ТНК будуть вкладати кошти у вирощування технічних культур, які виснажують ґрунт замість розвитку тваринництва чи іншого виду сільського господарства, яке буде орієнтоване на виробництво товарів з додатковою вартістю. За таких умов ставиться під загрозу продовольча безпека держави. Також, продаючи ділянки - фактично продається територія, повернути яку потім буде майже неможливо.

З іншого боку для лібералізації економіки та надання громадянам усіх прав розпоряджатись їх майном такий законопроект має місце на життя, проте слід конкуренції, яка і буде врегульовувати питання ціни ділянок. Світовий досвід підтверджує: відкриття ринку землі – це хороший спосіб заведення інвестицій в економіку. За підрахунками експертів Easy Business (Ізі бізнес) ефект від запуску вільного ринку становитиме близько тридцяти мільярдів

доларів на наступні десять років. У ситуації, коли країна балансує на межі фінансової кризи, такий ресурс може стати порятунком для економіки.

Реформування земельних відносин одна із найактуальніших тем сьогодні, що підігривається як політиками так ЗМІ. Не секрет, що для України родючі ґрунти були та залишаються цінністю та мабуть останньою конкурентною перевагою серед інших країн. Проте за умов глобалізації та бідності громадян ця сама цінність може стати власністю тих хто розглядає нашу державу саме як сировинний придаток.

Так, відкриття ринку землі – це однозначно потужне вливання коштів в економіку і зростання добробуту селян до того моменту коли у них не закінчаться гроші, отримані за свою ділянку. З іншого боку – це повернення справедливості, якої українців позбавили багато років тому. Проте слід пам'ятати, що чорнозем це невідновний актив та головна перевага України. Відкриття ринку землі – це надання основоположного права людини - розпоряджатися своєю власністю. Проте для цього повинен бути підвищеним добробут населення та врегульовані положення, які належним чином забезпечать розвиток вітчизняного товаровиробника, конкуренцію серед аграріїв та інвесторів.

Література

1. Трансформація відносин власності в умовах інверсійного переходу до ринкової економіки [Електронний ресурс]. – 2000. – Режим доступу до ресурсу: НВ Власенко - 2000 - irbis-nbuv.gov.ua
2. Земельний кодекс України [Електронний ресурс]. – 2001. – Режим доступу до ресурсу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2768-14/ed20190809>.
3. Заява президента України [Електронний ресурс] // ВВС. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-49851568>.
4. Держгеокадастр [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <http://land.gov.ua/icat/rynok-zemel/>.
5. Майже половина українців володіють землею [Електронний ресурс]. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.rbc.ua/ukr/news/polovina-ukraintsev-vladeyut-zemley-1568106242.html>.
6. Основные условия меморандума Украина-МВФ: [Електронний ресурс]. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: <https://ua.news/ru/mvf-pererahuvav-osnovni-vymogy-do-ukrayiny-i-prokomentuvav-moratorij-na-zemlyu/>.
7. Ступень М. Ринок земель в Україні: основні проблеми та перспективи розвитку / Михайло Ступень. // Економіка природокористування. – 2015. – С. 40-41.
8. Корогодова О. О. Засади просторового розвитку українського агробізнесу з урахуванням процесів транснаціоналізації / О. О. Корогодова. // Економічний вісник НТУУ «КПІ» - 2018. – 2018. – С. 168,169.

МАКСИМАЛЬНА ПЛОЩА ЗЕМЕЛЬНОЇ ДІЛЯНКИ: УКРАЇНСЬКИЙ ДОСВІД

Включення до законопроекту «Про внесення змін до деяких законодавчих актів щодо обігу земель сільськогосподарського призначення» пункту про максимальну площу земельної ділянки, яка може перебувати у власності у однієї особи [1, ст. 1-1)] відповідає стандартній світовій практиці. Подібні обмеження існують в Індії (до 13 га), Латвії (до 2 га), Польщі (до 200 га), Литві (до 300 га – фіз. особам, і до 2 тис. га – юр. особам) [2]. У випадку України, однак, чіткого обмеження поки що не встановлено – у поточній редакції законопроекту найбільшою є цифра у 0,5% від усіх земель сільськогосподарського призначення. Відповідно до постанови КМУ №413 від 7 червня 2017 року, обсяг доступних земель сільськогосподарського призначення в Україні складає 42,7 млн. га. Цей обсяг активно використовувався у пресі для здійснення попередньої оцінки обсягів українського ринку землі та супутніх обмежуючих параметрів, передбачених у законопроекті №2178-10. Таким чином, обмеження «не більше 0,5% від доступної землі сільськогосподарського призначення» набуває конкретнішого значення у 210 тис. га. З огляду на ряд методологічних вад при розрахунку цифри у 42,7 млн. га, окремі дослідники вказують на те, що після вирахування із цієї площі фактично недоступних земель (наприклад, окупованих територій), а також врахування екологічних вимог ЄС стосовно частки заповідних територій в рамках процесу євроінтеграції (з 6,5% до 15%), кінцева цифра буде меншою – приблизно, 34 млн. га. Таким чином, «в одні руки» в Україні будуть відпускати до 170-210 тис. га землі сільськогосподарського призначення, що на декілька порядків більше, ніж у прикладах, згаданих нами вище. Логічно припустити, що подібні обсяги були встановлені, виходячи із наявної на практиці ситуації, адже навіть за відсутності офіційного ринку землі в Україні відбувались угоди де-факто купівлі-продажу землі, оформлені як довгострокова (до 49 років) оренда, які можуть бути переоформлені при зміні законодавства.

Відповідно до даних Land Matrix[4], публічної бази даних великих угод із землею, в Україні за 2001-2019 роки було зафіксовано 261 угод, здійснених 79 унікальними інвесторами, на оренду землі площею у 4,15 млн. га (див. табл. 1).

Більш детальний розгляд означених угод показує, що 74% цієї землі прямо або непрямо (через «іноземні» фірми, зареєстровані на Кіпрі, у Нідерландах, Люксембурзі, тощо) орендовано українськими резидентами. На справжніх нерезидентів приходить лише 26% орендованої площі, причому обсяги індивідуальних угод є помітно меншими. Таким чином, очевидним є те, що можливість нерезидентам, які працювали на території України протягом 3 років, придбати землю, яку вони орендували, в обхід мораторію [**Ошибка!**

Закладка не определена., ст. 1-3)] була включена насамперед в інтересах українських «офшорних бенефіціарів».

Таблиця 1

Оренда української землі за 2001-2019 рр в розрізі країни реєстрації інвесторів

№	Іноземні власники	га	Частка від загального обсягу угод	Українські власники	га	Частка від загального обсягу угод
1	2	3	4	5	6	7
1	Австрія	97 200	2,34%	Україна	694 393	16,73%
1	2	3	4	5	6	7
2	Бельгія	2 500	0,06%	Беліз	15 000	0,36%
3	Китай	7 497	0,18%	Велика Британія	23 000	0,55%
4	Чехія	8 500	0,20%	Канада	8 100	0,20%
5	Данія	25 630	0,62%	Кіпр	1 071 204	25,81%
6	Естонія	46 223	1,11%	Люксембург	906 464	21,84%
7	Франція	96 115	2,32%	Нідерланди	321 406	7,75%
8	Німеччина	16 341	0,39%	Німеччина	6 500	0,16%
9	Угорщина	700	0,02%	Сінгапур	23 712	0,57%
10	Індія	2 400	0,06%	Всього	3 069 779	73,98%
11	Італія	4 700	0,11%			
12	Латвія	34 454	0,83%			
13	Нідерланди	38 800	0,94%			
14	Саудівська Аравія	231 404	5,58%			
15	Швеція	85 000	2,05%			
16	Велика Британія	34 500	0,83%			
17	США	347 880	8,38%			
18	Всього	1 079 844	26,02%			

Джерело: складено автором за матеріалами джерела [Ошибка! Закладка не определена.]

Крім того, ряд компаній з їх числа володіють більш, ніж 210 тис. га; здебільшого це великі холдинги на зразок Астарті (319,5 тис. га), Укрлендфармінгу (500 тис. га), МХП (278,2 тис. га) або Кернел (707,7 тис. га). Таким чином, логічно очікувати реорганізації цих компаній відповідно до нововведеного ліміту та спроб «диверсифікувати» своїх кінцевих бенефіціарів. Єдиним правдоподібним нерезидентом, кого може зачепити обмеження у 210 тис. га, є компанія NCH Capital Inc (319,5 тис. га); якщо, однак, обмеження буде на рівні 170 тис. га, під нього попаде також ПФ Саудівської Аравії (197,3 тис. га), а також декілька додаткових «офшорних бенефіціарів» - Smart Hodling (203 тис. га) і Індустріальна молочна компанія (176 тис. га).

Таким чином, навіть за умови високої, у порівнянні із іншими країнами, максимальної площі земельної ділянки, яка «відпускається в одні руки», існуючі великі агрохолдинги не зможуть існувати в нових умовах без зміни структури власності, що говорить про порівняно високу концентрацію наявного в Україні агросектору. Яким чином буде вирішено означений конфлікт інтересів покаже час, але логічно було б очікувати спроби змінити максимальну площу земельної ділянки на одного власника в ту чи іншу сторону.

Література

. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення. Офіційний портал Верховної Ради України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67059 (дата звернення: 11.12.2019)

1. Дмитрий Неймырок (2019) Фермеры обнищают? Сельхозугодия скупят латифундисты? К чему приведет открытие рынка земли в Украине. URL: <https://gordonua.com/publications/fermery-obnishchajut-selhozugodija-skupjat-latifundisty-k-chemu-privedet-otkrytie-rynka-zemli-v-ukraine-1437544.html> (дата звернення: 11.12.2019)

2. Дидух Я. (2019) Земля: если продавать, то и сохранять. *Зеркало недели*, №34.

3. Land Matrix public database on land deals. URL: <https://landmatrix.org/> (accessed 11.12.2019)

Клепанчук О. Ю.

*к.е.н., доцент кафедри державних та місцевих фінансів
Львівський національний університет імені Івана Франка,
м. Львів, Україна*

МОДЕЛЬ ЛІБЕРАЛІЗАЦІЇ ВНУТРІШНЬОГО РИНКУ ЗЕМЕЛЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПРИЗНАЧЕННЯ В УКРАЇНІ

Розвиток ринків прийнято диференціювати за екстенсивним та інтенсивним типами зростання. Інтенсивний тип забезпечується запровадженням наукових досягнень, передових технологій, прогресивної техніки, розвитку людського потенціалу. Натомість сучасний стан ринку сільськогосподарської землі в Україні свідчить про його розвиток за екстенсивним типом, який передбачає розвиток внутрішніх ринків лише за рахунок факторів основних фондів, робочої сили і ресурсних витрат [1]. Згідно економічного огляду Світового банку, Україна має найбільшу в Європі кількість орних земель – 33 мільйони гектарів, порівняно з 18 мільйонами гектарів у Франції, 12 мільйонами гектарів у Німеччині та 11 мільйонами гектарів у Польщі. Україна має високородючі ґрунти та стратегічне розташування з доступом до ринків Європи, Близького Сходу, Північної Африки та Азії. Водночас, рівень продуктивності сільського господарства в Україні є невеликим в порівнянні з іншими європейськими країнами. Додана вартість ведення сільського господарства в Україні з розрахунку на один гектар у 2018р. становила 440 доларів США, порівняно з 1100 доларами США у Польщі, 1400 – у Бразилії, 1700 – у Німеччині та 2450 – у Франції [5].

Тільки у 2018 р. через мораторій на продаж землі сільськогосподарського призначення України недоотримала понад 22,5 млрд. дол. США ВВП (близько 17%) [4]. Негативними наслідками мораторію є тіньове використання земель, наявність значної кількості корупційних схем у земельній сфері, відсутність конкуренції. Негативні тенденції лише загострилися із прийняттям у 2015 р. законодавчих ініціатив, які дозволили передавати землі особистих селянських

господарств в оренду агрохолдингам і, скасувавши еколого-економічні обґрунтування сівозмін, встановили семирічний мінімальний термін такої оренди. Такі новації обумовили появу в Україні феномену лендлордизації та перенасичення сівозміни олійними культурами, частка яких в окремих областях сягала 40% посівних площ [2]. Відсутність повноцінного обігу земель унеможливорює ринкове ціноутворення на землі сільськогосподарського призначення, на ринку оренди виникають локальні монополії, що своєю чергою гальмує розвиток ринкових орендних відносин та відповідно орендної плати за користування земельними ділянками цієї категорії.

Основними бенефіціарами діючої моделі ринку сільськогосподарської землі в Україні стали агрохолдинги, які отримали можливість використовувати дешеві земельні ресурси, меншою мірою – фермери. Натомість порушені права понад 6,7 млн. власників невеликих земельних наділів, які не можуть повноцінно розпоряджатись власністю і не одержують адекватної винагороди за її використання третіми особами. Водночас, держава взагалі залишилась усуненою за межі земельного ринку, не одержуючи податків від земельних операцій і не маючи можливості забезпечити розвиток сільських територій, залучаючи інвесторів в необхідні сектори АПК.

Отже, існує об'єктивна необхідність лібералізації ринкового обігу земель сільськогосподарського призначення для забезпечення конституційних прав громадян України на вільне розпорядження своєю власністю, створення прозорих умов для набуття у власність земельних ділянок сільськогосподарського призначення громадянами та юридичними особами України. Запровадження ринкового обігу дозволить створити умови для функціонування повноцінного ринку земель і розвитку ринкових орендних відносин та підняти в подальшому рівень земельних відносин до рівня розвинутих країнах. Найбільш оптимальним способом розв'язання проблем є запровадження гнучкого та ефективного державного регулювання обігу земель сільськогосподарського призначення, із одночасною мінімізацією його потенційно негативних соціально-економічних наслідків.

Модель лібералізації ринку земель сільськогосподарського призначення в Україні відображає його певні характеристики і обґрунтовує зростання ринку за умов стабільності коефіцієнтів капіталоемності та довгострокових капіталовкладень. Для цієї моделі базовим є рівняння безперервного поступального руху:

$$G_w \times C_r = S, \quad (1)$$

де G_w – гарантований темп зростання;

C_r – необхідне значення коефіцієнта капіталу;

S – частка доходу, що йде на капіталовкладення.

Принцип акселерації, на який спирається дана модель, забезпечується тим, що зростання інвестицій є прискореним в порівнянні з ростом національного доходу і споживчого попиту, а приріст доходу спричиняє збільшення приросту індукованих інвестицій:

$$a = \frac{I_t}{Y_t - Y_{t-1}}, \quad (2)$$

де a – акселератор;

I_t – індуковані інвестиції за поточний період часу;

Y_t – дохід за поточний період;

Y_{t-1} – дохід за попередній період.

Отже, дана модель дозволяє інтегрувати процеси мультиплікації та акселерації та описати альтернативні траєкторії зростання ринку сільськогосподарських земель України – забезпечений ринок (зумовлюється інституційно незалежним інвестуванням заощаджених ресурсів у реальний капітал), оптимальний ринок (соціально-регульоване інвестування ресурсних заощаджень) та реальний ринок (нерегульовані заощадження та інвестування, рівні яких відхиляються від оптимального темпу зростання).

Досвід продажу земельних ділянок та прав на них на земельних аукціонах засвідчив ефективність їх продажу на конкурентних засадах як в частині формування цін на відповідні земельні ділянки та права на них, так і в частині надходжень до державного та місцевих бюджетів. Запобігання монополізації може досягатись за допомогою обмеження прав на набуття у власність сільськогосподарських земель одним суб'єктом та пов'язаним з ним особам.

В світлі концепції лібералізації внутрішній ринок земель сільськогосподарського призначення варто розглядати як децентралізований інституційно-структурований товарообмін, що збільшує мобільність ринкових ресурсів. З урахуванням досвіду країн Східної Європи і Балтії, ціна землі у перші три роки після запуску ринку зростає на 25%, з 4-го по 10-й роки – ще на 8-10%. Встановлення вільного ринку землі також призведе до ефективнішого господарювання і збільшення врожайності на 30% у перші два роки [3].

В результаті створення в Україні ліберальної моделі ринку земель сільськогосподарського призначення додаткових вигод набудуть усіх заінтересовані учасники. Зокрема, власники землі одержать реальну можливість розпоряджатись своєю власністю, фермерам буде відкрито доступ до кредитних ресурсів, що створить нові стимули для концентрації землі у власності. Крім того, кошти агрохолдингів, які акумулюються за рахунок користування дешевими земельними ресурсами, буде переорієнтовано на викуп частини земельного банку.

Таким чином, позитивний економічний ефект держави від повноцінного функціонування ринку землі може становити близько 7-8 млрд. дол. США вже у перший рік після проведення реформи. Лібералізація обігу земель створить конкурентні цінові пропозиції на землі сільськогосподарського призначення, упередить знецінення земельних ділянок з одночасним впливом на формування ринкових цін, а також позитивно вплине на формування ринкових орендних відносин.

Література

1. Бондаренко В. М. Формування ринкової системи управління земельними ресурсами / В. М. Бондаренко, Л. М. Бондаренко, К. Ю. Соколюк // Збірник наукових праць ЧДТУ. – 2019. – Вип. 53. – С. 14-22.

2. Добряк Д. С. Теоретичні засади функціонування ринку земель як складової суспільно-економічних відносин / Д. С. Добряк, А. Г. Мартин //

Землеустрій і кадастр. 2010. № 4. С. 3-8.

3. Сапич В.І. Трансформація відносин власності на землю в аграрному секторі економіки / В. І. Сапич // Економіка АПК. – 2018. – № 4 – С. 51.

4. Тупальська О. Земля на межі. Вчені НААН про проблеми якості ґрунтів [Електронний ресурс] / О. Тупальська. – 2019. – Режим доступу: <https://agropolit.com/spetsproekty/358-zemlya-na-meji-vcheni-naan--pro-4-problemi-yakosti-gruntiv>. (дата звернення 13.01.2020).

5. The World Bank. Спеціальна доповідь на тему: Відкриття ринку землі для зростання сільського господарства. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pubdocs.worldbank.org/en/395991574161086077/Ukraine-special-focus-note-Fall-2019-uk.pdf>. (дата звернення 13.01.2020).

Кошкалда І.В.
д.е.н., професор,
завідувач кафедри управління земельними ресурсами та кадастру
Харківський національний аграрний університет ім.В.В. Докучаєва

ВИЗНАЧЕННЯ МЕТОДОЛОГІЧНИХ ПОЛОЖЕНЬ ПРИ РЕГУЛЮВАННІ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

Важливою складовою економічних досліджень є методологія і, хоча немає серед науковців єдиного підходу до визначення змісту цього поняття, саме вона дозволяє чітко визначити принципи і методи наукових досліджень. Методологія бере свій початок з філософії, оскільки вивчення суспільних явищ, ступінь і глибина пізнання реальності залежать від методів, якими керуються дослідники. Слушною є позиція С.В. Мочерного, який стверджує, що положення філософії є підґрунтям методології економічних досліджень, причому вони однаковою мірою можуть використовуватися і в інших галузях наукового пізнання [1].

Одним з важливих узагальнюючих наукових методів, яким користуються економісти, досліджуючи закономірності функціонування соціально-економічної системи або її окремих елементів, є діалектичний метод. Основні принципи цього методу полягають, по-перше, у визначенні всіх явищ і процесів не ізольовано, а в певному взаємозв'язку (принцип системного підходу), по-друге, в аналізі досліджуваних об'єктів у процесі розвитку і змін, які відбуваються (принцип історизму), по-третє, у розгляді розвитку як переходу кількісних змін у якісні і як єдності і боротьби протилежностей, а також розкритті всього нового, прогресивного, яке зароджується в існуючому процесі (гносеологічний принцип).

Принципи діалектичного методу стали базою для таких основних законів, як: закон переходу кількісних змін у якісні, закон єдності і боротьби протилежностей та закон заперечення заперечення. Суть закону переходу кількісних змін у якісні полягає в тому, що кількісний показник за визначених умов через певний проміжок часу може набувати інших якісних властивостей. Так, наприклад, збільшення капітальних вкладень на одиницю земельної площі

зумовлює вищий бал економічної оцінки. Сам процес переходу кількісних змін у якісні може здійснюватися поступово і стрибкоподібно.

Закон єдності й боротьби протилежностей передбачає внутрішнє джерело руху і розвитку в природі, суспільстві та мисленні. Як приклад можна навести співвідношення форм власності на землю – приватної і державної. По суті вони мають різні юридичні засади, але як приватна, так і державна власність є суспільними відносинами, які передбачають ефективне використання і бережливе ставлення до землі.

Закон заперечення заперечення передбачає повторення деяких раніше пройдених етапів, але вже на вищій основі. Наприклад, добре відомо, що вирощування соняшнику виснажує ґрунт, але разом з тим соняшник є досить прибутковою культурою, і тому товаровиробники не можуть відмовлятися від його вирощування. Водночас, застосовуючи правильно агротехніку, можна уникнути виснаження ґрунту і забезпечити збереження запасів гумусу в ньому.

Вивчаючи економічні явища, необхідно застосовувати системний підхід, який потребує: визначення суті самого явища; визначення показників, які характеризують кількісну і якісну сторони явища; вивчення законів і тенденцій розвитку; розробку моделей розвитку явищ і процесів з урахуванням динамічності системи і економічного їх обґрунтування.

Системний підхід передбачає ретельний аналіз об'єкта і предмета дослідження, виділення його структурних складових, виявлення ієрархічних зв'язків і взаємопідпорядкованості процесів і явищ для дійсного системного аналізу об'єкта. В ролі складових земельних відносин виступають: форми власності на землю; рентні платежі, які включають економічну оцінку землі, податок на землю та орендні відносини; ефективність використання сільськогосподарських земель; державне регулювання земельних відносин; обґрунтування оптимального розміру землекористування; екологічні проблеми земельних відносин тощо.

Досліджуючи суть земельних відносин, слід зазначити, що вони відбивають як матеріальні, так і духовні сторони життя людини. Так, українські вчені-фізіократи процес відтворення землі пов'язують не лише з матеріальними, але й з духовними чинниками, з існуванням людства. Одним з проявів кризи в економічній думці, на їх думку, є відрив від законів природи, тобто нехтування природними закономірностями економічного буття [2].

В умовах ринкової економіки на перше місце поставлено забезпечення матеріальних інтересів господарюючих суб'єктів. Необхідність поліпшення екології, запровадження інновацій, розвитку духовності і національної свідомості сьогодні ігнорується. Проте будь-яка економічна модель має бути побудована при поєднанні економічних, екологічних та соціальних складових, що забезпечить раціональне використання природних ресурсів та охорони навколишнього середовища і зростання добробуту людства. Саме ці положення було покладено в основу концепції сталого розвитку, яка вперше була проголошена у 1992 р. в Ріо-де-Жанейро.

Проблема поліпшення і збереження земельних ресурсів обумовлена, в першу чергу, їх специфічним характером. Основний засіб виробництва у

сільському господарстві, просторовий базис розміщення виробничих сил та соціальних об'єктів, резерв корисних копалин – земля – є універсальним фактором людської діяльності, об'єктивною умовою існування і функціонування будь-якого виробництва. Тому за нею закріпилося уявлення як про загальний засіб виробництва. Зважаючи на особливу роль земельних ресурсів, дослідники зазначають, що земля має природний початок, підпорядкована певним законам розвитку й існує незалежно від волі людей [3, с. 22].

Взаємодія природи і суспільства проявляється в тому, що в міру розвитку суспільства його безпосередня залежність від природи зменшується, а опосередкована збільшується. Пізнаючи більшою мірою закони природи і на їх основі змінюючи природу, людина розширює свій вплив на неї; разом з тим суспільство у ході свого розвитку вступає у більш тісний контакт з природою. Кожне суспільство намагається змінювати природне середовище, використовуючи досягнення попередніх епох, і в свою чергу немов передає його у спадок майбутнім поколінням, перетворюючи багатство ресурсів природи у засоби культурно-історичного життя [4].

При цьому обов'язково слід урахувати чотири загальні закони так званої нової екології, які сформулював американський еколог Б. Коммонер: у природі все взаємопов'язано; усе має кудись подітися; природа знає краще, ніж людина; ніщо не дається даром [5].

Стає зрозумілим, що людина повинна впливати на природу не всупереч її законам, а на основі їх пізнання. Панування над природою, яке відбувається внаслідок порушення її законів, може мати лише тимчасовий успіх, який згодом може перетворитися у велику трагедію і для самої природи, і для людини.

Розвиток економіки повинен супроводжуватися дотриманням екологічних обмежень і бути засобом для досягнення соціальних цілей суспільства. Тому не можна по-хижацькому ставитися до землі як до об'єкта, призначеного лише для задоволення економічних потреб і матеріальних вигод, оскільки при такому підході порушуються закони природи, відбувається руйнування екологічного балансу, що спричиняє у свою чергу проблеми для наступних поколінь.

І особливо, це потрібно пам'ятати зараз, коли ми стоїмо на порозі запровадження ринку земель сільськогосподарського призначення. Сільськогосподарські землі, це землі, що задіяні у процесі вирішення продовольчої проблеми і від їх якості залежить, врешті-решт, здоров'я людей. А тому, першочерговими питаннями, що необхідно вирішити перед запровадженням ринку, на наш погляд є: введення норм та нормативів обов'язкового землеустрою, сівозмін, охорони ґрунтів і збереження природної родючості та проведення інвентаризації з метою формування повноцінного державного реєстру земельних ділянок.

Література

1. Мочерний С.В. Методологія економічного дослідження / С.В. Мочерний.– Львів: Світ, 2001.– 416 с.

2. Злупко С.М. Людина, праця і єдність сили. Сергій Подолинський – вчений, мислитель, революціонер / С.М. Злупко.– Львів: Каменяр, 1990.– С. 113.

3. Формування ринку землі в Україні / [В.П. Галушко, Ю.Д. Білик, А.С. Даниленко та ін.]; за ред. А.С. Даниленка, Ю.Д. Білика.– К.: Урожай, 2002.– 280 с.

4. Спиркин А.Г. Философия: [учебник] / А.Г. Спиркин.– 3-е изд., перераб. и доп.– М.: Изд-во Юрайт; ИД Юрайт, 2010.– 828 с.

5. Коммонер Б. Замыкающийся круг. Природа, человек, технология / Б.Коммонер.– Л.:Гидрометиздат, 1974.– С. 23–33.

*Кравець О.В., к.е.н.
доцент кафедри економіки
Класичний приватний університет
Смачна О.В.
студентка кафедри економіки
Класичний приватний університет*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ АГРОБІЗНЕСУ В УКРАЇНІ

Розглянемо чим обумовлені перспективи розвитку українського агробізнесу:

- збільшенням обсягів валової продукції сільського господарства, налагодженням ринків збуту та лідируючі позиції на окремих сегментах світового ринку продовольства: Україна є лідером з експорту соняшникової олії, одним з найбільших світових експортерів зерна [3];

- природно-кліматичними умовами і родючими землями, що сприяє вирощуванню усіх зернових культур і дозволяє отримувати високоякісне продовольче зерно, в об'ємах, достатніх для забезпечення потреб внутрішнього ринку і розвитку експортного потенціалу;

- прийнятним інвестиційним кліматом в АПК, який забезпечується низькими вхідними бар'єрами, достатнім рівнем рентабельності інвестицій, збільшенням частки інноваційних підприємств;

- великими структурами АПК, які здебільшого є вертикально-інтегрованими, що передбачає об'єднання за принципом технологічного ланцюга «сировина – переробка – торговельні мережі»;

- збільшенням податкових надходжень [2], обсягів експорту сільськогосподарської продукції та продовольства з одночасним зростанням середньомісячної заробітної плати працівників сільських господарств.

Задля дослідження тенденцій розвитку агробізнесу в Україні проаналізуємо два показники: Індекс сільськогосподарської продукції та продуктивність праці підприємств.

За дами Укрстату «Індекс сільськогосподарської продукції відображає рівень змін фізичного обсягу виробництва продукції сільського господарства, виробленої за періоди, що обрані для порівняння» [1].

Продуктивність праці – одна з найважливіших економічних категорій, в якій найбільш повно відображається ефективність суспільного виробництва. Тут акумулюється в тісному поєднанні ефективність використання робочої сили, земельних, матеріально-технічних і фінансових ресурсів. Підвищення продуктивності праці належить до вирішальних умов розвитку аграрного виробництва, і на цій основі забезпечення значного поліпшення матеріального добробуту українського народу, здійснення соціальних перетворень на селі [4].

Протягом 28 років індекс сільськогосподарської продукції був нестабільним, приймаючи найменше значення 86,% у 1991 р. та найбільше 119,7% у 2004 р., а продуктивність праці сільськогосподарських підприємств змінювалась від 84,9% 1994 р. до 166,8% у 2004 р. (рис.1).

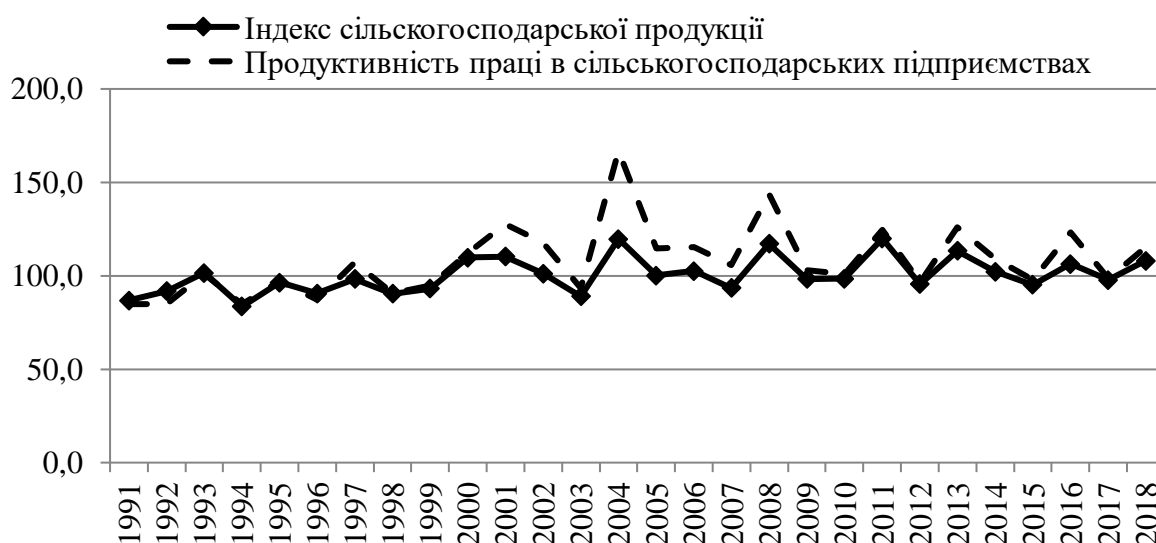

Рис.1. Індеси сільськогосподарської продукції та продуктивність праці, % до попереднього року

Джерело: складено автором за даними джерела [1].

Розглянемо більш детально динаміку індексу сільськогосподарської продукції протягом 2014-2018 рр. За даними рис.2 спостерігаємо оптимістичний сценарій, що описується поліномом четвертого ступеню $y=3,1708x^4-37,992x^3+157,73x^2-261,81x+241,1$ із надійністю 100% та перспективою значного зростання досліджуваного показника у найближчий період. Дійсно, за даними Укрстату протягом січня-липня 2019 р. зазначений показник зростав до позначки 112% [1].

Що ж стосується динаміки продуктивності праці протягом 2014-2018 рр. за даними рис.3 також спостерігаємо оптимістичний сценарій, що описується поліномом четвертого ступеню $y=7,4167x^4-88,567x^3+364,18x^2-594,93x+421$ із надійністю 100% та перспективою значного зростання досліджуваного показника у найближчий період.

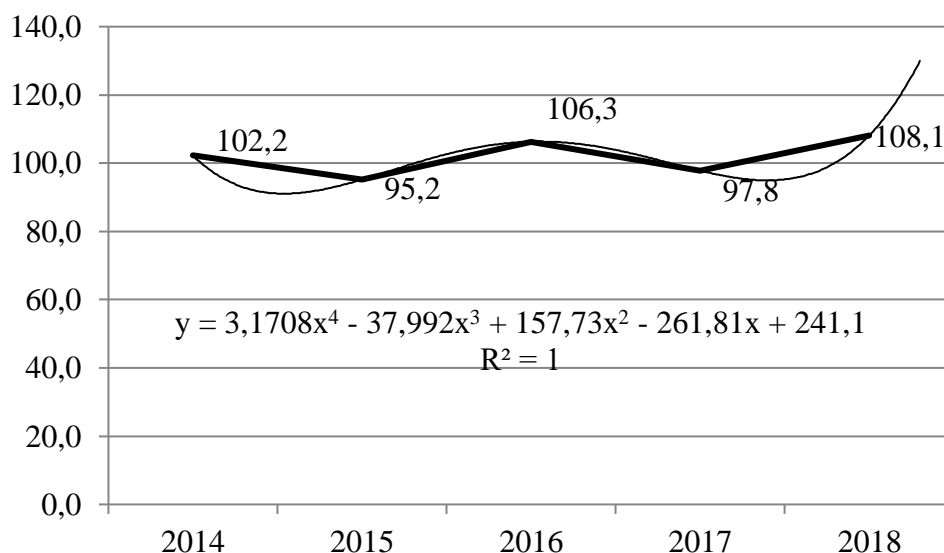

Рис.2. Динаміка індексу сільськогосподарської продукції, % до попереднього року

Джерело: складено автором за даними джерела [1].

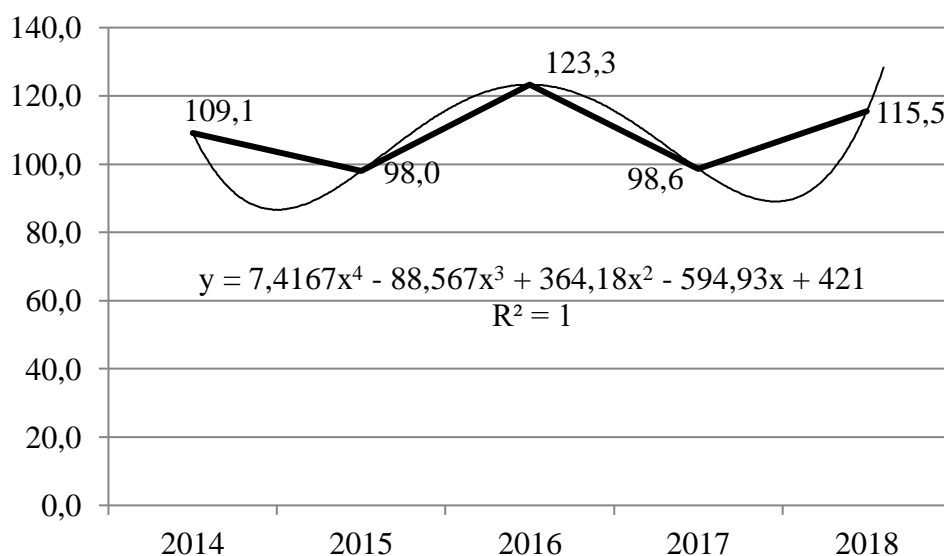

Рис.2. Динаміка продуктивності праці, % до попереднього року

Джерело: складено автором за даними джерела [1].

Таким чином, не зважаючи на майже щорічні коливання індексу сільськогосподарської продукції та продуктивності праці сільськогосподарських підприємств очікується подальше зростання зазначених індексів, а отже і розвиток агробізнесу в Україні.

Проте, наразі існує низка питань, що потребують вирішення, серед яких ті, що стосуються земельної реформи, оптимізації контролю за доходами та податками, покращення інвестиційної і фінансової привабливості АПК, систем контролю безпеки аграрної продукції. Та найголовніше - зважена державна політика, спрямована не на стагнацію, а на розвиток сільськогосподарського сектора. Об'єднавши свої зусилля у наданні реального пріоритету розвитку

сільського господарства Україна може годувати не тільки себе, але й зробити вагомий внесок у забезпечення продовольчої безпеки інших країн.

Література

1. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>
2. Кравець О.В. Моделювання впливу податкового навантаження на діяльність сільськогосподарських товаровиробників. *Регіональна економіка та управління*. 2019. № 1. С.82-88.
3. Сьогодні. URL: <https://www.segodnya.ua/ua/economics/enews/ukrainasnova-stanet-mirovym-liderom-po-eksportu-podsolnechnogo-masla-kutovoy-776457.html>
4. Чорна Р.М. Продуктивність праці у сільському господарстві як основний чинник, що визначає науково-технічний прогрес галузі. *Продуктивність агропромислового виробництва. економічні науки*. Вип. 23, 2013. С. 126-133. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pav_2013_23_22

Ланченко Є. О.

к.е.н., доцент

Національний університет біоресурсів і природокористування України
(м. Київ)

СОЦІАЛЬНО-ТРУДОВІ ЗАСАДИ ЕФЕКТИВНОГО ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ В АГРАРНІЙ СФЕРІ

Забезпечення ефективного господарювання в сільськогосподарських підприємствах (далі – СГП) вимагає органічного поєднання та взаємодії робочої сили, основного капіталу, фінансових і земельних ресурсів тощо. У товарному виробництві основних видів рослинницької продукції нині використовується 22-23 млн га угідь (табл. 1), у тому числі 53-55 % – у середньо- й великотоварних СГП, 14-16 % – фермерських господарствах (далі – ФГ) і 30-32 % – сільських домогосподарствах (далі – СДГ).

Таблиця 1

Стан і ефективність використання земельних ресурсів у сільському господарстві України

Показник	Рік			2018/ 2014, ±
	2016 ¹	2017	2018	
Площа с.-г. угідь, тис. га	41504,9	41489,3	41503,5	1811,4
Посівна площа с.-г. культур, тис. га	27026,0	27585,2	27699,3	460,2
Площа, з якої зібрано врожай зернових і технічних культур, картоплі, овочів, плодів і ягід, тис. га – усього	22670,3	22902,6	23195,5	1009,3
У т.ч.:				
СГП (без ФГ) ²	12197,8	12240,5	12379,2	527,8
ФГ	3558,5	3643,5	3786,5	476,9
СДГ	6914,0	7018,6	7029,8	4,6
Питома вага виробництва с.-г. продукції, %:				
СГП (без ФГ)	48,3	47,7	49,5	1,8
ФГ	8,7	8,7	9,3	1,7
СДГ (ОСГ тощо)	43,0	43,6	41,2	-3,5
Питома вага виробництва рослинницької продукції в СГП, % – усього	61,3	60,5	62,8	3,4

У т.ч. по групах культур:				
зернові культури	78,7	77,4	80,1	2,0
цукрові буряки	95,3	95,6	95,3	2,5
соняшник	86,1	86,6	86,1	0,4
картопля	2,2	1,9	1,9	-1,3
овочі	14,1	14,5	14,4	0,5
плоди і ягоди	18,5	16,3	21,6	5,0
Виробництво продукції на 100 га с.-г. угідь, тис. грн	1536,7	1706,0	2042,2	1107,0
Виробництво рослинницької продукції на 100 га с.-г. угідь, з якої зібрано врожай, у СГП, тис. грн	1414,4	1520,5	1936,1	1131,9

¹ Тут і далі в таблицях і на рисунках дані подані без урахування АР Крим і ОРДЛО.

² Підприємства, установи, організації з кількістю працівників 10 і більше осіб.

Складено й розраховано за даними Держстату України [1].

Середньо- й великотоварні СГП разом із ФГ забезпечують виробництво більше половини валової агропродукції, зокрема в 2016-2018 рр. – більше 55 %, а решту виробляють СДГ. Перші спеціалізуються на виробництві високорентабельної, капіталомісткої та малотрудомісткої продукції (зернові культури, соняшник, цукрові буряки тощо), а господарства населення навпаки – картопля, овочі, плоди і ягоди тощо.

Протягом останнього десятиліття простежується позитивна тенденція збільшення показників економічної ефективності використання земельних ресурсів у СГП, про що свідчать обсяги виробництва рослинницької продукції, що припадає на 100 га угідь, з якої зібрано врожай, і урожайності сільськогосподарських культур (табл. 2).

Таблиця 2

Урожайність сільськогосподарських культур у різних категоріях товаровиробників

Показник	Рік			2018/ 2014, %
	2016	2017	2018	
Урожайність у СГП, ц/га:				
зернові культури	50,0	45,6	52,2	109,9
цукрові буряки	494,0	484,1	518,8	105,8
соняшник	23,5	21,3	24,1	117,6
картопля	212,1	238,4	252,0	98,3
овочі	382,7	435,3	427,4	123,4
плоди і ягоди	72,5	64,9	106,2	197,8
Урожайність у ФГ, ц/га:				
зернові культури	39,2	37,1	41,1	116,4
цукрові буряки	486,4	499,1	538,5	106,2
соняшник	21,2	18,8	21,9	120,3
картопля	182,6	189,2	207,0	91,2
овочі	307,9	348,4	330,9	111,4
плоди і ягоди	91,3	69,4	112,9	165,5
Урожайність у СДГ, ц/га:				
зернові культури	35,7	34,6	34,4	101,5
цукрові буряки	319,1	335,5	361,9	103,2
соняшник	17,2	15,2	18,0	122,4
картопля	165,0	166,8	169,4	97,0
овочі	196,1	191,0	197,7	101,3
плоди і ягоди	112,2	116,4	136,4	121,2

Складено за даними Держстату України [1].

Проведений кореляційно-регресійний аналіз статистичних показників господарської діяльності СГП в розрізі областей України [1] засвідчив тісний зв'язок обсягів виробництва продукції на 100 га (y_x , тис. грн) і наступних факторних показників:

$$y_x = - 431,851 + 14,601 x_1 + 0,008 x_2 + 34,436 x_3 - 1,271 x_4 - 17,062 x_5 + 0,789 x_6,$$
де x_1 – витрати на оплату праці на 100 га, тис. грн; x_2 – заробітна плата, грн; x_3 – поголів'я ВРХ у розрахунку на 100 га, гол.; x_4 – землезабезпеченість 1 працівника, га; x_5 – кількість працівників у розрахунку на 1 трактор, га; x_6 – продуктивність праці 1 працівника, тис. грн.

Таким чином, для підвищення економічної ефективності використання земельних ресурсів у СГП потрібно стимулювати персонал до збільшення продуктивності праці, збільшувати виробництво тваринницької продукції та механізувати виробництво тощо.

В Україні останніми роками постає національна проблема продовольчого забезпечення, очевидними є факти імпорту сільськогосподарської продукції (м'ясопродукти, риба, плоди і ягоди тощо). Використання національного багатства України – земель сільськогосподарського призначення через низку причин не сприяють поліпшенню ЯТЖ сільськогосподарських трудівників та підвищенню рівня життя, зменшенню безробіття й соціальної напруги на селі тощо. Більшість селян тепер переважно ведуть натуральне й частково товарне сільське господарство для забезпечення продовольчої безпеки своєї родини та реалізації на продовольчих ринках міст.

Ураховуючи результати дослідження оптимального землекористування й використання трудових ресурсів на селі [2, с. 275-293] потрібно скорегувати державну підтримку сільськогосподарських товаровиробників у напрямі збільшення її питомої ваги на розвиток тваринницьких галузей, підтримку середнього й малого агробізнесу. Наприклад, по тих чи інших напрямках державної підтримки сільськогосподарських товаровиробників включити вимогу максимального показника землезабезпеченості – 40 га (поступово зменшуючи межу до 30-35 га) і мінімального показника питомої ваги вартості виробництва тваринницької продукції в загальному валовому виробництві СГП – 20 % і більше (поступово збільшуючи межу до 30 %).

Такі критерії потрібно покласти в основу порядків використання коштів державного бюджету на розвиток сільського господарства, які виконуватиме з 2020 р. Мінекономіки. Варто включити вимогу по максимальній площі землекористування СГП, наприклад, на Поліссі та в Лісостепу – до 3000 га, у Степу – до 4000 га. Суб'єктом контролю за раціональним землекористуванням в аграрній сфері (соціально-трудова й екологічний аспекти) має виступити адміністративний корпус місцевої ради територіальної громади, що забезпечить розвиток аграрних соціально-трудова відносин на громадському рівні.

Згідно зі статистичними даними [1], лише 30,4 % площ сільськогосподарських угідь обробляють підприємства, які мають 1000-3000 га у своєму користуванні. Натомість 20 % площ угідь знаходяться в обробітку у великотоварних СГП, які переважно спеціалізуються на виробництві

малотрудомісткої і капіталомісткої продукції, що не сприяє вирішенню складного соціального питання зайнятості та рівня життя сільського населення.

Література

1. Статистична інформація, експрес-випуски, публікації. Вебсторінка Держстату України. URL: <http://ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 06.01.2020).

2. Ланченко Є.О. Формування системи соціально-трудова відносин в аграрному секторі економіки: монографія. К.: ЦП “Компринт”, 2019. 556 с.

Михальчишина Л.Г.

к.е.н., доцент

Національний університет біоресурсів і природокористування України

ЗАПРОВАДЖЕННЯ РИНКУ ЗЕМЛІ В УКРАЇНІ: РИЗИКИ ТА УРОКИ СВІТОВОГО ДОСВІДУ

Сфера земельних відносин є однією із визначальних у процесах соціально економічного розвитку держави, а земля є тим «золотим запасом» держави, її стратегічних ресурсом, який здатний забезпечити стале економічне зростання та підвищити якість життя населення [1, с. 111].

У цьому сенсі зняття в Україні мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення та прийняття у першому читанні Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо умов обігу земель сільськогосподарського призначення» [2] не може бути однозначно прийняте ні власне аграрними товаровиробниками, особливо дрібними фермерами, ні галузевою науковою спільнотою.

Найбільший ризик непідготовленої земельної реформи полягає в тому, що фактично всі угіддя сільськогосподарського призначення можуть скупити агрохолдинги і спекулятивний капітал. Загроза з боку масової купівлі землі агрохолдингами полягає в тому, що вони в основному орієнтуються лише на експортоорієнтовані агрокультури, які найбільше піддаються механізації, тому на полях агрохолдингів домінують монокультури. З одного боку, це веде до катастрофічного виснаження ґрунтів, які втрачають свою родючість, і часто – до «саванізації» землі, коли рілля перетворюється на пустелю.

Цей досвід пережили США у 20-ті роки минулого століття. У західних штатах зернова спеціалізація без сівозмін призвела до ґрунтової перевтоми, накопичення в ґрунті шкідників і хвороб зернових, що спричинило зменшення віддачі вкладень. У результаті компанії пішли з агробізнесу. Щоб привести спустошену землю до ладу, влада задіяла програму переселення в ці штати військових пенсіонерів, яким продавали землю за безцінь (по 75 доларів за га), аби тільки вони тут жили й відроджували родючість ґрунтів. Але на це пішли десятки мільярдів доларів і знадобилося багато років. І коли у 60-ті роки з наростанням економічної кризи ситуація почала повторюватися, влада формально заборонила користуватися землею несільськогосподарським компаніям і підтримала фермерів.

З іншого боку, орієнтація на менш трудомісткі культури спричиняють масові скорочення, люди залишаються без роботи й у пошуках заробітку змушені масово мігрувати в міста. Подібний досвід був у Латинській Америці, де до кінця минулого століття домінувало поміщицьколатифундистське господарство, що за участю зарубіжних компаній вело велике капіталістичне агровиробництво з притаманним йому монокультурним характером, а фермерів тут швидко витіснили з сільської місцевості, і вони змушені були переселятись у міста, де не завжди знаходили роботу.

Безземелля, бідність, фактичне кріпацтво селян, з одного боку, й тиск на міські ринки праці, з другого, врешті-решт змусили уряди країн Латинської Америки провести радикальні зміни в землеустрої. Значна частина земель латифундій підлягала націоналізації чи викупу, а потім угіддя за доступною ціною продавали селянам, причому держава надавала на викуп ділянок пільгові довгострокові кредити. Фермери могли купити землю і в розстрочку.

У Чилі наприкінці 60-х років було експропрійовано 3,6 млн га, на яких організували понад 900 сільських кооперативів, де працювало майже 30 тисяч сімей. У Мексиці в 70-ті роки фермерам передали 30 млн га угідь. У 80-ті роки аграрна реформа прийшла в Бразилію, де експропріювали 18 мільйонів га угідь, на яких створено 285 тисяч фермерських господарств (у середньому кожне має по 117 га), і цей процес триває. На фермерський тип господарювання перейшли у Венесуелі та Болівії. Але для того, щоб зняти в суспільстві соціальне напруження та припинити масову трудову міграцію, знадобилися роки й величезні кошти.

Досвід США 20-х та 60-х років минулого століття та країн Латинської Америки у наш час свідчить про негативні наслідки вільного доступу до сільгоспугідь великих бізнесових компаній. Щоб перемогти волаючу бідність, багатьом країнам Південної Америки довелося пройти шлях від холдингізації землі до її націоналізації та навіть експропріації і повернутися до фермерського типу господарювання, до індивідуальних ферм і сімейних корпорацій [3].

На нашу думку, найповніше думка провідних науковців аграрної сфери щодо неприйнятної моделі запровадження обігу земель сільськогосподарського призначення в Україні донесена у відкритому листі Головам Світового Банку, Міжнародного Валютного Фонду та Європейського Банку Реконструкції та Розвитку [4]. Основний меседж цього листа полягає у тому, що пропонована модель запуску ринку землі замість збереження землі у власності селян для забезпечення їхнім сім'ям засобів для існування, акценти робляться на праві продавати землю. Це, у свою чергу, призведе до подальшої концентрації сільськогосподарських земель у руках так званих «ефективних власників» – українських агробізнесових олігархів та транснаціональних корпорацій. Доступ фермерам та селянам до землі буде заблокований внаслідок їхньої недостатньої фінансової спроможності. Таке просування масштабного аграрного бізнесу в Україні суперечить рекомендаціям 2019 р. Міжурядової групи з питань зміни клімату (ІРСС). ІРСС дійшли висновку, що індустріальне сільське господарство та масштабне моновиробництво відіграють ключову роль у зміні клімату, тому наразі має місце гостра потреба у глобальних діях для переходу від

промислових методів виробництва харчових продуктів до агроекологічних, що також узгоджуватимуться із Цілями сталого розвитку.

На переконання авторів, твердження влади, що відкриття ринку землі сприятиме збільшенню обсягів інвестицій та економічному зростанню, необґрунтоване. Селяни, які продадуть свої земельні ділянки для вирішення нагальних фінансових проблем, приєднуються до інших маргіналізованих соціальних груп, і вже скоро потребуватимуть значної та постійної державної соціальної допомоги. Така допомога стане важким тягарем для державного бюджету, а подальше підвищення податків ляже на суспільство. Населенню також доведеться зіткнутися з катастрофічними наслідками подібної моделі «зростання»: погіршення здоров'я, деградація земель та навколишнього природного середовища, зниження рівня зайнятості в сільській місцевості, прискорене соціальне розмежування та ескалація соціальних конфліктів, втрата перспектив для майбутніх поколінь управляти своєю землею та знищення соціальних основ української національної культури.

Складна ситуація, що склалася у сфері земельних відносин, спричинена насамперед відсутністю зваженої державної земельної політики та механізму її реалізації, ефективної системи фінансово економічного і землевпорядного механізму регулювання земельних відносин в Україні, і в першу чергу, відсутні науково обґрунтовані критерії формування і реалізації державної політики в сфері земельних відносин, на основі яких можна було б визначати ефективність і якість цих процесів, відсутні дієві механізми забезпечення якості формування і реалізації державної політики в сфері земельних відносин України і зокрема якості функціонування системи державного управління на усіх рівнях державної влади [1, с. 108].

Першим пріоритетним напрямом удосконалення розвитку земельних відносин в Україні є негайне призупинення прийняття змін до земельного законодавства щодо розпродажу сільськогосподарської землі, особливо тієї, що знаходиться у державній власності; підтримка України у створенні Міністерства сільських справ, у розробленні та впровадженні стратегії розвитку, орієнтованої на збереження довкілля, внутрішню продовольчу безпеку країни, з одночасною підтримкою фермерів та сільських громад для посилення їхньої спроможності у досягненні цілей, визначених програмними документами ООН; перегляд усіх міжнародних програм в Україні, зокрема Програми Світового банку щодо кредитування з прив'язкою до результатів у сфері прискорення приватних інвестицій у сільське господарство [4].

Література

1. Бойко А.О. Сучасні тенденції розвитку наукового знання щодо механізмів формування та реалізації державної політики у сфері земельних відносин в Україні. *Інвестиції: практика та досвід*. 2019. №1. С. 107-111.

2. Проект Закону про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення від 10.10.2019 р. №2178-10. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_2?id=&pf3516=2178-10&skl=10.

3. Ринок землі: ризики та перспективи. Позиція вчених. URL: <http://www.golos.com.ua/article/324797>

4. Українці проти форсованого розпродажу їхньої землі. Відкритий лист Головам Світового Банку, Міжнародного Валютного Фонду та Європейського Банку Реконструкції та Розвитку від 6 грудня 2019 року. URL: <http://www.afj.org.ua/ua/article/714/>.

*Мороз А.А.
студентка факультету менеджменту
Запорізький національний університет*

ЗЕМЕЛЬНА РЕФОРМА В УКРАЇНІ: СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ АГРАРІЇВ

В умовах ринкових відносин, зміна земельного законодавства визначає майбутню специфіку діяльності аграрного сектору України. Представники великого агробізнесу, дрібні фермери та власники паїв, що знаходяться в користуванні фермерських господарств, активно приймають участь у дискусії з Міністерством аграрної політики та продовольства та визначають результат земельної реформи основою для формування власної бізнес-стратегії. З 2001р в Україні діє мораторій на продаж земель сільськогосподарського призначення. Термін дії мораторію спливає 1 жовтня 2020р.

Новообраний парламент та представники Міністерства аграрної політики та продовольства взяли курс на відкриття ринку землі та внесення змін до земельного законодавства, про що йдеться у законопроекті «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення», за який 13 листопада 2019 р було проголосовано в першому читанні [1].

Основними положеннями законопроекту є:

- надання можливості придбання земельних ділянок громадянам, юридичним особам України, територіальним громадам та державі;
- обмеження концентрації земель у власності одного суб'єкту;
- передання земель за межами населених пунктів у власність об'єднаних територіальних громад;
- реалізація земельних ділянок через аукціони, на яких будуть виставлятися ділянки до 20 Га;
- надання переважного права на придбання угідь особам, які вже орендують цю ділянку та здійснюють на ній господарську діяльність;
- дерегуляція питань землеустрою;
- впровадження підтримки для малих та середніх агропідприємств для забезпечення можливості придбання земельних ділянок у власність;
- створення єдиної системи даних з питань власності на землю та забезпечення вільного доступу до неї;
- запровадження земельного обігу [2].

Світовий банк у спеціальному дослідженні на тему «Відкриття ринку землі для зростання сільського господарства в Україні» зазначив, що зняття мораторію та створення умов для відкритого та ефективного ринку земель

може забезпечити економічний ріст в Україні на 0,5-1,5% на рік у найближчі 5 років. Також у доповіді зазначається, що відсутність відкритого ринку землі значно гальмує залучення інвестиції та підвищення продуктивності агросектору України. Холдинги, фермери та приватні господарства не мають належної мотивації до ефективного використання землі та інвестицій [3].

Перевагами земельної реформи для аграріїв є:

- прозорі корпоративні відносини у питаннях придбання, оренди та використання земельних ділянок для потреб підприємств. Фермери отримують гарантії захисту прав на користування земельними ділянками;

- обмеження монополізму в аграрному секторі. У законопроекті визначені обмеження на володіння земельними ділянками одним власником: 15% в межах області та 0,5% в межах країни;

- створення конкурентного середовища. У перспективі зміна нормативно-грошової оцінки землі, яка зумовить формування ринкової ціни на землю. Для власників земельних ділянок така зміна знизить ризик викупу їх власності за заниженою ціною;

- можливості залучення інвестицій для розвитку сільськогосподарського виробництва. Після викупу земельних ділянок фермери, що ведуть на них господарську діяльність, зможуть брати кредити під заставу цих ділянок для розвитку бізнесу;

- підвищення ефективності використання земельних ділянок. Власники порівняно великих масивів оброблюваної землі, які не мають фінансової змоги забезпечувати роботу на своїх ділянках, отримують змогу продати частину власних угідь та рефінансувати отримані кошти у нові технології та методи господарської діяльності.

Загрозами від запропонованої державою земельної реформи є:

- значне зростання цін на оренду землі. З реалізацією права володіння землею ціни на земельні ділянки зростуть до ринкових. Для малих фермерів таке зростання може бути незначним, оскільки вони охоплюють незначні масиви земельних угідь. Для великих підприємств, які використовують масиви земельних ділянок у 400-500 Га, такі зміни ціни на оренду можуть збільшити витрати на 20-30 млн грн;

- скорочення терміну викупу земельної ділянки орендарем з 20 до 5 років;

- загострення конкуренції для невеликих фермерських угідь. Наразі багато сільських господарств розташовані на землях, що перебувають у державній власності на умовах безоплатної оренди. Відкриття ринку землі створить умови, в яких у невеликих виробників не буде можливості придбати земельну ділянку або оформити довгострокову оренду;

- зниження конкурентоспроможності української продукції на світовому ринку за рахунок зростання собівартості. Наразі українська продукція є конкурентоспроможною у більшій мірі завдяки низькій ціні;

- недосконала законодавча база, яка не може захистити фермерів від впливу з боку представників тіньового сектору агробізнесу [4].

У період трансформування земельних відносин в Україні варто визначити умови ефективного функціонування аграрного сектору. Оскільки ця реформа в

першу чергу вплине на представників малого та середнього бізнесу, доцільним є формування стратегічного підходу державного регулювання. Необхідним є розвиток цього сектору, який стане основою для забезпечення сталого росту територій.

Враховуючи досвід європейських країн з відкритим ринком землі, принципами реалізації ефективної земельної реформи в Україні, яка б забезпечила сталий розвиток агробізнесу, є:

- захист приватного права на земельні ділянки. Контроль за зміною цільового призначення земельних угідь, визначення кінцевого бенефіціара за угодами оренди або придбання землі;
- забезпечення прозорої системи оформлення прав на користування та розпорядження земельними ділянками. Гарантія ринкового ціноутворення;
- дотримання вимог щодо визначення кола осіб, які можуть набувати землю у власність: відповідна кваліфікація, строк зайнятості у сільському господарстві;
- впровадження вимог до раціонального використання земельних ресурсів. Використання диференційованої системи оподаткування та державного фінансування пріоритетних галузей господарства. Запобігання ерозії та виснаженню ґрунтів.

Враховуючи перераховані принципи ефективного розвитку земельних відносин, держава визначила наступні детальні дії з забезпечення їх реалізації:

- створити агенцію з гарантованого кредитування малих підприємців для спрощення процедури використання земельних ділянок як застави та покращення доступу до фінансування;
- розробити систему безоплатної правової допомоги із захисту прав власників угідь, орендарів та органів місцевого самоврядування;
- відкрити офіс земельного омбудсмена для координації робіт із захисту прав землевласників та відповідних законодавчих реформ, які мають бути погоджені з результатами діяльності Антирейдерського комітету;
- забезпечити правову базу щодо порядку продажу та оренди землі шляхом участі в електронних аукціонах;
- запровадити обов'язковий запис в Реєстрі прав та відкрити публікацію інформації щодо цін на земельні ділянки та нерухоме майно;
- провести інвентаризацію та реєстрацію земельних ділянок, що перебувають у державній або комунальній власності;
- завершити реєстрацію земельних ділянок, які мають кадастрові номери, але не мають технічної документації;
- здійснювати регулярний моніторинг землеустрою та забезпечити публікацію ключових адміністративних даних;
- передача у приватну власність державних земельних ділянок, які перебувають у постійному користуванні аграріїв з 1990-х років.

Натепер трансформація земельних відносин виходить на перший план для представників аграрного сектору економіки. Аграрії краще розуміють необхідність та специфіку взаємодії з органами державної влади. Формується

система чіткої взаємозалежності між розвитком сільського господарства та сталим розвитком територіальних громад та України в цілому.

Література

1. Земельна реформа в Україні. URL: <https://minagro.gov.ua/ua/napryamki/reformi/zemelna-reforma/> (дата звернення 04.12.2019)
2. Земельна реформа в Україні. URL: <https://zemreforma.gov.ua/> (дата звернення 04.12.2019)
3. Дані в Україні . URL: <https://www.worldbank.org/uk/country/ukraine> (дата звернення 04.12.2019)
4. Загрози земельної реформи URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66948 (дата звернення 04.12.2019)

Мошак О.В.

к.е.н., доцент

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ АГРАРНОЇ СФЕРИ РЕГІОНУ РЕГІОНУ

Правове регулювання спеціалізації сільськогосподарського виробництва здійснюється за допомогою правових норм як загальних, так і спеціальних законів та підзаконних актів. Так, згідно зі ст. 3 Господарського кодексу України [1] господарська діяльність сільськогосподарських підприємств – це діяльність суб'єктів аграрного господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт або надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність. Господарська діяльність може здійснюватися з метою одержання прибутку (підприємництво) або без мети одержання прибутку (некомерційна господарська діяльність).

Закони становлять головну частину аграрного законодавства України. На думку В. Янчука, правове регулювання найістотніших суспільних аграрних відносин нормами законів є принципом, вимогою та ознакою гарантії, що ця правова норма відображає інтереси і волю народу за допомогою законодавчого акта, прийнятого найвищим органом державної влади [3, с. 40].

Законодавче забезпечення функціонування і розвитку аграрної сфери обумовлюється Конституцією України, Господарським кодексом України, яким відповідно до Конституції встановлено правові основи господарської діяльності (господарювання), що базується на різноманітності суб'єктів господарювання різних форм власності, і має на меті підвищення ділової активності суб'єктів господарювання, розвиток підприємництва і на цій основі підвищення ефективності суспільного виробництва, його соціальну спрямованість згідно вимог Конституції України, утвердженню суспільного господарського порядку в економічній системі України, гармонізації її з іншими економічними

системами; основним нормативно-правовим актом земельного законодавства України – Земельним кодексом, де обґрунтовано окремі аспекти забезпечення рівності права власності на землю громадян, юридичних осіб, територіальних громад та держави. Невтручання держави в здійснення громадянами, юридичними особами та територіальними громадами своїх прав щодо володіння, користування і розпорядження землею. Забезпечення раціонального використання та охорони земель; забезпечення гарантій прав на землю; пріоритету вимог екологічної безпеки та іншими законодавчо-правовими актами.

Узагальнення законів України і нормативно-правових актів засвідчує відповідне забезпечення функціонування і розвитку аграрного сектору, що сприятиме підвищенню ефективності діяльності різноукладних підприємств у сфері сільськогосподарського виробництва, формування виваженої аграрної політики та відродження і розвитку сільської місцевості в цілому.

На нашу думку, державне регулювання є необхідною складовою розвитку аграрної сфери, хоч науковець Т. Осташко [2, с. 175] зазначає, що сільське господарство є класичним прикладом висококонкурентної галузі, яку за умови відсутності державного регулювання можна брати за зразок для вивчення моделі ринкової конкуренції. Це є високою оцінкою організації і функціонування аграрної сфери, яка за відсутності ефективного регулювання досліджуваного сектора може здійснювати власну діяльність за відповідних умов зовнішнього впливу (природних, кліматичних, фінансово-економічних та інших). Однак, доцільним у сфері аграрного розвитку залишається посилення регуляторної політики держави стосовно розроблення, впровадження та удосконалення законодавчих і нормативно-правових актів, регіональних програм розвитку пріоритетних видів економічної діяльності, а також щорічних державних програм економічного і соціального розвитку на загальнодержавному і регіональному рівнях, складовою яких повинно бути раціональне використання ресурсного потенціалу з метою забезпечення розвитку аграрного сектора економіки країни в цілому та регіону зокрема, в тому числі й підвищення експортного потенціалу аграрного сектора, передусім на основі вирощування екологічно чистої сільськогосподарської продукції.

Прогнозування та планування є дієвим засобом забезпечення перспективного розвитку аграрної сфери і зможе забезпечити розвиток галузі в майбутньому за рахунок врахування особливостей функціонування сільського господарства, що приведе до зменшення виробничих затрат та підвищення його ефективності, а на державному рівні дасть можливість розробленню довгострокової стратегії розвитку аграрної сфери як стратегічного напрямку національної політики України.

Література

1. Господарський кодекс України [Електронний ресурс]: Закон України від 16.01.2003 № 436-IV. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15>
2. Осташко Т.О. Ринкова трансформація аграрного сектора: [монографія] / Т.О.Осташко. – К.: Фенікс, 2004. – 280 с.

3. Янчук В. З. Аграрне право України: підручник / В. З. Янчук, В. І. Андрейцев, С. Ф. Василюк та ін. – К.: Юрінком Інтер, 2000. – 720 с.

*Огородник В.О.
к.е.н., доцент*

ДВНЗ «Ужгородський національний університет», м.Ужгород

ЗЕМЕЛЬНИЙ ФОНД УКРАЇНИ У СКЛАДІ СВІТОВИХ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ

Земля завжди займала і займає одне з головних місць при розрахунках національного багатства держави. Світовий земельний фонд становить 13400 млн га.

Найбільшу цінність мають обробні землі, що дають 88 % необхідних людству харчових продуктів. Основна частина обробних площ Землі знаходиться у Північній півкулі.

Україна володіє значним земельним потенціалом (603 550 км²)¹, що становить 47 показник в списку країн за площею території (загальна кількість 254 країн) [1]. Площа земель (суші) складає 57928,5 тис. га, площа територій, покритих поверхневими водами, – 2426,4 тис. гектарів.

Земля – це безцінне національне багатство України, здатне при ефективному управлінні забезпечити гідне життя її громадянам. Україна, займає всього 0,4% земної суші та 5,7% території Європи. Але при таких незначних на мапі світу показниках загальної площі, слід відзначити, що із 60,3 млн гектарів майже 70% становлять сільськогосподарські угіддя з високою родючістю [3].

Отже, загалом у світі площа культивованої землі становить 17298900, а це лише 11,61% від загальної площі. Слід зазначити, що від загальної площі України 55,3% (333847) - це площа культивованої землі. Цей показник у як відсотковому значенні до загальної площі так і за км² є 8 в світі (табл. 1). Площа чорноземів в Україні становить від 15,6 млн до 17,4 млн гектарів, або близько 8 відсотків світових запасів.

Рілля, або орні землі, є найціннішою складовою земель сільськогосподарського призначення. 53,8% від загальної площі України становлять орні землі, що є третім показником у світі (табл. 1.). Площа ріллі - 32,5 млн гектарів, або 78,4% усіх сільськогосподарських угідь.

Площа орної землі України становить 8 показник загалом за світовими показниками та найбільшою країною Європи (після європейської частини Росії). Отже, в структурі сільського господарських угідь України переважає рілля (78,4%), другу позицію посідають пасовища (13,1%), а на третьому місці – сіножаті (13,1).

Таблиця 1

Список країн за використанням орної землі [3]

Місце в рейтингу	Частка від загальної площі, %		Площа км ²	
	країна	значення	країна	значення
1	 Бангладеш	55,39	 США	1650062
2	 Молдова	54,52	 Індія	1451810
3	 Україна	53,8	 КНР	1385905
4	 Данія	52,59	 Росія	1174284
5	 Угорщина	49,58	 Бразилія	586036
6	 Маврикій	49,02	 Австралія	468503
7	 Індія	48,83	 Канада	415573
8	 Руанда	45,56	 Україна	324791
9	 Литва	44,81	 Нігерія	300736
10	 Того	44,2	 Аргентина	274490

Земельний фонд України складається з [2]:

Сільськогосподарські землі (41489,3 тис. га);

Ліси та інші лісо вкриті площі (9365,46 тис. га);

Забудовані землі (3602,1 тис. га);

Води (2401,4 тис. га);

Інші (3421,9 тис. га).

Всі землі України незалежно від їх цільового призначення, господарського використання і особливостей правового режиму відносяться до земельних ресурсів і складають єдиний земельний фонд держави.

Земля в Україні може перебувати у приватній, комунальній та державній власності. Іноземці та іноземні громадяни можуть набувати права власності лише на землі несільськогосподарського призначення. Якщо іноземець в порядку спадкування набув право власності на земельну ділянку сільськогосподарського призначення, він зобов'язаний протягом року відчужити її в порядку визначеному законом.

З початком проведення земельної реформи у 2000 р. пов'язують створення великих агрохолдингів і фермерських господарств. Понад 7 млн селян отримали право на приватизацію понад 28 млн земельних ділянок (паїв). Після приватизації частина земель була передана в короткострокову і довгострокову оренду, а деякі власники встигли продати земельні площі до введення мораторію 1 січня 2002 р.

Нагадаємо, що Україна вже розпочала процедуру скасування дії мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення.

Станом на сьогодні ще не завершено реформування ринку землі та не досягнуто основної мети земельної реформи – передачі землі ефективному власнику та запровадження еколого-економічної моделі господарювання.

Література

1. Country comparison: area [Електронний ресурс] // Central Intelligence Agency. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/rankorder/2147rank.html>.

2. Земельний фонд України [Електронний ресурс] // Український клуб аграрного бізнесу. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: http://ucab.ua/ua/doing_agribusiness/umovi_vedennya_agrobiznesu/zemelni_pitannya.

3. Ринок земель [Електронний ресурс] // Державна служба України з питань геодезії, картографії та кадастру. – 2020. – Режим доступу до ресурсу: <http://land.gov.ua/icat/rynok-zemel/>.

4. Список країн за використанням землі сільськогосподарського призначення [Електронний ресурс] // Вікіпедія — вільна енциклопедія – Режим доступу до ресурсу: <https://uk.wikipedia.org>

Останчук Т. П.

д.е.н., доцент,

Державний університет «Житомирська політехніка»

НАПРЯМИ ЕФЕКТИВНОГО УПРАВЛІННЯ ЗЕМЕЛЬНИМИ РЕСУРСАМИ НА ЗАСАДАХ НЕОІНСТИТУЦІЙНОЇ ТЕОРІЇ ПРАВ ВЛАСНОСТІ

Розвиток теоретичних засад формування інформації про земельні ресурси будь-якої країни є основою для процесів глобалізації, конкурентоспроможності та інноваційної діяльності, що здійснюють вирішальний вплив на формування ринкової економіки. Підставою для цього розвитку є розгляд питань права власності в сфері земельних відносин, які в Україні мають складний характер. Одним з найактуальніших питань сьогодення є проведення земельної реформи, окрім того земельний фонд є основним національним багатством нашої держави, тому дослідження за цим напрямом дають можливість формування національної парадигми збереження України в глобальному світі, що також є сьогодні досить важливими моментами в розвитку нашої країни. В ході проведення земельної реформи в Україні виникло багато проблем, пов'язаних з забезпеченням прав власності на землю, що призвело до масового використання земельних ресурсів, особливо сільськогосподарського призначення, без юридичного оформлення та відповідно належного управління операціями з ними, що виникають при цьому в господарській діяльності підприємств.

Права володіння, користування і розпорядження складають основу відносин власності та виступають також основою земельних відносин, які містять у собі розмаїття форм господарських відносин. Власність є складною, комплексною категорією, яка репрезентована синтезом дослідницьких напрямів

в межах деяких наук, таких як економіка, юриспруденція, філософія і політологія, тому при дослідженні питань власності необхідним є комплексний підхід. А власність відіграє особливу роль в системі земельних відносин, і саме її зміна здійснює величезний вплив на їх зміну. Сьогодні встановлення прав власності на земельні ресурси здійснюється в порядку, передбаченому Земельним кодексом України, в ньому закріплено, що право власності на землю – це право володіти, користуватися і розпоряджатися земельними ділянками. На практиці у суб'єктів земельних відносин виникає безліч питань та виявляються певні невідповідності в існуючих нормативно-правових документах, крім того спостерігається неузгодженість діючої нормативної бази, що погіршує процеси управління земельними активами підприємств.

Неналежний стан оформлення та управління земельними правами в Україні призвів до того, що Європейська економічна комісія ООН з питань управління земельними ресурсами надала нашій державі рекомендації щодо належного державного управління ними. Внаслідок дослідження змісту національних Концепцій та Стратегій нашої країни, які були розроблені для досягнення глобальних Цілей сталого розвитку 2016–2030 рр., що затверджені у 2015 році на саміті ООН, було виявлено такі проблемні моменти в їх реалізації: 1) в нашій державі вже більше 27 років спостерігається складна ситуація щодо володіння, користування та розпорядження землею, низькою залишається ефективність використання як земель населених пунктів, так і земель сільськогосподарського призначення; 2) невизначеними також залишаються питання введення в економічний оборот земельних ділянок та прав на них; 3) при розв'язанні проблем, що створюються підчас проведення земельної реформи, в Україні існує безсистемність їх зв'язку із реформуванням відносин власності на майно та запровадження нових організаційно-правових форм господарювання; 4) на сьогодні не досягнуто основної мети земельної реформи, що проводиться у нас в країні, – передачі землі ефективному власнику та запровадження еколого-економічної моделі господарювання; 5) недостовірність відображення у суб'єктів господарювання операцій з правами на земельні ресурси призводить до процесів урбанізації та до подальшого подрібнення земель сільськогосподарського призначення і необґрунтованої зміни їх цільового призначення, що впливає на еколого-економічне обґрунтування перерозподілу земельних ресурсів країни; б) присутнє неефективне використання значної кількості розпайованих земельних ділянок внаслідок відсутності економічного обороту прав користування ними та належного їх обліку; 7) передача прав користування земельними ресурсами сільськогосподарського призначення суб'єктам господарювання – орендарям призводить до виснаження значної частини найбільш родючих земель, що передані в оренду, а також розмір орендної плати за використання земель є заниженим порівняно зі світовими стандартами оцінки, що призводить до зменшення надходжень до бюджетів; 8) відсутність належного оформлення прав на земельні ділянки державної власності призводить до їх рейдерських захоплень.

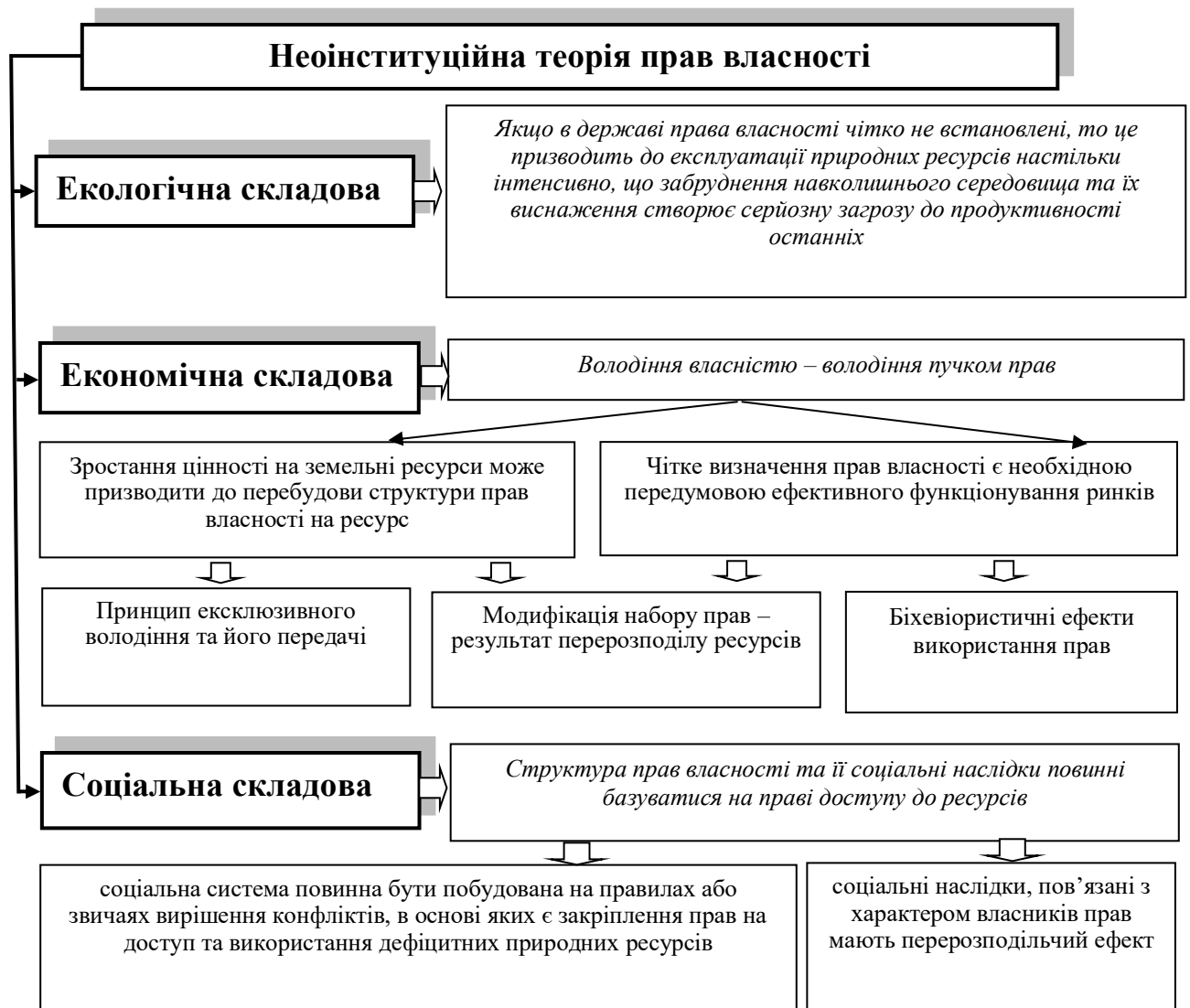

Рис. 1. Фундаментальні положення неоінституційної теорії прав власності, які є основою для побудови концептуальних засад управління земельними активами та правами на них

Отже, інститут права власності в сфері земельних відносин є фундаментальною основою для ефективного управління земельними ресурсами в нашій державі особливо в ринкових умовах існування. А юридичні закони, напрями ефективного управління, концепції та стратегії повинні базуватися на визнаних у світовому суспільстві провідних економічних теоріях. В економічній науці основні положення щодо формування прав власності на певні ресурси репрезентовані в економічній теорії прав власності, яка сформувалася як самостійний розділ інституційної економіки в 60–70-ті роки ХХ ст., і є однією з сучасних неоінституційних економічних теорій. На підставі вивчення сучасних економічних теорій формування прав власності було визначено, що саме парадигма прав власності Г. Демсеца та А. Алчіана як один з напрямів реалізації економічної теорії прав власності пропонує нам певний інструментарій для аналізу правової системи, яка зараз є чинною в нашій державі, а також, головне, для аналізу її застосування при управлінні правами

на земельні активи підприємств (рис. 1). Відповідно до неї, при управлінні земельними активами підприємств необхідно враховувати пучок або частку прав по використанню земельних ресурсів. Оскільки найважливішим результатом теорії прав власності є багатовимірне їх розуміння як складного пучка відносин, які суттєво відрізняються за своїм характером та впливом.

Саме такий підхід дає можливість досліджувати процеси розподілу та комбінування прав власності між суб'єктами господарювання з метою максимально ефективного їх використання. Окрім того, Радою з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (IASB) в 2018 р. були внесені зміни до Концептуальної основи фінансової звітності, що вступають в дію з 1 січня 2020 р. Відповідно до внесених змін з'явився новий підхід до активів з позиції їх розгляду як об'єктів, на які суб'єкт господарювання має пучок прав (*new «bundles of rights» approach to assets*). Це означає, що актив можна розділити на різні права (правомочності), що будуть впливати на визнання та припинення визнання об'єктів в складі активів підприємств, що відповідає обраній парадигмі прав власності Г. Демсеця та А. Алчіана, яку слід покласти в концептуальні напрями розвитку теоретико-методологічних підходів для ефективного управління земельними активами та правами на них в діяльності суб'єктів господарювання.

Пасічник Ю. В.

д.е.н., професор

провідний науковий співробітник відділу фінансово-кредитної та податкової політики

ННЦ «Інститут аграрної політики» НААН

ФІНАНСОВІ АСПЕКТИ РИНКОВИХ ТРАНСФОРМАЦІЙ ЗЕМЕЛЬНИХ ВІДНОСИН

В контексті земельної реформи в Україні, проведення якої активізувалось наприкінці 2019 р., одним із її важливих аспектів є фінансове забезпечення розвитку сільського господарства. Оцінюючи потенціал сільського господарства, зокрема сільськогосподарських угідь, подамо дані Державної служби з питань геодезії, картографії та кадастру (Держгеокадастр), яка узагальнила дані про наявність сільськогосподарської землі у 2018 р. Україна має 60,3 млн га земель, тобто 6% від усієї території Європи. Площа сільгоспугідь – 42,7 млн га (70% території України), а ріллі – 32,5 млн га (78,4% усіх сільськогосподарських угідь). Водночас, чорноземів у нас 17,4 млн га, тобто 8% всіх світових запасів. За цей час земельні відносини в Україні сформувалися у вигляді оренди земель (короткострокової у 7-10 років) та довгострокової – емфітевзису (49 років і більше). Державна земля – 10,4 млн га: 3,2 млн га – у постійному користуванні державних підприємств; 5 млн га – землі запасу; 1,5 млн га землі передано об'єднаним територіальним громадам. Загальна кількість власників паїв – 6,9 млн осіб [1].

Середній розмір річної орендної плати за паї у 2018 р. становив 1613,4 грн/га. Найвища орендна плата за паї зафіксована у Черкаській (3524,7 грн/га), Полтавській (2970,1 грн/га) та Харківській (2494,7 грн/га) областях. найдешевше користування землею обходилося у Запорізькій (878 грн/га), Херсонській (926,9 грн/га) та Закарпатській (930,6 грн/га) областях. Середній розмір плати за оренду одного гектара сільськогосподарської землі становив 1613 грн (50 євро), що на 18% більше, ніж роком раніше. Найвища орендна плата за гектар зафіксована на Черкащині (3525 грн), Полтавщині (2970 грн) та Харківщині (2495 гривень). найдешевше користування землею обходилося у Херсонській (927 грн/га) та Запорізькій (878 грн/га) областях. Зазначимо, що серед країн Євросоюзу найдорожчою є оренда земель сільськогосподарського призначення у Нідерландах – 847 євро/га, найдешевшою у Латвії – 57 євро/гектар [2].

Оцінюючи земельні ресурси України, прослідковується доволі сумна статистика – володіючи найкращими ґрунтами у світі, маємо одні із найнижчих показників орендної плати. Також зазначимо, що експорт з України зернових, зернобобових (з продуктами їх переробки) та борошна за 2019/20 маркетинговий рік, згідно даних Державної Фіскальної Служби станом на 27.12.2019 р. склав 49995 тис т, в тому числі: кукурудза – 29822, пшениця – 15579, ячмінь – 3692, а борошно пшеничне – лише 299,9. Отже, Україна нині є постачальником життєво важливих видів сільськогосподарської сировини, не пропонуючи продуктів глибокої технологічної переробки, хоча є очевидним, що перероблена сільськогосподарська продукція в три-п'ять разів дорожча. Водночас, на вітчизняному споживчому ринку присутні макаронні, кондитерські вироби з Італії, Польщі, Туреччини та інших країн, вироблені з української сільськогосподарської сировини.

З'ясуємо ситуацію із вартістю земель у окремих країнах Європи (рис).

Як свідчать дані, вартість продажу землі значно варіюється, і окрім цього, зростає в ціні. Досліджуючи структуру земельного фонду США, слід зазначити, що майже 60% земель сільськогосподарського призначення перебувають у приватній власності, а 40% — у власності держави (з яких 85% — федеральна власність, 15% — власність уряду штатів). Згідно зі статтею 207 закону Сполучених Штатів Америки «Про національне управління земельними ресурсами» № 94—579 від 21.10.1976 р., набувати право власності на земельну ділянку сільськогосподарського призначення мають виключно громадяни країни. Іноземним громадянам, фізичним та юридичним особам — нерезидентам США набувати право власності на земельні ділянки сільськогосподарського призначення, що продаються з державної власності, заборонено[4].

Згідно тривалого мораторію на продаж земель сільськогосподарського призначення в Україні відсутній цивілізований ринок таких земель, тому ринкові ціни не сформовані. Разом з тим, згідно із чинним законодавством в Україні існує поняття «нормативна грошова оцінка земельних ділянок». Так, за даними Держгеокадастру станом на 1 січні 2019 р. нормативна грошова оцінка одного гектару ріллі у розрізі регіонів країни становила: від 21,4 тис. грн (667 євро) у Житомирській області до 33,6 тис. грн. (1048 євро) у Черкаській області

[1]. За приблизними попередніми оцінками Офісу Президента України після відкриття ринку землі, вартість 1 га на першому етапі коливатиметься в межах від \$1 тис. до \$2,5-3 тис [1].

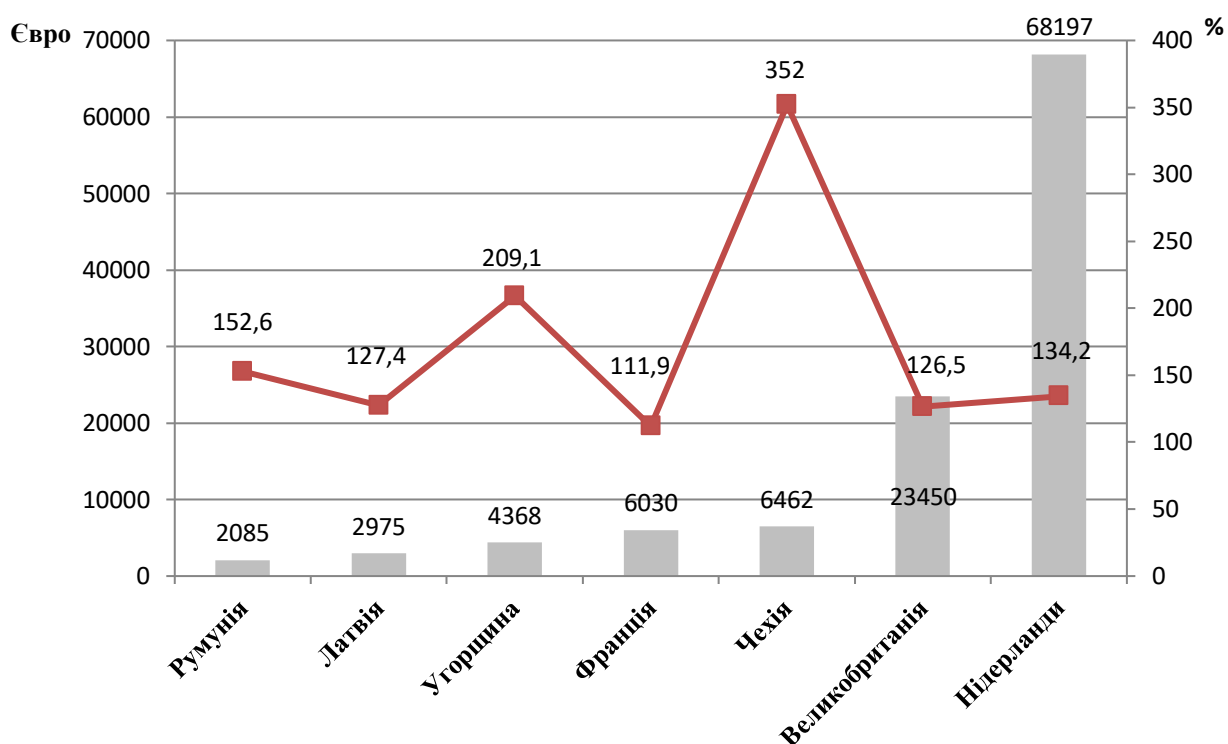

Рис. 1. Вартість ріллі у окремих країнах Європейського Союзу

Ліва вісь – євро/га; права вісь – зростання вартості 1 га протягом семи років (2011-2017)

Джерело: [3].

Зіставляючи вартість продажу 1 га в Україні та в інших країнах Європи є очевидним, що нинішня вартість занижена в декілька десятків разів, зважаючи на її якість. Саме тому, необхідно, передусім:

сформувати промислову інфраструктуру, яка б була спроможною переробляти сільськогосподарську сировину, виробляти конкурентоспроможні, зокрема і на зарубіжних ринках, продукти;

надати можливість новоутвореним об'єднаним територіальним громадам мати власні земельні володіння для вирощування сільськогосподарської продукції та її переробки;

збільшити та переорієнтувати державну підтримку сільськогосподарських товаровиробників.

Так, згідно офіційних даних на підтримку агропромислового комплексу у 2019 р. із Державного бюджету України було заплановано 5.9 млрд грн., а станом на 1 грудня перераховано лише 2.8 млрд грн., а на 2020 р. заплановано 4.3 млрд грн [5]. Це практично дуже мало, беручи до уваги, що у 2018 р. було використано державної підтримки, в тому числі і із фондів ЄС (млрд євро): Франція – 7,4, Німеччина – 5,0, Іспанія – 4,9, Великобританія – 3,6, Польща – 3,1, Румунія – 1,9, Чехія – 0,9, Болгарія – 0,8 [5]. Отже, ринкові трансформації

земельних відносин повинні формуватись із врахуванням сприйнятливого зарубіжного досвіду та виваженої державної політики.

Література

1. Вартість землі в Європі та Україні – від найменшої до найбільшої за 1 га. AgroPolit.com. 5 вересня 2019 р. [Електронний ресурс]. <https://agropolit.com/spetsproekty/615-varnist-zemli-v-yevropi-ta-ukrayini--vid-naumenshoi-do-naubilshoi-za-1-ga>. (дата звернення 30.12.2019).
2. Оренда сільськогосподарських земель (державних і приватних) за 2018-й – аналіз по областях. 6 лютого 2019 р. [Електронний ресурс]. <https://agropolit.com/blog/292-orenda-silskogospodarskih-zemel-derjavnih-i-privatnih-za-2018-y--analiz-po-oblastyah>. (дата звернення 30.12.2019).
3. Вартість української землі мінімум у 3 рази нижча європейської. SuperAgronom.com. 22 вересня 2019 р. [Електронний ресурс]. <https://superagronom.com/news/8345-varnist-ukrayinskoji-zemli-minimum-u-3-razi-nijcha-yevropeyskoji>. (дата звернення 30.12.2019).
4. Супрун О. Світовий досвід запровадження ринку землі та його адаптація до українських реалій. Голос України, 4 жовтня 2019 р.
5. Стан фінансування програм підтримки АПК у 2019 р. [Електронний ресурс]. <https://minagro.gov.ua/ua/pidtrimka/stan-finansuvannya-program-pidtrimki-ark-u-2019-roci> (дата звернення 30.12.2019).
6. Підтримка фермерів у країнах ЄС. Європейський інформаційно-дослідницький центр. [Електронний ресурс]. https://radaprogram.org/sites/default/files/infocenter/piblications/subsydiyi_fermeram.pdf (дата звернення 30.12.2019).

*Семенів К.Ю.
студент факультету менеджменту
Запорізький національний університет
Онищенко О.А.
к.держ.упр., доцент
Запорізький національний університет*

ЗНЯТТЯ МОРАТОРІЮ НА ПРОДАЖ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ: АНАЛІЗ ЗАКОНОДАВСТВА ТА ПРАКТИКИ

Тема про зняття мораторію на продаж сільськогосподарських земель в Україні є надзвичайно важливою на сьогоднішній день.

Проект закону про ринок землі, який був ухвалений 25 вересня 2019 року, є важливою історичною подією України, тому що це є фундаментом для прискорення економічного розвитку в майбутньому. Це підтвердив провідний економіст Світового банку Фарук Кхан [1]. В свою чергу Світовий банк додав, що ріст економіки буде складати близько 0,5-1,5% кожного року, протягом наступних п'яти років [1].

Мораторій на продаж землі в Україні був введений у 2001 році, з 2002 року його поступово продовжували. У грудні 2018 року Верховна Рада України

продовжила його до 1 січня 2020 року. В 2020 році 1 жовтня знімається мораторій на продаж землі і буде відкрий ринок продажу землі сільськогосподарського призначення. Слід зазначити, що проект закону сформований для того щоб сформувавши законодавче поле для введення ринкового обігу сільськогосподарських земель, забезпечення конституційних прав громадян України вільно розпоряджатися та використовувати свою власність, створення умов, щоб прозоро передавати у власність земельні ділянки сільськогосподарського призначення громадянами та юридичними особами України.

Сам закон передбачає [2]:

1) Володіти сільськогосподарськими ділянками можуть тільки громадяни України, держава, юридичні особи України, територіальні громади. Іноземні громадяни або особи без громадянства, які отримали землі в спадок, повинні продати, віддати ділянку землі до кінця 1 року, рахуючи з моменту передачі.

2) Особа або підприємство має обмеження в 15 % всієї площі області та 0,5 % відсотків сільськогосподарських земель України.

3) Орендар має переважне право на купівлю ділянки землі сільськогосподарського призначення, якщо він сплатить ціну за якої її продає власник.

4) Відомості про ціну нерухомого майна чи ціна оплати за користування додаються до Державного реєстру прав виключно під час державної реєстрації надання прав на підставі документів, поданих для такої реєстрації.

5) Також ввели купівлю землі під розстрочку на 5 років, за ціною яку вказав власник.

За час, який діє мораторій, існує багато «чорних схем» та корупції. Умови відсутності конкуренції призвели до зниження ціни за орендну плату. Як говорить Володимир Зеленський, померло близько одного мільйона осіб, які так і не скористалися своїм правом розпоряджатися власною землею. Це підтвердив Європейський суд з прав людини в травні 2018 року [3].

Депутати наголошують, «цільовою аудиторією» вільного ринку землі, будуть малі та середні аграрні, фермерські господарства, які вони будуть підтримувати фінансово при відкритті вільної торгівлі землею[3].

На сьогоднішній день в бюджет на даний законопроект було закладено 4,4 мільярдів гривень на здешевлення кредитів для фермерів [4].

За фактами інформації, що була додана до пояснювальної записки законопроекту, приватизовано близько 30 мільйонів гектарів сільськогосподарських угідь [5]. Як ми знаємо, то всього в Україні налічується 42 мільйони гектарів земель сільськогосподарського призначення.

В Україні найбільша площа сільськогосподарських земель в Європі, але продуктивність в кілька разів менша чим в європейських країнах, зауважив Світовий Банк.

Згідно п. 1, ст. 119 законопроекту, особа яка не приховувала і вільно користувалася земельною ділянкою сільськогосподарського призначення

протягом 15 років, але не мала ніякого документу який би підтверджував право власності особи даної земельної ділянки, має право звернутися до органу державної влади з клопотанням про передання права власності або дати у користування земельну ділянку [2]. Такий підхід має дуже великі плюси, адже земля яка не використовується, с часом стає не придатною для її засівання. Завдяки цьому пункту багато земельних ділянок, які довго не використовувалися за призначенням будуть давати право іншим особам, тобто не власникам, займатися засіванням землі. Маючи мотивацію отримати землю безкоштовно від держави, багато фермерів будуть шукати «пусті» землі і використовувати їх за призначенням, тим самим зменшивши відсоток «пустих» земель та підвищити рівень економічного розвитку в країні.

Узагальнюючи матеріали дослідження, доцільно зауважити непересічне значення процесу знаття мораторію, адже це не просто «земельна реформа», а й шлях до економічного злету держави та викриття «чорних» схем, завдяки чому податки, які будуть нараховуватися на рахунок держави, будуть виступати в першу чергу на процвітання держави, виведення її на вищий рівень економічного розвитку. Для фермерів це нововведення зараз викликає невдоволення через побоювання масового придбання землі іноземними інвесторами. Але в проекті закону не передбачено володіння землею іноземцями та згідно конституційних прав громадян України, право розпоряджатися землею мають тільки громадяни України. Держава виділяє кошти на розвиток сільськогосподарського бізнесу, допомагає на початковому етапі розвитку. Тобто складаються всі умови для успішного розвитку цього бізнесу в Україні, потрібні тільки бажання і стартовий капітал для його заснування.

Література

5. Світовий банк: запуск ринку землі може прискорити зростання ВВП України на 0,5-1,5 в.п. FINBALANCE: Фінанси та економіка. URL: <http://finbalance.com.ua/news/svitoviy-bank-zapusk-rinku-mozhe-priskoriti-zrostannya-vvp-na-05-15-vp> (дата звернення 04.12.2019)

6. Проект Закону «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення». URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66948 (дата звернення 04.12.2019)

7. Зануда А. Закон про ринок землі вже в Раді. Що в ньому? BBC News Україна. URL: <https://www.bbc.com/ukrainian/features-49851568> (дата звернення 04.12.2019)

8. Вінокуров Я. Уряд планує виділити на земельну реформу 4,4 млрд. грн. Громадське Телебачення. URL: <https://hromadske.ua/posts/uryad-planuye-vidiliti-na-zemelnu-reformu-44-mlrd-grn> (дата звернення 04.12.2019)

9. Пояснювальна записка до проекту Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення. URL: <http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=66948&pf35401=501998> (дата звернення 04.12.2019)

*Фокіна С.В.
асистент кафедри землеустрою, геодезії та кадастру
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»
Арнаутова О.Ю.
студентка
ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»*

ЗАКОНОДАВЧІ ЗАСАДИ ЩОДО ФОРМУВАННЯ РИНКУ ЗЕМЕЛЬ В УКРАЇНІ

На даному етапі розвитку нашої з вами країни та її законодавства сталися значні зміни. Ми повинні розуміти що сталося і які нововведення були здійснені. Тому розпочнемо обговорення такої теми як ринок земель. Розпочнемо саме з визначення цього терміну, щоб ми змогли детальніше розглянути сучасний стан земельного законодавства.

Ринок землі в Україні — сукупність суспільних відносин щодо відчуження та набуття земельних ділянок. У процесі їх ринкового обігу відбувається конкурентна зміна землевласників або землекористувачів.[1]

На період існування незалежної України відповідно до земельного законодавства, а саме Земельного кодексу України, діє мораторій на купівлю-продаж земель сільськогосподарського призначення, дія якого постійно продовжувалася.

Слід зауважити, що для країни відкриття ринку земель є дійсно вагомим та вирішальним кроком. Від створення ринку земель залежать такі основоположні чинники як зростання або падіння національної економіки, стан земельних відносин, розвиток агропромислового комплексу.

Згідно з Конституцією України земля, її надра, атмосферне повітря, водні та інші природні ресурси, які знаходяться в межах території України, природні ресурси її континентального шельфу, виключної (морської) економічної зони є об'єктами права власності українського народу.[2].

Держава забезпечує захист прав усіх суб'єктів права власності і господарювання, соціальну спрямованість економіки. Усі суб'єкти права власності рівні перед законом. Право власності на землю гарантується. Це право набувається і реалізується громадянами, юридичними особами та державою виключно відповідно до закону.

Кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, результатами своєї інтелектуальної, творчої діяльності. Ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Право приватної власності є непорушним[3].

Відповідно до даних опублікованих Держгеокадастром Україна володіє значним земельним потенціалом, який становить 5,7 % території Європи. Із 60,3 млн. гектарів майже 70 % становлять сільськогосподарські угіддя з високою родючістю. Такий потенціал може розглядатися як потужна конкурентна перевага України, проте його практична реалізація вимагає

впровадження ефективної моделі земельних відносин, адекватної сучасним жорстким умовам міжнародної конкуренції.

В умовах глобальної економіки та все більшої інтеграції України у світові економічні процеси саме агропромисловий комплекс може стати в авангарді розвитку української економіки.[4]. Відповідно до останньої інформації до 1 січня 2019 року діяв мораторій на купівлю-продаж сільськогосподарських земель і він був знятий за умовами набуття чинності Закону України «Про обіг земель сільськогосподарського призначення».

Рис.1 Земельні ділянки станом на 21 березня 2018 року за правом власності та за розміром

У процесі опрацювання мною матеріалів з цієї теми я так і не побачила цілісного визначення та зображення того як повинен виглядати ринок земель та його механізм, але деякі деталі законодавством вже були спроектовані.

Для формування цивілізованого земельного ринку необхідно: провести загальнонаціональну нормативну грошову оцінку земель сільськогосподарського призначення з подальшою її переоцінкою не рідше одного разу на 10 років; установити обов'язковість сплати орендної плати за землі сільськогосподарського призначення виключно у грошовій формі. Розвитку ринку оренди земель сільськогосподарського призначення сприятиме запровадження ефективних регуляторних механізмів, які передбачають можливість продажу прав оренди та їх заставу. Необхідно також створити сприятливе регуляторне середовище для відновлення площ зрошувальних земель, зокрема, через запровадження єдиного зрошувального земельного масиву, законодавчо закріпити права власності та користування зрошувальними системами.

Наприкінці 2019 року Кабінетом міністрів України був внесений проект закону України про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення. Верховна рада України постановила внести певні зміни до законів. Було вирішено ст.130 викласти в новій редакції, яка зазначає набуття права власності на земельні ділянки сільськогосподарського призначення. Саме цією статтею буде скероване набуття права власності на землі сільськогосподарського призначення під час реалізацію ринку землі. Стаття повідомляє нам, що набувати право власності на земельні ділянки сільськогосподарського призначення можуть:

- громадяни України;

- юридичні особи, утворені за законодавством України;
- територіальні громади;
- держава.

Іноземці та особи без громадянства можуть набувати право власності на земельні ділянки сільськогосподарського призначення в порядку спадкування за законом, але зобов'язані здійснити їх відчуження протягом одного року з дня набуття права власності.

Також маємо зауваження про те, що переважне право купівлі земельної ділянки сільськогосподарського призначення має її орендар за умови сплати ним ціни, за якою вона продається.

Одним із пунктів до якого були внесені правки став пункт, який свідчить про те, що громадяни, яким належить право постійного користування, право довічного успадкованого володіння земельними ділянками державної та комунальної власності, призначеними для ведення селянського (фермерського) господарства, мають право на викуп таких земельних ділянок у власність з розстрочкою платежу до п'яти років за ціною, яка дорівнює нормативній грошовій оцінці таких земельних ділянок, без проведення земельних торгів.

Було вирішено статтю 30 Закону України «Про Державний земельний кадастр» доповнити частиною третьою. Частина третя статті 30 спрямована на врегулювання роботи Державного земельного кадастру. Програмне забезпечення Державного земельного кадастру повинно забезпечувати інформаційну взаємодію між Державним земельним кадастром, Державним реєстром речових прав на нерухоме майно, Єдиним державним реєстром юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань з метою одержання інформації про сукупну площу земельних ділянок сільськогосподарського призначення у власності однієї особи та пов'язаних осіб і розташованих в межах однієї області, Автономної Республіки Крим та в межах України.[5]

Стратегічним завданням України має стати перетворення в країну, де дотримуватимуться всі права людини, в тому числі права на вільне володіння, користування та розпорядження власним майном. У цій парадигмі, запровадження вільного ринку землі в Україні призведе до появи свободи вибору, нових можливостей та перспектив розвитку не тільки аграрного сектору, а й економіки країни в цілому.

Література

1. Ринок землі в Україні [Електронний ресурс] <https://uk.wikipedia.org/wiki>
2. Конституція України (ст.13) [Електронний ресурс] <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/>
3. Конституція України (частина четверта статті 13) [Електронний ресурс] <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v008p710-19>
4. Держгеокадастр [Електронний ресурс] <https://land.gov.ua/icat/rynok-zemel/>

5. Проект Закону "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо обігу земель сільськогосподарського призначення" [Електронний ресурс] <https://rada.gov.ua/news/Novyny/184375.html>

*Яковенко А.П.
студентка факультету менеджменту
Запорізький національний університет
Онищенко О. А.
к. н. держ. упр., доцент
Запорізький національний університет*

ВПРОВАДЖЕННЯ РИНКУ ЗЕМЛІ В УКРАЇНІ ЯК ЧИННИК РОЗВИТКУ АГРОБІЗНЕСУ

На сучасному етапі економічного розвитку України, агробізнес являє собою один з найбільш прибуткових та перспективних видів господарської діяльності. Також він є дуже вигідною сферою для інвестування. Відомо, що у світі залишилось освоїти лише 9% земель, які б можна було використати для розвитку сільського господарства, а згідно з прогнозами Організації економічного розвитку та співробітництва, за майбутні 10-15 років відбудеться підвищення цін на продовольчу продукцію приблизно на 20-50% [4]. Перспективність аграрного бізнесу буде підвищуватись рік за роком, адже зросте кількість населення, а разом з цим підвищиться потреба у продуктах харчування.

Якщо розглядати агробізнес саме в Україні, то за останній час велика кількість аграрних господарств стає все більш прибутковою. Не зважаючи на слабкий економічно-фінансовий стан країни, іноземні інвестори все пильніше придивляються до вітчизняної сільськогосподарської та харчової галузі, усвідомлюючи перспективи щодо капіталовкладень в аграрний сектор України.

Важливим кроком для запровадження в Україні ринку землі свого часу стало прийняття Закону України «Про Державний земельний кадастр», що вступив у дію 1 січня 2012 року. Метою цього закону була реєстрація земельних ділянок та упорядкування відомостей про них. Вважалося, що з допомогою цього закону буде легше уникнути шахрайства з видачею більше ніж одного держакту на кількох власників на одну земельну ділянку [5].

Загалом, головною метою аграрної реформи в країні є розв'язання продовольчої проблеми та виведення галузі на світовий рівень [3]. Основою цього твердження є зокрема й соціально-економічне перетворення села. На думку вчених Української академії аграрних наук, вирішенням цієї проблеми є реформування власності на засоби виробництва і земельних відносин, а саме:

- створення потрібної правової бази;
- реорганізація структур виробництва з кооперативно-колгоспною та державною власністю та зміна економічних відносин у підприємствах;

- удосконалення взаємовідносин держави та сільського господарства з приводу вирішення соціальних проблем села.

Саме ці пункти є основою реформування виробничих стосунків на селі.

Важливим фактором, що визначає рівень привабливості аграрного сектора України для іноземних інвесторів, є можливість вільної купівлі-продажу землі. Але якщо відсутня приватна власність на землю, тоді розвиток галузі гальмується.

Узагальнення теоретичного матеріалу з об'єкту дослідження дозволяє виокремити головні причини уповільнення розвитку аграрного сектору України [4]:

1. У випадку вільної купівлі-продажу землі інвестиційний потенціал може бути вище, ніж для іноземного інвестора. Це великий мінус, адже коли інвестор вкладає свої гроші у галузь, він має бути впевнений у надійному захисті свого капіталовкладення.

2. Не менш важливим є нераціональне використання землі. Селяни довіряють частину своєї землі орендарям, здаючи її для вирощення будь-яких культур. Але орендарі вирощують одну й ту ж саму культуру протягом усього часу оренди землі з метою збільшення свого прибутку, не зважаючи на те, що цим самим вони виснажують землю.

3. Відсутність можливості залучення кредитів за доступними ставками також може стати причиною гальмування галузі. Через відсутність узаконеної власності на землю, вона не може виступати заставою під фінансування.

Через ці причини гальмування велика кількість аграрних господарств може опинитися на межі банкрутства, але є й інші проблеми, такі як: брак досвіду, небажання корегувати свої потреби і можливості під потреби сучасності та застосування застарілих методів аграрного бізнесу.

Незважаючи на кількість проблем, агробізнес в Україні має великі шанси для існування. Першим доказом цього є реалізація дуже значного для України проекту міжнародною компанією Bunge Ukraine – виробничо-вантажного комплексу, до складу якого увійшли масляний термінал і один з найбільших заводів з виготовлення соняшникової олії [7].

Другим доказом є виробництво зерна. Згідно свідченням Міністра агропромислового комплексу та продовольства України Тараса Кутового, в 2016 році Україна на 13% збільшила експорт зерна, що стало рекордним показником – 39 мільйонів тонн [1].

Також значна кількість експертів вважають, що формування земельного банку є основним напрямком інвестицій в агропромисловий комплекс України. Виходячи з цього, іноземні капіталовкладники зацікавлені в купівлі прав на орендовані земельні паї, щоб мати можливість розвивати на них землеробство.

Особливу увагу на себе звертає розвиток фермерства як нового господарства для нашої країни. Фермерські господарства відрізняються від особистих підсобних господарств населення значно більшими розмірами землекористування, саме це дає змогу застосовувати техніку, а разом з цим ефективніше працювати. Міжнародні інвестори розуміють, що орендарі будуть мати право купити орендовану землю першими, та як і раніше продовжують

практику придбання фермерських господарств, які мають договори оренди з пайовиками (власниками землі). Завдяки активній праці уряду над створенням ринку землі, з'являються всі підстави для того, щоб сподіватися на створення сприятливих умов в аграрному секторі разом з цим для залучення інвестицій, а отже й ефективного розвитку галузі загалом [6, с.27-38].

Таким чином можна дійти висновку, що Україна дійсно має великі шанси та сприятливі умови для розвитку аграрного бізнесу за рахунок впровадження ринку землі. Іноземні інвестори, усвідомлюючи вагомі перспективи ринку землі України та його ресурси – що гарантує успішність капіталовкладень – готові вкласти кошти в український агросектор. Для активізації ефективності вітчизняного АПК необхідно розвивати нові технології саме на етапі зародження та розвитку агробізнесу, створюючи значний інвестиційний вклад на ранніх етапах життєвого циклу фермерських господарств, що дозволить впровадити сучасні технології та винайняти кваліфікований персонал.

Література

1. Агробизнес в Украине: как все работает и сколько денег приносит. URL: <https://skr.in.ua/ru/business/13766> (дата звернення: 01.12.2019)
2. Аграрна реформа в Україні. URL: https://ru.osvita.ua/vnz/reports/econom_theory/22283/ (дата звернення: 01.12.2019)
3. Єдина комплексна стратегія та план дій розвитку сільського господарства та сільських територій в Україні на 2015-2020 роки. Міністерство Аграрної Політики Та Продовольства України. *Ліга Закон*. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/view/NT1978> (дата звернення: 01.12.2019)
4. Перспективи агробізнесу України. *Майгер Консалтинг*. URL: <http://www.mayger.ua/uk/analitika/perspektivi-agrobiznesu-ukrayini/> (дата звернення: 01.12.2019)
5. Про Державний земельний кадастр. Закон України від 7 липня 2011 року № 3613-VI. *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2012, № 8, ст.61.
6. Томчук О.В., Полеся В.М. Використання земельних угідь фермерськими господарствами Вінницької області. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*, 2016, № 7, С. 27-38.
7. Bunge Ukraine. *BogushTime*. URL: <https://bogushtime.com/reviews/bunge-ukraine> (дата звернення: 01.12.2019)

*Секція 4. Якість та безпечність агропродукції
в умовах вільної торгівлі з ЄС*

Bahniuk M.A.

student

Skora N.A.

Language adviser – assistant teacher

Sukhomlin L.V.

Academic adviser – PhD, assoc. prof.

National Aerospace University "Kharkiv Aviation Institute"

**THE IMPORTANCE OF AGRICULTURAL WASTE RECYCLING.
IDENTIFYING THE CORELLATION BETWEEN EMISSIONS FROM
SOLID WASTE AND MORBIDITY RATE IN UKRAINE**

In modern Ukraine, as elsewhere in the world, a correlation between pollution levels and general morbidity has taken place in recent decades. A major part of that pollution is generated by the agricultural sector. But to identify the specific impact of various substances that change the human's health, the emissions from the main landfill sites should be analyzed. These diseases occur over time and are the result of the environmental deterioration that is monitored in the contaminant's accumulation areas. The new complex information analysis methods, i.e. statistics, data processing and space monitoring, as well as specific area's research may establish a causal relationship between these two factors.

The analysis of general landfill situation in Kharkiv showed that solid waste is disposed of in two landfill sites, they are: Derhachi (58% of total waste) and Rohan landfills (42%) [1]. The total volume of solid waste taken to Derhachi area in the first half of 2016 was 223.2k m³; while Rohanskiy Landfill took 223k m³ [2]. The problem of dump congestion in the Kharkiv region, where the capacity indicator is approaching the critical mark of a 100%, is an environmental hazard that leads to many negative consequences. These figures did not include illegal waste dumping of 136 documented sites with a total volume of 216,571.4k m³ in the Derhachi region as of 2010. Of mentioned sites, there are only six organized storage areas of 5.1 hectares with the volume of 164.0k m³ [3].

The composition of solid waste that is generated in Kharkiv region is displayed in Figure 1. According to the composition distribution of solid waste, pollution can negatively affect different geosystems: air, soil, vegetation, drinking water. This, in turn, affects the morbidity rates of local people.

The analysis of the official statistics data of Ukraine's oncological registry in Kharkiv region between 2000 and 2010 showed that the average cancer rate per 100 thousand increased by 27% [4]. This, in itself, does not prove causality, but, according to the regional health department, between 2000 and 2010, cancer rate in Derhachi district increased by 100% [5]. As noted previously, Derhachi encompasses the biggest amount of landfill in the region. This difference in the speed of a growing incidence

shows that the areas of emissions and solid waste increase the risk of oncology in the region.

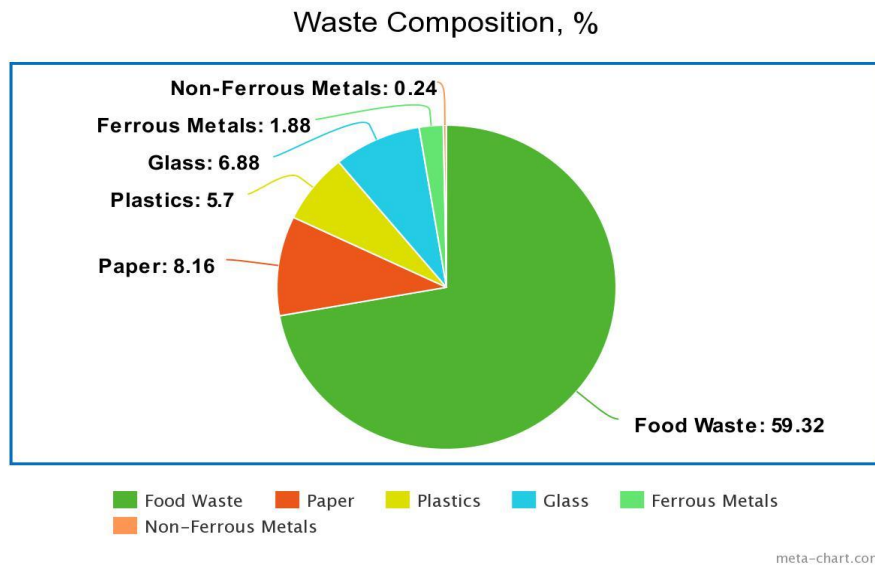

Figure. 1. Solid waste composition in the Derhachi landfill

Solid household waste generated by non-industrial enterprises contains the substances presented in Figure. 2. It should be noted that the agricultural sector inadvertently produces a quarter of the total generated waste.

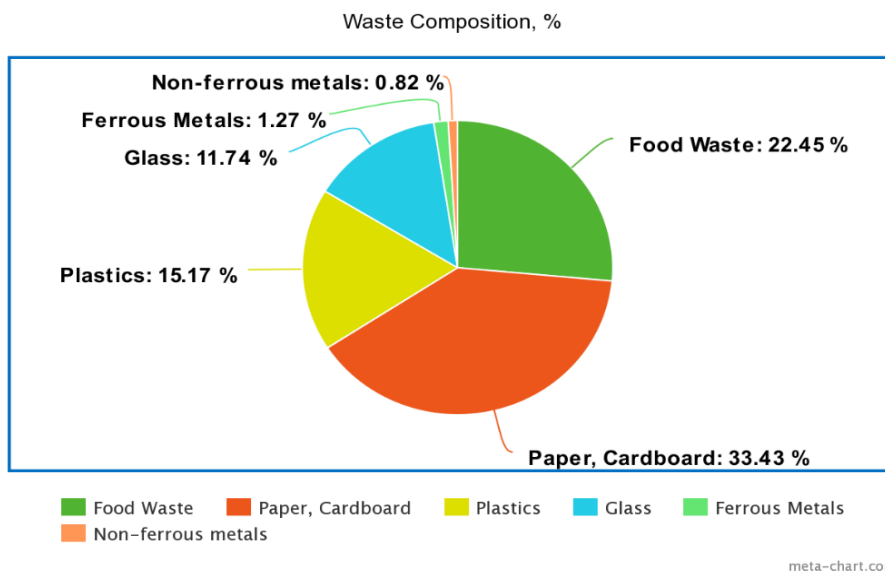

Figure. 2. Solid waste composition from non-industrial sector

Decomposition components of landfills affect the development of various diseases: mercury leads to damage to the nervous system, lead contributes to anemia, kidney disease, nervous system disease, zinc leads to diseases of the heart, blood, cancer, cadmium leads to hypertension, renal failure, sulfates contribute to vascular diseases, chromium contributes to allergies, asthma, cancer.

It should be noted that in order to finally conclude about the environmental situation in the region, not only morbidity should be taken into account but also its age distribution. Despite this analysis drawback, we can safely say that the impact of the environment on people is direct, constant and therefore very important. The type of soil and groundwater reservoirs should also be taken into consideration while evaluating the risks of diseases.

As a result of the studies, which are associated with the negative impact of harmful substances from landfills on the environment and its pollution by toxic emissions, these exact substances contribute to the increase of diseases mentioned above. Knowing the link between these two factors, we can look differently at the problems that come with moving towards Ukraine's integration to the European Union.

Literature

1. Dynamics of basic generation and waste management indicators: Statistical information: [Digital resource]. – Online Access: http://uprstat.kharkov.ukrtel.net/ua/stat/stat_inf/navk_seredov/tab4.html
2. Derhachi landfill and Pisarenkov ravine. Waste disposal in Kharkiv. – Online Access: <http://blog.liga.net/user/ikremenovskaya/article/24832.aspx>
3. Solokha M.O. The methodology of assessing the impact of dumps on the environmental condition (ex., Derhachi district, Kharkiv region) / MO Solokha, EO Kochanov // Visn. KNU. VN Karazin. Aug.: Ecology. - 2011. - № 944. Vol. 6. - P. 73-76.
4. National Cancer Registry of Ukraine – Online Access: <http://www.ncru.inf.ua/>
5. STATUS problems with landfill circulation in Kharkiv region [Digital resource]. – Online Access: [www.info-gkh.com. ua /.../ ebnotkbm.tzr.doc](http://www.info-gkh.com.ua/.../ebnotkbm.tzr.doc)

*Nechay O.
Associate Professor, Ph.D. in economy
S.p.zo.o. Helena Standard
The Republic of Poland
Pavliuk T.
Associate Professor, Ph.D. in economy
Zaporizhzhya National University*

POLAND'S EXPERIENCE IN IMPLEMENTING A FOOD SAFETY SYSTEM

Every day, every resident of the city buys a variety of food for himself and his family. And does everyone think about what kind of products we buy? Some are only concerned about price, some are interested in taste, some are important about freshness and quality. What about the safety and environmental friendliness of the products we use?

The issue of food safety for a long time has not been relevant to many countries. This was especially the case when economies were characterized by their

own economy and consumption of their own production. Everything has changed, and for over 30 years, people have almost never been fed on their own farms. Eating habits have also changed, the rhythm of life has changed. We never pay much attention to what we eat, and therefore, more and more often we buy either finished products or semi-finished products.

In stores, the choice of food has become greater. The eyes are scattered with such a variety of beautiful juicy fruits and vegetables, from the bright covers of ready-to-cook foods, attractive jars of canned food and many other foods. However, the risk to the consumer of consuming dangerous or substandard products is increasing daily.

How to protect consumers from dangerous and substandard products? How to increase trust in the manufacturer? European countries, in particular Poland, have found solutions to these issues and have included in the main food law of Europe the requirements of establishing a traceability system for all food producers and their suppliers.

Food safety is a scientific discipline that describes the processing, preparation and storage of food in such a way as to prevent foodborne illness. This includes a number of procedures that must be followed to avoid potentially serious health hazards.

Food quality is a set of properties of goods that determine their suitability to meet certain human needs. Food quality must meet the standards. The quality of any food product is recognized by its characteristic properties, called quality indicators.

The quality of food depends on the factors of the sphere of production and conditions of cultivation of plant products, the quality of raw materials, semi-finished products, technology of their processing, equipment; factors of distribution sphere - quality of storage, transportation, realization; factors of consumption - the quality of short-term storage, consumption and assimilation.

In violation of food production technology, it is impossible to obtain high quality products, even if quality raw materials are used. Yes, insufficient kneading time leads to the formation of a non-promissory note. Proper packaging protects products from technical damage, contamination, environmental damage. The material of the container should not affect the color, taste, smell of the products, react with them. Proper transportation and storage of products prevents their deterioration and contamination during transportation.

In Poland, food safety and quality oversight is the responsibility of the Ministry of Agriculture and Rural Development. In particular, control is exercised by various organizations, including the veterinary service, which are under the control and accountability of the Ministry.

It should also be noted that in many countries of the European Union, including Poland, much more attention is paid to safety controls rather than product quality. Why the Security Issue? This is because quality and safety are very different concepts. Quality does not have such stringent requirements as safety. For example, milk may be 1% fat, 2.5%, etc. And all this milk, although the quality is different, the main thing is to be safe. According to our legislation and European, safe food is a product that does not have a harmful effect on human health and is edible.

One of the directions of Ukraine's accession to the EU is the requirement to comply with its legislation. And European legislation clearly distinguishes food safety from quality.

Having made the commitment to introduce the European food safety system of HACCP in Ukraine, now considerable responsibility for food safety rests with the operators of the market - manufacturers, carriers.

This is clearly stated in the legal requirements. Each market operator must comply with the requirements of the legislation for that food product in the course of its business.

When implementing this system and putting it into practice, Ukrainian businesses need to have a clear understanding of their responsibility for food safety, and the Ukrainian authorities should be able to properly coordinate and control in this area. The experience of European countries in building the governance structure of these processes, including the experience of Poland, will help our country to adapt and adapt to the requirements of the HACCP system in the near future. All this will become an absolute guarantee for the safety of Ukrainian products not only in the domestic market of the country, but will also allow us to sell our products in the European markets. It is not about increasing competitiveness, but in general about the possibility of entering these markets, because without the introduced food safety system no enterprise of Ukraine will be able to export its products to Europe.

References:

1. Onul K. Safe products. How Europe has done this and what remains to be done for Ukraine. European truth. 2016.
URL : <https://www.eurointegration.com.ua/articles/2016/06/2/7050161/>
2. A guide for small and medium-sized enterprises in the meat processing industry to prepare and implement a concept-based food safety management system HASSP. USAID.
URL : https://smr.gov.ua/images/misto/Pipryemstvo/Harchuvannya/6._posibnyk_nasr.pdf

Sakhno Lyudmila

*Candidate of Sciences (Economic), Associate Professor, Associate Professor of the Department of Accounting and Taxation
Tavriya State Agrotechnological University named after Dmitry Motornogo*

ENVIRONMENTAL AUDIT AS A FACTOR OF SAFETY OF AGRICULTURAL PRODUCTS

In today's environment, the role of the processes of greening production is increasing, the implementation of which will solve specific environmental and economic problems at the enterprise level. In addition, the lack of complete information on the environmental management processes of economic entities creates a wide range of problems for different groups of users of environmental and economic information, increases the totality of social, industrial and financial risks.

The purpose of the study is to develop the theoretical and methodological bases for the formation of environmental audit in the overall management system of agricultural enterprises.

In the context of intensive reforming of all units of agricultural production, the issue of compliance with environmental security requirements in agroindustrial complex, ensuring the culture of production, processing and consumption of agricultural products, which in turn must become the main factors in the process of revitalizing the agricultural potential of the country, become particularly important. It is the orientation to the balanced development of agricultural enterprises that will create the necessary prerequisites for the rational use of natural, labor, technological, financial and other resources to ensure the process of social reproduction.

One of the environmental policy instruments aimed at promoting compliance with environmental legislation at enterprises is the conduct of environmental audits and the establishment of environmental management systems, with subsequent certification to ISO 14001 standards. According to Art. 11 of the Law of Ukraine of 24.06.2004 №1862-IV "On environmental audit" environmental audit is carried out in the process of privatization of state-owned objects, another change of ownership, change of specific owners of objects, as well as for the needs of environmental insurance, in case of transfer state and communal property for long-term lease, concession, creation of joint ventures on the basis of such facilities, creation, operation and certification of environmental management systems, as well as economic and other activities.

A number of enterprises in the Zaporizhzhya region, recognizing the potential for significant environmental and economic benefits from the implementation of environmental management systems and more environmentally friendly production methods, have worked to create and certify environmental management systems at the enterprise. At some enterprises this work is only planned.

The allocation of environmental costs to the cost of production must be made not in proportion to the sum of the basic costs of production, as is currently the case, but in proportion to the economic loss from the production of one or another product. This distribution of environmental costs is, in our view, more economically correct, because, first, the cost of production will directly reflect the costs associated with its production, and secondly, it will stimulate producers to take environmental measures.

Allocation of an independent calculation article requires drawing up a planned estimate of the corresponding costs [1, p.12].

The imperfection of methods of accounting for the costs of environmental activities significantly complicates or even makes it impossible to control them. Not the best picture is also with the planning and rationing of environmental expenditures. Regulatory documents in agriculture do not provide for the allocation of environmental costs in a separate item of costing. In addition, there is no ambiguity in the classification of the above costs to certain articles.

Thus, the costs of maintenance of environmental protection structures and devices (wages and deductions for social activities of workers engaged in the maintenance of structures and devices, auxiliary materials, depreciation of treatment facilities) are planned in the cost estimates for current and major repairs, and the cost

of outsourcing services substances and solutions, measurements of emissions into the atmosphere, as well as the amount of charges for environmental pollution - as part of the cost estimate for occupational safety and health.

Such heterogeneity of the methodology of planning expenditures for environmental measures leads not only to the incomparability of the regulatory framework with the actual data, but also to the fact that part of the costs of environmental activities is not covered at all by the normalization [2, p.78].

The shortcomings of the methodology of accounting and planning of environmental expenditures turn the formation of indicators of reporting on environmental charges and current costs of nature conservation into a rather time-consuming procedure that requires additional calculations and deciphering. Even the decryption in the current situation is not appropriate, since the accuracy of the current cost data will be rather doubtful, since, as noted above, they are scattered in the total cost of maintenance and operation of machinery and equipment, workshop and administrative costs.

Separation of environmental costs is necessary to solve the problems of ordering their distribution between different types of products or operations. Today, environmental costs are shared with those costs that they are accounted for. Accordingly, in most cases, the allocation base has no economically justified link to these costs. Thus, much of the environmental costs, which are concentrated in the overhead of production costs, are distributed according to the average percentage of the wages of production workers, and the costs of environmental activities, concentrated in administrative costs, are written off in the period of their occurrence on the financial result. However, environmental costs depend on the volume, toxicity and complexity of disposal of the waste generated in the manufacture of certain products, and not on the complexity of the latter. As a result, costs are completely distorted, which has a negative impact on pricing. In addition, identifying the most "environmentally friendly" products could be a signal to revise the design or technology of their manufacture.

Conclusions. Proposals for improving the information management system for environmental management will create conditions for "comparison in rights" of basic, economic and environmental activities in their evaluation and promotion; will provide a solution to the problem of determining the economic effectiveness of environmental measures and assessing the economic losses of society due to pollution of the environment.

With regard to environmental audit, it is advisable for agricultural enterprises to conduct it when it is necessary to:

- determine the compliance of the enterprise with the requirements of environmental legislation;
- avoid excessive environmental charges and penalties;
- find out the availability of reserves of raw materials and energy resources at the enterprise;
- increase the investment attractiveness of the enterprise;
- to formulate the enterprise's environmental strategy and policy;

- increase the competitiveness of the enterprise and increase consumer loyalty through the production of products that meet all environmental and hygiene requirements;
- to reach the international level and to strengthen the position of the company among foreign partners;
- to certify the enterprise environmental management system to ISO 14001 standard.

In order to find ways to reduce the cost of environmental payments, an enterprise may periodically carry out specialized audits of payments for the use of natural resources: for land, water use, waste management, energy use, etc. within the functional limits of its recommendation.

References:

1. Levchenko O.P. (2009) Zahal'na kharakterystyka metodychnykh pidkhodiv shchodo formuvannya vytrat u sil'skohospodars'kykh pidpryyemstvakh [General characteristics of methodological approaches to cost formation in agricultural enterprises] Ahrosvit no 24/12, pp. 10-13.
2. Shkarupa, V.F. (2002), Osnovy ekolohii ta bezpeky tovariv narodnoho spozhyvannia [Fundamentals of ecology and safety commodities for public consumption], textbook, Kyiv, Ukraine, KNTEU, 217 p.

Арзянцева Д.А.

к.е.н., доцент

Хмельницький університет управління та права ім. Л. Юзькова

Маріянчик Т.С.

студентка

Хмельницький університет управління та права ім. Л. Юзькова

РЕГУЛЮВАННЯ ЯКОСТІ ТОП-3 ЕКСПОРТОВАНОЇ АГРОПРОДУКЦІЇ ТА ДИНАМІКА ЕКСПОРТУ ПРОТЯГОМ 2016-2018 РОКІВ

Україна була і залишається в топі експортерів агропродукції по світу, це дозволяє збільшити ВВП, кількість робочих місць, добробут населення, а також покращити імідж України закордоном.

Пропонуємо дізнатись як розвивалась діяльність з вільної торгівлі агропродукцією в останні роки, а саме 2016-2018рр. В 2016 році вартість експортованої агропродукції становила 12,832 млрд дол.США, в 2017 році вартість збільшилась на 2,098 млрд дол.США., а в 2018 році було зменшення на 0,8 млрд. дол.США., відбулось збільшення на 16% та 10% відповідно відносно 2016 року, а отже спостерігається позитивна динаміка та збільшення експорту, а отже закордоном зацікавлені в якості і Українська якість агропродукції не уступає якості, що є за кордоном, інакше використання української продукції було б недоцільним.

Найбільшим споживачем української агропродукції є ЄС, який імпортує майже третину агропродукції, а саме протягом 2016- 2018 років 25%, 32%, 30%

відповідно від усієї імпортованої агропродукції, друге місце займає Індія 12%, 13%, 15% відповідно, а третє місце – Єгипет 10%, 8%, 8% [6].

Якщо детальніше аналізувати 2018 рік, то з країн ЄС найбільше Україна імпортує в Нідерланди, Іспанію, Італію, а товарами для експорту з топ-10 є: олія соняшникова, кукурудза, пшениця, насіння ріпаку, макуха, соєві боби, ячмінь, м'ясо птиці, цигарки та цукор [7].

Найбільші українські компанії, що імпортували дану продукцію це: «Кернел», «Нібулон», «Миронівський хлібопродукт», «Укрлендфармінг», «Астарта», ці компанії дійсно експортують продукцію відповідно ДСТУ України [1].

Кожна продукція регулюється ДСТУ, більшість з них 2005-2006 років, проте існують оновлення у 2017-2019 роках, пропонуємо детальніше розглянути ДСТУ щодо топ-3 продукції експорту.

Якість олії соняшnikової за ДСТУ 4492:2017, який включає міжнародні вимоги, за бажанням виробник-оператор може перевірити в державній санітарно-епідеміологічній експертизі в установах Держпротспоживслужби [5]. Будь-яка експортована олія має відповідати за прозорістю, смаком та запахом, колірним числом йоду, кислотним та пероксидним числом, та масовими частками вітамінів А та Е, відсутністю воскоподібних речовин відповідно ДСТУ 4492:2005. Проте в примітках обговорюється, що легке помутніння та дрібні воскоподібні частинки не є ознаками браку, що не відповідає загальним технічним вимогам та знижує якість соняшnikової олії [4].

Якість кукурудзи досліджують за ДСТУ 4525:2006, в якому нормується вологість, зернова та смітна домішка, крупність та схожість зерна кукурудзи, також максимально допустимий вміст шкідливих речовин. Проте у крупі, борошні, крохмалі і патоці, кормових потребах дозволена зараженість кліщами не вище першого ступеня, що на нашу думку є загрозовим для здоров'я споживачів [3].

Пшениця за ДСТУ 3768:2010 має вимоги щодо якості твердої та м'якої пшениці такі як: натура, вологість, склоподібність, зернові та смітєві домішки, сажкове зерно, масову частку білка та число падання також визначений максимально допустимий вміст токсичних елементів, мікротоксинів, радіонуклідів, пестицидів [2]. Аналізовані ДСТУ, на нашу думку, потребують поправок, адже якщо віск в соняшnikові олії лише зменшить прозорість, то в кукурудзі та пшениці свинець, кадмій, арсен, ртуть, мідь, цинк, мікротоксини, радіонукліди, пестициди навіть у малих складових маючи накопичувальний ефект за деякі роки можуть пошкодити здоров'я людей, а саме центральну нервову систему та завдати гематологічні та біохімічні порушення, зниження психо-фізичних показників [8].

Українська агропродукція користується попитом найбільше в країнах ЄС, Індії та Єгипті. Топ-3 імпортерів з країн-ЄС займають Нідерланди, Іспанію Італію. Найбільш експортованою продукцією є: олія соняшnikова, кукурудза, пшениця, насіння ріпаку, макуха, соєві боби, ячмінь, м'ясо птиці, цигарки та цукор. Топ-5 українських-компаній, що найбільше зароблять на експорті

агропродукції займають: «Кернел», «Нібулон», «Миронівський хлібопродукт», «Укрлендфармінг», «Астарта».

Якість експортованої продукції регулюється відповідними ДСТУ, проте серед ДСТУ, що регулюють вимоги до соняшникової олії, кукурудзи та пшениці знайдено умови якості, які здатні зашкодити здоров'ю споживачів продукції, яку буде експортовано. Тому вміст свинцю, кадмію, арсену, ртуті, міді, цинку, мікротоксинів, радіонуклідів, пестицидів та кліщів варто мінімізувати наскільки це можливо.

Література

1. 10 агропромислових компаній, які заробили більше за інших.- [електронний ресурс].-Режим доступу:<https://landlord.ua/rejtingi/10-agropromislovih-kompaniy-yaki-zarobili-bilshe-za-inshih/>
2. ДСТУ 3768:2010 Національний стандарт України. Пшениця. Технічні умови.
3. ДСТУ 4525:2006 Національний стандарт України. Кукурудза. Технічні умови.
4. ДСТУ 4492:2005 Національний стандарт України. Олія соняшникова. Технічні умови.
5. ДСТУ 4492:2017 Національний стандарт України. Олія соняшникова. Технічні умови.
6. Експорт продукції АПК.-[електронний ресурс].-Режим доступу: <https://agropolit.com/infographics/view/73>
7. Основні показники зовнішньої торгівлі.-[електронний ресурс].-Режим доступу:http://ucab.ua/ua/doing_agribusiness/zovnishni_rinki/osnovni_pokazniki_zovnishnoi_torgivli_ukraini
8. Як важкі метали впливають на здоров'я.-[електронний ресурс].-Режим доступу:https://gazeta.ua/articles/science-life/_ak-vazhki-metali-vplivayut-na-zdorovya-/221433

Артюх Т.М.

д.т.н., професор

Київський національний університет ім. Т.Шевченка

Ягелюк С.В.,

к.т.н., доцент

Луцький національний технічний університет

Григоренко І.В.,

к.т.н., доцент

Вінницький торговельно-економічний інститут КНТЕУ

ВИЗНАЧЕННЯ МОЖЛИВИХ НАПРЯМКІВ ЗАСТОСУВАННЯ ПРОДУКЦІЇ ПЕРЕРОБКИ ЛЬОНУ ОЛІЙНОГО ТА ЛЬОНУ-ДОВГУНЦЯ

У 2000–х роках приблизно 200 нових непродовольчих товарів та харчових продуктів на основі льняної сировини, отриманої з льону олійного, створено і

з'явилося на ринках багатьох країн. Найбільша увага приділяється харчовим продуктам та проблемам енергетики. Їх можна розділити на окремі групи. [1, 2]

Волокно льону отримане з льону-довгунця. Відомі протягом століть природні якості льону і чудові його характеристики роблять його важливою частиною багатьох виробів, які використовуються сьогодні. Вироби з льону є екологічно чистими.

Льон є джерелом промислових довгих і коротких волокон. Довгі волокна використовуються для виробництва високоякісних тканин, а короткі штапельні волокна історично були відходами від виробництва довгого волокна. Проте на сьогодні вони знайшли застосування у виготовленні матраців, килимів, ниток для взуття та багато іншого. Лляні волокна також стають невід'ємною частиною нових композиційних матеріалів, які використовуються в автомобільній і будівельній промисловості. Біокомпозити, складені з лляного волокна на основі полігидроксібутіратного (PHB) полімеру, можуть бути екологічно чистою і біорозкладаною альтернативою. Після вилучення луб'яного волокна зі стебла льону 80% решти волокна можна механічно відокремити. Цей матеріал може бути перетворений у целюлозу і використовуватися для виготовлення паперу. Лляне волокно також є сировиною паперової промисловості для використання друкованих банкнот і паперу для цигарок. [1, 2]

Льон є складовою функціональних продуктів. Продукти, що містять лляні інгредієнти, введені на ринок США, Канади та інших країн. Вони мають найвищий потенціал зростання у функціональній харчовій промисловості. Дослідження показують, що ці продукти корисні для здоров'я.

Лляна олія допомагає виробникам зберігати екологічність, забезпечуючи сучасні рішення для захисту та благоустрою навколишнього середовища. Сьогодні виробники звертаються до нових лляних олій таких, як Dilulin™ у лакофарбових виробках і Archer™ у виробництві ДВП та ДСП. Лляні продукти замінюють деякі розчинники та хімікати на основі нафти в рецептурах продуктів, тим самим запобігаючи забрудненню повітря. Лінолеум, найбільш довговічний матеріал для підлогового покриття. Натуральні, екологічно чисті лінолеуми містять близько 30% лляної олії. [2].

Не менш привабливим є використання волокна льону олійного. Традиційно лляне волокно зі стебел канадського олійного льону використовується для виготовлення паперу для грошових одиниць. Існують нові технології використання цього короткого волокна в інших волокнистих продуктах таких, як: дверні панелі для автомобілів, горщики для рослин та інше. Використання лляного волокна зростає в багатьох виробках. [3]

Також не можна не згадати давно досліджені і встановлені факти, що льон має гіпоалергенні та антисептичні властивості. Порівняно з бавовною, лляна тканина не жовтіє й менше забруднюється. Є природним антисептиком. У лляній тканині не приживаються ані грибки, ані бактерії. Волокна льону в кілька разів знижують рівень радіації та гасять електромагнітні хвилі, які випромінює сучасна техніка. Клітини льону повністю розчиняються у клітинах людини. Це дозволяє хірургам накладати шви лляними нитками, які з часом

саморозсмоктуються.

Також волокно льону олійного, відходи виробництва волокон льону-довгунця, костриця використовуються в автомобільній промисловості завдяки високим ізоляційним показникам. На сьогоднішній день в Україні успішно працюють підприємства, які займаються виробництвом того чи іншого асортименту товарів технічного призначення. Перелік продукції, яка наразі випускається, представлений такими виробами технічного призначення: матраци, спальні мішки, неткані матеріали, композити, а також м'які меблі. [3]

Дослідження використання натуральних волокон у якості заміни штучного волокна в армованих волокнами композитів збільшили і відкрили нові промислові можливості. Природні волокна мають переваги низької щільності, низької вартості та здатності до біологічного розкладу. Однак основними недоліками натуральних волокон у композитах є низький взаємозв'язок між волокном і матрицею і високою сорбцією вологи. Тому хімічна обробка розглядається при зміні властивостей поверхні волокон.

Існують різні хімічні модифікації на натуральні волокна для використання в армованих натуральним волокном композитах. Обговорюються хімічні обробки, включаючи окислення, силан, ацетилювання, бензоїлювання, акрилат, малеїнові зв'язуючі агенти, ізоціанати, перманганат та інші. Хімічна обробка волокна, спрямована на поліпшення адгезії між поверхнею волокна та полімерною матрицею, може не тільки модифікувати поверхню волокна, але також збільшити його міцність. Водопоглинання композитів зменшується, а їх механічні властивості покращуються. [4]

Ляне насіння, коли воно подрібнене або оброблене, можна годувати як інгредієнт кормів для домашньої птиці. Дуже популярні омега-3 збагачені яйця від курей, яких годують кормами з льону. Ці яйця містять у вісім–десять разів більше омега-3 жирних кислот, ніж звичайні яйця. [4]

Дослідники розглядали використання лляного насіння в дієті для великої рогатої худоби, в молочній суміші, намагаючись вплинути на молочно–жирову композицію. Проте, потрібно провести більше досліджень, перш ніж це стане комерційною реальністю [4].

Канадська стартап-компанія OTTAWA (Reuters) готується відкрити завод із виробництва біодизеля в Торонто. На підприємстві будуть виготовляти чисте паливо, корм для тварин і харчові продукти з насіння льону. Приватна корпорація Energy Innovation Corp розробила спосіб виробництва біопалива, і виробничий процес створює кілька потоків доходів, але без відходів. Очікується, що попит Канади на біодизель буде зростати, тому виготовлення його з нової сировини має велике значення. В даний час Канада виробляє близько 200 мільйонів літрів (52 мільйони галонів) біодизеля в рік, але для задоволення державних квот буде потрібно близько 550 мільйонів літрів (145 мільйонів галонів) [4].

На основі всього вище сказаного можна згрупувати галузі використання льону олійного і льону-довгунця:

– насіння: лакофарбові вироби; миючі засоби; добавки до хлібопекарських виробів та дієтичних продуктів; медичні препарати;

косметичні засоби;

– відходи переробки насіння (полова, макуха, шрот): концентрований корм для тварин;

– солома: волокно для грубих тканин; цигарковий та банкнотний папір; шпагат; картон; армування конструкційних та полімерних матеріалів; фільтрувальні елементи; пакувальний матеріал; медична вата;

– відходи переробки соломи (костриця): будівельні та меблеві плити, паливо (брикети, пелети); добриво (гранульоване).

Література

1. P. Kumar et al., Socioeconomic and Environmental Implications of Agricultural Residue Burning, Springer Briefs in Environmental Science, Springer New Delhi Heidelberg New York Dordrecht London 157 p. DOI 10.1007/978-81-322-2014-5_7

2. Duane R. Berglund. Flax: New Uses and Demands. URL: <https://www.hort.purdue.edu/newcrop/ncnu02/v5%E2%80%9393358.html>

3. P. Ouagne, B. Barthod-Malat, P. Evon, L. Labonne, V. Placet: Fibre extraction from oleaginous flax for technical textile applications: influence of pre-processing parameters on fibre extraction yield, size distribution and mechanical properties. Procedia Engineering. 2017, Vol. 200, pp. 213-220.

4. Canadian biodiesel plant to make fuel from flax. URL: <https://www.reuters.com/article/us-biodiesel-energyinnovation/canadian-biodiesel-plant-to-make-fuel-from-flax-idUSTRE70D3XR20110114>.

Бидик А.Г

к.е.н., доцент

*Чортківський навчально-науковий інститут підприємництва і бізнесу
Тернопільського національного економічного університету*

ПОВНОЦІННА СИСТЕМА БЕЗПЕКИ ТА ЯКОСТІ ПРОДУКЦІЇ ЯК УМОВА ВИКОНАННЯ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ ЇЇ ЕКСПОРТУ

Необхідність удосконалення в сфері СФЗ та технічного регулювання відноситься до досі невирішених, тому і актуальних питань в українській регулятивній практиці.

У Стратегії розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України на період до 2026 року наведено основні виклики для подальшого розвитку агропромислового сектору України в контексті нарощування експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості.

Одними із таких викликів є необхідність гарантування безпечності продукції (санітарні та фітосанітарні заходи, розвиток системи державного контролю), трансформація структури експорту в бік збільшення частки продукції переробки (зміна співвідношення між сировиною, продуктами первинної переробки та готовою продукцією з 55/34/11 на 39/40/21 до кінця

2026 року), збільшення експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості на 17 % протягом строку реалізації Стратегії [1] .

Слід зазначити, що розв'язання проблеми гарантування безпечності продукції є підґрунтям та точкою відліку для вирішення всіх інших, зазначених вище, стратегічних завдань розвитку вітчизняного агропромислового сектору національної економіки.

Саме технічні бар'єри та санітарні вимоги щодо безпечності та якості продукції продовжують залишатися головними перешкодами для торгівлі аграрною та харчовою продукцією на ринку Європейського Союзу.

Посилити конкурентоспроможність та експортний потенціал товарів даної групи дозволить масштабне впровадження систем безпеки та якості продукції українського виробництва у практичну діяльність суб'єктів аграрного та переробного бізнесу.

Для вітчизняних товаровиробників сертифікація продукції за принципами ISO стала вже звичною процедурою, проте застосування системи управління безпекою харчових продуктів НАССР ще не набуло очікуваних та потрібних для національного потенціалу масштабів. Система НАССР передбачає аналіз ризиків і контролю критичних точок на шляху продуктів харчування «від лану до столу», від сировини до кінцевого готового продукту. Особливістю цієї системи є те, що вона спрямована запобігти виникненню помилок, передбачити та мінімізувати ризики під час виробництва продуктів харчування та в кінцевому результаті гарантувати їх якість та безпеку споживачам.

Практична розбудова нової для України системи санітарного, фітосанітарного та технічного регулювання має стати логічним продовженням проведеної гармонізації вітчизняного законодавства в сфері СФЗ та технічного регулювання з нормативно-правовою базою ЄС.

Роботу в напрямі впровадження стандартів ЄС у практичну діяльність вітчизняних товаровиробників аграрної та харчової продукції вже розпочато. Успішні суб'єкти агропромислового виробництва будують свою діяльність відповідно до систем управління якістю продукції. Наприклад, система «тотального управління якістю» (Total Quality Management) є важливою складовою системи управління підприємством, передбачає наявність основних елементів – планування, аналіз оцінювання і контроль якості продукції, а для харчової продукції – сертифікацію, перевірку документації та самоконтроль під час здійснення тотального управління підприємством [2, с. 487].

На даний період в Україні триває обов'язковий перехід на систему управління безпечністю харчових продуктів НАССР. Проте процес гармонізації вітчизняних стандартів гарантування якості та безпеки продуктів харчової та переробної промисловості з діючими європейськими та міжнародними нормами вимагає прискорення та активізації, удосконалення менеджменту вітчизняної системи уніфікації технічних бар'єрів.

Як правило, недостатнє фінансове забезпечення дрібних та середніх товаровиробників для покращення техніко-технологічної виробничої бази, подолання труднощів впровадження гармонізованих стандартів якості та безпеки виробленої продукції, складна процедура її сертифікації та

стандартизації, недосконале інфраструктурне забезпечення процесу отримання сертифікатів якості та безпечності продукції створюють відчутні перешкоди для оволодіння ними новітніми інноваційними технологіями у сфері покращення умов виробництва та відповідності продукції європейським безпековим стандартам та вимогам. Все це спонукає до необхідності пошуку нових, сучасних підходів до розроблення механізмів впровадження новітніх систем безпечності та якості аграрної та харчової продукції у практичну діяльність суб'єктів вітчизняного бізнесу.

Проблемними залишаються питання організації державної підтримки фінансового забезпечення товаровиробників аграрної та харчової продукції з ціллю впровадження у їх практичну діяльність ефективних систем безпеки та якості, що відповідають міжнародним стандартам в сфері технічного регулювання та ринкового нагляду.

Фінансове забезпечення реалізації вищезгаданої Стратегії передбачалося здійснювати за рахунок коштів державного бюджету в межах бюджетних призначень Мінагрополітики на відповідний рік та з урахуванням державних фінансових можливостей, міжнародної технічної допомоги та інших можливих джерел, не заборонених законодавством [1].

Слід зазначити, що Кабінет міністрів України постановою від 11 вересня 2019 року затвердив Положення про Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України [3]. Цією постановою та наказом Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 05 листопада 2019 року № 322 «Про внесення змін до структури апарату Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства» [4] було нормативно закріплено проведення реорганізаційних заходів, спрямованих на об'єднання функцій Міністерства економічного розвитку і торгівлі України та Міністерства аграрної політики та продовольства України, створення єдиної інституціональної одиниці в складі центральних органів виконавчої влади – Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України (далі – Мінекономіки).

Необхідною умовою успішної реалізації закріплених за Мінекономіки управлінських та регулятивних функцій є вирішення важливих для національних інтересів стратегічних завдань, одним із яких є збалансоване функціонування системи технічного регулювання, об'єктом якої виступає якість та безпечність аграрної та харчової продукції українського виробництва. У зв'язку з цим було б доцільним врахувати фінансові потреби головних учасників цієї системи – товаровиробників аграрної та харчової продукції та головних інституційних суб'єктів, що приймають участь у організації системи ринкового нагляду на впровадження системи управління безпекою харчових продуктів НАССР у вітчизняну практику господарювання. В свою чергу, в рамках єдиної державної і регіональної політики в сфері СФЗ та технічного регулювання визначити спільні інтереси та формат співпраці між центральними та муніципальними органами влади, представниками бізнесу та громадянського суспільства в питаннях масштабного впровадження систем безпеки та якості

продукції українського виробництва у вітчизняну практику господарювання та передбачити достатнє фінансове забезпечення виконання запланованих завдань в сфері гарантування безпечності продукції коштами державного бюджету в межах бюджетних призначень Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України та з урахуванням державних фінансових можливостей, міжнародної технічної допомоги та інших можливих джерел, не заборонених законодавством.

Будь-які заходи з просування українського бренду, українських торговельних марок та інформаційно-аналітичного забезпечення експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості не мають шансів на успіх без виконання умов санітарного, фітосанітарного та технічного регулювання, без масштабного переходу на систему контролю безпечності харчових продуктів – НАССР, що функціонує за принципом «від лану – до столу» шляхом приведення законодавства України, інституційної інфраструктури та системи державного контролю у відповідність до регуляторної та адміністративної політики і практики ЄС.

Масштабне застосування системи безпечності та якості аграрної та харчової продукції в Україні дозволить підвищити рівень задоволення вимог споживачів в галузі безпеки життя і здоров'я громадян, екологічної безпеки та охорони довкілля, сприятиме безперешкодному виходу продукції українського виробництва на світовий ринок.

Література

1. Розпорядження Кабінету міністрів України «Про схвалення Стратегії розвитку експорту продукції сільського господарства, харчової та переробної промисловості України на період до 2026 року» від 10.07.2019 р. №588-р. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/588-2019-%D1%80>

2. Сімкова Т.О. Тенденції розвитку систем управління якістю підприємств України за рахунок впровадження світових стандартів/ Т.О. Сімкова, А.І. Кириченко/ Мукачівський ДУ. – 2016. – Випуск №7. – С. 482- 489.

3. Питання Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України : Постанова Кабінету Міністрів України від 11 вересня 2019 року № 838. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua> › 838-2019-n (дата звернення 15.12.2019).

4. Про внесення змін до структури апарату Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства : Наказ Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України від 05 листопада 2019 року № 322. – URL: <https://www.me.gov.ua> › Documents › Detail › title=Na... (дата звернення 12.12.2019).

Богданович О.А.
ст.викладач
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка
Корнієнко В.С.
студентка
Харківський національний технічний університет
сільського господарства імені Петра Василенка

ПЕРЕВАГИ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ З ЄС

Угода про асоціацію між Україною та ЄС – це найбільш масштабний пакет домовленостей в історії незалежної України. Наразі наша країна досягла прогресу та гармонізації про взаємну лібералізацію руху товарів, капіталів та послуг за нормами і практикою ЄС. Значними досягненнями за 2017 рік стали приєднання України до Програми ЄС «Конкурентоспроможність підприємств малого і середнього бізнесу (COSME)», а також завершення процедур приєднання до Регіональної Конвенції. Також було схвалено проект стратегії реформування системи санітарного та фітосанітарного нагляду та карти реформ системи державних закупівель [1].

Дослідження статистичних даних зовнішньої торгівлі товарами та послугами України з країнами ЄС за період 2017-2018 рр. (табл. 1) дають можливість зробити висновок, що в 2018 році маємо зростання у порівнянні з 2017 роком за всіма показниками.

Таблиця 1

Зовнішня торгівля товарами та послугами України з країнами ЄС

Показники	2017 р.	2018 р.	2018 р. у % до 2017 р.
Експорт товарів з України до ЄС, млрд дол. США	17,5	23,0	131
Експорт послуг з України до ЄС, млрд дол. США	3,3	3,9	118
Питома вага в експорті товарів з України до ЄС, %	40,5	41,1	
Питома вага в експорті послуг з України до ЄС, %	32,2	32,9	
Імпорт товарів з ЄС до України, млрд дол. США	20,8	23,2	116
Імпорт послуг з ЄС до України, млрд дол. США	2,5	3,1	124
Питома вага в імпорті товарів з ЄС до України, %	41,9	40,6	
Питома вага в імпорті послуг з ЄС до України, %	46,2	53,5	

Ще у 2014 році Європейська сторона лібералізувала митний режим для більшості українських товарів в режимі автономних торговельних преференцій: відразу були повністю скасовані ввізні мита ЄС для 94,7 % українських промислових товарів, також для 82,2 % сільськогосподарської продукції та для 83,4 % харчової продукції (а вже з 1 січня 2016 року Україна почала скасовувати ввізні мита на імпорт з ЄС) [2].

Часткова лібералізація доступу на ринок ЄС для решти українського експорту відбулася за рахунок: зменшенням або скасуванням ввізних мит ЄС протягом перехідних періодів та встановленням тарифних квот (для

сільськогосподарської та харчової продукції – для цієї продукції передбачено безмитний експорт та визначений обсяг).

Які переваги можуть отримувати українські виробники від зовнішньої вільної торгівлі з країнами Європейського Союзу: До них можна віднести: зниження митних бар'єрів; ведення бізнесу між Україною та ЄС через гармонізацію законодавства; знаходження партнерів через мережу Європейських підприємств; розвиток малого та середнього бізнесу; доступ на альтернативні ринки; спрощення процедури впровадження інноваційних розробок; доступ до якісних технологій; дотримання сучасних методів захисту екології [3].

В групі «чутливих товарів» Україна поступово зменшує або взагалі скасовує ввізні мита для імпорту з ЄС. Цей процес розраховано на 3 –10 років [4].

Дані за 2019 рік свідчать, що обсяг українських товарів до країн ЄС склав \$17,4 млрд, що на 6,1% більше, ніж у 2018 року. Найбільше українських товарів у 2019 р. було продано до Польщі (\$2,8 млрд). Також до самих великих європейських експортерів України потрапили такі країни як Італія (\$2,04 млрд), Німеччина (\$2,03 млрд), Нідерланди (\$1,5 млрд) та Угорщина (\$1,3 млрд). Значні обсяги в загальному обсязі експорту фіксуються до Китаю (\$2,9 млрд) та Туреччини (\$2,1 млрд). Український експорт за цей період збільшився на 7,4 %, до \$41,6 млрд [5].

Нині найкращі перспективи на ринку ЄС мають компанії зі сфери ІТ-послуг і окремі базові сільськогосподарські культури. Перспективною для України моделлю експорту можна назвати контрактне виробництво у сфері машинобудування і легкої промисловості, завдяки вигідному географічному положенню і розвиненій виробничій культурі. Враховуючи статистичні дані за досліджуваний період, можна зробити оптимістичний прогноз на рахунок перспектив торгівлі України з країнами ЄС, але конкурентоспроможність і успіх на ринках ЄС насамперед залежать від самого підприємства (конкретного власника, виробника), рівня його ділової культури, здатності до засвоєння нових знань та методів роботи.

Література

1. Представництво України при Європейському союзі [Електронний ресурс].- Режим доступу : <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/ukraine-eu/trade-and-economic/atm>
2. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.me.gov.ua/Documents/Detail?lang=uk-UA&id=460ffeb6-18ee-4db3-92b4-a82f80b9f8a0&title=InshaKorisnaInformatsiiaSchodoEksportuDos>
3. EU4business [Електронний ресурс].- Режим доступу: <http://www.eu4business.eu/uk/ukraine/freetrade/shcho-oznachaye-zona-vilnoyi-torgivli-ukrayina-yes>
4. Євроінтегральний портал [Електронний ресурс].- Режим доступу: <https://eu-ua.org/zona-vilnoi-torhivli>
5. Державна статистика України [Електронний ресурс].-Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua/>

*Бухаріна Л.М.
д.е.н., професор
Запорізький національний університет
Лисенко М.О.
к.е.н.
Запорізький національний університет*

ЕКСПОРТ АГРОПРОДУКЦІЇ УКРАЇНИ В ЄС: АНАЛІЗ, ТЕНДЕНЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Угода про асоціацію між Україною та Європейським союзом стала відправною точкою розвитку вільної торгівлі для України і важливим етапом для відкриття нових зовнішніх ринків збуту. Розділ IV «Торгівля і питання, пов'язані з торгівлею» визначає входження України в поглиблену і всеосяжну зону вільної торгівлі ЄС (ПВЗВТ). В процесі гармонізації українського законодавства до стандартів ЄС, ПВЗВТ забезпечить подальшу економічну інтеграцію у внутрішній ринок ЄС. Це означає ліквідацію майже всіх тарифів і бар'єрів у сфері торгівлі товарами, надання послуг і вкладення інвестицій (особливо в енергетичній галузі). В результаті імплементації положень права Європейського Співтовариства у відповідних сферах Україна отримує доступ до його ринків, в тому числі до сфери держзакупівель.

Тимчасове застосування Розділу IV Угоди про асоціацію між Україною та ЄС в частині поглибленої та всеосяжної зони вільної торгівлі запрацювало з 1 січня 2016. А вже з 1 вересня 2017 Угода про асоціацію між Україною та ЄС набула чинності в повному обсязі. Такий серйозний крок дозволив українським підприємцям отримати вільний і відкритий доступ до європейського ринку товарів та послуг [2].

З відкриттям зони вільної торгівлі, Україна отримала ряд торгових преференцій, а саме безмитні тарифні квоти для 36 видів товарів (яловичина, свинина, м'ясо баранини, м'ясо птиці, молоко, вершки, йогурти, зернові, висівки, мед, цукор, крохмаль, гриби, часник, солод, виноградний і яблучний соки, вершкове масло, сигарети, етанол, яйця і альбуміни і т.п.). З початку 2019 року 288 українських підприємств експортували свої товари до країн ЄС, 108 з яких спеціалізуються саме на експорті харчову продукцію. Дана статистика має двозначний характер. З одного боку вище зазначені 288 підприємств відповідають високим стандартам якості і безпеки ЄС, проте з іншого боку, лише 288 підприємств на всю Україну можуть вести торгівлю з ЄС. З огляду на той факт, що згідно з даними Державної служби статистики, в середньому в Україні відкривається 900 підприємств на день, відповідно близько 300 тисяч підприємств на рік, цифра в 288 підприємств, які здійснюють торгівлю з ЄС є мізерною [1].

Причиною такої незначної кількості підприємств задіяних в міжнародній торгівлі стають в першу чергу високі вимоги до якості продукції, яка виходить на ринок ЄС. Дана проблема може бути вирішена в тому числі за рахунок

запровадження вітчизняними підприємствами системи управління якістю та безпечністю харчових продуктів - НАССР

Однак, незважаючи на це, Україна входить в десятку найбільших експортером продукції сільського господарства в ЄС, посідаючи 8 місце за обсягами постачання. При цьому, за багатьма позиціями Україна традиційно займає перші місця, освоюючи істотні ніші ринку: по пшениці - 32% від загального імпорту Європейського Союзу, кукурудзі - 62%, ячменю - 74%, вівса - 68%.

За час дії Асоціації з ЄС і зони вільної торгівлі обсяг аграрного товарообігу зріс на 13% з ЄС - з \$ 7,6 млрд в 2013 році до \$ 8,5 млрд в минулому. Базою українського експорту в ЄС традиційно є велика четвірка товарів сировинного характеру та неповного циклу: зернові та олійні культури, рослинні масла, шроти. Тенденція зростання товарообігу зберігається, сукупні експортні поставки за цими товарними групами збільшилися на \$ 1,1 млрд і досягли позначки в \$ 5,1 млрд.

Аналізуючи інший напрямок експорту на ринок ЄС (табл. 1.), слід відзначити високий ріст обсягу експорту м'яса птиці, який виріс на 21100%, вершкового масла (приріст 170900%) і яєць (1239900%)

Таблиця 1

Порівняльні показники обсягів експорту в ЄС (млн, \$)

Товар	2013	2019	Приріст
М'ясо птиці	1,1	233,2	21100,00%
Цукор та вироби з нього	29,2	68,9	135,96%
Шоколадні вироби	19,5	47,1	141,54%
Мед	41,8	78,3	87,32%
Вершкове масло	0,01	17,1	170900,00%
Овочева група	22,8	92,3	304,82%
Фруктова група	82,5	152,9	85,33%
Яйця	0,001	12,4	1239900,00%

Загальний приріст обсягу експорту з ЄС по зазначеним напрямкам склав 256,61%. Найменший приріст по фруктовій групі, лише 85,33%, що свідчить про те, що більшість українських виробників не відповідають стандартам якості ЄС (рис.1).

Українська продукція вже сьогодні присутня на європейському ринку "в кожному чорничному пирозі" і "в кожній запеченій курці" на рівні інгредієнтів або фуражної складової.

Не зважаючи на високі показники в експорті сировинної групи товарів до країн ЄС, які продемонструвала Україна за останні декілька років, економіка держави має величезний потенціал. Тому в край важливим є перехід до якісно нового рівня експорту: від країни експортера сировини – до країни експортера готової продукції, яка буде відповідати всім стандартам ЄС. Для досягнення поставленої мети слід приділити особливу увагу інтелектуалізації галузей народного господарства, впровадженню новітніх технологій у промисловість та

сільське господарство, що в свою чергу дасть змогу виробляти готову продукцію високої якості, експортна ціна якою в рази перевищує ціну на сировину, що призведе до значного збільшення надходжень за торговими операціями на зовнішніх ринках.

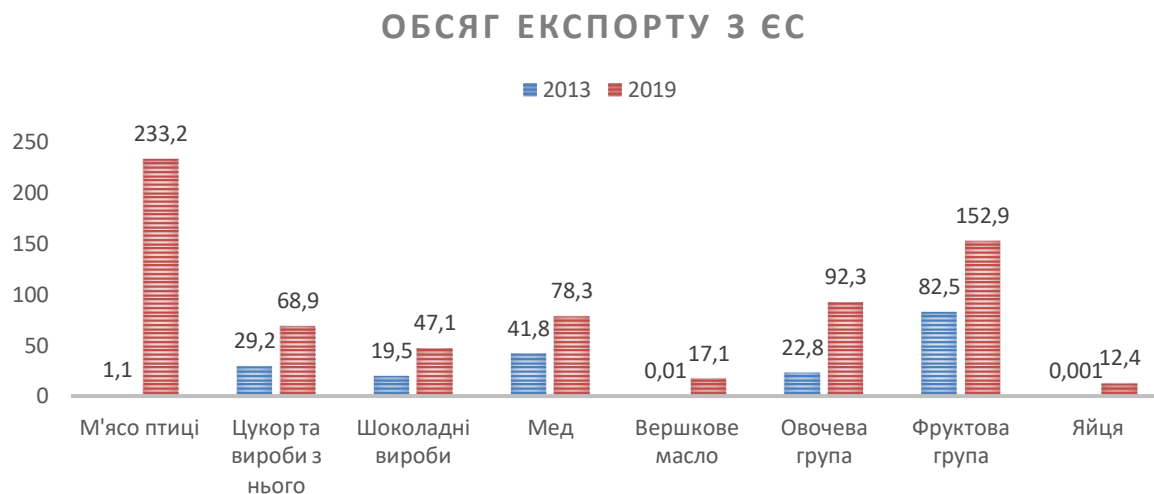

Рис. 1. Обсяг експорту з ЄС у 2013 та 2019 рр.

Таким чином Європейський Союз остаточно закріпиться як головний торговий партнер України, з великою ємністю споживчого ринку.

Література

1. Державна служба статистики України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення: 17.01.2020).

2. Угода про асоціацію [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/evropejska-integraciya/ugoda-pro-asociaciu> (дата звернення: 17.01.2020).

Вороб'єв К.С.

аспірант

Запорозький національний університет

ГОТОВНОСТЬ РЫНКА ПИЩЕВОЙ ПРОМЫШЛЕННОСТИ К ГОСУДАРСТВЕННОМУ АУДИТУ ДСТУ: ISO 22000

В современной бизнес-среде, пищевые отравления, попадание посторонних элементов в готовую продукцию, стали нормальным явлением, которое неблагоприятно отражалось на репутации предприятий и доверии со стороны зарубежных потребителей. Поэтому государство подготовило предприятиям ряд правок в закон об управлении пищевой безопасностью НАССР. Конечно, большинство нововведений подталкивают операторов рынка на увеличение своих экспортных объемов и повышение качества продукции, и

снижение процента рекламаций. С 20 сентября 2017 года в Украине вступили в силу нормы, предусматривающие введение системы анализа опасных факторов и контроля в критических точках (НАССР) [1]. Таким образом предприятиям дали 3 года на внедрение НАССР. Наша задача проанализировать текущее состояние готовности пищевого сектора к государственному аудиту НАССР (ДСТУ ISO 22000:2007) исходя из оценок экспертов.

На сегодняшний день вопросом изучения внедрения принципов НАССР, занимались следующие специалисты: О. А. Шутова., А. Ф. Манукян [2], О. А. Голубенко, В. Ю. Славогородский, В.А. Иванова [3], В. М. Новіков, І. М. Романенко, С. В. Фомина [4].

Постановка задания (цель работы). Провести анкетирование специалистов в сфере пищевой безопасности об уровне готовности предприятий к государственным проверкам на наличие ДСТУ ISO 22000:2007 (НАССР).

Параметры выборки: для оценки готовности предприятий к государственному аудиту и использованы следующие параметры выборки: 1) ГП-1 – «Санитария»; 2) ГП-2 – «Контроль ККТ»; 3) ГП-3 - «Перекрестное загрязнение»; 4) ГП-4 – «Нарушение правил транспортировки сырья и готовой продукции»; 5) ГП-5 – «Состояние внешней производственной зоны»; 6) ГП-6 – «Состояние внутренней производственной зоны»; «Фактор готовности предприятия к государственному аудиту» [8], [9], [10], [11] [12].

В качестве результатов получены следующие согласованные оценки 25 специалистов о готовности предприятий к государственному аудиту на наличие НАССР (ДСТУ ISO 22000:2007), с коэффициентом согласованности 0,85, а именно: 1. Практическое управление санитарным состоянием предприятий и требования к персоналу предприятий реализовано, лишь на 32%. 2. Практический управление ККТ при производстве продукцией с большим процентом брака продукции и повышенной рекламацией, реализовано лишь у 27%. 3. Устраненные точки перекрестного загрязнения, лишь у 47% предприятий, связано с неправильным проектированием производственного помещения в следствие чего установленное оборудование и зоны отходов, создают новые точки перекрестного загрязнения. 4. Физические и визуальные отклонения, касаемо транспорта перевозки сырья и готовой продукции связано, выявлено 71% предприятий. 5. Физические отклонения внешней производственной зоны, устранены лишь у 29% предприятий связано с отсутствием меж стенных стыков, бордюров, потоков для сточных вод и не устраненной растительности. 6. Физические отклонения внутренней производственной зоны, выявлено у 49% предприятий, связано с отсутствием огражденных зон, на которых появляются новые критические точки и зоны перекрестного загрязнения. Что касается наличия документации и процедур по управлению критическими контрольными точками в аудиторском чек-листе, то в среднем у предприятий готово лишь 33,5% документации. Анализируя полученные результаты бизнес-субъекты, занимающиеся обработкой, производством, транспортировкой сырья и продукции, получают предупреждение от проверяющих органов при наличие документальных и

физических отклонений и срок по их устранению в течении двух месяцев. По истечению данного периода и наличию все тех же отклонений, предприятие будет оштрафовано и рискует получить запрет на производство готовой продукции и будет принудительно вынуждено отозвать продукт с рынка, пока не будут устранены выявленные нарушения [5,6,7].

Сегодня пищевая промышленность является одной из наиболее значимых секторов в мировой экономике. Однако, в Украине существует ряд проблем, которые препятствуют внедрению стандартов по управлению пищевой безопасностью. Основными проблемами, которые необходимо решить являются: нежелание владельцев компании внедрять стандарты менеджмента качества и управление безопасностью продукции, малоэффективные предупреждения и штрафы со стороны государства, персонал, который не имеет желания придерживаться правил и стандартов. Компании, которые внедрят данную систему будут иметь большие преимущества над конкурентами на рынке Украины и за рубежом.

Литература

1. О введении НАССР в заведениях общественного питания. URL: <https://uteka.ua/publication/news-14-delovye-novosti-36-o-vvedenii-nassr-v-zavedeniyah-obshhestvennogo-pitaniya> (дата обращения: 11.10.2019).
2. Шутова О. А., Манукян А. Ф. Проблемы внедрения принципов ХАССП на предприятиях пищевой промышленности. Международный научный журнал «Символ науки», Выпуск 11.2015. С. 67 -69.
3. Голубенко О. А., Славогородский В. Ю., Иванова В.А. Сертификация системы ХАССП и системы менеджмента безопасности пищевой продукции. Основные отличия. Международный научный журнал «Символ науки», Выпуск 04 (2).2017. С. 56 -60.
4. Новіков В. М., Романенко І. М., Фомина С.В. Аналіз чинних нормативних документів щодо процедур проведення сертифікації СУБХП (НАССР) в Україні та пошук шляхів їх удосконалення. Збірник наукових праць «ОДАТРЯ», Выпуск 1 (2). 2013. С. 6 - 13.
5. Молинс Р., Пинеиро М. Руководство по проверке пищевых продуктов на основе оценки рисков. URL: <http://www.fao.org/3/a-i0096r.pdf> (дата обращения: 11.10.2019).
6. Система управління безпечністю харчових продуктів. ДСТУ ISO 22000:2007. URL: https://test1.haccp.center/assets/files/DSTU_ISO_22000-2007.pdf (дата обращения: 11.10.2019).
7. Международный стандарт ISO 22000:2018. URL: <http://iso-management.com/wp-content/uploads/2018/09/ISO-22000-2018.pdf> (дата обращения: 11.10.2019).
8. Инспекционный портал. URL: <https://inspections.gov.ua> (дата обращения: 11.10.2019).
9. ВПС Стандарт. Агентство сертификации ISO 22000. URL: <https://vpstandart.wixsite.com/iso90012> (дата обращения: 11.10.2019).
10. Укрстандарт. Агентство сертификации ISO 22000. URL: <https://ukrstandart.net/ua/> (дата обращения: 11.10.2019).

11. Укрэкспертиза. Агентство сертификации ISO 22000. URL: <https://ves.in.ua/dobrovilnij-sertifikat> (дата обращения: 11.10.2019).

12. Технології управління людськими ресурсами. URL: https://www.google.com.ua/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=1&ved=2ahUKEwir8piWjrXmAhuAhAIHeFTBt4QFjAAegQIARAC&url=https%3A%2F%2Fela.kpi.ua%2Fbitstream%2F123456789%2F25275%2F1%2FTULR_navch_posibn.pdf&usg=AOvVaw39S6SJnZq2OhuXQ_DFuhdd (дата обращения: 11.10.2019).

13. Akash K., Rajendra K. «НАССР - ITS NEED AND PRACTICES (2017)», Acta Chemica Malaysia [Online], vol 1(2), (in Ukrainian), available at: https://www.researchgate.net/publication/327794533_НАССР_-_ITS_NEED_AND_PRACTICES (Accessed 11 November 2019)

Горская Е.

Словацкий сельскохозяйственный университет

Шишкин В.А.

к.э.н., доцент

Запорожский национальный университет

ОСОБЕННОСТИ УПРАВЛЕНИЯ КАЧЕСТВОМ СЕЛЬСКОХОЗЯЙСТВЕННОЙ ПРОДУКЦИИ В УКРАИНЕ

Сельское хозяйство является одной из основных отраслей экономики Украины, которой требуется разработка методов повышения эффективности производства и оптимизации организационно-методических аспектов управления качеством выпускаемой продукции.

Сегодня национальный агропромышленный комплекс составляет 10% ВВП Украины и экспортирует 40% от общего объема товаров. Однако одной из основных задач для национального агропромышленного комплекса все так же остается необходимость усовершенствования и облегчения условий ведения бизнеса, усиления конкурентоспособности сельскохозяйственного производства, как на внутреннем, так и на внешнем рынке.

Успех в ведении агробизнеса обеспечивается за счет внедрения передовых технологий и новейших бизнес-идей.

На современном этапе развития агробизнеса в Украине одним из важнейших заданий остается вопрос повышения и контроля качества выпускаемой сельскохозяйственной продукции. Именно высококачественная продукция сегодня является основной составляющей формулы успеха в борьбе за рынки сбыта, что в свою очередь позволяет значительно увеличить объем продаж продукции агропромышленного комплекса, а также максимизировать прибыль предприятия.

Управление качеством сельскохозяйственной продукции имеет ряд особенностей, среди которых можно выделить такие:

1. Обеспечение соответствия качества сельскохозяйственной продукции требованиям безопасности питания и здравоохранения.

2. Сезонность производства продукции агропромышленного комплекса в

таких отраслях, как растениеводство и животноводство.

3. Прямая зависимость качества выпускаемой продукции сельского хозяйства от погодных и климатических условий, в которых она производится [1, с. 77].

Учитывая влияние внешних факторов на качество сельскохозяйственной продукции, можно определить условия, соблюдение которых следует учитывать в процессе производства продукции агропромышленного комплекса высокого качества:

1) использование производственных ресурсов, таких как материальные (земельные) и трудовые;

2) особенности возделывания сельскохозяйственных культур и критерии выбора продуктивного породного состава животных и птицы;

3) безопасность и эффективность удобрений, которые используются при выращивании сортовых культур и видов мелиорации (орошения и осушения);

4) соблюдение сроков и способов уборки урожая, а также обеспечение соответствующего качества выполненных работ.

Оперируя этими факторами менеджмент и работники сельскохозяйственной сферы открывают больше возможностей для более эффективного управления и повышения качества продукции АПК.

Также важно учитывать отраслевые особенности. Выход продукции в сельском хозяйстве зависит от погодных и климатических условий. А в таких областях, как растениеводство, рыбоводство и некоторые виды животноводства выпуск продукции сезонный. Более того, важным фактором является то, что в сельском хозяйстве, качество вложенного труда на выполнение отдельных операций, например, в растениеводстве, высева, посадка семян, и качество результатов труда (т.е. качество самой сельскохозяйственной продукции) можно оценить не сразу, а через значительный промежуток времени.

Стоит упомянуть, что в системе оценки качества сельскохозяйственной продукции сельскохозяйственные предприятия используют специальные (технологические) стандарты, которые определяют типовую технологию механизированного возделывания культур, стандарты товарной обработки и упаковки готовой продукции, методы контроля технологических процессов, условия транспортировки и хранения продукции АПК, а также типовые технологические процессы в животноводстве.

Большинство производителей продукции АПК, являющихся лидерами на рынке, периодически проводят «дни качества» к которым тщательно готовятся все структурные подразделения. Также практикуют контрольные объезды ферм и полей. При этом уровень качества продукции АПК в основном остаётся недостаточным и не конкурентным.

Основными причинами низкого качества сельскохозяйственной продукции в Украине на сегодняшний день является устаревшая материально-техническая база, невыполнение сроков проведения технологических операций, низкий уровень квалификации и профессионализма работников сельскохозяйственного комплекса, отсутствие четких критериев и эффективной системы контроля за обеспечением высокого качества продукции со стороны

государства, слабое управленческое звено и, как следствие, несовершенство системы управления производством в целом [3].

Однако, в Украине уже имплементировано более 52% международных стандартов ISO в сфере сельского хозяйства. В нашей стране все чаще появляются предприятия АПК с замкнутым циклом производства, которые осуществляют полный цикл производства готовой продукции, от поля до точки реализации. Такой подход позволяет значительно повысить качество готовой продукции, так как предприятия имеют возможность проконтролировать качество производства на каждом этапе до конечной переработки.

Литература

1. Перру Ф. Экономическое пространство: теория и приложения. Пространственная экономика. 2007. №2. С. 77-93.

2. Самохин Ю. А. Стимулирование процессов саморазвития территориальных социально-экономических систем. Пространственное развитие макрорегиона. С. 218-231.

3. Онлайн-платформа «Studfile.Net». Особенности управления качеством труда и продукции на предприятиях АПК. URL: <https://studfile.net/preview/1839681/page:16/> (дата звернення: 10.01.2020.).

Гребенюк Т. В.

к.т.н., доцент

Горняк В. О.

студент

КПІ ім. Ігоря Сікорського

ІННОВАЦІЇ У ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ВИРОБНИЦТВА, СПОЖИВАННЯ Й ЕКСПОРТУ ПРОДУКТІВ ХАРЧУВАННЯ ЗАДЛЯ ДОСЯГНЕННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ СТАБІЛЬНОСТІ ДЕРЖАВИ

Поняття екологічної безпеки є доволі широким і, безумовно, включає в себе також і безпеку харчових продуктів. Особливо актуальним це питання стає у контексті євроінтеграції України та вільної торгівлі нашої держави з країнами Європейського Союзу. Серед вітчизняних вчених проблемам безпеки агропромислової продукції увагу приділяли Рудніченко Є. М. і Гавловська Н. І., Труш Ю. Л., Григорців М. В., Заїнчковська І. А. та інші [1, 2]. Серед зарубіжних фахівців особливий внесок у вивчення досліджуваного питання зробили, зокрема, Carvalho F. P., Liu R. і Grunert K. G., Wang Y. і Duncan T. V. [4, 5, 7].

Сьогодні у всьому світі триває пошук нових способів управління безпекою харчових продуктів. Кількість причин, що зумовлюють таку ситуацію постійно зростає. Зокрема, за даними [6], населення світу збільшується на 80 мільйонів людей щорічно і прогнозується, що до 2030 р. загальна кількість світового населення складе 8,6 мільярдів осіб. До 2050 р., за даними Всесвітнього інституту ресурсів (World Resource Institute), людству потрібно буде закрити розрив у 70 % щодо забезпечення продовольством порівняно із

сьогоденням. І це робить досягнення концепції сталого розвитку надзвичайно складним завданням.

Крім глобальних існують також й проблеми іншого характеру. Зміни на світових ринках споживання та смаку споживачів створюють нові проблеми у виробництві. Окрім цього, виробники, у тому числі і в Україні, втрачають значну частку виробленої продукції. В даний час майже третина вироблених у світі харчових продуктів втрачається через такі причини, як неналежний менеджмент, наднормативне забруднення небезпечними і токсичними речовинами та зараження шкідниками. А це, за даними [6], майже 1,3 млрд. тонн харчових продуктів на рік.

Усі ці тенденції неминуче створюють все більший тиск на аграрну сферу у цілому й особливо – на виробництво та логістику поставок продуктів харчування, які виробляються для задоволення постійно зростаючого попиту. Однак, навіть враховуючи, що в цілому у досліджуваній сфері спостерігається значне поліпшення рівнів безпеки, на сьогодні у світі через неналежну якість харчових продуктів вже захворіло понад 600 тис. осіб [6].

Досягнути більшої екологічної безпеки сільськогосподарської продукції і кінцевих продуктів харчування можна завдяки використанню інноваційних технологій. Зокрема, всесвітньовідома впливова організація під назвою «Глобальна ініціатива безпеки харчових продуктів» (The Global Food Safety Initiative) та інші подібні їй структури активно займаються поширенням у світовій спільноті інформації щодо необхідності забезпечення безпеки харчових продуктів, сприяють покращенню міжгалузевої й міжнародної співпраці у цій сфері.

Важливим аспектом у даному контексті є боротьба зі шкідниками. Зокрема, гризуни переносять величезний спектр бактерій, вірусів та паразитів – експерти ООН вважають, що щури знищують понад 42 млн. тонн їжі щорічно, спричинюючи тим самим збитків на 30 млрд. дол. США. Окрім того, за даними [6], до 2080 р. очікується потенційне збільшення популяції різних видів мух на 244 %. У свою чергу, це може призвести також і до збільшення кількості випадків захворювань, що переносяться мухами, що, безумовно, також вплине на виробництво та безпеку харчових продуктів. У світі на 22 % підприємств харчової промисловості зареєстрована проблема шкідників. Для них наслідки від зараження шкідниками можуть бути руйнівними. І мова йде не тільки про безпеку харчових продуктів, а й про довіру до них громадськості та потенційну втрату доходів.

Прикладом застосування інновацій для підтримування і контролю за належними рівнями екологічної безпеки в аграрній сфері є діяльність компанії Rentokil Initial [6], яка веде боротьбу зі шкідниками застосовуючи методи науки про дані та аналізу великих даних. Також компанія застосовує технологію Інтернет речей, що дозволяє бізнесу захищати об'єкти 24 години на добу.

Зокрема, система PestConnect [6] віддалено виявляє, захоплює або гуманно вбиває різних шкідників і забезпечує негайне оповіщення та швидку реакцію кваліфікованих фахівців. PestConnect вже контролює понад 50 тис. підключених пристроїв у світі, генеруючи понад 25 млн. повідомлень та

сповіщень на рік. Вся зібрана інформація записується на захищений портал myRentokil. Це система онлайн-звітності, яка дозволяє організаціям визначати нові ризики в межах своєї діяльності в режимі реального часу.

Також збираються дані за іншими параметрами, такими як температура та кількість опадів, для подальшого проведення прогностичного моделювання. Завдяки цьому встановлюються місця, які є особливо вразливими до зараження шкідниками. Вважаємо, що застосування подібних систем у агропромисловому секторі України може вирішити цілу низку перерахованих вище проблем, підвищивши тим самим екологічну й економічну безпеку держави.

Отже, вважаємо за доцільне відзначити наступні ключові напрями [3] підвищення екологічної безпеки харчових продуктів, упровадження яких в Україні є найбільш актуальним:

- 1) цілеспрямована й екологічно виправдана боротьба зі шкідниками;
- 2) розроблення й застосування стратегічних програм «очищення» та дезінфекції задля забезпечення дотримання гігієнічних норм і зменшення ризику спалаху небезпечних для людей і харчових продуктів хвороб;
- 3) раціоналізація поводження з відходами – якщо харчові відходи накопичуються, вони можуть приваблювати шкідників до територій, де вони зберігаються, тим самим створюючи можливість зараження шкідниками основної продукції;
- 4) встановлення заходів щодо технічного обслуговування приміщень та машин для переробки харчових продуктів для забезпечення їх безперебійного та належного функціонування, а також виробництва безпечних продуктів;
- 5) забезпечення належної особистої гігієни співробітників, оскільки бактерії легко поширюються через біологічне та фізичне зараження; співробітники повинні мити руки, мінімізувати контакти рук із їжею, покрити волосся спеціальними головними уборами, не чхати і не кашляти поряд з їжею, носити захисний одяг, не працювати у хворому стані;
- 6) гігієна довколишнього середовища, особливо якщо у виробництві застосовуються небезпечні чи токсичні речовини;
- 7) крім процесів виробництва і приготування їжі, безпека харчових продуктів також повинна враховуватися під час обробки, зберігання та транспортування продуктів;
- 8) під час конструювання та вибору місця розташування закладу харчової промисловості необхідно враховувати стандарти щодо безпеки продуктів харчування, а матеріали, що використовуються для внутрішнього оздоблення будівель, повинні запобігати накопиченню бруду, бути легким для очищення та безпечним для персоналу;
- 9) постійне навчання персоналу на всіх етапах життєвого циклу поводження із харчовими продуктами.

Література

1. Рудніченко Є. М., Гавловська Н. І. Продовольча безпека та здоров'я населення як елемент економічної безпеки макрорівня. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2017. № 4. С. 54–57.

2. Труш Ю. Л., Григорців М. В., Заїнчовська І. А. Система управління безпечністю харчових продуктів. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2016. № 3. С. 74–77.

3. 10 ways to ensure food safety. *Rentokil* : веб-сайт. URL: <https://www.rentokil.com/blog/10-ways-ensure-food-safety/#.XhdyUm-YHcs> (дата звернення: 11.12.2019).

4. Carvalho F. P. Pesticides, environment, and food safety. *Food and Energy Security*. 2017. № 6(2). С. 48–60.

5. Liu R., Grunert K. G. Satisfaction with food-related life and beliefs about food health, safety, freshness and taste among the elderly in China: A segmentation analysis. *Food Quality and Preference*. 2020. № 79. С. 103775.

6. Transforming food safety through technology and innovation. *Rentokil* : веб-сайт. URL: <https://www.rentokil.com/blog/food-safety-technology-innovation/#.XhdyeW-YHcs> (дата звернення: 11.12.2019).

7. Wang Y., Duncan T. V. Nanoscale sensors for assuring the safety of food products. *Current opinion in biotechnology*. 2017. № 44. С. 74–86.

Гуржий Н.Н.

*проф. кафедри підприємництва,
менеджмента організацій и логістики
Запорозький національний університет*

Воробьев К.С.

аспірант

Запорозький національний університет

АНАЛИЗ УРОВНЯ ГОТОВНОСТИ ПРЕДПРИЯТИЙ К ГОСУДАРСТВЕННОМУ АУДИТУ НА НАЛИЧИЕ ДСТУ: ISO 22000

Сегодня пищевая промышленность является одной из наиболее значимых секторов в мировой экономике. Однако, в Украине существует ряд проблем, которые препятствуют внедрению стандартов по управлению пищевой безопасностью. Основными проблемами, которые необходимо решить являются: нежелание владельцев компании внедрять стандарты менеджмента качества и управление безопасностью продукции, малоэффективные предупреждения и штрафы со стороны государства, персонал, который не имеет желания придерживаться правил и стандартов.

В результате проведенной оценки готовности предприятий к государственному аудиту были получены следующие согласованные оценки 25 специалистов о готовности предприятий к государственному аудиту на наличие НАССР (ДСТУ ISO 22000:2007), с коэффициентом согласованности 0,85, а именно: практическое управление санитарным состоянием предприятий и требования к персоналу реализовано, лишь на 32%; практическое управление ККТ при производстве продукцией с большим процентом брака продукции и повышенной рекламацией - у 27%; устраненные точки перекрестного загрязнения, - у 47% предприятий; отклонения, относительно транспорта

выявлено 71% предприятий; физические отклонения внешней производственной зоны, устранены лишь у 29% предприятий; физические отклонения внутренней производственной зоны - у 49% предприятий; наличие документации и процедур по управлению критическими контрольными точками в аудиторском чек-листе, то в среднем у предприятий готово лишь 33,5% документации.

Анализируя полученные результаты бизнес-субъекты, занимающиеся обработкой, производством, транспортировкой сырья и продукции, получают предупреждение от проверяющих органов при наличии документальных и физических отклонений и срок по их устранению в течении двух месяцев. По истечению данного периода и наличию все тех же отклонений, предприятие будет оштрафовано и рискует получить запрет на производство готовой продукции и будет принудительно вынужден отозвать продукт с рынка, пока не будут устранены выявленные нарушения [1-3]. Необходимо разработать практические этапы Для внедрения принципов НАССР (ДСТУ ISO 22000:2007) необходимо адаптировать методологию [13]:

1. Планируем (Анализируем) (P) – реконструкцию внешней производственной зоны, проектирование внутренних производственных зон, для исключения перекрестного загрязнения, планируем работы по выявлению критических точек, разрабатываем техническую документации по всем этапам внедрения принципов НАССР (ДСТУ ISO 22000:2007).

2. Осуществляем (Внедряем) (D) – перестройку сточных вод, бордюров, стыков, контроль отходов и растительность, проводим физическое зонирование производственных зон и материальных потоков, разрабатываем чек-листы движения материальных потоков, устанавливаем границы ККТ, вводим систему штрафов за нарушения, журналы проверки, процедуры, протоколы и регулярную систему аттестации сотрудников .

3. Проверяем (Мониторинг) (C) – количество мусора и наличие бурной растительности, количество отклонений на контрольных критических точках,

проверяем графики вывоза отходов.

4. Корректируем (Изменяем) (A) – внешние объекты производственной зоны, контрольные критические точки и схемы движения материальных потоков, графики и способы применения санитарных и дезинсекционных норм, процедуры мониторинга по управлению персоналом и безопасностью продукции.

Таким образом, первоначальные шаги подготовки предприятия к внедрению принципов НАССР, помогут предприятиям своевременно выявить узкие места, которое влияют на появление критических опасных факторов при производстве продукции.

Предоставленные рекомендации по внедрению НАССР (ДСТУ ISO 22000:2007), позволят в будущем украинским производителям кофе выйти на внешний рынок и повысить объём экспорта готовой продукции.

Література

1. Молинс Р., Пинейро М. Руководство по проверке пищевых продуктов на основе оценки рисков. URL: <http://www.fao.org/3/a-i0096r.pdf> (дата обращения: 11.10.2019).
2. Система управління безпечністю харчових продуктів. ДСТУ ISO 22000:2007. URL: https://test1.haccp.center/assets/files/DSTU_ISO_22000-2007.pdf (дата обращения: 11.10.2019).
3. Международный стандарт ISO 22000:2018. URL: <http://iso-management.com/wp-content/uploads/2018/09/ISO-22000-2018.pdf> (дата обращения: 11.10.2019).
4. Akash K., Rajendra K. «HACCP - ITS NEED AND PRACTICES (2017)», Acta Chemica Malaysia [Online], vol 1(2), (in Ukrainian), available at: https://www.researchgate.net/publication/327794533_HACCP_-_ITS_NEED_AND_PRACTICES (Accessed 11 November 2019)

*Давиденко О.О.
к.ю.н., старший викладач
Запорізький національний університет*

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ «GLOBALGAP»: МОЖЛИВОСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ДЛЯ УКРАЇНИ

Беручи до уваги неймовірну актуальність проблеми якості та безпечності агропродукції у світі, звісно виникає питання щодо її вирішення і в Україні.

Міжнародні стандарти «GlobalGAP» – це сучасні світові стандарти безпеки сільськогосподарської продукції.

Щодо історії виникнення цих стандартів, то у 1997 році було розроблено систему сертифікаційних програм які в сукупності називалися «EUREPGAP» (Euro-Retailer Produce Working Group – Європейська робоча група з питань роздрібної торгівлі харчовими продуктами). Гарантія безпеки, демократичність і розумність вимог цієї системи, сприяли успішному просуванню її в усі регіони земної кулі. І в кінці 2007 року була розроблена нова версія стандарту, який отримав назву – «GlobalGAP». Основна концепція стандарту – «належна сільськогосподарська практика» (GAP – «good agricultural practice»)

Метою цих стандартів було мінімізувати ризики сільськогосподарського виробництва шляхом відстеження всього виробничого циклу. Отже, сертифікація на відповідність «GlobalGAP» є гарантією, що конкретний продукт отриманий за жорсткого дотримання всіх рекомендацій і вимог та не містить в своєму складі небезпечних речовин біологічного, хімічного та фізичного походження, що підтверджується документально. [1, с. 26]

Сертифікат «GlobalGAP» для всіх споживачів та підприємств означає підтвердження того, що продукт має належний рівень безпеки і якості, проведений з дотриманням екологічних норм, з турботою про професійне здоров'я та безпеку працівників, стану навколишнього середовища та сільськогосподарських тварин.

Відповідно до стандарту «GlobalGAP», виробники неперероблених продуктів харчування для доступу на зовнішній ринок повинні мати цей сертифікат. Але це не є обов'язковою умовою для того, щоб експортувати продукцію. Однак це є безумовною перевагою для отримання доступу до потенційних зарубіжних контрагентів та їх зацікавленості продукцією, безпечність якої підтверджується сертифікатом «GlobalGAP».

Щодо українського законодавства, то деякі вимоги цих міжнародних стандартів визначаються в деяких нормативно-правових актах. Наприклад, Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» встановлює, що оператори ринку (в даному випадку - виробники сільськогосподарської продукції) зобов'язані: розробляти, вводити в дію та застосовувати постійно діючі процедури, що засновані на принципах системи аналізу небезпечних факторів та контролю у критичних точках. [2]

Цей закон передбачає запровадження в Україні моделі європейської системи безпечності та якості харчових продуктів, яка побудована на принципі «від лану до столу». За таким підходом контролюватися буде весь ланцюг виробництва харчового продукту. Це дозволить виявити невідповідності на ранньому етапі та запобігти виробництву небезпечного продукту та, відповідно, потраплянню такого продукту до кінцевого споживача.

Далі постає дуже актуальне та важливе питання щодо можливостей України приймати участь у системі сертифікації «GlobalGAP». Звісно є очевидним, що нашій країні ще треба пройти певний не дуже простий шлях до цього.

У перспективі для нашої держави система сертифікації, яка буде створена на основі та у відповідності до міжнародних стандартів «GlobalGAP», може мати назву «UkraineGAP».

Вже останні декілька років в різних містах України активно проводяться семінари та заходи щодо роз'яснення стандартів сертифікації «GlobalGAP». Основна мета проведення таких заходів – це створення умов для українських споживачів та підприємств в отриманні актуальної та необхідної інформації з цього питання.

Для того, щоб Україна могла впливати та приймати участь у системі сертифікації «GlobalGAP», то необхідно визначити відповідність усім критеріям та стандартам цієї міжнародної системи («бенчмаркінг»). Бенчмаркінг – це процес, за якого національний стандарт України вимірюватиметься по відношенню до стандарту GlobalGAP та визначатиметься як еквівалентний. Для цього нашій країні необхідно, перш за все, створити технічні робочі групи, які розроблятимуть стандарти для «UkraineGAP» у відповідності до стандартів «GlobalGAP». Також для цього необхідно залучити спонсорів.

Наступним кроком пропонується надіслати свою українську робочу групу на міжнародну конференцію, щоб вони ознайомилися із системою. Потім можна провести виставку з презентацією своєї унікальної системи сертифікації агропродукції «UkraineGAP» на міжнародній конференції «GlobalGAP».

Далі буде доцільним запросити міжнародних представників з ознайомчим візитом до України та організувати тут регіональний захід. Такі кроки дадуть можливість в подальшому приєднатися до міжнародних робочих груп цієї системи та прийняти участь в їх роботі. Це допоможе звернути увагу найбільших покупців в ЄС до нашої країни та до наших виробників сільськогосподарської продукції.

Перевагою безпосередньої участі України в міжнародній системі сертифікації «GlobalGAP» є можливість включати саме ті конкретні критерії, які важливі для України, з урахуванням специфіки аграрної діяльності в нашій державі. До недоліків можна віднести те, що такі стандарти повинні розроблятися дуже чітко та наполегливо. Необхідно створити фундамент, організувати діяльність технічних робочих груп, що означає додаткові витрати, пов'язані з розробкою та забезпеченням відповідних стандартів.

Література

1. Слива Ю. В. Сертифікація сільськогосподарських виробництв України відповідно до вимог GLOBALGAP. *Стандартизація. Сертифікація. Якість*. 2015. № 1. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/ssia_2015_1_8 (дата звернення : 11.01.2020).

2. Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів : Закон України від 24.01.1998 № 771. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення : 10.01.2020).

Данилевська Л.С.

викладач

Черкаський державний бізнес-коледж

АНАЛІЗ ЗОВНІШНЬОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНИ АГРАРНОЮ ПРОДУКЦІЄЮ З ЄВРОПЕЙСЬКИМ СОЮЗОМ

Аграрний сектор є одним з найважливіших в національній економіці. Україна має потужний агропромисловий потенціал та великі перспективи розвитку сільського господарства. Експорт аграрної продукції є ключовим для економіки країни, одним з вагомих джерел наповнення держбюджету, а також припливу іноземної валюти. Тому зростання експорту продукції сільськогосподарського виробництва є дуже важливим для економічного розвитку України.

Значним досягненням України було укладення Угоди про зону вільної торгівлі з Європейським Союзом, який став сьогодні основним торговельним партнером України. Угода дала можливість майже повністю компенсувати втрачений російський ринок. Так, зокрема в 2013 році на ЄС припадало 26,5% експорту українських товарів, а в 2018 році його часта досягла 42,6% [4].

За 10 місяців 2019 року Україна експортувала до ЄС товарів на суму 17,4 млрд. доларів США, що становило 41,9% від загального обсягу експорту. Порівняно з аналогічним періодом 2018 року експорт товарів до країн ЄС

збільшився на 6,1%. Із січня по жовтень 2019 року імпорт товарів в Україну з ЄС становив 20,7 млрд. доларів США.

Найбільшу частку в структурі експорту вітчизняних товарів до країн ЄС займає продукція АПК та харчової промисловості, зокрема за 10 місяців 2019 року вона склала 33,8% (5898,2 млн. дол. США) [2].

За період з травня 2018 по квітень 2019 року Україна увійшла в трійку найбільших експортерів сільськогосподарської продукції в країни Європейського Союзу. За цей час Україна продала аграрної продукції Європейському Союзу на 6,3 млрд. євро, випередивши Китай. Перше місце за обсягами постачання агропродукції до ЄС посідають США, друге – Бразилія [6]. Згідно даних звіту Єврокомісії, за підсумками травня 2019 року Україна експортувала сільськогосподарської продукції в країни ЄС на суму 519 млн. євро, що на 173 млн. євро більше, ніж у травні 2018 року. Отже це свідчить, що за обсягами зростання експорту аграрної продукції в країни ЄС в травні 2019 року Україна посіла перше місце в світі. [1]

Якщо порівняти з показниками 2014 року, то у 2018-му Україна експортувала до ЄС на 28% більше продукції агро- та харчової промисловості, тобто це додатково \$1,4 млрд. щорічно.

Основні обсяги поставок до Європи Україна забезпечує за рахунок зернових та олійних культур, соняшникової олії, макухи, а також м'ясної продукції[3].

Аналіз товарної структури експорту у 2018 році показав, що на зернові культури припадає 11%, насіння і плоди олійних рослин – 5%, жири та олії тваринного та рослинного походження – 5,7% від загальної кількості експортованих Україною товарів в країни ЄС. [5]

В топ-5 товарів АПК за 10 місяців 2019 року, обсяг експорту яких збільшився, увійшли кукурудза (+646,6 млн. дол.), насіння свиріпи (+368,5 млн. дол.), олія соняшникова (+324,8 млн. дол.), макуха (+72,8 млн. дол.), ячмінь (+50,3 млн. дол.). Зменшився експорт пшениці (-131,6 млн. дол.), м'яса свійської птиці (- 45,8 млн. дол.) [2].

В останні роки по окремих товарних позиціях відбулося значне зростання експорту. Так, зокрема, у 2018 році Україна експортувала до країн ЄС на 357% більше м'яса, ніж у 2014 році, на 286% зріс експорт овочів.

У п'ятірку лідерів за обсягами експорту сільськогосподарської та харчової продукції з України до ЄС у 2018 році увійшли: Нідерланди (\$1,2 млрд.), Іспанія (\$1 млрд.), Італія (\$702 млн.), Німеччина – (\$657 млн.) та Польща (\$557 млн.) [1].

У загальній статистиці щодо торгівлі Європейського Союзу сільськогосподарською продукцією з третіми країнами, Україна зайняла 16 позицію як споживач європейського імпорту із показником у 2278 млн. євро з вересня 2018 по серпень 2019 року, тобто приріст становив 295 млн. євро у порівнянні з минулим роком [7].

У 2018 році в структурі імпорту товарів до України з країн ЄС на продукцію АПК та харчової промисловості припало 10,4%, у жовтні 2019 року – 10,8% (\$1114,5 млн.) [4]. В імпорті до України помітного акценту на певних

товарах не спостерігається. Більшою мірою здійснюється закупівля тютюну, продуктів для годівлі тварин, різних харчових продуктів та кукурудзи на насіння [3].

Основними факторами, які впливають на показники та структуру зовнішньої торгівлі України є:

- сировинна спрямованість українського експорту та значна залежність вітчизняних підприємств від зовнішнього ринку збуту, враховуючи існуючу нестабільність кон'юнктури світових ринків;

- продовження військової агресії Російської Федерації проти України;

- продовження торговельної агресії РФ, зокрема дія ембарго та інших обмежень щодо поставок на російський ринок окремих товарів, заборона з боку Росії транзиту її територією товарів українського походження до третіх країн;

- наявні проблеми розвитку зовнішньоекономічної діяльності в Україні, а саме – відшкодування ПДВ, митне та податкове регулювання та ін.

Україна має всі можливості та значний потенціал щоб і надалі нарощувати сільськогосподарський експорт. Для цього вона має вчасно реагувати на нові виклики, пов'язані з агресією Російської Федерації, глобальними змінами клімату, здійснити всі назрілі реформи аграрного сектора, щоб в майбутньому агробізнес зміг нарощувати обсяги виробництва, знижувати витрати, впроваджувати інноваційні технології в землеробстві, підвищувати якість продукції, покращувати інвестиційну привабливість.

Література

1. Данилишин Б. Чи може Україна продовжувати нарощувати експорт сільгосппродукції? [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.ukrinform.ua>

2. Інфографіка щодо загальних підсумків експорту товарів України за 10 місяців 2019 року. Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.me.gov.ua>

3. Новини Національної академії аграрних наук України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://naas.gov.ua/newsall/newsnaan/?ELEMENT_ID=5339

4. Офіційний сайт Міністерства розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://me.gov.ua>

5. Співробітництво між Україною та країнами ЄС у 2018 році. Статистичний збірник. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>

6. Україна – в трійці основних постачальників агропродукції до ЄС. Українська правда. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.epravda.com.ua/news/2019/04/20/647223/>

7. Україна зайняла 16 місце серед ТОП-20 напрямків експорту агропродовольчої продукції з ЄС. Фонд підтримки винаходів Мінекономрозвитку. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.sfii.gov.ua>

Демиденко В.С.
студент
Петухович В.А.
старший преподаватель

УО «Белорусская государственная сельскохозяйственная академия»,
Горки, Республика Беларусь

АНАЛИЗ ФАКТОРОВ, ВЛИЯЮЩИХ НА ПРОИЗВОДСТВО ПРОДУКЦИИ РАПСА, И РАСЧЁТ ТОЧКИ БЕЗУБЫТОЧНОСТИ

В настоящее время производство рапса имеет стратегическое значение для сельского хозяйства Республики Беларусь. Рапс является уникальной и перспективной культурой, важность которой сегодня растет во всем мире, а производимые из него рапсовое масло и рапсовый шрот находят все больше сфер применения. Все это свидетельствует о значимости и актуальности возделывания данной культуры для развития народного хозяйства Беларуси [1].

Объем производства валовой продукции рапса зависит от размера посевных площадей и урожайности культур. Рассчитаем влияние факторов первого порядка на изменение валового сбора продукции рапса по следующей факторной модели:

$$BC=S \times Y, \quad (1)$$

где BC – валовой сбор продукции, т;

S – посевная площадь рапса, га;

Y – урожайность рапса, т/га.

Расчёт проведем способом цепных подстановок и его результаты представим в таблице 1.

Таблица 1 – Факторный анализ валового сбора продукции рапса

Вид продукции	Посевная площадь, га		Урожайность, ц/га		Валовой сбор продукции, ц			Отклонение		
	2017 г.	2018 г.	2017 г.	2018 г.	2017 г.	усл.	2018 г.	Всего	в т.ч. за счет	
									S	Y
Рапс	574	435	12,5	4,9	7160	5438	2140	-5020	-1722	-3298

Примечание – Расчеты автора на основе данных формы № 9-АПК «Производство и себестоимость продукции растениеводства» годовой бухгалтерской отчетности

Анализируя данные таблицы 1 можно сделать вывод, что валовой сбор рапса снизился на 5020 ц, за счет уменьшения посевных площадей сократился на 1722 ц и за счет сокращения урожайности наблюдается уменьшение валового сбора на 3288 ц.

Также существенное влияние на изменение валового сбора рапса оказывает количество вносимых удобрений. Поэтому целесообразно проанализировать влияние данного фактора на производство рапса. Для этого используем следующую факторную модель:

$$BC = S \times D \times O, \quad (2)$$

где Д – доза внесения удобрений, ц д.в./га;

О – окупаемость удобрений, ц д.в./га.

Расчет влияния факторов проведем способом цепных подстановок и результаты расчета представим в таблице 2.

Таблица 2 – Влияние окупаемости удобрений на валовой сбор рапса

Виды продукции	Площадь, га		Доза внесения удобрений, ц д.в./га		Окупаемость удобрений, ц/ц д.в.	
	2017 г.	2018 г.	2017 г.	2018 г.	2017 г.	2018 г.
Рапс	574	435	2,7	1,1	4,620	4,472

Продолжение таблицы 2

Виды продукции	Валовой сбор, ц				Изменение, ц			
	2017 г.	усл 1	усл 2	2018 г.	всего	в том числе		
						S	Д	О
Рапс	7160	5426	2211	2140	-5020	-1734	-3215	-71

Данные таблицы 2 свидетельствуют о том, что валовой сбор рапса в 2018 году по сравнению с 2017 годом уменьшился на 5020 ц, в том числе за счет уменьшения посевной площади валовой сбор сократился на 1734 ц, за счет уменьшения дозы внесения удобрений под рапс валовой сбор рапса уменьшился на 3215 ц и за счет уменьшения окупаемости удобрений валовой сбор уменьшился на 71 ц.

Рассчитаем точку безубыточности по рапсу в натуральном выражении по следующей формуле:

$$TO = \frac{A}{p - b} \quad (3)$$

где А – постоянные затраты, тыс. руб.;

б – переменные затраты на единицу продукции, тыс. руб./т;

р – цена единицы продукции, тыс. руб./т.

Для определения точки безубыточности по рапсу в стоимостном выражении необходимо сумму постоянных затрат разделить на долю маржи покрытия в выручке ($D_{мп}$):

$$TO = A / D_{мп} \quad (4)$$

Расчет точки безубыточности и запаса безопасного объема продаж представим в таблице 3.

Таблица 3 - Расчет точки безубыточности и запаса безопасного объема продаж по рапсу

Показатели	2017	2018
Выручка от реализации продукции рапса за минусом НДС, акцизов, тыс. руб.	322	131
Количество реализованной продукции, т	497	214
Цена 1 т, тыс.руб.	0,65	0,61
Прибыль, тыс. руб.	236	91
Полная себестоимость продукции, тыс. руб.	86	40
Сумма переменных затрат, тыс. руб.	75,25	35,25
Сумма переменных затрат на 1 т, руб.	0,15	0,16
Сумма постоянных затрат, тыс. руб.	10,75	4,75
Сумма маржинального дохода, тыс. руб.	246,75	95,75
Доля маржинального дохода в выручке, %	76,6	73,09
Точка безубыточности:		
тыс. руб.	14,03	6,50
т	21,5	10,6
Зона безопасности, %	95,6	95,0

Примечание – Расчёты автора на основе данных годовой бухгалтерской отчетности форм № 9-АПК, № 7-АПК

Из данных таблицы 3 видно, что точка безубыточности по рапсу составила в 2018 году 10,6 т. Она показывает, какой минимум продаж необходим, чтобы организация работала безубыточно, могла покрывать все свои расходы. Свыше этого количества организация будет получать прибыль, ниже – убыток. Зона безопасности объема продаж составила 95 %.

На основании произведенного исследования по анализу факторов, влияющих на производство продукции рапса в филиале ОАО «Агрокомбинат КХП» можно сделать вывод, что наибольшее влияние на производство продукции рапса оказывает доза внесения удобрений. За счёт неё выход продукции уменьшился на 3 215 ц. Продукция рапса является одной из самых высококорентабельных видов растениеводческой продукции, поэтому следует уделять особое внимание анализу факторов, влияющих на её производство.

Література

1. Новак, А.М. Состояние и основные направления развития рапсодопродукто-вого подкомплекса Беларуси / А.М. Новак // Экономический бюллетень. – 2018. – №1. – С.47-55.

*Джаскелі Н.С.
здобувач вищої освіти
Полтавська державна аграрна академія
Калініченко О.В.
к.е.н., доцент
Полтавська державна аграрна академія*

ОСОБЛИВОСТІ ЕКСПОРТУ АГРОПРОДУКЦІЇ ДО ЄС

Впродовж останніх років Україна опинилася під впливом потужних факторів, пов'язаних із внутрішніми політичними та економічними подіями та несприятливою кон'юнктурою на основних світових ринках збуту. У результаті радикальних змін у географічній та товарній структурі зовнішньоторговельних відносин агропродукція стала лідером у економічного розвитку країни. Нині товарна структура експорту агропродукції України в більшості експортується до ЄС.

Однією з головних позицій у зовнішній торгівлі України стала сільськогосподарська продукція. Найбільше Україна продала на ринки ЄС зернових – понад 2,2 млрд дол., насіння олійних культур – 1,1 млрд дол. та олії – 1,1 млрд дол. Крім того, у 2018 році Україна збільшила обсяги експорту залишків і відходів харчової промисловості, м'яса та харчових субпродуктів свійської птиці, плодів, горіхів, овочів, рослин та коренеплодів.

Але Україна залишається чи не єдиною країною у Східній Європі, яка не має належних механізмів державної підтримки страхування та фінансування експорту. Тому вітчизняні підприємці-експортери разом із щорічним збільшенням виробництва експортоорієнтованої продукції все більше, почувають складність у боротьбі на міжнародних ринках[1, с. 98].

У сфері промислового виробництва в Україні процес впровадження європейських та міжнародних стандартів якості та безпеки продуктів сільськогосподарського призначення відбувається дуже повільно. В українське законодавство необхідно внести поправки стосовно експорту сільськогосподарської продукції належної якості, які будуть відповідати не менше 80% чинних європейських стандартів.

Також достатньо вагомою загрозою розвитку українського агропромислового сектору є невідповідність продукції вітчизняного походження європейським стандартам, оскільки це затримує постачання товару на ринки країн ЄС на період запровадження всіх необхідних технічних умов і отримання сертифікатів якості, призводить до зниження дохідності вітчизняних середніх і малих підприємств, а також до послаблення конкурентних позицій на внутрішньому ринку окремих видів української

продукції порівняно з європейською, яка вже відповідним чином сертифікована [2].

Необхідність запровадження стандартів ЄС щодо утримання тварин і поводження з ними призведе до виходу вітчизняних домогосподарств із внутрішнього ринку та переорієнтації виробництва ними відповідної продукції виключно для власного споживання, що в умовах домінування може становити загрозу для продовольчої безпеки держави для виробників на ринку тваринницької продукції.

Україна має досить потужний агропродовольчий потенціал, який на відміну від деяких країн світу, не має відповідної інституціональної і фінансової державної підтримки для просування на світові ринки. Ситуація в банківському секторі, яка склалася в період світової економічної кризи не дозволяє українським банкам кредитувати обігові кошти через високі комерційні та політичні ризики, пов'язані з довгостроковими термінами повернення коштів та через надвисокі процентні ставки, що робить українські товари неконкурентними на світових ринках.

Питання зменшення ризиків і страхування експорту є однією з проблем яка суттєво зменшує поле для маневрів вітчизняним партнерам. Основними проблемами розвитку сільського господарства є:

- Обмежений та недостатній доступ до фінансових ресурсів сільськогосподарських виробників;
- відсутність належної державної політики у розвитку агропромислового комплексу, що веде до недоцільного використання державних коштів на підтримку сільського господарства;
- мало розвинена інфраструктура, що призводить до збільшення вартості продукції, високих втрат під час транспортування або зберігання [3, с. 64].

З метою зменшення ризиків і максимального використання можливостей для агропромислового комплексу внаслідок підписання угоди про асоціацію між Україною та ЄС необхідно реалізувати низку заходів державної аграрної політики, що не буде суперечити принципам державної підтримки та регулюванню аграрного ринку, передбачених угодою про асоціацію між Україною та ЄС, які забезпечать умови для підвищення конкурентоспроможності виробництва сільськогосподарської продукції. Тому слід сконцентрувати зусилля на:

- впровадження європейських та міжнародних стандартів безпеки та прискоренні процесу покращення якості продуктів харчування (НАССР, ISO, EN, Кодексу Аліментаріус) у сфері агропромислового виробництва;
- вдосконалення системи моніторингу зовнішньоторговельних операцій з країнами ЄС як головного механізму швидкого реагування на зміни аграрного ринку;
- використання новітньої технології виробництва;
- розвитку кооперативного руху на селі, що буде спрямоване на спільне ведення господарської діяльності окремими суб'єктами

господарювання та дозволить зменшити витрати на виробництво і реалізацію сільськогосподарської продукції;

- збільшення державних замовлень на студентів аграрних вузів країни, заохочення молоді до сільськогосподарської діяльності реформуванням аграрної освіти;

- удосконалення методів контролю на всіх стадіях виготовлення продукції;

- боротьба з корупцією у сфері аграрно-промислового комплексу:

- фінансова допомога аграрному сектору з боку держави у вигляді інвестицій та низьковідсоткових кредитів [4, с. 6]

Отже, Україна залишається одним із лідерів експорту рослинницької продукції і не виготовляє високотехнологічну продукцію, яку можна б було продавати на рівні значно дорожчому, ніж сировину. До того ж, залишається ризик незаповнення квот щодо продуктів харчування та продукції переробної промисловості. Перспективами розвитку в короткотерміновому розрізі будуть традиційні галузі, що орієнтовані на експорт сільського господарства з вирощування пшениці, соняшнику, ячменю, кукурудзи, сої та ріпаку. Щодо тваринництва перспективною є продукція птахівництва, молочного скотарства та частково свинарства.

Передбачається, що український експорт буде рухатися в азійському та африканському напрямках, адже частково можемо задовольнити потреби країн у сільськогосподарській продукції. Для активного розвитку експорту аграрної продукції Україні необхідно змінити внутрішню політику стимулювання виробництва не тільки сировини, а якісних готових продуктів харчування, продукції переробної промисловості, що заповнить світовий ринок і покращить показники експорту загалом [5].

Література

1. Можливості і застереження щодо наслідків уведення в дію положень Угоди про асоціацію між ЄС та Україною : наук. доп. / за ред. акад. НАН України В.М. Гейця, чл.-кор. НААНУ Т.О. Осташко, д-ра екон. наук В.О. Точиліна ; НАН України, ДУ "Ін-т екон. та прогнозув." – К., 2013. – 98 с.
2. Відповідно до Українського класифікатора нормативних документів, який призначено для впорядкування та класифікування стандартів та інших нормативних документів щодо стандартизації. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://normativ.ucoz.org/_ld/4/429__004.pdf.
3. Шубравська О.В. Інтеграційні перспективи України: переваги і ризики для аграрного сектору / Шубравська О.В., Прокопенко К.О. // Економіка України. – 2014. – № 1. – С. 64.
4. Радчук О.В. Дослідження можливих наслідків входження України до ЗВТ. Економіка. Фінанси. Право. 2014. № 8. С. 6.
5. Міністерство аграрної політики і продовольства. URL: <http://minagro.gov.ua/>.

Ігнатенко І. В.
к.ю.н., доцент
кафедра земельного та аграрного права
Національний юридичний університет
імені Ярослава Мудрого

ОРГАНІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО ЯК СКЛАДОВА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ: ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Право на продовольчу безпеку, на відміну від права на екологічну безпеку, безпосередньо не гарантується Конституцією України. Його забезпечення, як виду економічної безпеки, передбачається у ч. 1 ст. 17 Конституції України. Продовольча безпека є однією з необхідних гарантій права на життя, що закріплене у Конституції. Здоров'я людини визначається, насамперед, екологічною обстановкою у державі та якістю продуктів харчування. Ідея активного і здорового способу життя та здорового харчування втілюється у концепції органічного виробництва, що є однією з форм вираження екологізації сільськогосподарського виробництва.

Сьогодні ринок органічних продуктів є одним з перспективних напрямків агропромислового виробництва. Продовольча безпека країни, здоров'я населення та якість його життя багато в чому обумовлені розвитком органічного виробництва, яке базується на інноваційних розробках в сфері альтернативного землекористування, збереження природних ресурсів, перш за все, земельних. Разом з тим незаповнена ланка ринку органічної продукції і значний земельний потенціал для розвитку органічного землеробства створюють всі необхідні передумови для формування і розвитку вітчизняного сільського господарства, орієнтованого на виробництво органічної продукції.

Активізація розвитку органічного виробництва зумовлена тим, що Україна має сприятливі умови для органічного сільського господарства завдяки великій площі земель сільськогосподарського призначення, серед яких значна частка належить родючим чорноземам, зручним географічним положенням, близькістю до потенційних міжнародних покупців та постійно зростаючому попиту на органічну продукцію на внутрішньому і зовнішньому ринках.

До основних законодавчих актів, що визначають засади державної політики в сфері виробництва та реалізації органічної продукції, відносяться Закон України «Про основні принципи та вимоги до органічного виробництва, обігу та маркування органічної продукції» від 10.07.2018 р., Постанова Кабінету Міністрів України «Про затвердження Детальних правил виробництва органічної продукції (сировини) рослинного походження» від 31.08.2016 р. та низка інших підзаконних актів.

На виконання положень Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, від 27 червня 2014 р. в Україні активізувався процес адаптації вітчизняного законодавства до вимог стандартів Європейського Союзу, зокрема, щодо стимулювання розвитку

сталого аграрного виробництва, включаючи розвиток органічного землеробства і біотехнологій (глава 17 «Сільське господарство та розвиток сільських територій»). Крім того, однією із стратегічних цілей сучасної державної політики виступає сприяння розвитку органічного виробництва в Україні, суттєве розширення площі сільськогосподарських угідь, на яких вирощується та/або виробляється органічна сільськогосподарська продукція.

Ринок органічної продукції вже близько двох десятиріч є одним з найбільш динамічних ринків продовольства у світі й стає популярною альтернативою споживання традиційної продукції. У світі органічним виробництвом займаються в 172 країнах світу 2,3 млн. виробників, з яких в Азії – 40%, Африці – 26%, Латинській Америці – 17%, Європі – 15%, Північній Америці – 1%, Океанії – 1%. Переважно збільшення попиту пов'язане зі зростаючою тривогою з боку споживачів щодо безпеки харчових продуктів, вироблених так званою «традиційною технологією». За оцінками Продовольчої та сільськогосподарської організації ООН, у перспективі попит на органічну продукцію у світі зростатиме у міру розвитку економіки країн, підвищення рівня освіти та доходів населення. На сьогодні Німеччина є найбільшим органічним ринком в Європі (8,6 млрд. євро), Франція посідає друге місце (5,5 млрд. євро), Великобританії – третє місце (2,6 млрд. євро) і Італії – четверте (2,3 млрд. євро), інші країни Європейського Союзу (10,5 млрд. євро) [1].

Органічне землеробство в Україні, будучи складовою органічного виробництва, має сприятливі перспективи для розширення та майбутнього розвитку. З одного боку, на світовому ринку постійно зростає попит на екологічно чисту сільськогосподарську продукцію та спостерігається підвищення цін на неї, а з іншого – наявність у структурі сільськогосподарського земельного фонду України значної площі земель з потенційно найродючішими чорноземним ґрунтами, які поки що не зазнали руйнівних процесів деградації, дозволив вирішити дві ключові проблеми: запропонувати ринку екологічно чисту, органічну сільськогосподарську продукцію для споживання та забезпечення збереження й відновлення родючості ґрунтового покриву країни [2, с. 132, 133]. Тобто завдяки органічному виробництву створюватиметься основа для забезпечення продовольчої безпеки в державі та поліпшення якісного стану довкілля.

Крім того, органічне виробництво має цілу низку економічних, екологічних та соціальних переваг, а саме: 1) економічні переваги органічного виробництва, досягаються шляхом суттєвого зниження виробничих витрат завдяки відмові від застосування вартісних хімікатів та зменшення енергоємності виробництва, зокрема витрат на пальне та мастильні матеріали; 2) соціальні переваги органічного виробництва полягають у створенні додаткових робочих місць у сільській місцевості, розвитку інфраструктури сільських територій, покращенні здоров'я нації тощо; 3) екологічні переваги полягають у збереженні та відновленні біорізноманіття в агроландшафтах, що сприяє відтворенню родючості ґрунтів і збереженню довкілля. Крім того, встановлено, що рівень рентабельності виробництва органічної продукції у 2,5 рази перевищує аналогічний показник для «традиційної» продукції, що є

наслідком високого попиту на органічну продукцію у зарубіжних країнах.

Високий попит на органічну продукцію в країнах ЄС і обмежені можливості її виробництва надають українським виробникам органічної продукції шанс бути повноцінним гравцем на органічному ринку ЄС. Тим більше, світовий попит на органічну продукцію не може не впливати на розвиток даного сектору в Україні, адже Україна не може бути відокремленою від світових глобалізаційних процесів, зважаючи на членство в СОТ і наміри щодо євроінтеграції. Однак в Україні не існує чіткої державної політики щодо напрямів подальшого розвитку органічного сектору. Українські виробники органічної продукції в процесі розвитку нової галузі стикаються з безліччю проблем правового, екологічного, наукового характеру від вирішення яких і залежить подальша доля не лише українського органічного сільського господарства, але становище цілого АПК країни в майбутньому. У зв'язку з цим надзвичайно важливим видається формування послідовного, виваженого, цілеспрямованого та ефективного законодавства, спрямованого на врегулювання земельних відносин у галузі органічного виробництва. Це не тільки відповідало б курсу на подальше реформування земельних відносин, а й виступало б реальним чинником для забезпечення продовольчої та екологічної безпеки.

Література

1. IFOAM International Federation Organic Agriculture Movements General assembly. «Principles of Organic Agriculture». 2013. С. 1-4. <http://www.ifoam.bio/>.
2. Кулинич П. Ф. Формування агроекологічного іміджу України як країни органічного землеробства: земельно-правові проблеми. *Правові засади ведення органічного землеробства: зб. матер. міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 29-30 вересня 2017 р.)*. Х., 2017. С. 130-133.

Ігнат'єва В.Е.
студентка факультету менеджменту
Запорізький національний університет
Полусмяк Ю.І.
к е.н., доцент
Запорізький національний університет

ЯКІСТЬ ТА БЕЗПЕЧНІСТЬ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ В КОНТЕКСТІ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Однією з ключових складових національної безпеки будь-якої держави є продовольча безпека. Комплексне і стабільне сільське господарство та розвиток сільських територій мають велике значення для екологічно раціонального забезпечення надійнішої продовольчої безпеки і якості продуктів харчування.

Держава забезпечує додержання виробниками сільськогосподарської продукції закріплених у законодавстві вимог щодо якості та безпечності цієї продукції. Чинне законодавство України дає визначення понять «якість» і «безпечність» харчового продукту. Згідно зі ст. 1 Закону України «Про

безпе́чність і я́кість харчових продуктів» я́кість харчового продукту — це ступінь досконалості властивостей та характерних рис харчового продукту, що здатні задовольнити потреби та побажання тих, хто споживає або використовує цей харчовий продукт. Безпе́чність харчового продукту — стан харчового продукту як результат діяльності виробництва та обігу, що здійснюється з дотриманням вимог, встановлених санітарними заходами та/або технічними регламентами, та забезпечує впевненість у тому, що харчовий продукт не завдає шкоди здоров'ю людини (споживача), якщо він спожитий за призначенням. [1]

Основні недоліки безпе́чності харчових продуктів зумовлені низкою чинників, серед яких: неякісна сировина, недостатня освіченість персоналу, несвоєчасний контроль та проведення випробувань, відсутність чіткої організаційної структури на національному рівні, повільне впровадження системи управління безпе́чністю – системи НАССР.

Розвиток міжнародного співробітництва, вступ України до СОТ та ЄС зумовлюють потребу і зобов'язують нашу країну адаптувати національну систему технічного регулювання до міжнародних та європейських стандартів. Нині активно розвивається процес гармонізації національних стандартів з європейськими і поетапне розроблення технічних регламентів, у т.ч. з питань безпе́чності та якості харчових продуктів відповідно до вимог ЄС.

Об'єктами контролю в сільськогосподарському виробництві є засоби виробництва, технологічні процеси і готова для реалізації продукція. Щоб управляти якістю продукції необхідно правильно контролювати цю якість. Такий контроль потрібний для визначення придатності продукції цільовому призначенню.

Міжнародне визнання системи НАССР, як особливої системи гарантування безпе́чності харчових продуктів, зумовлено її ефективністю, що забезпечується системним підходом, оптимальним поєднанням практичних і наукових засад ідентифікації небезпечних чинників (біологічних, хімічних, фізичних), розробленням експрес-методів визначення показників безпе́чності та приведення їх до допустимого (прийнятного) рівня на всіх етапах життєвого циклу товару. Ця інтегрована система контролю й управління дає споживачу впевненість у безпе́чності товару. Вона є універсальною, оскільки її можуть використовувати постачальники сировини, виробники товарів, оптові споживачі продуктів; є рентабельною, тому що спрямовує ресурси в критичні точки виробництва, зменшує ризик виробництва та реалізації небезпечного продукту. [2]

Отже, продовольча безпе́ка та забезпечення населення безпечними і якісними продуктами аграрного виробництва, а також вихід на світовий ринок, може бути реалізовано лише за умови впровадження міжнародних стандартів та нормативів і сертифікації виробництва, застосування міжнародного досвіду та практики ведення сільського господарства, сучасних екологічно безпечних технологій, у т.ч. органічних, екобезпечного використання ресурсів агросфери і дотримання жорсткого контролю на всьому технологічному ланцюзі виробництва сільськогосподарської продукції. Все це в комплексі забезпечить

стабільне виробництво високоякісних та безпечних харчових продуктів і знизить рівні ризиків виникнення небезпек для життя та здоров'я українського народу.

Також потрібно:

- забезпечення належної якості і безпеки продовольчої продукції, що реалізується на внутрішньому ринку, та її цінової доступності для населення України;
- підвищення конкурентоспроможності вітчизняної продукції та можливості її виходу на міжнародний ринок;
- стимулювання виробництва екологічно безпечної продукції відповідно до потреб населення шляхом впровадження екологічно безпечних технологій;
- спрямування екологічної політики на зростання продуктивності, підвищення конкурентоспроможності та технологічного рівня сільськогосподарського виробництва тощо.

Література

1. Закон України «Про безпечність і якість харчових продуктів» від 23 грудня 1997 року № 771/97 (зі змінами) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80>

2. Моніторинг сертифікатів на системи управління, виданих органами сертифікації Держспоживстандарту України вітчизняним підприємствам (станом на 31.12.2010 р.). — Режим доступу : http://www.dssu.gov.ua/control/uk/archive/docview?typeId=107129&sortBy=0&orderBy=0&docId=107142&docs_stind=6.

Ионас Е.Л.

*УО «Белорусская государственная сельскохозяйственная академия»,
г. Горки, Республика Беларусь*

КАЧЕСТВО И БЕЗОПАСНОСТЬ КАРТОФЕЛЯ ПРИ ПРИМЕНЕНИИ НОВЫХ ФОРМ КОМПЛЕКСНЫХ УДОБРЕНИЙ ДЛЯ НЕКОРНЕВЫХ ПОДКОРМОК И РЕГУЛЯТОРОВ РОСТА

В Республике Беларусь картофель является одной из важнейших сельскохозяйственных культур. В последнее время качество его существенно улучшилось [1].

Белорусский картофель планируется поставлять в страны Европейского союза. Комиссия ЕС рассматривает заявку по переаттестации белорусских земель. Беларусь продолжает предпринимать попытки решения вопроса о сертификации предприятий для осуществления поставок картофеля в Евросоюз [2].

Всё больше потребителей предпочитает покупать не натуральный картофель, а в виде продукта высокой степени готовности для домашнего

приготовления. К таким видам продукции, наряду с другими, относится очищенный картофель в вакуумной упаковке и быстрозамороженный [3].

Внесение удобрений под картофель – необходимое условие для получения высоких урожаев с хорошим качеством продукции.

В последнее время разработаны новые высокоэффективные формы микроудобрений, а также комплексные удобрения, предназначенные для конкретных сельскохозяйственных культур, в том числе и на картофеле [4].

Впервые на дерново-подзолистой легкосуглинистой почве северо-восточной части Беларуси установлена высокая эффективность применения новых форм комплексных удобрений для некорневых подкормок, микроудобрений в хелатной форме и регуляторов роста при возделывании среднераннего сорта картофеля Манифест белорусской селекции, пригодного для вакуумирования.

Почва по степени агрохимической окультуренности относится к среднеокультуренной ($I_{ок} = 0,73$).

Предшественником картофеля были зерновые культуры. Общая площадь делянки – 25,2 м², учетной – 16,8 м², повторность в опыте – четырёхкратная, расположение делянок рендомизированное. Посадку картофеля проводили в 2014 году 12 мая и в 2015 и 2016 годах – 6 мая четырехрядной картофелесажалкой КСМ – 4, семенными клубнями 35–55 мм. Густота посадки – 47,6 тыс. клубней на 1 га. Глубина посадки 8–10 см. Способ посадки – гребневой.

Максимальная продуктивность картофеля (50,0 т/га) в среднем за 2014–2016 гг. исследований была получена при некорневой подкормке Нутривантом плюс на фоне N₁₂₀P₇₀K₁₃₀. В этом варианте опыта прибавка урожайности к фону составила 9,1 т/га, а окупаемость 1 кг НРК урожаем клубней 76 кг.

При использовании Нутриванта плюс на фоне более высоких доз удобрений (N₁₃₀P₉₀K₁₅₀) урожайность картофеля и окупаемость 1 кг НРК кг клубней снизились и составили 45,9 т/га и 55 кг соответственно.

Обработка посадок комплексным удобрением МикроСтим В, Си на фоне N₁₂₀P₇₀K₁₃₀ по действию уступала применению Нутриванта плюс. В этом варианте опыта прибавка от внесения МикроСтима В, Си составила к фону 3,5 т/га при окупаемости 1 кг НРК кг клубней 59 кг.

Использование регулятор роста Экосил на фоне N₁₂₀P₇₀K₁₃₀ увеличивало урожайность картофеля на 4,3 т/га при окупаемости 1 кг НРК кг клубней 61 кг.

Применение Нутриванта плюс по сравнению с фоном N₁₂₀P₇₀K₁₃₀ повышало содержание крахмала в клубнях картофеля на 0,4 %. Выход крахмала в этом варианте был максимальным и составил 8,5 т/га.

Применение МикроСтима В, Си и регулятора роста Экосил на фоне N₁₂₀P₇₀K₁₃₀ не повышало содержание крахмала в клубнях, но увеличивало выход крахмала на 0,6 и 0,5 т/га соответственно.

Максимальное содержание витамина С в клубнях картофеля было получено при использовании Нутриванта плюс на фоне N₁₂₀P₇₀K₁₃₀ (22,7 мг %), превышая фон на 5,3 мг %.

При применении Экосила возрастало количество витамина С в клубнях к фону $N_{120}P_{70}K_{130}$ на 1,7 мг %, сырого протеина на 0,92 %, количество растворимых углеводов снижалось на 0,11 %.

При использовании МикроСтима В, Си на фоне $N_{120}P_{70}K_{130}$ также снижалось содержание растворимых углеводов к фону на 0,11 %.

Некорневая подкормка Нутривантом плюс на фоне повышенных доз удобрений ($N_{130}P_{90}K_{150}$) уменьшала количество витамина С в клубнях, но увеличивала содержание сырого протеина по сравнению с применением Нутриванта плюс на фоне $N_{120}P_{70}K_{130}$ на 3,4 мг % и 1,26 %, соответственно.

Важную роль в качестве продукции играет содержание нитратов, которые характеризуют пригодность использования картофеля в пищу. У сорта Манифест по годам содержание нитратов в клубнях картофеля находилось в пределах от 42,8 до 200,0 мг/кг сырой продукции.

В наших исследованиях мы также проводили дегустационную оценку клубней картофеля по вкусовым качествам, разваримости клубней, ферментативному и неферментативному потемнению мякоти.

Сорт Манифест характеризовался хорошими и удовлетворительными вкусовыми качествами.

Самая высокая разваримость клубней (9–7 баллов) и умеренное ферментативное потемнение (5 баллов) было отмечено в 2015 году, тогда как в 2014 и 2016 годах разваримость снижалась (до 5–1 балла), а ферментативное потемнение мякоти клубней уменьшалось (до 7 баллов) или отсутствовало (9 баллов). Ферментативному потемнению мякоти в 2015 году способствовало также увеличение содержания растворимых углеводов в клубнях картофеля.

Сорт картофеля Манифест за годы исследований по всем вариантам опыта характеризовался, как среднеразваримый и оценивался в (4,3–6,0 баллов).

К отрицательным показателям качества клубней картофеля относятся появление темной окраски мякоти сырых клубней (ферментативное потемнение), а также потемнение в процессе варки (неферментативное потемнение).

Картофель Манифест в среднем за три года исследований, как в варианте без удобрений, так и с применением удобрений по потемнению мякоти в сыром виде относится к слабо темнеющему (7–8 баллов) по девятибалльной шкале. Только внесение азотных и фосфорных удобрений ($N_{90}P_{68}$) с исключением из системы удобрения калия способствовало ферментативному потемнению клубней до 6,3 баллов.

Незначительное потемнение мякоти клубней картофеля после варки (7,7 баллов) было отмечено лишь при использовании МикроСтима В, Си на фоне $N_{120}P_{70}K_{130}$.

Таким образом, двукратная некорневая подкормка комплексным удобрением Нутривант плюс на фоне $N_{120}P_{70}K_{130}$ в среднем за 2014–2016 гг. исследований повышала урожайность клубней среднераннего сорта Манифест на 9,1 т/га, увеличивала содержание витамина С на 5,3 мг %, крахмала на 0,4 %,

виход крахмала на 1,7 т/га и забезпечувала саму високу в опиті урожайність (50 т/га).

Література

1. Мартинчик, Т. Н. Ефективність регуляторів росту рослин при вирощуванні картоплі на дерново-подзолистій рихлосупесчаній ґрунті / Т. Н. Мартинчик, Е. Г. Сапалєва // Почвознавство і агрохімія. – 2009. – № 2 (43).

2. Білоруський картоплі зможуть постачати в ЄС [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://agriculture.by/news/apk-belarusi/beloruskij-kartofel-smogut-postavljat-v-es>. – Дата доступу: 02.01.2020.

3. Вплив рівня мінерального живлення і умов вирощування на урожайність, лежкість і придатність до швидкої заморозки і вакуумної упаковки [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://vniikh.com/vliyanie-urovnya-mineralnogo-pitaniya-i-uslovij-vyrashhivaniya-na-urozhajnost,-lyozhkost-i-prigodnost-k-byistroj-zamorozke-i-vakuumnoj-upakovke.html>. – Дата доступу: 05.04.2018.

4. Мишура, О. І. Мінеральні добрива і їх застосування при сучасних технологіях вирощування сільськогосподарських культур / О. І. Мишура, І. Р. Вільдфлуш, В. В. Лапа. – Горькі, 2011. – 176 с.

Калініченко О. В.

к.е.н., доцент,

Полтавська державна аграрна академія

ЕНЕРГОЗБЕРІГАЮЧІ ТЕХНОЛОГІЇ В РОСЛИНИЦТВІ: ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ

Рослинництво є однією з пріоритетних галузей національної економіки України, спрямоване на забезпечення продовольчої безпеки держави. Природно-кліматичні та ґрунтові умови районів вирощування в цілому сприяють отриманню високих врожаїв сільськогосподарських культур, що разом з географічними, транспортними та соціальними чинниками визначає оптимальне розміщення переробних підприємств. Водночас упродовж тривалого часу потенціал продуктивності сільськогосподарських культур використовується неповністю, оскільки їх урожайність у 2 – 3 рази нижча, ніж у розвинених країнах, що зумовлює високу енергоємність виробництва.

Стрімке зростання ціни на енергоносії впродовж останнього часу, спонукає вітчизняних товаровиробників впроваджувати енергозберігаючі технології виробництва аграрної продукції [1, с. 3]. Крім того, погіршився стан сільськогосподарських земель в зв'язку з використанням великої кількості мінеральних добрив, засобів захисту рослин, порушенням технології їх застосування, інтенсивною обробкою ґрунтів [4, с. 109].

При недотриманні вимог технології, погіршенні якості робіт, ускладненні погодних умов знижується урожайність та зростає енергоємність виробництва

сілськогосподарських культур на 16,2 – 42,1 % [2, с. 184].

Енергозберігаючі технології успішно застосовуються в різних агрокліматичних умовах: від холодних регіонів до гарячих тропіків, посушливих зонах і зонах надмірного зволоження. За технологією нульового обробітку обробляється близько 100 млн га, серед яких 84 % площ знаходиться на американському континенті. Лідерами по застосуванню технологій енергозберігаючих технологій в рослинництві є США, Аргентина, Бразилія, Австралія, Канада. Тільки за нульового обробітку як найбільш ефективної та економічної форми даної системи в цих країнах обробляється відповідно 28,4 млн, 18 млн, 17,3 млн, 12 млн, 7,1 млн га. Паралельно з широким освоєнням енергозберігаючих технологій в рослинництві відбувається розвиток промислового сектора, що спеціалізується на виробництві ґрунтообробного і посівного обладнання, збиральної техніки для енергозберігаючих технологій, і скорочення виробництва плугів, які не знаходять попиту на ринку [5, с. 6 – 7].

У країнах Євросоюзу розвиток енергозберігаючого рослинництва дещо обмежено. Головним лімітуючим фактором виступають субсидії, які отримують сілгоспвиробники. Користуючись державною підтримкою, фермери Євросоюзу можуть без втрат здійснювати виробництво сілськогосподарських культур, використовуючи різні агротехнології, в тому числі і традиційні. Сильна деградація ґрунту в Європі через ерозії і ущільнення охопила 157 млн га (16 % від площі всієї Європи) [5, с. 7].

Стратегія розвитку сілського господарства Євросоюзу спрямована на глобалізацію і зменшення дотацій та розширення вимог щодо захисту навколишнього середовища, що в свою чергу необхідно для того, щоб фермери стали більш конкурентоспроможними на ринку за рахунок зниження витрат на виробництво і використовували техніку, яка захищає навколишнє середовище і в першу чергу ґрунт. Реалізація даної стратегії передбачає перехід від традиційного землеробства до енергозберігаючого [5, с. 8].

На даний час більшість країн світу трактує енергозберігаючу технологію як нульову систему обробки ґрунту. Наразі в різних країнах світу за даною технологією обробляється близько 100 млн га, що складає близько 12 % усіх сілськогосподарських угідь [3, с. 130].

Енергозберігаючі технології виробництва продукції рослинництва включають послідовність операцій, підібраних так, щоб витрати всіх ресурсів (паливно-мастильних матеріалів, насіння, добрив, гербіцидів, праці) були оптимально необхідними на одержання запрограмованого рівня урожайності. А також застосування оранки та використання системи машин та знарядь, призначених для мілкої обробітку ґрунту (10 – 12 см) з використанням машин нового покоління, що забезпечують скорочення сукупних витрат енергетичних ресурсів та витрат праці.

Основні складові енергозберігаючих технологій виробництва продукції рослинництва представлено на рис. 1.

Рис. 1. Складові енергозберігаючих технологій виробництва продукції рослинництва

Джерело: авторська розробка

Отже, енергозберігаючі технології виробництва продукції рослинництва визначаються як комплекс взаємопов'язаних операцій, що забезпечують мінімум енергетичних витрат з розрахунку на одиницю продукції. Із застосуванням енергозберігаючих технологій виробництва сільськогосподарських культур енергія, що накопичена в урожаї, зростає більшими темпами, ніж енергетичні витрати.

Література

1. Амбросов В. Я. Ресурсозберігаючі технології – напрям підвищення ефективності виробництва / В. Я. Амбросов. // Вісник ХНТУСГ : Економічні науки. – 2010. – № 105. – С. 3 – 12.
2. Гришко В. В. Енергозбереження в сільському господарстві (економіка, організація, управління) / В. В. Гришко, В. І. Перебийніс, В. М. Рабштина. – Полтава : ВАТ «Видавництво «Полтава», 1996. – 280 с.
3. Домуці Д. П. Енергозберігаючі технології виробництва продукції рослинництва / Д. П. Домуці, П. Д. Устюянов // Аграрний вісник Причорномор'я. – 2013. – Вип. 67. – С. 129 – 134.
4. Россоха В. В. Економічний потенціал землі та проблеми його визначення в ринкових умовах господарювання / В. В. Россоха // Економіка АПК. – 2009. – № 3. – С. 107 – 109.
5. Энергосберегающие технологии возделывания зерновых культур в Республике Беларусь : пособие / И. Н. Шило [и др.]. – Минск : БГАТУ, 2008. – 160 с.

*Клюкин А.Д.
студент
Петухович В.А.
старший преподаватель*

*УО «Белорусская государственная сельскохозяйственная академия»,
Горки, Республика Беларусь*

АНАЛИЗ ДЕНЕЖНОЙ ВЫРУЧКИ ОТ РЕАЛИЗАЦИИ ПРОДУКЦИИ РАСТЕНИЕВОДСТВА И РАСЧЁТ РЕЗЕРВОВ ЕЁ РОСТА

Выручка от реализации является основным источником возмещения затраченных на производство продукции (работ, услуг) средств, формирования фондов денежных средств. Её своевременное поступление обеспечивает непрерывность кругооборота средств, бесперебойность процесса деятельности предприятия. Несвоевременное поступление выручки влечет перебои в деятельности, снижение прибыли, нарушение договорных обязательств, штрафные санкции.

Использование выручки отражает начальный этап распределительных процессов. Из полученной выручки предприятие возмещает материальные затраты на сырье, материалы, топливо, электроэнергию, другие предметы труда, а также оказанные предприятию услуги. Дальнейшее распределение выручки связано с формированием амортизационных отчислений как источника воспроизводства основных средств и нематериальных активов. Оставшаяся часть выручки - это валовой доход или вновь созданная стоимость, которая направляется на оплату труда и формирование прибыли предприятия, а также на отчисления во внебюджетные фонды, налоги (кроме налога на прибыль), другие обязательные платежи [1].

Рассмотрим показатели динамики денежной выручки от реализации растениеводческой продукции в таблице 1.

Таблица 1 – Показатели динамики денежной выручки продукции растениеводства

Годы	Выручено, тыс. руб.	Абсолютный прирост, т		Темп роста, %		Темп прироста, %	
		базис.	цеп.	базис.	цеп.	базис.	цеп.
2016	1 231	-	-	100,0	100,0	-	-
2017	1 185	-46	-46	96,3	96,3	-3,7	-3,7
2018	1 453	222	268	118,0	122,6	18	22,6
В среднем	1 290	110		118,0		18,0	

Примечание - Расчёты автора на основании данных годовой бухгалтерской отчётности формы №7-АПК «Реализация продукции»

Анализируя данные таблицы 1, можно сделать вывод, что наблюдается увеличение выручки от реализации продукции растениеводства в среднем ежегодно на 110 тыс. рублей или 18 %.

Результаты реализации напрямую зависят от суммы выручки полученной предприятием за реализованную продукцию. Денежная выручка представляет собой объем реализации, выраженный в денежном выражении с использованием среднереализационных цен. На денежную выручку оказывает влияние множество факторов. Но главными из них являются объем и цены реализации.

Расчёт влияния факторов на изменение денежной выручки произведен методом цепных разницы при использовании следующей факторной модели:

$$B = \text{ВРП} * \text{Ц} \quad (1)$$

где B — выручка от реализации, тыс. руб.;

ВРП — количество реализованной продукции, тонн;

Ц — цена реализации 1 тонны, тыс. руб.

Рассмотрим, как влияют эти факторы на денежную выручку в филиале «Агрокомбинат КХП» Бобруйского района Могилёвской области, в таблице 2.

Таблица 2 – Влияние основных факторов на изменение денежной выручки от реализации продукции растениеводства

Наименование продукции	Количество реализованной продукции, тонн		Цена 1 тонны, тыс. руб.		Выручка от реализации, тыс. руб.			Отклонение (+;-)		
								Всего	В том числе за счет:	
	2017 г.	2018 г.	2017 г.	2018 г.	2017 г.	Условная	2018 г.		ВРП	Ц
Зерновые и зернобобовые	4 656	4 924	0,17	0,26	828	838	1300	472	10	462
Картофель	67	28	0,18	0,21	12	5	6	-6	-7	1
Рапс	497	214	0,65	0,61	322	139	131	-191	-183	-8

Данные таблицы 2 свидетельствуют о том, что выручка от реализации зерна возросла на 472 тыс. руб., в том числе за счет увеличения цены за 1 тонну выручка увеличилась на 462 тыс. руб. и за счет роста объема реализации выручка увеличилась на 10 тыс. руб. Наблюдается уменьшение денежной выручки от реализации рапса на 191 тыс. руб. и данное изменение связано с уменьшением среднереализационных цен на 8 тыс. руб. и снижением объема реализованной продукции на 183 тыс. руб. Выручка от реализации картофеля уменьшилась на 6 тыс. руб. Основным фактором данного снижения послужило уменьшение объёма реализации.

Резерв увеличения денежной выручки от реализации продукции растениеводства можно определить за счет увеличения объёма реализации продукции, используя следующую факторную модель:

$$P\uparrow ДВ = P\uparrow РП * Ц \quad (2)$$

где $P\uparrow ДВ$ – резерв увеличения денежной выручки реализованной продукции, тыс. руб.;

$P\uparrow РП$ – резерв увеличения реализованной продукции, тонн;

$Ц$ – среднереализационная цена, тыс. руб/т.

Определим резерв увеличения денежной выручки от реализации продукции растениеводства в таблице 3.

Таблица 3 – Расчет резерва увеличения денежной выручки от реализации продукции растениеводства

Вид продукции	Резерв увеличения объёма реализации, т	Среднереализационная цена, тыс. руб/т	Резерв увеличения выручки от реализации, тыс. руб.
Картофель	5,83	0,21	1,22
Рапс	53,95	0,61	32,91
Зерновые и зернобобовые	76,01	0,26	19,76

Данные таблицы 3 показывают, что при возможном объеме реализации картофеля 5,83 т филиал «Агрокомбинат КХП» может увеличить денежную выручку на 1,22 тыс. руб. или 20,3%, при возможном объеме реализации рапса 53,95 т филиал «Агрокомбинат КХП» может увеличить денежную выручку на 32,91 тыс. руб. или 25,1%, при возможном объеме реализации зерновых и зернобобовых 76,01 т филиал «Агрокомбинат КХП» может увеличить денежную выручку на 19,76 тыс. руб. или 2% от фактического уровня.

Для улучшения финансовых результатов деятельности организации рекомендуется проведение мероприятий по снижению уровня себестоимости продукции растениеводства и увеличению суммы выручки от реализации продукции. Основным каналом реализации продукции является ее продажа другим организациям и на рынках.

Главным фактором, определяющим цену продукции, является ее качество. Поэтому организации необходимо провести соответствующие мероприятия по улучшению качества производимой продукции: регулярное обновление основных и оборотных средств, повышение квалификации работников; соблюдение сроков сева, уборки урожая; использование высоко кондиционных семян; применение удобрений.

Литература

1. Анализ выручки от реализации предприятия. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <https://works.doklad.ru/view/MuqrKz6v40w.html> - Дата доступа: 12.01.2020.

Ковтун В.А.

к. с.-г. н, доцент,

ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»

ПОКАЗНИКИ ТА ХАРАКТЕРИСТИКИ БЕЗПЕЧНОСТІ ЯКОСТІ АГРАРНОЇ ПРОДУКЦІЇ

Якість продукції — це сукупність її властивостей, що характеризують міру спроможності даної продукції задовольняти потреби споживачів згідно з її цільовим призначенням. Чим вища якість продукції, тим повніше задовольняються потреби споживачів і ефективніше вирішуються соціально-економічні проблеми розвитку суспільства [1, с. 157].

Показник якості аграрної продукції кількісно характеризує ступінь її придатності та може виражатися класом, сортом, у балах, у відсотках тощо. Охарактеризуємо показники якості аграрної продукції:

1. Біологічні показники характеризують придатність аграрної продукції до споживання в їжу. Вони залежать від біологічних і фізіологічних особливостей рослин і тварин, у процесі вирощування і догляду яких одержують цю продукцію. Найважливіше значення має вміст у продукції макро- і мікроелементів, білка, вітамінів, цукру, крохмалю, жиру тощо, а також її зовнішній вигляд. Біологічні показники якості аграрної продукції динамічні, досить істотно залежать від погодних і ґрунтових умов, можуть поліпшуватися або погіршуватися під впливом людини. При дотриманні всіх агротехнічних вимог при вирощуванні і збиранні озимої пшениці та доробці зерна вміст білка в ньому може підвищуватися, за інших однакових умов, більше ніж на 6 відсотків.

2. Показники технологічності характеризують такі властивості аграрної продукції, які є необхідними і важливими для її ефективної промислової переробки або для виробничого використання в наступних циклах аграрного виробництва. За цими показниками оцінюють якість проміжної продукції і аграрних сировинних ресурсів. Насіння зернових повинне мати відповідну схожість, сортову чистоту, вологість, не перевищувати граничну межу засміченості тощо. Цукрові буряки, що надходять на переробку цукровим заводам, не повинні містити домішок гички або бути забрудненими вище встановлених норм, не допускається їх усушка. Корми повинні мати визначений рівень поживності, перетравного протеїну, мікро- та макроелементів. Ці показники впливають на продуктивність аграрного виробництва в його наступних стадіях: насіння — на рівень урожайності культур, корми — на продуктивність тварин; аграрна сировина — на продуктивність і ефективність роботи переробних підприємств та кількість і якість кінцевої продукції..

3. Показники транспортабельності важливі для всіх трьох типів аграрної продукції — кінцевого споживання, проміжної, сировини, вони характеризують ступінь її придатності до перевезення і до вантажно-розвантажувальних робіт відповідними засобами і способами. Найважливішими показниками транспортабельності є клас і габарити продукції, витрати часу і коштів для підготовки продукції до перевезення, вартість тари і пакування, витрати на вантажно-розвантажувальні роботи, вартість перевезення.

4. Показники надійності важливі на всіх етапах руху продукції до споживання — особистого чи виробничого. Вони свідчать про придатність продукції до збереження біологічних і ряду технологічних показників якості при її зберіганні і транспортуванні. Кількісно показники надійності вимірюються строком зберігання продукції за різних методів його здійснення і відстанню її перевезень на дорогах різного класу.

5. Показники екологічності характеризують екологічну чистоту продукції та її придатність до споживання в їжу людьми або для годівлі тварин. До цих показників відносять: вміст у продукції радіонуклідів, нітратів, нітритів, залишків пестицидів та інших небезпечних для життя людей елементів і речовин, що повинні особливо ретельно контролюватися з метою недопущення перевищення їх концентрації понад гранично допустимі норми.

6. Показники безпеки представлені тими особливостями або властивостями аграрної сировини, що характеризують ступінь безпеки працівників у процесі її виробництва і виробничого використання. Ці показники, як і показники екологічності, жорстко контролюються з метою здійснення відповідних застережних заходів. У постчорнобильські часи ретельно контролюється показник вмісту радіонуклідів у пилу, що утворюється при переробці льоносоломки або тріски на льонозаводах.

7. Економічні показники характеризують ступінь економічної вигоди виробництва аграрним товаровиробником продукції відповідної якості. Найважливішими з них є: ціна та прибуток на одиницю продукції; цінова конкурентоспроможність її; частка аграрної продукції, на яку одержано сертифікат якості; частка експортованої продукції в загальному обсязі її реалізації.

8. Естетичні показники мають особливе значення для кінцевої продукції, що споживається у свіжому вигляді, і для товарів широкого вжитку. Вони характеризують товарний вигляд продукції (наявність тургору, розмір, колір, а для товарів широкого вжитку ще й цілісність композиції, досконалість виробничого виконання продукції, раціональність форми тощо).

9. Патентно-правові показники притаманні тим видам продукції, які захищені патентом. Вони описують якість нових винаходів, які втілені у аграрну продукцію, їх вагомість. Патентно-правові показники характеризують і патентну чистоту аграрної продукції, її можливість безперешкодної реалізації на внутрішньому і зовнішньому ринках [2; 3, с. 237].

Вимоги безпечності передбачають, що вміст шкідливих речовин у зерні пшениці не повинен перевищувати таких максимально допустимих рівнів (мг/кг): свинцю - 0,5; кадмію - 0,1; арсену - 0,2; ртуті - 0,03; міді - 10,0; цинку -

50,0. Максимальні рівні радіонуклідів вимірюються у Бк/кг: стронцію - 90 - 20; цезію - 137 - 50. Підтвердження відповідності аграрної продукції вимогам стандартів щодо якості та безпечності здійснюється за допомогою процедури сертифікації. Вона проводиться уповноваженими органами з сертифікації - підприємствами, установами і організаціями з метою запобігання реалізації продукції, небезпечної для життя, здоров'я та майна громадян і навколишнього природного середовища, сприяння споживачеві в компетентному виборі продукції тощо. Державну систему сертифікації створює Держспоживстандарт України, який проводить та координує роботу щодо забезпечення сертифікації.

Відповідно до ст. 13 декрету Кабінету Міністрів України "Про стандартизацію і сертифікацію" сертифікація продукції в Україні поділяється на обов'язкову та добровільну. Перелік продукції, що підлягає обов'язковій сертифікації в Україні визначено наказом Держспоживстандарту України від 1 лютого 2005 року № 28, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 4 травня 2005 року за № 466/10746. Розділом 26 цього нормативно-правового акта встановлюється перелік харчової продукції та продовольчої сировини, які підлягають обов'язковій сертифікації [2].

Згідно з вимогами стандарту молоко при закупівлі підрозділяється на три сорти: вищий, перший і другий. Молоко повинно бути одержано від здорових корів, охолодженим і профільтрованим. Стандартом регламентується тривалість зберігання молока у виробника до закупівлі. Вона не повинна перевищувати 24 год. за температури зберігання не вище 4°C, 18 год. — 6°C і 12 год. — за температури не вище 8°C. Молоко оцінюється за такими показниками якості: густиною, кислотністю, загальним бактеріальним обсіменінням, вмістом соматичних клітин, чистотою, вмістом жиру і білка. Густина молока не повинна бути меншою 1027 кг/м³ за температури 20°C або відповідати точці замерзання -0,52°C. Якщо показники густини менші за зазначений рівень, це свідчить про наявність у молоці домішок води. Кислотність — важливий показник, що характеризує технологічну якість молока, можливість його використання для виробництва таких цінних продуктів, як сири. Для вищого і першого сортів молока кислотність повинна бути в межах відповідно 16—17 і $\leq 19^\circ$ Т (Тернера), для другого — $\leq 20^\circ$ Т. Даним стандартом підвищені вимоги до бактеріальної забрудненості молока, хоч вони поки що уступають рівню вимог, які застосовуються в країнах ЄС. Для вищого сорту цей показник якості не повинен бути більше 300 тис. бактерій на 1 см³, для першого — 500 і другого — 3000 тис. бактерій на 1 см³ (у країнах ЄС — не більше 100 000). В охолодженому до 10°C молоці бактерії практично не розвиваються протягом 12 год, а при охолодженні зразу після доїння до 4°C — 48 год. Масова частка сухих речовин для молока вищого сорту повинна становити не менше 11,8 %, для першого — 11,5 і для другого сорта — 10 %. [12]. ДСТУ 3662-97 [4, с. 5-6].

Література

1. Іванов Ю.Б. Конкурентоспроможність підприємства у умовах формування ринкових відносин. Х.: РІО-92 ХДЕУ, 2017. 246с.

2. Стандартизація і сертифікація як нормативні засади якості й безпечності сільськогосподарської продукції. URL: <http://mycurator.com.ua/art4u762.html> (дата звернення 23 лютого 2019 року)

3. Ковтун В.А. Соціально-економічний аспект якості аграрної продукції. *Соціально-гуманітарний вісник*, Харків. 2019. Випуск 25. С. 233-237

4. ДСТУ 3662-97. Молоко коров'яче незбиране. Вимоги при закупівлі. — К.: Держспоживстандарт України - 1997. - 7 с.

Козак О.А.

к.е.н., старший науковий співробітник

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

ДЕЯКІ ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ МОЛОЧНОЇ ГАЛУЗІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ІНТЕГРАЦІЇ

Молочна галузь була і залишатиметься одним із найважливіших продовольчих сегментів України. В першу чергу, це зумовлено значенням молока та молочних продуктів у раціонах українців, в яких молочний білок є одним із основних постачальників тваринного білка. До того ж, особливістю українців, на відміну від інших націй, є спроможність перетравлювати молоко навіть у дорослому віці. Тобто, споживачами молока та кисломолочної продукції в країні є не лише діти та люди похилого віку, а фактично все населення країни. Це впливає на формування моделі функціонування всієї вітчизняної молочної продовольчої системи з урахуванням того, що попит на продукцію неглибокої переробки залишатиметься стабільно високим на відміну від інших видів продукції (сирів, масла тощо), які залежні від коливань на зовнішньому ринку. Дана відмінність є надзвичайно важливою при проектуванні майбутнього розвитку молочного сектору. Адже світова молочна індустрія зараз активно перебудовується під нові тренди у споживанні молочної продукції, одним із яких, наприклад, є витіснення молочного жиру немолочним. Україні, яка 25 років тому була одним із найбільших виробників молока у світі, та яка має усі необхідні умови та ресурси для розвитку молочного сектору, необхідно зайняти своє місце на новоствореному світовому молочному ринку, не втративши при цьому власної ідентичності.

До 2014 року експортні потужності української молочної промисловості були зорієнтовані на російського споживача, а основною продукцією, якою активно торгували, були різні види твердих сирів. Після заборони імпорту в Росію, географія експорту поступово змінювалася, розширюючись та диверсифікуючись, проте процес цей виявився нелегким і довготривалим. В контексті євроінтеграції найбільш важливим стратегічним партнером залишається Європейський Союз. З однієї сторони, це відкриває нові можливості для виробників молочної продукції, а з іншої – потребує зусиль для досягнення європейських вимог якості до продукції.

Обравши європейський вектор розвитку, Україна відповідно до Угоди про асоціацію з ЄС погодилася на гармонізацію свого законодавства з

положеннями Регламенту (ЄС) № 853/2004 про встановлення спеціальних гігієнічних правил, що підлягають застосуванню до продовольчих товарів тваринного походження [1], в тому числі сирого молока. Це знайшло своє відображення у новому стандарті якості молока ДСТУ 3662:2018 «Молоко-сировина коров'яче. Технічні умови», який набув чинності 1 січня 2019 р. Даним стандартом виділено 4 гатунки залежно від фізико-хімічних та мікробіологічних показників молока (екстра, вищий, перший та другий). При цьому останній скасовується починаючи із 1 січня 2020 р. Втім для адаптації до нових умов, для виробників пропонується дворічний перехідний період, протягом якого молоко другого гатунку буде прийматися на переробні підприємства для технічного використання. Наслідки такого нововведення можна поррахувати. За даними Державної служби статистики України [2] у 2019 р. частка молока другого гатунку та негатурного у структурі всього молока, що надійшло на переробні підприємства становила 30% (понад 1 млн тонн). Більша частину з нього (83%) поступила від господарств населення. Фактично за два наступні роки молокопереробними підприємствами буде недоотримано на продовольчі цілі понад 1 млн тонн молока щорічно.

Такі зміни безумовно відобразяться на подальшому функціонуванні молочної галузі у напрямі прискорення трансформаційних процесів. При цьому можливі різні сценарії розвитку подій для різних категорій виробників, які залежатимуть від багатьох чинників та мотиваційних моделей. Особлива роль у цьому процесі належатиме сільськогосподарським підприємствам, адже саме вони, задіявши наявний ресурсний та виробничий потенціал, в змозі наростити обсяги виробництва якісної молочної сировини та покрити дефіцит молока, що виникне у молокопереробній промисловості. Відповідно процеси спеціалізації та концентрації виробництва у молочної галузі будуть посилюватися. Втім, у цьому Україна не є унікальною, адже ці процеси властиві практично усім країнам світу та проявляється у збільшенні розміру молочної ферми та зменшенні їх кількості на національному рівні [3]. В матеріалах The Economist, присвяченим майбутньому сільського господарства 2050 р. зазначається, що подальша консолідація ферм є неминучою навіть у галузях, де сімейна форма є привілейованою. В останніх ці процеси відбуватимуться повільніше, проте однозначно відбуватимуться [4].

Отже, за нашими прогнозами кількість сільськогосподарських підприємств, які займаються молочним скотарством, скоротиться до 2030 року на 40%, а середній розмір господарства збільшиться до 350 корів. При цьому основними виробниками та постачальниками якісного молока будуть великотоварні ферми з поголів'ям від 500 корів і більше. Що стосується господарств населення, то тенденція до скорочення їх кількості, яка триває уже понад 10 років, посилюватиметься. Більшості з них, не маючи можливість покращити якість молока до необхідного визначеного рівня, прийдеться функціонувати поза сферою дії переробних підприємств. Втім частка їх у національному виробництві ще тривалий час буде домінуючою, а значні потоки домашнього молока будуть обертатися в тіні [5, с. 21]. .

Нарощування обсягів якісного молока за європейськими вимогами ускладнюється тим, що виробництво молокосировини в Україні починаючи з 1990 р. постійно скорочується. За нашими оцінками, у 2019 році вперше буде вироблено менше 10 млн тонн молока [6]. Внутрішній дефіцит молочної сировини став реальністю, про що свідчать наступні чинники. По-перше, зростання закупівельної ціни на молоко, яка за останні три місяці практично відповідає світовій або навіть перевищує її на 10-15%. По-друге, значно розширюється географія сировинної бази переробних підприємств. Якщо раніше вона становила до 300 км, то нині подекуди вона становить до 600 км. По-третє, ознакою дефіциту сировини на внутрішньому ринку є скорочення обсягів експорту та збільшення імпорту молочних продуктів.

Нестачу молока відчують, насамперед, молокопереробні підприємства, які у 2019 р. недоотримали до 10% сировини порівняно з минулим роком. Скорочення надходження молока на переробку стало рекордним за останні 10 років. При цьому, якщо для господарств населення зменшення продажу молока на переробку є стабільним трендом уже більше декади, то сільськогосподарські підприємства практично увесь цей період демонстрували стабільне зростання поставок. В 2019 р. цей тренд було поламано.

Сільськогосподарські підприємства могли б швидко наростити обсяги сировини. Принаймні закупівельна ціна, яка на кінець 2019 року сягнула вище світової, повинна була б стимулювати їх у напрямі нарощування виробництва якісного молока. Натомість ті з них, які мають необхідний потенціал для нарощування виробництва, відмовилися нарощувати обсяги виробництва молока в очікуванні відкриття ринку земель сільськогосподарського призначення. А слабші підприємства, не будучи достатньо вмотивованими, продовжують як і раніше до цього вирізати корів та згортати виробництво молока. У 2020 році ці процеси лише посиляться, зумовивши структурні зміни по усіх складових молочної продовольчої системи.

Отже, перехід на європейські вимоги якості до молочної сировини з однієї сторони матиме позитивний ефект з точки зору поліпшення якості та безпеки харчування населення, а з іншої – призведе до прискорення структурних змін у молочній галузі України в напрямку посилення процесів концентрації та спеціалізації, а також привалювання на ринку економічно сильних господарств. Проте існуючий дефіцит молочної сировини на внутрішньому ринку несе в собі системні загрози, які, в першу чергу, полягають у ймовірності наповнення ринку імпортною молочною продукцією з високою доданою вартістю. Наявність потужних виробників молока по сусідству (Білорусь, Польща) дозволяє прогнозувати і такий сценарій розвитку подій, які для молочної галузі України можуть мати серйозні наслідки. Питання загалом вже стосується не лише функціонування однієї галузі, а в цілому гарантування продовольчої безпеки.

Література

1. РЕГЛАМЕНТ (ЄС) № 853/2004 про встановлення спеціальних гігієнічних правил, що підлягають застосуванню до продовольчих товарів

тваринного походження. Страсбург, 29 квітня 2004 р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_a99

2. Надходження молока на переробні підприємства України. Київ : Державна служба статистики України, 2020. URL : <http://www.ukrstat.gov.ua/>

3. Technology quarterly. The future of agriculture. *The Economist*. 9 червня 2016 р. URL : <https://www.economist.com/node/21698612/ec-cookie-message/0>

4. Hemme T. (ed.) 2018: IFCN Dairy report 2019. IFCN Kiel. 224 p.

5. Козак О.А., Грищенко О.Ю., Васильченко О.М. Прогноз виробництва молока в Україні до 2030 року: методика і розрахунки. Київ: ННЦ ІАЕ, 2019. 24 с.

6. Козак О.А. Дефіцит якісної молочної сировини загрожує продовольчій безпеці України. 3 грудня 2019 р. URL: <http://www.iae.org.ua/presscentre/presrelease/2693-defitsyt-yakisnoyi-molochnoyi-syrovyny-zahrozhuye-prodovolchiy-bezpetsi-ukrayiny-olha-kozak.html>

Красняк О.П.

к.е.н., доцент

Вінницький національний аграрний університет

АНАЛІЗ ТА ОЦІНКА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

В сучасних умовах, що характеризуються високим рівнем економічної інтеграції, проблеми конкурентоспроможності є не тільки важливими, але й актуальними і для національної економіки загалом, і для підприємств зокрема. Жорстка конкуренція, широкий асортимент товарів, швидке оновлення їх номенклатури постійно ставлять перед підприємством запитання, як клієнт сприймає вироблену ним продукцію чи надану послугу, які причини успіху або невдачі товару, який реалізовується на цьому ринку.

Необхідність аналізу таких проблем викликана і збільшенням вартості розроблення нових виробів, високим ризиком, пов'язаним з їх створенням. Всі ці причини змушують підприємства уважно оцінювати та вивчати конкурентоспроможність виробництва товарів.

Пріоритетом діяльності ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» є випуск продукції, яка конкурентоспроможна та відповідає сучасним вимогам якості та безпеки. Асортимент продукції складає понад 60 найменувань. Фасована продукція виробляється під торговою маркою «Віолія» [1].

За даними Асоціації «Укроліяпром» у ТОП – 10 виробників соняшникової нерафінованої олії, за підсумками 2017/18 маркетингового року, увійшов ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» (5,3%), який посів третю сходинку у рейтингу(рис. 1) [1].

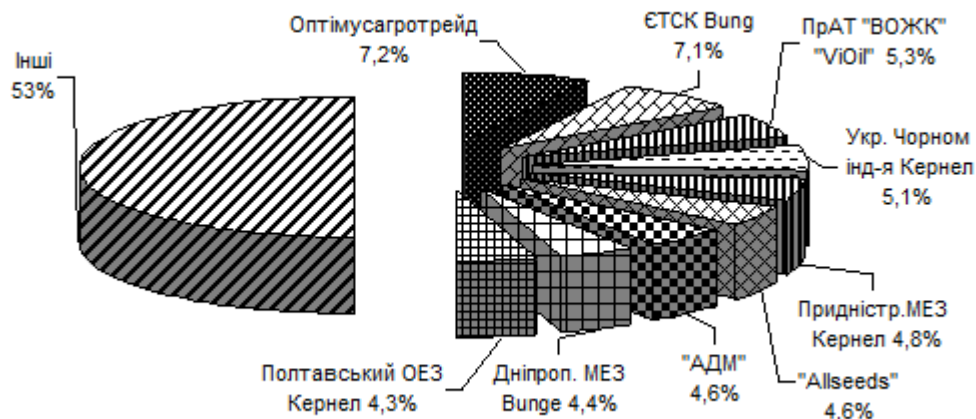

Рис. 1. Структура вітчизняних виробників соняшникової нерафінованої олії у 2017 – 2018 МР

За експертними оцінками, у першому місяці нового 2018/2019 маркетингового року вітчизняними підприємствами вироблено 340 тис. тонн олій рослинних (на 8% менше, ніж у відповідному періоді минулого сезону), в тому числі соняшникової – 290 тис. тонн [1].

На ПрАТ «Вінницький ОЖК» функціонує інтегрована система управління (ІСУ) якістю та безпечністю харчових продуктів та кормових продуктів (шроту), яка відповідає вимогам ДСТУ ISO 9001:2009 та ДСТУ ISO 22000:2007 [2;3]. Недоліком цих систем є те, що вони не керуються функціоналом оптимізації якості продукції за економічними показниками.

Значний вплив на дохід та витрати підприємства має якість продукції, що, відповідно, впливає на його прибуток та рівень цін на продукцію.

Продукція ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» реалізується в межах України, а також через мережу власних фірмових магазинів. Обсяги реалізації 200 – 300 млн. грн. в місяць [1].

Аналіз конкурентоспроможності продукції базується на використанні результативних показників, які відображають ефективність виробництва продукції, з допомогою ABC – методу. Такий аналіз надає можливість визначити основні стратегічні види продукції на підприємстві протягом досліджуваного періоду та є основою подальшої конкурентної стратегії підприємства. Аналіз проводиться на основі дослідження кумулятивної структури виручки від реалізації продукції за останній рік.

Дані ABC - аналізу відображено в таблиці 1.

Таблиця 1

ABC аналіз конкурентоспроможності продукції ПрАТ «Вінницький олієжиркомбінат», 2018 р.

Показники	Виручка від реалізації		Питома вага %	Кумулятивна виручка від реалізації	Група
	тис. грн.	%			
Олія соняшникова нерафінована	1386145	54,5	54,5	54,2	A
Торговля, громадське харчування	378380	14,9	42,0	15,0	B
Олія ріпакова нерафінована	359036	14,1		14,2	B
Шрот	331649	13,0		13,1	B

Інша продукція	86471	3,5	3,5	3,5	С
Всього по підприємству	2541681	100	100	100	

Отже, у ПрАТ «Вінницький олієжиркомбінат» у 2018 році до стратегічної групи виробництва – група А – увійшов такий види продукції, як олія соняшникова нерафінована. Приведена група продукції приносить майже 55 % виручки в досліджуваному підприємстві, що становить 1386145 тис. грн.

До групи В відноситься виробництво олії ріпакової (14,1 %), шроту соняшникового і ріпакового (13%) та найбільшу питому вагу в цій групі посідає торгівля і громадське харчування – маже 15%. Дана група приносить підприємству 42% від загальної виручки. Останні види продукції, котрі входять до групи С, суттєво не впливають на загальну виручку від реалізації.

Таким чином, найдоцільніше буде провести аналіз конкурентоспроможності по виробництву олії соняшникової нерафінованої, оскільки виробництво даного виду продукції забезпечує більше половини суми виручки від реалізації по підприємству в цілому.

Важливим етапом при аналізі конкурентоспроможності продукції є порівняння головних параметрів конкурентного продукту та визначення інтегрального показника конкурентоспроможності продукції по аналітичному підприємству та підприємству, що є головним конкурентом, за 2016 -2018 роки, дані відобразимо в таблиці 2.

Інтегральний показник відносної конкурентоспроможності нерафінованої соняшникової олії становить:

Таблиця 2

Визначення інтегрального показника конкурентоспроможності

Показники	a _i	Оцінка показників		Відносний показник якості	Добуток коефіцієнта вагомості і відносного показника якості
		Олія соняшникова нерафінована ПрАТ «ВОЖК»	Олія соняшникова нерафінована ПАТ «МХП»		
<i>Функціональні</i>					
Зовнішній вигляд	0,20	5,00	5,00	1,00	0,20
Колір	0,19	5,00	4,50	1,11	0,21
Смак	0,17	5,00	4,00	1,25	0,21
Запах	0,07	4,00	5,00	0,80	0,06
Йодне число, г					
J2 /100 г	0,10	20,00	17,50	1,14	0,11
Збірний параметричний індекс для функціональних показників					0,79
<i>Естетичні</i>					
Розмір	0,10	5,00	5,00	1,00	0,10
Форма	0,05	4,00	5,00	0,80	0,04
Внутр. будова	0,05	4,50	4,00	0,90	0,05
Збірний параметричний індекс для естетичних показників					0,19
<i>Економічні</i>					
Роздрібна ціна		27,50	30,90	0,86	
Збірний параметричний індекс для економічних показників					0,89

$$K = (0,79+0,19)/0,86=1,14$$

Досліджуваний товар – нерафінована соняшникова олія ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» має вищу конкурентоспроможність за рахунок функціональних показників: вміст йоду, кольору та економічних показників в порівнянні з конкурентним товаром.

Таким чином виробництво продукції у ПрАТ «Вінницький олійножировий комбінат» поряд із системою якості потребує запровадження систем, які взаємодіють і доповнюють її та забезпечують якість та конкурентоспроможність за оптимальних витрат і, як наслідок, прибуток виробнику та конкурентоспроможну ціну якісних виробів.

Література

1. Приватне акціонерне товариство «Вінницький олійножировий комбінат». Вінницький ОЖК : веб-сайт. URL: <http://vmzhk.vioil.com/> (дата звернення: 13.01.2020).
2. ДСТУ ISO 9001:2009. Системи управління якістю. [Чинний від 2009-09-01]. Київ, 2009. 25 с. (Інформація та документація).
3. ДСТУ ISO 22000:2007. Системи управління безпечністю харчових продуктів. Вимоги до будь-яких організацій харчового ланцюга (ISO 22000:2005, IDT) [Чинний від 2007-08-01]. Київ, 2007. 28 с. (Інформація та документація).

Лавренко Н.М.

к.с.-г.н, доцент

ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»

Пугачова К.Є.

студентка

ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»

ПЕРЕДУМОВИ ФОРМУВАННЯ ЯКІСНОЇ УКРАЇНСЬКОЇ АГРОПРОДУКЦІЇ

На сьогоднішній день однією з найбільш важливих і складних завдань, що виникли в процесі реформування земельних відносин, є створення зони вільної торгівлі. Зона вільної торгівлі – це територія, що охоплює торговельний блок країн, які підписали угоду про вільну торгівлю. Такі угоди передбачають співпрацю між щонайменше двома країнами з метою зменшення торгових бар'єрів таких як квоти на імпорту або митних тарифів і збільшення обсягів торгівлі товарами та послугами між країнами, що підписали таку угоду. Проте, за останнє десятиліття розвинулась тенденція до розширення сфер, які охоплюються угодами про вільну торгівлю. Вони отримали назву ЗВТ+ чи угоди «нового покоління», а у практиці власне ЄС «поглиблених та всеосяжних». Поняття всеосяжної ЗВТ означає спрощення (лібералізацію) торгівлі не лише значною частиною товарів (приблизно 95% груп товарів), а й спрощення торгівлі послугами, спрощення руху капіталу та платежів. Водночас під поглибленою ЗВТ розуміють поступову гармонізацію у регуляторних

(таких, що регулюють економічну діяльність) сферах, - стандарти, оцінка відповідності товару стандартам, конкурентна політика, державні закупівлі тощо. Тобто всеосяжність стосується доступу товарів чи можливість для певної економічно-торговельної діяльності потрапити на ринок іншої сторони. А поглибленість – гармонізації внутрішніх правил економічної політики, у т.ч. тих, що можуть створювати чи сприяти виникненню економічних конкурентних переваг, з метою гарантування того, що бізнес працює за наскільки це можливо подібними та рівними правилами. Таким чином, метою положень Угоди про асоціацію щодо створення ПВЗВТ є не тільки скасування чи суттєве зменшення митних тарифів для більш ніж 95% тарифних позицій товарів та далекосяжна лібералізація (спрощення) торгівлі послугами, а й положення щодо інвестицій, охорони інтелектуальної власності, державних закупівель, правил конкуренції, прозорості регулювання, сталого і гармонійного розвитку тощо.

Ця тема є предметом досліджень широкого кола вітчизняних науковців, таких як В.І. Артиш, М.І. Кобець, А.П. Бурляй, В.І. Власов та ін.

Оцінивши сучасний стан продовольчої безпеки з ЄС, можна виокремити низку позитивних характеристик, а саме: формування ринкової інфраструктури (система гуртових продовольчих ринків і маркетингової інформації); зростання доходів населення; підвищення самозабезпечення населення продуктами харчування внаслідок розширення розмірів господарств населення та дачних ділянок (за більшістю видів продуктів харчування Україна більш ніж на 90% забезпечує себе самостійно). Однак мають місце і негативні характеристики, зокрема: зниження купівельної спроможності населення; недосконале державне регулювання зовнішньої торгівлі продовольством; немає умов для стабільного функціонування ринку продовольства; не створено умов для стабільного зростання обсягів виробництва основних видів сільськогосподарської продукції, в тому числі й картоплі. Дослідження виявили, що харчування населення України є незбалансованим. До раціональної норми наближається споживання тільки таких продуктів харчування як овочі, олія та цукор.

Перевищує цю норму споживання таких продуктів, як картопля, яйця та хліб. Що стосується молока, риби та фруктів, їх споживання відносно раціональної норми нижче, більш того навіть нижче норми фізіологічного мінімуму. Тобто в раціоні українців зменшується частка таких важливих продуктів харчування, які є основними джерелами білку тваринного походження. Внаслідок нераціональної структури харчування велика кількість людей втрачає імунні властивості організму, що впливає на тривалість життя, працездатність, захворюваність, і є прямою загрозою національної безпеки України. У 2017 р. задоволення потреб населення у продовольстві здійснювалося, переважно за рахунок продукції вітчизняного виробництва. При цьому частка імпорту перевищувала встановлений 30-відсотковий граничний критерій для цього індикатора лише для риби і морепродуктів, фруктів та ягід, а також рослинних олій. Найвищий рівень імпортозалежності 75% відмічався по групі «риба і морепродукти», оскільки 90% імпортних поставок припадає на види риб, які видобуваються виключно у водах морських економічних зон

інших країн, що пов'язано з особливостями їх біологічного циклу. Перевищення граничного критерію по групах «фрукти і ягоди» та «олії рослинні» зумовлене імпортом екзотичних видів фруктів і тропічних олій, які відсутні в Україні, але користуються попитом на внутрішньому ринку. В Україні варто розглядати два основні напрями досягнення продовольчої безпеки. По-перше, необхідно забезпечувати постачання продовольства в таких кількостях, які могли б забезпечити здорове і повноцінне харчування населення. По-друге, треба зробити наголос на досягненні самозабезпеченості продукцією сільського господарства (зокрема продукцією, яку виробляють у господарствах населення), а також на підтримці і захисті державою вітчизняних товаровиробників, що автоматично коригує імпорт продукції.

Отже, вищевикладене дає змогу стверджувати, що стан продовольчої безпеки погіршився, за 2016 рік Україна опустилася на п'ять позицій до 52-го місця у світі, але сприятливі природно-кліматичні умови для вирощування переважної більшості сільськогосподарських культур і потужний людський потенціал дозволяють Україні не лише забезпечити власну продовольчу безпеку, а й стати активними гравцем на світовому ринку продовольства. Відтак необхідно прискорити процеси реформування аграрного сектору України, що потребує суттєвої модернізації в напрямі розвитку підприємницької діяльності на селі, впровадження інноваційних технологій у виробництво, забезпечення дохідності товаровиробників, а також розбудови соціальної інфраструктури та розвитку сільських територій.

Література

1. Артиш В.І. Організаційно-економічні передумови формування ринку екологічно чистої продукції в Україні. *Економіка АПК*. 2009. № 2. С. 117-120.
2. Бурляй А.П., Гуцаленко О.О. Роль України у формуванні пропозиції європейського ринку органічної продукції. *Економічний часопис-XXI*. - 2013. № 11-12(2). С. 15-18.
3. Власов В.І., Лисак М.А. Шляхи подолання глобальної продовольчої кризи. *Економіка АПК*. №1/00. №3. С.27-30.
4. Кобець М.І. Органічне землеробство в контексті сталого розвитку. *Проект «Аграрна політика для людського розвитку»*. Київ, травень 2004 (2005). 22 с.
5. Милованов Є. Тенденції розвитку ринку української органічної продукції. *Матеріали наук.-практ. семінару «Сучасні тенденції виробництва та маркетингу органічної продукції», 31 березня 2004 р.* Львів: Тайп, 2004. С. 37-42.
6. Маслак О. Ринок органіки в Україні: стан та перспективи. *Агробізнес сьогодні*. 2011. Вип. 24 (223). С. 22-23.
7. Офіційний сайт Міністерства аграрної політики та продовольства України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/>

ВПЛИВ АГРОТЕХНІЧНИХ ЗАХОДІВ НА ЯКІСНІ ПОКАЗНИКИ ФЕНХЕЛЮ ЗВИЧАЙНОГО

Проблеми якості та безпечності сільськогосподарської продукції завжди матимуть найвищий рівень актуальності, адже вони безпосередньо пов'язані із життям і здоров'ям населення. Висока якість продукції, її відповідність вітчизняним та міжнародним стандартам, конкурентоспроможність на внутрішньому і зовнішньому ринку є одним із головних критеріїв успішної виробничої діяльності господарств різних форм власності.

В останні роки у світі зростає популярність фенхелю звичайного *Foeniculum vulgare Mill.* – цінної лікарської, пряносмакової, ефіроолійної, медоносною, овочевою та декоративною рослини [1, с. 284]

Фенхель належить до перспективних високорентабельних культур широкого спектру напрямів використання. Він знаходить застосування в медицині, кулінарії, різних галузях промисловості, а також у ветеринарії, тваринництві [2, с. 46].

В Україні фенхель традиційно вирощують у помірних за кліматом західних областях, впровадження його в культуру в неполивних умовах південного Степу України дозволить суттєво покращити показники виробничої діяльності господарств різних форм власності, особливо фермерських, які тяжіють до виробництва екологічно чистої продукції [5, с. 196].

Результати наукових досліджень, які проводяться на півдні України з 2011 року, доводять можливість успішного культивування фенхелю звичайного. Вирощування фенхелю в даній зоні вимагає наукового обґрунтування та удосконалення окремих елементів технології [3].

Полеві досліди проводились у 2015-2017 роках у Великоолександрівському районі Херсонської області, на темно-каштанових ґрунтах, типових для зони, з дотриманням загальноприйнятих вимог та рекомендацій [4, с. 38-124].

Схема дослідю включала такі фактори та їх варіанти: Фактор А – строк сівби: ранній (третя декада березня, при настанні фізичної стиглості ґрунту); середній (перша декада квітня); пізній (друга декада квітня); Фактор В – глибина загортання насіння, см: 1-2; 2-3; 3-4; 4-5.

Дослід закладено методом розщеплених ділянок у чотирикратній повторності. Посівна площа елементарної ділянки другого порядку становила 70 м², облікова – 55 м².

Умовний вихід ефірної олії з одиниці площі посіву є важливим якісним показником при вирощуванні фенхелю звичайного, який в інтегральному виразі відображає основні закономірності впливу досліджуваних факторів на врожайність та вміст ефірної олії в насінні.

До задач досліджень входило визначення впливу строків сівби та глибини загортання насіння на умовний вихід ефірної олії фенхелю та її основних компонентів у неполивних умовах південного Степу України.

Діапазон варіювання даного показника залежно від взаємодії строків та глибини сівби становив 39,4-67,7, середнє значення – 52,4 кг/га. Умовний вихід ефірної олії був мінімальним при сівбі в пізній строк на глибину 1-2 та 4-5 см – 39,4 та 40,7 кг/га. Максимальне значення даного показника на рівні 67,7 кг/га зафіксовано при сівбі в третій декаді березня, глибині загортання насіння 2-3 см.

Серед досліджуваних строків сівби найбільший умовний вихід ефірної олії – 62,2 кг/га забезпечила ранньовесняна сівба фенхелю звичайного. На ділянках середнього та пізнього строків відмічено зниження даного показника на 10,2 та 19,0 кг/га, або 16,4 та 30,5%, відповідно.

У середньому по фактору, умовний вихід ефірної олії при сівбі на глибину 2-3 см дорівнював 57,3 кг/га. При збільшенні глибини загортання насіння до 3-4 та 4-5 см даний показник зменшився на 3,9 кг/га (6,8%) та 8,4 кг/га (14,7%), відповідно. Сівба на глибину 1-2 см спричинила зниження умовного виходу ефірної олії на 7,2 кг/га (12,6%).

Широкий спектр корисних властивостей ефірної олії фенхелю звичайного зумовлено її окремими компонентами, основними з яких є анетол та фенхон.

Анетол (п-метоксіпропенілбензол, ізоестрагол) $C_{10}H_{12}O$ – солодкувата речовина з анісовим запахом. Вміст анетолу у фенхелевій олії менший, ніж в анісовій, тому олія при кімнатній температурі рідка.

Анетол – ароматична речовина, яка завдяки фармакологічній активності входить до складу лікарських препаратів, застосовується у харчовій, парфумерно-косметичній промисловості, миловарному виробництві, для одержання інших ароматичних речовин. Анетол володіє здатністю відновлювати та захищати клітини у випадку ракових захворювань, тому він був віднесений до антиканцерогенних речовин.

Фенхон (1,3,3-триметилбіцикло [2.2.1] гептан-2-он) $C_{10}H_{16}O$ – біциклічний терпен з однією кетогрупою, ізомер камфори, який має досить сильні антисептичні властивості.

Фенхон – масляниста рідина з камфорним запахом та гірким смаком. Кетон фенхон та терпеновий вуглеводень фенхен зумовлюють специфічний фенхелевий запах олії. Завдяки вмісту фенхону ефірна олія володіє високою антибактеріальною та антимікробною активністю.

Інші компоненти ефірної олії фенхелю також мають важливе значення: лімонен застосовується як розчинник, смола, зволожуючий та диспергуючий агент; метилхавікол – природний естроген, взятий вченими за основу при розробці синтетичних естрогенів, він використовується в парфумерній промисловості, для ароматизації харчових продуктів, напоїв; альфа-пінен знаходить застосування у виробництві камфори, інсектицидів, розчинників, основи для парфумів [2, с. 47-53].

Результати досліджень свідчать, що до складу ефірної олії, одержаної з насіння фенхелю звичайного, входить 28 хімічних сполук: анетол, фенхон,

метилхавікол, лімонен, альфа-пінен та інші. Умовний вихід цих п'яти компонентів, у середньому по досліді, може становити 34,5; 4,9; 2,5; 3,6 та 3,0 кг/га, відповідно, або 92,6% від умовного виходу ефірної олії.

Найвищий умовний вихід окремих компонентів може бути забезпечено у варіанті взаємодії таких параметрів досліджуваних технологічних заходів: ранній строк сівби в третій декаді березня, глибина загортання насіння 2-3 см. Проведені розрахунки свідчать, що в даному варіанті можна одержати анетолу – 44,6, фенхону – 6,3, метилхавіколу – 3,2, лімонену – 4,7, альфа-пінену – 3,9, інших компонентів – 5,0 кг/га.

Отже, найбільш сприятливі в досліді умови формування якісних показників урожаю фенхелю звичайного спостерігались на ділянках ранньовесняної сівби на глибину 2-3 см. Запізнення із сівбою на одну-дві декади порівняно із раннім строком, зміна глибини посівного шару відносно 2-3 см негативно позначались на умовному виході ефірної олії з 1 га посіву.

Література

1. Bown D. Encyclopedia of herbs & their uses. London: Dorling Kindersley Limited, 1995. P. 22–383.
2. Khan M., Musharaf S. *Foeniculum vulgare* Mill. A Medicinal Herb. Medicinal Plant Research. 2014. Vol. 4, No. 6. P. 46–54.
3. Макуха О. В. Рост и развитие растений фенхеля обыкновенного. Аэкономика: экономика и сельское хозяйство. 2018. 5 (29). URL: <http://aeconomy.ru/science/agro/rost-i-razvitie-rasteni-y-fenkhelya-/>.
4. Основи наукових досліджень в агрономії. Єщенко В. О., Копитко П. Г., Опришко В. П., Костогриз П. В. Київ: Дія, 2005. С. 38–124.
5. Федорчук М. І., Макуха О. В. Економічна оцінка технології вирощування фенхелю звичайного при інтродукції в умовах південного Степу України. Зрошуване землеробство. 2013. Вип. 59. С. 194–196.

Нгуєн Х.В.

студентка

Харківський національний університет будівництва та архітектури

Янченко Н.В.

к.е.н., доцент

Харківський національний університет будівництва та архітектури

ЯКІСТЬ ТА БЕЗПЕЧНІСТЬ АГРО ПРОДУКЦІЇ В УМОВАХ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ З ЄС

ЄС є найбільшим торговим партнером України. 1 січня 2016 року в режимі тимчасового застосування було запроваджено розділ IV угоди про асоціацію між Україною та ЄС щодо торгівлі та суміжних питань, у тому числі створення поглибленої та всеохоплюючої зони вільної торгівлі. (DCFTA).

Водночас, зона вільної торгівлі з ЄС не означає автоматичного збільшення експорту та поживлення торгівлі. Вільна торгівля з ЄС – це можливість:

виходу на один з найбільших, найпотужніших та найбільш захищених ринків світу;

конкурувати на рівних умовах та нарощувати обсяги експорту до одного з найважливіших торговельних партнерів України;

збільшення кола потенційних споживачів української продукції;

знайти нових партнерів та диверсифікувати свої експортні потоки з метою мінімізації ризиків у разі неможливості доступу на ринки певних країн СНД;

спрощення процесів залучення технологічних та інноваційних рішень, що реалізуються у країнах ЄС;

зменшення нетарифних обмежень у торгівлі сільськогосподарською продукцією у рамках співробітництва у сфері санітарних та фітосанітарних заходів;

покращення доступу до якісної імпоротної техніки, насіння, засобів захисту рослин тощо; збереження суверенітету у визначенні та здійсненні зовнішньоекономічної політики.

Європейська сторона значною мірою лібералізували митний режим для більшості українських товарів вже 2014 квітня в режимі автономних торговельних преференцій: ввізних мит ЄС на 94,7% українських промислових товарів, 82,2% Сільськогосподарські продукти та 83,4 відсотків харчових продуктів були повністю ліквідовані негайно.

Часткова лібералізація доступу до ринку ЄС відбувалася для решти українського експорту через:

1) застосування поступового скорочення/анулювання ввізних мит ЄС протягом перехідного періоду відповідно до графіка, зазначеного у додатковій заяві до угоди про асоціацію

2) встановлення тарифних квот, що передбачають Безмитний експорт у певній сумі (для сільськогосподарської та харчової продукції).

Україна почала скасовувати ввізні мита з ЄС 1 січня 2016 року-початку створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС.

«Частка ЄС у загальному імпорті українських товарів склала 43,7% в 2016 і 42,2% на основі 11 місяців 2017. Експорт товарів з України в ЄС зріс на 30,4% порівняно з Січень-Листопад 2016 року, імпорту товарів збільшився на 22,8%.»

В українському експорті до ЄС існує позитивна тенденція до розширення товарних позицій (товарної диверсифікації). Також нові компанії, які раніше не експортували до ЄС, в тому числі малі та середні підприємства, поступово почали входити на ринок ЄС.

Україна отримала дозвіл на експорт до ЄС більшості товарів. станом на початок 2018, 290 українські виробники продукції тваринництва. У 2016 році Україна за січень-серпень 2019 р. збільшила експорт сільськогосподарської продукції до Європейського Союзу на 37,9%, в порівнянні з таким же періодом минулого року-до 7 000 000 000 євро (близько 7 760 000 000 доларів).

Основними українськими експортними товарами до ЄС є зернові та Олійні культури, а також соняшникова та олійна олія. Молочний ринок був відкритий для вітчизняних виробників. А в 2017 Україна стала одним з найбільших експортерів вершкового масла в ЄС.

До кінця 2018 року зовнішня торгівля сільськогосподарськими та харчовими продуктами між Україною та європейськими країнами зросла на 11,4% порівняно з минулорічним фігурам

Україна за січень-серпень 2019 р. збільшила експорт сільськогосподарської продукції до Європейського Союзу на 37,9%, в порівнянні з таким же періодом минулого року-до 7 000 000 000 євро (близько 7 760 000 000 доларів). Основними українськими експортними товарами до ЄС є зернові та Олійні культури, а також соняшникова та олійна олія. За даними державної служби статистики України, експорт агрохарчової продукції у січні-вересні 2019 року досяг \$15 800 000 000, що становить \$2 800 000 000 (21,5%) перевищила відповідну цифру 9 місяців 2018.

«Український Аграрний експорт до країн ЄС продовжує демонструвати щорічне зростання: у 2016 він склав трохи більше 4 000 000 000 доларів, в 2017-5 800 000 000 доларів, в 2018 перевищує 6 300 000 000 доларів, а в 2019 перевищив \$7 000 000 000. Ця динаміка є свідченням успіху угоди про вільну торгівлю між Україною та Європейським Союзом у сфері агропромислового комплексу. Це дає підстави сказати, що українські виробники є конкурентоспроможними на ринках європейських країн і можуть успішно експортувати свою продукцію відповідно до найвищих стандартів безпеки та якості.»

Література

1. Урядовий портал-Новини kmu.gov.ua/en/news/ukrayinskij-agrarnij-eksport-do-krayin
2. Портал європейської інтеграції Європейського Союзу
3. European Commission, 2017. Public procurement [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bit.ly/2nInfzW>
4. International Monetary Fund, 2016. Report for selected country groups and subjects: The European Union [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bit.ly/2mYKetA>
5. Popescu, A., Onofrei, M., and Kelley, Ch., 2016. An overview of European good practices in public procurement. Eastern Journal of European Studies, 7(1), pp. 81-91 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bit.ly/2op8Bky>
6. The World Bank, 2017. GDP of Ukraine in current US Dollars [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://bit.ly/2nItYKq>

Онищенко О.А.
к.н.держ.упр, доцент
Запорізький національний університет
Столярова Є. В.
студентка факультету менеджменту
Запорізький національний університет

ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ ЗОНИ ВІЛЬНОЇ ТОРГІВЛІ УКРАЇНА – ЄС

В умовах сучасного економічного розвитку все більшого значення набуває необхідність зменшення або скасування мит на імпорт і експорт у зовнішньоекономічній діяльності держав, що обумовлює актуальність теми дослідження. Більшість мит буде скасовано відразу після вступу в силу Угоди про асоціацію між Україною та ЄС в повному обсязі. Загалом, Україна і ЄС скасують імпорتنі мита приблизно на 97% і 96,3% тарифних ліній відповідно.

Європейський Союз – це найбільший єдиний ринок в світі, який включає 28 країн і охоплює населення, чисельність якого в 11 разів перевищує чисельність населення України. Це більше 500 млн. споживачів, середній дохід яких становить 39 тис. доларів США. Для того, щоб Україна могла легко і ефективно продавати свої товари на цьому ринку, повинні бути узгоджені відповідні регламенти, стандарти та вимоги щодо безпечності продукції, відповідно до вимог ЄС. Після гармонізації та впровадження Зони вільної торгівлі (ЗВТ+), тісніша економічна інтеграція забезпечить українським товарам кращі умови доступу до ринку ЄС.

За даними 2017 р ЄС – найбільший торговий партнер України, питома вага ЄС у зовнішньоторговельному обороті України – 40,4%. По відношенню до 2016 р., експорт товарів з України в ЄС збільшився на 29,9%, імпорт товарів – на 21,3% відповідно. Дані по зовнішньоекономічних торгових операціях ЄС і України представлені в таблиці [1]:

Таблиця 1

Торгівля України з ЄС (2017 р.)

Загальний обсяг торгівлі товарами і послугами з ЄС	43,3 млрд дол. США
Експорт товарів з України в ЄС	17,5 млрд дол. США
Імпорт товарів з ЄС в Україну	20,8 млрд дол. США
Експорт послуг з ЄС в Україну	3,3 млрд дол. США
Імпорт послуг України в ЄС	2,5 млрд дол. США
Питома вага ЄС в експорті товарів України	40,5%
Питома вага ЄС в імпорті товарів України	41,9%

Джерело: складено згідно з [1]

Впровадження Угоди про асоціацію між Україною та ЄС в частині розвитку зони вільної торгівлі (ПВ ЗВТ) почалося в Україні з 1 січня 2016 р. із завершенням дії режиму автономних торгових преференцій ЄС для України 2014 р. 1 вересня 2017 Угода про асоціацію між Україною та ЄС набула чинності в повному обсязі [7]. Значним досягненням у зовнішньоекономічній політиці України стали приєднання України до Програми ЄС «Конкурентоспроможність підприємств малого та середнього бізнесу (COSME) (2014-2020)» та виконання всіх вимог, необхідних для приєднання країни до Регіональної Конвенції про преференційні правила походження товарів (ПЕМ – Конвенція) [7].

З 1 лютого 2018 Україна набула повноправного членства в Регіональній конвенції про пан-євро-середземноморські преференційні правила походження (Пан-Євро-Мед), відповідно до якої, країни-учасниці можуть використовувати матеріали і сировину один одного без втрати преференційного статусу походження [6].

Узагальнення теоретичної інформації та законодавчих норм дозволяє виділити переваги ЗВТ, до яких доцільно віднести:

- створення необхідних умов для успішного ведення бізнесу і розвитку торгівлі на своїй території та залучення іноземного капіталу як наслідок;
- стирання кордонів між країнами і відкриття доступу до нових ринків;
- швидке економічне зростання держави та регіонів;
- гнучка система оподаткування і відсутність митних зборів;
- можливість вести бізнес анонімно;
- відсутність бюрократії; відмінно розвинена інфраструктура;
- фінансові та інвестиційні пільги;
- нові, передові технології;
- поліпшення знань і практика в управлінській сфері;
- створення нових робочих місць.

Незважаючи на багато переваг ЗВТ, є так само й певні недоліки:

- заборона чи обмеження ввезення тієї чи іншої продукції на територію країни (наприклад тютюн, алкоголь);
- великі зони вільної економічної торгівлі вимагають концентрації значних коштів, необхідних для створення належної промислової і соціальної інфраструктури;
- повернення капіталу вимагає часу;
- локальні, дрібномасштабні вільні зони часто виявляються набагато ефективнішими [9].

Загалом, зона вільної торгівлі – це можливість поліпшити або стабілізувати економічну ситуацію в країні. І відповідно, якщо темпи розвитку будуть досить високі, то в подальшому поліпшиться сама економічна складова, незабаром почнуть розвиватися й інші галузі, і в підсумку – підвищиться рівень життя населення. Як показує досвід інших країн, в тому числі і Польщі, то зона вільної торгівлі здатна впливати на розвиток економіки країни пропорційно тому, наскільки ефективно вона буде використовувати всі можливості, що надаються нею. Оскільки Україна ухвалила безвізовий режим з ЄС, країна

перейшла на другий етап економічної інтеграції з провідними європейськими державами. Наступний і останній етап, який належить подолати – це митний союз, який виведе українську економіку на рівень держав ЄС. Щоб прискорити настання цього процесу Україна повинна повною мірою використовувати свої ресурси і можливості, в тому числі і ЗВТ+, як інструмент посилення вітчизняної економіки, і добробуту держави.

Література

1. «Зона Вільної Торгівлі» Торгівля з ЄС за 2017-й рік у цифрах. URL: <https://eu-ua.org/zona-vilnoi-torhivli> (дата звернення: 03.12.2019)
2. Закон України «Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони» № 1678-VII від 16 вересня 2014 р. *Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 40, ст.2021.*
3. Лист Міністерства закордонних справ України «Щодо тимчасового застосування міжнародного договору» № 72 / 14-612 / 1-2980 від 30.11.2015. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v2980321-15> (дата звернення: 04.12.2019)
4. Рішення Ради ЄС №2014/668/EU від 23.06.2014 р. про підписання та тимчасове застосування Угоди про асоціацію між Україною та ЄС і його державами-членами. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014D0668> (дата звернення: 04.12.2019)
5. Рішення Ради ЄС № 2014/691/EU від 29.09.2014 р. про внесення змін до Рішення Ради ЄС №2014/668/EU від 23.06.2014 р. стосовно підписання та тимчасове застосування Угоди про асоціацію між Україною та ЄС і його державами-членами. URL: <http://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32014D0691> (дата звернення: 04.12.2019)
6. Зона вільної торгівлі між Україною та ЄС. *Представництво України при Європейському Союзі та Європейському Співтоваристві з атомної енергії.* URL: <https://ukraine-eu.mfa.gov.ua/ua/ukraine-eu/trade-and-economic/atm> (дата звернення: 08.12.2019)
7. Україна набула членства в конвенції, яка збільшить експорт в ЄС. *Економічна правда.* URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/news/2018/02/1/633623/> (дата звернення: 05.12.2019)
8. «Зона Вільної Торгівлі між Україною та ЄС: Досвід та Стратегії»: Матеріали круглого столу. URL: http://financial.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2015/10/ЗБІРНИК-МАТЕРІАЛИ_КРУГЛОГО_СТОЛУ.pdf (дата звернення: 05.12.2019)
9. Преимущества и недостатки свободной торговли. *RAK ICC Company.* URL: <http://uae-offshore.ae/ru/preimushchestva-i-nedostatki-svobodnoy-torgovli.php> (дата звернення: 07.12.2019)

*Полусмяк Ю.І.
к. е.н., доцент
Запорізький національний університет
Зюзько А.Ф.
студент факультету менеджменту
Запорізький національний університет*

ПЕРСПЕКТИВИ ВПРОВАДЖЕННЯ НАССР В УКРАЇНІ ДЛЯ ТОРГІВЛІ АГРОПРОДУКЦІЄЮ

Зараз, в сучасних умовах, коли Україна прагне збільшити свій експорт в країни Європейського союзу, всі продукти повинні відповідати європейським стандартам. Як відомо, наша країна є аграрною країною, тому Україна повинна підвищувати саме якість та безпечність сільськогосподарських товарів. Євроінтеграційний курс вимагає від України освоєння міжнародних норм та правил ведення господарської діяльності. Сертифікація продукції за ISO вже стала звичною для багатьох підприємств. Але на ринках Європи та США, окрім поняття «якості», існує поняття «безпечності». Саме воно є ключовим у системі, призначеній для управління ризиками у галузі виробництва харчової продукції, тобто НАССР. Це аббревіатура латиницею, яка розшифровується як Hazard Analysis and Critical Control Points, іншими словами — аналіз ризиків і контролю критичних точок. Нині люди на всій планеті прагнуть споживати якісну та безпечну продукцію.

На ринки ЄС значно важче вийти, але якщо вже закріпився, то це є свідченням високої якості продукції. Тому багато українських сільгоспідприємств вже провели чи проводять стандартизацію власної продукції згідно європейських санітарних норм. Виконуючи зобов'язання перед ЄС із гармонізації законодавства українські парламентарії 18 травня 2017 року проголосували у другому читанні законопроект № 0906 «Про державний контроль, що здійснюється з метою перевірки відповідності законодавству про безпечність та якість харчових продуктів і кормів, здоров'я та благополуччя тварин». Новий закон чітко базується на законодавстві ЄС і спрощує сертифікацію продуктів господарської діяльності на усіх етапах харчового ланцюгу та гарантує захист споживачів від небезпечних харчових продуктів на основі системи НАССР. Запровадження європейських стандартів якості харчових продуктів відкриває нові можливості для вільного руху товарів та послуг з України на ринок ЄС та третіх країн [3].

Першими на НАССР звернули увагу експортери продуктів харчування, які почали виводити свої товари на європейські ринки. Держава відразу відреагувала і 1 жовтня 2012 року наказом Мінагрополітики №590 було затверджено «Вимоги щодо розробки, впровадження та застосування постійно діючих процедур, заснованих на принципах Системи управління безпечністю харчових продуктів (НАССР)». А 20 вересня 2016 року набув чинності розділ VII Закону України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів». В ньому сказано: у всіх операторів ринку харчових

продуктів мають бути принаймні програми-передумови впровадження системи НАССР. І встановлені терміни - 3 роки з моменту набрання чинності цієї норми, тобто до 20 вересня 2019 року. Втім, цей термін — дедлайн для усіх операторів ринку, водночас саме впровадження буде відбуватися у декілька етапів.

Першими вимогу мають виконати підприємства з високим ступенем ризику, чия продукція містить активні компоненти тваринного походження. Зокрема, бійні, молокозаводи та підприємства з переробки й виробництва м'яса. Їм дали термін до 20 вересня 2017 року. Як вказано в Законі, НАССР упроваджується «на потужностях, які провадять діяльність із харчовими продуктами, у складі яких є необроблені інгредієнти тваринного походження (необроблене молоко, м'ясо, риба, моллюски і ракоподібні, зокрема свіжі, охолоджені або заморожені, яйця, мед, їхні похідні та інші продукти, виготовлені з частин тварин, окремих їхніх органів та/або тканин, призначені для споживання людиною)». По суті, йдеться про сировину [1] .

У ЄС до проблеми безпечності підходять серйозно. Цього вимагали й від нових своїх членів. Наприклад, у Польщі в період обов'язкового впровадження НАССР закрилися від 70 до 80% підприємств, які не впоралися із запровадженням системи. Європа не хоче співпрацювати з постачальниками продукції та сировини, які не працюють за вимогами НАССР. Вони мають бути впевненими у якості та безпечності товару, який повинен підтверджуватися сертифікатом. Тому, якщо ми хочемо експортувати продукцію в ЄС, тоді треба дотримуватися вимог НАССР. Для того щоб українські підприємці не боялись впроваджувати цю систему то вони повинні знати, що вона перевіряє. НАССР перевіряє:

- належне планування виробничих, допоміжних та побутових приміщень для уникнення перехресного забруднення;
- вимоги до стану приміщень, обладнання, проведення ремонтних робіт, технічного обслуговування обладнання, калібрування тощо, а також заходи щодо захисту харчових продуктів від забруднення та сторонніх домішок;
- вимоги до планування і стану комунікацій — вентиляції, водопроводів, електро- та газопостачання, освітлення тощо;
- безпечність води, льоду, пари, допоміжних матеріалів для переробки (обробки) харчових продуктів, предметів та матеріалів, які контактують із харчовими продуктами;
- чистота поверхонь (процедури прибирання, миття і дезінфекції виробничих, допоміжних і побутових приміщень та інших поверхонь);
- здоров'я та гігієна персоналу;
- поводження з відходами виробництва та сміттям, їх збір та видалення з потужності;
- захист продуктів від сторонніх домішок;
- контроль за шкідниками, визначення виду, запобігання їхній появі, засоби профілактики та боротьби;
- зберігання та використання токсичних сполук і речовин;
- специфікації (вимоги) до сировини та контроль за постачальниками;

- зберігання і транспортування;
- контроль за технологічними процесами;
- маркування харчових продуктів та поінформованість споживачів [2].

Отже, для збільшення експорту агропродукції в країни ЄС Україна повинна повністю впровадити систему НАССР. Завдяки цій системі країни європейського союзу будуть впевнені на всі 100%, адже аудитори НАССР незалежні. Ще одною особливістю аудиторів є те, що один і той же аудитор не перевіряє те підприємство яке вже перевіряв. Так, ця система є складною, тому що українські підприємства будувалися не за цим європейським стандартом, тому будуть складності з переобладнанням підприємства. Якщо українські аграрні підприємства перейдуть на стандарти НАССР, то можна очікувати збільшення обсягів експорту. Завдяки НАССР збільшиться авторитет підприємств, як на європейському ринку, так і на національному.

Література

1. Звіт «Впровадження систем управління безпечністю харчових продуктів на українських підприємствах харчової промисловості. Аналіз витрат і вигод». – Режим доступу : <http://www.ifc.org/Ukraine/FS>.

2. Система НАССР вже ефективно працює на 99% підприємств. – Режим доступу : <http://regionews.com.ua/node/56850>.

3. Посібник для малих та середніх підприємств м'ясопереробної галузі з підготовки та впровадження системи управління безпечністю харчових продуктів на основі концепції НАССР: https://smr.gov.ua/images/misto/Pipryemstvo/Harchuvannya/6._posibnyk_nassr.pdf

*Станкевич И.И.,
ст. преподаватель*

*Белорусский государственный аграрный технический университет
г. Минск, Республика Беларусь*

МОЛОКО КОРОВЬЕ: ПАРАМЕТРЫ КАЧЕСТВА И ВЛИЯЮЩИЕ ФАКТОРЫ

Эффективность работы молокоперерабатывающих предприятий во многом зависит от объема и качества молочного сырья поступающего на переработку, так как качественные показатели влияют на его технологические свойства при производстве молочных продуктов.

Повышение качества молока-сырья, соответствие выпускаемой продукции требованиям и уровню стран-импортеров является условием роста конкурентоспособности, устойчивости развития и экспортной ориентации молочной промышленности. Достичь указанных целей невозможно без поддержки отечественной сырьевой и технической базы.

С 1 января 1991 г. в Республике Беларусь действовал ГОСТ 13264-88 «Молоко коровье. Требования при закупках», его заменил СТБ 1598-2006 «Молоко коровье. Требования при закупках». С 1 января 2008 г. вступило в силу изменение к СТБ 1598-2006, согласно которому выделяются 3 сорта молока: экстра, высший и первый и исключается несортное молоко. В Украине

с 1 января 2019 г. вступил в силу стандарт 3662 «Молоко-сырье коровье. Технические условия», согласно которому были изменены характеристики и технические условия для закупки и приемки коровьего молока. Так второй сорт принимается перерабатывающими предприятиями до 1 января 2020 г.[3]. Среди стран СНГ показатели качества молока (микробиологические показатели) в Республике Беларусь превосходят соседние страны, но уступают западноевропейским и скандинавским странам (таблица 1).

Таблица 1 – Качественные показатели молока в некоторых странах мира

Страна	Классы							
	I		II		III		IV	
	КОЕ/мл	КСК/мл	КОЕ/мл	КСК/мл	КОЕ/мл	КСК/мл	КОЕ/мл	КСК/мл
Республика Беларусь	Сорт «Экстра»		Высший сорт		Первый сорт		Второй сорт	
	<100 тыс.	<300 тыс.	≤300 тыс.	<500 тыс.	≤500 тыс.	<750 тыс.	≤4 млн	<1 млн
Украина	Сорт «Экстра»		Высший сорт		Первый сорт		Второй сорт	
	<5 тыс.	<150 тыс.	<300 тыс.	<400 тыс.	<500 тыс.	<600 тыс.	<3 млн	<800 тыс.
Австралия	-	<250 тыс.	-	350 тыс.	-	500 тыс.	-	700 тыс.
Австрия	50 тыс.	250 тыс.	100 тыс.	400 тыс.	>100 тыс.	>400 тыс.		
Германия	≤100 тыс.	≤400 тыс.	>100 тыс.	>400 тыс.				
Испания	≤100 тыс.	≤400 тыс.						
Нидерланды	<100 тыс.	<400 тыс.						
Финляндия	<50 тыс.	<250 тыс.	50 тыс.	250-400 тыс.	100 тыс.	>400 тыс.		
Франция	<50 тыс.	<200 тыс.	50-100 тыс.	200-300 тыс.	>100 тыс.	300-400 тыс.	-	>400 тыс.

КОЕ/мл – количество микроорганизмов при 30°C в 1 см³ молока.

КСК/мл – количество соматических клеток в 1 см³ молока.

Повышение качества молока является одним из условий конкурентоспособности предприятий на внешнем и внутреннем рынке. В Республике Беларусь для молока коровьего сорта «Экстра», которое соответствует по своим параметрам высококачественному молоку стран ЕС, согласно стандарту массовая доля белка должна быть не ниже 3,0 %, массовая доля сухого обезжиренного вещества – не ниже 8,5 %.

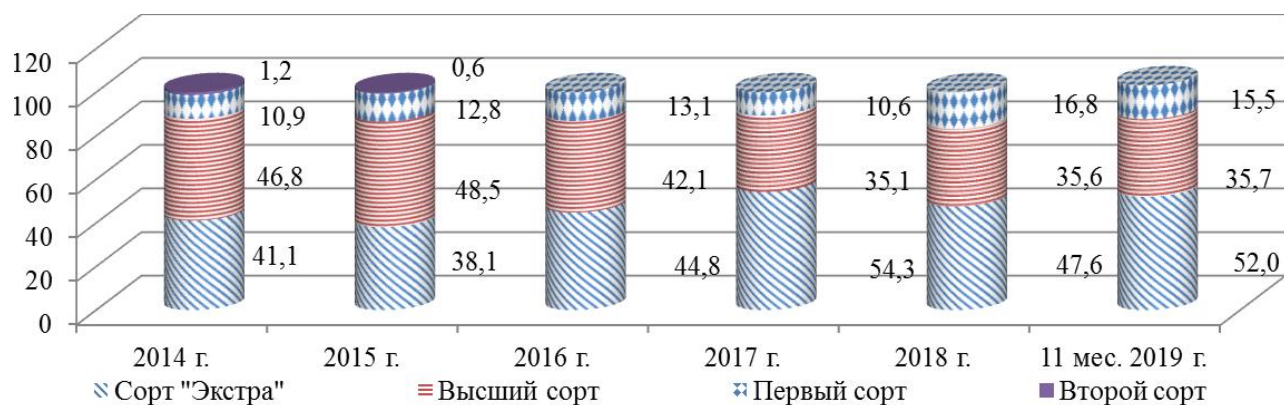

Рисунок 1 – Динамика показателей фактического качества молока по сорту в Республике Беларусь [1], %

Одним из факторов определяющим конкурентоспособность молочной продукции является качество молока поступающего от сельскохозяйственных поставщиков. Несмотря на значительные темпы роста производства молока сорта «Экстра» за период 2010-2017 гг. с 13,3 % в 2010 г. до 54,3 % в 2017 г., в падение и рост за последние 2 года для молокоперерабатывающих предприятий остается

актуальной проблема его нехватки. Так развитие и эффективность деятельности молокоперерабатывающих предприятий зависит от уровня развития сырьевой базы, объемов производства и поставки молока на переработку.

Для повышения конкурентоспособности молочной продукции Республики Беларусь на мировом рынке молокопроизводителям необходимо повышать состав основных ценных компонентов молока – белка и жира. Базисная норма массовой доли жира молока принята на уровне 3,6 %, а белка на уровне 3,0 %, изменение их содержания за 2014-2019 гг. в Республике Беларусь представлено на рисунке 2.

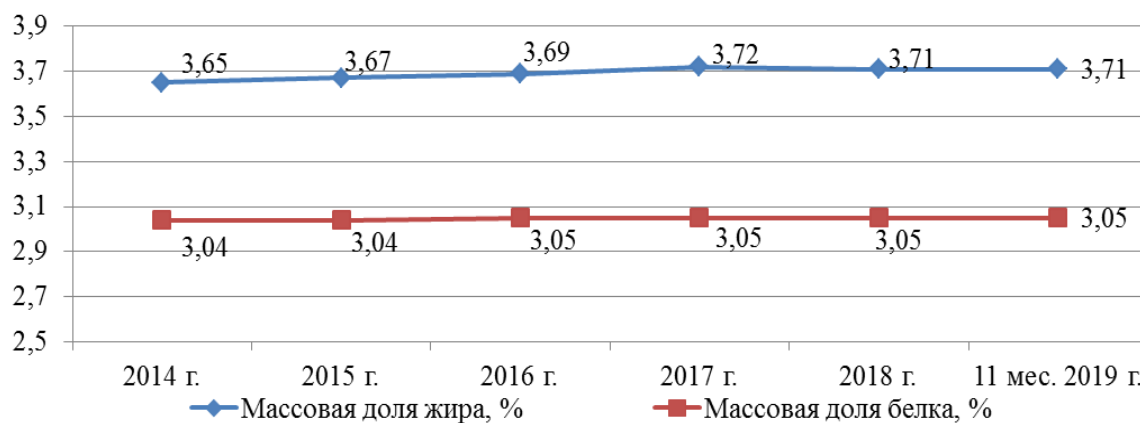

Рисунок 2 — Содержание жира и белка в коровьем молоке, %

Лидерами по содержанию жира и белка в молоке являются Новая Зеландия (уровень жира – 4,7 %, уровень белка – 3,4 %), Финляндия (уровень жира – 4,3 %, уровень белка – 3,3 %), Дания (уровень жира – 4,2 %, уровень белка – 3,4 %) и Австралия (уровень жира – 4,1 %, уровень белка – 3,3 %).

Невысокий уровень конкурентоспособности молочной продукции по качеству (содержание белка и жирность молока) снижает возможности молокоперерабатывающих предприятий Республики Беларусь по расширению географии экспортных поставок, в том числе и на европейский рынок.

Основными факторами, влияющими на качество молока, являются:

- ветеринарные и зоотехнические (кормление, способ содержания, частота и способ доения, состояние вымени и здоровья животного);
- технические (микроклимат помещений для содержания КРС, тип доильного оборудования, квалификация персонала, состояние систем охлаждения молока, промывки и дезинфекции оборудования и посуды);
- природные и физиологические (время года, порода и возраст КРС, стадия лактации, продолжительность сухостойного периода, линька и т. д.).

В Республике Беларусь в настоящее время функционирует более 40 молокоперерабатывающих предприятий и обособленных подразделений на многих из которых внедрены системы управления СТБ ISO 9001 «Системы менеджмента качества. Требования», СТБ 1470 «Управление качеством и безопасностью пищевых продуктов на основе анализа рисков и критических контрольных точек. Общие требования», СТБ ISO 14001 «Системы менеджмента окружающей среды. Требования и руководство по применению», СТБ 18001 «Системы управления охраной труда. Требования», СТБ ISO 22000 «Системы

менеджмента безопасности пищевых продуктов. Требования ко всем организациям в цепи производства и потребления пищевых продуктов» [2] и проведена сертификация на соответствие производства молочных продуктов «Системе добровольной сертификации «Халяль». К 2025 г. планируется сосредоточить производство в 32 крупных предприятиях.

В условиях развития интенсивных технологий производства молока с вязанными с комплексной механизацией – автоматизацией процессов значимость качества получаемого молочного сырья будет только возрастать. Практика отечественного и зарубежного молочного животноводства показывает, что уже сегодня во всех без исключения технологических процессах и операциях можно заменить человеческий труд машинным.

Литература

1. Министерство сельского хозяйства и продовольствия Республики Беларусь [Электронный ресурс]. – Режим доступа: [http:// mshp.gov.by/](http://mshp.gov.by/). – Дата доступа: 07.07.2019.

2. Национальный фонд технических нормативных правовых актов [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://tnpa.by/>. – Дата доступа: 07.07.2019.

3. Вимоги до безпечності та якості молока і молочних продуктів [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://законодавство.com>. – Дата доступа: 15.01.2020.

Федчишин Д.В.

к.ю.н., старший викладач

Запорізький національний університет

ДО ПИТАННЯ ПРО ОРГАНІЧНЕ ВИРОБНИЦТВО

Сьогодні, в умовах посилення процесів урбанізації та забруднення довкілля, поширення застосування синтетичних агрохімікатів у виробництві харчових продуктів, актуалізується проблема забезпечення населення України екологічно чистими харчовими продуктами безпеки. Саме тому постає необхідність збільшення обсягів виробництва таких продуктів шляхом здійснення органічного виробництва. Поширення останнього може сприяти підвищенню економічної ефективності аграрного сектора економіки, а також стане важливою передумовою економічного та соціального розвитку сільських територій і забезпечення продовольчої безпеки нашої країни.

Поняття «органічне виробництво» в різних країнах трактується дещо по різному, наприклад: в Австралії, Англії, США, Україні – органічне виробництво; в Австрії, Німеччині, Грузії, Швейцарії, Італії, Франції – біологічне; в Фінляндії – природне, в Швеції, Норвегії, Данії, Іспанії – екологічне, в Естонії – екологічно чисте. За стандартом Євросоюзу терміни «екологічне», «біологічне» і «органічне» виробництво є синонімами [1].

Як відомо, на сьогодні виділяється 2 види ведення сільськогосподарського виробництва: традиційне (хімізоване) і органічне.

Результатом традиційного (хімізованого) виробництва є продукція, яка обробляється певними речовинами, які впливають на її якість та безпечність. Такий негативний вплив здійснюється шляхом:

- недотримання санітарних вимог під час виробництва та зберігання;
- забруднення пестицидами, що використовуються для боротьби з різними шкідниками;
- використання в тваринництві та птахівництві недозволених кормових добавок, стимуляторів росту та ін.;
- порушення гігієнічних правил використання в рослинництві добрив, зрошувальних вод, твердих і рідких відходів промисловості і тваринництва та ін.;
- появи в харчових продуктах ендогенних токсичних сполук у процесі теплового впливу (опромінення, кип'ятіння, смаження тощо).

У свою чергу, що стосується ступеня впливу на навколишнє середовище, то органічна форма господарювання є більш природною, оскільки втручання людини в природні процеси є менш радикальним, а засоби виробництва, використовуються, не містять хімічних добрив і засобів для боротьби з шкідниками. Органічне виробництво має ґрунтуватися на принципах існування природних екологічних систем і циклів, співіснувати з ними і підтримувати їх.

Варто наголосити, що в основу виробництва органічної продукції повинно бути закладено низку принципів, зокрема:

1. Принцип здоров'я – зберегти і зміцнити здоров'я ґрунту, рослин, тварин, людини і планети як єдиної і неподільної.
2. Принцип екології ґрунтується на принципах існування природних екологічних систем і циклів, роботі з ними і їх підтримки.
3. Принцип справедливості – будується на відносинах, які гарантують справедливість з урахуванням навколишнього середовища і життєвих можливостей.
4. Принцип турботи – управління органічним сільським господарством має носити попереджувальний і відповідальний характер для захисту здоров'я і благополуччя нинішніх і майбутніх поколінь, а також навколишнього середовища [2].

У науці, так і на практиці загальнопоширеною є думка про те, що виробництво органічної продукції зазвичай характеризується більш низькою продуктивністю. Однак, за результатами досліджень, під час яких було проведено близько 160 польових дослідів, встановлено, що середня врожайність органічної продукції виявилася тільки на 9% нижче, ніж при вирощуванні культур із застосуванням хімічних засобів [3, с. 54]. Саме тому, урахувавши той факт, що бурхливий розвиток виробництва органічної продукції почався не так давно, то технології в цій галузі ще не досягли свого піку. Отже, можна прийти до висновку, що в недалекому майбутньому продуктивність органічної продукції може наздогнати традиційне виробництво, а то і перегнати його. Однак, лише за умови, що в цю галузь вкладатимуться значні, як матеріальні, так і інтелектуальні ресурси.

Основними завданнями органічного виробництва є отримання продуктів, екологічно безпечних для людини, охорона природних властивостей ґрунтів, води і повітря, підтримання родючості ґрунту, створення максимальних умов для збереження енергії і сировини, як для нинішніх, так і для майбутніх поколінь.

Якщо суб'єкт господарювання починає переходити на виробництво «органічної» продукції, то йому не тільки доведеться відмовитися від пестицидів, гербіцидів та ін., перш за все йому потрібно буде змінити ставлення до самого процесу виробництва. Виробник повинен бути мотивований не лише тим, що він виходить новий ринок, на якому можна отримати прибуток, мотивація повинна мати більш фундаментальний характер і орієнтуватися на турботу про природу. Вище за все доведеться ставити саме якість продуктів. Саме це і є основною конкурентною перевагою і змістом такого виробництва.

Варто зауважити, що особливістю процесу органічного виробництва є те, що воно ґрунтується на системному контролі, тобто на оцінці методів виготовлення продукції, а не лише на оцінці вихідного продукту. Головна ідея органічного виробництва – це господарська діяльність у гармонійно збалансованій взаємодії з природою і якомога меншою залежністю від зовнішніх вхідних ресурсів (палива, синтетичних добрив, засобів захисту рослин та ін.). Ідеальною моделлю органічного виробництва є змішане, системно замкнене (безвідходне) органічне господарство з одночасним отриманням продукції рослинництва і тваринництва, за оптимального і необхідного для потреб обох сфер виробництва, науково обґрунтованого поєднання оброблювальних земель (ріллі), полів із багаторічними травами, а також кормовими культурами [4, с. 283].

Поширення органічного виробництва в Україні сприятиме не лише забезпеченню добробуту суспільства, у першу чергу, внаслідок покращення загального рівня здоров'я населення, а й шляхом створення додаткових робочих місць та надходження податкових зборів до місцевих та державного бюджету. Саме з цією метою необхідно стимулювати попит на органічну продукцію. Для цього потрібна значна державна підтримка, яка повинна полягати у стимулюванні та заохочуванні виробників органічної продукції.

Література

1. The IFOAM Norms for Organic Production and Processing: corrected version 2009. URL: http://www.ifoam.org/about_ifoam/standards/norms.html
2. Development of organic agricultural land (including conversion land), producers and domestic sales by country and region 2005–2010. URL: <http://www.organic-world.net/statistics-data-tables-excel.html?&L=0#c6203>.
3. Харитонов С.А. Органическое сельское хозяйство как инновационное направление в аграрном развитии. Аграрная Россия. 2011. №2. С. 54-56.
4. Шарапатака Б., Урбан И. *Органическое сельское хозяйство*. Чешская Республика : Биоинститут, Оломоуц, 2010. 398 с.

*Христова В.В.
студентка факультету менеджменту
Запорізький національний університет
Гуржій Н.М.
д.е.н., проф.
Запорізький національний університет*

ВИХІД УКРАЇНИ НА МІЖНАРОДНИЙ РИНОК СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Активна участь будь-якої країни в економічних відносинах на міжнародному рівні є ключовим фактором успішного розвитку економіки цієї ж країни. На сьогоднішній день Україна посідає 81 місце з-поміж 137 країн за результатами оцінки глобальної конкурентоспроможності. З усвідомлення цього факту назріває питання підвищення конкурентоспроможності. Одним із шляхів вирішення цієї проблеми є розвиток агробізнесу країни і вихід на міжнародний рівень. Адже це одна із провідних галузей економіки в Україні. Такий варіант подій може надати поштовх розвитку внутрішнього та зовнішнього ринку, активізації зовнішньоекономічної діяльності, збільшенню обсягів виробництва сільськогосподарської продукції, підвищенню якості продовольчої продукції. Тому пошук шляхів розвитку сільськогосподарської продукції України та активізації її участі на міжнародному ринку є актуальним.

Перш ніж розглянути способи і перспективи виходу сільськогосподарської продукції на міжнародний ринок, треба визначити в чому полягає її сутність.

Згідно Закону України «Про державну підтримку сільського господарства України», сільськогосподарська продукція — товари, зазначені у групах 1-24 УКТ ЗЕД (2371а-14) згідно із Законом України "Про Митний тариф України" (2371-14), якщо при цьому такі товари вирощуються, відгодовуються, виловлюються, збираються, виготовляються, виробляються, переробляються безпосередньо виробником цих товарів, а також продукти обробки та переробки цих товарів, якщо вони були придбані або вироблені на власних або орендованих потужностях (площах) [1].

За всі роки існування сільське господарство зазнало значних змін у структурі та формуванні. Недостатньо ефективно сформовані аграрні реформи та невиважена економічна політика держави відносно сільського господарства призвели до спаду розвитку цієї галузі. В ході дослідження обсягів та динаміки експорту української сільськогосподарської сектору економіки за 1997–2018 рр. за даними Державної служби статистики України [2] можна виділити наступні періоди:

1. 1997 - 2007 рр. В цей час експорт продукції сільського господарства крок за кроком зростав, окрім 2000 і 2003 рр. Тобто можна сказати, що агробізнес в цей період часу знаходився на стадії поступового зростання.

2. 2008 - 2010 рр. Цей період характеризується різким зростанням обсягів експорту у 2008 р. та подальшою тенденцією зниження.

3. 2011 - дотепер. На протязі цього часу відбуваються хвилі зростання та спаду. У 2018 р. простежується тенденція нарощування обсягів експорту.

Згідно з даними Міністерства аграрної політики та продовольства [3] Україна експортує сільськогосподарську продукцію та продовольство у 190 країн світу. Останніми роками відбулися значні зміни в регіональному напрямку зовнішньої торгівлі продукцією сільського господарства, а саме суттєво зросли обсяги експорту в країни Азії, ЄС, Африки, скоротилися обсяги експорту в країни СНД.

У структурі експорту сільськогосподарських товарів має високий відсоток збуту — продукція рослинництва (більше 50%). Не значною — 5-6% є частка продукції тваринництва [2] (це пов'язано з тим, що значна частка продукції вирощується в господарствах населення та з тим, що продукція не відповідає стандартам ЄС).

Першочерговим ринком збуту вітчизняної продукції агробізнесу є ринок Азії (Індія, Іран, Туреччина). Потім йде ринок ЄС (Іспанія, Нідерланди, Італія). І останній — це ринок Африки (Єгипет, Лівія, Туніс).[4]

Основу аграрного експорту все ще становить, на жаль, експорт сировини, а саме продукція рослинного походження — пшениця, кукурудза, ячмінь та соєві боби.

До основних перешкод збереження високої конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції на міжнародному ринку можна віднести:

- недостатній рівень розвитку фінансово-кредитної системи;
- нерозвинута галузь страхування від виробничих і кредитних ризиків;
- неналежна інфраструктура агробізнесу, розвиток якої може призвести до збільшення вартості виробництва;
- якість продукції не зовсім відповідає стандартам ЄС, підвищення якої призводить до збільшення цін на товари.

Тому для виходу на міжнародний ринок і утримання позицій на ринку треба працювати у наступних напрямках:

- 1) планування розвитку сільгосподарської сфери економіки;
- 2) розширення джерел фінансування;
- 3) поліпшення цінової політики;
- 4) розвиток інфраструктури бізнесу;
- 5) розробки щодо виготовлення найякіснішої продукції;
- 6) дослідження нових ринків збуту.

Тільки після виконання дій у наведених напрямках є можливим освоєння нових ринків збуту на міжнародному рівні.

Утримання вже існуючих позицій на ринках ЄС, Азії, Африки має бути реалізовано через:

1. Ринок ЄС:

- збільшення обсягів експорту продукції, на яку виділені тарифні квоти, але не виконуються;
- розвиток виробництва органічних товарів;
- створення нових ринкових ніш.

2. Ринки Азії та Африки:

— розширення асортиментного ряду продукції сільського господарства;

Отже, сільське господарство є і залишиться актуальним та пріоритетним видом діяльності.

Виходу сільськогосподарської продукції України на міжнародний ринок неможливо досягти без відповідної державної підтримки та регулювання. Формування системи коротко- та довгострокового планування розвитку агробізнесу, державна підтримка та розширення джерел фінансування, поліпшення цінової політики; розвиток інфраструктури бізнесу; розробки щодо виготовлення найякіснішої продукції; дослідження нових ринків збуту ключовими факторами для посилення позицій продукції вітчизняної сільськогосподарської продукції на міжнародному ринку.

В умовах посилення міжнародної конкуренції рекомендується використовувати помірковано агресивну, а подеколи й агресивну стратегію просування українських товарів на світові аграрні ринки.

Література

1. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/1877-15/ed20130811/>

2. Товарна структура зовнішньої торгівлі України / Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2018/zd/tszt/tszt_u/tszt1018_u.htm

3. Міністерство аграрної політики і продовольства України: офіційний сайт. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://minagro.gov.ua/monitoring>

4. Основні показники зовнішньої торгівлі України [Електронний ресурс]. Режим доступу:

http://ucab.ua/ua/doing_agribusiness/zovnishni_rinki/osnovni_pokazniki_zovnishnoi_torgivli_ukraini

Шагітова М. Н.

кандидат с.-х. наук, доцент,

УО «Белорусская государственная сельскохозяйственная академия»,

г. Горки, Беларусь

ВЛИЯНИЕ ЦИНКА НА КАЧЕСТВО ЗЕРНА ЯРОВОЙ ТРИТИКАЛЕ

Изучение накопления цинка в растениях является важным для получения полноценной сельскохозяйственной продукции. Наряду с тем, что 55 % пахотных и 52 % улучшенных сенокосных и пастбищных земель в Беларуси слабо обеспечены цинком, выявлено 179 тыс. га с избыточным содержанием подвижных форм этого металла.

По сравнению с ртутью, кадмием и свинцом цинк обладает меньшей фитотоксичностью, кроме того, он является очень важным микроэлементом. Однако, избыток цинка в почве приводит к дисбалансу элементов питания в

растениях и отрицательно влияет на синтез и функции многих биологически активных соединений - ферментов, витаминов, гормонов и др.. Попадая в организм человека в избыточных количествах цинк приводит к появлению раздражительности, ноющих болей в мышцах, тошноте, поражению легких, слизистой оболочки глаз, нарушению вкусовых ощущений [1,3].

Для наших исследований была выбрана дерново-подзолистая легкосуглинистая почва, подстилаемая с глубины 1 м моренным суглинком. В эксперименте участвовали различные по сельскохозяйственному назначению культуры: горохо-овсяная смесь, яровая пшеница, яровая тритикале, картофель. При закладке мелкоделяночного опыта были созданы различные уровни загрязнения почвы цинком (табл.1), медью, кадмием и свинцом. Общая площадь делянки в опыте была 1,44 м², учетная 1 м², повторность вариантов четырехкратная. В данной работе мы рассмотрим только результаты, полученные при возделывании яровой тритикале сорта Лана (норма высева семян 5 млн./га) на почвах загрязненных цинком [2,3]. Различные уровни загрязнения почвы цинком создавались путем его внесения в дозах 70, 100, 200, 300, 450 мг/кг почвы в виде соли ZnSO₄·7H₂O. Опыт с яровой тритикале проводился через два года после создания различных уровней загрязнения. Как следствие, содержание подвижных форм цинка в почве значительно снизилось, по сравнению с первоначальным, благодаря миграционной способности этого металла и его частичным выносом с урожаем предыдущей культуры.

В результате исследований были получены следующие данные. На первом и втором (8,99-35,5 мг/кг подвижного Zn в почве) уровнях загрязнения почвы наблюдалось некоторое увеличение урожайности и содержания в зерне белка по сравнению с незагрязненным фоном. Этот результат подтверждает, что цинк в небольших концентрациях является очень важным микроэлементом для растений. При дальнейшем увеличении загрязнения почвы цинком начало проявляться токсическое действие этого ТМ: урожайность и содержание белка значительно снижались. Так, на максимальном уровне загрязнения почвы цинком урожайность, по сравнению с фоном, снижалась на 16 %, а содержание белка в зерне - на 6%. Уже при содержании подвижного цинка в почве более 35,5 мг/кг невозможно было получить незагрязненную продукцию, а на максимальном уровне загрязнения накопление цинка в зерне в 1,8 раз превышало МДУ (50 мг/кг).

Высокий уровень загрязнения почвы цинком оказал негативное влияние на урожайность всех культур, изучаемых в опыте, однако, в разной степени. По результатам исследований мы расположили изучаемые в опыте культуры в следующие ряды:

- по накоплению цинка в растениях: картофель < яровая пшеница < яровая тритикале < горохо-овсяная смесь;

- по чувствительности к высоким концентрациям цинка в почве: гороховая смесь < картофель < яровая тритикале < яровая пшеница.

Как оказалось, и по способности накапливать цинк, и по чувствительности к этому элементу яровая тритикале заняла третье место среди изучаемых в опыте культур [4].

Одной из целей нашего эксперимента было изучение влияния различных уровней содержания цинка на качественные показатели сельскохозяйственной продукции. В частности, на аминокислотный состав белка зерна яровой тритикале, содержание клейковины, жира, клетчатки, общего азота, калия, кальция, фосфора. В результате исследований были получены следующие данные:

- загрязнение цинком на первых двух уровнях (до 35,5 мг/кг подвижной формы в почве) несколько улучшило показатели качества белка в зерне яровой тритикале, однако, при дальнейшем увеличении концентрации подвижного цинка в почве содержание аминокислот в зерне значительно снижалось;

- на максимальном уровне загрязнения почвы цинком (222,28 мг/кг подвижной формы) в зерне существенно снизилось содержание глутаминовой кислоты (на 32,3%), гистидина (на 22%), изолейцина (на 21%), фенилаланина (на 13,3%). Содержание пролина, аланина, валина, лейцина и тирозина уменьшилось в среднем на 10%, а аспарагиновой кислоты, аргинина, глицина, лизина – в среднем на 8%. На содержание треонина и серина высокие концентрации цинка в почве не оказали существенного влияния;

- на первом и втором уровнях загрязнения почвы цинком (до 35,5 мг/кг подвижной формы) наблюдалось некоторое увеличение содержания в зерне белка, клейковины, клетчатки, общего азота, кальция. Существенного влияния на содержание в зерне P_2O_5 , K_2O не наблюдалось. При дальнейшем увеличении загрязнения почвы цинком содержание клейковины, жира, клетчатки, общего азота, калия, кальция, фосфора снижалось на 7-10% по сравнению с незагрязненным фоном.

Фитотоксичность ТМ и устойчивость к ним растений зависят от многих условий. Кроме того, устойчивость растений к одному металлу, как правило, не распространяется на другие. В настоящее время уже есть целый ряд мер для снижения содержания ТМ в продукции, получаемой в процессе выращивания сельскохозяйственных культур. Тем не менее, одним из важнейших звеньев получения экологически безопасной продукции является нормирование ТМ в почвах сельскохозяйственного назначения.

Литература

1. Головатый С. Е. Тяжелые металлы в агроэкосистемах /С.Е. Головатый. – Минск: РУП «Институт почвоведения и агрохимии», 2002. – 239 с.

2. Каль М. Н. Приемы снижения накопления цинка и меди в растениях яровой тритикале на загрязненных этими элементами дерново-подзолистых легкосуглинистых почвах // Материалы 7-ой Международной научной конференции. – Варшава, 2000 г. – С.207-214.

3. Каль М.Н. Приемы снижения накопления тяжелых металлов в сельскохозяйственных культурах на загрязненных почвах / Каль М.Н., Цыганов А.Р., Вильдфлуш И.Р. // Информационный бюллетень №6(38). – Мн.:БЕЛНИЦ «Экология», 2002. -44с.

4. Шагитова М. Н. Влияние тяжелых металлов на жизнедеятельность растений/ М. Н. Шагитова //Управление питанием растений и почвенным плодородием: материалы Международной научно-практической конференции, посвященной 100-летию со дня рождения А. А. Каликинского, доктора сельскохозяйственных наук, профессора, заслуженного работника высшей школы БССР/Белорусская государственная сельскохозяйственная академия; ред. кол. И. Р. Вильдфлуш (отв. ред.) [и др.]. – Горки, 2016. – С. 143-145.

Секція 5. Комунікаційні зв'язки та інформаційні технології в агроменеджменті, підприємстві, торгівлі та біржовій діяльності

*Chornomord Ye.
student*

Simon Kuznets Kharkiv National University of economics

PROBLEMS AND TRENDS OF DEVELOPMENT OF INFORMATION TECHNOLOGIES IN BUSINESS

The 21st century is the era of economic dynamism, where every minute counts. Information technology drives innovation and innovation is the path to business success. Innovation in business has the same impact that steam had on the industrial revolution. If the purpose of business is to increase profits, then innovation is the way to make more profits, faster [1].

In fact, it's hard to imagine any business that has not benefited from the digital revolution. Even something as hands on as agriculture uses computers. Farmers use computers for production records, financial planning, research on technical issues, and procurement.

Nowadays the formula for business success is simple: drive innovation with information technology. So, the first thing startups in any industry try to figure out is how to make smart IT recruiting choices. Without a backbone of information technology, a business is not going to go far.

Consider the concept of information technology (IT), which implies the integration of the creation, storage, management and processing of information, including using computer technology. In particular, information technology currently goes hand in hand with computer technology. According to the definition of UNESCO, information technology is a set of interrelated scientific, technological, and engineering disciplines that study methods for the efficient organization of the work of people engaged in the processing and storage of information; interacting with people and industrial equipment, their practical applications, as well as social, economic and cultural problems associated with all this [2].

Nowadays, small and big business is actively flourishing, but modern business cannot exist without the IT industry. After all, these technologies greatly facilitate our lives and make some actions faster, more reliable and easier. In turn, there is a flip side to the coin. Information technologies in business have several problems when interacting with people and other enterprises [3]. Let's consider some of them.

Availability. Not every owner of a large and especially small business is able to afford any innovations related to information technology. For example, not every businessman can afford his own software, terminals, bank terminal, website of his own company, equipping his own office with the necessary equipment, arranging a conference room, computers, printers, cash registers and other useful equipment created thanks to the IT industry. Also, in order for the software at the enterprise to work properly, it must be constantly improved and monitored.

Reduced Operational Costs. Application of telecommunication systems in e-business provides the business with the opportunity to reduce its operational costs. For example, the use of automated machines reduces the costs set aside for wages and salaries because there is a reduced need for physical labor. Additionally, the use of the Internet for communication, such as email, saves the business from incurring phone, paper and postal charges.

Access to a Wider Market. Using telecommunication systems in e-business gives a business the opportunity to access a wider client market. In addition, the enterprise can design its marketing strategy to center on a certain locality in order to establish a strong local market [4].

Elimination of competitiveness between small and big business. Since it takes a lot of money to purchase your own website, terminal, software, equip an office, as well as to service this equipment, it will be difficult for small businesses to buy these technical progress tools on their own, which will significantly complicate the use of the services of this business. In this case, a big business, having all the innovations of the IT industry, will be able to attract a consumer and a partner by the simplicity of receiving services and reliability.

Harm from IT products to customers. In our century, information technology has not reached the required level for protecting human health. For example, the World Organization draws attention to the negative effects of electromagnetic radiation on people, which can lead to illness or disability. Such influence, for example, has popular Wi-Fi and cellular communications. Such technologies disrupt the natural rhythm of the heart, which can lead to cell DNA mutations, and then to cancer. It should be noted that this type of exposure is cumulative. The body constantly restores the violation of the biofield, but, in the end, its forces are exhausted and the person becomes ill.

Increasing unemployment. Equipping an enterprise with modern information technologies, people's jobs are being replaced, which leads to a shortage of jobs and an increase in unemployment in the country.

From the foregoing, it can be said that current technologies, despite their perfection, cannot ensure harmlessness in use, as well as their general accessibility to entrepreneurs.

Jean-Baptiste Say in 1803 said: «Demand creates supply.» This phrase helps to reflect the position of information technology trends in business [5]. Several trends stand out:

The growth of information creates the conditions for the development of information technology. With the development of technology and science, the volume of processed, stored and calculated information is growing, which serves as an incentive for the development of information technologies, which is successfully displayed on the ease of use of services of various companies.

Development of the quality of IT products. Science runs forward, which contributes to the improvement of the materials from which certain products of the IT industry are made. Also, thanks to science, the technology of the products themselves is being improved, for example, the risk for adverse effects on human health is gradually

being removed. This is a plus in order to improve your business to take care of the health of your customers.

The growing demand for IT-specialists in the labor market. Technology is moving forward, so there is growing demand for talented IT professionals who can strategically think, concentrate on business, and not just manage servers and storage devices.

Cybernetization of business. Companies are beginning to take care of the security of their company and their customers. Businessmen begin to bring their production to automatism, the need for workers, or human resources, is eliminated from work at some stages of the functioning of the enterprise.

Currently, information technology is in demand, but over time will demand more, so companies need to implement new IT solutions not only in the management of the business, but also in the development of quality products and services to keep their competitive position in the market.

Based on the foregoing, we can conclude that at the present stage IT market is attractive for investors, which is associated, first, with its rapid development, and secondly, with the constant introduction of new technologies in manufacturing, the public sector and our everyday life, thirdly, the fact that IT companies are the most expensive companies in the world.

Tying into the overall picture of the issues and trends of information technology, we can say that the modern world can no longer exist without information technology. And thanks to technology, the problems associated with the IT industry disappear. Today it is difficult to imagine without information technology, which fits snugly into all areas of our lives. Business development, promotion and implementation of various tangible and intangible bases depends on the implementation of information technologies. There are many software products to optimize business processes, increase control over the document flow, for maintaining internal documentation. Thanks to information technology it has become possible to exchange information at great distances and do business in different countries. Information technologies give the possibility of unlimited expansion of the business, automate the management process as a whole.

References

1. The Importance of Information Technology In Business Today. 2015. URL: <https://www.business2community.com/tech-gadgets/importance-information-technology-business-today-01393380>
2. Information technology: current status, role in business. 2019. URL: <http://khpi-iip.mipk.kharkiv.edu/library/itob/itob01.html>.
3. Grabaurov V. A. Information technology for managers. M.: Finance and Statistics, 2009.
4. What Are the Advantages of Information Technology in Business? 2019. URL: <https://smallbusiness.chron.com/advantages-information-technology-business-774.html>
5. Avdoshin S. M., Pesotskaya E. Yu. Business Informatization. Risk management: a textbook. M.: DMK Press, 2011.176 p.

Cui Lijuan

*PhD. student (management), Sumy National Agrarian University
Henan Institute of Science and Technology, Henan, China*

Viktoriia Medvid

*Doctor of Sciences (Economics), Sumy National Agrarian University,
Shen Jialong*

Professor in Pedagogy, Henan Institute of Science and Technology, Henan, China

THE IMPACT OF RURAL HUMAN RESOURCES DEVELOPMENT AND MANAGEMENT ON REGIONAL ECONOMIC DEVELOPMENT

The development of regional economy must first have a certain number of labor force. China is a large agricultural country, rural human resources are very rich, can provide sufficient labor force for the development of rural economy. However, the development of regional economy also depends on the quality of labor force. Only this can the population advantage be transformed into a human capital advantage. Otherwise, it can only be used as a potential advantage, and even as a burden to restrain economic and social development. Therefore, the development and management of rural human resources plays a very important role in the process of economic development in rural areas.

First, the development and management of rural human resources is conducive to promoting the sustainable development of the regional economy. Chinese scholar Wang Xiaolu's estimate of human capital's contribution to economic growth is 11.2 %, Cai Fang and Wang Meiyan's is 28 %, Yang Jianfang and Gong Liutang's is 13.8 % [1]. Although scholars' calculations are inconsistent, they all show that human capital has a strong role in promoting economic development. Second, the development and management of rural human resources is the need to promote agricultural industrialization. Agricultural industrialization puts forward higher requirements on the overall quality of rural laborers and the talent structure in the market environment. In the chain of agricultural industrialization, there are many subjects involved. There are product producers and processors, as well as product transporters and sellers, etc. For any type of subject, it should have a high comprehensive ability. And the development and management of human resources help to improve the comprehensive quality of farmers, help to form a good talent structure, and promote the development of agricultural industrialization. Third, the development and management of rural human resources is conducive to the promotion and application of science and technology. Previously, China's agricultural science and technology level was relatively backward. In 2013, the contribution rate of agricultural science and technology to agricultural economic growth was only 30% to 40% [2], and by 2019, the contribution rate of agricultural science and technology to food security reached 60%. All these progress mainly depend on China's gradually increasing the cultivation of agricultural science and technology talents in recent years.

References

1. Yang Shengli, Wang Weirong, Wang Yilin. Research on coordination and

influencing factors between human capital level and economic development level, population and society, September 2018.

2. Zhang Junru, Yu Ling. Analysis of the Impact of Human Resources Development on China's Rural Sustainable Development, Economic Forum, April 2013.

Kompaniets L.
Associate Professor of Business Communication Chair
Zaporizhzhia National University

MAIN DIRECTIONS OF E-AGRICULTURE IN UKRAINE

ICTs have been a significant contributor to growth and socio-economic development in business sectors, countries and regions where they are well adopted and integrated. The large adoption and integration of ICTs has reduced information and transaction costs, improved service delivery, created new jobs, generated new revenue streams and saved resources.

The information needs of farmers will only increase as they have to make more and more complex decisions on how to use their land, what crops to produce and how, in which markets to buy inputs and sell their products. Their decisions, which also include choices on how to finance their business and reduce the risk they face, impact the livelihoods of their families and society. Information and Communication Technology (ICT) is defined by the World Bank as «... any device, tool, or application that permits the exchange or collection of data through interaction or transmission». It «includes anything ranging from radio to satellite imagery to mobile phones or electronic money transfers» [1]. The application of ICTs in agriculture is often referred to as e-agriculture.

E-agriculture is a newly emerging field that is receiving increasing attention from governments, agribusiness industry, and the agriculture community worldwide. Over the past decade, the world has witnessed major growth and expansion of e-agriculture projects. The rise of e-agriculture has led to increased focus on the need to fully understand its impact on rural development. Global institutions such as the Food and Agriculture Organization (FAO), World Summit for Information Society (WSIS), and the World Bank have identified the development of e-agriculture as a key priority [2].

Ukraine is considered one of the leaders in Eastern Europe by number of IT employees. We have about 90,000 such specialists. This sector is developing dynamically, and another active sector of the Ukrainian economy is agrarian. It would be very wise to combine the two most promising sectors of Ukraine: agriculture and IT. Digitization means the transition of the information field to digital technologies. The global trend is «Industry 4.0» – a phase of economy digitization, with big data analytics and modern space technology playing a major role.

The use of geoinformation technologies in agriculture today is possible at both regional and national levels for vertical (between different levels of management) and horizontal (between farms or single-level organizations) coordination of actions. The

most famous and effective providers of this service in the world are the following companies: Cropio (USA/Germany), eLeaf (Netherlands), PrecisionAgriculture (Australia), Astrim-Geo (France), MapExpert (Ukraine).

It's worth noting the main directions of e-agriculture:

1. Development of precision farming systems using technologies of global navigation satellite systems and Earth remote sensing systems.
2. Unmanned technologies.
3. Systems of remote accounting and control of logistics values.
4. Data mining and scenario modeling.
5. Agroscouting which involves the use of mobile applications to monitor the state of land use within a specific field.

At present, Ukrainian IT specialists work as part of international corporations to develop unmanned tractors, geospatial data processing services, and rapid decision making systems. Movement in the direction of «DigitalFarming» (systems of agricultural production management, based on IT achievements) has already been started.

In Ukraine an inventory of agricultural land is carried out through land use digitization. It is one of the constituent elements of accounting of the property of an agricultural enterprise, through which the control and verification of the presence and condition of land plots are carried out to ensure the accuracy of accounting data and financial statements.

It is also possible to determine the density of soil, its humidity, which is one of the main factors for obtaining stable crops. We can add to the list agricultural hydrology that is observations on the hydrological characteristics of the land (groundwater level, fixing the temperature in adjacent reservoirs, measuring the volume of water in rivers and lakes), agricultural meteorology – monitoring the temperature and air humidity, atmospheric pressure, soil temperature, and the intensity of solar radiation.

Precision farming is now a comprehensive high-tech agricultural production management system that includes Global Positioning Technology (GPS), Geographic Information Systems (GIS), YieldMonitor technologies, VariableRate Technology and Technology of ground remote sensing, and control of technical means as well.

Ukraine has laid the foundation for the National Spatial Data Infrastructure, and a digital topographic database will appear for the first time. It will be created with the help of aerial photography. The digital topographic database will be of great practical importance for irrigation of lands, their effective inventory.

The monitoring of land-use efficiency is facilitated by international programs operating in Ukraine. Thus, the World Bank, with the financial support of the EU, has launched a pilot project on satellite monitoring of agricultural land use in Ukraine. It is being implemented by EOS. Based on space monitoring data, it analyzed the vegetation of the earth's surface, which made it possible to create a map of crops, determine the exact boundaries of the fields. Also, the Ministry of Economic Development, Trade and Agriculture of Ukraine presented the project «Open Land». The main purpose of the project is to ensure transparency and traceability of land

relations, as well as to provide information on landowners, the value of sales and lease agreements, and the concentration of land in one hand.

The main tool of the named project is a geo-portal, where the results of data processing of remote sensing of lands of Ukraine are collected and a public cadastral map is connected.

On the obtained map of the geo-portal you can see the boundaries of the sites, whether they are cultivated or not, what crops are growing there, what is the moisture of the soil, what is the vegetation index of the crops at the time of shooting and so on. Geo-portal helps with the problem of unregistered land that is used but not taxed.

The growing use of e-agriculture has begun to play an important role in global agriculture. The global significance of e-agriculture which stands for «digital» agriculture is being felt through its diverse influences on agribusiness development. The benefits from e-agriculture are derived from high value agricultural chains, productivity gains, global market access, e-agriculture services, efficient decision making. It should be noted that e-agriculture continues to draw up and has not yet reached full maturity.

References

1. Information and Communication Technology (ICT) in Agriculture. A report to the G20 Agricultural Deputies prepared by Food and Agriculture Organization of the United Nations (FAO) with inputs from International Food Policy Research Institute (IFPRI) Organization of Economic Cooperation and Development (OECD). Food and Agriculture Organization of the United Nations. Rome, 2017. 57 p.

2. Global e-Agriculture and Rural Development: E-Value Creation, Implementation Challenges, and Future Directions. URL: <https://www.igi-global.com/chapter/global-agriculture-rural-development/72262?camid=4v1> (дата звернення 11.01.2020)

3. Діджиталізація у сфері земельних відносин. URL: <https://agropolit.com/blog/350-didjitalizatsiya-u-sferi-zemelnih-vidnosin> (дата звернення 10.01.2020)

Kyrylieva Liudmila O.,

PhD (Economics), Associate Professor,

Associate Professor of the Department of Accounting, Audit and Taxation,

Kharkiv State University of Food Technology and Trade

Shekhovtsova Dariia D.,

PhD (Economics),

Associate Professor of the Department of Economic Cybernetics and Management of

Economic Security,

Kharkiv National University of Radioelectronics

THE INFORMATION TECHNOLOGIES OF MANAGERIAL COST ACCOUNTING IN THE TRADE ENTERPRISES MANAGEMENT SYSTEM

The modern way of economic space transformation in which trade enterprises are located is being noted by the growing role of information in the management of

each enterprise economical activity with the view of coordinating its economic processes and making decisions on tactical and strategic development. The process of managerial accounting organizing at the trading companies should be directly related to the high technology of information processing which will provide efficient collection, storage, processing, distribution of accounting and analytical information about costs in the network of internal users and the preparation of managerial reports on the condition of effective system of data security creation.

There is a tendency in the software market to increase the usage of integrated information and communication systems for enterprise management became known as «ERP-systems». «ERP-systems» is the organizational strategy for the integration of production and transactions human resources management, financial management and asset management, focused on sustained balancing and optimization of enterprise resources through a specialized integrated application software package that provides a common data and process model for all business segments» [1]. The powerful system of Enterprise Resource Planning (ERP-system) is SAP (germ. Systeme, Anwendungen, Produkte in der Datenverarbeitung – Systems, Application Modules and Products in the field of data processing). SAP ERP provides global planning for enterprise resource requirements using specialized management of transactions flows. ERP type software packages (including SAP ERP) include separate systems for the back office managing (different management systems: production, finance, staff, sales, material flows).

The components of ERP SAP R/3 that accompany accounting and managerial accounting are Finance and Management Accounting and Reporting modules respectively. The difference between the modules is that the accounting is holding at different levels. In the module «Finance» is at the level of the balance sheet of a legal entity, and in the module «Management Accounting and Reporting» is at the level of controlling objects. This is explained by the difference between the nature of managerial and financial accounting.

The SAP system provides a large number of methods for costs recalculating. Some indirect costs can be assigned to cost carriers and converted into direct costs (the integration of indirect costs controlling in the SAP system allows minimizing the input of actual data and reducing the amount of planning works). There is delimitation for costs with alternative valuation and costs not presented in external accounting.

The cost accounting in managerial informational systems of trade enterprises is carried out with the help of such software complexes as: «Galaxy», «BEST-PRO», «Parus-accounting», «1C: Enterprise» (version 8.2).

Thus in the context of cost managerial accounting, «BEST-PRO» is directed into performing managerial functions by drawing up budgets, comparing planned and actual indicators, implementing a wide range of analytical procedures for analysis of activities and decision-making; «Parus-accounting» is directed into the Chart of accounts using for the managerial accounting and analytical costs accounting organization; «1C: Enterprise» (version 8.2)» is directed into the performing managerial functions by creating a work Chart of accounts based on the classic Chart of accounts and subsidiary account, budgeting. The last two software products offer

enterprise management, including costs, using cloud-based technologies (Cloud Computing) in accounting. The nature of «cloud technologies» using means that the all information about enterprises activity is reposing on a "virtual server" and accumulating on it in accordance with the activities of all units of the enterprise [2].

It makes most sense to keep managerial accounting in a socially oriented market economy with the use of modern "cloud technologies", for which it is necessary to have access to the Internet, a computer-information device (computer or other modern gadget), a browser, a service provision provider, intellectual ability and ability to work with applications for data processing (Java applications, Web 2.0 applications). The use of "cloud technologies" in accounting is associated with risks in the form of possible attacks - on the control system (which leads to blocking the work of virtual-created objects); on the main functional element of "cloud technologies" "hypervisor" (due to unauthorized access to memory and resources of virtual-created objects), to a computer system with the intention of blocking information (DDOS-attacks).

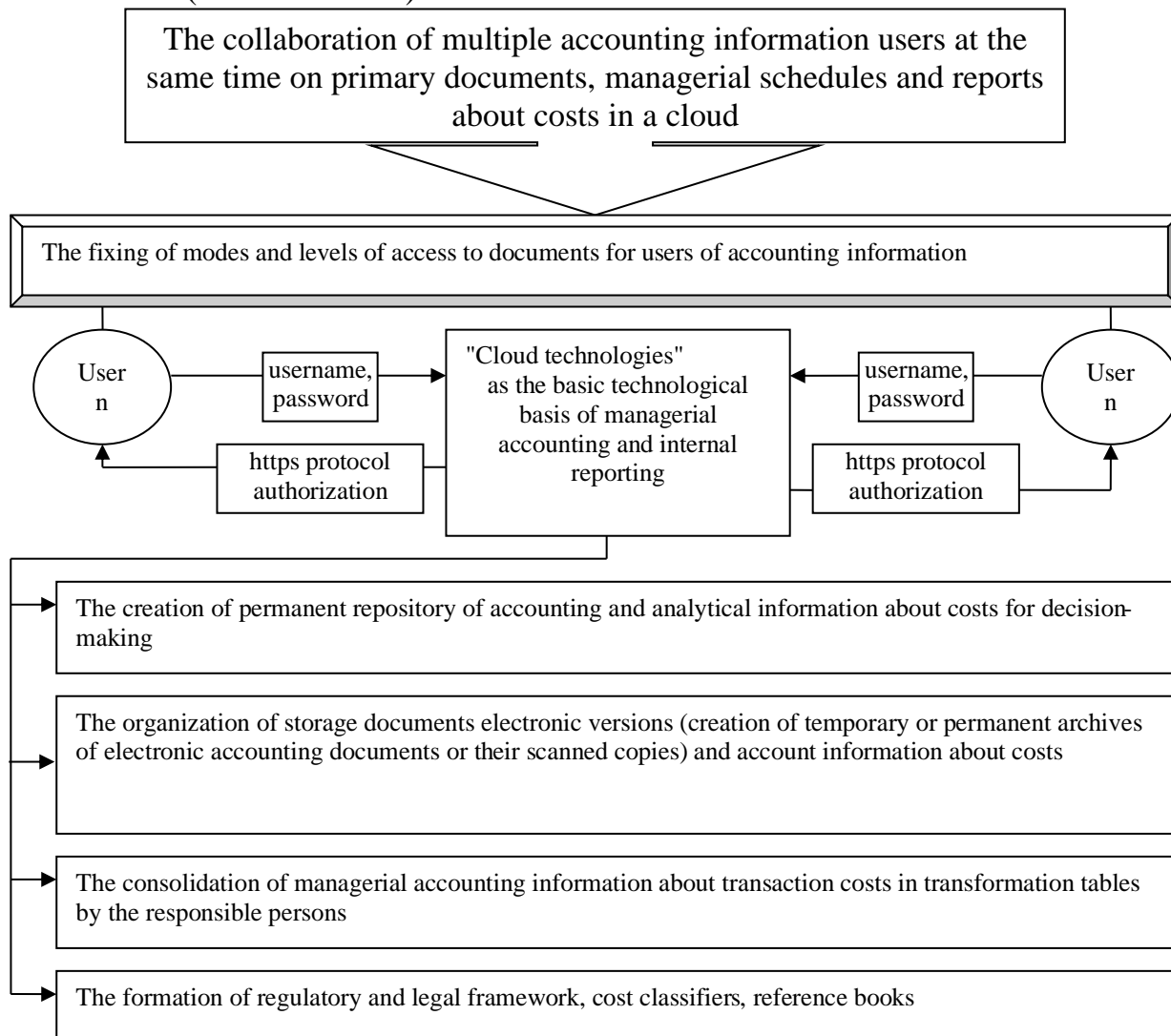

Fig. 1 Features of cloud computing-technology in the managerial costs accounting of trade enterprises organizing

The disadvantages of using "cloud technologies" include the dependence of "customer services" from their provider, the likelihood of lack of access to the server and the risks of unauthorized access in the process of data transmission. The creating an account information resource using "cloud technologies", the significance of which in variable business conditions is considered as an effective mechanism for efficient cost management and the trading enterprise as a whole, can be done using data processing models: Infrastructure as a Service (IaaS - infrastructure as a service), Software as a Service (SaaS - software as a service), Platform as a Service (PaaS - platform as a service). The realization of "cloud technologies" functions in the managerial costs accounting organizing is shown in Fig. 1.

The use of "cloud technologies" in the managerial accounting organizing will allow to receive transparent, prompt and timely information about costs according to the requirements of the management system and to exchange data. Precisely this innovation in the managerial accounting organizing of trade enterprises will solve the current problem of insufficient volume of disk space for documents and files storage in the process of electronic document circulation.

References

1. Enterprise Resource Planning (ERP), IT Glossary. Defining the it industry, available at: <http://www.gartner.com/it-glossary/enterprise-resource-planning-erp/>
2. Drozd, I. K., Vdovichenko, V. O. (2013), "Informational technologies as a factor of accounting processes improvement" [Informatsiyi tekhnolohiyi yak faktor udoskonalennya oblikovykh protsesiv], *Nezalezhnyy auditor*, № 4. – pp. 2–11.

*Shavkun Iryna,
Doctor of Philosophy, Professor, Dean of the Faculty of Management,
Zaporizhzhia National University
Dybuchinska Yana,
PhD in Philology, associate professor, Head of the Chair of Business
Communication, Zaporizhzhia National University*

SOCIAL RESPONSIBILITY AS INFORMATIONAL PRETEXT FOR ORGANIZATIONAL COMMUNICATION

Communication as a special mode of activity is based on interpersonal relationships between people in the course of their interaction. It allows to facilitate mutual adaptation of people's behavior and exchange aimed at providing cooperative mutual assistance and making joint activities possible [2]. Knowledge has become the main source of competitiveness in the context of the company strategy. Intellectual capital is viewed as the main organization asset, and its value can be several times higher than that of tangible assets. There has appeared the concept of consumer capital as the value of the organization relationship with its partners and customers. All this enhances the role of the organization communication in the modern world.

On the one hand communication ensures the effective functioning of all socio-economic institutions, and on the other hand, it may be regarded as an innovative institution itself. The organizational potential of communication is revealed in the functional dependence of the state of socio-economic systems of the quality (and

intensity) of communication networks as a combination of structure and dynamics [8]. The market success of an organization proceeds from achieving mutual understanding with target groups, generalizing and structuring the knowledge and experience of employees in a single information environment, as well as ensuring free circulation of information at the formal and informal levels.

The European framework for Corporate Social Responsibility states that it is «...a concept whereby companies integrate social and environmental concerns in their business operations and in their interaction with their stakeholders on a voluntary basis. Being socially responsible means not only fulfilling legal expectations, but also going beyond compliance and investing «more» into human capital, the environment and the relations with stakeholders» [4].

According to Philip Kotler CSR is a commitment to improving the well-being of the community through discretionary business practices and contributions to the betterment of the individual or the community at the expense of resource corporations. In his opinion some types of CSR can be attributed simultaneously to internal and external communications. In particular, a community volunteering initiative supports and encourages employees, retail partners, and/or franchise members to volunteer their time to support local community organizations and causes. Volunteer efforts may include employees volunteering their expertise, talents, ideas, and/or physical labor. Corporate support may involve providing paid time off from work, matching services to help employees find opportunities of interest, recognition for service, and organizing teams to support specific causes the corporation has targeted [6].

Modern CSR communication discourse covers a wide range of issues and concepts from message content and communication channels to the specific factors that influence the effectiveness of CSR communication between the company and its stakeholders [1; 4-7]. Notwithstanding their diversity it has become common knowledge that «...corporate social responsibility communication is a very delicate matter. While stakeholders claim they want to know about the good deeds of the companies they interact with, they can easily become leery of extrinsic motives when companies promote their CSR efforts. Corporate social responsibility communication can have a backlash effect if stakeholders become suspicious and perceive predominantly extrinsic motives in companies' social initiatives. Hence a key challenge of CSR communication is to overcome stakeholder skepticism and to generate favorable CSR attributions» [3].

Organizational communications constitute a comprehensive, multi-level system that encompasses both the organization itself and its elements, as well as its external environment (employees, shareholders, stakeholders, suppliers, customers, state authorities, nongovernmental organizations etc.). The developed internal communications of any organization favorably affect its image of a reliable partner, manufacturer, supplier, employer. External communication providing the information exchange between the organization and its external environment is of greatest impact on the organization's work and its results. The company gains credibility and trust of the society, customers, suppliers and employees due to sponsorship and corporate charity, participation in environmental programs of the state, region, municipalities,

interaction with the local community, the willingness of the corporation to participate in crisis situations, and the release of quality products.

Communications are hard to overestimate in relieving tension among stakeholders, inspiring them with optimism, and supporting the necessary psychological mood. Implying the mentioned it is advisable for companies to involve partners from the state and industry, the media and reputable bloggers, and opinion leaders in various fields. By influencing the quantity and quality of information received by stakeholders through various channels, teaming up with other market players for information and outreach, a company can gain a reputation of a reliable, authoritative source of information in a situation of economic chaos, as well as increase self-confidence and improve image.

The current stage of the agricultural sector development in Ukraine is characterized by dynamic growth of the influence of large agribusiness - agricultural holdings that are being formed as a result of agricultural production increasing concentration and intensifying integration processes. The activities of such highly integrated, corporate agro-industrial structures in some cases adversely affect the socio-economic development of rural areas in which they rent land. As consequences of high intensification of agricultural production there may occur aggravation of socio-economic problems, social tension growth in the village due to job cuts and growth of rural unemployment [9].

In these conditions, there is an urgent need to intensify the social orientation of their functioning by increasing the social responsibility of large producers to the local population, the rural community, the society, and the state. The above mentioned amplifies the role of the system of the organization external communications as an instrument to provide corporate social responsibility (CSR) along with public relations (PR), investor relations (IR) and government relations (GR). The latter in particular implies state regulation strengthening of the processes of global corporatization of agricultural production that requires the regulation of agriculture excessive capitalization.

Though the deployment of the institution of large agribusiness social responsibility is in progress in Ukraine now, CSR is undoubtedly reckoned as a standard of the company's activities. Its lack can be perceived negatively by the society or, at least, the company is sure to lose to its competitors which prefer to make CSR part of their strategy. Implementing effective campaigns within the framework of social responsibility makes it possible for the company to enhance the corporate image brand, increase attractiveness for both potential and existing staff and investors and financial analysts.

The information flows generated by the company is no longer the only source of knowledge about the activities of the corporation. Consumers, suppliers, business partners, non-profit organizations, politicians and others acquire more and more opportunities to influence the company due to a wide access to a variety of information sources. Hence the goal of organizational communications is to build harmonious relations with all groups of stakeholders based on the principles of openness, transparency and mutual interest.

The attributes of organizational communications as an instrument of CSR management is determined by such main tasks as enhancing the organization reputation, incorporating into the social environment, strengthening cooperation and supporting changes, applying the results of creative activities aimed at developing and promoting new competitive types of products, technologies, forms and methods of management.

References

1. Bortree, D.S. (2014). The State of CSR Communication Research: A Summary and Future Direction. *Public Relations Journal*, 8(3). Available online: <http://www.prsa.org/Intelligence/PRJournal/Vol8/No3/>
2. Cornelissen J. Corporate Communications. Theory and Practice [Электронный ресурс] / J. Cornelissen. - Режим доступа: http://s3.amazonaws.com/academia.edu.documents/41060850/Corporate_Communications_Theory_and_Practice.pdf
3. Du S., Bhattacharya C.B., Sen S. Maximizing Business Returns to Corporate Social Responsibility: The Role of CSR Communication. *International Journal of Management Reviews*. 2010, 12, 8–19 https://www.academia.edu/31227763/Maximizing_Business_Returns_to_Corporate_Social_Responsibility_CSR_The_Role_of_CSR_Communication
4. Green Paper Promoting a European framework for Corporate Social Responsibility, Brussels, 18, 7, 2001, <https://eur-lex.europa.eu/LexUriServ/LexUriServ.do?uri=COM:2001:0366:FIN:EN:PDF> Kotler, Ph., Lee, N., *Corporate Social Responsibility: Doing the Most Good for Your Company and Your Cause*, Wiley; 1 edition, 2004 https://archive.org/stream/KotlerLeeCorporateSocialResponsibility/Kotler+%26+Lee+++Corporate+Social+Responsibility_djvu.txt
5. Zhonghua Zhao, Fanchen Meng, Yin He, Zhouyang Gu. The Influence of Corporate Social Responsibility on Competitive Advantage with Multiple Mediations from Social Capital and Dynamic Capabilities Sustainability 2019, 11(1), 218; <https://doi.org/10.3390/su11010218>
6. Kotler Ph., Lee N. *Corporate Social Responsibility – Doing the Most Good for Your Company and Your Cause*. New Jersey: John Wiley and Sons, 2005 https://archive.org/stream/KotlerLeeCorporateSocialResponsibility/Kotler+%26+Lee+++Corporate+Social+Responsibility_djvu.txt
7. Lindgreen, A. and Swaen, V. (2009), “Corporate social responsibility”, *International Journal of Management Reviews*, Vol. 12, No. 1, pp. 1-7. (ISSN 1460-8545) <https://orca.cf.ac.uk/55309/1/Article%2053.pdf>
8. Бганцев В.В. Организационный потенциал диалогических коммуникаций. *Бизнес. Общество. Власть*. 2011. № 6. С. 85.2 <https://www.hse.ru/data/2011/05/23/1213982370/008.pdf>
9. Махсма М. Б. Социальная ответственность крупного агробизнеса в контексте обеспечения сельского развития в Украине. *Стратегии бизнеса*. № 3 (47) 2018. С. 15 – 17 <https://www.strategybusiness.ru/jour/article/view/416>

INFORMATION AND COMMUNICATION: TYPES, METHODS AND FIELDS OF APPLICATION

Currently, the information economy is booming active development of communication and information technologies, which also actively influence the change of organizational devices of company management systems. With the advent of global Internet networks traditional economic models of doing business are changing: transformations of companies become alignment of activities, as well as increased flexibility. Enterprise is becoming more capital-intensive, high-tech products are used more often, in greater degree it determines the state of both the economy and society as a whole.

Nevertheless in the information economy information crisis can be observed, the negative consequence of which is considered informational "hunger", which, in turn, is negatively reflected on the development of information resources of the company. Today the industry is information technology, services, etc. takes dominant position - this is the main reason for the transformation economics into information, since information is the main production resource that is together with energy, materials, finance. The main factor in the transformation of the economy into information is the development of communication and information technology in all its spheres.

Also a key point for introducing modern methods doing business is the security of the company, since it is inseparable from troubleshooting information security communication (literally means "shared by all" or "common"). In practice, communication is a process of exchanging information and ideas between two or more people, which leads to mutual understanding.

The goals of communications are:

- Providing an effective exchange of information between objects and subjects of management;
- Modernization of interpersonal relationships in the exchange process information;
- Formation of separate information channels with the aim of exchange of information, coordination of actions and tasks between employees separately and between divisions of the company;
- Control and improvement of information flows.

Separate types of communications are:

- Organizational or interpersonal based on oral communication;
- Based on a written exchange of information.

In turn, interpersonal communications can be:

- Formal. Such communications can be carried out through the formal channels of the company and determined company policy, its rules and job descriptions;

- Informal. It occurs according to the personal relationship system established by the company between employees and do not follow the general rules of the company.

Formal communications in the organization are divided into:

- Vertical. Information can be moved from one hierarchy level to another level;
- Horizontal. Such communications occur between divisions of the company and are designed to coordinate their activities.

Among the vertical communications we can distinguish:

- Upstream communications. Company information moves with lower levels to higher (transmitted from bottom to top);
- Downstream communications, reverse to upstream and carried out from top to bottom. This type of communication is directly associated with company management and employee control.

Interpersonal communication can be divided into verbal (in other words, verbal) and non-verbal.

Verbal (speech, language means) are fixed assets communications. The most important professional quality of a specialist in marketing and manager is the ability to give basic information clearly and concisely.

Non-verbal (non-linguistic) means of communication are considered features of the appearance of the speaker, changes in the position of his body, gestures etc. Non-verbal and verbal forms of communication do not exclude interactions. Most often, appeals combine not only words, but also facial expressions, gestures, etc. Communication tasks can only be solved in the process of communication interactions, i.e. in the process of exchanging information.

Communication styles are the ways in which a person makes various kinds of interactions with other people. At present time there are so many different styles that are used in interpersonal communications. There are also quite a few approaches to the definitions of these styles. Understanding styles helps determine how to behave in a particular situation and what it can be expected in behavior associated with any style.

The field of IT technology is engaged in the formation, development and consumption of information systems. Practical experience, the latest software tools software and communications, information technology that are based on rational use of modern achievements in the computer field and other high technology, can solve any problems of effective development information process in order to reduce material costs of resources, energy, labor and time in all areas of life of modern society and each person separately. All information technology interacts with each other and often enters the field of social processes, industrial production, management and services.

The main features of modern IT technologies:

- Information transfers through practically unlimited distances due to digital technology;
- Widespread use of computer saving and providing information in any form necessary;
- Organization of digital data exchanges standard algorithms.

IT technology has covered all the resources that are needed for information management, particularly in computers, networks and software that is necessary for the search, formation, processing, storage and transmission of information. Modern information technologies can be grouped as follows:

- Standardization;
- Organizational and methodological support;
- Communication tools;
- Technical means.

Communication management is managing interactions between people who in turn control the means of communication in the process of communication itself. Communications provide the implementation of the following complex functions: planning, organization, accounting, motivation and control. Communication process in management is a complex of influences on means of communication and employees who carry out this process using these tools. In this case, the person acts as the subject of management, and communication and its means are an object. This complex is based on carrying out all management functions as at each level of the company separately, and in a market economy as a whole. Thus, the continuous growth of information for company to interact in any market economics requires continuous improvement of information technology. The convergence of communication processes and information technology has led to the emergence of a new concept in the market network - information and communication technology.

The emergence of new information and communication technologies indirectly and directly affects all economic processes. Specialists predict a fundamental change in the labor market in the country, and the quality indicators of a new level of enterprise management determine globalization, acceleration and decentralization.

References

1. Abudi, G. (2012). Effective communications for complex projects. Retrieved on August 9, 2013 from <http://www.ginaabudi.com/effective-communications-for-complex-projects/>.
2. Arredondo, L. (2000). Communicating effectively. Madison, WI: CWL Publishing Enterprises. 3-123.
3. Brislin, R. (2008). Working with cultural differences. Westport, CT: Praeger Publishers.
4. van Den Hooff, B., Groot, J., & De Jonge, S. (2005). Situational influences on the use of communication technologies: A meta-analysis and exploratory study. *Journal of Business Communication*, 42(4), 4-27.
5. Miranda, S. M., & Saunders, C. S. (2013). The social construction of meaning: An alternative perspective on information sharing. *Information Systems Research*, 14, 87-106

Shmelkova G.M
PhD in Pedagogics
Associate professor of Business Communication
Zaporizhzhya national university

THE ROLE AND THE PLACE OF INFORMATION AND COMMUNICATION TECHNOLOGIES IN ENTERPRISE MANAGEMENT

The impact of the information economy on the management system enterprises is expressed primarily in sharply increased information flow and the need to make management decisions accelerated in a competitive environment. The improvement management technology is closely related to the formation, implementation and the use of controls, which are a complex instrumental, organizational and methodological activities. Information and communication technologies are the means that provide significant management increasing information resources in major forms of management activities of the enterprise, such as: strategic planning, marketing, product and service quality, management, crisis management, financial accounting etc.

In this case the change is not just about volumes, shapes, and locations of information, but also its content due to the transformation of functions and tasks of organizational management in modern economy. The main management task is to increase the efficiency of management systems through the competence of company managers, increasing speed making strategic decisions, confidence in implementation of non-standard management processes. In terms of informational economics the role of information and communication technologies increases significantly. Being called an element of infrastructure, information and communication technologies become the main means of conducting electronic business. In traditional models of information activities information and communication technologies are infrastructure, together with administrative support (legal services, staff), financial accounting etc.

The basis of the process of creating and improving the system information and communication technology management organization are the relationship of the object and the subject. The management object is information and communications technology system which is used to meet external and internal needs in informational services given the changing factors of internal and external environment of the organization. Management subject is the system management of the organization represented by the president of the company (executive directors) for information resources, in other words, information manager. Management object is needed to be analyzed in a certain aspect, which has mandatory application of the methodological approach for theoretical cognition of the system as a whole. The methodological approach is called the method visions of reality through the prism of scientific categories, which can be presented as a set of scientific methods. Modern science widely uses such approaches as:

- Systems approach. This approach is based on scientific category "system";
- Informational approach. This approach is based on category "information";
- Strategic approach. This approach is based on category "strategy";

- A proactive approach. This approach is based on categories of "activity";
- Probabilistic-statistical approach. This approach is based on scientific category "opportunity";
- The cybernetic approach. This approach is based on category "feedback";
- Descriptive and normative approach. This approach is based on category "normative".

The object of reality, which is taken in one aspect, forms the subject of study. Specialists applying methodological approach, reveal significant and hidden patterns that are peculiar to a certain subject. In the case where one is applied, methodological approach and consideration of the object is carried out in one aspect, private research results arise. Otherwise, the object is considered multifaceted. So, there are generalizing research results.

The formation and implementation of information and communication technology should be based on object-oriented strategic, informational and system approaches. Usually in literature an information approach to determine information flows considers, object-oriented and systemic with the goal of formation of a system of information and communication technologies.

A systematic approach is the direction of the methodology of social practice and scientific knowledge, which is based on the study of the object as a system. Key concepts include:

- A system is a set of elements that are in interaction with each other, forming a certain unity and integrity;
- An element is the limit of separation of the system in terms of the set goal and solving a specific problem;
- Structure is a combination of system elements and relationships between them; such relationship simultaneously characterizes the statics (structure) and the dynamics (functioning) of the system;
- A condition is a set of the most important properties by which the system is endowed at a certain point in time;
- Behavior is the ability of a system to transform from state to state;
- The external environment is a set of elements that are not included in system, however a change in their states implies a change in behavior the whole system;
- A model is a description of a system that displays some group of system properties;
- Equilibrium is the ability of a system to maintain state in the course of any time in the absence of disturbing external influences;
- Sustainability is the ability to return to a state equilibrium after its removal from there under the influence of disturbing external factors;
- A goal is an ideal commitment that allows the team organizations identify real opportunities and prospects that ensure the timely conclusion of a certain stage on the way to perfect aspirations.

It is worth considering the patterns of information and communication technology systems. Among them, experts single out such patterns like:

1. Continuity. This pattern manifests itself in the system of information and communication technologies when new integrated qualities that are not inherent in

the components, are formative. The properties of an information and communication technologies system are not a sum, but directly depend on the properties of each part and each element.

2. Integrity. These are called systemic and system-forming factors, the most important of which are inconsistency and heterogeneity of system elements. For example, speed and amount of information conversion.

3. Communication. The system of information and communication technologies is not isolated, a great many communication channels connect it with the external environment, which is a complex education, heterogeneous and containing a higher system, which sets limits and requirements for it.

4. Hierarchy. The hierarchy of systems is expressed at each level of the hierarchy information and communication technology systems. Thereby at each level, new system properties are formed that are not displayed as the sum of the properties of system elements. It is important to note that integration of some elements into the subsystem of information and communication technologies leads to the formation of a system new properties and the destruction of parts of the previous ones, and to the acquisition each element of new properties that it lacks before combining.

5. Equifinality. With the help of this pattern the extreme capabilities of a system of information and communication technologies of a certain class are characterized. This definition was introduced by L. Von Bertalanffy. In his opinion, equifinality is the ability of systems completely determined by the original conditions, to achieve a state regardless of time. This pattern is manifested when the system of information and communication technologies reaches a certain level of complexity.

6. Historicity. Information and communication system technology is historical, because time is an indispensable characteristic system. The basis of this pattern is internal contradictions between the components of the system of information and communication technologies. When forming such an information and communication technologies system it is necessary to provide both ways of forming an information and communication technologies system, so and methods of development, and, if necessary, and destruction.

7. The law of necessary diversity. This law was first formulated by U.R. Ashby with the goal of creating an information and communications technology system that will be able to provide information services, process of incoming information in organization that have a certain variety. It is necessary for the information and communication technologies system to be even more diverse than solved problems. With the application of the law, it becomes possible to obtain various recommendations for the modernization of both the information and communication technologies system and the system organization management.

8. The pattern of potential effectiveness and the feasibility of an information and communications technology system. Studying the relationship between the complexities of the structure of the information and communication technologies system and the complexity of its behavior allows to get quantitative indicators limit laws for the following qualities of the system: controllability, noise immunity,

reliability, etc. Based on these laws quantification of thresholds becomes possible reachability information and communications technology systems with point of view of any quality. By combining qualities, they become viability margins available and potential the effectiveness of information and communication technologies.

9. The pattern of targeting. In this pattern a number of processes of structuring and justification of goals for the system of information and communication technologies is identified. At the same time, the goal may arise on the basis of internal and external contradictions, as well as between internal factors that existed earlier and arose again in the process of self-movement of integrity.

The tasks that can be solved using a systematic approach can include: the choice of ideal algorithms for the functioning of the information and communication technologies system; selection of the ideal information and communication technologies structure; environmental impact accounting; maintaining interactions between elements and subsystems; establishing the overall structure of the information and communication technologies system.

References

1. Скиба О.П. Наукові комунікації в інформаційну епоху / О.П. Скиба // Вісник НАУ. – 2012. – № 1(15). – С.40-43.
2. Соснін О.В. Комунікативна парадигма суспільного розвитку : навч. посіб. / О.В. Соснін, А.М. Михненко, Л.В. Литвинова. – К. : НАДУ, 2011. – 220 с.
3. Шарков Ф.І. Коммунікологія: основи теорії комунікації: Підручник. – М.: Видавничоторгова корпорація «Дашков і К», 2010. – 592 с.

Yudina Olga
PhD in Pedagogical Sciences, Associate Professor
Business Communication Department
Zaporizhzhia National University

INFORMATION TECHNOLOGIES AND BUSINESS COMMUNICATION IN TRAINING OF QUALIFIED ENTREPRENEURS

Information process moved from the stage of formation and development to the exponential growth of all items: accumulation and increase. Analytical solutions, knowledge management systems and artificial intelligence comprise modern trend of focusing information industries efforts. Communication-related issues are the most frequent problems faced by the managers and entrepreneurs. The viability and dynamic stability of a complex social system depends on its capability for innovation and adaptation. The mechanisms for achieving innovation and adaptability will depend increasingly on effective international cooperation and negotiations, based on reliability, sufficiency and confidence in communication.

International economic relations are an information system in the information society. This is one of the social facets that defines its operation and development because information and information technology is one of the decisive factors in the growth of labor productivity and competitiveness of firms, national economies,

regional groups, multinational corporations. Nowadays, in the era of globalization, the education system correlates with new global economic requirements. They are the result of problems the society has to face: increasing changeability and uncertainty and deepening different social and economic risks [1]. In those circumstances, training of qualified entrepreneurs depends on the ability to quickly adapt to rapidly changing processes and synthesis of long trends.

Entrepreneurship can be treated as part of a larger system, or as an object and process in itself, to achieve specific economic, or other aims. An entrepreneurship *per se* can be studied from various points of view, as an exercise in communication, decision making, conflict management, or dispute resolution. As part of a system, an entrepreneurship can be studied and understood in terms of the characteristics and functioning of a complex system. These and other approaches are best considered as complementary rather than contradictory, as elucidating different and important aspects, which yields a more coherent and accurate representation of management and entrepreneurship.

At the outset we must address the factor of the human resource element in communications. Speaking, writing, listening are fundamental attributes of good communications. The objectives are to create and maintain the parity between reality and one's perception of reality [2]. Programs and policies are ineffectual if members of the whole team do not know about them and why they exist. If they are not told or misunderstood, the individual interpretation of the project can be wrong and the performance objectives are jeopardized. Overcoming these human problems requires a tactical plan designed to assure the free flow of information and data throughout the organization. The rapid pace of technological change has had and will continue to have a critical impact on the development and stability of international and national systems. Therefore, negotiations processes and the resultant agreements should contain sufficient flexibility to deal not only with actual and imminent disputes, but also with technological and other changes and surprise, and must therefore be not only reactive but also anticipatory. It is known, that aspects of communications management are developing corporate communication strategies, and managing the flow of information, including online communication [3].

Interactive techniques and problem-based learning are the active methods of training for business communication and an effective way to constant stimulation of future entrepreneurs. By working through a combination of learning strategies to discover the nature of a problem, understanding the viewpoints involved, the participants learn to analyze, synthesize, and evaluate information, as well as to apply that information appropriate to a given context. The problem-based training emphasizes critical thinking skills, understanding, learning how to learn, and working cooperatively with others.

An increasingly important task is to investigate and develop more effective business communications support systems, including the use of computer systems and models, to enhance the efficiency and effectiveness of the processes and outcomes of an entrepreneurship. Knowledge bases, expert systems, and simulations are some of the key aims of these research activities. Information technologies facilitate training for business communication due to fast access and it makes training and learning more

convenient and effective. Training the business communication with the help of information technologies eases grasping and increasing the knowledge for the future entrepreneurs. Nonetheless, electronic educational technology, also called e-learning, has become an important part of society today, comprising an extensive array of digitization approaches, components and delivery methods [4].

The training of management and entrepreneurship can be enhanced by the use of computer aids and negotiations support systems, e.g. for dynamic simulations and for knowledge bases and databases in connection with the storage, management, and retrieval of information. Research and researchers, as well as practitioners and the experience they bring, should be integral parts of the training process.

Multimedia training and technologies include numerous types of media that deliver text, audio, images, animation, and streaming video, and includes technology applications and processes, computer-based learning, and web-based learning. Information and communication systems, whether free-standing or based on either local networks or the Internet in networked learning, underlie many e-learning processes [5]. The Internet opens a great variety of authentic literature, texts, sites, video and audio materials. Through the use of the Internet social services, word processors, multimedia, hypermedia and drill and practice programs the future entrepreneurs can meet their specific needs and participate in collaborative projects that promote communication throughout the global community.

The use of information technologies as a tool for professional training of the future entrepreneurs is gaining more and more attention as educators become aware of its ability to generate both independent and collaborative learning settings in which the participants can acquire and practice business communications. Nowadays the following services are implemented in training process: Blog, Social networking, Wiki, Bookmarks, Web-quest, Podcast, Twitter, Skype, Google Docs, Google Maps, You Tube, Conversational arenas, etc [4]. In general they positively affect building professional competence in the process of independent work.

The use of virtual resources and web-based authentic materials promotes efficient organization of a professionally training process, allows meeting personally important educational and cognitive needs of future specialists with different levels of management knowledge and skills acquired. Electronic or online simulations are different from role-plays because the activities undertaken in a simulation are real and not just acting. The tools for electronic simulations can be plain e-mails, mobile phone SMS, chart boards etc. The advantage of electronic simulation is the possibility of having participants from different countries.

Thus, the web-based information, reference sources, business communications are good opportunities for manager and entrepreneurs development and training, the use of which enables the interactive character of most virtual training facilities, which intensifies the learning process, expands learning environment, facilitates the access to information sources, grant additional opportunities to intensify and individualize the training process, increase motivation in learning and developing professional communication skills.

References

1. An Introduction to International Economic Relations (2014), Edited by Yuriy Kozak, Temur Shengelia, Tbilisi : Publishing House „ Universal“, (in English).
2. The Open University Business School (2019), “Communication Management Overview” [Online], available at: <https://www.greycampus.com/opencampus/project-management-professional/communication-management> (Accessed 28 December 2019).
3. The free encyclopedia “Wikipedia” (2019), “Communications management” [Online], available at: https://en.wikipedia.org/wiki/Communications_management (Accessed 28 December 2019).
4. Yudina O. (2018), “Optimisation of the Process of Professional Training the Future Managers for Business Communication in a Foreign Language”, *Management and Entrepreneurship: Trends of Development. Electronic Scientific Journal*. 2018. [Online], Issue 2 (04), available at: <http://www.management-journal.org.ua>. (Accessed 20 December 2019).
5. Lawrence, T. (2010), “ICTs for Modern Educational and Instructional Advancement: New Approaches to Teaching”, NY: Hershey, New York, USA.

Брагіна Д. В.

студентка факультету менеджмент
Запорізький національний університет

Онищенко О. А.

к.н.держ.упр., доцент
Запорізький національний університет

ІННОВАЦІЇ ТЕХНОЛОГІЇ ТА КОНЦЕПЦІЇ СУЧАСНОГО АГРОМЕНЕДЖМЕНТУ

Сучасний стан економічного розвитку характеризується активним впровадженням інноваційних технологій в усі сфери життєдіяльності суспільства, зокрема й до агробізнесу. Кожного року з'являються нові технічні агрегати, до робочих процесів залучається набагато менше людських ресурсів, все більша частина роботи здійснюється автоматичними пристроями.

Інноваційні технології працюють з інформаційним середовищем. Їх головне завдання – збір та аналіз даних, моніторинг різних процесів. В агропромисловому комплексі активно застосовується цей метод. За допомогою смарт-технологій відстежують роботу великої техніки, контролюють обробку ґрунту, посадку і збір врожаю, внесення добрив.

Система SMART – у перекладі з англійської «розумний» (Specific, Measurable, Achievable, Relevant, Time bound) являє собою грамотну постановку цілей та оптимальний шлях їх реалізації. Саме з таким формулювання ця система застосовується у сфері менеджменту. В агросфері вона застосовується з наступними цілями:

1. Для збору й аналізу інформації (GNSS, GIS, RS, Web, Big Data, Yield monitoring, Soil-test

2. Для управління і прийняття рішень (Crop-, Land-, Livestock-management).

3. Для виконання прийнятих рішень (Variable Rate Technology).

За останні 4 роки розвиток розумних технологій значно пришвидшився. Багато проектів успішно використовуються в роботі українських господарств. В першу чергу це системи комплексного управління технікою. Приклад найбільших з них:

1. Системний облік палива. Більшість компаній втрачають кошти, ресурси через те, що недоцільно використовують паливо, наявність крадіжок або невикористанням техніки. Внаслідок цього почали активно застосовувати системи, які контролюють використання палива, що набагато зменшує ризик збитків.

2. Облік виконаних робіт. Цей фактор є дуже важливим в агробізнесі. Згідно з дослідженнями, в більшості випадків, проблемні ділянки на полях виникають через людський фактор. Причини можуть бути різними, це і перевищення швидкісного режиму, і порушення технічних норм оператором, і багато іншого. Тому встановлення такої системи допоможе контролювати швидкість виконання завдань, виявляти будь-які порушення та проводити аналіз виконаної роботи.

3. Точне землеробство. Така система допомагає значно підвищити врожайність, заощадити ресурси. Проте повинна існувати певна послідовність виконання завдань. Спочатку налаштовують техніку та обладнання, потім формують аналітичні дані, а на заключному етапі відбувається підбір грамотних і кваліфікованих робітників або навчання вже наявних.

В Україні щорічно проводяться форуми ІТ-технологій в агропромисловому секторі, де всі компанії представляють свої розробки та винаходи, як в готовому вигляді, так і на рівні проекту (табл.1):

Таблиця 1

Інноваційні ідеї та смарт-технології в аграрному бізнесі

	Смарт-технологія	Зміст та цілі
1	АЕРО	Система, яка вмiє виявляти шкiдників. Вона робить цифровий зiмoк з повітря за допомогою ультрафіолетового діапазону.
2	Crop Care	Це база, яка постійно оновлює різноманітні засоби для боротьби зі шкiдниками. Достатньо ввести свої культури та GPS-данні поля й буде здійснено підбір найкращих препаратів.
3	Agro Guard	Система, яка охороняє стовпи, обладнаних інфрачервоними датчиками. Якщо відбувається будь-яке порушення, то власник отримує повідомлення на телефон.
4	DrT-Tech	Система, яка допомагає систематизувати всі дані та впорядкувати їх належним чином.
5	HerdGrow	Суть полягає в автоматичному складанні раціону для тварин, орієнтуючись на данні з їх паспортів.
6	Fractal	За допомогою цієї програми можна автоматизувати робочі процеси, що набагато

		спростить діяльність керівників. Цими даними можна скористатися за допомогою смартфона просто завантаживши їх.
7	AgromaxEffect	Програма, яка аналізує, досліджує та вивчає культури, а потім на основі отриманих знань здійснює моделювання майбутнього урожаю.
8	Koleso	Інтернет-магазин, де фермери можуть запропонувати в оренду свої агрегати, а інші можуть її орендувати.
9	Торгівельний бот	Програма, яка здійснює пошук вихідних угод, пропозицій для компанії, що допомагає зекономити час та енергію.

Джерело: складено за [1]

Деякі з цих технологій досі знаходяться на стадії розвитку або тестування. Просування інноваційних технологій залежить від участі клієнтів у цих процесах. Наприклад, саме завдяки AgroHub і Radar Tech впровадження нових проєктів значно пришвидшилося, що дало поштовх до їх негайного використання.

Впровадження інноваційних методів сприяє активному розвитку компаній, стимулює діяльність працівників та забезпечує стабільне існування. Без них організація може опинитися на стадії занепаду, а потім і взагалі припинити своє існування.

Щодо агропромислового комплексу, то застосування сучасних технологій в цій сфері відбувається не так швидко. Оскільки, щоб перевірити їхню актуальність, переконатися у якості роботи та проаналізувати вплив на агробізнес потрібен деякий час. На сучасному етапі розвитку такі інноваційні технології застосовують у своїй діяльності лише висококваліфіковані, розвинуті та великі компанії, проте тенденція освоєння сучасних ІТ-технологій помітна й серед невеликих господарств.

Література

1. Смарт-технології в агроменеджменті (2019). Український клуб аграрного бізнесу. *Агрокебети*. URL: <https://agrokebety.com/smart-tehnologii-v-agro-menedgmente-ua> (дата звернення: 25.11.2019)
2. Smart-технології стануть ближчими до українських аграріїв (2018). Інформаційно-аналітична газета «Агробізнес Сьогодні». URL: <http://agro-business.com.ua/agrobusiness/item/9393-smarttekhnohii-stanut-blyzhchymy-do-ukrainskykh-ahrariiiv.html> (дата звернення: 28.11.2019).

Васильєва К. С.
студентка
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана», м. Київ

Осипова О.І
к.е.н., доцент
ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана», м. Київ

ТЕХНОЛОГІЯ БЛОКЧЕЙНУ ТА ЇЇ ВИКОРИСТАННЯ В АГРАРНІЙ СФЕРІ

В кінці минулого століття народилася ідея про створення технології, яка б зберігала інформацію та документи у криптографічно фіксованому та систематизованому ланцюжку блоків. Близько 2008 року ця технологія набула надзвичайної популярності [1]. Декілька років тому технологія сягнула неймовірної популярності, коли на її основі створили нову криптовалюту – біткоїн. Так була створена та поширена технологія блокчейну.

В проекті Закону України «Про обіг криптовалюти в Україні» приводиться наступне визначення: «система блокчейн – децентралізований публічний реєстр усіх проведених криптовалютних транзакцій, які були проведені суб'єктом криптовалютних операцій»[2].

Тож як працює технологія блокчейну з точки зору фінансів? Можемо скласти наступний алгоритм:

- 1) користувач А надсилає гроші онлайн користувачу В;
- 2) збереження інформації про транзакцію реалізується у вигляді «блоків»;
- 3) інформація про транзакцію надсилається кожному з учасників системи блокчейн;
- 4) учасники системи підтверджують транзакцію;
- 5) підтвердження транзакції додається в загальний «ланцюжок блоків»;
- 6) гроші надсилаються від користувача А користувачеві В [3].

Вся інформація, що зберігається в блоках, не може бути видаленою або зміненою. Ця особливість забезпечує легкість та високу швидкість доступу учасників до інформаційного «ланцюжка». Більш того, ця система гарантує високу надійність інформації та запобігає поширенню неправдивих даних, які могли б виникнути чи то з технічної несправності, чи то зі злого наміру.

Тож, дана технологія є дійсно надійною та спроможною до захисту даних, додатково гарантуючи їх доступність та прозорість. Блокчейн може значно понизити витрати та мінімізувати час, необхідний з метою отримання даних для подальшого вирішення проблеми та усунення несправності.

На економічному рівні технологія блокчейну ліквідує всі супутні ризики і витрати, пов'язані з проведенням транзакцій через посередників (торговельно-інформаційні системи, брокери, біржові посередники).

Кандидат економічних наук Ющенко Н.Л. систематизує всі приведені вище особливості та недоліки системи блокчейну. Серед основних особливостей він виділяє:

- відсутність центру. Рівноправність і розгалуженість системи робить її злам і пошкодження практично неможливим. Кожен окремий учасник є незалежним сервером;
- відкритість. Відомості про операції, укладені угоди і контракти зберігаються у вільному доступі. Проте змінити їх неможливо – тільки переглянуть. Дані про учасників – закриті. Кожен користувач блокчейну має унікальний ключ (комплект криптографічних записів, що упереджує можливість підміни інформації та ризик хакерської атаки), який слугує гарантією надійності системи;
- необмеженість ланцюга блоків. Теоретично ланцюг може доповнюватися нескінченно;
- ефективність та надійність. Ланцюг записує лише транзакції, що пройшли перевірку, і гарантує захист від збоїв.

Професор виділяє наступні недоліки блокчейну:

- кожна операція безповоротна, тому якщо транзакція пройшла навіть помилково, змінити і повернути її неможливо;
- якщо більше половини потужностей будуть належати одному пристрою, цілісність ланцюга порушується;
- відсутність законодавчого регулювання роботи блокчейну;
- блокчейн передбачає застосування потужної обчислювальної техніки, що збільшує витрати на переобладнання і відсікає значну кількість потенційних користувачів[4].

Говорячи конкретно про аграрну сферу з точки зору блокчейну, то дана технологія може вплинути наступним чином:

1. Прозорий спосіб поставок продуктів зберігатиме людям - здоров'я, а виробникам – гроші. Споживачі матимуть змогу дізнатися про походження товарів та сплачуватимуть більшу ціну, знаючи всі деталі. Наразі підтвердження якості продукції гарантується сертифікатом, але він може потенційно бути придбаний корупційним шляхом. Технологія блокчейну збереже дані від спроб змінення або видалення/додавання. Покупці матимуть реальну інформацію про те, що вони споживають.

2. Страхування для бізнесу. Так як інформація не підлягає зміні, то можна застерегти себе від обману зі сторони партнера. Неможливо вказати завищений рівень збитків, занижений рівень цін або провести інші махінації. Єдине вразливе місце – доброчесність компанії, що вносить до «ланцюжка» цю інформацію.

3. Допомога малим виробництвам та фермерським ділянкам у залученні інвестицій. Для даної операції використовується токени – одиниці виміру, що існують лише в світі криптовалют та виконують роль цінних паперів. Цей метод фінансування нагадує звичайний колективний збір коштів в Інтернеті –

краундфаундинг. Наразі такий спосіб залучення інвестицій є непопулярним, адже тільки недавно був зароджений.

4. Смарт-контракти гарантують виконання обов'язків контрагентами. Одна з головних проблем фермерів – перша поставка товару і очікування на його сплату. Проблему багатомісячного очікування сплати коштів можуть вирішити смарт-карти, які містять договори купівлі-продажу у вигляді коду. Після того, як замовник відправив на смарт-карту, фермер висилає свій товар та лише після підтвердження його отримання замовником отримує надіслані кошти.

5. Земельний блокчейн-аукціон підвищить довіру до продажу землі. Блокчейн не дозволить третім особам змінювати дані, що є поширеною практикою під час проведення торгів.

6. Продаж активів на біржі дозволяє застрахувати себе від критичних змін цін. Світові біржі наразі починають впроваджувати технологію блокчейну у своє функціонування. Наприклад, такий цінний папір як ф'ючерс – контракт на купівлю товару в майбутньому за теперішньою ціною – може ґрунтуватися на даній технології, адже зафіксує поточні дані і відтворить в майбутньому. Таким чином, фермер отримує договірні кошти, а покупець буде застрахованим від зростання цін[5].

Як висновок, можемо зазначити, що система блокчейну наразі перебуває лише на етапі свого початкового розвитку та ще не досягла піку своєї популярності. Зважаючи на всі її переваги, особливості та недоліки, можна передбачити надзвичайне поширення цієї системи, що базується на її надійності, прозорості та зручності.

Література

1. Андреева Е. Блокчейн-технология: история появления [Електронний ресурс] / Елена Андреева // LoginCasino. – 2019. – Режим доступу до ресурсу: <https://logincasino.com/article/istoriya-blokchein-tehnologii38248.html>.

2. Проект Закону України "Про обіг криптовалюти в Україні" [Електронний ресурс] // Верховна Рада України. – 2017. – Режим доступу до ресурсу:

<http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc34?id=&pf3511=62684&pf35401=435750>.<http://nbuv.gov.ua>.

3. Блокчейн [Електронний ресурс] // TADVISER. – 2019. – Режим доступу до ресурсу:

[http://www.tadviser.ru/index.php/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%8C%D1%8F:%D0%91%D0%BB%D0%BE%D0%BA%D1%87%D0%B5%D0%B9%D0%BD_\(Blockchain\)#cite_note-qw-1](http://www.tadviser.ru/index.php/%D0%A1%D1%82%D0%B0%D1%82%D1%8C%D1%8F:%D0%91%D0%BB%D0%BE%D0%BA%D1%87%D0%B5%D0%B9%D0%BD_(Blockchain)#cite_note-qw-1).

4. Ющенко Н. Л. Розвиток блокчейн-технологій в Україні та світі [Електронний ресурс] / Н. Л. Ющенко // Економіка і суспільство. – 2018. – Режим доступу до ресурсу: http://economyandsociety.in.ua/journal/19_ukr/40.pdf.

5. Рутицька В. Блокчейн плюс сільське господарство: як зміниться життя споживача і бізнесу [Електронний ресурс] / Владислада Рутицька //

Вишневська Ю.В.

к.ю.н., доцент

Київський кооперативний інститут бізнесу та права

СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ КОМУНІКАЦІЙНИХ ЗВ'ЯЗКИ НА ПІДПРИЄМСТВІ В КОНТЕКСТІ ІНФОРМАЦІЙНИХ ВІДНОСИН

Сутність та природа комунікаційних зв'язків на підприємстві розглядається з різних позицій: маркетингу, менеджменту, логістики, лінгвістики тощо. При цьому питання, комунікаційних зв'язків на підприємстві, як соціально-правового явища, досліджено не в достатній мірі.

Комунікаційні зв'язки на підприємстві складаючи окрему групу відносин (процесів, зв'язків) безпосередньо належать до інформаційно-правових відносин, виступають як соціально-правове явище, а отже є предметом правового регулювання.

Згідно енциклопедичного словника, «комунікація» (латинське *communicatio*, від *communico* – «роблю загальним, зв'язую, спілкуюся») - 1) шлях повідомлення, зв'язок одного місця з іншим; 2) спілкування, передача інформації від людини до людини - специфічна форма взаємодії людей у процесах їхньої пізнавально-трудової діяльності, що здійснюється головним чином за допомогою мови (рідше за допомогою інших знакових систем) [3].

Слід зазначити, що інформація — це об'єкт багатофункціональний. Інформація створюється й застосовується в усіх сферах діяльності, не оминаючи підприємницьку, і забезпечує виконання багатоманітних функцій і завдань, залучаючи найрізноманітніші суб'єкти — органи державної влади, органи місцевого самоврядування, фізичні і юридичні особи, інші соціальні утворення.

Закон України «Про інформацію» від 02.10.1992 р. розуміє інформацію як «документовані або публічно оголошені відомості про події та явища, що відбуваються у суспільстві, державі та навколишньому природному середовищі». Крім того, під інформацією слід розуміти і створювані в процесі інтелектуальної діяльності відомості (дані) про навколишній світ і процеси, що в ньому відбуваються або відомості про стан справ [1, с. 347].

Поняття «комунікація» це - обмін інформацією в процесі діяльності, спілкування, і шляхи сполучення. Ефективність комунікацій в організації часто визначає якість рішень і їхньої реалізації [2, с. 67].

Комунікативний зв'язок є багатогранним складним процесом, який забезпечує функціонування інформаційно-правових відносин, одночасно виступаючи сполучним елементом таких відносин.

Таким чином, інформаційна комунікація — це процес двостороннього обміну ідеями та інформацією, який веде до взаємного розуміння. Якщо не

досягається взаєморозуміння, то комунікація не відбулася. У процесі комунікації інформація передається від одного суб'єкта іншому. Суб'єктами можуть виступати окремі особи, групи або навіть цілі організації. У підприємницькій діяльності використовуються різні засоби, види і форми комунікації. Обмін інформацією пронизує всі управлінські функції, тому комунікації розглядаються як сполучний процес у організації управління на підприємстві [1, с. 348].

Для визначення сутності соціально-правового явища «комунікативних зв'язків на підприємстві» необхідно визначити структурну складову та взаємозв'язок елементів, які складають інформаційно-правовідносини.

Інформаційні відносини в контексті комунікаційних зв'язків на підприємстві мають загально визнані юридичною теорією складові: суб'єкт, об'єкт, зміст. Для зручності інформаційні відносини в контексті комунікаційних зв'язків на підприємстві, пропонуємо називати (комунікативний зв'язок). Отже, суб'єктами комунікативних зв'язків можуть бути – індивідуальні та колективні особи: установи, організації, підприємства (різної форми власності) та фізичні особи;

об'єктом комунікативних зв'язків є інформація (вид та правовий режим якої залежить від багатьох чинників). Саме вона становить зміст комунікації і саме з приводу неї суб'єкти вступають у правовідносини. Обмін інформацією пронизує всі управлінські функції, тому комунікаційні зв'язки розглядається, як сполучний процес інформаційних відносин;

змістом комунікативних зв'язків є безпосередні права та обов'язки суб'єктів по відношенню до об'єкта комунікативного зв'язку. Правовий статус суб'єктів (обсяг прав та обов'язків) визначається нормами цивільного, адміністративного, трудового, господарського та корпоративного права, а також нормами локальних актів підприємства.

При здійсненні підприємницької діяльності для реалізації основних цілей та завдань підприємства, безпосередньо в процесі комунікативних зв'язків використовуються різні засоби, види і форми комунікації.

Комунікативні зв'язки на підприємстві можуть бути: зовнішні (публічні та приватні) та внутрішні. Ті комунікаційні зв'язки які виходять за організаційно-структурні межі підприємства можна віднести до «зовнішніх комунікацій». Так, між представниками публічної адміністрації та уповноваженими посадовими особами підприємства відбуваються комунікаційні зв'язки з приводу управління, регулювання, контролю та координації підприємства – це зовнішньо-публічні комунікаційні зв'язки. Із публічною адміністрацією підприємство взаємодіє, надаючи звіти про фінанси, відповіді на запити від органів публічної адміністрації тощо. Даний вид інформаційних відносин комунікаційного зв'язку буде регулюватися нормами адміністративного права, та іншими суміжними галузями публічного права.

Зовнішньо-приватні комунікаційні зв'язки, такі відносини які складаються між підприємством та іншими суб'єктами приватного права. Наприклад, комунікаційні зв'язки підприємства з контрагентами з приводу надання послуг/ поставки товару, шляхом укладання договірних відносин.

Встановлення правового зв'язку між приватними суб'єктами комунікації та здійснення соціальних комунікаційних зв'язків у правовому полі є завданням цивільно-правового регулювання. З наявними і потенційними споживачами організації спілкуються за допомогою реклами та інших програм просування товарів на ринок. В даному випадку так регулювання може здійснюватись, як і цивільним законодавством так і спеціальними законами. Закон України «Про рекламу», Закон України «Про захист прав споживачів» тощо.

Внутрішні комунікативні зв'язки на підприємстві можна поділити на: вертикальні (низхідні та висхідні) та горизонтальні. Коли ми говоримо про внутрішні комунікативні зв'язки, то обов'язково проектуємо їх в системі ієрархічних організаційних процесів на підприємстві. Так «внутрішньо - вертикальні комунікаційні зв'язки» такі, що відходять від керівника і спускаються «вниз» до замісників, далі начальників департаментів та відділів у вигляді наказів, планів, розпоряджень тощо. Також «внутрішньо - вертикальні комунікаційні зв'язки», від підлеглого працівника до керівника, так звані низхідного характеру, які проявляються у звітах та інших результатах працівників на поставлені задачі керівника. Також існують «внутрішньо-горизонтальні комунікаційні зв'язки між співробітниками, які належать до однієї ланки організаційної ієрархії підприємства.

Такі комунікативні зв'язки, регулюються нормами корпоративного права та окремими нормами права різних галузей права, також і нормами локального законодавства (посадові інструкції, установчі документи тощо).

Отже, можна стверджувати, що комунікаційні зв'язки, як соціально-правове явище, є частиною інформаційних відносин і є предметом правового регулювання різних галузей права.

Література

1. Борисова А.О. Інформаційні комунікації як об'єкт правового регулювання С. 347-349 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу:http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/10053/9_%D0%91%D0%BE%D1%80%D0%B8%D1%81%D0%BE%D0%B2%D0%B0_347-349.pdf?sequence=1&isAllowed=y
2. Шавкун І.Г. Ділова комунікація: сутність та типологізація. (м. Запоріжжя) Гуманітарний вісник ЗДІА випуск 38, 2009 С. 67
3. Почепцов Г.Г. Теория коммуникации. - М.: Смартбук, 2008. – 656 с.
4. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <https://www.youtube.com/watch?v=BaqVpVrgivQ>

Вязова Р.В.

канд. філос. наук, доцент

Запорізький національний університет

ОРГАНІЗАЦІЯ КОМУНІКАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ НА ПІДПРИЄМСТВІ

Актуальність концептуального осмислення комунікації, як особливого соціокультурного феномену, має велике значення в сучасних умовах, оскільки

процес глобалізації посилює потребу в діалозі між державами та народами. В даній ситуації найбільш різноманітними стають точки «перехрещення» культурних полів. Глобалізація, як фактор цивілізаційного розвитку спирається на інший рівень розвитку інформаційних технологій, які відкривають нові можливості для комунікації. Формується принципово новий соціокультурний простір, в якому людина має доступ до всіх часів та просторів одночасно. Даний фактор обумовлює універсалізацію та уніфікацію комунікативного простору впливаючи на сприйняття загальних культурних кодів, символів та цінностей, які забезпечують участь індивіда в глобальній комунікації.

В умовах розвитку ринкових відносин першочерговим завданням є вдосконалення механізмів управління підприємством, які забезпечують його ефективне функціонування. Одним із шляхів вирішення проблем на підприємстві є використання комунікаційних процесів як інструменту впливу на внутрішнє та зовнішнє середовище підприємства. Створення ефективних комунікацій як усередині, так і поза організацією досягається за допомогою добре організованого комунікаційного процесу.

Комунікація – це завжди взаємодія, взаємовідносини двох сторін, це своєрідне мистецтво, де є свої правила, особливості, знати які потрібно кожній людині для оптимізації своєї діяльності. Процес активної взаємодії людей передбачає взаємовплив та взаєморозуміння, яке виступає як передумова для здійснення згоди й інтеграції. За Ю. Хабермасом, будь-яка комунікація за своєю природою нормативна і виходить з визнання кожного з учасників акту спілкування за особу, гідну поваги [1, с. 45-53].

Комунікація може здійснюватися на рівнях: когнітивному (мета комунікації з цієї точки зору полягає в тому, що відбувається «обмін повідомленнями про певний стан речей або прирощування знання про певну реальність»), сугестивному (де головним є «постановка цілей та підцілей»), а також експресивному (мета – «вираження ставлення суб'єкта до теми») [1].

Комунікаційний процес – це процес обміну інформацією між двома або більше людьми. Його мета – забезпечити передачу і розуміння інформації, що є предметом обміну. Якщо взаємне розуміння не досягається, то комунікація не відбулася [2].

Для того щоб краще уявити процес комунікації на підприємстві розглянемо основні його стадії. Так, Цуруль О.А. виділяє у процесі обміну інформацією на підприємстві чотири базові елементи: відправник – особа, яка генерує ідею або збирає і передає інформацію; повідомлення – інформація, закодована за допомогою символів; канал – засіб передавання інформації; одержувач – особа, якій призначена інформація і яка її готова сприйняти [3]. При обміні інформацією завдання відправника й одержувача полягає у тому, щоб скласти повідомлення та використати канал зв'язку для його передачі так, щоб обидві сторони зрозуміли і поділили вихідну ідею. Це складно, тому що кожний етап є одночасно місцем, де її зміст може бути переключено або повністю втрачено [3, с. 102].

В теорії менеджменту виділяють основні етапи комунікаційного процесу: народження ідеї, кодування та вибір каналу, передача інформації,

декодування, зворотний зв'язок. Саме зворотний зв'язок дозволяє позбутися певних шумів. Мовою теорії передачі інформації шумом називають те, що створює зміст. Шумом може бути мова (у вербальному (усному) і невербальному оформленні), різниця в організаційному статусі між керівником і підлеглими. Зменшення шуму може досягатися багатьма способами. Одним з них є збільшення надмірності, тобто повторення повідомлення або якоїсь його частини.

Процес обміну інформацією в організаціях умовно можна розділити на дві категорії: планована, або формальна передача інформації і непланована, або неформальна, передача інформації. В кожній організації існує певна офіційна структура за допомогою якої відомості передаються за призначенням. Але ця офіційна їх передача доповнюється великою кількістю інформації, передача якої відбувається від бажання і навіть нетерпіння працівників поділитися нею один з одним навіть тоді, коли це офіційно не дозволено або навіть заборонено.

Певні шуми присутні завжди, тому на кожному етапі процесу обміну інформацією відбуваються деякі зміни її змісту. Високий рівень шуму безумовно призведе до помітної втрати змісту та може повністю заблокувати спробу встановлення інформаційного обміну. Менеджер, який не налагодить зворотній зв'язок щодо отримання інформації виявить, що ефективність його управлінських дій різко зменшилася.

Для ефективної організації комунікаційного процесу потрібно враховувати таке поняття як «викривлення повідомлень». Зміст повідомлень може спотворюватися, коли інформація в організації рухається вгору та вниз. Саме повідомлення спотворюється часто через труднощі в спілкуванні. Наприклад, коли керівник не згоден з повідомленням відбувається свідоме викривлення інформації. Тому, керівник змінює ситуацію таким чином, щоб зміна змісту відбулася в його інтересах.

Проблема обміну повідомленнями може виникнути унаслідок фільтрації. Проблема фільтрації інформації на підприємстві є дуже важливою, оскільки інформація повинна бути направлена саме в той відділ або тій особі, яка її потребує.

Для того, щоб інформація якнайшвидше потрапила до певного відділу, різноманітні відомості спрощуються та об'єднуються. Такий механізм спрощення інформації є дуже дієвим, оскільки відбір може стати причиною непопадання важливої інформації до іншого сектору організації.

Інформація, яка направляється вгору, тобто до керівника викривляється через різні статуси рівнів організації. Так як керівник має вищий статус, йому направляється позитивна інформація. Це призводить до того, що підлеглий може не повідомити керівника про існуючу проблему в організації.

Саме підлеглі бажають отримати схвалення від керівника, тому йому надається інформація, яка його задовольнить.

Іншою причиною, яка заважає підлеглим передавати інформацію вгору є страх перед покаранням і почуття безкорисності цієї справи.

Таким чином, підводячи підсумки, слід зазначити, що процес комунікацій достатньо складний та багатогранний. Знання всіх видів комунікацій має

важливе значення для маркетологів, менеджерів та керівників підприємства для вдосконалення ефективного обміну інформацією в управлінні підприємством та організації його діяльності.

Література

1. Хабермас Ю. Когда мы должны быть толерантными? О конкуренции видений мира, ценностей и теорий // Социологические исследования. – 2006. – № 1. С. 45–53.
2. Мескон М.Х. Основы менеджмента. – М.: Дело, 2004. 800 с.
3. Цуруль О.А. Менеджмент у державних організаціях: навчальний посібник. – К.: КНЕУ, 2002. 142 с.

Голубишко В.О.
студентка факультету менеджмент
Запорізький національний університет
Онищенко О. А.
к.н.держ.упр., доцент
Запорізький національний університет

АГРАРНИЙ РИНОК У СФЕРІ ЕЛЕКТРОННОГО БІЗНЕСУ

Актуальність впровадження дистанційного бізнесу на аграрний ринок зумовлена тим, що головним рушійним чинником постіндустріальної економіки є електронна комерція, якій приділяється найбільша увага. Мережа Інтернет не була раніше поширена серед сільськогосподарських товаровиробників, що зумовлювало їх неконкурентоспроможність на ринку. У свою чергу, неконкурентоспроможність гальмує розвиток аграрних підприємств та агробізнесу в цілому, потребуючи нової платформи, яка б дозволила підвищити ефективність їхньої діяльності. Адже, варто зауважити, що поява повномасштабного сільськогосподарського ринку стане тією основою, яка стабілізує аграрне виробництво, забезпечить його зростання, підвищить конкурентоспроможність підприємств і зміцнить економіку України.

Українськими та закордонними науковими діячами було висвітлено проблематику розвитку бізнесу в мережі Інтернет та комерції, запропоновано шляхи їх подолання. Серед науковців були доробки Л.Б. Самойленка, М.В. кириМакарової, Г.В. Юрчука, В.Л. Плєскача, В. Г. Кравченка, В.В. Жовтенка та інших. Оскільки Україна прагне до розвитку даного сегменту економіки, доцільно було б продовжувати дослідження попередників з урахуванням новітніх телекомунікаційних та комп'ютерних технологій. Це дозволить налагодити партнерські та зовнішньоекономічні зв'язки для виробників, прискорить їх об'єднання зі світовою інформаційною мережею.

Агробізнес сьогодні – пріоритет соціально-економічної політики України. Великий вклад у його розвиток вніс науково-технічний прогрес. Компанії розпочали поступове впровадження інновацій у виробництво та в супутні сфери – керівництво кадрами, запаси ресурсів, закупівлі тощо. В свою чергу, розвиток

Інтернету допомагає організації виробництва вийти на новий економічний рівень. А розвиток електронної комерції дає змогу практично цілком позбутися збутової інфраструктури. Адаже тепер ознайомитись з потрібною інформацією та провести оплату можна на сайті фірми, не потребуючи допомоги менеджерів. Запровадження телекомунікаційної інфраструктури докорінно змінить організацію торгівлі і забезпечить високу конкурентоспроможність економіки агробізнесу.

Україна відстає від міжнародного розвитку Інтернету. Саме це заважає застосуванню інновацій у різних сферах політики нашої держави.

Проблема є як ніколи актуальною з точки зору управління та організації підприємств та, водночас, складною у питанні її вирішення. Адаже заперечувати важливість новітніх технологій у формуванні ефективно функціонуючого ринку матеріально-технічних ресурсів сільського господарства було б недоречним. Однак місцевий ринок може бути ще не готовим для створення інноваційного фундаменту, який міг би стати основним напрямком аграрного сектора. Така модель ведення бізнесу допомогла б державі вийти з кризового стану, відновивши промислово-виробничі ресурси агровиробництва.

Розвиток та поширення використання інформаційно-аналітичних систем дозволить оптимізувати та регулювати економічний розвиток в аграрному секторі, надаючи усе необхідне для створення якісної бази, яка буде основою роботи операторів ринку. На думку вітчизняних дослідників [3], інформаційно-аналітичні системи можуть стати своєрідним об'єднанням інформаційних мереж та маркетингової інформації, що дозволить:

- забезпечити прийняття рішень і вибір преференцій в економічній політиці галузі/регіону;
- забезпечити оперативне управління ринковими ресурсами на рівні галузі/регіону (наприклад, швидке формування товарних партій на тисячі тонн продукції);
- сприяти збільшенню товарообігу в галузі/регіоні;
- знизити непродуктивні видатки на оформлення й супровід торговельних угод і бізнес-операцій (наприклад, на телефонні переговори, обмін документами, збір супровідних документів);
- забезпечити арбітраж ділових операцій на рівні галузі/регіону;
- забезпечити підключення до міжнародних інформаційних і бізнес-систем.

Для подальшого позиціонування вітчизняного товару на міжнародних ринках, подоланню інформаційного бар'єра між виробниками та споживачами, покращення умов та якості збуту, доцільним було б об'єднання комунікаційно-інформаційних центрів у міжнародну мережу. Це мало б позитивно впливати на процес розвитку промислових підприємств та кооперацій.

На розширення ринкових позицій значною мірою впливає часткове використання підприємствами онлайн комерції. Цьому сприяв стрімкий розвиток інформаційних технологій, підвищення ролі глобальної мережі Інтернет і комплексна автоматизація галузей економіки.

Отже, всесвітня інформаційна мережа є досить популярною платформою для розвитку нової економічної політики країни. Її використання дозволить належним чином оптимізувати роботу підприємств, ринків, міжнародних кооперацій і, зокрема, аграрного сектору, як основу економіки України. З кожним роком «цифровий розрив» між країнами буде скорочуватись, що дозволить зменшити кількість негативних глобальних ринкових трансформацій. Поява та розвиток нових інформаційних технологій виведуть Україну на світовий рівень. Така відкрита модель введення та контролю ринкових відносин не залишиться без уваги іноземних інвесторів та підприємців, які, у свою чергу, будуть намагатися покращити аграрний сектор в країні, вдаючись до інформаційно-маркетингового спрямування. Економіка країни буде зростати, а аграрний сектор розвиватися.

Література

1. Еймор Деніел. Электронный бизнес: Эволюция и / или революция: Пер. с англ. Москва: Издательский дом „Вильямс”, 2001. 752 с.
2. Інформаційно-аналітичні системи. URL: https://allreferat.com.ua/uk/informaciyna_diyalnist_tehnologiy/referat/ (дата звернення: 03.12.2019)
3. Нужна О.А., Пиріг С.О. Аграрний ринок в сфері електронного бізнесу. Облік і фінанси АПК: бухгалтерський портал. URL: <http://magazine.faaf.org.ua/agrarniy-rinok-v-sferi-elektronogo-biznesu.html> (дата звернення: 03.12.2019)

Давидавичене В.

д.э.н., проф.

Вильнюсский технический университет им. Гидеминеса

Антонюк Д.А.

д.э.н., профессор

Запорожский национальный университет

СОЦИАЛЬНЫЕ СЕТИ КАК ИНСТРУМЕНТ ИНФОРМАЦИОННЫХ ТЕХНОЛОГИЙ РАЗВИТИЯ МАЛОГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА

Социальные сети – одна из возможных фундаментальных площадок ранней предпринимательской деятельности, они обеспечивают малым зарождающимся бизнесам и необходимые финансовые ресурсы, и доступ к информации самого разного характера. Одновременно с этим социальные сети – одни из крупнейших рынков мира. По объему трафика они находятся на четвертом месте, опережают только поисковые системы и различные стриминг сервисы. Из семи миллиардов жителей планеты более трех миллиардов людей используют социальные сети и около четырех миллиардов людей пользуются интернетом, являясь при этом потенциальными клиентами и покупателями различных товаров и услуг (рис.1).

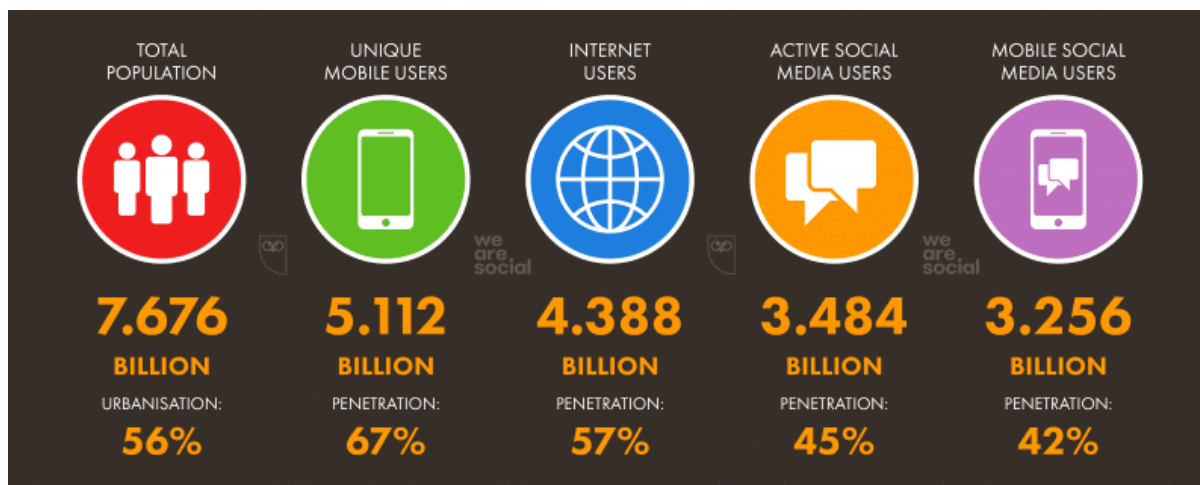

Рис. 1. Показатели использования мобильного устройства, интернета и социальных сетей в соотношении к общему количеству населения планеты.

Таким образом более 50% населения планеты могут быть покупателями того или иного продукта или услуги в интернете. Именно доступность и возможность «покупать» не выходя из дома сделали интернет-бизнес самым быстро развивающимся видом предпринимательской деятельности.

Социальные сети перестали быть только местом коммуникации людей, они стали платформой для развития предпринимательства в виде интернет-магазинов по продаже различных товаров и услуг. Развитие бизнеса в социальных сетях имеет ряд преимуществ:

1. Для продвижения бизнеса через социальные сети не нужен сайт. Когда нет собственного веб-ресурса или финансовой возможности создания сайта, то это хорошая возможность начать свой бизнес и сразу приступить к продажам товаров или услуг. Именно этот фактор дает возможность начинать бизнес и становится предпринимателем фактически без стартового капитала для создания он-лайн или офф-лайн магазина по продаже товаров или услуг. Особенно если речь идет о продаже услуг, которые оказывает непосредственно сам предприниматель.

2. Высокая концентрация аудитории и возможность таргетировать из неё целевую. Именно в социальных сетях есть возможность широкого распространения среди четко выбранной, по установленным непосредственно предпринимателем параметрам, аудитории информации о предлагаемом товаре или услуги. При правильно выбранной и сформированной целевой аудитории, шанс быстрого развития бизнеса возрастает.

3. Дешёвая и доступная по сравнению с другими видами реклама. В социальных сетях использовать доступные инструменты рекламы так же легко, как в принципе и само использование социальных сетей. Виды рекламы в социальных сетях весьма разнообразны. Это может быть таргетинг, где пользователь (предприниматель) может рекламировать непосредственно свои товары (услуги) заранее сформированной по определенным параметрам аудитории; органический посев когда предприниматель размещает в группах и сообществах свой рекламный пост со ссылкой на предлагаемый товар или

услугу; рекламные записи в новостной ленте; рекламные объявления на страницах сайтов и т.д. Но самым распространенным видом рекламы, который использует большинство предпринимателей для рекламы в социальных сетях это ретаргетинг. Именно такой вид рекламы позволяет показать потенциальному покупателю, который уже хотя бы один раз делал запрос по данной категории товара рекламное объявление предпринимателя. Например, если один из 4 млрд пользователей сети задал в поисковике запрос «купить обувь», то ему во всех социальных сетях будут всплывать и показываться в ленте рекламы интернет магазинов по продаже обуви по принципу ретаргетинга.

4. Возможность вовлечь аудиторию во взаимодействие с товаром при помощи опросников, акций и прочего как еще один из методов работы предпринимателя в социальных сетях.

Таким образом, именно социальные сети могут стать площадкой для развития малого и среднего предпринимательства. Например, на конец 2019 года в социальной сети Instagram было зарегистрировано 1 млрд пользователей, которые могут быть потенциальными покупателями предлагаемых товаров или услуг предпринимателей, ведущих свой бизнес в социальной сети.

Следует отметить, что именно создатели и администраторы социальных сетей создают благоприятную почву для развития бизнеса в них путем расширения своих опций и возможностей. Так, например, компания Google расширила профиль в приложении «Мой бизнес» с одной маленькой визитной карточки до полноценного интернет магазина с возможностью отслеживания статистики посещения, запросов и аудитории.

Однако, он-лайн предпринимательская деятельность предполагает не только ведение, продвижение и работу интернет-магазина с помощью социальных сетей или других информационных технологий. Предпринимательская деятельность предполагает еще и правовые аспекты работы, такие как регистрация физического или юридического лица для ведения предпринимательской деятельности согласно законам государства гражданином которого является человек, решивший заняться предпринимательской деятельностью. Именно это направление требует более расширенного изучения и возможно разработки нового законодательства, которое будет четко регламентировать предпринимательскую деятельность непосредственно в социальных сетях и на просторах интернете в общем.

Литература

1. Christina, I. D., Fenni and Roselina, D. (2019). “Digital marketing strategy in promoting product”, *Management and entrepreneurship: trends of development*, 4 (10), pp. 58-66. Available at: <https://doi.org/10.26661/2522-1566/2019-4/10-05>

2. Vorobiov, K., Hurzhii, N. and Lysenko, M. (2019) “Safety of coffee production as the main competitive advantage of the company in the market”, *Management and entrepreneurship: trends of development*, 4 (10), pp. 79-93. Available at: <https://doi.org/10.26661/2522-1566/2019-4/10-07>

АСПЕКТИ ВПРОВАДЖЕННЯ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В МАЛОМУ БІЗНЕСІ

Малі підприємства відіграють одну з провідних ролей у розвитку приватного сектора та поступово стають важливим чинником економічного зростання, створення нових робочих місць, структурної перебудови економіки, зміцнення економіки регіонів. Як невід'ємний сектор ринкової економіки, малий бізнес має явну регіональну орієнтацію, оскільки суб'єкти малого підприємництва планують свою діяльність, виходячи, перш за все, з потреб місцевих ринків, обсягів та структури локального попиту, а місцева влада в межах своїх повноважень формує підприємницький клімат.

Наявність дієвої системи електронного обміну даними стає частиною конкурентоспроможності компанії. Специфіка малого бізнесу вимагає її врахування під час розроблення нових технологій управління та комерційних програмних продуктів. Інформаційні технології в сфері бізнесу дозволяють не тільки управляти всіма видами ресурсів підприємства, а й сприяють ефективному здійсненню комерційної діяльності, спрямованої на підвищення конкурентоспроможності самого підприємства [5, с. 89].

Вагомий внесок у вирішення окремих теоретичних, методологічних і практичних аспектів, пов'язаних з функціонуванням, розвитком та оцінкою діяльності малих підприємств та сектору малого підприємництва в цілому, зробили такі провідні вітчизняні й зарубіжні вчені, як В.В. Бабич, З.С. Варналій, Л.І. Воротіна, Т.О. Коваленко, В.О. Ластовецький, С. Покропивний, В. Савчук, Є.І. Свідерській, Т.В. Трофімова, А. Чухно, Р. Кантільон, Д. Рікардо, Дж. Міль, Ж.-Б. Сей, А. Сміт, Й. Шумпетер, Ф. Хайек, П. Друкер, Я. Корнаї, М. Портер, П. Самуельсон та багатьох інших. У сучасній вітчизняній і зарубіжній літературі недостатньо приділено уваги висвітленню теоретичних і методологічних проблем, пов'язаних з впливом сучасних інформаційних технологій на соціально-економічну діяльність підприємства в малому бізнесі. Проблематиці інформаційних систем економічного характеру присвячено праці багатьох науковців, зокрема: С. Голова, С. Івахненкова, А. Кузьмінського, П. Куцика, В. Ларікова, Є. Мниха, Б. Одінцева, В. Палія, В. Плескача С. Рамазанова, А. Романова, Я. Соколова, С. Шкарлета та ін.

Розвиненість ІТ-системи підприємств малого бізнесу в значній мірі залежить від інформаційної наповненості бізнесу, кількості працівників, зайнятих роботою з інформацією, рівнем комп'ютеризації, рівнем формалізації процесів управління. Маленькі компанії в більшості своїй не мають розвинутої організаційної структури та чіткого розподілу функціональних обов'язків. Доступ до високих технологій для малого підприємства обмежений, тому що їх купівля вимагає значних одноразових фінансових витрат [2, с.75], а

розробити самим і підтримати надалі програмні рішення малому бізнесу непросто.

У країнах Західної Європи застосування інформаційних технологій у малому бізнесі досягає 80–90 %. В Україні все ще існує упередження про складність та недоступність інформаційних технологій для невеликих підприємств. Економіка стає відкритою, її інформаційна інфраструктура визначається глобальним телематичним комплексом планети. Нині більшість починає використовувати Інтернет для обміну інформацією та оптимізації роботи з клієнтами. Найпоширенішою формою присутності у мережі є створення сайту [6, с.155]. Сучасні технології дають можливість суттєво розширити ринки, на котрих діє компанія – для цього не обов'язково фізично бути присутнім в тому чи іншому регіоні, відкривши там філіал чи підрозділ. Інтернет дозволяє охоплювати не лише ринок рідної країни підприємства, а й виступати учасником зарубіжних ринків – достатньо мати IP-телефонію, котра дає можливість підключати телефонний номер країни, де потенційно відкривається новий ринок збуту, а різноманітні програми (управління замовленнями, контроль залишків на складі, бухгалтерські програми, електронні підписи) та склади відповідального зберігання дозволяють управляти процесом реалізації продукції у віддаленому доступі. Банківські технології при цьому дозволяють отримати оплату теж у країні фізичного базування підприємства. Так само полегшується і придбання потрібного обладнання за кордоном, уникаючи посередників, котрі встановлюють свою націнку, таким чином економляться фінансові ресурси.

Як бачимо, переваг у таких технологій багато: легкість доступу. Керівник може контролювати все процеси з будь-якої точки планети, маючи лише комп'ютер (або навіть смартфон) і Інтернет; збереження інформації. Постачальник послуг має набагато більше можливостей (як фінансових, так і технологічних та інтелектуальних) по захисту інформації, оскільки це є однією зі складових його діяльності і саме на цьому він спеціалізується; економічний ефект і висока якість послуги; розгортання інфраструктури на підприємстві обійдеться набагато дорожче, ніж використання хмарної технології. Конкуренція в цій сфері стимулює до покращення якості системи, адже клієнта важливо не тільки отримати, але і втримати; забезпечення спільної роботи. Підприємство працює в одному середовищі з багатьма контрагентами, а така система полегшує обмін інформацією, дозволяє зберігати великі масиви даних і здійснювати оперативний обмін ними у разі необхідності; неможливість рейдерського захоплення бізнесу. В разі потреби його можна досить швидко згорнути чи перемістити – достатньо просто забрати з офісу техніку [4].

Технології полегшують бізнес-планування, дозволяючи моделювати економічні процеси і таким чином прогнозувати можливі наслідки реалізації певних проектів. Проте доволі часто інформаційні технології сприяють формуванню і нових загроз, що діючи на окремі складові системи економічної безпеки підприємства, можуть знижувати рівень економічної безпеки в цілому. У випадку недосконалої кадрової політики – втрата можливості найняти висококваліфікованого працівника через відкритість відгуків про компанію;

ризика розголошення корпоративної інформації, що присутня в Інтернеті та можливість втрати працівників через їх переманювання конкурентами.

Втрата переваг через швидке розповсюдження технології серед інших учасників ринку ступінь проникнення сучасних технологій в бізнес є настільки глибоким, що не обмежується лише інформацією, а й впливає на інші елементи діяльності підприємства, впливаючи в загальному на економічну безпеку в цілому [1,с.34]. Яскравим прикладом проникнення інформаційних технологій на всі етапи функціонування підприємства є програмне забезпечення для створення бізнес-плану. Такі програми можуть не лише прораховувати важливі показники, а й навіть формувати звіти з описом проекту.

Вплив інформаційних технологій присутній на всіх етапах діяльності підприємства – від бізнес-планування до зміни напрямку діяльності. Більше того, вони дозволили створювати онлайн-підприємства, які іноді або не присутні в країні, де розташований їх ринок збуту, або взагалі можуть існувати лише в Інтернет-просторі. Нині успіх підприємства значною мірою залежить від його здатності швидко реагувати на зміни. Відповідно, бізнес-процеси також необхідно адаптувати до нових умов. Перепроектування організації та процесів вимагає наявності інформаційних інструментів для підтримки виконання відповідних завдань. Вплив інформаційних технологій несе як можливості, так і нові ризики, які потрібно оцінювати і враховувати сучасному керівнику.

Література

1.Гордієнко І. В. Інформаційні системи і технології в менеджменті: Навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. – 2-ге вид., перероб. і доп. - К.: КНЕУ, 2003. - 259 с.

2.Клінцов Л. М. Інформаційні системи та технології для створення бізнес-планів малих підприємств / Л. М. Клінцов, М. В. Міщенко // Науковий вісник Полісся. - 2016. - №1 (5). - С. 74-78.

3.Овчинников С. Корпоративні інформаційні системи для малого бізнесу [Електронний ресурс] / С. Овчинников. - Режим доступу: <http://vestnik.volbi.ru/upload/numbers/29/article-29-1192.pdf>.

4.Петренко Д. А. Інформаційні системи для сфери малого бізнесу [Електронний ресурс] / Д. А. Петренко. - Режим доступу http://www.uran.donetsk.ua/~masters/2005/fvti/petrenko/library/petrenko/open_source.pdf.

5.Плескач В. Л. Інформаційні системи і технології на підприємствах [Електронний ресурс] : підручник / В. Л. Плескач, Т. Г. Затонацька. – К. : Знання, 2011. – 718 с. - Режим доступу : http://pidruchniki.com/1431092747737/informatika/zasobi_stvorenniya_zabezpecheniya_informatsiynih_tehnologiy_pidpriyemstvah.

6.Пліско І., Волот О. Інформаційні технології та їх вплив на підвищення ефективності діяльності підприємств малого бізнесу / І. Пліско, О. Волот. // Проблеми і перспективи економіки та управління, 2016.- №2.- С.154-159.

*Застрожнікова І.В.
к.н.держ. упр., доц.
доцент
Таврійський державний агротехнологічний університет
ім. Дм. Моторного
м. Мелітополь*

ЕЛЕКТРОННІ НОВАЦІЇ ДЛЯ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

В кожній країні та у будь-якому суспільстві сільське господарство є життєво необхідною галуззю економіки, оскільки воно зачіпає інтереси буквально кожної людини. Враховуючи, що сільське господарство є специфічною галуззю господарського комплексу, його раціональна підтримка є одним із основних завдань держави. [2]

Ефективне аграрне виробництво є основою забезпечення продовольчої безпеки держави, задоволення населення продуктами харчування в достатній кількості та різного асортименту. загальносвітові та національні тенденції розвитку ринків сільгосппродукції зумовлюють необхідність прискорення процесів підвищення ефективності аграрного сектору економіки України (шляхи удосконалення держ регулювання) Кожен структурний елемент аграрної політики має одну основну мету — забезпечення продовольчої безпеки держави, яка конкретизується за кож' ним із напрямів. [3]

Важко переоцінити роль інформаційних, електронних та цифрових новацій для розвитку будь-якого сектору економіки держави. І аграрний сектор не є виключенням. Брак інформації в аграрному секторі економіки погіршує умови господарювання та торгівлі, підвищує ризики та зменшує довіру між учасниками ринку, знижує ефективність та результативність державної аграрної політики. На думку представників аграрного бізнесу у сільських регіонах спостерігається низький ступінь використання ІКТ для підвищення якості державних послуг у сфері регулювання виробничої сфери та сільського розвитку. Мова йде, наприклад, про необхідність зменшення термінів розгляду заявок і звернень, зниження кількості помилок, впровадження нових он-лайн послуг, підвищення прозорості влади. Незважаючи на низькі оцінки бізнесу ефективності застосування ІКТ у держсекторі, Уряд починає реалізовувати ініціативи, спрямовані на поліпшення цієї ситуації. Так, сучасна система електронного урядування передбачає автоматизовану роботу з документами, заявами громадян, видачу довідок, ліцензій, нормативних активів для легалізації різноманітної діяльності. [4]

Розглядаючи електронні новації для аграрного сектору економіки України, варто також розглянути сучасні цифрові технології, які наразі активно впроваджуються в аграрний бізнес. Під час обробітку землі, вирощування сільськогосподарських культур та збору врожаю важливість гепросторового фактору зростає. Відтак, застосування, наприклад, сучасних електронних картографічних рішень відіграє ключове значення в цій сфері і допомагає вирішувати чимало проблем агрокомпаній. Так, завдяки картографічним

рішенням українських розробників стають можливими: аналіз супутникових знімків; візуалізація динаміки аналізу ґрунтів; створення карт врожайності культур; відстеження динаміки розвитку культур; визначення найбільш продуктивних та врожайних ділянок; контроль стану полів та прогноз урожайності. Використання цифрових тематичних карт надає змогу контролювати та управляти земельними ділянками з комп'ютеру або смартфона. На таких картах ділянки легко вирізняються візуально, надається можливість в 1 клік переглянути повну інформацію про кожну ділянку в залежності від потреб користувача. Можна легко дізнатись площу ділянки, культуру, яка на ній вирощується, середні показники родючості чи ефективності, історію попередніх посівів, останню дату внесення добрив та безліч іншої необхідної інформації відповідно до потреб користувача. [1]

Ефективним та корисним рішенням є також цифрові моделі рельєфу. Це відображення на карті додатково рельєфності земельних ділянок, оскільки ці дані є дуже інформативними. Адже низинні ділянки землі зазвичай схильні до підтоплення, в той час як ділянки на підвищеннях можуть страждати від засух. Відповідно, можна ефективно налагоджувати зрошувальну систему, а також здійснювати посів вологолюбних чи вологостійких рослин у оптимальних для цього місцях. Крім того, зараз існує багато ефективних логістичних ІТ-рішень, які вирішують задачу побудови оптимальних маршрутів для збору та доставки готової продукції від заготівельників до складу чи заводу. Маршрути будуються за допомогою спеціальних алгоритмів в режимі реального часу таким чином, щоб максимально ефективно використати наявний автопарк компанії для вчасного та якісного збору продукції і доставки її у визначені пункти, у визначений час. Як показує практика, впровадження автоматизованих логістичних рішень в діяльність агро компаній дозволяє досягти помітної економії витрат пального, витрат часу уже в перший місяць роботи. А найважливіше – це досягнути підвищення якості заготівлі продукції, зменшити ризик її псування, а отже і суттєво зменшити втрати агро компанії.

Ретельний моніторинг наявної техніки важливо вести для оптимізації планування капітальних та поточних ремонтів, для попередження передчасного зношення конкретних деталей чи техніки в цілому шляхом ведення обліку та системи нотифікацій. Для розробки даних рішень використовується GPS-трекінг техніки. Кожен кілометр фіксується і записується в базу даних, обчислюється кількість подоланих кілометрів за звітні періоди (день, місяць, рік). Також відстежується кількість відпрацьованих годин по кожній одиниці техніки шляхом введення так званих лог-буків. Лог-бук – це мобільне рішення, що дозволяє працівнику звітувати про свою діяльність в режимі реального часу та отримувати сповіщення, нагадування та попередження, скажімо про відхилення від маршруту чи про надмірну кількість годин роботи транспортного засобу (для захисту від виходу з ладу) тощо. [1] Таким чином, передумови комп'ютеризації, яку переживає аграрний сектор, аналогічні іншим ринкам: оптимізація затрат фінансів та часу, підвищення точності розрахунків та планування. Крім того, почали з'являтися програмні комплекси та

устаткування для високої швидкості впровадження новацій. Аграрії пізніше за всіх розпочали, але наздоганяють фінансову, промислову та інші галузі економіки.

Література

1. Аграрний бізнес у цифрову епоху. Електронний ресурс. <https://nachasi.com/2018/10/02/it-zemlerobstvo/>.

2. А.Г., Застрожнікова І.В. Державна підтримка інфраструктури села, як передумова сталого розвитку сільського господарства країни / А.Г.Застрожніков, І.В. Застрожнікова // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки); за ред. М. Ф. Кропивка. Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс», 2016. № 1. с. 148 – 152.

3. Застрожнікова І.В. Електронне урядування в аграрному секторі економіки України. / І.В. Застрожнікова // Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету (економічні науки) / За ред. Л.В. Синяєвої. – Мелітополь: Вид-во Мелітопольська типографія «Люкс», 2018. - №2, – с. 148-152.

4. Застрожнікова І.В. Обґрунтування пріоритетів державної аграрної політики / І. В. Застрожнікова // Економіка та держава. – 2010. – № 6. – С. 33-34.

5. Молодыченко В.В. Информационное общество, как императив современности / В.В. Молодыченко, Р.И. Олексенко // Новый университет. Серия: Актуальные проблемы гуманитарных и общественных наук. – 2014. – Вып. 4. – С. 31-37.

6. Олексенко Р.І. Формування інноваційної політики реального сектору економіки як особливого напрямку розвитку України / Р.І. Олексенко, Г.В. Ортіна // Економіка та суспільство. – 2018. - № 18 - С .173-180.

7. Олексенко Р.І. Особливості інноваційно-інвестиційної політики антикризового розвитку реального сектору економіки України / Р.І. Олексенко, Г.В. Ортіна // Економічний вісник Запорізької державної інженерної академії. – 2018. - № 5 (17) - С.33-39.

Кирилюк Ю. О.

студентка магістратури

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

Фасолько Т. М.

к.е.н., доцент

Хмельницький університет управління та права імені Леоніда Юзькова

СМАРТ-ТЕХНОЛОГІЇ В АГРОМЕНЕДЖМЕНТІ

Смарт-технології в сучасному світі є невід'ємною частиною існування будь-якої сфери діяльності. Раніше їх використовували лише великі підприємства, а зараз без смарт-технологій важко уявити навіть таку сферу, як

аграрна промисловість. Саме ця обставина викликає інтерес до питання смарт-технологій в агроменеджменті.

В аграрній сфері вже використовуються такі смарт-технології:

- системний облік палива,
- облік виконаних робіт,
- точне землеробство,
- сенсори електропровідності,
- дрони,
- сенсор SmartFirmer,
- супутниковий моніторинг,
- метеомоніторинг,
- фітопатологічна діагностика насіння,
- Big Data.

Системний облік палива виник у зв'язку з утворенням збитків у компаніях внаслідок недоцільні затрати палива та простоями машин. Дана система веде на програмному та апаратному рівнях облік палива, при цьому похибка не більше 1%.

Контроль якості виконуваних робіт є дуже важливим в аграрному секторі. Установка системи обліку виконаних робіт складається з двох етапів:

1. Оснащення техніки;
2. Внесення карти і створення робочих планів агрегатів у програмному забезпеченні.

Програма обліку виконаних робіт допомагає диспетчеру вести облік, здійснювати контроль швидкості операцій і виявляти порушення.

Точне землеробство допомагає збільшити обсяг врожаю і зберегти ресурси. Дана система також впроваджується в декілька етапів:

1. Підготовка техніки та обладнання;
2. Формування аналітичних даних;
3. Підбір програмного забезпечення і кваліфікованих фахівців.

Складання карт виконується за рахунок супутникового моніторингу. Супутниковий моніторинг допомагає підприємства не лише створити точну карту, а й отримати інформацію про стан усіх посівів. Застосування даної технології має низку переваг:

- можна віддалено пильнувати за розвитком посівів,
- створюється архів супутникових знімків – можна побачити стан поля, який був у будь-який момент часу,
- можна проаналізувати дані та прийняти найбільш ефективне управлінське рішення.

Сенсори електропровідності допомагають визначити ділянки поля, які є продуктивними і сформувати високоточну карту. Також сенсори допомагають оптимізувати сітку відбору проб ґрунту.

Дрони в АПК допомагають здійснювати відео і фото моніторинг, вносити добриво. Зараз дрони замінюють спрейери і літаки, вони є більш ефективними та здійснюють швидку обробку полів.

Сенсор Precision Planting SmartFirmer визначає вміст органічної речовини в ґрунті і автоматично змінює норму. Також формується карта, яка дозволяє відкоригувати глибину даного висіву.

Метеомоніторинг допомагає зробити точний прогноз погоди, проаналізувати ймовірність опадів, швидкість вітру та інші показники, які потрібні для визначення оптимального часу внесення препаратів. Дана технологія є зручною, тому що мобільний додаток працює навіть при слабкому інтернеті в полі.

Фітопатологічна діагностика проводиться для виявлення хвороб насіння, формується точна інформація про якість насіння.

Система Big Data використовується у багатьох сферах, останнім часом вона знайшла застосування і в АПК. Вона допомагає підвищити врожайність, мінімізувати витрати паливо-мастильних матеріалів, насіння і добрив.

Також варто звернути увагу на ті смарт-технології, які тільки починають впроваджуватися в аграрну сферу:

1. АЕРО – дана система допомагає знайти шкідників і обробляє територію, де вони знаходяться;
2. AgroGuard – визначає порушення меж діяльності за допомогою інфрачервоних датчиків, і повідомляє про це власника;
3. Drt-Tech – структурує всі дані;
4. HerdGrow – підбирає раціон харчування для корів;
5. AgromaxEffect – створює модель майбутнього врожаю;
6. Торгівельний бот – програма для закупівлі товарів, яка генерує найкращі пропозиції для покупця.

Необхідним є звернення до досвіду Ізраїлю з приводу використання смарт-технології, тому що дана країна являється одним з лідером аграрного сектору в світі. Найбільш успішні та ефективні смарт-технології, які застосовуються в Ізраїлі:

- Sensilize – система, яка за допомогою спеціальних датчиків збирає всю інформацію про ґрунт. На основі цих даних власники приймають рішення про посів. Для збору інформації здійснюються: супутникові зйомки, моніторинг погоди, обліт дроном, обробка даних, ІОТ інструменти (дані про температуру до посіву) та аналіз командою агрономів;

- BioBee – це компанія, яка розводить бджіл, павуків і мух, які поїдають шкідників;

- miRobot – система, яка очищає та доїть корів. Даний робот дозволяє скоротити витрати на зарплаті, тому що вже не потрібно наймати людину, яка б здійснювала ці функції. Він допомагає зробити цей процес більш ефективним та швидшим;

- Roots Sustainable Agricultural Technologies – визначає оптимальну температуру ґрунту і при потребі охолодити чи підігріти його;

- Tal-Ya – мінімізує витрати води, при чому обсяг урожаю збільшується. Дана система отримує воду з повітря за допомогою багаторазових пластикових лотків, які направляють воду до самих коренів рослин.

Таким чином, аграрна сфера ще на шляху до повного впровадження смарт-технологій, воно відбувається поступово та потребує удосконалення. На даний момент смарт-технології є доступні лише великим компаніям, а згодом це собі зможе дозволити кожен.

Література

1. Кернасюк Ю. В. Big Data: інноваційні можливості підвищення прибутковості агробізнесу / Ю. В. Кернасюк // Агробізнес сьогодні. – 2018. - № 10. – С. 21 - 25
2. П'ять смарт-технологій, які допомагають сільському господарстві Ізраїлю бути одним із самих інноваційним в світі [Електронний ресурс]: Smart farming world summit. – Режим доступу: <http://smartfarmrussia.ru/novosti/5-smart-technologij,-kotoryie-pomogayut-fermerskim-hozyajstvam-izrailya-byit-odnimi-iz-samyix-innovacziionnyix-v-mire>
3. Рижикова І. С. Смарт-технології як фактор розвитку сучасного дизайну / І. С. Рижикова // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2017. - № 69. – С. 174 – 183

*Коваленко Г.О.
доцент кафедри менеджменту
Уманський національний університет садівництва*

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В АГРАРНОМУ МЕНЕДЖМЕНТІ

Щоб конкурувати на світовому ринку, родючої землі замало. Українські аграрії в середньому збирають в 2 рази менше пшениці з 1 гектару, ніж їх колеги у Франції та Німеччині. У інших напрямках сільського господарства — результати теж нижчі. Продукція аграрних господарств у всьому світі однакова — зерно пшениці, кукурудзи, м'ясо птиці, свинина, олія. Сільське господарство може стати двигуном вітчизняної економіки, якщо конкуруватиме на світових ринках. Тому головним завдання в агробізнесі є підвищення операційної ефективності, освоєння нових технологій з вирощування аграрної продукції, використання інформаційних технологій в аграрному менеджменті для досягнення високих фінансових показників.

Для ефективного розвитку підприємства, необхідно розглядати управління як цілісний комплекс різних, але тісно взаємопов'язаних завдань, яке потребує оптимальної взаємодії різного роду ресурсів. Впровадження інформаційних систем у процес управління підприємством здатне забезпечити його конкурентоспроможність, а, отже, здатність зайняти найбільш вигідну позицію серед аграрних підприємств, що постійно змінюється та формується під впливом різноманітних факторів [1].

Інформаційні системи менеджменту є різновидом інформаційних систем, їх конкретизацією щодо сфери застосування, тобто менеджменту. Метою створення інформаційних систем менеджменту є вдосконалення менеджерської діяльності підприємств та підвищення на цій основі ефективності їх роботи. Сучасні розробки інформаційних систем менеджменту просуваються вперед

досить успішно, використовуючи останні досягнення в галузі технологій інформаційних систем та комунікацій. [2].

Нині існує безліч програмних продуктів, що задовольняють професійні вимоги агронома, дозволяють проаналізувати процес виробництва, автоматично підготувати відповідну документацію, скласти виробничі, агротехнологічні плани, маючи при цьому базу даних полів, сівозмін, історії полів, структур, провести розрахунки використання матеріалів, техніки і робочої сили. Ось невеликий набір рішень, що надає інтегрована система «Agrar-Office AgroWin» – комп'ютерна програма, що розроблена німецькими фахівцями. «Agrar-Office AgroWin» складається з набору модулів: «Польовий журнал», «ГІС-Електронні карти полів», «Точне землеробство і агрохімічне обстеження ґрунтів». Модуль «Польовий журнал» дозволяє вести облік і аналіз усіх витрат, є прекрасною підтримкою при організації виробництва, включає в себе повну документацію по рослинництву, що дозволяє проводити аналіз галузі і на його основі приймати рішення. Він дає можливість планувати і аналізувати будь-які заходи, проводити розрахунок балансу поживних речовин, автоматично створювати технологічні карти, розраховувати використані ресурси – фінансові і людські, вести історію полів. Модуль «ГІС-Електронні карти полів» дозволяє графічно обробляти дані підприємства, дає можливість аналізувати всі його площі, поділити або об'єднати ділянки, підготувати і розрахувати електронні карти полів господарства. Модуль «Точне землеробство і агрохімічне обстеження ґрунтів» дає можливість розраховувати норми і складати карти для локального внесення добрив і засобів захисту рослин, обробляти карти врожайності, аерофотознімки і супутникові фотографії, складати карти вмісту поживних речовин, врожайності, проводити розрахунок норм внесення добрива для поточного року та наступних років, передавати дані на бортові комп'ютери різних виробників. Метою точного землеробства є зниження витрат, підвищення врожайності, екологічності, якості продукції, а також можливість забезпечити безпеку продукції за допомогою документування. [3].

Застосування інформаційних технологій підвищує продуктивність й ефективність управлінської праці, дозволяючи по новому вирішувати багато завдань [4]. Однією з головних умов ефективності стратегії розвитку, являється формування єдиного інформаційного простору ринку сільськогосподарської продукції і розвитку інформаційно-комунікаційних технологій. На даному етапі розвитку інформатизації, підприємства які не ведуть свою діяльність з використанням інформаційних систем та технологій, не можуть повноцінно розвиватися. Оскільки покупці не мають можливості знайти товар самостійно, порівняти ціни із конкурентами та оцінити його характеристики, воно втрачає значну частину потенційних споживачів. В Україні існує не велика кількість популярних електронних крамниць, які працюють із продукцією сільського господарства. Найбільш популярною є онлайн-площа prom.ua, яка працює з аграрною продукцією. Заслуговує на увагу каталог українських виробників «Зроблено в Україні» ([https:// madeinua.org](https://madeinua.org)), до якого включені електронні крамниці фермерських господарств. Перспективними засобами інформаційних технологій, котрі доцільно використовувати в аграрному виробництві, є також

вільне програмне забезпечення, веб-сервіси та мобільні налаштування. Для підприємств сільського господарства корисними є: пошукові сервіси по спеціалізованих порталах, каталогах підприємств, публікаціях рейтингів та результатах опитування (Сервіси Google Alerts, Google Trends); сервіси електронних розсилок (E-mail чи SMS); он-лайн офіс на основі документів Google; SMM-маркетинг в соціальних мережах (PromoRepublic); обробка замовлень та збут (сервіс Bitrix, онлайн-платформа Agro Yard (<https://agroyard.com.ua/>)). Переваги використання інтернет-додатків це: — економія на програмно-технічному оснащенні; — доступ до сервісу через браузер, у тому числі й з мобільні пристрої; — позитивне сприйняття веб-додатків з боку клієнтів. Ризики використання веб-застосунків: — відсутня гарантія тривалої роботи сервісу; — залежність від імпортованих розробок та переважно англomовний інтерфейс. Все більшої популярності набувають портативні пристрої та додатки до них на основі 3G технологій. Серед актуальних додатків для агровиробників є наступні: АДАМА Lab — визначення хвороб і шкідників посівів; Bogballe Spread charts — підбір обладнання для внесення різних видів добрив; Geo Area — роботи з площами полів та геопозиціонуванням; електронний каталог Ельворті Apps від вітчизняного виробника сільгосптехніки ПАТ «Ельворті»; Agritel International — порівняння цін на продукцію з метою обчислення ринкових ризиків; AgroMonitoring, поєднує дошки оголошень купівлі-продажу сільськогосподарської техніки з аналізом логістики та відстаней від елеваторів і населених пунктів до портових терміналів [5].

Нові технології вдосконалюють сферу агрономії, та спонукають до виникнення нових професій та спеціальностей, які є досить актуальними на ринку праці. Одна з них – агроінформатик або агрокібернетик (появу професії у класифікаторі прогнозують до 2020 року) [3].

Таким чином, сучасні технології функціонують не відокремлено, а в тісному взаємозв'язку з іншими технологіями. Цей зв'язок забезпечується дротовим, мобільним та супутниковим зв'язком посередництвом хмарних технологій обчислення та збереження даних. Доступ до таких інформаційних технологій та продуктів їх використання здійснюється розподілено у часі та просторі за допомогою різноманітного обладнання (персональних комп'ютерів, мобільних пристроїв тощо). Безумовно, усі ці засоби оброблення інформації є надзвичайно важливими для менеджерської роботи на підприємстві, адже вони забезпечують: підвищення ефективності функціонування та зростання мобільності керівного та адміністративно-управлінського персоналу; зростання інформаційного забезпечення осіб, що приймають відповідальні рішення; підвищення якісного та інтелектуального рівня культури персоналу і організації в цілому; вчасну та повну інформованість про можливості нових інформаційних технологій з метою їх вдосконалення.

Література

1. Янчук Т. В. Значення механізму впровадження інформаційних технологій у господарській діяльності підприємств *Економіка і організація управління*. 2016. №4. С. 269–276.

2. Глівенко С.В., Лапін Є.В., Павленко О.О. та ін. Інформаційні системи в менеджменті: Навч. Посібник. Суми: ВТД "Університетська книга", 2005. 407 с.

3. Інформаційні технології [текст]: навч. посібник. Волосюк Ю.В., Кузьома В.В., Коваленко О.А., Тихонова Т.В., Нелєпова А.В., Бондаренко Л.В., Мороз Т.О., Борян Л.О., під заг. ред. А.В. Нелєпової. К.: «Кафедра», 2017. 200 с.

4. Бритвенко А., Семенов А., Тулопов Д. Маркетингові інформаційні системи в АПК // *Вісник Бердянського університету менеджменту і бізнесу*. 2017. №4. С. 34–38.

5. Зелінська О. В., Говоруха В. Р. Підвищення ефективності інформаційних систем в апк. *Ефективна економіка*. 2019. № 11. – URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=7389> (дата звернення: 01.01.2020). DOI: 10.32702/2307-2105-2019.11.47.

Колодійчук А.В.

к.е.н., доцент

Ужгородський торговельно-економічний інститут Київського національного торговельно-економічного університету

ХАРАКТЕРИСТИКА МОДЕЛЕЙ УПРАВЛІННЯ РИЗИКАМИ ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ В АГРОБІЗНЕСІ

В зарубіжній практиці чимало моделей функціонального забезпечення управління ризиками інформаційних технологій еволюціонували у своєму розвитку. Особливо актуально це для сфери аграрного бізнесу, що, по-перше, динамічно розвивається в Україні, на продукцію якого існує попит у світі, і, по-друге, в більш віддаленій глобальній перспективі, з огляду на настання епохи технологічної сингулярності, тобто значного прискорення НТП, всебічного інформатизації усіх сфер життя людей.

Для наочності спочатку перелічимо класи цих моделей й розглянемо їхні головні моменти та ключові змістові положення. Загалом, ми виділяємо три класи моделей управління ризиками інформаційних технологій:

1) фінансові моделі управління ризиками – націлені на оцінювання і врахування ризиків одержання негативного фінансового результату (низького рівня прибутку, збитку), погіршення фінансових індикаторів, що тягне за собою втрату фінансової маневреності;

2) моделі управління інформаційною безпекою – клас даних моделей зорієнтований на безперешкодне забезпечення процесів розробки і впровадження програмного забезпечення, успішне тестування інформаційних систем і запуск їх у систему обслуговування реальних виробничих процесів;

3) державні моделі управління ризиками – спрямовані на налагодження функціонування державного механізму управління ризиками інформаційної й фінансової безпеки.

В сукупності ці три класи складають собою нижні два яруси 3-ярусної піраміди управління ризиками ІКТ, верхній ярус якої – це сам процес управління ризиками ІКТ, середній – державні моделі, нижній – фінансові

моделі плюс моделі інформаційної безпеки.

Процес управління ризиками являє собою цілеспрямоване застосування однієї або комбінацій декількох моделей управління ризиками в залежності від конкретної ситуації з врахуванням наявних соціально-економічних умов. Вибір цих моделей, їх відлагодження, адаптація, заміна, удосконалення, затвердження, диверсифікація є головним завданням ризик-менеджменту, що лежить в основі самого процесу управління ризиками, до чого власне зводиться його суть.

Тепер розглянемо зміст конкретних найважливіших моделей функціонального управління ризиками у розрізі вищеперелічених класів.

Характеристика їх виглядає наступним чином. В царині набору різних методологічних моделей та підходів забезпечення інформаційної безпеки яскраво з-поміж інших виділяється так звана MSF-модель (усталене скорочення розшифровується як «Microsoft Solutions Framework»). Вона представляє собою інструктивно-методичну модель процесу розробки програмного забезпечення. У її назві є посилання на всесвітньовідому транснаціональну корпорацію «Майкрософт», що ліцензувала цей звід вимог та норм. Стосується він найпершим чином управління персоналом (програмістами, ІТ-менеджментом), операційного менеджменту та управління проектами й програмами у сфері ІТ-технологій. Як відомо [2, с. 260], економічний проект – програма дій, заходів по здійсненню конкретного, предметного соціально-економічного задуму, наприклад добуванню корисних копалин, оновлення виробництва, випуску й продажу нових товарів. В свою чергу, технічний проект [2, с. 260] – образ наміченого до створення об'єкта, представлений у вигляді його опису, схем, креслень, розрахунків, обґрунтувань, числових показників. У нашому випадку йдеться про поєднання цих типів проектів.

Зазначена функціональна модель має чітко визначену структуру. Крім того, вона опирається на спеціальну базу знань – MOF-базу (від англ. «Microsoft Operations Framework»), з якої в конкретно необхідній ситуації спеціалісти черпають відповідні дані та відомості.

Недвоєке загалом і особливо важливе в корпоративному секторі значення для складання та реалізації ІКТ-бізнес-проектів в аграрному бізнесі має РМВОК-модель, тобто «Звід знань з управління проектами».

По своїй суті це системний професійний виклад правил й стандартів проектного менеджменту. В основному, по всій своїй структурі, РМВОК-звід носить довідковий характер, а у його основі лежить переважно процесійний підхід. Останнє означає, що вся сукупність процесів управління проектами поділяється на п'ять груп, в розрізі яких здійснюється керівництво окремими ланками реалізації конкретного проекту у сфері аграрного підприємництва чи його окремих сегментів.

До них належать: спонукальні, планувальні, викональні, наглядово-регуляційні та закривальні. Відстежимо головні моменти кожної з даних груп.

Перша група процесів відповідає за розроблення проектного статуту та визначення зацікавлених сторін. Сюди також належать стандарт підприємницької агроструктури, тобто система відповідної профільної

документації, яка санкціонує узгоджений усіма сторонами алгоритм дій з приводу реалізації проекту і якою обумовлюються ризики протермінування у ході його виконання, визначена міра відповідальності сторін за неналежне виконання проекту.

Особлива увага тут приділяється шаблонам проектної документації сільськогосподарських підприємств, що займаються впровадженням ІКТ, склад яких можна звести до трьохвимірного простору по наступним основоположним координатам:

1) управлінські процеси у рамках реалізації даного проекту інформаційно-комунікаційної технології (процесійні характеристики проекту): планування, організації виконання, контролювання, регулювання, мотивування й закриття проекту;

2) змістові характеристики проекту: терміново-вартісні орієнтовані межі проекту, проектний персонал, ризики, комунікації;

3) покрокові характеристики проекту – відстеження стадій життєвого циклу проекту: патентування, технічне рішення, проєктація, виконання, впровадження ІКТ, навчання, коучинг, менторство, необхідний комплекс дій із супроводження програмного забезпечення, стадії ліквідації проекту.

Стандарт агропідприємства, тобто першу групу, розкриває спеціалізація, тобто деталізація аграрно-орієнтованого інвестиційного проекту впровадження інформаційно-комунікаційних технологій, включення до затвердженого варіанту нових, непередбачених раніше, умов та обставин, а також характеристика їх врахування та належного виконання.

Друга процесна група торкається питань і деталей ієрархії комплексу проектних робіт, складання діаграм Ганта, сіткового планування, узгодження і коректування бюджетно-вартісних параметрів проекту та його частин.

Третя група процесів охоплює різносторонні аспекти керівництва виконанням проекту / портфелем проєктів, управління ресурсовикористанням, організацію системи менеджменту знань та менеджменту проектного персоналу в корпоративних структурах, управління закупівельними процесами у ході виконання проекту (сукупності проєктів), регулювання ризиків. У дану групу необхідно віднести і цілий ряд структурних бізнес-процесів із забезпечення взаємодії із зовнішнім оточенням підприємства.

Четверта процесна група відповідає за організування системи контролю за виконанням проекту (реалізацією портфелю проєктів).

Сюди входять функціональні процеси контролю за використанням ресурсів виробництва, товаропросування у рамках реалізації проекту, система процедур функціонально-вартісного аналізу проекту та втілення його результатів у господарську дійсність, підтримка системи менеджменту виробничо-операційної якості виконання проекту, врахування та аналіз проектних ризиків і так далі.

На п'яту групу процесів покладені завдання з управління закриттям проекту, здачі в експлуатацію проектних об'єктів, підведення підсумків та виділення методик нейтралізації поопераційних ризиків.

Вищерозглянутий комплекс моделей цілком охоплює контури

функціонального забезпечення управління ризиками інформаційних технологій в агросфері.

Література

1. Дмитренко Г.А. Стратегічний менеджмент: цільове управління персоналом організацій: Навч. посібник. – К.: МАУП, 1998. – 188 с.
2. Райзберг Б.А., Лозовский Л.Ш., Стародубцева Е.Б. Современный экономический словарь. – М.: ИНФРА-М, 1997. – 496 с.

*Компаніченко С.Т.
студент
КНУ імені Тараса Шевченка*

СУЧАСНІ АСПЕКТИ АГРОМЕНЕДЖМЕНТУ

Аграрний менеджмент - це суспільно-економічна наука, що вивчає закономірності раціональної діяльності апарату управління сільськогосподарської організації, принципи і методи роботи з кадрами, найбільш ефективні методи і способи впливу на трудові колективи з метою досягнення бажаного ефекту в процесі аграрного виробництва.

Сфера АПК (агропромислового комплексу) представляє собою сукупність галузей народного господарства, які пов'язані між собою економічними відносинами відносно виробництва, розподілу, обміну та споживання сільськогосподарської продукції.

Особливості агроменеджменту підприємств полягає в:

сезонному характері виробництва сільськогосподарської продукції;

праці і капіталовкладенні, що є основними засобами виробництва;

економічному і соціальному аспекті відносно науково-технічного прогресу великих агропромислових господарств;

різне навантаження на галузь виробничо-технічного агропромислового сервісу;

різноманіття форм господарювання.

В основі науки аграрного менеджменту лежить економічна категорія – управління, що є обов'язковим елементом будь-якої форми колективної організації людей. Воно діє всюди, де необхідно впливати на систему з метою переведення її з одного стану в інший. Сутність управління виробництвом полягає в цілеспрямованому, свідомому впливі на трудові колективи з пізнанням і використанням об'єктивних законів, закономірностей менеджменту для досягнення цілей організації.

У теорії аграрного менеджменту управління виробництвом можна розглядати з організаційно-технічного і соціально-економічного боку. У виробництві продуктів господарствами бере участь велика кількість факторів виробництва. Наприклад, для виробництва зерна необхідно об'єднати землю (для оранки і сівби), механізми (трактори, комбайни), добрива і працю робітників. При цьому найважливішою умовою здійснення виробництва,

вибору і оптимального поєднання його факторів служить ефективний випуск заданого обсягу продукції при даній кількості ресурсів, що забезпечує мінімізацію витрат і максимізацію прибутку. Останнє є непорушним правилом ринкової поведінки і організації бізнесу будь-якої форми сільського господарства.

Найбільш близькими до вирішення проблем сільськогосподарського виробництва є математичні методи обробки даних економічних показників, за допомогою яких досягається визначення інформативності того чи іншого параметра, а також ступеня впливу екстремальних факторів. Але ці методи, що застосовуються окремо і без будь-якого взаємозв'язку, не в повній мірі дозволяють успішно управляти господарствами в умовах ринкового середовища. Отримувані кількісні характеристики, засновані на аналізі окремих показників, що не завжди несуть адекватну інформацію, а також можуть і не відображати спрямованості змін ентропії окремих показників або господарства в цілому [1].

Таким чином, задача комплексного використання математичних методів і моделей для аналізу і прогнозування ефективності життєдіяльності сучасних сільськогосподарських виробництв полягає в дослідженні можливостей застосування сучасних інформаційних технологій, і засобів автоматизації в якості системоутворюючого фактора.

Існує безліч інформаційних технологій з управління господарством. Однак таких технологій та інформаційних систем, орієнтованих на управління сільськогосподарськими об'єктами, що функціонують в умовах ринкової економіки і високо конкурентній сфері практично немає, оскільки до недавнього часу не було об'єктивної потреби в подібного роду інформаційних системах. Такі поняття, як індивідуальний суб'єкт господарювання, інфляція, дисконт, біржовий курс, емісія та інші, практично були відсутні в якості показників, використовуваних для управління виробництвом. Конкуренції не існувало, а тому тільки порівняно недавно прийшло усвідомлення потреби в коштах, які здатні допомогти в прийнятті рішень в світі ринкових відносин. Так виник економічний моніторинг, мета якого полягає в постійному спостереженні за процесом функціонування економічного об'єкта, виявленні тенденцій поведінки, обумовлених змінами макроекономічної політики.

Є пакети прикладних програм прогнозування, такі як Forecast Expert, Аналітик, Analisis і Caster, але вони не містять повноцінного економічного інструментарію управління сільськогосподарським виробництвом. Необхідність розробки автоматизованих методів управління сільськогосподарськими виробництвами на основі використання сучасних інформаційних технологій і системного підходу до комплексної оцінки показників ефективності сільськогосподарського виробництва із застосуванням методів довгострокового і короткострокового прогнозування не викликає сумніву [2].

Вирішення завдання комплексного використання математичних методів і моделей для аналізу і прогнозування життєдіяльності сучасних сільськогосподарських виробництв, дослідження можливостей застосування

сучасних інформаційних технологій і засобів автоматики для автоматизації управління окремими підприємствами аграрної галузі, запропонована модель прийняття рішень в термінах функції корисності дозволить істотно підвищити ефективність аграрного менеджменту та поліпшити економічні показники аграрного виробництва.

Література

1. Баймухамедов М. Ф., Аймурзінов М. С. Модель фінансового стану сільськогосподарського виробництва // Аграрний вісник Уралу. 2012. № 11. С. 70-73.

2. Аймурзінов М. С., Баймухамедова Г. С. Розвиток аграрного менеджменту на базі інформаційних технологій: монографія. Костанай: Майстер Репринт, 2014. 124 с.

Кравець О.В.

к.е.н.

доцент кафедри економіки

Класичний приватний університет

Колосовська К.Д.

студентка кафедри економіки

Класичний приватний університет

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В АГРАРНОМУ БІЗНЕСІ

Інформаційні технології в аграрному бізнесі - це концепція управління землеробством, яка використовує сучасні технології для збільшення кількості та якості сільськогосподарської продукції.

У 21-му столітті фермери мають доступ до GPS, сканування ґрунту, управління даними і інтернет технологій. Точними вимірюваннями в межах поля та відповідною адаптацією стратегії фермери можуть значно підвищити ефективність пестицидів та добрив та використовувати їх більш вибірково. Аналогічно, використовуючи методи розумного землеробства, фермери можуть краще контролювати потреби окремих тварин і відповідно коригувати їх харчування, тим самим запобігаючи захворюванням та покращуючи здоров'я стада. Для деяких країн інформаційні технології стали справжньою панацеєю вирішення певних проблем. Так, наприклад, менше 20% ізраїльських земель сьогодні придатні для сільського господарства, але в той же час фермери задовольняють потреби населення в харчових продуктах на 95%. Це своєрідне аграрне явище, на яке варто звернути увагу фермерів з інших країн. Уряд Ізраїлю рішуче підтримує сільськогосподарський сектор країни, субсидуючи фермерам до 40% від закупівельної ціни та впроваджуючи нові технології. Основні компоненти "розумного" підходу до ведення сільського господарства - це програмне забезпечення, зрошувальні системи, інноваційне збиральне обладнання коштують дешевше завдяки системі субсидій. Завдяки такому підходу та тісній співпраці державних, приватних та наукових секторів в агропромисловому комплексі Ізраїлю вдається підтримувати високі темпи

впровадження нових технологій в агросфері. Явище ізраїльського сільського господарства полягає в тому, що низький природний потенціал компенсується високою інтенсивністю та ефективністю впровадження нових технологій. Високий рівень інновацій допомагає досягти максимальної продуктивності галузі з мінімальними витратами на ресурси.

Розглянемо найбільш цікаві інформаційні технології в аграрному бізнесі Ізраїля з практичної точки зору:

1. Сенсibilізація - має на меті зробити використання земельних ресурсів максимально ефективним. Ізраїльтяни винайшли унікальні датчики, здатні збирати інформацію про землю і за допомогою отриманих даних фермери можуть пристосовувати урожаї до ґрунтових умов, отже зменшуючи витрати та збільшуючи врожайність [5].

2. Компанія BioVee вирощує різні породи павуків, бджіл та мух, які поїдають шкідливих комах. Технологія зменшує або усуває використання пестицидів, допомагаючи фермерам експортувати свою продукцію в розвинені країни, оскільки міжнародні правила обмежують торгівлю зерном, обробленим хімікатами [1].

3. Компанія MiRobot розробила доїльну робототехнічну систему, щоб зробити доїння корів більш ефективним. Ця система очищає, робить доїння та виконує необхідні процедури після доїння корів. MiRobot працює без участі людини, тому це зменшує витрати на заробітну плату та збільшує обсяг виробництва молока [3].

4. Компанія Roots розробила фірмові ноу-хау та патенти, які оптимізують продуктивність, знижують витрати на встановлення та зводять енергоспоживання до мінімуму. Винахід, який дозволяє розмістити в ґрунті роботизовані водопровідні труби що визначають комфортну температуру для певного клаптику землі: якщо ґрунт занадто теплий, система охолоджуватиме його, і навпаки. Ця технологія допомагає збільшити врожайність деяких культур (базилік, полуниця та салат) [4].

5. Компанія розробила інноваційний метод, який дозволяє отримати більший урожай, використовуючи менше води. Це стало можливим завдяки багаторазовим пластиковим лоткам для отримання води з повітря. Контейнери з переробленого пластику знижують потреби рослин у воді на 50%, крім того зазначена технологія дозволяє заощадити принаймні 50% на використанні добрив та засібв, що знищує бур'яни [6].

Таким чином, нові інформаційні технології ведення сільського господарства вимагають все більше професійних навичок. Сучасний фермер - це не лише людина, яка захоплюється сільським господарством, він також має бути юридичним експертом, аналітиком даних, економістом та бухгалтером, орієнтуватись у мінливості цін. Для спрощення ведення бізнесу сучасний ринок пропонує інформаційні технології у вигляді програмного забезпечення для управління фермою, серед них [2]:

1. SmartFarm - платформа базується на хмарі, що дозволяє повністю оцифрувати ферми, дає змогу приймати рішення, на базі керованих даних, забезпечує повну наочність та передбачуваність результатів за допомогою

аналітики великих даних, штучного інтелекту, машинного навчання, дистанційного зондування та вдосконаленого супутникового моніторингу;

2. Cropio - супутникова платформа моніторингу здоров'я врожаїв, яка надає дані в режимі реального часу про умови посівів на полях;

3. EasyFarm - програмне забезпечення управління фермерськими господарствами, яке здійснює облік та управління посівами та польовими процесами;

4. Agrivi - програмне забезпечення для управління фермерськими господарствами, яке допомагає фермерам у прийнятті рішень щодо підвищення продуктивності та рентабельності;

5. Agrinavia допомагає зменшити витрати, підвищити ефективність та сприяє обміну даними для точного землеробства;

6. AgSquared – програмне рішення щодо планування, ведення обліку та управління завданнями, що допомагає впорядкувати операції для різноманітного землеробства;

7. Farm Manager Pro – програмний засіб для всіх записів на фермах, управління тракторами, управління посівами, управління травами, база даних про тварин, лікування тварин тощо;

8. Probitifarms - рішення для управління сільськогосподарськими культурами та тваринництвом, з обліку, продажами, витратами та функціями управління виробництвом;

9. AgriWebb Notebook - простий у використанні інструмент управління фермами з картографуванням, зберіганням записів, аналітикою та інвентарними характеристиками;

10. Commodity Procurement System - програмне забезпечення від Biver управляє закупівлями, відстеженням та розрахунком вартості товарного ланцюга поставок.

Крім того, в даний час ЄС підтримує впровадження та розвиток інформаційних технологій за допомогою широкого спектру політик, до яких належать: спільна сільськогосподарська політика; регіональна політика; екологічна політика; політика безпеки харчових продуктів; політика конкуренції та інноваційна політика ЄС. На відміну від України, джерелом фінансування програм розвитку агропромислового комплексу в ЄС є як національні бюджети країн-членів, так і спільний бюджет Євросоюзу. Нажаль, в Україні поки що рівень підтримки державою аграріїв значно менший, проте сучасні фермери мають змогу використовувати сучасні інформаційні технології для розвитку бізнесу.

Література

1. BioBee. URL: <https://www.biobee.com/>
2. Farm Management Software. URL: https://www.capterra.com/farm-management-software/?sort_options=
3. MiRobot. URL: <http://mirobot.co.il/>
4. Roots – Sustainable Agricultural Technologies Ltd. URL: <http://rootssat.com/>
5. Sensilize. URL: <https://www.sensilize.ag/>

*Кургузов А.О.
к.ф.н., доцент
Цурканенко М.
студент*

Запорізький національний університет

СУЧАСНІ ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ТА ШЛЯХИ ЇХ РЕАЛІЗАЦІЇ НА ТОРГОВЕЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

Сучасні умови існування ринку та конкуренція зобов'язують кожен компанію розвиватися, беручи до уваги, що одним із найбільш потужних інструментів для розвитку може стати використання сучасної інформаційної системи. За допомогою неї можна реалізувати інноваційні інструменти для обслуговування клієнтів, підвищити організаційну ефективність, розробляти нові сучасні бізнес-ніші, та головне – знайти можливості економії ресурсів підприємства, таких як час та робоча сила.

Потреба в таких сучасних інформаційних технологіях актуалізується за ступенем та швидкістю розвитку компанії, коли стає складно контролювати господарську діяльність та ефективно управляти нею виключно людськими ресурсами, а тому необхідним рішенням стає пошук і реалізація нових технологічних рішень, що дають змогу підвищити якість управління.

В умовах сучасної української економіки розвиток власної ІТ-структури виглядає далеко не базовою потребою, але саме вона – це індикатор того, що компанія рішуче націлена на ріст і розвиток. Водночас проблемою багатьох українських торговельних компаній є не просто відсутність ІТ-стратегії, але й незнання бодай основних шляхів її можливого використання.

Давайте проаналізуємо. Всюди – в бізнесі, державному управлінні, соціально-економічній сфері, який би рівень керування не взяти, – всюди присутні інформаційні процеси. Тож розвиток більшості підприємств просто вимагає реалізації людиноорієнтованої стратегії, оскільки збільшення ефективності діяльності підприємства значною мірою залежить від зростання клієнтської бази, підвищення лояльності існуючих клієнтів та співробітників і, як наслідок, збільшення частки послуг, що пропонуються на ринку [1, с. 177].

В сучасних умовах інформаційна діяльність виступає одним з найважливіших факторів функціонування і розвитку організацій. Тому, безумовно, така діяльність повинна бути найбільш ефективною. А для забезпечення ефективності можна використовувати чимало методів, одним з яких є використання сучасних інформаційних технологій (ІТ).

Сучасні ІТ дозволяють створити єдине інформаційне середовище, основою якого є об'єднані комп'ютерні мережі та системи зв'язку. Воно дозволяє відстежувати та координувати як технологічні процеси, так і ділову діяльність сучасної організації. Такий підхід передбачає інтеграцію таких базових напрямків управлінської діяльності, як, маркетинговий, організаційний, фінансовий, бухгалтерський, виробничий та кадровий. В інтернет-просторі є

багато готових варіантів спрощення роботи за цими напрямками, які можна реалізувати вже сьогодні, деякі з яких ми наведемо нижче.

Почнемо з кадрового напрямку. Умови глобалізації створили попит на програмне забезпечення, яке здатне об'єднати команду, працювати над спільними завданнями, незважаючи на відстань між членами команди, а також вдосконалити процес пошуку та відбору персоналу. Сучасний ринок програмного забезпечення пропонує корисні інструменти для вдосконалення процесу рекрутингу, а саме – систему автоматизації підбору персоналу (ATS). Такі сервіси, як «Friend Work Recruiter» або «Amazing Hiring» [2] спрощують саме процес пошуку. Вони здатні здійснювати точний пошук кандидатів на вакансію за заданими параметрами та знайти усю інформацію про кожного спеціаліста з різних сайтів.

Для відбору персоналу стануть корисними деякі інші ресурси, які здебільше спрямовані виключно на тестування. Для конструкторів тестів існує багато варіантів, таких як: «SurveyMonkey», «Google-форми», «Zoho», «ЛетсТест». Більш того, тестування з використанням «Google-форм» [3] інтегрує всі результати в Excel-таблицю, що дуже полегшує подальшу роботу з цими базами.

Великі можливості можна побачити і в сфері навчання персоналу. Це пов'язано з виникненням такого поняття, як «E-learning». Більшість ресурсів є безкоштовними для доступу до інформації, або пропонують послуги за дуже помірну ціну, а отже це призводить до значної економії ресурсів підприємства. Щоправда, існує невеличкий бар'єр, а саме: необхідність знання англійської мови. Також на ринку навчальних програм з'являється нова тенденція – «гейміфікація» – ігрова форма для засвоєння інформації. Прикладом є існування таких ресурсів, як «Code Avengers», «Code studio», «Rails for Zombies».

Новим необхідним напрямом розробки сучасного ERP-забезпечення є розробка мобільних додатків, які допомагають в обліку фінансів та веденні документації. Сюди можна віднести такі програмні інструменти, як «Mint.com», «Financisto», «Toshl». Оригінальністю «Toshl» є його оформлення у гумористичному стилі. Додаток нагадує про перевищення бюджету та надає поради для подальшої оптимізації власних витрат [4].

Для можливості підписувати документацію навіть за відсутності на робочому місці, існують додатки «SignEasy» та «Adobe Fill & Sign» [5]. Вони дають змогу ставити підпис за допомогою стилуса чи пальців руки та зберігати у пам'яті зображення підпису і печатки з їх подальшим миттєвим розміщенням у документі. А такі інструменти, як «CamScanner» та «Office Lens» надають змогу сканувати документи за допомогою смартфона [6].

Серед IT-інструментів, що спеціалізуються на саморозвитку, відзначимо, по-перше, «TED», який генерує промови найкращих спікерів та найвизначніших особистостей світу за заданою тематикою. Також кожному стане у нагоді інструмент «Lumosity», створений для покращення пам'яті, уважності, швидкості мислення та інших важливих функцій розумової діяльності. З метою підвищення мотивації та натхнення, HR-менеджерам

допоможе використання інструменту «Hurry2Live», додатку, який надає інформацію про досягнення відомих людей у різні часи по всьому світу [7].

Тож, у якості висновку зазначимо наступне. Інформаційні технології – це насамперед інструмент управління і як будь-який інший, він слугує для координації та контролю ходу бізнес-процесів під час досягнення цілей організації. Належне володіння цим інструментом може забезпечити:

- підвищення інтелектуального та професійного рівня персоналу і організації в цілому;
- економію ресурсів (зокрема, трудових та часових), підвищення ефективності;
- вивільнення часу під вирішення нагальних питань, які безпосередньо стосуються досягнення мети;
- зростання інформаційного забезпечення осіб, що приймають відповідальні рішення;
- ефективне планування та реалізацію як загальної стратегії підприємства, так і маркетингової, фінансової, HR-стратегій;
- якісний контроль за фінансовими витратами та заборгованостями.

Загалом можна сказати, що спрямованість на розвиток ІТ-технологій може гарантувати успіх, а їхня відсутність на підприємстві, яке націлене на зростання, може призвести до втрати конкурентоспроможності, зменшення частки ринку та низької ефективності діяльності підприємства.

Література

1. Байкарова О. Інформаційні технології – засіб оптимізації діяльності підприємств / О. Байкарова, Л. Тарасюк // Комп'ютерно-інтегровані технології: освіта, наука, виробництво. – 2013. – № 11. – С. 177-182.
2. Amazing Hiring [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://amazinghiring.com>
3. Гугл-форми [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.google.com/intl/uk/forms/about>
4. Програмное обеспечение для управления проектами [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://qps.ru/V29am>
5. Лучшие приложения 2014 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу : play.google.com/store/apps/collection/promotion_3000f13_best_of_2014
6. Office Lens or CamScanner, which will prevail? [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://www.windowcentral.com/camscanner-vs-office-lens-windows-phone>
7. Лучшие приложения 2014 года [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://play.google.com/store/apps/collection/promotion_3000f13_best_of_2014

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ В ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ ТУРИСТИЧНОЇ СФЕРИ

Сучасне туристське підприємство, яке використовують у своїй діяльності комп'ютерні технології, стабільно і успішно веде свій бізнес, закладаючи фундамент на майбутнє. Менеджер в туристичному підприємстві є повноцінним суб'єктом діяльності. А з появою інформаційних технологій (ІТ) відбулися істотні зміни в роботі туристичних фірм. Завдяки автоматизації робота ведеться оперативно, цілодобово і при цьому відбувається значна економія людських ресурсів, часу і грошових коштів.

Сьогодення – це комп'ютерне та інформаційне суспільство, в якому всі туристичні підприємства, як в Україні, так і за кордоном користуються глобальним джерелом інформації – мережею Інтернет. Робота в мережі дозволяє користувачам оперативно знаходити інформацію про умови поїздки, ціни, послуги, що надаються, більш детальну інформацію по самих турах.

Сучасні розробки в галузі інформаційних технологій викликають інтерес не тільки для окремих туристичних підприємств, а й впливають на розвиток всього туристичного сегменту, сприяючи зростанню привабливості туризму та подорожей[2, с. 135].

Туристичний бізнес неможливо уявити без використання інформаційних технологій, і зокрема Інтернету, який має багато переваг та можливостей для розвитку бізнесу, а саме: можливість оперативного розміщення та пошуку в Інтернеті інформації про «гарячі» тури, місця в готелях, квитки та можливість їх бронювання; колосальна, цілодобова, ефективна і порівняно дешева реклама; велика економія коштів завдяки використанню електронної пошти у співпраці з іноземними партнерами, туроператорами, готелями, транспортними компаніями тощо; можливість своєчасно отримувати інформацію про нові тури, знижки, політичний та економічний стан у різних країнах, новини законодавства щодо туризму в цих країнах тощо.

Система інформаційних технологій, що застосовується в сфері туризму, включає в себе комп'ютерні системи резервування, системи проведення телеконференцій, відеосистеми, інформаційні системи управління, електронні інформаційні системи авіаліній, Web-money (електронний гаманець), телефонні мережі[1, с. 245].

Також активно використовуються системи бронювання, завдяки яким можна дистанційно, не залишаючи робочого місця, резервувати та купувати квитки, готельні номери та інші послуги (трансфер, харчування, додатковий багаж та ін.) Підключення комп'ютерів відбувається через глобальні мережі Інтернет до систем бронювання. Провівши моніторинг інформаційних систем, що застосовуються в галузі туризму, ми виділимо такі інформаційні технології.

1) Системи автоматизації. Це системи управління процесів виробництва та обслуговування в турфірмах та підприємствах ». Автоматизовані системи володіють наступними функціями: забезпечують введення, редагування та зберігання інформації по турпакетах, замовниках, про готелі, про статус заявок; враховують необхідність виведення інформації в форматі документа; розраховують вартість турів з урахуванням курсу валют, знижок; контролюють своєчасну оплату турів; ведення фінансової звітності; експортування-імпортування важливих даних в інші програми (Word, Excel, 1С) та ін.

2) Міжнародні системи бронювання. Найбільш популярними серед користувачів мережі інтернет вважаються глобальні дистриб'юторські системи GDS (Global Distribution System,), їх представниками є: Amadeus, Galileo, Sabre, Worldspan.

Спочатку, такі системи були створені виключно для бронювання авіаквитків, але з часом з'явилися можливість бронювання готельних номерів, круїзів, рент-кар. Миттєво можна забронювати готель, орендувати авто, квитки на літак, знайти необхідну інформацію про місце перебування, про обмін валюти та ін. Підключення відбувається через модем до серверів, які маю базу даних, турагенти отримують доступ до інформації про наявність наявних послуг, вартості, якості турпродукту, часу відправлення і прибуття по множинного ряду туристичних послуг від своїх постачальників.

До того ж турагенти зв'язуються з такими базами даних для оформлення і підтвердження замовлення. Такий сервер доступний як для турагентів і туроператорів, так і для самого туриста, в разі якщо він самостійно захоче придбати як окремо квитки, так і сам тур.

3) Навігаційні системи – це комплексні електронно-технічні системи, які в сукупності мають як наземні, так і космічні пристрої, які призначені для визначення місця розташування та параметрів руху для наземних, водних і повітряних об'єктів. Відомі нам і активно функціонують в світі системи супутникової навігації – GPS і ГЛОНАСС. GPS (Global Positioning System) – система глобального позиціонування - дозволяє в кожному куточку Землі визначити точне місце розташування і швидкість об'єктів. Така система має великий попит серед туристів, людей, які ведуть активний спосіб життя, любителів спорту, риболовлі і автомобілістів. ГЛОНАСС (Глобальна Навігаційна Супутникова Система, система, яка працює за тим самим принципом, що і GPS.

4) Електронна комерція – системи, що дозволяє виробляти фінансові операції за допомогою мережі інтернет. Подібні системи: електронні гроші EasyPay, система розрахунків «Розрахунок», мобільна платіжна система iPay, міжнародна система розрахунків в мережі WebMoneyTransfer, міжнародна платіжна система Mastercard, QIWI гаманець, Яндекс гроші та інші.

5) Віртуальні ГІС – системи, які представляють узгоджену просторову та атрибутивну інформації, що має безпосереднє відношення до об'єктів.

Користувачі мережі Інтернет, відвідуючи різні сайти, знайомляться з планом готелю, слайдами в 3D форматі, можуть ознайомитись з його

розташуванням на карті міста і навіть побувати всередині нього. Завдяки новітнім розробкам, наприклад Google maps, Google Earth, які надають можливість кожному побувати в будь-якому місці нашої планети, все це відбувається в тривимірному форматі зображення[4, с. 128].

ІТ-технології прийшли на допомогу туроператорами агентствам, у яких з великою інтенсивністю збільшується потік клієнтів. У турфірм з'явилася необхідність в електронних технологіях, для того, щоб вижити їм довелося знизити витрати за рахунок процесів автоматизації. Однак, ефективно застосування ІТ дає додаткові конкурентні переваги. Сьогодні перемагає той, хто оперативніше і більш якісно надасть клієнту (турагентству або туристу) необхідну інформацію про турпродукт, чиє обслуговування буде кращим. Отже, сучасне туристичне підприємство, яке використовує у своїй діяльності інформаційні технології, стабільно та успішно веде свій бізнес, закладаючи фундамент на майбутнє. Як і інформаційний, так і туристичний ринки повинні задовольняти потреби всіх категорій споживачів, які бажають отримати туристичну послугу. Держава, в свою чергу, підтримувати і сприяти розвитку сучасних туристичних підприємств, що орієнтуються на клієнтів.

Література

1. Домашенко С. В. Сучасні інформаційні технології у розвитку ринку туристичних послуг запорізького регіону. Держава та регіони. Серія: Економіка та підприємництво. – 2013. – № 2 (71). – С. 44-49.
2. Мельниченко С. Інформаційні технології в управлінні суб'єктами туристичної діяльності. Вісник КНТЕУ. – 2010. – №2. – С. 131-143.
3. Мельниченко С. В. Інформаційні технології в туризмі: теоретичні та практичні аспекти. Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – №2(6). – С. 129-138.
4. Скопень М.М, Сукач М.К, Будя О.П, Артеменко О.І, Хрущ Л.А. Інформаційні системи і технології в готельно-ресторанному та туристичному бізнесі: підручник. Київ: Видавництво Ліра-К, 2016. 764 с.
5. Слепцова О. Я. Використання інформаційних технологій для підтримки прийняття рішень у туризмі. Наукові праці. Комп'ютерні технології. – 2016. – Вип. 161, т. 173. – С. 59–62.

Миценко Н. Г.

д.е.н.

Мищук І. П.

д.е.н.

Годунько Р. Б.

аспірант

Львівський торговельно-економічний університет

ІНФОРМАЦІЙНІ ТА КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ У ПРОЦЕСІ АДАПТАЦІЇ ПІДПРИЄМСТВ ТОРГВЛІ ДО УМОВ РИНКУ

Нині конкурентні переваги розглядаються як динамічна спроможність підприємств адаптуватися до змін в конкурентному середовищі, адже

становлення ринку обумовило кардинальні трансформації як зовнішніх, так і внутрішніх економічних умов їх господарювання. Виникнення якісно нової економічної системи господарювання змушує суб'єктів бізнесу, підприємства та організації гнучко адаптуватися до нестабільного розвитку ринкової кон'юнктури.

Бурхливий розвиток Інтернету та комунікаційних технологій, які в останні роки все більше впроваджуються у бізнес-процеси практично у всіх видах економічної діяльності, підтверджує перспективність цільових орієнтирів розвитку оптової торгівлі, узгоджених зі збільшенням обсягів комунікацій та продажу товарів через віддалені канали оптового продажу товарів. При цьому головними чинниками, які впливають на розвиток сучасних віддалених каналів дистрибуції (передусім, електронної торгівлі), є рівень розвитку та поширення Інтернету, розвиток логістично-транспортних систем, становлення і надійність системи електронних платежів, захищеність прав покупця товарів під час застосування віддалених каналів.

Зауважимо, що ті підприємства оптової торгівлі, які вже сьогодні не інвестуватимуть кошти у розробку, впровадження і удосконалення електронних систем управління бізнесом та всіма бізнес-процесами, включно з фінансово-економічними та розрахунковими відносинами з постачальниками і покупцями, зокрема, з використанням інтернет-технологій, не лише суттєво послаблять власну конкурентоспроможність у найближчій перспективі, але й отримають штучні бар'єри виходу на ринок та функціонування на ньому, втратять відносини з контрагентами, матимуть надмірно високу витратомісткість господарювання.

Перехід до електронної оптової торгівлі товарами споживчого призначення передбачає організацію документообігу в електронній формі між всіма учасниками торговельного процесу, розвиток інформаційної та телекомунікаційної інфраструктури, підключення до комп'ютерних мереж виробників та споживачів товарів і послуг, банківських, комерційних та інших структур.

Додамо, що додатковими аргументами на користь перспективності розвитку підприємствами електронної оптової торгівлі є можливість організації продажу товарів на тих територіях держави, де раніше цього здійснювати не вдавалося. В свою чергу, регіональні товаровиробники і підприємства оптової торгівлі отримують можливість більш глибокого та ширшого проникнення на регіональні і міжрегіональні ринки.

Для цього підприємствам оптової торгівлі з продажу товарів споживчого призначення слід вже зараз започаткувати співпрацю з ІТ-компаніями та суб'єктами консалтингу відносно створення загальнодержавної та регіональних електронних торговельних майданчиків. Це дозволить завоювати і в подальшому утримувати провідні позиції щодо впровадження сучасних інформаційно-комунікаційних технологій в оптовій торгівлі та організації й управління міжрегіонального товарообміну. Крім того, вважаємо, що електронна форма оптової торгівлі більш «прозора» та ефективна (через економію на трансакційних та трансформаційних витратах), а, відтак, і

приваблива для державних закупівель. Цей аспект є додатковою мотивацією для вітчизняних підприємств оптової торгівлі.

Вважаємо, що через створення і впровадження електронних майданчиків держава може покращити можливості доступу до ринку товарів особистих селянських та фермерських господарств, малих виробників продукції тощо, що сприяє вирівнюванню та стабілізації споживчих цін, послабленню монопольного становища і тиску з боку великих виробників та розвинених торговельних мереж.

Аспект організації електронної оптової торгівлі передбачає наявність таких трьох головних складових, як інформаційно-аналітичне, фінансово-банківське та торгово-технологічне забезпечення. При цьому завдання в межах інформаційно-аналітичного забезпечення передбачає як його формування та започаткування роботи, так і наявність постійно діючого інформаційно-аналітичного центру. Призначенням фінансово-банківського забезпечення, беззаперечно, є надання розрахункових послуг, але в разі високої дієвості системи (включно зі страхуванням фінансових ризиків) розширюються також і можливості кредитування її суб'єктів та учасників. Торгово-технологічний блок відповідальний за безпосередньо зберігання, складування, транспортування і продаж товарів.

Важливим завданням слід вважати і активну інформаційну політику суб'єктів оптової торгівлі, яку необхідно сфокусувати на формуванні єдиного інформаційного простору оптового ринку товарів споживчого призначення. Підприємства оптової торгівлі можуть як збирати інформацію, так і розповсюджувати її через сформовані системи ринкової інформації, які об'єднують загальноринкову інформацію, а також дані про виробників, імпортерів, постачальників та суб'єктів оптового і роздрібного товароруху. Формування та розвиток таких інформаційних баз даних може здійснюватися під егідою створення системи інформаційного моніторингу якості та безпечності товарів.

Певний прогрес спостерігається в сфері оптової торгівлі сільськогосподарською продукцією. Вже в цьому році планується випробування Rytag - електронної платформи для закупівель, продажу і логістики сільськогосподарської сировини та продуктів її переробки на сільськогосподарському ринку. Така інформаційна платформа є глобальним агрегатором даних про торговельні пропозиції з індивідуальним пошуком, заснованим на їх збиранні, обробці, аналізі та оптимізації за допомогою сучасних кібернетичних алгоритмів, що самонавчаються, і штучного інтелекту. Його метою є створення індивідуальних комунікацій, комбінацій, які об'єднують одночасно всіх учасників угоди (продавців, покупців, об'єкти інфраструктури), надаючи кожному з них оптимальне рішення за всіма видами доставки в усьому світі. Унікальні алгоритми автоматичної системи торгів у оптовій комерції працює у форматі B2B (з'єднує фермера з переробником, експортером, брокером, перевізником, тощо). В перспективі - розробка B2B2C, який з'єднуватиме фермерів і магазини з кінцевими споживачами.

Для вітчизняних підприємств оптової торгівлі характерним є дефіцит кадрів (зокрема, середньої (службовці, фахівці, керівники) та високої кваліфікації (топ-менеджмент)), обумовлений недостатньо високими оплатою та престижністю праці в торгівлі, недостатньою якістю навчання торговим спеціальностям. Для вирішення цієї проблеми підприємствам оптової торгівлі необхідно реалізувати низку корпоративних освітніх програм, корпоративних тренінгів в цілях підвищення кваліфікації управлінського персоналу, а також формування і ефективного використання інтелектуального капіталу. Йдеться про співробітництво підприємств торгівлі та науково-дослідних і освітніх структур, інноваційних та венчурних фірм, консалтингових та ІТ-компаній. Така співпраця залежить як від її організації, так і від мотиваційної складової. Введення підприємствами оптової торгівлі з продажу товарів споживчого призначення систем підвищення мотивації персоналу, створення сприятливих умов праці, надання можливості кар'єрного зростання дозволять знизити плинність кадрів та залучити на підприємства додатковий людський капітал.

Активне впровадження інформаційно-комунікаційних технологій є неминучим процесом подальшого розвитку, причому не лише підприємств оптової торгівлі, але й всієї системи внутрішньої торгівлі, а також забезпечення фінансово-економічних відносин з-поміж всіх її суб'єктів. Саме тому це завдання особливо важливе в сукупності пріоритетів розвитку вітчизняних підприємств оптової торгівлі.

Література

1. Продажі онлайн: українські аграрії отримують унікальну платформу для торгівлі. URL : <https://agroportal.ua/ua/publishing/intervyu/prodazhi-onlain-ukrainskie-agrarii-poluchat-unikalnuyu-platformu-dlya-torgovli/>

*Меліхов Є.В.
студент 2 курсу
Інженерний інститут ЗНУ
Макаренко А.П.
д.е.н., професор,
Інженерний інститут ЗНУ*

БЕЗГОТІВКОВІ РОЗРАХУНКИ – ОСНОВА СУЧАСНОЇ ТОРГІВЛІ

Важко уявити сучасний світ без коштів, адже часи бартеру давно минули. Йому на зміну і пришли гроші. Річ, яка покликана полегшити існування людства. У наш час непотрібно носити із собою важкий мішок із золотими монетами. На відміну від цього ми використовуємо паперові гроші. Вони невеликі за розміром, легкі та зручні. Але і вони мають свої недоліки. Їх можна легко підробити, пошкодити або вкрасти. Саме тому, на початку 21 сторіччя, і отримав своє широке використання безготівковий розрахунок.

Він став дуже зручною заміною будь яким типам грошей. Раніше, коли людина йшла до магазину, вона завжди думала про те, скільки саме готівки їй

потрібно з собою. Адже тягати із собою весь свій запас було не тільки незручно, адже гаманець був би не аби яких розмірів, але і небезпечно, бо була ймовірність, що його просто викрадуть. Зараз же, ідучи до магазину, достатньо взяти із собою невелику пластикову картку. Але прогрес не стоїть на місці. В сучасному світі розрахуватися безготівково можливо не лише за допомогою пластикової картки, але і завдяки технології NFC. Це спеціальний модуль, який дозволяє передавати дані на відстань до 10 см. Все більше світових брендів інтегрує цей модуль у свої пристрої (смартфони, наручні годинники та інше).

Але від використання безготівкових розрахунків виграють не тільки прості покупці, але і банки, і підприємці. Банки утримують свій відсоток від кожної операції. Підприємцям значно легше контролювати витрати, адже в особистому кабінеті буде видно, хто і куди витратив певну суму грошей. До того ж психологічно витратити безготівкові гроші значно легше, ніж паперові.

Держава всебічно підтримує та сприяє розвитку безготівкових розрахунків, адже згідно п. 2 статті 17 ЗУ «Про захист прав споживачів» кожна людина має право вільно обирати як товари або послуги, так і способи їх оплати[1]. Не обов'язково, щоб у кожного продавця був термінал. Згідно із законом - вони повинні тільки надати можливість такої оплати. Існує можливість використання декількох особистих рахунків на одному терміналі. Тобто - один пристрій може працювати на декількох продавців

Отже, використання безготівкових розрахунків у 21 сторіччі це не тільки питання зручності але й, що значно важливіше, питання безпеки.

Література

1. Про захист прав споживачів: Закон України від 21.12.2017 № 2264-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1023-12>

Мержинський Є.К.

к.е.н., доцент

Комазов П.В.

к.е.н., доцент

Запорізький національний університет

КОНЦЕПТУАЛЬНА МОДЕЛЬ УПРАВЛІННЯ ЗБУТОВОЮ СИСТЕМОЮ ПІДПРИЄМСТВА

В сучасних умовах функціонування та розвитку вітчизняних підприємств тільки невелика кількість має можливість використання повного підходу до впровадження збутової системи. Закордонна практика показує, що тільки обґрунтована концепція управління збутовою підсистемою як основної частки логістичної системи на підприємстві дає найбільший економічний ефект. За змістом, збутова система, крім орієнтації на обмеження інших функціональних систем, вимагає обов'язкового постійного моніторингу зовнішнього середовища, а також внутрішніх сильних і слабких сторін підприємства, які перебувають у компетенції логістики [3].

Отже, саме потреба в гнучкому та оперативному реагуванні на зміну вимог до параметрів виходу збутової системи вимагає підвищення рівня організації управління збутовою діяльністю, яка втілена авторами у вигляді концептуальної моделі управління збутовою системою підприємства (рис. 1).

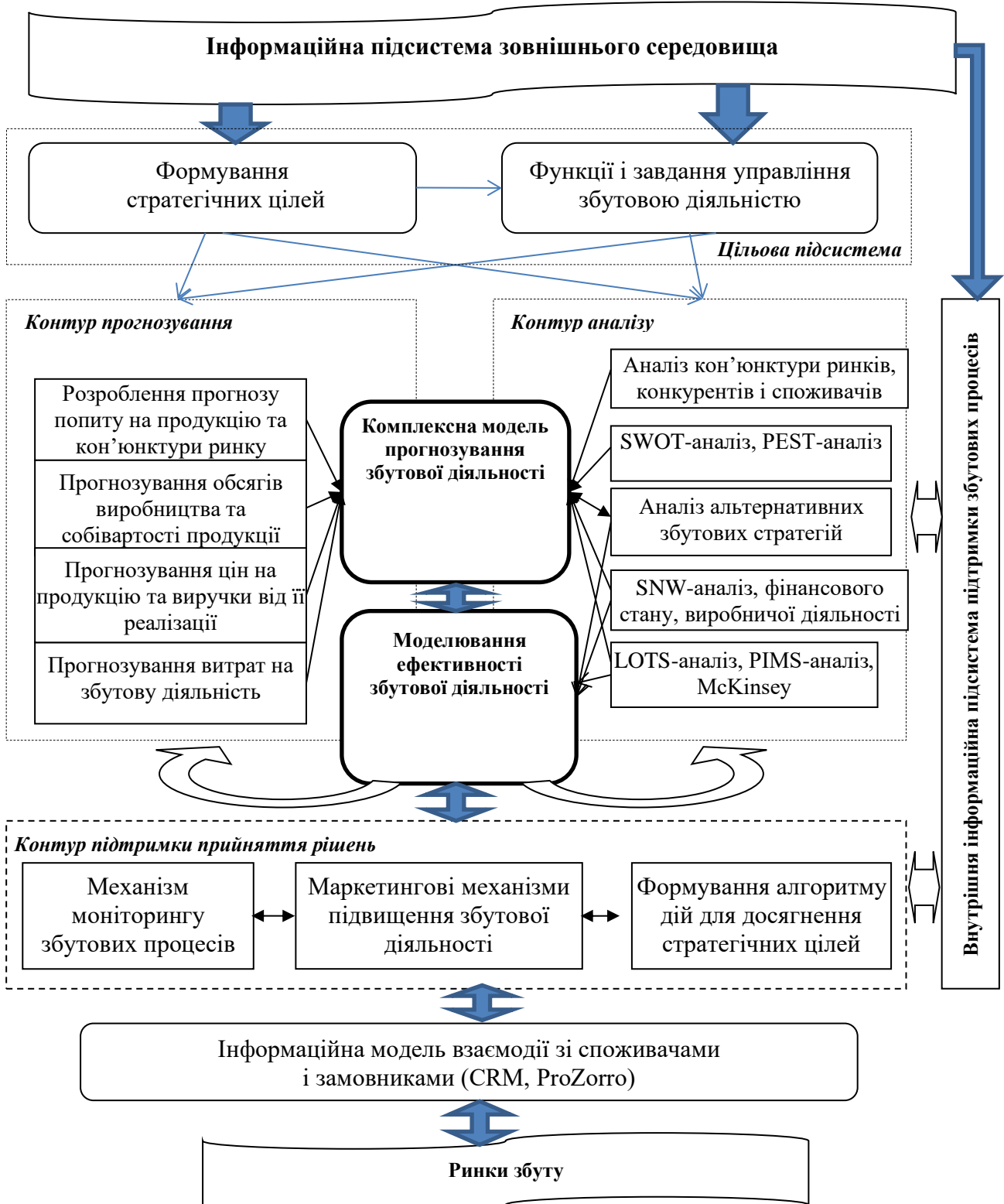

Рис. 1. Концептуальна модель управління збутовою системою підприємства

Джерело: Власна розробка авторів

Концептуальна модель складається із 4-х взаємопов'язаних контурів (цільової підсистеми, прогнозування, аналізу та підтримки прийняття рішень) і інформаційної моделі (CRM), що взаємодіє з ринком збуту. Концептуальна модель побудована на таких основних принципах, як: цілеполягання, системності, організації структур управління, організації логістичних потокових процесів, теорії компромісів тощо.

Концептуальна модель управління збутовою системою підприємства на всіх етапах її роботи повинна спиратися на такі базові принципи: системного підходу та комплексності; глобальної оптимізації; логістичної координації, інтеграції та конкретності; використання теорії компромісів для перерозподілу витрат; моделювання й інформаційно-комп'ютерної підтримки.

Першим етапом роботи концептуальної моделі є визначення інформаційних потоків, що надходять з зовнішнього ринку та обґрунтування на цій основі стратегічних цілей збутової системи.

Цільова підсистема включає в себе цілі, завдання управління збутовою діяльністю підприємства, а також принципи та її основні результати. Під стратегічні цілі формуються функції і завдання управління збутовою діяльністю підприємства.

До основних завдань управління збутовою діяльністю слід віднести наступні: мінімізація збутових витрат; максимізація прибутку; отримання синергійного ефекту; максимальне задоволення споживачів; скорочення логістичного циклу; стратегічні довгострокові переваги.

Контур аналізу складається з основних блоків: аналіз кон'юнктури ринків; SWOT-аналіз для оцінки інфраструктури та стану економіки в державі; аналіз альтернативних збутових стратегій; SNW-аналіз; LOTS-аналіз, PIMS-аналіз, McKinse.

Контур прогнозування використовуються для формування інформації під час прийняття рішень та оцінки можливих альтернатив у майбутньому.

Контур підтримки прийняття рішень складається із трьох взаємопов'язаних блоків – «Механізм моніторингу збутових процесів» на базі інтегрованих інформаційних систем у режимі реального часу дозволяє здійснювати моніторинг, аналіз, прогнозування, планування й коректування потокових процесів збутової системи. При цьому завдання механізму зводять переважно до максимізації результату на виході бізнес-процесів та подолання логістичних конфліктів.

Функціональне призначення блоку «Маркетингові механізми, рекомендовані для підвищення ефективності управління збутовою діяльністю підприємства» пов'язане з проведенням ABC-аналізу інструментів підвищення ефективності збутової діяльності та оптимізацією розподілу ресурсів за функціональними областями збутового процесу і збільшенням віддачі від використання ресурсів.

Блок «Формування алгоритму дій для досягнення стратегічних цілей» дозволяє сформулювати чіткий алгоритм дій особи, що приймає рішення, який максимально ефективно дозволить реалізувати поставлені цілі підприємства.

У такий спосіб представлені теоретико-методичні рекомендації щодо формування механізму управління діяльністю підприємства на основі концепції інтеграційної логістики й представлена блокова структура такого механізму. Особливістю запропонованого підходу є орієнтація на взаємозв'язок обраних важелів впливу на параметрів бізнес-процесів із драйверами логістичних витрат.

Таким чином, підґрунтям для підвищення ефективності управління підприємством є інтеграція різних функціональних областей його роботи в єдину керуючу систему, яка базується на економіко-математичному апараті спрямованого на підвищення ефективності збутової діяльності підприємства в сучасних умовах господарювання.

Література

1. Андрушків Б.М. Стратегія управління збутовою діяльністю промислового (машинобудівного) підприємства на основі маркетингу: Вісник Хмельницького національного університету: науковий журнал. Економічні науки, №6, Т. 2 (253), 2017. с. 285-289.

2. Терент'єва Н.В. та Череп О.Г. Аналіз методичних підходів до оцінювання ефективності управління збутовою діяльністю. Економічний аналіз: збірник наукових праць, Т. 28, № 1, 2018. с. 318-324.

3. Швець Ю.О. та Рудь Л.М. Стратегічне планування економічного розвитку на промислових підприємствах: проблеми та необхідність впровадження. Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Економічні науки, Вип. 1-2, 2017. С. 334–343.

Несін Ю. М.

*доцент кафедри готельно-ресторанного
та туристичного бізнесу*

*ДВНЗ «Херсонський державний аграрний університет»
м. Херсон, Україна,*

АНАЛІЗ АНГЛОМОВНОГО ПІДРУЧНИКА «АНГЛІЙСЬКА МОВА ДЛЯ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА»

Постійні зміни, що відбуваються в Україні, є реальним підґрунтям для подальшого демократичного поступу держави. Вагому роль у цих процесах відіграють заклади вищої освіти. Серед нагальних завдань – подальше зростання якості професійної освіти, всебічної підготовки педагогів у їхньої співпраці зі здобувачами вищої освіти [3].

Висвітленню англomовних підручників присвячені роботи сучасних учених України, серед яких ми відзначаємо таких авторів як: Н. В. Андрійчук, Т. О. Бровченко, Г. П. Буцан, А. С. Гембарук, Т. В. Гора, В. А. Дмитренко,

В. Ф. Дороз, А. К. Корсаков, О. Ю. Кузнецова, К. О. Олександренко, В. Г. Рогожа, А. М. Самойленко, І. А. Ткаля, С. О. Царьова, Л. О. Чулкова та ін.

Успішно висвітлюють вітчизняні підручники англomовні дослідники Х. Аллен, Дж. Годуін, У. Кепел, К. Кеппер, С. Макуін, М. Рейллі, Р. Річі, С. Сієбай, А. Сілвер, Л. Стратт. Вони роблять всебічний аналіз, небезпідставно пишаються здобутками, водночас критикуючи застарілі підходи до написання навчальної літератури [6].

Оскільки аналіз автентичних англomовних підручників з боку українських науковців не дуже розповсюджений, в нашій статті ми намагаємося об'єктивно й неупереджено висвітлити позитивні та негативні сторони підручника «Сільське господарство», за допомогою якого навчаються здобувачі вищої освіти, розвиваючи мовні, мовленнєві, соціокультурні та стратегічні компетенції. Ми впевнені, що таке наукове дослідження допоможе викладачам англійської мови в їхній подальшій роботі зі здобувачами [2]. Виходячи з вищезазначеного, мета тези – здійснення всебічного аналізу англomовного підручника «Сільське господарство» видавництва «Експрес Паблішінг» як ефективного засобу комунікації. Підручник «Сільське господарство» видавництва «Експрес Паблішінг» є результатом колективної спільної праці низки науковців Великої Британії, серед яких ми відзначимо Н. О'Саллівана та Дж. Д. Ліббіна. Вперше надрукована у 2011 році, навчальна книга перевидавалася декілька разів (востаннє у 2019 році) й розрахована на рівні А1, А2 та В2 володіння англійською мовою та має теоретичне та практичне вузькогалузеве спрямування. Вона складається зі вступу, трьох частин та п'ятнадцяти розділів у кожній з глосаріями [1]. Вступ чітко розписує послідовність тем, пропонуючи контент для розвитку навичок читання, базовий вокабуляр й окреслюючи мовні та мовленнєві функції. Підручник, як освітнє джерело, розрахований на широке професійне коло людей: його можуть з користю для себе використовувати викладачі, інструктори, здобувачі вищої освіти, а також особи, що прагнуть самовдосконалення. Всі без винятку частини англomовного підручника містять інформацію щодо історії, рослинництва, тваринництва, ґрунту, водних ресурсів, насіння, збору врожаю, його зберігання та інших складових у царині сільського господарства [4].

Особлива увага нами приділяється відповідності змісту навчальної книги її меті, доцільності використання вищезазначеного підручника на практичних заняттях з англійської мови у вищих навчальних закладах. В цьому аспекті контент підручника повністю відповідає нормативним положенням, враховує вікові особливості й попередню підготовку здобувачів вищої освіти. Загальна характеристика викладу навчального матеріалу свідчить про науковий підхід до написання вищезазначеного підручника [5].

Роблячи підсумки, ми можемо зробити наступні висновки: на основі системного і концептуального аналізу наукової літератури визначено, що якість підручника «Сільське господарство» є на високому рівні. У розробленій структурі підручника ми відзначаємо системність, врахування чотирьох складових іноземної мови (аудіювання, говоріння, читання, письмо). Завдяки найсучаснішій інформації, вміщеній у підручнику, викладач і здобувачі вищої

освіти підвищують власний кругозір, набувають теоретичних знань та практичних навичок.

Література

1. Волкова Н. Педагогіка: навч. посіб. 3-тє вид., стер. / Н. Волкова. – К.: Академвидав, 2009, – 616 с.
2. Дичківська І. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник. – К.: Академвидав, 2004, – 352 с.
3. Дьяченко М. Психология высшей школы / М. Дьяченко, Л. Кандыбович. – Минск: Изд-во БГУ им. В. Ленина, 2004. – 383 с.
4. Нечаев В. Социология образования / В. Нечаев. – М.: Наука, 2005. – 54 с.
5. Фіцула М. Педагогіка: Вид. 2-ге, випр., доп. / М. Фіцула. – К.: Академвидав, 2007, – 560 с.
6. O’Sullivan N. Agriculture / N. O’Sullivan, J. D. Libbin. Career Paths. Express Publishing, 2019, – 120 p.

Попова В.Д.

к.е.н., доцент

Класичний приватний університет

Бендриковська О.С.

студентка

Класичний приватний університет

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ЗЕМЕЛЬ

Розвиток будь-якого підприємства чи галузі в сучасних умовах неможливий без використання інновацій та техніко-технологічних рішень, адже рівень впровадження останніх визначають загальний рівень конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і зовнішньому ринках. Тому всеохоплююче впровадження інновацій сприяє підвищенню продуктивності праці, економії різних видів ресурсів, скороченню витрат та зниженню собівартості агропродовольчої продукції, нарощуванню обсягів і підвищенню ефективності сільськогосподарського виробництва, що впливає на залучення інвестицій [1].

Активізація інноваційних процесів у сучасному сільськогосподарському виробництві породила значну кількість дискусій серед науковців та керівників підприємств з приводу ефективності та доцільності зменшення механічного впливу на ґрунт та впливу No-till технології на відродження його природної родючості, підвищення урожайності сільськогосподарських культур, зменшення таким чином виробничих витрат підприємства.

Система обробітку ґрунту носить назву no-till та являє собою технологію зберігання чого землеробства, яка виключає будь-який обробіток ґрунту та залишення решток рослин на поверхні ґрунту [2].

Отже, no-till технологія обробітку ґрунту є основною складовою частиною ґрунтозахисного землеробства, яка спроможна призупинити деградацію ґрунтів, зумовлену надто інтенсивним та виснажливим обробітком ґрунту. Основна причина відмови від застосування системи інтенсивного землеробства у провідних країнах світу полягала у поширенні ерозії сільськогосподарських земель внаслідок механічного обробітку ґрунтів. Дослідження провідних вітчизняних науковців вказують на те, що в нашій країні щорічно площа деградованих ґрунтів зростає на 70,0 тис. га. За таких умов необхідно максимально мінімізувати механічні заходи обробітку ґрунту, де no-till технологія займає лідируючі позиції (табл. 1) [2].

Таблиця 1

Перелік основних видів сільськогосподарських робіт та їх вплив на руйнування ґрунтового покриву

Види сільськогосподарських робіт	No-Till технологія	Традиційна технологія
Оранка	-	+
Культивація з одночасним боронуванням	-	+
Сівба	+	+
Догляд за рослинами	+	+
Збирання урожаю	+	+
Збирання післяжнивних решток	-	+

Так, технологія No-till дозволяє стрімко в три-п'ять разів підвищити продуктивність праці, скоротити витрати на оплату праці в 1,6 рази, техніку – 1,5, паливо – 2,2 рази. Скорочення сукупних витрат на виробництво в західних країнах може скласти 12%.

Проведене дослідження дозволило з'ясувати наступні переваги no-till технологій для сільськогосподарських товаровиробників:

- забезпечується підвищення вмісту у ґрунті органічних речовин за рахунок мінімізації рівня інтенсивності її окиснення;
- структура ґрунту зберігається набагато краще, так як мінімізується її травмування сільськогосподарською технікою і машинами;
- за рахунок збагачення ґрунту органічними речовинами структуризація відбувається набагато швидше. Окрім цього у ґрунті збільшується вміст азоту;
- забезпечується збереження корисної ґрунтової фауни, оскільки за умов нівелювання механічного обробітку ґрунту залишаються у первинному вигляді ходи черв'яків та інших мешканців;
- покращується аерація ґрунту, завдяки правильно оструктуреного верхнього ґрунтового шару (біля 30 см);
- покращуються умови забезпечення вологою рослин за рахунок інфільтрації опадів;
- має місце попередження ерозії ґрунту на основі наявних на поверхні ґрунту решток попередніх рослин (завдяки цьому знижується амплітуда

коливань температури на верхньому шарі ґрунту – кореневмісному. Також за наявності мульчі ґрунт влітку менше нагрівається, а взимку не перемерзає);

- у верхній шар ґрунту із нижніх не переноситься насіння бур'янів;

- покращується природний дренаж ґрунту під час процесу його збагачення органічними речовинами;

- зменшується можливість ущільнення ґрунту внаслідок проходження ходових систем важких тракторів;

- у значних розмірах зменшується собівартість виробництва продукції рослинництва;

- має місце економія біля 80% паливно-мастильних матеріалів;

- затрати робочого часу на вирощування сільськогосподарських культур зменшуються від 3 до 5 разів.

До позитивних аспектів використання no-till технологій слід віднести і те, що остання сприяє створенню макропор, що дозволяє корінню рослин проникати у глибші шари ґрунту.

В свою чергу, до недоліків no-till технологій провідні учені-економісти відносять:

- поширення бур'янів, хвороб рослин та шкідників, що негативно позначається на екологічній ситуації;

- підвищений вміст у ґрунті сполук різного роду мінеральних добрив та гербіцидів;

- зниження рівня засвоєння рослинами мінеральних добрив на основі здійснення інших реакцій із мікроорганізмами;

- значна залежність сільськогосподарських підприємств від рівня забезпечення пестицидами, гербіцидами і енергонасиченими технічними засобами.

Окрім цього до негативних аспектів no-till технологій в залежності від кліматичних умов сільськогосподарських підприємств, тобто їх місця знаходження, відносять наступне:

- наявність на полі значної кількості решток рослин перешкоджає прогріванню ґрунту, і на основі цього на 3-5 днів відтермінуються посівні роботи;

- у польових виямках може затримуватися тала вода, яка створює небезпеку для ярих сільськогосподарських культур;

- необхідність здійснення посиленого контролю за виникненням посівів бур'янів;

- значно ускладнюється боротьба з гризунами;

- в умовах застійної ґрунтової посухи, внесені добрива у верхній шар є недоступними для сільськогосподарських рослин;

- впровадження використання no-till технологій сприяє зростанню безробіття на селі.

Таким чином, незважаючи на відзначені нами негативні аспекти впровадження та здійснення сільськогосподарського виробництва на основі no-till технологій, притримуємось думки провідних вітчизняних учених, до сьогоденного дня жодна із новітньої агротехніки не є близькою до рівня

ефективності no-till технологій, зокрема у контексті попередження ерозії та покращення якості (родючості) ґрунту. Ефективність no-till технологій підвищується за умови, що перед її впровадженням земельні ресурси декілька років перебували під залуженням.

Література

1. Дем'яненко С.І. Інноваційне зростання – основа стабільності агропромислового комплексу / С.І. Дем'яненко // Наука та інновації. Сільськогосподарські і аграрні технології. – 2005. – Т. 1. – Вип. 1. – С. 87-98.

2. Маринюк А.Ю. Інноваційні технології no-till в сільському господарстві як основа підвищення ефективності аграрного виробництва [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dspace.udpu.edu.ua/jspui/bitstream/6789/8318/1/No-till%20.pdf>

Попова В.Д.

к.е.н., доцент

Класичний приватний університет

Сирунян В.С.

студент

Класичний приватний університет

ШЛЯХИ ЗНИЖЕННЯ СОБІВАРТОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Всі сільськогосподарські підприємства при виробництві продукції, намагаються втілити свої економічні інтереси і цілі – мінімізувати витрати і отримати максимальний прибуток. Але в процесі виробництва не виключені і збитки, до яких підприємство має бути готове, при цьому його прагнення до максимального прибутку трансформується в бажання якомога більше мінімізувати збитки. В наслідок мінімізації витрат виробництва здійснюється підвищення прибутку, а також забезпечується стабільність стійкості становища сільськогосподарського підприємства в ринковій економіці.

Істотним напрямком діяльності сільськогосподарських виробників та органів управління є вдосконалення системи показників і класифікації витрат виробництва продукції сільського господарства в умовах ринкової економіки. Необхідно вказати особливу роль обліку, статистики та контролю в пошуках шляхів скорочення витрат виробництва в сільському господарстві, в забезпеченні раціонального використання ресурсів, в посиленні боротьби з безгосподарністю і марнотратством [4].

В якості основних напрямків формування дієвої системи управління витратами, метою якої є максимізація прибутку (мінімізація збитків) в умовах ринкової економіки, є наступні:

- перетворення структури управління підприємством, для чого необхідне створення центрів відповідальності;

- розрахунок і пропозиція фінансово-економічних моделей функціонування центрів відповідальності;

- введення системи контролінгу;
- розробка моделі розрахунку управлінської прибутку на основі показника маржинального доходу.

Задля успішного управління витратами, на кожному підприємстві необхідно застосувати систему показників обліку і аналізу на всіх етапах організації виробництва.

Для своєчасного управління витратами потрібно дотримуватись точного ведення обліку витрат за елементами та статтями, центрами відповідальності, в розрізі об'єктів обліку та оперативно обчислювати витрати ресурсів за видами і собівартість продукції в даному проміжку часу для зіставлення її з плановим показником з метою виявлення відхилень і своєчасного пошуку шляхів впливу на процес виробництва [1].

Втілення в життя всіх названих напрямів удосконалення системи управління витратами виробництва вимагає відповідно повнішої їх класифікації згідно з певними ознаками.

Так як кожне групування витрат виробництва заснована на тому, що деякі їх види мають різний характер формування та способами зниження, неоднаковою еластичністю по відношенню до вимірюваних ринкових і виробничих умов, різну ступінь керованості і невизначеності, класифікація витрат повинна враховувати ступінь їх реагування на те чи інше управлінське рішення.

Вітчизняний і зарубіжний досвід дозволив сформулювати і висунути основні принципи групування класифікації витрат (рис. 1) [2].

Кожне сільськогосподарське підприємство перш за все вибирає для себе способи класифікації витрат, так як саме в подальшому визначатиме види і рівень планових і фактичних витрат на виробництво, за якими будуть прийматися управлінські рішення.

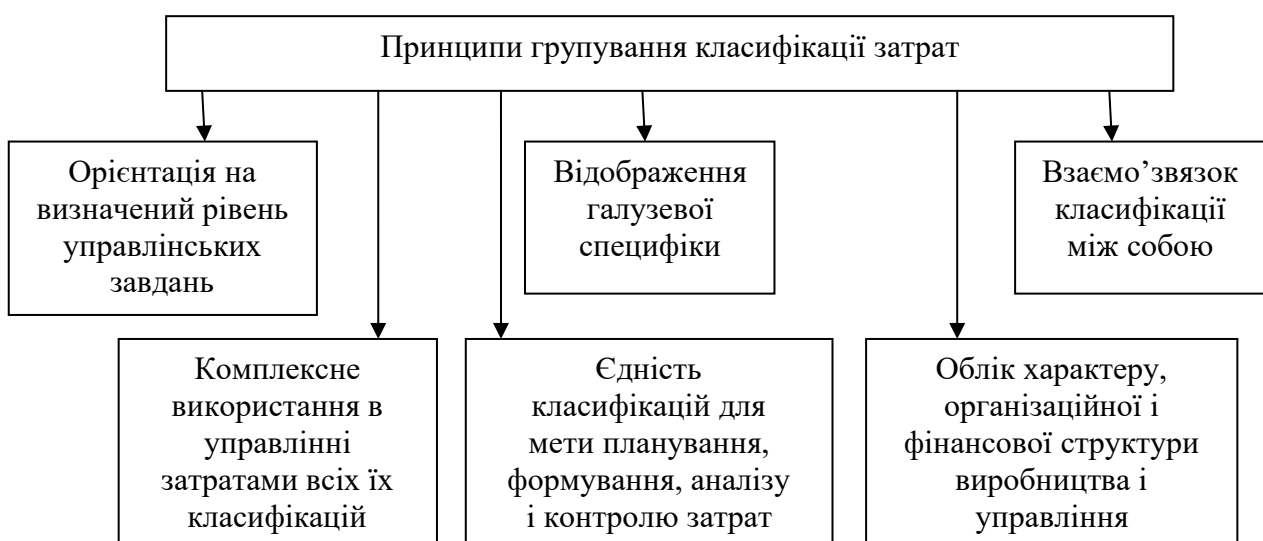

Рис. 1. Принципи групування класифікації витрат

Для більш досконалої класифікації витрат можна виділити три основні підсистеми (напрямки) їх формування [3]:

- витрати, що використовуються для калькулювання і оцінки готової продукції;
- витрати, дані про яких є підставою для планування;
- витрати, що використовуються в системі контролю, регулювання та координації.

Перелічені напрями вимагають певну класифікацію витрат. Виходячи з цього, для використання на підприємствах більш повної класифікації витрат можна запропонувати їх групування в рамках пропонованих підсистем.

Для підвищення достовірності та наукової обґрунтованості калькуляції собівартості продукції сільського господарства слід застосовувати такі способи розподілу загальних технологічних витрат, які забезпечують найбільш тісний зв'язок між рівнем собівартості окремих видів суміжної продукції і величини витрат, які її визначають. Зазначена проблема повинна вирішуватися шляхом постатейного розподілу витрат між суміжною продукцією, при якому враховується технологічна і економічна залежність собівартості продукції сільського господарства від рівня витрат по окремих калькуляційних статтях, наприклад, в тваринництві витрати на корми слід розподіляти між молоком і приплодом відповідно до нормативних даних про витрачання кормів в кормових одиницях на виробництво молока і приплоду.

Дійсна методика калькуляції собівартості продукції сільського господарства не враховує її якісних параметрів [2]. В результаті цього знижуються аналітичні функції облікової інформації, особливо при порівняльному аналізі, а також об'єктивність оцінки результатів діяльності підприємства і його госпрозрахункових підрозділів, якість продукції слід враховувати щодня, а не тільки під час складання звітних калькуляцій її собівартості. Організувати первинний облік на підприємствах необхідно таким чином, щоб він міг точно відобразити якість вироблених і реалізованих товарів, сприяти встановленню об'єктивних взаємовідносин між підприємствами. Для підвищення якості продукції слід впровадити комплексну систему управління її якістю на рівні кожної стадії виробничого процесу [1].

Управління сучасною організацією в умовах ринкової економіки вимагає все більшої оперативності [2]. Якщо у керівника організації виникають проблеми, наприклад, для прийняття рішень не вистачає деталізованої і потрібним чином згрупованої інформації про витрати і доходи – це означає, що виникла необхідність в проведенні робіт по автоматизації обліку. Автоматизація обліку витрат в сільському господарстві дозволить максимально точно і своєчасно враховувати витрати, не допускаючи помилок, а також максимально швидко і точно калькулювати собівартість продукції.

Література

1. Давидович І. Є. Управління витратами [Текст] : навчальний посібник // І. Є Давидович К.: Центр учбової літератури. - 2008. - 320 с.
2. Дзюб'як В.Б. Собівартість сільськогосподарської продукції та шляхи її зниження. [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/16445>

3. Коваленко О.В. Класифікація витрат ресурсів як основа оцінювання собівартості продукції / О.В. Коваленко // Економіка АПК. – 2008. - № 4. – С. 90-96.

4. Управління затратами підприємства: монографія / Г.В. Козаченко, Ю.С. Погорелов, Л.Ю. Хлапюнов та ін. – К.: Лібра, 2007. – 62 с.

Романчук А.Л.

к.е.н., доцент,

Чернівецький торговельно-економічний інститут КНТЕУ, м. Чернівці

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ МЕНЕДЖМЕНТУ НА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ: ПРОБЛЕМИ І НАПРЯМКИ ЇХ ВИРІШЕННЯ

Стан агропромислового комплексу на макрорівні на пряму залежить від того, наскільки обґрунтовано та виважено приймаються управлінські рішення, розробляється стратегія розвитку кожного окремого господарюючого суб'єкту. Для загальної оцінки належного інформаційно-аналітичного забезпечення сучасних сільськогосподарських підприємств наведена статистична інформація, що дозволяє визначити стан всього АПК (табл.1).

Як показують дані Державної статистичної служби України [3], число підприємств, які присвятили свою діяльність сільськогосподарському спрямуванню, не дивлячись на зростаючу тенденцію з 2014 року по 2015 рік, дещо скоротилась в 2016 році, проте за останні два роки відновили «свої позиції». Така ситуація знайшла свій відбиток і на їх частці серед всіх господарюючих суб'єктів України. Пояснень такому явищу є достатньо: складні умови господарювання, податковий тиск, жорстка конкуренція, несприятлива цінова політика на продукцію, що знижує шанси на отримання позитивного фінансового результату тощо.

Таблиця 1

Стан та розвиток агропромислового комплексу України за 2014-2018 рр. [3]

№ з/п	Показники	Роки				
		2014	2015	2016	2017	2018
1	Кількість сільськогосподарських підприємств, одиниці	75660	79284	74620	76593	76328
2	Питома вага підприємств АПК, %	3,9	4,0	3,9	4,3	4,2
3	Обсяг виробництва продукції, млн.грн.	251427,2	239467,3	254640,5	249157,0	269408,1
4	Сальдо фінансового результату (прибуток / збиток), млн.грн.	21391,4	101894,4	89788,8	68239,8	70419,6
5	Питома вага збиткових підприємств в АПК	15,6	11,3	11,9	13,5	13,5

Отже, не дивлячись на збільшення обсягів випущеної продукції, величина прибутку зросла несуттєво (непропорційно зростанню обсягу виробництва), що відбилось і на питомій вазі збиткових підприємств (13,5%), величина якої відносно 2015-2016 рр. зросла і починаючи з 2017 року залишилась незмінною. Однак ситуацію можна покращити, якщо розібратися з причинами недосконалості існуючої системи управління.

Проведені опитування серед 52 найпотужніших підприємств АПК України було визначено найбільш вагомі проблеми, з якими стикається керівництво: а) 82% - відсутність інформаційних систем для поточного та дієвого менеджменту; б) 74% - неналежне опрацювання вхідних даних, отриманих з джерел оперативного обліку; в) 69% - брак технічних засобів для налагодження інформаційного потоку від місць виникнення операцій до керуючих органів [1, с.61-67].

Для усунення перших двох груп недоліків варто погодитись із пропозицією С.В. Рилєєва [4, с. 373-383], який в своїй праці дає ґрунтовне роз'яснення концептуальних засад управлінського аналізу на підприємствах АПК. Головною перевагою управлінського аналізу є його висока функціональність, гнучкість та адаптованість до потреб внутрішнього управлінського апарату і в той же час здатність притримуватися принципу конфіденційності. Саме через доступ до найбільш поглиблених і деталізованих вхідних даних цей «компонент» економічного аналізу, може максимально задовольнити всі запити в найбільш аналітичній й об'єктивній інформації менеджерів різних рівнів.

Справедливим є вислів Н. В. Козлюка, який зауважує, що саме управлінський аналіз виступає головним виконавцем життєво важливих функцій в інформаційно-аналітичному комплексі сільськогосподарського підприємства, допомагаючи керівному складу виявити не тільки явні, але й приховані резерви підвищення ефективності всієї фінансово-господарської діяльності [2, с. 131].

За словами С. В. Рилєєва, управлінський аналіз для вітчизняних підприємств АПК не просто виконує роль інформаційного менеджменту, але й є «рятівним» кроком на шляху розробки ефективної стратегії розвитку [3, с.382]. Так, в безперервному процесі управління сільськогосподарського підприємства саме такий різновид аналізу дозволяє налагодити тісний зворотний зв'язок між керованою та керуючою ланкою, і тим самим, створити цілісність всієї системи управління.

Щодо проблем технічного забезпечення інформаційно-аналітичного забезпечення системи управління на підприємствах сільського господарства, то ситуація далека від ідеалу. На базі проведеного моніторингу на провідних господарюючих суб'єктах [1, с.61-67] була виявлена така ситуація (табл. 2).

За даними табл.2 видно, що більшість сучасних підприємств агропромислового комплексу не достатньо уваги приділяють створенню адекватного інформаційного простору для системи управління. Збір та аналітична обробка даних працівниками економічних відділів таких господарюючих суб'єктів виконується, як правило, із застосуванням застарілих

принципів та концептуальних засад, в той час, як вимоги сьогодення потребують розуміння всієї суті кожного господарського процесу із тісною ув'язкою з конкретними матеріально-відповідальними особами у створених центрах відповідальності.

Саме тоді, оціночні розрахунки будуть носити адресний характер та мати високий рівень дієвості й ефективності в підсистемі прийняття управлінських рішень.

За результатами проведених досліджень всі існуючі проблемні аспекти інформаційно-аналітичного забезпечення менеджменту вітчизняних сільськогосподарських підприємств були згруповані в найбільш вагомій та актуальній групі. Якщо перші дві групи стосуються якості формування інформаційних потоків та можуть бути вирішені шляхом впровадження в практику управлінського аналізу, то технічна й методична сторони «слабких сторін» у вигляді третьої сформованої групи повинні бути усунені в комплексі.

Таблиця 2

Характеристика технічного та методичного забезпечення системи управління на вітчизняних підприємствах АПК

№з/п	Показник	Характеристика	Пропозиції
1	<i>Система управління</i>	Наявність окремої керуючої служби	Структурувати за ієрархією, наближаючи до місць і центрів відповідальності
2.	<i>Функції та повноваження</i>	<ul style="list-style-type: none"> • збір, передача інформації; • ведення оперативної документації; • формування контрольно-облікової та аналітичної інформації; • виявлення виробничо-економічних і організаційно-технічних причин виникнення відхилень від планових показників; • вивчення причин збоїв 	<ul style="list-style-type: none"> • здійснення робіт з оперативного планування, регулювання виробництва; • розробка заходів, спрямованих на усунення виявлених збоїв; • прийняття швидких оперативних рішень
3.	<i>Оснащеність технічними засобами</i>	<ul style="list-style-type: none"> • телефонний зв'язок; • факс, телевізійні установки; • вимірювальна техніка; • обчислювальна техніка; • засоби дистанційної сигналізації. 	<ul style="list-style-type: none"> • інформаційні табло; • планшети; • геоінформаційні системи; • засоби контролю і передачі; • оперативної інформації.
4.	<i>Програмне забезпечення</i>	MSExcel, 1С:Підприємство 8, Outlook Express	КАІ-Документообіг, Skype, AgroMine, Lotus Notes,
5	<i>Методичне забезпечення</i>	Вимірювання, оцінювання, фіксації та реєстрації, калькуляція, групування, порівняння, документування, факторний аналіз, балансовий метод, графічний метод, матричні моделі, математичне програмування	Індексний аналіз, міжгосподарський аналіз з метою виявлення передового досвіду, метод рейтингової оцінки, метод відстаней від еталону

Для цього було відстежено існуючий стан справ щодо оснащеності, програмного і методичного забезпечення системи управління та внесено ряд пропозицій для підсилення даних складових інформаційно-аналітичного поля на агропромислових підприємствах.

Література

1. Гринчак О. В. Оцінка інформаційно-комунікаційного забезпечення управління виробництвом у сільськогосподарських підприємствах / О. В. Гринчак, О. Х. Давлетханова // Економічний аналіз : зб. наук. праць / ТНЕУ. – Тернопіль : ВЦ “Економічна думка”, 2015. – Том 22. – № 2. – С. 61-67.

2. Козлюк Н. В. Теория и методология формирования управленческих и налоговых элементов учетно-аналитического комплекса сельскохозяйственных предприятий : дис. ... доктора эконом. наук : 08.00.12 / Козлюк Наталия Васильевна. – Орел, 2013. – 328 с.

3. Офіційний сайт Державної статистичної служби України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

4. Рилєєв С.В. Управлінський аналіз в обліково-аналітичному комплексі сільськогосподарських підприємств / С.В. Рилєєв // Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту КНТЕУ. – Вип.1-2. – Економ. науки. – Чернівці: ЧТЕІ КНТЕУ, 2017 – С.372-383.

*Самкова Д. А.
студентка*

*ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана», м. Київ*

*Осіпова О.І.
к.е.н., доцент*

*ДВНЗ «Київський національний економічний університет
імені Вадима Гетьмана», м. Київ*

ІНФОРМАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ІНСТРУМЕНТ ЕКОЛОГІЧНОГО МЕНЕДЖМЕНТУ

Екологічний менеджмент як діяльність економічних суб'єктів, яка має на меті досягнення екологічних цілей, програм та проєктів, ґрунтується на принципах екоефективності та екосправедливості. Практично він виявляється в управлінні виробництвом, найвищим пріоритетом якого є екологічна безпека. Такий акцентований напрям діяльності досягається за оптимального співвідношення економічних та екологічних показників.

За різними оцінками, у країнах Західної Європи економічні втрати від неефективного екологічного менеджменту, досягають 3-5 % від розміру валового внутрішнього продукту; дані по Україні — відсутні [1]. Усвідомлення тих обставин, що екологічний менеджмент є важливим чинником забезпечення основного напрямку діяльності компаній не лише в короткостроковому терміні функціонування компанії, а в першу чергу, є довгостроковою перспективою

успішної та загалом можливої діяльності компанії зокрема та економіки в цілому, є визначним стимулом та досягнення бізнесу в останні 5-10 років. Все більша кількість компаній використовує провідні стандарти ISO 14001 для впровадження в себе систем екологічного менеджменту, що є важливим чинником забезпечення основного напрямку менеджменту.

Основою екологічного менеджменту є програма документів, які описують конкретні заходи, організацію екодіяльності та реалізацію встановлених цілей. Структурованість такого пакету документів є надзвичайно значущою в результативності екологічного менеджменту, проте не завжди відповідає за екоефективність. По-перше, вияв нового напрямку діяльності компанії, може досягти екологічних цілей з одного боку, але не вирішити проблеми, які генеруються з глибоких причин діяльності підприємства, або не визначити існуючі обмеження екологічного менеджменту задля перетворення їх в нові можливості. По-друге, ведення аналітики щодо використання економічних та екологічних ресурсів, дає змогу проаналізувати їх гармонізацію або протилежну ситуацію, що конкретно виявляється в обліку фінансового становища підприємства. Зменшення витрат(за рахунок зменшення обсягів споживання енергії, природних ресурсів, ліквідації відходів тощо) та зростання доходів (за рахунок продажу поліпшених чи дорожчих "зелених" товарів та створення принципово нової продукції) стимулює загальну продуктивність підприємства та зокрема можливість природоохоронних ініціатив вивільнити додаткові фінансові засоби, що є поштовхом для постійної модернізації виробництва підприємства.

Екологічний баланс та контролінг є основою методів екологічного менеджменту [2]. Введення аналізу показників, які характеризують такі критерії, може бути точнішим та ефективнішим за умови використання належних інформаційних технологій. Такі технології включають в себе окремі спеціалізовані програми та конкретні математичні методи, які надають глибший та точніший аналіз інформації показників діючих екологічних заходів.

Зберігання показників щодо ресурсоемності та енергоемності технологічних процесів, токсичності сировини, що використовується, утилізація й перероблення виробничих відходів потребує чіткої структурованості для аналізу та візуалізації картини діяльності. Існує цілий рід програм для поліпшення зручності зберігання та управління інформацією як системи управління базами даних, наприклад, Microsoft SQL Server, Oracle Database. Переваги системи баз даних в порівнянні з паперовими методами збереження записів виявляються в компактності, швидкості, низьких трудовитратах. Також можливості, які створює така система управління, додає завідомо абсолютну зручність для підвищення ефективності. Такими є:

- 1) можливість скорочення надмірності отриманих показників;
- 2) можливість усунення суперечливості через легкість редагування та виявлення помилок;
- 3) можливість спільного доступу до даних;
- 4) дотримання стандартів (встановлення обмежень, які не можуть бути перевищені показниками);

- 5) введення обмежень для забезпечення безпеки;
- 6) забезпечення цілісності даних;
- 7) можливість збалансувати суперечливі вимоги [3].

Такий інструмент допомагає в проведенні аналізу отриманих показників та додає ефективність (через скорочення часу та трудовитрат) для визначення результативності та встановлення нових цілей.

Важливо зазначити, що результативністю є досягнення тих чи інших завдань, проте це не усуває існування фактору, що така результативність може бути досягнута за інших умов. Для визначення ефективності, значущості та доцільності певних екологічних заходів можуть використовуватися математичні методи, які освітлюють найбільш ефективні методи задля досягнення певної результативності. Одним з таких математичних методів є побудова економетричних багатофакторних моделей. Сенс такого методу полягає в виявленні явищ, які виступають в ролі x та впливають на бажаний фактор y . Для практичного застосування розглянемо приклад практичного заходу як досягнення зменшення відходів. Цей показник виступає в ролі y , на якого впливають (силу впливу виявимо лише після аналізу) ряд показників, наприклад: ресурсоємність виробництва, токсичність сировини та енергоємність технологічних процесів, які виступають в ролі x . Побудова рівняння моделі множинної регресії дає змогу визначити декілька критеріїв, які є надзвичайно важливими в реальній ефективності застосування тих чи інших заходів. Так, наприклад за допомогою методу ІМНК, ми можемо оцінити параметри моделі, які показують залежність y від x , а саме, конкретно нашого прикладу, наскільки одиниць зміниться кількість відходів при зменшенні ресурсоємності виробництва на 1%. На основі моделі можна провести математичний дисперсійний аналіз, а саме визначити коефіцієнт детермінації, який показує наскільки реальні значення відхиляються від побудованої лінії регресії. Також важливим розрахунковим показником є критерій Фішера, який дає змогу зрозуміти статистичну-значущість економетричної моделі, а саме чи буде вона працювати при інших додаткових спостереженнях. Якщо модель є достовірною, то доцільно перевірити параметри на статистичну-значущість. При вияві їх не значущими, можемо зробити висновок, що вони мають не суттєвий вплив на результат моделі, а тому с економічної точки зору були неправильно розставлені пріоритети щодо шляхів досягнення певного результату. А саме помилка виявленні фактора, який фактично не впливає на зміну бажаного показника, в нашому випадку кількість відходів.

Таким чином, використання інформаційних технологій є надзвичайно важливим інструментом в екологічному менеджменті, оскільки дозволяє виявити найвищу ефективність застосування певних заходів та досягти більшої чіткості, детальності та зручності в обробці даних діяльності підприємства, помилка яких може мати неосяжний вплив на екологічне становище середовища.

Література

1. Впровадження системи екологічного менеджменту на підприємстві [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:

https://pidruchniki.com/13680428/menedzhment/vprovadzhennya_sistemi_ekologichnogo_menedzhmentu_pidpriyemstvi.

2. Суть екологічного менеджменту [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу:

https://pidruchniki.com/15100111/menedzhment/sut_ekologichnogo_menedzhmentu.

3. Переваги баз даних [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: <https://studfile.net/preview/2916317/page:2/>.

Терент'єва Н.В.

к.е.н., ст.викладач

Запорізький національний університет

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ ГЕОІНФОРМАЦІЙНИХ СИСТЕМ В АГРАРНІЙ СФЕРІ

Сільське господарство найважливіша галузь економіки країни, на динамічне зростання якої впливає застосування функціональних обладнань та новітніх технологій.

У наш час інформаційне забезпечення аграрного комплексу досягається завдяки швидкому розвитку технологій дистанційного зондування, створення сучасних сенсорів і систем моніторингу в реальному часі з використанням геоінформаційних систем (ГІС) і додатків на їх основі.

Основним ресурсом і активом в сільському господарстві є земля, і вся діяльність має просторовий характер і безпосередньо пов'язана з географією. Тому ГІС стали незамінною платформою для об'єднання і аналізу величезних обсягів даних різних типів і форматів, інтеграції і тісної взаємодії з багатьма системами рівня аграрного комплексу. Здатність швидкого аналізу цих потоків даних і їх візуального картографічного уявлення породжує велику кількість нових проектів і можливостей для користувачів з сільськогосподарської галузі та пов'язаних з нею галузей.

Географічна інформаційна система (геоінформаційна система, ГІС) - це система апаратно-програмних засобів і алгоритмічних процедур, створена для цифрової підтримки, поповнення, управління, маніпулювання, аналізу, математико-картографічного моделювання та образного відображення географічно координованих даних. Відмітною ознакою ГІС є те, що ці системи мають справу з координатною і смисловою інформацією про об'єкти, розташовані на тій чи іншій території. Саме за цією ознакою ГІС відрізняються від всіх інших інформаційних систем, ознака територіальності і підкреслюється в приставці «гео» [1, с. 8].

Перші ГІС з'явилися на початку 60-х років в Швеції, а потім в Канаді. В даний час ГІС підходи інвентаризації та аналізу земельних ресурсів інтенсивно розвиваються в усьому світі, у тому числі і в Україні.

Можливості застосування ГІС в сільському господарстві:

- виділення с / г районів на тлі інших типів земної поверхні;

- визначення структури ґрунтового покриву;
- оцінка врожайності;
- визначення спектральних характеристик, для використання в цілях визначення різних типів зернових (жито, пшениця і т.п.);
- високоточне картографування оброблюваних земель;
- визначення оптимальних районів збуту с / г продукції;
- оптимізація планів транспортування с / г продуктів на ринки збуту;
- визначення збитків, завданих с / г ділянок і страхування земель;
- виділення затоплених площ;
- визначення областей вимерзання озимих посівів, виявлення місць скупчення шкідливих комах, контроль іригації земельних ділянок;
- виділення пошкоджених областей і роботи, пов'язані зі страхуванням земельних ділянок;
- визначення шкідливого впливу, що чиниться на стан с / г культур в результаті застосування хімікатів, а також під впливом природних факторів;
- виявлення районів обробітку культур, заборонених законом;
- виділення і нанесення на карту районів, де вирощуються с / г культури, використовувані у виробництві наркотиків;
- планування операцій, які необхідно вжити в областях обробітку заборонених законом культур;
- раціональне землекористування;
- постійне оновлення інформації про структуру ґрунтового покриву, концентрації рослинних насаджень, визначення стану і ступеня пошкодження (захворюваності) рослин;
- виділення кордонів посівних площ;
- розробка моделей, необхідних для планування с / г діяльності (виробництво і розробка с / г продуктів, прогнозування врожаїв);
- вивчення проблем водного режиму с / г угідь (визначення вологості ґрунтового покриву, стану іригаційної системи, вжиття заходів щодо оптимізації мережі гідрографії);
- планування розпилення пестицидів та внесення добрив. Виділення різних типів земної поверхні, використання при плануванні орних робіт для створення оптимальних умов культивування рослин в залежності від типу ґрунтів [2, с. 39].

В цілому, ГІС сприяє управлінню ресурсами, координації дій і вироблення стратегій розвитку, проведення сільськогосподарських переписів і інвентаризацій, створення майнових і земельних кадастрів і реєстрів, формування корпоративних і відомчих баз геоданих. А в кінцевому підсумку, на рівні кінцевого виробника ГІС забезпечує підвищення врожаїв, зниження витрат, детальний аналіз і прогнозування результатів діяльності, допомагає узагальненню знань для поліпшення бізнес-практик, в багатьох інших напрямках.

Здатність ГІС в комплексі і в динаміці відображати всі елементи агроландшафту і візуально моделювати робочі процеси довела свою ефективність і привабливість на всіх етапах сільськогосподарського

виробництва і управління. Міць аналітичних можливостей цієї технології використовується для вивчення умов обробки культур, вимірювання і просторово-часового моніторингу ефектів і практики управління господарствами, включаючи оцінку стану рослин, поширення шкідників і хвороб, аналіз зміни властивостей ґрунту і заходів по її відновленню, виявлення ерозійних процесів.

ГІС також може використовуватися для зниження витрат фермерів на добрива, гербіциди, паливо, насіннєвий матеріал, посівні і збиральні кампанії, транспортну та іншу техніку. Крім того, керівники використовують ГІС при підготовці матеріалів для заявок на участь в програмах допомоги сільгоспвиробникам отримання субсидій, що зазвичай є трудомістким і багатоетапним процесом.

Від збору даних в поле за допомогою мобільних ГІС, до аналізу даних дистанційного зондування і даних по пробах ґрунтів, даних про метеоумови і т.д., ГІС відіграють все більшу роль, допомагаючи керуючим, агрономам і іншим фахівцям підвищити ефективність і продуктивність їх роботи.

ГІС забезпечує взаємодію з багатьма бізнес-системами: управління ресурсами підприємства (ERM), автоматизованої диспетчеризації і координування робіт (CAD), управління активами підприємства (EAM), ведення облікових документів (RMS), взаємин з клієнтами (CRM), дозволяючи отримати додаткові вигоди від відображення різних змінних і параметрів на карті.

Така інтеграція дозволяє керівникам агрогалузі розробляти більш ефективні плани управління, прогнозувати і мінімізувати трудовитрати і вартість робіт, а також уникнути помилок, що виникають внаслідок ручної обробки даних інвентаризацій і баз бухгалтерської звітності. Щоб бути більш ефективною, така інтеграція повинна вестися в реальному часі, бути гнучкою, легко перевіряється, масштабованою і наочною.

Відомо, що сільськогосподарське виробництво схильне до значних ризиків, обумовленим погодними умовами, і ГІС може служити цінним підмогою у веденні баз даних статистики сільськогосподарського виробництва та аналізу факторів ризику. Ця технологія дозволяє страховикам, фермерам і контролюючим органам знаходити спільну мову в оцінці збитку; адже всі вони можуть використовувати цю технологію в якості об'єктивного і оперативного джерела інформації.

Література

1. Бышов Н.В., Бышов Д.Н., Бачурин А.Н., Олейник Д.О., Якунин Ю.В. Геоинформационные системы в сельском хозяйстве—Рязань: ФГБОУ ВПО РГАТУ, 2013 –169с).
2. Куренков В. О. Использование ГИС в сельском хозяйстве как приоритетное направление информационной поддержки принятия решений.
3. <http://www.50northspatial.org/ua/gis-agriculture-ukraine-need-surpasses-offer/>

РОЗВИТОК НАВИЧОК АНГЛОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ МАЙБУТНІХ СПЕЦІАЛІСТІВ ЕКОНОМІЧНОЇ СФЕРИ

Розмовляти англійською - це не лише можливість спілкування з носіями англійської мови, яка є найпоширенішою другою мовою у світі. Вивчення англійської мови є важливим, оскільки дозволяє легко спілкуватися зі своїми колегами по всьому світу.

Англійська мова є домінуючою діловою мовою, і спроможність говорити нею стає майже необхідністю, якщо ви бажаєте стати частиною глобалізованої економіки. Дослідження з усього світу показують, що транскордонне ділове спілкування найчастіше ведеться англійською мовою, і багато міжнародних компаній очікують, що працівники вільно володіють англійською мовою. Важко переоцінити важливість вивчення англійської мови з точки зору міжнародного ринку – вивчення англійської мови дійсно може змінити ваше життя.

Розвиток спроможності спілкування англійською мовою стає пріоритетним завданням навчання. Тут у пригоді стає комунікативний підхід, який заснований на ідеї, що вивчення мови успішно відбувається через необхідність донесення в спілкуванні реального значення повідомлення. Коли ви залучаетесь до реального спілкування, використовуються ваші природні стратегії оволодіння мовою, і це дозволяє вам навчитися користуватися мовою. Багато людей побоюються, що вивчення англійської мови занадто важке, але це набагато простіше порівняно з певними мовами, такими як китайська чи арабська. Англійська мова базується на алфавіті з 26 літер, а англійські слова створюються шляхом складання цих літер. Ідіоматичні вирази, граматики та пунктуація здаються одними із найскладніших понять, але завзятий учень може засвоїти мову взагалі за короткий час. Наші здобувачі вищої освіти в галузі економічної науки потребують не одного виду англійської, чисто ділового призначення, а комплексу знань і навичок, щоб задовольнити потреби практичного вузькогалузевого застосування (усна і письмова участь у міжнародних конференціях, написання наукових статей, тез, анотацій, рефератів тощо, а також взаємодії в міжкультурному соціопросторі. Комунікативна орієнтованість визначає важливість оволодіння мовними навичками та мовленнєвими вміннями, а особистісно-орієнтований характер навчання професійній іноземній мові набуває все більшого значення. Студенти, які вивчають англійську мову ділового спрямування, повинні отримати знання з усіх аспектів мовленнєвої діяльності – фонетики, лексики, граматики, але за браком кількості навчальних годин особлива увага приділяються професійно-орієнтованому контенту. При адекватному розміщенні акцентів на розвиток різних рівнів мовної системи набувається достатній, визначений програмою, рівень комунікативної компетенції. Це дозволить майбутнім спеціалістам

спілкуватися іноземною мовою, що є, зокрема, можливістю для підвищення професійного рівня.

В реальному житті навчання іноземної мови передбачає комунікативність та здатність спонтанного спілкування. Це потребує вмотивованості і певних регулярних зусиль з боку здобувачів знань і розвитку практичних навичок [1, с. 118]. Мотивація є в кінцевому рахунку *основним* чинником успішного вивчення мови. Вона має великий вплив на ефективність та результати викладання іноземної мови. Ламбер і Гарднер [2, с. 98] підкреслюють відмінність між "інтегративною" (цілісною) та "інструментальною" (яка є інструментом, корисною) мотивацією; перша вказує на справжній інтерес до іноземної країни та її культури з боку того, хто вивчає іноземну мову, тоді як остання означає більшу зацікавленість практичними перевагами вивчення мови, наприклад, отримання кваліфікації або використання її для подальшої кар'єри. Таку ситуацію ми спостерігаємо стосовно вивчення іноземних мов студентами вищих навчальних закладів України, коли з відкриттям безвізового режиму молодь має більше можливостей подорожувати Європою і вчитися або працювати, використовуючи знання англійської мови. Проте, інтегративна мотивація та тісна ідентифікація з цільовою культурою здаються більш успішними для того, щоб мотивувати студентів не розгубитись і наполегливо йти вперед у довгому, вимогливому процесі навчання іноземної мови. Чим далі студенти рухаються до інтегративної цілі цього континууму, тим більше шансів, що вони досягнуть успіху. Проте важливість «результативної» мотивації у системі вищої освіти також не повинна забутись: самостимулюючі успіхи та досягнення часто є ключовим мотиватором для досвідчених студентів, що передбачає, що мотивація часто випливає з успішного вивчення мови, а не є її основою; що модель «причина / наслідки», таким чином, часто є більш розмитою, ніж багато хто вважає. На відміну від інших дисциплін, вивчення мови вимагає, щоб студенти відмовлялися від частини своєї власної ідентичності: їхнє відчуття власного «я» визначається їх ставленням до певної мовної спільноти. Їм також доведеться ще раз прийняти невизначену роль недосконалого співрозмовника з її неминучим почуттям небезпеки та тривоги. Успіх багато в чому залежить від того, як студенти впораються з цими двома факторами. Викладачі повинні бути чутливими до всіх цих мотиваційних питань, як за образом іноземної країни та її людей, який вони представляють, так і в тому, як вони структурують заняття в групі, щоб подолати невпевненість студентів. Розробка таких прийомів роботи, при яких у студентів розвивається здатність швидко мобілізувати мовні знання, навички, уміння з метою висловлювання власних думок і почуттів є однією з актуальних проблем сучасної методики, вирішувати яку необхідно спільно викладачу і студенту для досягнення ефективної роботи. Майбутні спеціалісти в сфері підприємництва та менеджменту мають можливість опанувати основні мовні структури, відповідно, розуміння слухання, практику розмови, читання, письмо, розвивати навички керованого та умовно-комунікативного спілкування в межах професійно-спрямованого англомовного контенту, граматичного підкріплення і спираючись на та використання економічної термінології.

Відбір тем і підходів базується не на вивченні теоретичних аспектів англійської мови, а на прагматичному акценті їх використання при постановці та виконанні певних задач, спрямованих на розвиток навичок, що наближають нас до можливості реального спілкування в реальних ситуаціях як професійного, так і повсякденного іншомовного оточення. Тому як комунікативний підхід, так і функціонально-понятійний підхід, що є основою сучасних методів і жанрового відношення до вибору навчальних матеріалів та розвитку інтегрованих навичок, вимагають пропорційної уваги та практики говорити, читати, слухати і писати у всіх або більшості проектів мовленнєвої діяльності. Такий же підхід, що ґрунтується на вмінні, також враховує основи організаційної майстерності і розвиває пізнавальні навички. З цією метою важливо використовувати взаємозв'язок комунікативних і мовних системних принципів засвоєння іноземної мови, який найбільш органічним є в лексиці. Актуальним у зв'язку з цим постає завдання розширити коло засобів та прийомів, що забезпечують комунікативну зумовленість усіх видів роботи з лексикою, зокрема вправи і тести, що базуються на слуханні з зоровим сприйманням, які сприяють розвитку навичок живої комунікації.

Активний словниковий запас для майбутніх спеціалістів економічного профілю включає загальнонавчальну, загальнонаукову та особливо термінологічну лексику. Джерелом відбору активного словникового ресурсу за фахом є матеріали конгресів та конференцій, аутентичні англомовні тексти, адаптовані тексти за фахом. При введенні нових лексичних одиниць необхідно звертати увагу на комунікативну спрямованість всіх наших зусиль при виборі та застосовуванні різних засобів введення та опрацювання нових слів, словосполучень, термінів та термінологічних одиниць. Доречно використовувати наступні засоби семантизації: етимологічний та краєзнавчий коментар, дефініція, демонстрація нових структур у діалозі, виконання лексичних вправ, формуючих лексичні навички (добір синонімів, антонімів; розширення, звуження, трансформація лексичного наповнення речень відповідно до мовної ситуації), виконання граматичних вправ.

Найбільш важливим для оволодіння англомовною комунікативною компетенцією є вміння правильно використовувати активну повсякденну лексику в усному спілкуванні, а також вузькогалузевий мовний ресурс у письмовій комунікації [2, с. 124]. Усне монологічне та діалогічне мовлення з побутової, екстралінгвістичної та професійно-орієнтованої тематики – мета та засіб навчання, що направлені на розвиток вміння студента висловлюватися на рівні одного речення, на рівні ситуації (декілька речень) та творче висловлювання з елементами доказів або власних суджень (опис схеми, процесу, підготовка власної презентації з елементами викладення результатів наукового дослідження).

Вищезазначені види і методи роботи сприяють розвитку англомовної професійної комунікації майбутніх спеціалістів економічної сфери.

Література

1. Dörnyei, Z. Teaching and Researching Motivation/ Z Dörnyei. – London: Longman, 2011. – 327 p.

2. Gardner, R. C., & Lambert, W. E. Attitudes and Motivation in Second Language Learning. Rowley, MA: Newbury House Publishers, 1972. – 316.

Шмаков В.С.

*Д.ф.н., ведущий научный сотрудник
Институт философии и права СО РАН,
г. Новосибирск*

ОСНОВНЫЕ КОНЦЕПТЫ ФОРМИРОВАНИЯ МОДЕЛЕЙ СОЦИОКУЛЬТУРНОГО РАЗВИТИЯ СЕЛА

Определяя сельские локальные сообщества объектом нашего исследования мы, в самом общем виде, представляем их «как открытую, равновесную, целостную социально-экономическую и социокультурную систему общающихся между собой членов сообщества, коллектив людей, объединенных общей территорией проживания, связанных экономическими, политическими, социокультурными, социально-психологическими, этническими и кровнородственными связями» [1. С. 142]. Жители сельских локальных сообществ являются субъектами деятельности, тесно связанные с протекающими производственно-экономическими, институциональными и социокультурными изменениями, и определяющие тенденции и условия своего развития, создающие продукцию, формирующие человеческий капитал села и вырабатывающие специфические формы социальной адаптации.

Нами предложена следующая схема комплексного исследования динамики развития сельских локальных сообществ, предполагающая необходимость выделения основных факторов, оказывающих первостепенное воздействие на эволюцию сельских сообществ: географические и климатические особенности региона, уровень экономического развития территории проживания. Можно зафиксировать основные показатели, определяющие системное развитие сообществ. *Производственно-экономические*: характеризующие масштабы, объемы и товарность отрасли; рентабельность и структуру производства по категориям хозяйств; земельные, сырьевые, человеческие ресурсы, оказывающие существенное влияние на совершенствование системы агропромышленного комплекса; инновационные и институциональные изменения.

К основополагающим, ключевым *институциональным* основаниям, наиболее глобально влияющим на динамику развития сельских локальных сообществ, мы относим государственную аграрную политику; многоукладную экономику; человеческий капитал села. К показателям, характеризующим изменение институциональной среды сельских локальных сообществ причисляем экономическую и социальную активность; систему самоуправления; трудовую мотивацию; социальную мобильность; способность восприятия сообществом инноваций; экономическое поведение, способствующее диверсификации экономической деятельности.

Показателями, квалифицирующими уровень *социокультурного* развития сельских локальных сообществ, являются: социальная направленность аграрной политики государства; степень участия жителей села в модернизационных процессах, уровень адаптации к переменам; объем реального ВВП на душу населения, имеющиеся социальные ресурсы; сбалансированная социальная структура, определяющая рыночное и инновационное развитие; национально-семейные традиции; доминирующая религия; способность жителей села к кооперации и самоуправлению. К наиболее важным социальным индикаторам, определяющим уровень и качество жизни современного села и характеризующим степень социального самочувствия можно отнести величину среднедушевых доходов и расходов, потребление основных продуктов питания, долю расходов бюджета семьи на образование, медицину, досуг, отдых.

Одним из основных субъектов, исполняющих социокультурные функции в сельских локальных сообществах, является семья, оказывающая регулирующее воздействие на демографическую ситуацию, на сохранение поселенческой структуры (темпы роста сельского населения, рождаемость, продолжительность жизни, удельный вес и возрастной состав, коэффициент миграционного оттока или прироста населения, территориальная мобильность). Следовательно, сельские локальные сообщества, как социальная общность (система) состоят из множества связанных между собой элементов, определяющих различные стороны жизнедеятельности, включая социокультурную составляющую, с меняющейся степенью организованности, и могут быть исследованы с помощью применения методов имитационного моделирования. В этом случае, сельские локальные сообщества как система, могут быть представлены моделью, которая достаточно точно может характеризовать исследуемую реальность. Эта процедура дает возможность исследовать объект, не прибегая к экспериментам. Поскольку построение моделей социокультурных процессов вопрос достаточно проблемный и сложный, очевидно, что они могут содержать некоторое количество неопределенностей.

Для создания моделей социокультурных процессов можно предложить следующую методологическую схему.

1. Концептуализация проблемы, составление программы исследований, постановка целей и задач, выбор методологии и методов анализа, формулировка гипотез, подбор программ построения моделей, их идентификация и анализ, определение области применения.

2. Обработка исходных эмпирических данных. Подготовка (обработка и классификация) исходных данных (xls файлов), с построением их иерархии для импорта в SPSS. Импорт подготовленных данных в SPSS. Применения статистических методов обработки данных. Расчет коэффициентов корреляции и интерпретация результатов, с использованием алгоритма стратегического анализа внешней среды - PEST-анализа.

3. Для решения задачи создания моделей, определяющих и фиксирующих динамику социокультурных процессов в сельских локальных сообществах,

может быть использован имитационный метод моделирования с применением системы Any Logic (см.: [2. С. 134–146]).

Если рассуждать о проблеме в целом, то типологизация и формирование моделей социокультурного развития сельских локальных сообществ зависит от сочетания факторов аграрной политики государства и стратегий адаптации населения. Наши попытки моделирования социально-экономических процессов развития сельских локальных сообществ на основе отмеченной методологической схемы, с анализом условий и механизмов производственно-экономического и институционального развития сельских сообществ позволили определить основную тенденцию формирования моделей развития интегративных структур, играющих содержательную роль в организации социокультурной жизни сельских локальных сообществ.

1). Модель, сформировавшаяся в процессе реформ 90-х – начала 2000-х гг., и представленная симбиозом экономики крупхозов и мелкотоварного производства личных подсобных хозяйств (ЛПХ). Эта модель имеет определенное своеобразие. Она характеризуется существенным социальным расслоением населения и обострением проблемы крайней бедности в результате ослабления потенциала ЛПХ, что приводит к снижению уровня доходов домохозяйств от ЛПХ, и не способствуют поддержанию должного жизненного уровня жителей села.

2). Экономические реформы 2000-х гг. привели к формированию инновационной модели развития сельских локальных сообществ, основанной на становлении аграрной экономики, представленной агрохолдингами и крупными фермерскими хозяйствами, которая характеризуется активным типом социально-экономического поведения. В этих условиях жители села все в большей степени становятся наемными работниками. Социокультурный этос крестьянства изменяется. В ходе преобразований осуществляется процесс перехода от традиционализма (локальности) к открытости, размыванию социокультурных связей, традиций, обычаев. Формируется новая парадигма развития сельских локальных сообществ, основывающейся на доктрине многоукладной экономики. Производственно-экономические и институциональные процессы оказывают определяющее влияние на динамику социокультурного развития сообществ.

Литература

1. Шмаков В.С. Сельские локальные сообщества: к методологии исследования // Сибирский философский журнал. 2017. Т. 15. № 4. С. 135–145.

2. Шмаков В.С. Методология анализа моделирования развития сельских локальных сообществ // Сибирский философский журнал. 2019. Т. 17. № 41. С. 134–146.

ДЛЯ ПОДАТК

ДЛЯ ПОДАТК

Наукове видання

МАТЕРІАЛИ
І МІЖНАРОДНОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ

ПІДПРИЄМНИЦТВО В АГРАРНІЙ СФЕРІ: ГЛОБАЛЬНІ ВИКЛИКИ
ТА ЕФЕКТИВНИЙ МЕНЕДЖМЕНТ

У двох частинах

Відповідальний редактор: *Л.М. Бухаріна*
Технічний редактор: *Ю.І. Полусмяк*
Коректор: *М.О. Лисенко*

Підп. до друку. 05.02.2020 Формат 60×90/16. Папір офсетний.
Друк цифровий. Умовн. друк. арк.33,8
Замовлення №. 32 Наклад 300 прим.

Запорізький національний університет
69600, м. Запоріжжя, МСП-41
вул. Жуковського, 66

Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготівників
і розповсюджувачів видавничої продукції
ДК № 5229 від 11.10.2016